

שבוע פרשת תזריע-מצורע

(11 - 17 April 10)

כ"ז ניסן - ג' אייר ה'תש"ע

ספרי' - אוצר החסידים - לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמִירוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּרַתְכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֵמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָתְךָ לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וַיְבָרֶךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגְדֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, כְּכֹל לְבָבְךָ וּכְכֹל נַפְשְׁךָ וּכְכֹל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּהִדְבָּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד כבדו מפני שאלו ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מְזֻמָּר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי כִּי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוּ אֹתִי לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תִפְלָה: ה וַיִּשְׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יָמִינוּ: ז בַּהֲשִׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתִפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְגֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשֹׁאֲלוֹ יִדְרָשׁוּ מִחֲרֹבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גִּזְעָה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לּוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חוּנָן לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכָּרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֹם: יד יִזְכָּר: טו עֲנֵן אֲבָתִּי אֶל־יְהוָה וְחֲטָאת אִמּוֹ אֶל־תִּמְחָח: טז יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֲרֶץ זָכָרָם: טז יֵעַן אֲשֶׁר: יז לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וּנְכָאָה לִכְבֹּב לְמוֹתָת: יח וַיֹּאחֲזֵב קָלְלָה וּתְבוֹאָהּ וְלֹא־חִפֵּץ בְּבִרְכָּהּ וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָה בְמִדּוֹ וּתְבֹא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יַחְגֹּרֶה: כ זֹאת: כא פָּעַלְתָּ שְׁטִנִּי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַעַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה: כב יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֹתִי לְמַעַן שִׁמְךָ בִּיטוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילָנִי: כג כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כד כִּצְל־כְּנֻטוֹתָיו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי פֶּאֶרְכָּה: כה בְּרַפִּי כָּשְׁלוֹ מִצּוֹם וְכִשְׁרִי כָחַשׁ מִשְׁמֵן: כו וְאֲנִי: כז הֵייתִי חֲרָפָה לָהֶם יִרְאוּנִי יִנְעִוּן רֹאשָׁם: כח עֲזָרוּנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כַחֲסִדְךָ: כט וַיִּדְעוּ כִּי־יִדְּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: לו יקלל־הַפֹּה וְאַתָּה תִּכְרֹךְ קִמּוֹ: לו וַיִּכְשׁוּ וַעֲבַדְךָ יִשְׁמַח: לו וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְטִי כְלִמָּה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֵׁתָם: לו אֹדְהָ יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבְתוֹד רַבִּים אֶהְלֹלָנוּ: לו כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נִפְשׁוֹ:

קי

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילולתם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולק על אברהם כשביל שהביר את בוראו בילדותו לכך זכת לשם:

א לְדָוִד מְזֻמָּר נָאִם יְהוָה: ב לְאֲדֹנָי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבֹיךָ תַּדָּם לְרַגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָרְךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקִרְבִּי אֵיבֹיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בְּיָם חִילְךָ בַּהֲדַר־יִקְדָּשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדְּתֶךָ: ד גִּשְׁפַּע יְהוָה: ה וְלֹא יִנָּחֵם אֶתְּהִי־כֵהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרֵתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יָמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אִפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מְלָא גִּזְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פֶּן יָרִים רֹאשׁ:

מפתח כללי

א)	סדר הנחת תפילין	ב
ב)	מזמורי תהלים ק"ט ק"י	ג
ג)	מאמר ד"ה לויטן זה יצרת לשחק בו (עם ביאור בדרך אפשר) שבת פרשת שמני, מבה"ח אייר, ה'תשי"ב	ה
ד)	מכתב כללי ערב ראש חודש אייר, ה'תשמ"ז	טז
ה)	שיחת שבת פרשת תזריע מצורע, ג' אייר, ה'תשמ"ז	יז
ו)	לקוטי שיחות פרשת תזריע מצורע (בלה"ק) כרך יב	כא
ז)	ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כה
ח)	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע שבת פרשת תזריע מצורע	כו
ט)	לוח "היום יום" לשבוע שבת פרשת תזריע מצורע	לו
י)	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	לח

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

יא)	– ג' פרקים ליום לשבוע שבת פרשת תזריע מצורע	מא
יב)	– פרק אחד ליום לשבוע שבת פרשת תזריע מצורע	נו
יג)	– ספר המצוות לשבוע שבת פרשת תזריע מצורע	סג
יד)	מסכת סוטה עם ביאורים לימי ספירת העומר מדף יב עד דף יח	עד
טו)	נביאים וכתובים שמואל-א פרק י, דברי הימים-ב פרק כח-כט	צד
טז)	מסכת סנהדרין עם ביאורים מדף נח עד דף סד	צו

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

יז)	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קכט
יח)	שולחן ערוך הלכות נטילת ידים - אדמו"ר הזקן	קכט
יט)	תורה אור – ד"ה ויקהל משה - אדמו"ר הזקן	קל
כ)	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קלג
כא)	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קלד
כב)	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קלה
כג)	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קלו
כד)	ספר המאמרים ה"ש"ת - אדמו"ר מוהרי"צ	קלו
כה)	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קלז
כו)	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קלח
כז)	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קמא
כח)	ביאורים לפרקי אבות פרק ב משנה א	קמב
כט)	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע שבת פרשת תזריע מצורע ע"פ חומש "תורה תמימה"	קמג
ל)	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קסו
לא)	לוח זמנים לשבוע שבת פרשת תזריע מצורע	קסז

1 לִוְיָתָן זֶה יִצְרָתָ לְשֹׁחַק בּוֹ¹, וְאֵיתָא [= מובא] בַּגְמָרָא הַמְפֹּרֶשֶׁת
2 אֶת מַעֲשֵׂי הַקֶּבֶ"ה בְּמַהֲלָךְ הַיּוֹם² י"ב שָׁעוֹת הָיָה הַיּוֹם, שְׁנַיִם עָשָׂר שָׁעוֹת
3 הַיּוֹם נִחְלָקוֹת בְּכָלִלוֹת לֹאֲרַבְעָה חֳלָקִים: ג' שָׁעוֹת רִאשׁוֹנוֹת הַקֶּבֶ"ה
4 יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה, ג' שָׁעוֹת שְׁנִיּוֹת יוֹשֵׁב וְדָן הַקֶּבֶ"ה דָּן אֶת

5 הָאָדָם בְּכָל יוֹם וְיוֹם, ג' שָׁעוֹת
6 שְׁלִישִׁיּוֹת יוֹשֵׁב וְדָן קוֹצֵב
7 לְכָל מִין וּמִין מֵהֵיכָן תּוֹדֵמֵן לוֹ
8 פְּרִנְסָתוֹ, ג' שָׁעוֹת
9 רְבִיעִיּוֹת, שֶׁהוּא סוֹף
10 הַיּוֹם, זְמַן תְּפִלַּת
11 הַמִּנְחָה³, יוֹשֵׁב וּמִשְׁחָק¹
12 עִם לִוְיָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר לִוְיָתָן²
13 זֶה יִצְרָתָ לְשֹׁחַק בּוֹ.³
14 וְהַעֲנִין בְּזָה⁴, כְּמִבּוֹאָר
15 בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה⁵, שְׁלִוְיָתָן
16 הוּא מְלִשּׁוֹן הַפֶּעַם יְלֹהֵה
17 אִישִׁי אֱלִי לֹאֵה קִרְאָה לִבְנֵה
18 הַשְּׁלִישִׁי לֹוי מִכִּיּוֹן שְׁלֹאֲחֵה
19 שִׁילְדָה לִיעֲקֹב שְׁלֹשָׁה בְּנִים יָדְעָה
20 כִּי מַעֲתָה עֲתִידָה הִיא לִלְדֹת
21 לְבַעֲלָה יוֹתֵר בְּנִים מִשָּׂאֵר
22 הָאֲמָהוֹת, הֵינִי שְׁלִידַת לֹוי הִיתָה
23 עֲבוּרָה סִימֵן שְׁעִתִּיד יַעֲקֹב
24 לְהוֹסִיף וְלִהְיוֹתֵה אֵלִיָּה⁶, הֵינִי
25 לְשׁוֹן הַתְּחִבְרוּת, וְקֹאֵי
26 עַל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁעֲנִינָם הוּא
27 הַתְּחִבְרוּת
28 הָעוֹלָמוֹת עִם אֱלֹקֹתָי.
29 וְעֲנִין מִשְׁחָק עִם לִוְיָתָן⁷
30 הֵינִי שֶׁהַקֶּבֶ"ה מִתְּעַנֵּג
31 מִעֲבוּדַת הַנְּשָׁמוֹת לְחִבְרָה
32 עוֹלָמוֹת וְאֱלֹקֹתָי. וְכִמוֹ
33 עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל לְמִטָּה⁷,
34 שְׂכָדִי לְעוֹרֵר שְׁחֹק
35 וְתַעֲנוּג אֲצִל שָׂר וּמִכָּל
36 שְׂכָן מְלֹךְ, אֵין זֶה עַל יְדֵי
37 שְׁנוּתָנִים לוֹ דְּכָר גְּדוֹל
38 וְיָקָר בְּיוֹתֵר, שְׁהָרִי אֲצִלּוֹ

בס"ד. ש"פ שמיני, מבה"ח אייר, ה'תשי"ב

(הנחה בלתי מוגה)

לִוְיָתָן זֶה יִצְרָתָ לְשֹׁחַק בּוֹ¹, וְאֵיתָא בַּגְמָרָא² י"ב שָׁעוֹת
הָיָה הַיּוֹם, ג' שָׁעוֹת רִאשׁוֹנוֹת הַקֶּבֶ"ה יוֹשֵׁב
וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה, ג' שָׁעוֹת שְׁנִיּוֹת יוֹשֵׁב וְדָן, ג' שָׁעוֹת
שְׁלִישִׁיּוֹת יוֹשֵׁב וְדָן, ג' שָׁעוֹת רְבִיעִיּוֹת, שֶׁהוּא סוֹף הַיּוֹם,
זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה³, יוֹשֵׁב וּמִשְׁחָק עִם לִוְיָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר
לִוְיָתָן זֶה יִצְרָתָ לְשֹׁחַק בּוֹ. וְהַעֲנִין בְּזָה⁴, כְּמִבּוֹאָר
בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה⁵, שְׁלִוְיָתָן הוּא מְלִשּׁוֹן הַפֶּעַם יְלֹהֵה אִישִׁי
אֱלִי⁶, הֵינִי לְשׁוֹן הַתְּחִבְרוּת, וְקֹאֵי עַל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁעֲנִינָם
הוּא לְפַעֲוֹל הַתְּחִבְרוּת הָעוֹלָמוֹת עִם אֱלֹקֹתָי. וְעֲנִין
מִשְׁחָק עִם לִוְיָתָן⁷ הֵינִי שֶׁהַקֶּבֶ"ה מִתְּעַנֵּג מִעֲבוּדַת
הַנְּשָׁמוֹת לְחִבְרָה עוֹלָמוֹת וְאֱלֹקֹתָי. וְכִמוֹ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל
לְמִטָּה⁷, שְׂכָדִי לְעוֹרֵר שְׁחֹק וְתַעֲנוּג אֲצִל שָׂר וּמִכָּל שְׂכָן
מְלֹךְ, אֵין זֶה עַל יְדֵי שְׁנוּתָנִים לוֹ דְּכָר גְּדוֹל וְיָקָר בְּיוֹתֵר,
שְׁהָרִי אֲצִלּוֹ אֲפִלּוֹ הַדְּבָר הַיָּקָר בְּיוֹתֵר אֵינוֹ תוֹפֵס מְקוֹם
כָּלל, אֲלֹא דוֹקָא עַל יְדֵי דְּבָר חֲדוּשׁ שֶׁהוּא הַפֶּךְ הַטָּבֵעַ,
כְּמוֹ עַל יְדֵי צָפוֹר הַמְּדַבֵּר⁸ וְכִיּוֹצֵא בְּזָה, דָּאִף שֶׁעֲנִין
הַדְּבָר בְּצָפוֹר אֵינוֹ בְּעָרְףָּ לְדְּבָר הָאָדָם, מְכָל מְקוֹם,
מִצַּד הַחֲדוּשׁ שֶׁבְּדָבָר, הָרִי זֶה גּוֹרֵם שְׁחֹק וְתַעֲנוּג. וְכֵן
הוּא בְּנִמְשָׁל, בְּעֲנִין חֲבֹר עוֹלָמוֹת וְאֱלֹקֹתָי שֶׁעַל יְדֵי
עֲבוּדַת הַנְּשָׁמוֹת לְמִטָּה, הֵנָּה הֵגֵם שֶׁעֲבוּדַת הַנְּשָׁמוֹת
לְמִטָּה אֵינָה בְּעָרְףָּ כָּלל לְאֹפֶן עֲבוּדָתָהּ בְּהִיּוֹתָהּ לְמַעְלָה,
שְׁהָרִי אִף מִי שֶׁהוּא צָדִיק גָּמוֹר עוֹבֵד ה' בִּירְאָה
וְאֶהְבָּה רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים הָרִי הוּא בְּכַחֲשֵׁת יֵשׁ מִי
שְׁאוּהֵב⁹, וְלֹא יִגִּיעַ לְמַעְלַת הַנְּשָׁמָה בְּהִיּוֹתָהּ לְמַעְלָה¹⁰,

39 אֲפִלּוֹ הַדְּבָר הַיָּקָר בְּיוֹתֵר אֵינוֹ תוֹפֵס מְקוֹם כָּלל, אֲלֹא דוֹקָא
40 עַל יְדֵי דְּבָר חֲדוּשׁ שֶׁהוּא הַפֶּךְ הַטָּבֵעַ, כְּמוֹ עַל יְדֵי צָפוֹר
41 הַמְּדַבֵּר⁸ וְכִיּוֹצֵא בְּזָה, דָּאִף שֶׁעֲנִין הַדְּבָר בְּצָפוֹר אֵינוֹ
42 בְּעָרְףָּ לְדְּבָר הָאָדָם שְׁדִיבּוֹר הַצִּיפּוֹר לְעוֹמֵת דִּיבּוֹר הָאָדָם אֵינוֹ נִחְשָׁב,
43 מְכָל מְקוֹם, מִצַּד הַחֲדוּשׁ
44 שֶׁבְּדָבָר שְׁדוּקָא הַצִּיפּוֹר הִיא
45 הַמְּדַבֵּר, הָרִי זֶה גּוֹרֵם
46 שְׁחֹק וְתַעֲנוּג. וְכֵן הוּא
47 בְּנִמְשָׁל, בְּעֲנִין חֲבֹר
48 עוֹלָמוֹת וְאֱלֹקֹתָי שֶׁעַל
49 יְדֵי עֲבוּדַת הַנְּשָׁמוֹת
50 לְמִטָּה, הֵנָּה הֵגֵם
51 שֶׁעֲבוּדַת הַנְּשָׁמוֹת בְּגוֹפִים
52 לְמִטָּה אֵינָה בְּעָרְףָּ כָּלל
53 לְאֹפֶן עֲבוּדָתָהּ שֶׁל הַנְּשָׁמָה
54 בְּהִיּוֹתָהּ לְמַעְלָה, שְׁהָרִי
55 אִף מִי שֶׁהוּא צָדִיק גָּמוֹר
56 עוֹבֵד ה' בִּירְאָה וְאֶהְבָּה
57 רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים הָרִי הוּא
58 בְּכַחֲשֵׁת יֵשׁ מִי שְׁאוּהֵב⁹
59 דַּעַם כָּל זֶה שְׁאוּהֵב אֶת הַקֶּבֶ"ה
60 עֲדִין הוּא בְּכַחֲשֵׁת יֵשׁ, אִף שֶׁכָּל
61 כּוֹל מִצִּיאוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה וּמִתְּעַנֵּג
62 בְּעֲבוּדַת ה', לְמִרוֹת זֹאת מִצַּד
63 הָעֵלָם וְהַסְתֵּר הַגּוֹף הַגִּשְׁמִי, יִשְׁנָה
64 כֹּאֵן מִצִּיאוֹת שֶׁל זוּלַת (בְּדוּקוֹת),
65 וְלֹא יִגִּיעַ לְמַעְלַת הַנְּשָׁמָה
66 בְּהִיּוֹתָהּ לְמַעְלָה¹⁰ שְׂאוּ
67 בְּטֵרֵם יִרְדַּת הַנְּשָׁמָה לְעוֹלָם הַזֶּה
68 הִיתָה הִיא חֲצוּבָה מִתַּחַת כֶּסֶף
69 הַכְּבוֹד, מְכָל מְקוֹם, מִצַּד
70 הַחֲדוּשׁ שֶׁבְּדָבָר שְׁהָרִי יָדוּעַ
71 שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא עַל יְדֵי שֵׁם
72 אֱלֹקִים שֶׁעֲנִינוֹ הָעֵלָם וְהַסְתֵּר עַל
73 אוֹר ה' בְּעוֹלָם, זֹאת כְּדִי
74 שֶׁהָעוֹלָם יִהְיֶה בְּכַחֲשֵׁת מִצִּיאוֹת יֵשׁ
75 וְדָבָר נִפְרֵד, וְמָה שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא
76 בְּאוֹפֶן זֶה אֵין הַכּוֹנוּהָ שֶׁהָעוֹלָם

(1) תהלים קד, כו. (2) ע"ז ג, ב. (3) "בג" שעות רביעיות הוא נקרא סמוך למנחה כדאיתא בגמ' ר"פ ערבי פסחים" — לקו"ת ריש פרשתנו (שמיני יח, ב). (4) בהבא לקמן ראה גם סה"מ תרנ"ד ס"ע סח ואילך. תש"ד ע' 67 ואילך. וראה גם תו"ת תולדות קנח, ד ואילך. (5) ריש פרשתנו שם. (6) ויצא כט, לד. (7) ראה לקו"ת שלח מח, סע"ג ואילך. פינחס עז, ג. אוה"ת שמות ע' נו ואילך. וראה לקו"ת מסעי צא, ג. (8) ראה לקו"ת שלח שם (מח, ד). ובכ"מ. (9) ראה תו"א קיד, ד. (10) ראה תניא פל"ז (מח, סע"א).

ביאור בדרך אפשר

1 יישאר כך בישותו, אלא התכלית והמכוון היא עבודת האדם לתקנו ולהשכין
2 בו אלוֹקוֹת, ככתוב 'אשר ברא אלוֹקִים לעשות' (לתקן) על מנת שיהיה ביטול
3 היש לאין, והענין של ביטול היש לאין על ידי עבודת האדם הוא דבר חדש,
4 ומכך דווקא נעשה הצחק והתענוג למעלה הרי זה גורם תענוג ושחק

למעלה, שזהו ענין לויִתן

1 זה יצרת לשחק בו. 2 וענין יושב ומשחק עם 3 לויִתן הוא בג' שעות 4 רביעיות. דהנה¹¹, י"ב 5 שעות הוי היום כו', 6 ד"ב שעות היום הם 7 חלוקות זו מזו מצד 8 שנויי צרופי שם הוי' 9 המאירים בכל שעה¹², 10 אף בכללות נחלקו לד' פלגות. 11 ג' שעות ראשונות יושב ועוסק בתורה קאי על ענין 12 למוד התורה של הקב"ה מצד עצמו. וכמו שנתבאר 13 לעיל¹³ מה שאמרו רז"ל¹⁴ כל הקורא 14 ושונה הקב"ה יושב וקורא ושונה כנגדו להענין דג' 15 שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה¹⁵, דענין 16 הקב"ה קורא ושונה כנגדו, שענין זה שיף במשך כל 17 היום, קאי על האתערוֹתא דלעלא הבאה על ידי 18 האתערוֹתא דלתתא, מה שאין בן ענין ג' שעות 19 ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה הוא בחינת 20 אתערוֹתא דלעלא מצד עצמו שאינו תלוי באתערוֹתא 21 דלתתא. וזהו ענין טל תורה שהטל בא מלמעלה מצד 22 עצמו, ונקראת גם בשם אור תורה. וענין זה פועל גם 23 על השעות שלאחריו, דהגם שבג' שעות שניות יושב 24 ועוסק בתורה קאי על 25 ענין למוד התורה של 26 הקב"ה מצד עצמו. וכמו 27 שנתבאר לעיל¹³ במאמר בו 28 מובאים שני מאמרי חז"ל 29 המדברים במעלת לימוד התורה 30 אצל הקב"ה, ומבואר שם 31 בארוכה ההפך בין מה 32 שאמרו רז"ל¹⁴ כל

36 הקורא ושונה הקב"ה יושב וקורא ושונה כנגדו לבין הענין 37 דג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה¹⁵, דענין 38 הקב"ה קורא ושונה כנגדו, שענין זה שיף במשך כל שעות 39 היום, קאי [=מוסב] על האתערוֹתא דלעלא הבאה על ידי 40 האתערוֹתא דלתתא שהרי הקב"ה שונה כנגד לימוד האדם בתורה, מה

ביאור בדרך אפשר

41 שאין בן ענין ג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה 42 הוא בחינת אתערוֹתא דלעלא מצד עצמו שאינו תלוי 43 באתערוֹתא דלתתא שזהו לימוד התורה אך ורק מצד הקב"ה, ואין 44 עבודת התחתונים מגעת שם. וזהו ענין טל תורה שהטל בא 45 מלמעלה מצד עצמו תורה

46 נמשלה לטל שאף פעם לא נעצר 47 בשונה מגשם שתלוי בעבודת 48 התחתונים ולכן פעמים יורד 49 ופעמים נעצר, ונקראת גם 50 בשם אור תורה. וענין זה 51 פועל גם על השעות 52 שלאחריו, דהגם שבג' 53 שעות שניות יושב ודן 54 את כל העולם כולו, כיון שרואה 55 על פי מידת הדין האלוֹקי 56 שנתחייב העולם כליה, מכל 57 מקום מצד פעולת ההשפעה 58 הנמשכת מג' שעות ראשונות 59 עומד מכסא דין ויושב בכסא 60 רחמים, ומצד מדת הדין 61 הרי גם שמים לא זכו 62 בעיניו¹⁶ ובמלאכיו ישים 63 תהלה¹⁷ בג' שעות שניות, 64 בתחילה, דן הקב"ה במידת הדין 65 ועל כן אין זוכים בעיניו אפילו 66 צבא השמים והמלאכים הזכים 67 והבהירים. אלא שההשפעה 68 הנמשכת מג' השעות הראשונות 69 (בהן יושב הקב"ה ועוסק 70 בתורה) ממתיקה את הדינים 71 שבשעות אלה ובכך מתאפשר 72 קיום הבריאה כולה בג' שעות 73 שלישיות בהן יושב הקב"ה ודן 74 את העולם, ובלשונו - מכל 75 מקום, מצד בחינת ג'

76 שעות ראשונות, שהם בחינת ג' רישין דעתיק, שהוא ענין 77 אתערוֹתא דלעלא מצד עצמו, נמשכת ההשפעה למטה, 78 שזהו ענין ג' שעות שלישיות יושב ודן, שזן את העולם 79 כלו, מקרני ראמים [=קרני חיה גדולה] עד בצי כנים [=ביצי 80 כינים קטנות], הינו מלמעלה מהשתלשלות עד למטה מטה,

(11) ראה סה"מ תרנ"ד ותש"ד שם. תו"ח שם. וראה אוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ (ע' תו ואילך). (12) ראה תניא ספמ"א (נח, סע"ב). (13) בד"ה אד' שפתי תפתח פ"ג (סה"מ תשי"ב ע' רנט). (14) תדבאר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד. (15) ראה גם ד"ה אד' שפתי תפתח תרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ע' רפג ואילך). המשך וככה תרל"ז פס"ו. פס"ח. סה"מ תרל"ד ע' מא ואילך. תרפ"ד ע' ריא ואילך. שם ס"ע רכב ואילך. ד"ה שלח לך תשי"א פ"ג (סה"מ תשי"א ע' קד). (16) איוב טו, טו. (17) איוב ד, יח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מעומק רום עד עומק תחת, והינו, שמצד ג' שעות
2 הראשונות שיושב ועוסק בתורה הרי הוא עומד מכסא הדין
3 ויושב על כסא רחמים² ומקיים את הבריה כולה. אמנם, כיון
4 שתכלית הפונה היא מה שנתאנה הקב"ה להיות לו יתברך
5 דירה בתחתונים¹⁸, הנה
6 תכלית הכל הוא ענין ג' שעות רביעיות שיושב
7 ומשחק עם לויטן, שהוא
8 ענין עבודת הנשמות
9 למטה לחבר עולמות
10 ואלקות, שדוקא ענין זה
11 מעורר השחוק והתענוג
12 שלמעלה. בסעיף זה נתבאר
13 בכללות ארבעת חלוקות הזמן
14 ביום אצל הקב"ה ותכלית הכל
15 היא החלוקה הרביעית שאז
16 יושב הקב"ה ומשחק עם
17 הלויטן, היא עבודת האדם
18 בעשיית דירה לקב"ה בתחתונים,
19 כי דוקא עבודה זו של הנשמות
20 בגופים בדרך מלמטה למעלה
21 לחבר עולמות ואלוקות מעוררת
22 שחוק ותענוג למעלה, שזהו
23 ענינו של לויטן לשון חיבור
24 מלשון 'הפעם ילווה אישי אלי'.
25 (ב) ובה יובן מה שאמר
26 רז"ל במדרש¹⁹, לעתיד
27 לבוא עושה הקב"ה
28 לצדיקים קניגיא
29 ושמתה שהיתה נגרמת לצופים
30 בגירוי חיות להלחם זו בזו עם
31 לויטן ושור הבר, ולויטן
32 ישחוט לשור הבר
33 בסנפיריו. ומבואר
34 בלקוטי תורה²⁰ ההפך
35 בין לויטן ושור הבר,
36 שכל היתה מן העפר²⁵, הנה שחט היתה מן העפר
37 שכל היתה מן העפר²⁵, הנה שחט היתה מן העפר
38 שכל היתה מן העפר²⁵, הנה שחט היתה מן העפר
39 שכל היתה מן העפר²⁵, הנה שחט היתה מן העפר

מהשתלשלות עד למטה מטה, מעומק רום עד עומק
תחת, והינו, שמצד ג' שעות הראשונות שיושב ועוסק
בתורה הרי הוא עומד מכסא הדין ויושב על כסא
רחמים². אמנם, כיון שתכלית הפונה היא מה שנתאנה
הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים¹⁸, הנה תכלית
הכל הוא ענין ג' שעות רביעיות שיושב ומשחק עם
לויטן, שהוא ענין עבודת הנשמות למטה לחבר
עולמות ואלקות, שדוקא ענין זה מעורר השחוק
והתענוג שלמעלה.

(ב) ובה יובן מה שאמר רז"ל במדרש¹⁹, לעתיד לבוא
עושה הקב"ה לצדיקים קניגיא עם לויטן
ושור הבר, ולויטן ישחוט לשור הבר בסנפיריו. ומבואר
בלקוטי תורה²⁰ ההפך בין לויטן ושור הבר, שכל
הוא מהברואים שבים, ושור הבר הוא מהברואים
שביבשה. דהנה, ברואים שבים²¹ אינם נפרדים
ממקורם, שהרי כיון שעולים ליבשה (שיוצאים מן הים,
מקור חיותם) מיד מתים²², ומבלעים תמיד במקורם.
ולא זו בלבד ששנפרדים ממקור חיותם הם מתים, וכל
מציאותם היא רק בהיותם בתוך מקורם, אלא עוד זאת,
שגם כאשר נמצאים במציאות בתוך מקורם, אינם
מציאות בפני עצמם כלל, אלא כל מציאותם היא מקור
חיותם. וכמבואר במקום אחר²³ בטעם דעת רבן שמעון
בן גמליאל²⁴ דכל שבים אינו חוצץ, דהגם שהם
ברואים שבים, הנה שיש כאן איזו מציאות שנבראה מן
המים, מכל מקום כל מציאותם היא המים עצמם, ולכן
אין חוצצים. מה שאין כן הברואים שביבשה, הרי אף
שהכל היתה מן העפר²⁵, הנה שחט היתה מן העפר
מקום, יכולים להיות נפרדים ממקורם לפי שעה,
שיכולים להיות לפי שעה באויר. וגם ששנמצאים על
מהברואים שביבשה.

40 מקורם, אלא עוד זאת,
41 שגם כאשר נמצאים
42 במציאות בתוך מקורם,
43 אינם מציאות בפני
44 עצמם כלל, אלא כל
45 מציאותם היא מקור
46 חיותם. וכמבואר במקום
47 אחר²³ בטעם דעת רבן
48 שמעון בן גמליאל²⁴
49 דכל שבים אינו חוצץ כל
50 שהוא מבריות הים אינו חוצץ,
51 היינו מפסיק לענין מקוה,
52 דהגם שהם ברואים
53 שבים, הנה שיש כאן
54 איזו מציאות שנבראה
55 מן המים שהרי מצד חיותם
56 בכל זאת מציאות נברא, היה
57 לכאורה מקום לומר שמהווים
58 חציצה, מכל מקום כל
59 מציאותם היא המים
60 עצמם, ולכן אין
61 חוצצים. מה שאין כן
62 הברואים שביבשה, הרי
63 אף שהכל היתה מן העפר
64 יצירת אדם הראשון וכל החי
65 ביבשה היתה מן האדמה²⁵,
66 הנה שחט היתה מן העפר
67 מקורם, מכל מקום,
68 ברואים אלה יכולים להיות
69 נפרדים ממקורם לפי
70 שעה, שיכולים להיות
71 לפי שעה באויר ברואי
72 היבשה יכולים להיות באופן
73 זמני גם באויר. וגם

(18) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (19) ויקרא רבה פ"ג, ג. (20) פרשתנו יח, ב ואילך.
וראה גם נו"א מהמאמר במאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' קמה (הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי). מאמרי אדמו"ר הזקן תקע"א ע' קסג
(גוכי"ק אדמו"ר הצ"צ). (21) ראה גם ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי בשלח מב, ג ואילך. ובכ"מ. שער האמונה לאדמו"ר האמצעי
פנ"ב (פד, א). (22) ע"ז שם. וראה ברכות סא, ב. (23) סה"מ תרס"ב ע' שנב. (24) מקואות פ"ו מ"ז. (25) קהלת ג, כ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כְּשֶׁנִּמְצְאוּ עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֵין הֵם חֵלֶק מִמְּצִיאוֹת הָעֵפֶר,
2 אֲלֹא הֵם מְצִיאוֹת בְּפָנֵי עֵצִים. וּבְדִגְמַת זֶה הוּא הִתְפָּרֵשׁ בֵּין
3 הַנִּשְׁמוֹת דְּעֵלְמָא דְּאַתְפְּסִיָּא [= העולם המכוסה] וְהַנִּשְׁמוֹת
4 דְּעֵלְמָא דְּאַתְגְּלִיָּא [=העולם הגלוי], שֶׁהַנִּשְׁמוֹת דְּעֵלְמָא

5 דְּאַתְפְּסִיָּא הֵם מְבַלְעִים

6 תְּמִיד בְּמִקּוֹרָם, הֵינּוּ 1
7 שְׁמֶרְגִישִׁים תְּמִיד אֵת 2
8 מְקוֹרָם וְכָל מְצִיאוֹתָם 3
9 הֵיא מְצִיאוֹת הַמְקוֹר 4
10 וּבִיטוּלָם הוּא 'בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת' 5
11 כְּמוֹ הַדִּגִּים שְׂבִים. מֶה שָּׂאִין 6
12 בֵּין הַנִּשְׁמוֹת דְּעֵלְמָא 7
13 דְּאַתְגְּלִיָּא, אִף שְׂמִבְיָנִים 8
14 וּמִשְׁיָגִים שֶׁכָּל מְצִיאוֹתָם 9
15 הֵיא מִצַּד הַמְקוֹר, מִכָּל 10
16 מְקוֹם אֵינִם כְּבִטּוּל 11
17 בְּמִצִּיאוֹת וּבִיטוּלָם הוּא רַק 12
18 'בִּיטוּל הִישׁ' כְּמוֹ בְּרֹאֵי הִיבְשָׁה, 13
19 שֶׁ'בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת' זֶהוּ דְּוָקָא 20
21 בְּנִשְׁמוֹת דְּעֵלְמָא 21
22 דְּאַתְפְּסִיָּא, דְּכִינּוֹן שֶׁהֵם 22
23 מְרַגִּישִׁים תְּמִיד אֵת 23
24 מְקוֹרָם, הֲרִי הֵם בְּכַחֲנִית 24
25 כְּבִטּוּל בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשׁ, 25
26 וְכְמוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרִי 26
27 יוֹחָאִי שְׂאֵמֶר אֲנָא סִמְנָא 27
28 בְּעֵלְמָא 26 [=] אֲנִי רַק סִימֵן 28
29 לְקַבֵּ"ה בְּעוֹלָם. שְׁזֵהוּ תַּחֲלִית 29
30 הַבִּיטוּל, שֶׁהֵי' בְּכַחֲנִית 30
31 כְּבִטּוּל בְּמִצִּיאוֹת לְמִקּוּרֵי 31
32 [וּמִכְפִּינָן] שֶׁכָּבִטּוּל לְמִקּוּרֵי 32
33 בְּאֹפֶן שֶׁכָּל מְצִיאוֹתָו 33
34 הֵיא מְצִיאוֹת הַמְקוֹר, הֲרִי 34
35 הוּא מְצִיאוֹת גְּדוּלָּה 35
36 בְּאַמְתָּ 27 אֲמִירָה זוֹ שֶׁל רִשְׁבִּי 36
37 יְכוּלָה לְהִיאֵמֶר רַק עַל יְדֵי נִשְׁמָה 37
38 דְּאַצִּילוֹת שְׁאִינָה יְכוּלָה לְסַבּוֹל רַע 38
39 וְאֵין בָּהּ, וְלוֹ שִׁמְךָ תִּתְפָּאֲרוֹת 39
40 וְהַתְנַשְּׁאוֹת, וְהַטַּעַם הוּא 40
41 שְׁבַצִּילוֹת אֵין יֵשׁ נִפְרָד כֻּלָּל. 41
42 וּבִהִיּוֹת נִשְׁמָה זוֹ (נִשְׁמַת רִשְׁבִּי) 42
43 מִחוּבְרַת בְּתַחֲלִית לְמַדְרַגָּה זוֹ שֶׁל 43
44 עוֹלָם הַאֲצִילוֹת, הֲרִי הֵיא בְּבִיטוּל 44
45 בְּמִצִּיאוֹת לְאַלּוּקוֹת מִמֶּשׁ וְאַמִּירָה 45
46 זוֹ שֶׁל רִשְׁבִּי 'אֲנָא סִימְנָא 46
47 בְּעֵלְמָא', מִבְּטָאֵת אֶת הִיּוֹת צִינּוּר

הָאֲדָמָה אֵין הֵם חֵלֶק מִמְּצִיאוֹת הָעֵפֶר, אֲלֹא הֵם מְצִיאוֹת
בְּפָנֵי עֵצִים. וּבְדִגְמַת זֶה הוּא הִתְפָּרֵשׁ בֵּין הַנִּשְׁמוֹת
דְּעֵלְמָא דְּאַתְפְּסִיָּא וְהַנִּשְׁמוֹת דְּעֵלְמָא דְּאַתְגְּלִיָּא,
שֶׁהַנִּשְׁמוֹת דְּעֵלְמָא דְּאַתְפְּסִיָּא הֵם מְבַלְעִים תְּמִיד
בְּמִקּוֹרָם, הֵינּוּ שְׁמֶרְגִישִׁים תְּמִיד אֵת מְקוֹרָם וְכָל
מְצִיאוֹתָם הֵיא מְצִיאוֹת הַמְקוֹר. מֶה שָּׂאִין בֵּין הַנִּשְׁמוֹת
דְּעֵלְמָא דְּאַתְגְּלִיָּא, אִף שְׂמִבְיָנִים וּמִשְׁיָגִים שֶׁכָּל
מְצִיאוֹתָם הֵיא מִצַּד הַמְקוֹר, מִכָּל מְקוֹם אֵינִם כְּבִטּוּל
בְּמִצִּיאוֹת, שְׁזֵהוּ דְּוָקָא בְּנִשְׁמוֹת דְּעֵלְמָא דְּאַתְפְּסִיָּא,
דְּכִינּוֹן שֶׁהֵם מְרַגִּישִׁים תְּמִיד אֵת מְקוֹרָם, הֲרִי הֵם בְּכַחֲנִית
כְּבִטּוּל בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשׁ, וְכְמוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרִי יוֹחָאִי
שְׂאֵמֶר אֲנָא סִמְנָא בְּעֵלְמָא²⁶, שֶׁהֵי' בְּכַחֲנִית כְּבִטּוּל
בְּמִצִּיאוֹת לְמִקּוּרֵי [וּמִכְפִּינָן] שֶׁכָּבִטּוּל לְמִקּוּרֵי בְּאֹפֶן שֶׁכָּל
מְצִיאוֹתָו הֵיא מְצִיאוֹת הַמְקוֹר, הֲרִי הוּא מְצִיאוֹת גְּדוּלָּה
בְּאַמְתָּ²⁷. וְכֵן הוּא כָּל הַנִּשְׁמוֹת דְּעֵלְמָא דְּאַתְפְּסִיָּא,
שֶׁהֵם בְּכַחֲנִית נִגְנִי יָמָא, שֶׁהֵם תְּמִיד דְּבוּקִים בְּאַלְקוֹת.
וּמִכְבִּיא בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה²⁸ דְּגָמָא לְדָבָר: וְכַגּוֹן רַבִּי שְׁמַעוֹן
בְּרִי יוֹחָאִי. [וּבְמִקּוֹם אַחֵר אֵיתָא²⁹, שֶׁעַל דֶּרֶךְ זֶה הִיָּה
אַצֵּל הָאֲבוֹת, דְּמָה שֶׁקִּימוּ הָאֲבוֹת אֵת כָּל הַתּוֹרָה עַד
שֶׁלֹּא נִתְּנָה³⁰, אֵין הַפְּרוּשׁ שֶׁקִּימוּ הַכָּל בְּפוּעֵל, רַק
שֶׁקִּימוּ הַכָּל בְּפוּעֵל, רַק שֶׁקִּימוּ וּפְעֵלוּ כָּל
הַיְּחִידִים הָעֲלִיּוֹנִים הַנִּעֲשִׂים עֲתָה עַל יְדֵי
מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁהֵם גֶּרְמוֹ וְעָשׂוּ זֶה עַל יְדֵי
כּוֹנֵנָם בְּרוּחָנִיּוֹת כּוֹנֵנִת לָבֶם בְּעִבְדוּתָם פַּעֲלָה כָּל הַיְּחִידִים
הָעֲלִיּוֹנִים הַמְרוּזִים בְּאוֹתָן מִצּוֹת]. וּמוֹסִיף כְּבוֹד
קִדְשָׁת אֲדָמוֹר הַצִּמְח צִדֵּק בְּהִגָּהָה עַל מֶמְלֶאֶי מְקוֹמוֹ
שֶׁל הַפְּעֵל שֶׁסָּב, וּבְכִפְרֵט נִשְׁמַת רַבִּנּוּ הִזְקֵן, כְּדָבָרִי
כְּבוֹד קִדְשָׁת אֲדָמוֹר (מְהוֹרֵשׁ"ב) נִשְׁמַתוֹ עֲדָן³² שְׁרַבְנֵי

(26 זח"א רכה, א. 27) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ד ע' קו. אוה"ת
ויחי שנט, א. סה"מ תרל"ג ח"א ע' נ ואילך. תרנ"ה ע' נה. ועוד.
(28 יח, א. 29) מאמרי אדמו"ר הזקן תקע"א שם. (30) קידושין פב, א.
(31) הובא בהגהות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ללקו"ת פרשתנו שם
(נדפס בהוספות ללקו"ת הוצאת קה"ת יח, ב). וכ"ה במאמרי אדמו"ר
הזקן תקע"א שם ובמאמרי אדה"ז על מארז"ל שם. וראה גם ד"ה שלח
לך תשי"א פ"ב (סה"מ תשי"א ע' קב). (32) ספר השיחות תורת שלום
ע' 166. ספר השיחות תרצ"א ע' 175. מאמר אבות החסידות –

47 לכו"ח ה' העובר דרכו, שרוח ה' דיבר בו. אם כן באמירה זו מתגלה לנו גודל
48 נשמתו ומעלתו העצומה של רשב"ן. [וכן הוא בכל הנשמות דעלמא
49 דאתפסיא, שהם בחינת נוגי ימא [=דגי הים], שהם תמיד
50 דבוקים באלקות התקשרות של נשמות גבוהות אלו ודבוקותם בקב"ה
51 תמידית ועצמית, ולכן ביכולתם
52 להשיג השגות עליונות, ומכיון
53 שמובלעים הם בים התורה,
54 עבודתם הרוחנית היא ככונת
55 הלב לייחד ייחודים. ומכאן
56 בלקוטי תורה²⁸ דגמא
57 לדבר לנשמות אלו: וכגון
58 רבי שמעון בר יוחאי
59 שהיה תפוס י"ג שנים במערה
60 ולא היה באפשרותו לקיים
61 מצוות מעשיות כגון אכילת מצה
62 בפסח, מצות קידוש על יין, או
63 נטילת אתרוג ושיבה בסוכה ועל
64 ידי היחודים קיים ברוחניות את
65 המצוות המעשיות כולן.
66 [ובמקום אחר איתא²⁹,
67 שעל דרך זה היה אצל
68 האבות, דמה שקימו
69 האבות את כל התורה עד
70 שלא נתנה³⁰, אין הפרוש
71 שקימו הכל בפועל, רק
72 שקימו ופעלו כל
73 היחידים העליונים
74 הנעשים עתה על ידי
75 מצות מעשיות, שהם
76 גרמו ועשו זה על ידי
77 כוננם ברוחניות כוננת לבם
78 בעבודתם פעלה כל היחודים
79 העליונים המרוזים באותן
80 מצוות]. ומוסיף כבוד
81 קדשת אדמו"ר הצמח
82 צדק בהגהה על מאמר
83 אדמו"ר הזקן³¹: [וכן
84 הפעל שם טוב ז"ל שגם
85 הבעל שם טוב היה מנשמות
86 אלו. ומזה מובן שכן הוא
87 גם אצל כל מלאי
88 מקומו של הפעל שם
89 טוב, ובכפרט נשמת רבנו
90 הזקן, כדברי כבוד קדשת
91 אדמו"ר (מהורש"ב)
92 נשמתו עדן³² שרבנו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הִזְקֵן הָיָה נִשְׁמָה דְּאֻצִּילוֹת, וְהָרִי מְבוֹאֵר בְּאַגְרֵת הַקֶּדֶשׁ³³
2 בְּנוֹגַעַ לְנִשְׁמָה דְּאֻצִּילוֹת שְׁגָם בְּהִיוּתָהּ לְמִטָּה לֹא נִשְׁתַּנָּה
3 מֵהוּתָהּ כּו', וְהָרִי גַם בְּהִיוּתָהּ נִשְׁמָה בְּגוֹף בְּעוֹה"ז הַגִּשְׁמִי הִיא כְּמוֹ
4 לְמַעֲלָה בְּאֻצִּילוֹת, וְלִכֵּן כְּשֵׁישׁ אֵיזָה עֲנָן שְׁלֹא כְּדָבְעִי [=שלא
5 כראוי] אֵין זֶה מְבַלְבֵּל
6 לְנִשְׁמָה כָּלִל. וְכָל זֶה
7 הוּא בְּנוֹגַעַ לְנִשְׁמוֹת
8 דְּאֻצִּילוֹת, שְׁנִקְרְאִין נוּגִי
9 יָמָא. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה גַם
10 בְּנִשְׁמוֹת דְּבְרִיאָה, שְׁגָם
11 הֵם נִקְרְאִים נוּגִי יָמָא.
12 דִּהְגָּם שְׂבִכְלָלוֹת הֵנָּה
13 עוֹלָם הָאֻצִּילוֹת הוּא
14 עֲלֵמָא דְּאַתְפְּסִיָּא,
15 וְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה
16 עֲשִׂיָּה הֵם עֲלֵמָא
17 דְּאַתְגַּלְיָא, מְכַל מְקוֹם,
18 בְּפִרְטִיּוֹת יוֹתֵר יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ
19 בֵּין עוֹלָם הַבְּרִיאָה וְעוֹלָם
20 הַיִּצִּירָה, דְּבְרִיאָה הִיא
21 בְּחִינַת מַחְשְׁבָה, עֲלֵמָא
22 דְּאַתְפְּסִיָּא עַל דֶּרֶךְ מַחֲשַׁבֵּת
23 הָאָדָם הַמְּכוּסָה וְנַעֲלָמָת מִן
24 הַזּוּלָת, וְאִילוּ יִצִּירָה שְׂהִיא
25 בְּחִינַת דְּבוּר שְׁעִינֵנו גִּילּוּי
26 לְזוּלָת, וְכֵן עֲשִׂיָּה בְּחִינַת
27 מַעֲשֶׂה, הֵם עוֹלָמוֹת
28 דְּאַתְגַּלְיָא. וְזֶהוּ עֲנָן
29 לְוִיתָן, דְּקָאִי [=מוסב] עַל
30 הַנִּשְׁמוֹת דְּעֲלֵמָא
31 דְּאַתְפְּסִיָּא שְׁהֵם בְּבְחִינַת
32 נוּגִי יָמָא, וְנִקְרְאִים עַל
33 שֵׁם הַלְוִיתָן לְהִיוּתוֹ
34 הַגְּדוֹל בְּבְרִיאָה הֵם עַד כָּאן
35 בִּיאָר אֵת מַעֲלַת הַנִּשְׁמוֹת שְׁהֵם
36 בְּבִח' בְּרֹאִי הֵם נִשְׁמוֹת
37 דְּאֻצִּילוֹת (וְנִשְׁמוֹת דְּבְרִיאָה).
38 עֲתָה יִדְבַר אֹדוֹת שְׁלֹשֶׁת סוּגֵי
39 הַנִּשְׁמוֹת שְׁהֵם בְּבִח' בְּרֹאִי
40 הִיבִישָׁה הַנִּקְרְאִים בְּשֵׁם שׁוּר הִבְר.
41 אֲמָנָם שׁוּר הִבְר קָאִי עַל
42 הַנִּשְׁמוֹת דְּעֲלֵמָא

דְּאַתְגַּלְיָא, שְׁהֵם נִבְרָאִים שְׂבִיכְבִּשָׁה, אֲלֵא שְׁנִקְרְאִים בְּשֵׁם
שׁוּר הִבְר, שְׂישׁ בְּזָה ג' פְּרוּשִׁים³⁴. פְּרוּשׁ הָא', מְלִשׁוֹן
לְכַב³⁵, שְׁהוּא עֲנָן בְּרוּר וְזִכְוֹךְ, וְהִינֵנו, שְׂאָף שְׁהוּא בְּבְחִינַת
שׁוּר, הָרִי הוּא מְבוֹרֵר וּמְזֻכָּר. וּפְרוּשׁ הִב', מְלִשׁוֹן תְּבוּאָה,
כְּמוֹ לְשֹׁפֵר בְּר³⁶, וְהוּא
עֲנָן וְרֵב תְּבוּאוֹת בְּכַח
שׁוּר³⁷ כִּאֲשֶׁר רוֹתֵמִים הַשּׁוּר
לְמַחֲרֹשָׁה, אִזִּי כּוּחוֹ הֵרֵב מְנוּיב
תְּבוּאָה רְבָה, דִּהְגָּם שְׁגוּף
הַצְמִיחָה בָּאָה מִכַּח
הַצּוּמָח, דִּהְרִי כְּשִׁזְזוּרְעִים
גְּרַעֲיִן בְּאַדְמָה אִזִּי נַעֲשִׂית
הַצְמִיחָה עַל יְדֵי כַח
הַצּוּמָח שְׂבִאֲרָץ, מְכַל
מְקוֹם כְּדִי שְׂתַהֲי' ⁵⁷
הַצְמִיחָה בְּרִבּוּי הָרִי זֶה
תְּלוּי בְּחִרִישָׁה, שְׂזָהוּ עַל
יְדֵי עֲבוּדַת הַשּׁוּר, וְרֵב
תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוּר.
וּפְרוּשׁ הִג', בְּר הוּא
לְשׁוֹן חוּץ. וּבְזָה גּוּפָא
יֵשׁ ב' עֲנִינִים. הָא' הוּא
חוּץ שְׂמִסִּיעַ לְהַפְנִים,
וְהִינֵנו, שְׁלֹא זֹו בְּלִכְד
שְׂאִינֵנו סוֹתֵר וּמַפְרִיעַ
לְהַפְנִים, אֲלֵא אֲדַרְבָּה,
שְׂמִסִּיעַ לְהַפְנִים אִף שְׁהוּא
בְּבְחִינַת חוּץ, מְכַל מְקוֹם מְסִיעַ
מִבְּחוּץ לְהַפְנִים [וְאֵין זֶה
הַעֲנָן דְּרֵב תְּבוּאוֹת בְּכַח
שׁוּר (פִּירוּשׁ ב'), שְׂפּוּעַל
רְבּוּי הַצְמִיחָה לְכַאוּרָה נִתֵּן
הִיא לּוֹמַר כִּשְׁחוּ שֶׁל הַשּׁוּר
הַרְתוּם לְמַחֲרֹשָׁה הוּא דּוֹגְמַת
חוּץ הַמְסִיעַ לְהַפְנִים, אֲלֵא שְׂאִין
לּוֹמַר זֹאת מִפְּנֵי שְׂהַעֲנִין שֶׁל רֵב
תְּבוּאוֹת בְּכוּחַ שׁוּר' זֶהוּ
בְּהַפְנִים גּוּפָא, וְאִילוּ עֲנָן
שׁוּר הִבְר לְשׁוֹן חוּץ (עֲנִין
הָא' שְׂבִפִּירוּשׁ הִג') הִינֵנו
שְׂנַמְצָא בְּחוּץ וּמְסִיעַ
לְפָנִים. וְיֻכֵּן זֶה עַל פִּי

אֲמָנָם שׁוּר הִבְר קָאִי עַל הַנִּשְׁמוֹת דְּעֲלֵמָא דְּאַתְגַּלְיָא,
שְׁהֵם נִבְרָאִים שְׂבִיכְבִּשָׁה, אֲלֵא שְׁנִקְרְאִים בְּשֵׁם
שׁוּר הִבְר, שְׂישׁ בְּזָה ג' פְּרוּשִׁים³⁴. פְּרוּשׁ הָא', מְלִשׁוֹן
בְּר לְכַב³⁵, שְׁהוּא עֲנָן בְּרוּר וְזִכְוֹךְ, וְהִינֵנו, שְׂאָף שְׁהוּא
בְּבְחִינַת שׁוּר, הָרִי הוּא מְבוֹרֵר וּמְזֻכָּר. וּפְרוּשׁ הִב',
מְלִשׁוֹן תְּבוּאָה, כְּמוֹ לְשֹׁפֵר בְּר³⁶, וְהוּא עֲנָן וְרֵב תְּבוּאוֹת
בְּכַח שׁוּר³⁷, דִּהְגָּם שְׁגוּף הַצְמִיחָה בָּאָה מִכַּח הַצּוּמָח,
דְּכְשִׁזְזוּרְעִים גְּרַעֲיִן בְּאַדְמָה אִזִּי נַעֲשִׂית הַצְמִיחָה עַל יְדֵי
כַח הַצּוּמָח שְׂבִאֲרָץ, מְכַל מְקוֹם כְּדִי שְׂתַהֲי' הַצְמִיחָה
בְּרִבּוּי הָרִי זֶה תְּלוּי בְּחִרִישָׁה, שְׂזָהוּ עַל יְדֵי עֲבוּדַת
הַשּׁוּר, וְרֵב תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוּר. וּפְרוּשׁ הִג', בְּר הוּא
לְשׁוֹן חוּץ. וּבְזָה גּוּפָא יֵשׁ ב' עֲנִינִים. הָא' הוּא חוּץ
שְׂמִסִּיעַ לְהַפְנִים, וְהִינֵנו, שְׁלֹא זֹו בְּלִכְד שְׂאִינֵנו סוֹתֵר
וּמַפְרִיעַ לְהַפְנִים, אֲלֵא אֲדַרְבָּה, שְׂמִסִּיעַ לְהַפְנִים [וְאֵין זֶה
הַעֲנָן דְּרֵב תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוּר, שְׂפּוּעַל רְבּוּי הַצְמִיחָה,
שְׂזָהוּ בְּהַפְנִים גּוּפָא, וְאִילוּ עֲנָן שׁוּר הִבְר לְשׁוֹן חוּץ הִינֵנו
שְׂנַמְצָא בְּחוּץ וּמְסִיעַ לְפָנִים. וְיֻכֵּן זֶה עַל פִּי הַמְּבוֹאֵר³⁸

"התמים" חוברת ב' ע' מג [סט, א.] (33) ס"כ (קל, א.) (34) לקו"ת שם יח, ג ואילך. (35) תהלים כד, ד. (36) מקץ מב, ג. (37) משלי יד, ד. (38) לקו"ת צו ז, ג. מאמרי אדמו"ר הזקן תקע"א שם ע' קסד.

ליתן זה יצרת לשחק בו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המבואר³⁸ בענין הברורים, שיש ברור ראשון וברור שני,
2 דברור ראשון ענינו העלאה, שעומד בחוץ ועולה למעלה
3 שעדיין הוא דבר נפרד מאלוקות ומכל מקום פועל על עצמו נגד טבעו
4 להתעלות, וברור שני הוא ענין של התפללות שכבר בטל, אלא

5 שנדרש ממנו ביטול נוסף עמוק

6 ואמיתי יותר כדי להתכלל, 1

7 שכבר נמצא בפנים אלא 2

8 שצריך להתפלל. וזהו 3

9 גם ההפרש בין פרוש 4

10 הב' בשור הבר, שהוא 5

11 ענין ורב תבואות בכח 6

12 שור, שהוא כמו ברור 7

13 שני שכבר נמצא בפנים רק 8

14 שצריך להתכלל, לפרוש הג' 9

15 בשור הבר שהוא לשון 10

16 חוץ, שהוא כמו ברור 11

17 ראשון שעדיין עומד בחוץ 12

18 ומכל מקום עולה למעלה ומסייע 13

19 להפנים מבחוץ. וזהו בחינת 14

20 הא' בחוץ, שהוא טפל 15

21 ומסייע להפנים. ובחינת 16

22 הב' בשור הבר לשון 17

23 חוץ הינו חוץ שהוא 18

24 מנגד אל הפנים כפי שיבאר 19

25 בהמשך שזהו ענינו של הרשע 20

26 שמנגד לצדיק. 21

27 והנה ג' פרושים הנ"ל 22

28 בענין שור הבר הם כנגד 23

29 ג' המדריגות הצדיקים 24

30 בינונים ורשעים, 25

31 הצדיקים הם בבחינת 26

32 שור הבר מלשון ברור 27

33 וזכוף שעבודת צדיקים אלו 28

34 (שלא כצדיקים בעלי נשמות 29

35 דאצילות שעבודתם הרוחנית 30

36 היא, כאמור, ככונת הלב לייחד 31

37 ייחודים) דווקא בגשמיות העולם 32

38 לברור ולזככו, כמו אכילת בשר 33

39 ביום טוב שנאמר 'ושמחת בחגך'

40 ואין שמחה אלא בבשר, שמעלה הבשר לקדושה, ובינונים הם בחינת

41 ורב תבואות בכח שור, שהרי בינוני הוא זה אשר מצבו בהווה

42 הוא כשל מי שלא עבר עברה מימיו ולא יעבור לעולם³⁹

43 (היינו, שעכשו בהווה הוא במעמד ומצב שמדרגתו העכשווית היא
44 כשל אדם שלא יעבור עברה לעולם⁴⁰), ורשעים הוא ענין
45 החוץ הסותר להפנים, שהם נלחמים עם הצדיקים. אם כן
46 ישנם (בכללות שני סוגי צדיקים) והם שני סוגי נשמות שב' שעות רביעיות

47 מתענג הקב"ה מעבודתם לחבר

48 עולמות ואלוקות: הא' - נשמות

49 דאצילות מעולם המכוסה (ברואי

50 הים), בחי' הצדיקים שהם

51 כדוגמת הדגים שבים שהים

52 מכסה עליהם ובכונתם הרוחנית

53 פועלים את היחודים העליונים

54 שבמצוות המעשיות. הב' -

55 נשמות הצדיקים מעולם היבשה,

56 ענין שור הבר, שהם הצדיקים

57 שעבודתם דוקא בזכות וברור

58 העולם מגשמייתו. וכמו כן

59 נתבאר כי בשור הבר נכללים

60 הבינונים וגם הרשעים.

61 (ג) ועל פי זה יובן הענין

62 שהלוי'תן שוחט לשור

63 הבר בסנפיריו שור הבר על

64 כל דרגותיו, צדיקים בינונים

65 ורשעים, דלוי'תן קאי על

66 הנשמות דאצילות מעלמא

67 דאתפסא שנקראים נוגי

68 ימא, שהם דבוקים תמיד

69 באלקות, ושור הבר קאי

70 על הצדיקים, ועל הבינונים

71 (וגם) על הרשעים

72 שלוחמים עם הצדיקים,

73 שזהו ענין הקניגא העונג

74 במראה המלחמה דלוי'תן

75 ושור הבר, וזהו

76 שהלוי'תן שוחטו לשור

77 הבר, דענין השחיטה

78 הוא כמאמר רז"ל⁴¹ אין

79 ושחט אלא ומשך,

80 שהוא ענין ההמשכה

81 וההעלאה מרשות

82 לרשות, והינו, שהנשמות שהם בבחינת לוי'תן יפעלו גם

83 בהרשעים למשכם ולהעלותם מרשות הקלפה לרשות

84 הקדשה. וזהו גם מה שהשחיטה היא בסנפיריו, שהם

בענין הברורים, שיש ברור ראשון וברור שני, דברור ראשון ענינו העלאה, שעומד בחוץ ועולה למעלה, וברור שני הוא ענין של התפללות, שכבר נמצא בפנים אלא שצריך להתפלל. וזהו גם ההפרש בין פרוש הב' בשור הבר, שהוא ענין ורב תבואות בכח שור, שהוא כמו ברור שני, לפרוש הג' בשור הבר שהוא לשון חוץ, שהוא כמו ברור ראשון. וזהו בחינת הא' בחוץ, שהוא טפל ומסייע להפנים. ובחינת הב' בשור הבר לשון חוץ הינו חוץ שהוא מנגד אל הפנים.

והנה ג' פרושים הנ"ל בענין שור הבר הם כנגד ג' המדריגות הצדיקים בינונים ורשעים, הצדיקים הם בבחינת שור הבר מלשון ברור וזכוף, ובינונים הם בחינת ורב תבואות בכח שור, שהרי בינוני הוא מי שלא עבר עברה מימיו ולא יעבור לעולם³⁹ (היינו, שעכשו הוא במעמד ומצב שלא יעבור לעולם⁴⁰), ורשעים הוא ענין החוץ הסותר להפנים, שהם נלחמים עם הצדיקים.

(ג) ועל פי זה יובן הענין שהלוי'תן שוחט לשור הבר בסנפיריו, דלוי'תן קאי על הנשמות מעלמא דאתפסא שנקראים נוגי ימא, שהם דבוקים תמיד באלקות, ושור הבר קאי (גם) על הרשעים שלוחמים עם הצדיקים, שזהו ענין הקניגא דלוי'תן ושור הבר, וזהו שהלוי'תן שוחטו לשור הבר, דענין השחיטה הוא כמאמר רז"ל⁴¹ אין ושחט אלא ומשך, שהוא ענין ההמשכה וההעלאה מרשות לרשות, והינו, שהנשמות שהם בבחינת לוי'תן יפעלו גם בהרשעים למשכם ולהעלותם מרשות הקלפה לרשות הקדשה. וזהו גם מה שהשחיטה היא בסנפיריו, שהם הגדפין ששט בהם,

לרשות, והינו, שהנשמות שהם בבחינת לוי'תן יפעלו גם בהרשעים למשכם ולהעלותם מרשות הקלפה לרשות הקדשה. וזהו גם מה שהשחיטה היא בסנפיריו, שהם

(39) תניא רפי"ב. (40) ראה ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות לתניא שם (ע' פח ואילך) ב"לקוטי פירושים". וש"נ. (41) חולין ל, ב. וראה מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים ע' תי. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַגִּדְפִין [= הכנפיים] שֶׁשָּׁט בָּהֶם, שֶׁעֲנִינָם הוּא אֶהְבֶּה וְיִרְאֶה
2 שְׁעַל יָדָם עוֹלָה לְמַעַלָּה⁴² בְּחִינַת הַלִּוְיָתָן הֵן נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים דֹּאצִּילוֹת
3 הַמְקוֹשְׁרִים וְדְבוּקִים תָּמִיד בְּאֻלּוּקִים חַיִּים. וְהַסְפִּירִים שֶׁשָּׁט בָּהֶם בִּים הַגְּדוֹל
4 עֲנִינָם אֶהְבְּתוּ וְיִרְאֶתוּ הַנִּקְרָאִים כְּנַפְיִים, עַל יָדָם מַגְבִּיחַ עֲצָמוֹ מַעַל מַעַל. וַיֵּשׁ
5 כּוֹחַ גְּדוֹל בְּסַפִּירָיו לִשְׁטוֹת בָּהֶם
6 בְּמִים בְּרַגַּע אֶחָד כְּמַה פֶּרְסָאוֹת, 1
7 הִנֵּה הָאֶהְבֶּה וְיִרְאֶה שֶׁל 2
8 הַצַּדִּיק הֵם לֹא רַק בְּנוֹגֵעַ 3
9 לְעַצְמוֹ, וְלֹא רַק בְּנוֹגֵעַ 4
10 לְבְּחִינַת לִוְיָתָן, מִלְּשׁוֹן 5
11 הַפֶּעַם יִלְוֶה גו', דִּקְאִי 6
12 עַל אֵלֶּה שְׁמֵחֶבְרִים 7
13 וְדְבוּקִים לְהַצַּדִּיק הֵם 8
14 הַצַּדִּיקִים דְּשׁוּר הֵבֶר שֶׁעַל יָדֵי 9
15 דְּבוּקוֹתָם בְּצִדִּיק דֹּאצִּילוֹת 10
16 מִחֲבָרִים גַּם הֵם עוֹלָמוֹת 11
17 וְאֻלּוּקוֹת, אֲלֹא גַם בְּנוֹגֵעַ 12
18 לְשׁוּר הֵבֶר, בְּדִרְגוֹתָיו 13
19 הַנִּמְנוּכּוֹת בִּיּוֹתֵר וְעַד מִלְּשׁוֹן 14
20 חוּץ, שְׁסוֹתֵר וּמִנְגֵּד 15
21 לְהַצַּדִּיק (עֵינֵן הֵב' שְׁבִפִּירוֹשׁ 16
22 הַשְּׁלִישִׁי בְּשׁוּר הֵבֶר), וְהִנֵּנוּ, 17
23 שֶׁהָאֶהְבֶּה וְיִרְאֶה שֶׁל 18
24 הַצַּדִּיקִים פּוֹעֲלִים גַּם עַל 19
25 הָרָשָׁעִים הַפּוֹשְׁעִים 20
26 וּמוֹרְדִים בְּצַדִּיקִים, 21
27 לְמִשְׁכָּם וְלִהְעֲלוֹתָם 22
28 מִרְשׁוֹת הַקְּלָפָה לְרִשְׁוֹת 23
29 הַקְּדֻשָּׁה. וְזֶהוּ מַה 24
30 שֶׁלְעֲתִיד לְבֹא יַעֲשֶׂה 25
31 הַקֶּבֶ"ה קִנְיָנָא לְצַדִּיקִים, 26
32 הִנֵּנוּ, שְׁיִרְאֶה לְכָלֶם, הֵן 27
33 לְצַדִּיקִים שְׁגַם הַצַּדִּיקִים 28
34 שְׁבַכְחִי שׁוּר הֵבֶר יִתְעַלּוֹ לְהַכִּיר 29
35 כִּי אֵין דִּי בּוֹיּוֹךְ וּבִירוֹךְ 30
36 הַגִּשְׁמִיּוֹת וְכִי הֵם זְקוּקִים 31
37 לְעִבּוּדָה הַרוּחָנִית שֶׁל הַצַּדִּיקִים דֹּאצִּילוֹת וְהֵן לְרָשָׁעִים, מִלְּחָמָה 32
38 הַצַּדִּיקִים וְהָרָשָׁעִים, וְסוֹף דְּבָר הוּא שְׁלִוְיָתָן שׁוֹחֲטוֹ לְשׁוּר 33
39 הֵבֶר בְּסַנְפִּירָיו אִם כֵּן בִּיאוֹר שֶׁהִנֵּנוּ דֹּאצִּילוֹת שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים הַנְּעִלִים 34
40 בַּח' לִוְיָתָן פּוֹעֲלִים בְּעִבּוּדָתָם עִלּוֹי בְּכָל דִּרְגוֹתָיו שֶׁל שׁוּר הֵבֶר וְעַד לְדִרְגַּת 35
41 הָרָשָׁעִים הַפּוֹשְׁעִים וּמוֹרְדִים בְּצַדִּיקִים, לְמִשְׁכָּם וְלִהְעֲלוֹתָם מִרְשׁוֹת הַקְּלִיפָה 36

42 לְרִשְׁוֹת הַקְּדוּשָׁה. עֵתָה יִבְאֵר מִדּוּעַ הַקֶּבֶ"ה יִרְאֶה מִלְּחָמָה זֶה רַק לְעִתִּיד לְבֹא, 43
43 הִרִי אִזְכָּר לֹא תִהְיֶה מִלְּחָמָה כִּי רוּחַ הַטּוֹמָאָה תַּעֲבוּר מִן הָאָרֶץ, וְהִרִי עֵיקֶר 44
44 הַמִּלְחָמָה הִיא עֲכָשִׁיו בּוֹמֵן הַגְּלוּת.
45 (ד) אֲמַנָּם עֲדִין צָרִיף לְהַבִּין, מַהוּ אֲמָרוֹ שְׁלַעֲתִיד לְבֹא יַעֲשֶׂה 46
46 הַקֶּבֶ"ה הַקִּנְיָנָא שֶׁעֲשׂוֹעַ 47
47 שֶׁל מִלְחָמָה דְּלִוְיָתָן וְשׁוּר 48
48 הֵבֶר, הִרִי עֵיקֶר הַמִּלְחָמָה 49
49 הוּא בְּזִמְנֵי הַזֶּה דְּוָקָא, 50
50 שְׁהִרִי לְעֲתִיד לְבֹא 51
51 כְּתִיב⁴³ אֶת רוּחַ הַטּוֹמָאָה 52
52 אֲעִבִיר מִן הָאָרֶץ, וְעֵיקֶר 53
53 הַמִּלְחָמָה הִיא בְּזִמְנֵי הַזֶּה 54
54 דְּוָקָא, וּבִפְרָט בְּזִמְנֵי 55
55 הַגְּלוּת, וּבִמְיֻחָד 56
56 בְּעֵקֶבֶתָה דְּמִשְׁחָא, וְאִם 57
57 כֵּן מַהוּ אֲמָרוֹ שֶׁהַקִּנְיָנָא 58
58 תִּהְיֶה לְעֲתִיד לְבֹא.
59 אֲףִי הֵעֵנֵן הוּא, דְּהִנֵּה, 60
60 הַכַּח עַל נְצוּחַ הַמִּלְחָמָה 61
61 הוּא מִן הָעֲצָמִית דְּוָקָא, 62
62 לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת אִוְרוֹת 63
63 וְגִלּוּיִים. דְּהִנֵּה כְּתִיב⁴⁴ 64
64 הֲלֹא אֵחַ עָשׂוֹ לְעֵקֶב גו', 65
65 'וְאֹהֵב אֶת יַעֲקֹב'. אֲףִי שְׁנִינָם 66
66 אַחֲרֵים בְּכָל זֹאת אֹהֵב הַקֶּבֶ"ה אֶת 67
67 יַעֲקֹב. עֵתָה יִבְאֵר שׁוּרֵשׁ אֶהְבֶּת 68
68 יַעֲקֹב שֶׁלְמַעַלָּה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, 69
69 וְעֵינֵן זֶה הוּא מִצַּד 70
70 הַבְּחִינַת שְׁלַמְעֵלָה 71
71 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, כִּי מִצַּד 72
72 סִדֵּר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, הִנֵּה 73
73 עָשׂוֹ שְׁרָשׁוֹ מַעוֹלָם 74
74 הַתּוֹהוֹ שְׁקָדָם לְתַקּוֹן 75
75 בַּעוֹלָם הַתּוֹהוֹ מֵאִירִים אִוְרוֹת בְּלִי 76
76 גְּבוּל שְׁאִינָם מִצּוֹמְצִמִים לְפִי עֵרֶךְ 77
77 הַכִּלִּי וּמִכִּיּוֹן שֶׁהַכִּלִּים הַמּוֹעֲטִים 78
78 שְׁבַעוֹלָם הַתּוֹהוֹ אִינָם מִסּוּגִלִים לְהַכִּיל אִוֵּר כֹּה רַב, עַל כֵּן הֵם נִשְׁבָּרִים, וּמִן 79
79 הַשְּׁבִירָה מִשְׁתַּלְשְׁלוֹת גְּבוּרוֹת קִשּׁוֹת בִּיּוֹתֵר, וְיַעֲקֹב שְׁרָשׁוֹ מִהַתְקוֹן 80
80 הַמְּבָרֵךְ אֶת הַתּוֹהוֹ⁴⁵ תַּפְקִידוֹ שֶׁל יַעֲקֹב לְבָרֵךְ וּלְזַכֵּךְ אֶת עֲנִינוֹ שֶׁל אַחִיו 81
81 עֲשִׂיו, לְנַצֵּל תּוֹקֶפֶם הָרַב שֶׁל אִוְרוֹת גְּבוּהִים אֵלּוּ, לְצַמְצָמָם וְלִהְכִּנֵּסָם בְּכִלִּים 82
82 רַבִּים דְּעוֹלָם הַקְּדוּשָׁה, וְעַל זֶה נֶאֱמָר⁴⁶ וְלֹאֵם מְלֹאֵם יֶאֱמָץ, 83

(42) ראה תניא פ"מ. תורת חיים שם קנט, ג. (43) זכרי' יג, ב. (44) מלאכי א, ב. (45) ראה ל"ת להאריז"ל ס"פ וישלח. תו"א וישלח כד, סע"א ואילך. תו"ח שם קנג, ב ואילך. ובכ"מ. (46) תולדות כה, כג ובפרש"י (ממגילה ו, סע"א). וראה תניא פ"ט (יג, סע"ב ואילך). פ"י"ג (יח, ב). ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דְּכַשְׁזָה קָם זֶה נוֹפֵל וְכוּ' יַעֲקֹב וַעֲשִׂי נִלְחָמִים זֶה בִּזְוָה עַל הַבְּכוֹרָה
2 וְהַשְׁלִיטָה. וְעַל בְּחִינָה זוֹ שֶׁל הַמַּאֲבָק בֵּינֵיהֶם לֹא שִׁיף לֹמֶר הֵלֵא
3 אָח עָשׂוּ לְיַעֲקֹב, דָּאָח הוּא מִלְשׁוֹן אַחֵי וְחִבּוֹר⁴⁷ מִצַּד סֹדֶר
4 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת אֵין קֶשֶׁר וְחִיבּוֹר בֵּין שְׁנֵיהֶם וְאִדְרַבָּה עַל יַעֲקֹב לִבְרֹר אֶת אַחֵי,
5 וְלֹא שִׁיף לֹמֶר זֹאת (עֲנִין)

6 הַיּוֹתֵם אַחִים) עַל יַעֲקֹב 1
7 וַעֲשׂוּ כָפִי שְׁהֵם בְּסֹדֶר 2
8 הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת שֶׁאֵז בַּעֲצוּמֹו 3
9 שֶׁל הַמַּאֲבָק אוֹיְבִים הֵם זֶה לַזֶּה, 4
10 וְעוֹד שְׂטֵרֵם הַבִּירּוֹר הַגָּמוּר, 4
11 וְנִיחָחוֹן הַמִּלְחָמָה, יֵשׁ לַעֲשׂוֹ 5
12 אִפִּילוֹ יִתְרוֹן מִצַּד הַתּוֹקֵף הַעֲצוּם 6
13 בִּשְׂרֹשׁוֹ מַעֲלוֹם הַתּוֹהוֹ. וְרַק 7
14 מִצַּד בְּחִינָה שְׁלֹמְעֵלָה 8
15 מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, לְמַעַלָּה 9
16 מִתּוֹהוֹ וְתִקְוֹן, שִׁיף לֹמֶר 10
17 הֵלֵא אָח עָשׂוּ לְיַעֲקֹב 11
18 שֶׁבְּחִינָה זוֹ יִשְׁנוּ שִׁוּיוֹן בֵּינֵיהֶם 12
19 כְּמוֹ שִׁוּיוֹן בֵּין אַחִים, כִּי 13
20 בְּבְחִינָה זוֹ אִמְרוּ חֲז"ל 14
21 בְּמִדְרַשׁ אֵינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה 15
22 מֵהֶם חֲפִץ⁴⁸, וְכִמּוֹ 16
23 שְׁכָתוֹב⁴⁹ אִם צְדָקָה מֵה 17
24 תִּתֵּן לוֹ וְרַבּוֹ פְּשָׁעֵיךָ מֵה 18
25 תַּעֲשֶׂה לוֹ בְּדִרְגָּה זוֹ לְמַעַלָּה 19
26 מִסֹּדֶר הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת אֵין עֲבוּדָת 20
27 הָאָדָם מִגַּעַת כָּלל וְעַל כֵּן צְדָקָה 21
28 הַצְדִּיק אֵינָה מוֹסִיפָה שֶׁם כֶּשֶׁם 22
29 שֶׁרִשְׁעָת הָרָשָׁע אֵינָה גּוֹרַעַת 23
30 מֵאֻמָּה. וּמִזָּה מוֹבֵן, 24
31 שֶׁהַכֹּחַ עַל נִצּוֹת 25
32 הַמִּלְחָמָה הוּא לֹא מִצַּד 26
33 בְּחִינַת הָאוֹרוֹת וְהַגְּלוּיִים 27
34 (עֲבוּדָת הָאָדָם), לֹא מִכְּפִי 28
35 [=לֹא רַק] מִצַּד סֹדֶר 29

36 הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, דְּאִדְרַבָּה, שְׁהִירִי אֶקְדָּמִיָּה טַעֲנִיתִיָּה⁵⁰]=לִיצֹר הָרַע
37 יֵשׁ טַעֲנַת קְדִימָה שְׁהִירִי יִצֹר הָרַע (בְּחִינַת עֲשׂוֹ שְׁבָאֲדָם – הַגּוֹי אֲשֶׁר בִּקְרַבְךָ)
38 מִקְדִּים לְהוֹפִיעַ בְּתוֹדַעַת הָאָדָם מִשְׁעָה שְׁנוּלָה וְאִילוֹ הַיִּצֹר הַטּוֹב כִּנְסָם בְּשִׁלְמִיּוֹת
39 רַק בְּיוֹם הַבֵּר מִצּוּחַ], שְׁתּוֹהוֹ קוֹדֵם לְתִקְוֹן מִצַּד סֹדֶר הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת הִירִי
40 תּוֹהוֹ קִדְּם לְתִקְוֹן, וְאֶפְלוֹ מִצַּד לְמַעַלָּה מִסֹּדֶר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת,
41 לְמַעַלָּה מִתּוֹהוֹ וְתִקְוֹן, לֹא נִתֵּן לְהַכְרִיעַ בְּמַאֲבָק כִּי הִירִי שְׁנֵיהֶם

42 שְׁוִים, וְאִם כֵּן, אִי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת עֲנִין הַנִּצָּחוֹן בְּמִלְחָמָה. וְעַל
43 זֶה אִמְרוּ רַז"ל⁵¹ אֶלְמָלָא הִקְבִּ"ה עוֹזְרוֹ (לֹאדָם) אֵינִי יָכוֹל לוֹ
44 אִי אֶפְשָׁר לִנְצַח אֶת הַיִּצֹר לֹלָא סִיוַע מִלְמַעְלָה, שְׁתּוֹהוֹ הָעֶזֶר וְהַסִּיוָע
45 מִהַעֲצָמוֹת, וְהִנֵּנוּ לְפִי שְׁנַשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מְשַׁרְשִׁים בְּהַעֲצָמוֹת,
46 וְלִכֵּן וְאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב

47 דּוֹקָא, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב⁵²
48 בְּנִים אִתָּם לְהוֹי' אֶלְקִיכֶם, וְכִידוּעֵ⁵³ שְׁאָף
49 שְׁהִבֵּן נַעֲשֶׂה מְצִיאוֹת
50 בְּפָנֵי עֲצָמָה, מִכָּל מְקוֹם
51 הִירִי הוּא מְהוּת אַחַת עִם
52 הָאָב. וּמִצַּד כֹּחַ הַעֲצָמוֹת
53 יָכוֹל לְהִיּוֹת נִצּוֹת
54 הַמִּלְחָמָה הַכּוֹחַ עַל הַנִּצָּחוֹן
55 בְּמִלְחָמָתוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי כִּגְדֵר יִצְרוֹ
56 אֵינִי מִצַּד אֹרוֹת וְגִילּוּם
57 (אִיכוּתִי, כִּשְׂרֹנְתוֹתֵי וְכוּ', יֵהוּ
58 גְבוּהִים וְנַעֲלִים כָּלל שִׁיחִי), כִּי
59 אִם מִצַּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה שְׁבָה מֵאִיר
60 הַקֶּשֶׁר הַעֲצָמִי, לֹלָא תִנְאִי, שֶׁל
61 אַהֲבַת הַבּוֹרָא לְיַעֲקֹב. כְּדוּגַמַּת
62 הַבֵּן, שֶׁבְּתוֹךְ תּוֹכּוֹ פְּנִימָה הִירִי
63 הוּא וְאִבּוֹ מְצִיאוֹת אַחַת. עֵתָה
64 יִבְאֹר מִזֵּה הַדֶּרֶךְ לְהַמְשִׁיךְ אֶת
65 כּוֹחַ הַעֲצָמוֹת לְסִייעַ לַיְּהוּדִי לִנְצַח
66 בְּמִלְחָמַת הַיִּצֹר.
67

68 וְהִנֵּה הַמְּשַׁכֵּת כֹּחַ
69 הַעֲצָמוֹת הִיא עַל יְדֵי
70 קְבָלָת עַל מַלְכוּת
71 שְׁמִים⁵⁴, כְּמִאֲמָר⁵⁵
72 לְעוֹלָם יִקְבַּל אָדָם עָלָיו
73 עַל מַלְכוּת שְׁמִים תְּחַלָּה
74 וְאַחֵר כִּף קְבָל עָלָיו עַל
75 מְצוֹת קְבָלָת עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים
76 הִינֵה הַמְּנִיעַ לְקִיּוֹם כָּל הַמְּצוּוֹת,

77 כְּדוּגַמַּת מֶלֶךְ בִּשְׂרֹם וְדָם שֶׁרַק כֹּאשֶׁר מִקְבָּלִים אֶת עוֹל מַלְכוּתוֹ וּבִטְלִים לְרִצּוֹנוֹ
78 אִזִּי מִקְיָמִים גְּזוּרָתוֹ דְּהִנֵּה, עֲנִין תּוֹרָה וּמְצוֹת בְּסִפְרִיּוֹת הוּא
79 בְּחִינַת ז"א וּמַלְכוּת⁵⁶ עֲנִין הַמְּצוּוֹת הוּא בְּחִינַת סִפְרֵי הַמַּלְכוּת שֶׁעַל
80 יָדָה מִתְקִים צִיּוּי הַמֶּלֶךְ, וְתוֹרָה שֶׁהִיא יוֹתֵר נַעֲלִית, 'גְּדוּל תַּלְמוּד שְׁמִבְּאִי לִידִי
81 מַעֲשֶׂה', עֲנִינָה בְּחִינַת ז"א [=מִדּוֹת דְּאִצִּילוֹת], אוֹ לְמַעַלָּה יוֹתֵר חֲכָמָה
82 סְתִימָאָה וְאִרְיָן אֲנִפִּין⁵⁷, דְּכָל זֶה הוּא סֹדֶר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת.

(47) ראה לקו"ת ר"פ בהר (לח, סע"ג). ובכ"מ. (48) ראה ב"ר פ"ב, ה. (49) איוב לה, ו' (בשינוי הסדר). (50) ראה זח"א ר"פ וישב (קטע, ב). (51) סוכה נב, ב. (52) פ' ראה יד, א. (53) ראה לקו"ת בלק עג, א. שה"ש ו, ב. (54) ראה סה"מ תרס"ד ע' קפא. תרצ"א ע' רחצ ואילך. (55) ברכות רפ"ב. (56) ראה לקו"ת שלח מו, א. ובכ"מ. (57) ראה לקו"ת במדבר יד, ג. שה"ש כג, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַעֲנֵן עַל מִצּוֹת אֵף שֶׁהוּא לְמַעַל מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, אָבָל עֲדִין
2 הָרִי זֶה בְּחִינַת אֲוֵרוֹת וְגִלּוּיִים שֶׁהֵרִי קִשּׁוֹר לְגִזְרוֹת וְצִוּוֵי הַמֶּלֶךְ אֵךְ
3 עֲדִין לֹא לְמֶלֶךְ עֲצֻמוֹ. אָבָל עֲנֵן עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם הוּא בְּהֶעֱצָמוֹת
4 עוֹל מַלְכוּת שְׁמַיִם הוּא שֶׁמִּבְטֵל עֲצֻמוֹ לְעַצֵּם הַמֶּלֶךְ טֶרֶם שֶׁמִּגְלָה אֶת רִצּוֹנוֹ
5 דְּשְׁמַיִם הֵם מְקִיפִים,
6 בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, 1
7 וְעַל מַלְכוּת שְׁמַיִם הוּא 2
8 בְּבִחִינַת הֶעֱצָמוֹת 3
9 שֶׁלְּמַעַל גַּם מְסוֹבֵב כָּל 4
10 עֲלָמִין, וְהֵינּוּ, שְׂדוּקָא 5
11 עַל יְדֵי קִבְּלַת עַל מַלְכוּת 6
12 שְׁמַיִם מִמְּשִׁיכִים בְּחִינַת 7
13 הֶעֱצָמוֹת קִבְּלַת עוֹל מַלְכוּת 8
14 שְׁמַיִם הֵיא נְקוּדַת הַקֶּשֶׁר הֶעֱצָמִי 9
15 שֶׁבַעֲצֵם נִשְׁמַת הַיְּהוּדִי, נְקוּדָה 10
16 הַמוֹפְשֵׁט מִכָּל גִּילּוּי, אִפִּילוֹ 11
17 מִצִּוּוֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁהֵם כֹּבֵר 12
18 הַתַּפְשׁוּטוֹת וְגִלּוּי רִצּוֹנוֹ וְלֹא 13
19 עֲצֻמוֹתוֹ, וְרַק בְּקִבְּלַת עוֹל מַלְכוּת 14
20 שְׁמַיִם נִמְשָׁךְ כּוֹחַ הֶעֱצָמוֹת מִמֶּשׁ 15
21 שֶׁרַק עַל יְדוֹ הוּא הַעוֹר בְּנִיצוּחַ 16
22 הַמִּלְחָמָה. וְהַעֲנֵן בְּזֶה, 17
23 דְּהֵנָּה, מְבוֹאֵר בְּמִקְוֶה 18
24 אַחֵר 58 שֶׁגַּם בְּאוֹר אֵין 19
25 סוֹף שֶׁלְּפָנֵי הֶעֱצָמוֹת יֵשׁ 20
26 בְּחִינַת מַלְכוּת דְּמַלְכוּת 21
27 דְּאֵין סוֹף, שֶׁבְּמִדְרֵיגָה זֹאת 22
28 הִיָּה הֶעֱצָמוֹת הַגֵּם שֶׁמְדוּבָר 23
29 בְּאוֹר אֵין סוֹף שֶׁלְּפָנֵי הֶעֱצָמוֹת 24
30 בְּכָל זֹאת כֹּבֵר בְּמִדְרֵגָה זֹאת קִיִּים 25
31 צִמְצוּם וִירִידָה בְּמֶלֶךְ עֲצֻמוֹ 26
32 לְהִיּוֹת לוֹ רִצּוֹן לְמַלְכוּת, וּבְזֶה 27
33 גּוֹפָא יִשְׁנֹו בְּחִינַת 28
34 הַמַּלְכוּת, וּבְחִינַת כְּתָר 29
35 מַלְכוּת, שֶׁהוּא הַרְצוֹן לְמַלְכוּת. אֲמֵנָּה, נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל 30
36 מְשַׁרְשִׁים בְּהֶעֱצָמוֹת שֶׁלְּמַעַל גַּם מִבְּחִינַת כְּתָר מַלְכוּת לְמַעַל 31
37 מִבְּחִי הַרְצוֹן, וּכְמִאֲמָר 59 בְּמִי נִמְלָךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶן שֶׁל צַדִּיקִים, 32
38 וְהֵינּוּ, שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁמְצֹד 'עַצֵּם הַנִּשְׁמָה שֶׁבְּכָל אֶחָד וְאֶחָת הֵם 33

מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, אָבָל עֲדִין הָרִי זֶה בְּחִינַת אֲוֵרוֹת וְגִלּוּיִים.
אָבָל עֲנֵן עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם הוּא בְּהֶעֱצָמוֹת, דְּשְׁמַיִם הֵם
מְקִיפִים, בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, וְעַל מַלְכוּת שְׁמַיִם הוּא
בְּבִחִינַת הֶעֱצָמוֹת שֶׁלְּמַעַל גַּם מְסוֹבֵב כָּל עֲלָמִין,
וְהֵינּוּ, שְׂדוּקָא עַל יְדֵי קִבְּלַת עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם
מִמְּשִׁיכִים בְּחִינַת הֶעֱצָמוֹת. וְהַעֲנֵן בְּזֶה, דְּהֵנָּה, מְבוֹאֵר
בְּמִקְוֶה אַחֵר 58 שֶׁגַּם בְּאוֹר אֵין סוֹף שֶׁלְּפָנֵי הֶעֱצָמוֹת יֵשׁ
בְּחִינַת מַלְכוּת דְּמַלְכוּת דְּאֵין סוֹף, שֶׁבְּמִדְרֵיגָה זֹאת הִיָּה
הֶעֱצָמוֹת. וּבְזֶה גּוֹפָא יִשְׁנֹו בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, וּבְחִינַת כְּתָר
מַלְכוּת, שֶׁהוּא הַרְצוֹן לְמַלְכוּת. אֲמֵנָּה, נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
מְשַׁרְשִׁים בְּהֶעֱצָמוֹת שֶׁלְּמַעַל גַּם מִבְּחִינַת כְּתָר מַלְכוּת,
וּכְמִאֲמָר 59 בְּמִי נִמְלָךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶן שֶׁל צַדִּיקִים, וְהֵינּוּ,
שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב 60 וְעַמְּךָ
כָּלֶם צַדִּיקִים, הִנֵּה עַל יָדָם הִיָּה הַחֲלֵט הַרְצוֹן לְמַלְכוּת,
וּמִזֶּה מוֹכֵן שֶׁהֵם לְמַעַל גַּם מִבְּחִינַת הַרְצוֹן לְמַלְכוּת
שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יָדָם. וְהַמְשַׁכֵּת בְּחִינָה זֹאת הִיא עַל יְדֵי קִבְּלַת
עַל דּוּקָא, כְּמִבּוֹאֵר בְּמִאֲמָרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה 61 בְּעֲנֵן הַכְּתָר
הַמֶּלֶךְ, שֶׁהַכְּתָרָה בָּאָה לֹא עַל יְדֵי הַשָּׂגָה וְלֹא עַל יְדֵי
הַרְגֵּשׁ, אֲלָא עַל יְדֵי בְּטוּל הָעֵם דּוּקָא, שֶׁבְּזֶה דּוּקָא
מְעוֹרְרִים אֶת הַרְצוֹן לְמַלְכוּת, וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהַבְּטוּל מְגִיעַ
בְּהֶעֱצָם שֶׁלְּמַעַל מִהַרְצוֹן, וְלִכֵּן הָרִי זֶה מְעוֹרֵר אֶת
הַרְצוֹן. וְזֶהוּ לְעוֹלָם יִקְבֹּל אָדָם עָלָיו עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם
תְּחִלָּה, כִּיּוֹן שֶׁהַקִּבְּלַת עַל שֶׁל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מְגִיעַ
בְּהֶעֱצָמוֹת, וּמִשָּׁם הוּא הַכֹּחַ עַל נִצּוּחַ הַמִּלְחָמָה.

39 הַצַּדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב 60 וְעַמְּךָ כָּלֶם צַדִּיקִים, הִנֵּה עַל יָדָם
40 הִיָּה הַחֲלֵט הַרְצוֹן לְמַלְכוּת הַחֲלֵטָה עֲצֻמִּית לְמֶלֶךְ עוֹד לְמַעַל
41 מִבְּחִינַת הַגִּלּוּי לְעֲצֻמוֹ, כְּכִיכּוֹל עוֹד לְפָנֵי שְׁנוּדָה לְמֶלֶךְ עֲצֻמוֹ רִצּוֹנוֹ לְמֶלֶךְ,
42 וּמִזֶּה מוֹכֵן שֶׁהֵם (נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל) לְמַעַל גַּם מִבְּחִינַת הַרְצוֹן
43 לְמַלְכוּת שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יָדָם
44 שֶׁהֵרִי הֵם הַסִּיבָה וְהַגּוֹרֵם לְעֵנִין
45 הַחֲלֵט הַרְצוֹן לְמַלְכוּת.
46 וְהַמְשַׁכֵּת בְּחִינָה זֹאת הִיא
47 עַל יְדֵי קִבְּלַת עַל דּוּקָא,
48 כְּמִבּוֹאֵר בְּמִאֲמָרֵי רֹאשׁ
49 הַשָּׁנָה 61 בְּעֲנֵן הַכְּתָר
50 הַמֶּלֶךְ, שֶׁהַכְּתָרָה בָּאָה
51 לֹא עַל יְדֵי הַשָּׂגָה וְלֹא
52 עַל יְדֵי הַרְגֵּשׁ (אֲוֵרוֹת
53 וְגִלּוּיִים), אֲלָא עַל יְדֵי
54 בְּטוּל הָעֵם דּוּקָא, שֶׁבְּזֶה
55 דּוּקָא מְעוֹרְרִים אֶת
56 הַרְצוֹן לְמַלְכוּת, וְהֵינּוּ
57 לְפִי שֶׁהַבְּטוּל מְגִיעַ
58 בְּהֶעֱצָם שֶׁלְּמַעַל
59 מִהַרְצוֹן, וְלִכֵּן הָרִי זֶה
60 מְעוֹרֵר אֶת הַרְצוֹן בְּמִאֲמָרֵי
61 רֹאשׁ הַשָּׁנָה מְבוֹאֵר עֲנֵן עֲבוּדָה
62 בְּנִין הַמַּלְכוּת שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה.
63 שֶׁעַל יְדֵי קִבְּלַת עוֹל מַלְכוּת
64 שְׁמַיִם (שֶׁעֲנִינוֹ בִּיטוּל מוֹחֵלֵט)
65 מְגִיעַ הַיְּהוּדִי לְמִקְוֶה וְשׁוֹרֵשׁוֹ,
66 הִיא דְּבִקּוּתוֹ הֶעֱצָמִית בְּעֲצֻמוֹת
67 הַמֶּלֶךְ עוֹד קוֹדֵם שֶׁנִּמְשָׁךְ לְגִילּוּי.
68 וְרַק בְּהִגִּיעַ הַיְּהוּדִי לְדִרְגָּה זֹאת
69 שֶׁבַעֲצֻמוֹת שֶׁלְּמַעַל מִהַרְצוֹן
70 לְמֶלֶךְ בְּחִי 'בְּמִי נִמְלָךְ
71 בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, אִזִּי
72 מְעוֹרֵר הַדְּבָר רִצּוֹן חֲדָשׁ בְּמֶלֶךְ
73 וְנִמְשַׁכֵּת חַיּוֹת חֲדָשָׁה עַל מִנַּת לְהַחֲיוֹת אֶת הַעוֹלָמוֹת לְשָׁנָה הַחֲדָשָׁה. וְזֶהוּ
74 לְעוֹלָם יִקְבֹּל אָדָם עָלָיו עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם תְּחִלָּה, כִּיּוֹן
75 שֶׁהַקִּבְּלַת עַל שֶׁל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מְגִיעַ בְּהֶעֱצָמוֹת, וּמִשָּׁם
76 הוּא הַכֹּחַ עַל נִצּוּחַ הַמִּלְחָמָה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּבָזָה יוֹכֵן מַה שְׁכָתוֹב בְּמִדְרָשׁ שְׁלֹעֲתִיד לְבֹא הַקֶּבֶ"ה עוֹשֶׂה
 2 קִנְיָנָא לְצַדִּיקִים. דְּהֵנָּה נִתְבָּאֵר לְעִיל⁶² שְׁלֹעֲתִיד יְהִי גִלּוֹי
 3 הָעֲצָמוֹת, דְּזָהוּ מַה שְׁכָתוֹב⁶³ וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רַעְהוּ
 4 גוֹ, לֹאמַר דְּעוּ אֶת הוֹי' כִּי כָלָם יִדְעוּ אוֹתִי גוֹ, הִינּוּ שִׂיחִיהִ
 5 גִּלּוֹי הָעֲצָמוֹת, שֶׁהוּא
 6 לְמַעַלָּה מִשֵּׁם הוֹי' (שמו)
 7 וְגַם לְמַעַלָּה מִהוֹי' עֲצָמוֹ
 8 (הוא), וְהוּא עֲנִין (עד
 9 שְׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם הַיָּה) ¹
 10 הוּא וְשִׁמּוֹ בְּלִבְד⁶⁴,
 11 וּבִכְחִינַת שְׁמוֹ יֵשׁ ב' ²
 12 בְּחִינּוֹת, הַגִּלּוֹי לְעֲצָמוֹ ³
 13 וְהַגִּלּוֹי כְּמוֹ שִׁשְׁנָה ⁴
 14 לְעוֹלָמוֹת⁶⁵ בְּמֵאמַר חז"ל ז' ⁵
 15 יִשְׁנֵם בְּכָללוֹת שְׁתֵּי דִרְגוֹת א. ⁶
 16 בְּחִי' הוֹא' – 'עֲצָם הָאוֹר'
 17 שֶׁלְמַעַלָּה מִבְּחִי' גִּלּוֹי וְהוּא
 18 בְּהַעֲלָם, הֵינּוּ הָעֵלֶם שֶׁלְמַעַלָּה
 19 מִמִּקּוֹר לִגְלוֹי כִּי אִם בְּבִחִינַת
 20 הָעֵלֶם בְּעֲצָם. ב. 'שְׁמוֹ' – עֲנִין
 21 הַשֵּׁם הוּא בְּחִינַת גִּלּוֹי הָאוֹר
 22 בְּעֲצָמוֹת, וּבִגְלוֹי זֶה עֲצָמוֹ יִשְׁנֵן
 23 שְׁתֵּי מִדְרֻגּוֹת: א. כְּמוֹ שֶׁהַגִּלּוֹי
 24 לְעֲצָמוֹ. ב. הַגִּלּוֹי הַשֵּׁי יֵיךְ אֵל
 25 הָעוֹלָמוֹת, אֵף לְעֲתִיד יְהִי
 26 גִלּוֹי הָעֲצָמוֹת שְׁלֹעֲתִיד
 27 מִבְּחִינַת שְׁמוֹ וְגַם
 28 לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת הוּא.
 29 וְגִלּוֹי זֶה יְהִי לְכָלָם
 30 בְּשׁוּה, וְהִינּוּ, דָּאֵף שָׁגַם
 31 אֲזִי יְהִי חִלּוּקִי מִדְּרִיגוֹת,
 32 הִרִי זֶה רַק מִצַּד הַשְּׂגָה
 33 שֶׁהִיא בְּשֵׁם הוֹי' הַשְּׂגָה
 34 בְּעֲנִין גִּלּוֹי בְּעֲצָמוֹת הַשֵּׁי יֵיךְ אֵל
 35 הָעוֹלָמוֹת, אוֹ לְמַעַלָּה מִזֶּה בְּעֲנִין
 36 הַגִּלּוֹי לְעֲצָמוֹ, אֲבָל בְּבִחִינַת
 37 הָעֲצָמוֹת שְׁלֹעֲתִיד מִשֵּׁם
 38 הוֹי', אוֹתִי, לֹא יְהִי
 39 חִלּוּקִי מִדְּרִיגוֹת, אֲלֵא
 40 כָלָם יִדְעוּ אוֹתִי, שְׁאֲצֵל כָּלָם בְּשׁוּה יְהִי' הָעֲנִין יִדְעוּ אוֹתִי,
 41 שֶׁהוּא עֲנִין הַתְּקַשְׁרוֹת הַנִּשְׁמָה עִם הָעֲצָמוֹת (דְּמָה שְׁכָתוֹב

42 יִדְעוּ כָּאֵן אֵין הַכּוֹנֵה לִידִיעָה וְהַשְּׂגָה, (אוֹרוֹת וּגִלּוֹיִים) אֲלֵא
 43 לִידִיעָה וְהַתְּקַשְׁרוֹת עֲצָמוֹת⁶⁶. וְכִינֵן שְׁלֹעֲתִיד לְבֹא יְהִי גִלּוֹי
 44 הָעֲצָמוֹת, לְכֵן יְהִי' אֲזִי עֲנִין הַקִּנְיָנָא הַעוֹנֵג בְּרֵאִיִּת נִצְחוֹן
 45 הַמִּלְחָמָה, כִּינֵן שְׁאֲזִי יִתְגַּלֶּה עֲנִין הַנִּצְחוֹן שְׁכָתוֹב הָעֲצָמוֹת.
 46 דְּהֵנָּה נִתְבָּאֵר לְעִיל
 47 שְׁאֲלֵמְלָא הַקֶּבֶ"ה עוֹזְרוֹ,
 48 שְׁזָהוּ הָעֶזֶר שְׁמִצָּד
 49 הָעֲצָמוֹת, אֵינוֹ יָכוֹל לוֹ,
 50 וְהִינּוּ, לְפִי שֶׁהַמִּלְחָמָה
 51 דְּשׁוֹר הֶבֶר שְׁלֹחֶם
 52 בְּקִרְנֵי נֶגֶד הַלְוִיתֵן הִיא
 53 מִלְחָמָה קָשָׁה בְּמֵאד,
 54 שְׁהִרִי שׁוֹר הֶבֶר נִקְרָא
 55 בְּהַמּוֹת בְּהִרְרִי אֶלְף⁶⁷,
 56 וְיֵשׁ בָּזָה ב' פְּרוּשִׁים⁶⁸
 57 שְׁלִפִי כָל אֶחָד מֵהֶם נִתֵּן לְשַׁעַר
 58 אֶפֶס קָצָהוּ שֶׁל כּוּחוֹ וְתוֹקְפוֹ
 59 הָעֲצוּמִים, הָא', שְׁאוּכָל
 60 בְּכָל יוֹם הַבְּהֻמּוֹת
 61 שְׁבָאֵלְף הָרִים, וְהַב',
 62 שְׁאוּכָל אֶת הָעֶשֶׂב
 63 שְׁבָאֵלְף הָרִים, וְלְכֵן
 64 הַמִּלְחָמָה עֲמוֹ הִיא
 65 מִלְחָמָה קָשָׁה בְּיוֹתֵר,
 66 וְצִרִיף לְהִיּוֹת עֶזֶר וְסִיוֵעַ
 67 בְּכַח הָעֲצָמוֹת דְּוָקָא וְהוּ
 68 שְׁלֹעֲתִיד לְבֹא יַעֲשֶׂה הַקֶּבֶ"ה
 69 קִנְיָנָא דְלוֹיתֵן וְשׁוֹר הֶבֶר הֵינּוּ
 70 שִׁירָא לְכָל הַנִּשְׁמוֹת דְּשׁוֹר הֶבֶר,
 71 צַדִּיקִים, בִּינּוּנִים וְרִשְׁעִים, מִהוּתָה
 72 שֶׁל מִלְחָמַת הַצַּדִּיקִים וְהַרְשָׁעִים
 73 – עַד כְּמָה קָשָׁה הִיא בְּמֵאד,
 74 וְשֶׁאֲלֵמְלָא הָעוֹר וְהַסִּיוֵעַ בְּכוּחַ
 75 הָעֲצָמוֹת, לֹא הִיָּה בְּכוּחַ הַצַּדִּיקִים
 76 לְעוֹמֵד כְּנֶגֶד הַדִּינִים הַקָּשִׁים
 77 דְּשׁוֹר הֶבֶר. וּמוֹבָן, שְׁאֵין
 78 הַכּוֹנֵה שְׁעֲנִין זֶה נַעֲשֶׂה
 79 בְּכַח הָעֲצָמוֹת לֹלָא
 80 עֲבוּדָה, שְׁהִרִי בּוֹדָאי צִרִיף לְהִיּוֹת עֲבוּדָה וְיִגִּיעָה דְּוָקָא,
 81 צִרִיף לְהִיּוֹת עֲבוּדָה וְיִגִּיעָה דְּוָקָא
 82 אֵלָּא שְׁלֹשׁ נִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה זָקוֹק הוּא לְעוֹר וְהַסִּיוֵעַ מִלְּמַעַלָּה, וְכִידִיעַ

(62) בד"ה כימי צאתך דאחרון של פסח (סה"מ תשי"ב ע' רסג ואילך). (63) ירמי' לא, לג. (64) פרקי דר"א פ"ג. (65) המשך תע"ב
 ח"ב ס"ע א"כ. ועוד. (66) ראה תניא ספ"ג. פמ"ב (נט, סע"א ואילך). (67) תהלים נ, י. ראה תרגום יונתן עה"פ. ב"ב ער, ב. לקו"ת
 ריש פרשתנו. (68) ראה מפרשים עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הפתגם שאצל חסידים אין מקום (עס איז ניט אנגענומען)
2 לענין של בדרך ממילא⁶⁹ העבודה צריכה להיות באופן של השתדלות
3 ויגיעה ולא שירות שמים תגיע ממילא, אלא שמצד קושי המלחמה
4 הנה גם לאחר כל העבודה והגיעה אי אפשר להיות
5 הנצחון כנגד תוקף תגבורת
6 הרע בשלימות אלא בכח
7 העצמות דוקא. וזהו
8 שענין הקניגיא הוא
9 לעתיד לבוא, דעכשיו
10 שהעור והסיוע בכוח
11 העצמות הוא בהעלם,
12 הנה מצד קושי המלחמה
13 אי אפשר לדע מי ינצח
14 שעל זה נאמר ואלאום מלאום
15 יאמץ, שכשזה קם זה נופל
16 וכשזה קם וכו', וכידוע
17 שבזמן הזה הנה כל
18 הענינים של עבודת הנשמות
19 לחבר עולמות ואלוקות הם
20 באופן שנתוסף אורות
21 באצילות ומנוחים האורות
22 למעלה כבפוסט ורק לעתיד
23 לבוא יבואו אל הגילוי בפועל,
24 אבל בעולם הזה כל זמן
25 משך הגלות צדין אין
26 הנצחון בפועל, ודוקא
27 לעתיד לבוא שאז יהיה
28 גלוי העצמות, יהיה
29 הנצחון בפועל, ואז יהיה
30 גם בחינת השחוק והתענוג
31 למעלה ולמטה בשלימות.
32 (כמאמר רז"ל⁷⁰ מיום
33 שחרב בית המקדש אין
34 שחוק כו'), שהוא ענין
35 התענוג שמצד נצחון
36 המלחמה בפועל לעתיד
37 לבוא יעביר הקב"ה מן הארץ
38 את הרע הגס ביותר שאין לו
39 בירור ותיקון מצד עבודת האדם, כמאמר חז"ל שלעתיד לבוא הקב"ה ישחוט
40 את היצר הרע. שכל מה שהיה ניתן לבירור, נתברר על ידי עבודת הצדיקים
41 כל זמן משך הגלות, אמנם שלמות נצחון הליות על שור הבר יהיה רק לעתיד
42 לבוא כאשר יתגלה כוח העצמות בפועל בעולם הזה.

וכידוע הפתגם שאצל חסידים אין מקום (עס איז ניט
אנגענומען) לענין של בדרך ממילא⁶⁹, אלא שמצד קושי
המלחמה הנה גם לאחר כל העבודה והגיעה אי אפשר
להיות הנצחון אלא בכח העצמות דוקא. וזהו שענין
הקניגיא הוא לעתיד לבוא, דעכשיו שהעצמות הוא
בהעלם, הנה מצד קושי המלחמה אי אפשר לדע מי ינצח,
וכידוע שבזמן הזה הנה כל הענינים הם באופן שנתוסף
אורות באצילות, אבל בעולם הזה צדין אין הנצחון
בפועל, ודוקא לעתיד לבוא שאז יהיה גלוי העצמות, יהיה
הנצחון בפועל, ואז יהיה גם בחינת השחוק (כמאמר
רז"ל⁷⁰ מיום שחרב בית המקדש אין שחוק כו'), שהוא
ענין התענוג שמצד נצחון המלחמה בפועל.

ה) ועוד ענין בזה, שעל ידי הנצחון דליתן ששוחטו
לשור הבר בסנפיריו, דהיינו, שעל ידי
האהבה ויראה של הצדיקים שהם בבחינת נוגי ימא,
מושכים ומעלים גם בחינת שור הבר לקדשה (כנ"ל),
הנה על ידי זה נעשת עליה גם אצל הצדיקים שהם
בבחינת ליתן, והינו, שפאשר הצדיקים פועלים עליה
בהרשעים, הנה על ידי זה מתעלים גם הם. ועל דרך
הידוע בענין ירידת הנשמה למטה, שאף שהנשמה
עצמה אינה צריכה תקון, ולא ירדה בשביל עצמה, אלא
בשביל לברר את הגוף ונפש הפקמית⁷¹, מפל מקום,
על ידי העבודה נעשית עליה גם להנשמה⁷². וכמו כן
בנוגע לפעלת הצדיקים ברשעים, שעל ידי זה מתעלים
גם הצדיקים עצמם. וזהו גם מאמר רז"ל⁷³ דלא אכלי
בשרא דתורא לא דקדקתי טעמו של דבר, והיינו,
שדוקא על ידי בשרא דתורא (לא בשרא דכורא, בשר
דג, אלא דוקא בשר שור), שהוא ענין הברור דשור

43 (ה) ועוד ענין בזה, שעל ידי הנצחון דליתן ששוחטו לשור
44 הבר בסנפיריו, דהיינו, שעל ידי האהבה ויראה של
45 הצדיקים שהם בבחינת נוגי ימא, מושכים ומעלים גם
46 בחינת שור הבר לקדשה (כנ"ל), הנה על ידי זה נעשית
47 עליה גם אצל הצדיקים
48 שהם בבחינת ליתן, והינו, שפאשר הצדיקים
49 פועלים עליה בהרשעים, הנה על ידי זה מתעלים
50 גם הם שנעשה בהם רב טוב
51 על דרך המבואר בחסידות על
52 הפסוק 'סוס ורוכבו רמה בים'.
53 הגם שהסוס מצד עצמו גס מאוד
54 וזקוק לרוכב על מנת להנהיגו,
55 מכל מקום בכוחו הרב מביא הוא
56 את הרוכב למקומות מרוחקים
57 ביותר שלא היה כלל ביכולת
58 האדם להגיע אליהם. ועל
59 דרך הידוע בענין ירידת
60 הנשמה למטה, שאף
61 שהנשמה עצמה אינה
62 צריכה תקון, ולא ירדה
63 בשביל עצמה, אלא
64 בשביל לברר את הגוף
65 ונפש הפקמית⁷¹, מפל
66 מקום, הרי ירידה זו צורך
67 עליה היא מכיון שעל ידי
68 העבודה של הבירורים כאן
69 בעולם הגשמי נעשית עליה
70 גם להנשמה⁷² שמתעלה
71 למעלה ממדרגתה קודם הירידה.
72 וכמו כן בנוגע לפעלת
73 הצדיקים ברשעים, שעל
74 ידי זה מתעלים גם
75 הצדיקים עצמם. וזהו גם
76 מאמר רז"ל⁷³ על רב נחמן
77 שחזר בו מהכרעתו הקודמת
78 ומנמק זאת בכך דלא אכלי
79 בשרא דתורא [= משום שלא אכלתי בשר שור, לכן לא אמרתי כך אמש]
80 מפרש רש"י מילים אלו לא דקדקתי טעמו של דבר, והיינו,
81 שדוקא על ידי בשרא דתורא (לא בשרא דכורא, בשר דג,
82 אלא דוקא בשר שור), שהוא ענין הברור דשור הבר, נעשה

(69) ראה ספר השיחות תש"ב ע' 119. ועוד. (70) ע"ז שם. וראה ברכות לא, א. (71) תניא פל"ז (מח, ב). (72) לקו"ת ראה כט, א. ועוד. (73) ב"ק עב, א ובפרש"י.

ביאור בדרך אפשר

1 עליה וזיכרון ביכולת הדקדוק
2 בטעמו של דבר, שהוא
3 ענין גלוי טעמי תורה
4 שיתגלו לעתיד⁷⁴, שאז
5 יהיה גם ענין השחוק

הבר, נעשה הדקדוק בטעמו של דבר, שהוא ענין גלוי
טעמי תורה שיתגלו לעתיד⁷⁴, שאז יהיה גם ענין
השחוק⁷⁵, וכנ"ל שאז יהיה גלוי העצמות, ותהיה
התקשרות הנשמה בעצמות ומזהות אין סוף ברוך הוא.

ביאור בדרך אפשר

6 והתענוג בשלימות⁷⁵, וכנ"ל
7 שאז יהיה גלוי העצמות,
8 ותהיה התקשרות
9 הנשמה בעצמות ומזהות
10 אין סוף ברוך הוא.

(74) ראה פרש"י שה"ש א, ב. לקו"ת צו יז, א. ועוד. ⁷⁵ חסר קצת (המו"ל).

מכתב כללי

ב"ה, יום שלישי, שהוכפל בו כי טוב,
ערב ראש חודש אייר, ה'תשמ"ז.
ברוקלין, נ.י.

אל כל ההורים היהודיים
ואל כל המחנכים והמחנכות היהודיים
השם עליהם יחי

שלום וברכה!

בהתבסס על ציווי התורה "אין מזרזין אלא למזורזין", וכפי שידועה מעלת הזריזות ונחיצותה,
בכל עניני היהדות,

ובמיוחד בביצוע הציווי התלת-פעמי של התורה "להזהיר גדולים על הקטנים" – היסוד של החינוך
האמיתי, כולל גם התוכן של המכתב המצורף "אל כל ילדי ישראל" שליט"א

המכתב יחד עם בקשה נפשית לסייע, לעודד ולזרז בכל עניני המכתב ובמיוחד בקיום הכינוס
ועריכת התהלכה,

ובוודאי יוסיף הדבר עוד יותר בברכת הקב"ה – לרוות מכל אחד מן הילדים נחת-תורה אמיתי,
חדור בפנימיות התורה כפי המבואר בזוהר "חיבורא דילך" של רבי שמעון בן יוחאי בעל השמחה של **לג
בעומר**.

ויהי רצון שכל זה יחיש עוד יותר את ההבטחה בזוהר: "בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר הזוהר כו'
יפקון ב"י מן גלותא ברחמים", במהרה בימינו ממש.

בכבוד ובברכת

הצלחה רבה בכל זה

ובברכת חודש טוב

מנחם שניאורסאהן

"אין מזרזין אלא למזורזין": ספרי נשא בתחילתו. במדבר פ"ז, ו. וראה מכות כג, א. וראה מכתב ער"ח
טבת תש"ג*.

מעלת הזריזות: ראה אגה"ק סכ"א.

הציווי התלת-פעמי של התורה: ראה יבמות קיד, סע"א ואילך. וראה מכ' ח' אייר תשג"ה, ג' וי"א אייר
תש"ד**. לקו"ש ח"ז ע' 147 ואילך.

בזוהר: ח"ג קכד, ב (ברע"מ). הובא ונתבאר באגה"ק סכ"ו.

(*) נדפס באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א (קה"ת, תשמ"ז) ע' סח. המו"ל.

(**) נדפסו באגרות-קודש שם ע' קיט-כ. ע' רפג ואילך. המו"ל.

בס"ד. שיחת שבת פרשת תזריע ומצורע, ג' אייר ה'תשמ"ז.

בלתי מוגה

- א. אודות ענינו של יום השבת – אמרו חז"ל¹ "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", היינו, שהאכילה (התענוג) דשבת היא מהטירחא דערב שבת, ערב שבת כפשוטו, יום הששי.
ומזה מובן העילוי המיוחד דיום השבת קודש זה – שערב שבת שלו הוא ב' אייר, יום הולדת של נשיא ורבי, אדמו"ר מהר"ש, שביום הולדתו "מזלו גובר"², ובזה גופא ניתוסף עילוי משנה לשנה – "מעלין בקודש"³.
וכאמור, "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", שמהטירחא והעבודה דערב שבת זה, יום ההולדת דאדמו"ר מהר"ש – "יאכל בשבת" זה, ולא עוד, אלא, שביום השבת ניתוסף עילוי ושלמות בכל עניני יום ההולדת, באופן ד"ויכולו"⁴.
ב. והנה, ענינו המיוחד ודרכו המיוחדת של אדמו"ר מהר"ש באים לידי ביטוי בפתגמו הידוע (כפי שנמסר ונתגלה לנו על ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו⁵, ששמע מאביו, בנו וממלא מקומו של בעל יום ההולדת) "די וועלט זאגט אז מען קען ניט ארונטער דארף מען אריבער און איך האלט אז מ'דארף לכתחילה אריבער" (העולם סבור שכאשר אי אפשר ללכת מלמטה מדלגים מלמעלה, ואני סבור – אומר הרבי מהר"ש – שמלכתחילה צריך לדלג מלמעלה).
ופתגם זה נעשה הוראת-דרך לכל ההולכים בדרכיו ואורחותיו בזמן נשיאותו של אדמו"ר מהר"ש, ובאופן דפעולה נמשכת גם בדורות שלאחרי זה, כאמור, שפתגם זה נמסר על ידי בנו וממלא מקומו של אדמו"ר מהר"ש – אדמו"ר מהורש"ב נשמתו עדן, לבנו יחידו ממלא מקומו – כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שפירסם פתגם והוראה זו, וצוה להדפיס כו'.
ואם בכל הענינים יש לקיים את הוראת אדמו"ר מהר"ש להתנהג באופן ד"לכתחילה אריבער" – בענינים השייכים ליום ההולדת שלו (כולל גם יום השבת שלאחריו, שאז ניתוסף העילוי ד"ויכולו"), על אחת כמה וכמה שצריכה להיות ההנהגה באופן ד"לכתחילה אריבער".
ג. ובפרטיות יותר:
ההוראה על דרך ההנהגה באופן ד"לכתחילה אריבער" – אמורה לכל לראש בנוגע לעבודה בעניני קדושה, תורה ומצוותיה, שזוהי עיקר עבודתו של בעל הפתגם; אמנם, ביחד עם זה, ישנה גם עבודתו של יהודי בעניני העולם, "בכל דרכיך דעהו"⁶, ועל כל פנים "כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁸, דמכיון ש"אני נבראתי לשמש את קוני"⁹, הרי, בכל רגע ורגע שקיימת מציאותו, גם כאשר עוסק בעניני העולם כו', צריך לשמש את קונו. וגם ביחס לעבודה זו אמורה ההוראה על דרך ההנהגה באופן ד"לכתחילה אריבער".
ולא עוד, אלא, שישנה הדגשה מיוחדת בנוגע לפעולה בעולם – שהרי תכלית הכוונה דירידת הנשמה בגוף ("אני נבראתי"), היא, כדי לפעול ברור הגוף ונפש הבהמית, עד לחלקו בעולם¹⁰.
וענין זה מודגש גם בתחלת התפגם – "די וועלט זאגט כו' און איך האלט כו'":
לכאורה, מהו הצורך בהקדמה אודות "מאמר העולם", למאי נפקא מינה מהי דעת העולם – יש להתחיל מיד בתוכן ההוראה עצמה, שההנהגה צריכה להיות באופן ד"לכתחילה אריבער"?
והביאור בזה – שהכוונה בהקדמה זו, להדגיש, שההנהגה ד"לכתחילה אריבער" צריכה לפעול גם בעולם:
"עולם" – הוא מלשון העלם והסתור¹¹. וכמודגש גם בלשון הרגיל בפי העולם, "אמרי אינשי"¹² – שהביטוי

(1) ע"ז ג, סע"א.

(2) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם.

(3) ברכות כח, א, וש"נ.

(4) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.

(5) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז.

(6) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. שו"ע אדה"ז או"ח ובכ"מ.

(7) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם שם.

(8) ראה לקו"ש ח"ג ע' 907, וע' 932. ועוד.

(9) משנה וברייאא סוף מס' קידושין.

(10) ראה תניא פל"ז.

(11) ראה לקו"ת שלח לו, ד. ואתחנן ב, ג. דרושים לש"ש סד, ב.

(12) ראה ברכות מה, א. סוגיא ארוכה בב"ק (צב, א ושם).

- 1 "וועלטלעכקייט" הוא בניגוד ל"געטלעכקייט", "הייליקייט" או "אידישקייט", כלומר, הביטוי "עולם" הוא
- 2 בניגוד לאלקות, קדושה ויהדות.
- 3 וזהו תוכן הפתגם "די וועלט זאגט אז מען קען ניט ארונטער דארף מען אריבער און איך האלט אז מ'דארף
- 4 לכתחילה אריבער" – שההוראה ד"לכתחילה אריבער" צריכה לבטל את אופן הנהגת העולם, עד להפיכתה
- 5 לאופן ההנהגה על פי קדושה (על דרך ב' הנוסחאות בסיפור הידוע¹³ אודות רבינו הזקן ור' אברהם המלאך,
- 6 כמדובר בהתוועדות שלפני זה¹⁴).
- 7 והנה, אף על פי שההנהגה ד"לכתחילה אריבער" היא לא רק בעניני קדושה, אלא גם בעניני העולם – מכל
- 8 מקום, מובן וגם פשוט, שההנהגה ד"לכתחילה אריבער" בעניני קדושה, תורה ומצוותיה, היא באופן נעלה יותר
- 9 מההנהגה ד"לכתחילה אריבער" בעניני העולם, "מעשיך" ו"דרכיך".
- 10 ולא עוד, אלא, שמכיון שבעניני קדושה גופא ישנם חילוקי דרגות בעילוי אחר עילוי, הרי, בהתאם לכך,
- 11 ישנם גם חילוקי דרגות במעלת ההנהגה ד"לכתחילה אריבער".
- 12 וכאמור, כל זה הוא בהדגשה יתירה בנוגע ליום הולדתו של אדמו"ר מהר"ש, בעל ההוראה ד"לכתחילה
- 13 אריבער".
- 14 ובנוגע ליום ההולדת גופא – מכיון שמשנה לשנה ניתוסף עילוי אצל בעל יום ההולדת¹⁵, כמאמר רז"ל¹⁶
- 15 "צדיקים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר¹⁷ ילכו מחיל אל חיל", הרי מובן, שמשנה
- 16 לשנה ניתוסף עילוי גם בענין ד"לכתחילה אריבער", עד לעילוי דשנה זו, באופן נעלה יותר לגבי כל השנים
- 17 שלפני זה.
- 18 ד. ויש להוסיף בהדגשת העילוי ד"לכתחילה אריבער" ביום ההולדת, ב' אייר – להיותו בימי ספירת העומר:
- 19 בענין ספירת העומר – מבואר בדרושי חסידות¹⁸, ש"וספרתם הוא לשון בהירות, כמו אבן ספיר", ובדוגמת
- 20 ענין הספירות, "אמאי איקרי ספירות על שם השמים מספרים"¹⁹, ואיתא בזהר²⁰ "מאי מספרים כו' דנהרין ונציצין
- 21 כו'", היינו, שמלבד הפירוש הפשוט, מלשון אור וגילוי, "דנהרין ונציצין", ויש להוסיף ולתוון ביניהם –
- 22 שהסיפור גופא הוא באופן ד"נהרין ונציצין".
- 23 ועל פי זה, מכיון שמעלת ימי הספירה גדולה ביותר, כאמור, ענין האור והגילוי כו' – הרי מובן, שההנהגה
- 24 ד"לכתחילה אריבער" בימי הספירה היא באופן נעלה ביותר.
- 25 ואם הדברים אמורים בנוגע לימי הספירה בכללותם – הרי זה ביתר שאת וביתר עוז ביום הספירה המיוחד,
- 26 "תפארת שבתפארת", יום הולדתו של אדמו"ר מהר"ש²¹, בעל ההוראה ד"לכתחילה אריבער".
- 27 ה. ונוסף לזה, ישנו גם העילוי והשלימות דיום השבת שלאחריו, "ויכולו", ובהדגשה יתירה בקביעות שנה
- 28 זו, שיום ההולדת חל בערב שבת, וממנו נכנסים תיכף ומיד ליום השבת, ולא עוד, אלא, שהאכילה דשבת היא
- 29 מהטירחא דערב שבת, כנ"ל.
- 30 ויש להוסיף, שהענין ד"לכתחילה אריבער" מודגש גם מצד מעלת יום השבת:
- 31 ענינו של יום השבת הוא – עליית העולמות, העליה מבחינת המעשה והדיבור לבחינת המחשבה²².
- 32 ונמצא, שיום השבת מצד עצמו הוא באופן ד"אריבער" לגבי ימות החול, ובמילא, מודגש בו הענין
- 33 ד"לכתחילה אריבער" ביתר שאת וביתר עוז.
- 34 ואם הדברים אמורים בכל שבת ושבת – ביום השבת הסמוך ליום ההולדת, אשר, בו נעשה עילוי ושלימות
- 35 בכללות הענין דיום ההולדת, על אחת כמה וכמה.

(18) רד"ה וספרתם לכם בלקו"ת אמור (לה, ב). ובכ"מ.

(19) פרדס ש"ח פ"ב – בשם ספר הבהיר.

(20) ח"ב קלו, ב.

(21) ראה "היום יום" ב' אייר.

(22) ראה לקו"ת דרושים לש"ש סו, ג. ובכ"מ.

(13) לקו"ד ח"א ל, א.

(14) שיחת ש"פ שמיני סי"ג.

(15) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 185 הערה 3. וש"נ.

(16) ברכות בסופה. וש"נ.

(17) תהלים פד, ח.

- 1 ו. המורם מכל האמור לעיל, שביום השבת קודש זה מודגש ביותר הענין ד"לכתחילה אריבער" – הן מצד
- 2 כללות הענין דיום ההולדת (כולל העילוי דימי הספירה), הן מצד העילוי שניתוסף משנה לשנה, והן מצד העילוי
- 3 שניתוסף ביום השבת שלאחריו, כנ"ל בארוכה.
- 4 ומכיון שכן, מובן, שיש לנצל את הכחות המיוחדים דיום השבת קודש זה כדי להוסיף ביתר שאת וביתר
- 5 עוז בכל עניני העבודה באופן ד"לכתחילה אריבער", במעשה בפועל, "המעשה הוא העיקר"²³.
- 6 וההתחלה בזה – על ידי ענין הדיבור, "מעשה זוטא"²⁴, ובפרט כשנמצאים ביום השבת, אשר, מכיון שרוב
- 7 עניני המעשה אסורים בו ביום, ועיקר העבודה שייכת רק בענין הדיבור, הרי, הדיבור דיום השבת חשיב (לא
- 8 רק "מעשה זוטא", אלא) מעשה ממש.
- 9 ויש להוסיף, שביום השבת ישנו גם ענין המעשה בשלימותו, שהרי, לא יתכן שמצד מעלת יום השבת יחסר,
- 10 חס ושלום, בענין עיקרי, "המעשה הוא העיקר". ואדרבה – מכיון שכל עניני השבת הם באופן נעלה יותר
- 11 (כמודגש גם בענין הדיבור, "לא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול"²⁵), הרי, לו זו בלבד שלא חסר מאומה
- 12 בענין המעשה, אלא יתירה מזה – שהמעשה דיום השבת הוא באופן נעלה יותר מאשר המעשה דימי החול,
- 13 עד לתכלית העילוי והשלימות.
- 14 ז. ובהתאם לכך, מתאים ביותר לפתוח את ההתוועדות דיום השבת קודש זה בדיבור מתורתו של בעל יום
- 15 ההולדת,
- 16 ובזה גופא – דיבור השייך גם למעשה – דיבור בתורתו שנתלכשה באותיות הכתב, ענין של מעשה, ולא
- 17 רק בכתב, אלא גם בדפוס, כפתגם הצמח צדק²⁶ (אביו של בעל יום ההולדת) שדבר שבדפוס נעשה הוראה
- 18 לדורות, שלימות ענין המעשה,
- 19 ובתורתו הכתובה ומודפסת גופא – מאמר השייך לשבת זה, מאמר שהכתרת שלו היא "פרשת תזריע
- 20 ומצורע".
- 21 ולכן, נחזור על מאמרו של אדמו"ר מהר"ש משבת פרשת תזריע ומצורע – בהמשך מצה זו תר"ם²⁷,
- 22 אשר, בענין זה מודגש גם הקשר והשייכות לימי הספירה, שהרי בנוגע לספירת העומר נאמר²⁸ "וספרתם
- 23 לכם ממחרת השבת", ממחרת יום טוב ראשון של פסח²⁹, היינו, שקביעותו בתורה אינו ביחס לימי החודש,
- 24 ששה עשר בניסן, כי אם, למחרת הפסח – "מצה זו".
- 25 ובודאי יעינינו וילמדו גם את המאמר של בעל יום ההולדת עצמו – בלשון הרב³⁰, מתוך הכתב, שאז ישנו
- 26 העילוי ד"אותיות מחכימות"³¹, ובזה גופא – באופן ד"לכתחילה אריבער".
- 27 ח. מאמר דיבור המתחיל גן נעול גו' מעין חתום.
- 28 * * *
- 29 לז. כאן המקום לעורר אודות ענין שהזמן גרמא:
- 30 לכל לראש – בנוגע להכנות לקראת ל"ג בעומר, שבכל מקום ומקום יערכו כינוסים ותהלוכות כו', כמבואר
- 31 בארוכה בהמכתבים (הן המכתב לילדים והן המכתב למבוגרים), והעיקר – שיומשך במעשה בפועל.
- 32 וגדול זכותו של רשב"י – כאמרו "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין"³², היינו, שבזכותו ועל
- 33 ידו מתבטלים כל ענינים בלתי-רצויים, והעיקר – ביטול ענין הגלות.

(28) אמור כג, טו.
(29) סנהדרין סה, ב. תו"כ ופרש"י עה"פ.
(30) ראה סה"מ תש"ח ע' 296.
(31) ראה של"ה במס' שבועות שלו (קצא, ב). מגדל עוז הל' אישות פ"ד ה"ט. סה"מ תש"א ע' 17.
(127) סוכה מה, ב.

(23) אבות פ"א מ"ז.
(24) סנהדרין סה, א.
(25) שבת ק"ג, רע"ב. וש"נ.
(26) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' שפב. לקו"ש ח"ב ע' 522.
(27) ע' יט ואילך.
(28) ע' יט ואילך.

- 1 ובפרט, על פי המאמר הידוע¹²⁸ של הרב החסיד ר' הלל מפאריטש שמביא "מהמנוח מוהרי"א בשם אדמו"ר
- 2 הזקן נ"ע, שלפני הנשמות הגבוהות כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל" – פועל רשב"י ענין זה אצל כל ישראל,
- 3 על ידי זה שמבטל את ענין הגלות.
- 4 לח. ומזה באים לענין כללי יותר – כמוזכר לעיל (ס"ז) על דבר ענין החינוך בקשר ובסמיכות לימי הקיץ:
- 5 מכיון שבימי הקיץ ישנו חופש מלימודי חול, גם במוסדות חינוך שבהם לומדים לימודי חול מפני ההכרח
- 6 כו' – ישנה הזדמנות לנצל את הזמן הפנוי דימי הקיץ כדי להוסיף בקדושה וטוב, "אין טוב אלא תורה"¹²⁹,
- 7 וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה¹³⁰, קיום המצוות, ובכללות – חינוך בני ובנות ישראל על טהרת הקודש.
- 8 [ויש להוסיף, שניצול ימי הקיץ להוספה בלימודי קודש – מהוה גם אבן-הבוחן אם ההתעסקות בלימודי
- 9 חול במשך שנת הלימודים היא אמנם רק מפני ההכרח בלבד].
- 10 וההוספה בחינוך הילדים פועלת גם על הוריהם – בבחינת "והשיב לב אבות על בנים"¹³¹,
- 11 אשר, על ידי זה ממהרים את קיום היעוד¹³² "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא גו' והשיב לב אבות
- 12 על בנים גו'",
- 13 שאז יתוסף שלימות בקיום המצוות – "כמצות רצונך"¹³³, וכמו כן בלימוד התורה – "תורה חדשה מאתי
- 14 תצא",
- 15 בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו,
- 16 כולל – קיום הבקשה והתפלה "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", במהרה בימינו ממש.
- 17 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להשליח ציבור שי' לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש".
- 18 אחר כך הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

(128) פלח הרמון שמות ע' ז.

(129) אבות פ"ו מ"ג.

(130) קידושין מ, ב. וש"נ.

(131) מלאכי ג, כד.

(132) שם, כג.

(133) ראה בארוכה תו"ח ר"פ ויחי, ובכ"מ.

אגרות קודש

ב"ה, ב' אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

נהניתי לקרות בסיום מכתבם אשר בר"ח אייר מתחיל בנו יוסף יצחק שי' ללמוד בחדר. וידוע
מאמר המדרש תנחומא עה"פ בשנה הרביעית יהי' גו' קדש הילולים ועיין ג"כ הל' תלמוד תורה לרבנו הזקן
בתחלתו ויהי' מהשי"ת שיגדל לבן חמש למקרא לבן עשר וכו' כפסק תוה"ק והוא וזוגתו שיחיו ירוו מכל
יו"ח שיחיו רוב נחת חסידותי.

בברכה.

לקוטי שיחות פרשת תזריע כך יב

למדת הדין (גבורה)⁹ - אף שגם מדת הרחמים (כמו
מדת החסד) "אומרת" שצריך להשפיע טוב לכולם.
בכל זאת כוללת גם מדת הגבורה. והביאור בזה: מדת
החסד רואה טוב בכל אדם, ובמילא הרי כולם ראויים
להשפעת טוב וחסד - ולזה מנגדת מדת הגבורה,
שענינה לדקדק ביותר עד שגם שמים לא זכו בעיניו.
מה שאין כן ההשפעה על ידי מדת הרחמים שהיא (לא)
משום שהם ראויים לזה, כי בזה מסכמת היא למדת
הגבורה, שאין השפעת הטוב מגיעה להם - ובכל זאת
צריך להשפיע להם) מצד הרחמנות שעליהם, ועל זה
אין ההתנגדות דמדת הגבורה¹⁰.

ג. מזה יובן בעניננו - בהכרעתו של רבה בר נחמני
בין דעת הקב"ה ודעת המתכתא דרקייעא - שדעת
רבה "טהור טהור" (אינה מצד אותה הסברא שמטעמה
הקב"ה אומר טהור, אלא) היא סברא שלישית
(הכוללת את ב' הסברות), אשר גם סברת המתכתא
דרקייעא אינה מנגדת לה.

והטעם שרבה בר נחמני היה יכול להכריע בין
הקב"ה ומתכתא דרקייעא, הוא - כדאיתא בגמרא שם:
"נוכח רבה בר נחמני, דאמר רבה בר נחמני אני יחיד
בנגעים אני יחיד באהלות". והיינו, שמצד זה שרבה
היה "יחיד בנגעים" ו"יחיד באהלות". לכן ביכלתו
לחדש סברא הכוללת את ב' הסברות ולהכריע ביניהן.

ד. ויובן זה, בהקדים המבואר בלקוטי תורה
דפרשתנו¹¹ בענין "הקדוש ברוך הוא" ו"מתכתא
דרקייעא", אשר "הקדוש ברוך הוא" הוא בחי' האלקות
שלמעלה מעולמות - בחינת "סובב כל עלמין", שלכן
נקרא בשם "קדוש ברוך הוא" - לפי שהוא קדוש
ומובדל מעולמות¹²: והאור שמאיר ב"מתכתא
דרקייעא" הוא מבחי' האלקות שבערך העולמות -
בחינת "ממלא כל עלמין".

וזהו "ספק, הקב"ה אומר טהור, וכולהו מתכתא
דרקייעא אמרי טמא":

א. תנן במס' נגעים¹: "אם בהרת קדמה לשער לבן
טמא, ואם שער לבן קדם לבהרת טהור. ואם ספק
טמא, ור' יהושע כיהה"². ומפרש בגמרא³: "מאי
כיהה" - "כיהה וטהור". וטעמו של ר' יהושע מבאר
בגמרא שם: "אמר קרא⁴ לטהרו או לטמאו, הואיל
ופתח בו הכתוב בטהרה תחלה".

ובמס' בבא מציעא⁵ איתא: "קא מיפלגי במתכתא
דרקייעא, אם בהרת קודמת לשער לבן טמא. ואם שער
לבן קודם לבהרת טהור. ספק, הקב"ה אומר טהור
וכולהו מתכתא דרקייעא אמרי טמא. ואמרי מאן נוכח,
נוכח רבה בר נחמני, דאמר רבה בר נחמני אני יחיד
בנגעים אני יחיד באהלות. שדרו שליחא בתרי' כו'
אמר טהור טהור".

ולכאורה - תמוה: איך שייך שהמתכתא דרקייעא
יחלקו על הקב"ה? ומאי ההסברה שרבה בר נחמני
יכריע ביניהם?⁶

ב. והנה ידוע⁷ בענין ההכרעה בין ב' דיעות
המנגדות זו לזו, אשר אין פירושה שהמכריע "מסכים
לאחת מב' הדיעות" (הסברות), כי אם היא דיעה
שלישית "הסובלת" וכוללת ב' הדיעות. וזהו הטעם
ש"הלכה כדברי המכריע"⁸ - מכיון שדעת המכריע
כוללת ב' הדיעות (גם את דעתו של זה החולק עליו
במסקנת הענין), במילא הסברא החולקת אינה הפכית
מסברת המכריע, ולכן הלכה כמותו.

ובדוגמא למה שמצינו דמדה השלישית, מדת
הרחמים (ת"ת) שהיא כוללת ומכרעת בין מדת החסד

(1) ספ"ד.

(2) כן הובא בגמרא שבהערה הבאה (כיהה בכ"ף). ובמשנה
שבמשניות (וראה בפירוש הרמב"ם והרע"ב שם): קיהה (בקי"ף).
וברש"י ד"ה כהה (כתובות עה, ב. נדה יט, א) מביא ב' הגירסות. וראה
מפרשי המשנה נגעים שם.

(3) נזיר סה, ב.

(4) סוף פרשתנו.

(5) פו, א.

(6) לקו"ת בפרשתנו ד"ה בגמרא דב"מ כו' קא מפלגי במתכתא
דרקייעא (וראה הגהות הצ"צ לד"ה זה - אוה"ת פרשתנו (כרך ב') ע'
תקלא ואילן. וראה גם ד"ה שער לבן (בספר "מאמרי אדמו"ר הזקן
- הנחות הר"פ ז"ל"), ספה"צ להצ"צ מצות טומאת המצורע סעיף
(ג).

ויש להסביר ולהמתיק דבשלמא במתכתא דארעא - הרי בנ"א
נבראו באופן, דאין דעותיהן שוות זל"ז (ברכות נח, א. סנה' לח, א)
ותורה לא בשמים היא ואין משגיחין בבת קול (ב"מ נט, ב), משא"כ
במתכתא דרקייעא.

(7) ד"ה וידבר אלקים תרכ"ז (סעיף ו'). ביום השני (הב') שם (סעיף
ב'). אם בחקותי תרס"ז (בהמשך תרס"ו).

(8) שבת לט, סע"ב.

(9) של"ה חלק תושב"כ פ' ויצא (רצא, ב) (הובא בד"ה כל המרחם
שבהערה הבאה). אגה"ק סי"ב. ועוד. וראה גם לקו"ת פרשתנו כג, ג.
(10) ראה בהנסמן בהערה 7. ובארוכה - ד"ה כל המרחם תש"ט.

(11) כב, ג. כד, ב. וראה הערה 6.

(12) בלקו"ת שם (כב, ג): "קדוש הוא בחי' סוכ"ע וברוך הוא בחי'
ממכ"ע". אבל ממ"ש בלקו"ת שם (כד, ב) משמע, שלגבי האור
המתגלה במתכתא דרקייעא - נלזות בחינת "הקדוש ברוך הוא" היא
בחינת "סובב".

1 ענין הטומאה בא מצד הישות (וטהרתה בטבילה -
2 אותיות ביטול¹³). ולכן, כשיש ספק אם לטהר או
3 לטמא (היינו, אם הישות של האדם יש בה כדי
4 לטמאו, אם לא), מתיבתא דרקיעא אמרי שהוא טמא
5 - כי האור המתלבש בעולמות (האור המושג במתיבתא
6 דרקיעא) נותן מקום למציאות וישות, והביטול
7 שבעולמות שמצד אור זה הוא רק "ביטול היש"¹⁴,
8 לכן, כשישנו ספק וחשש שהאדם נטמא [אשר זה
9 גופא, שיש חשש שהוא נטמא, הרי זה הוכחה שאינו
10 כדבעי¹⁵] - הוא טמא (מספק על כל פנים¹⁶): והקב"ה
11 אמר, שהוא טהור - כי בחינת האור שלמעלה
12 מעולמות אינו נותן מקום לישות, והביטול שמצד אור
13 זה הוא בחינת "ביטול במציאות"¹⁷, ולכן, כל שלא
14 נודע בבירור שהאדם נטמא - הוא טהור.

15 ה. והנה ידוע שגם "אור הסובב כל עלמין", יש לו
16 שייכות לעולמות, שהרי הוא "סובב" לעלמין. ומטעם
17 זה נקרא אור הסובב בשם "הקדוש ברוך הוא",
18 שפירושו "קדוש" הוא מובדל כנ"ל - כי מזה שצריך
19 "להודיע"¹⁸ שהוא מובדל מעולמות, הרי מוכח
20 שהמדובר בדרגא דאלקות שיש לה איזו שייכות
21 אליהם; דבאם הוא למעלה מכל שייכות לעולמות, אין
22 שייך גם לומר עליו שהוא מובדל מהם¹⁹.

23 ומזה מובן, שגם הביטול דעולמות שמצד בחינת
24 אור זה, עם היות שהוא "ביטול במציאות", כנ"ל, אין
25 זה באופן השולל לגמרי מציאות העולמות מעיקרה,
26 כי אם שישנה איזו "מציאות" שהיא בטילה אליו
27 יתברך (והביטול הוא באופן של "ביטול במציאות").

28 אמנם²⁰ למעלה מבחינת ביטול זו היא בחינת
29 ביטול העולמות שמצד "עצמותו ומהותו יתברך"

(13) סידור סוף כוונת המקוה (קנט, סע"ד). ושם: אלא שנתחלף
הוי"ו בה"א. ולהעיר מרמב"ם סוף הל' מקואות: כשם שהמכוון לבו
לטהר כיון שטבל טהור כו' כך כו' כיון שהסכים בלבו לפרוש כו'
והביא נפשו במי הדעת הטהור.

(14) ראה ד"ה ושבתה תרס"ו. ובכ"מ.

(15) ראה מו"ק יח, ב: אין אדם נחשד בדבר אלא א"כ כו'.

(16) ראה רמב"ם הל' טומאת צרעת ספ"ב. ובכס"מ שם. וראה גם
פס"ד להצ"צ יו"ד סי' ג' (קלג, ב). ודלא במש"כ בתוס' אנשי שם
(נגעים ספ"ד). אבל ראה תויר"ט נגעים שם. מל"מ רמב"ם שם - ע"פ
תויר"ט ורשב"ל סנה' פז, א. - ולהעיר מכמה פוסקים דס"ל דעדות
גיטין וקדושין אי"צ חקיר"א אע"פ שתומו"י נכנס בגדר ד"נ - ראה שו"ת
צ"צ אה"ע סקכ"ג. ס' החקירה להצ"צ ד"ה עדות ס"ב. ואכ"מ.

(17) תו"א צח, ב. ובכ"מ.

(18) וע"ד מחז"ל אם אין דעה הבדלה מניין (ירוש' ברכות פ"ה,
ה"ב).

(19) וע"ד הידוע (ד"ה לך לך תרס"ו. תכלית חכמה תרפ"ט פ"ב),
שבעצמות ואו"ס שאינו שייך לעולמות כלל, אינו שייך גם השגת
השלילה. ולהעיר משעויה"א פ"ט.

30 "שאינו בגדר עלמין כלל". כי ביטול זה הוא באופן
31 השולל מעיקרו כל מציאות זולתו יתברך (מה שאין כן
32 הביטול שמצד בחינת אור הסובב, שהוא באופן הנותן
33 מקום ל"מציאות" העולמות אלא שמציאות זו בטילה
34 אליו יתברך, כנ"ל).

35 ולכן מבואר, שלגבי עצמותו יתברך "לא שייך עליו
36 מלת אחד" - כי "אחד" אינו מורה על שלילת מציאות
37 העולמות מכל וכל (שהרי יש גם "אחד המנוי" שיש
38 שני לו), וענין האחדות שב"הוי"א אחד" הוא שמציאות
39 העולמות מיוחדת עמו יתברך [והיינו שישנם ז'
40 רקיעים וארץ (המרומזים באות ח' ד"אחד") וד' רוחות
41 העולם (המרומזים בהד' ד"אחד"), ומיוחדים הם עם
42 הקב"ה אלופו של עולם (המרומוז בהא' ד"אחד")²¹] -
43 וענין (האחדות שבאופן) זה שייך רק בבחינת האור
44 שבגדר העולמות. מה שאין כן היחוד שמצד עצמותו
45 יתברך הוא (לא באופן ד"אחד", אלא) באופן ד"יחיד",
46 היינו "שהוא לבדו הוא ואפס זולתו".

47 ו. על פי הנ"ל יש לבאר - בדרך אפשר - החידוש
48 במה שאמר רבה "טהור טהור" שאינו אותו הענין
49 ד"הקב"ה אמר טהור", ולכן דוקא דעתו של רבה
50 הכריעה את דעת ה"מתיבתא דרקיעא":
51 לגבי בחינת "הקדוש ברוך הוא", שהביטול והיחוד
52 של העולמות שמצד בחינה זו הוא בבחינת "אחד",
53 היינו שישנם עולמות (אלא שהם בטלים, כנ"ל) - הנה
54 לגבי בחינה זו יש תפיסת מקום לעולמות (ולהשגת
55 העולם והבנתו).

56 ולכן "כולהו מתיבתא דרקיע - שענינה (על דרך
57 לימוד התורה למטה) הבנה והשגה דוקא - אמרי
58 טמא" - אף שידעו שהקב"ה אומר טהור - כי הגילוי
59 דבחינת "הקדוש ברוך הוא" (היינו הביטול ד"אחד"
60 שמצד בחינת הסובב) שהאיר בהם, היה בבחינת
61 מקיף²², אבל אינו מושג בשכלם שנשאר במציאותו,
62 כנ"ל²³, ומצד מדרגתם הם (בחינת ממלא כל עלמין)
63 הסברא נותנת שהוא טמא, כנ"ל סעיף ד';

64 מה שאין כן רבה בר נחמני שהיה "יחיד בנגעים",
65 היינו שהאיר בו מבחינת "יחיד"²⁴ שאינו בגדר עלמין

(20) בהבא לקמן (עד סוף הסעיף) - ראה תו"א נה, סע"ב ואילך.
ספהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"ח.

(21) סמ"ק הובא בב"י או"ח סס"א.

(22) לקו"ת שם (כד, ב). הנחות הר"פ שם (ע' קנו). ספהמ"צ שם
(ע' קד).

(23) להעיר מעירובין (יג, ב הובא בלקו"ת שם) שלא קבעו הלכה
כר"מ מפני שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו.

(24) ספהמ"צ שם. וראה גם לקו"ת שם.

מזרעת תחלה"), על המשכת אלקות שנמשכת
באתערותא דלעילא ("איש מזריע תחלה"³⁰). וכמאמר
רז"ל³¹: גדולים מעשה צדיקים (עבודה דכנסת ישראל)
יותר ממעשה שמים וארץ (מעשה הקב"ה).
וזהו הקישור שבין תחלת הסדרה (המעלה
שב"אשה מזרעת") וסופה (הכרעתו של רבה בר
נחמני²⁸):

על דרך ההלכה שאין משגיחין בבת קול ותורה לא
בשמים - אין לפסוק הדין שטהור מפני שקודשא בריך
הוא אומר טהור, ולכן פוסק הרמב"ם³² שטמא, וזהו
שאמרו דנוכח רבה כו' שהוא יחיד בנגעים כו' - וכי
הוא יחיד יותר מקודשא בריך הוא,
אלא - שתורה ניתנה למטה דוקא והקב"ה חייך
ואמר נצחוני בני³³ ולכן רבה דלמטה³⁴ נוכח ואמר³⁵
שטהור.

ועל דרך זה בפנימיות הענינים: תורתו של רבה
ואמירתו "טהור טהור" ("מעשה צדיקים" - "אשה
מזרעת") גדולה יותר כביכול ממה שהקב"ה אמר טהור
("איש מזריע") ואמירתו של רבה (שהמשיכה מבחינת
"יחיד") - היא שהכריעה את דעת המתיבתא דרקיעא.
וכמו שהיתרון בענין "אשה מזרעת תחלה"
(כפשוטו) הוא - "יולדת זכר", שמעלת הזכר היא שיש
לו דעת חזקה שאינה משתנית, מה שאין כן נשים
דעתן קלות³⁶;

על דרך זה הוא בנדון דידן: בזה שהקב"ה אמר
טהור - לא נשללה האפשרויות שיחלקו על זה
במתיבתא דרקיעא. ואם כן נמצא, שבבחי' ה"טהרה"
שנמשכה מצד הקב"ה - "איש מזריע (תחלה)" - שייך

כלל - לגבי בחינה זו אין העולמות (והשכל שבהם)
תופסים מקום כלל, ולכן סברתו של רבה הכריעה דעת
ה"מתיבתא דרקיעא", כי להיות שהיה מבחינת "יחיד",
לכן המשיך בחינה זו גם בעולמות (ובשכל שבהם) -
והוא על-דרך פסק-דין [של] רב²⁵ שכשאלוהו הטעם
שתק (ולא הסבירו באותיות דהשגה) אבל לא חזר בו
מפסק דין זה²⁶.

[וזהו מה שרבה היה "יחיד בנגעים" - שאצל רבה
האיר בחינת "יחיד" (לא רק בעולמות סתם, אלא) גם
בהענין ד"נגעים"].

ועל פי זה יובן זה שהקב"ה אמר "טהור" (פעם
אחת) מה שאין כן רבה אמר "טהור טהור" (שתי
פעמים) - כי מה שהקב"ה אמר "טהור" הרי זה (רק)
ענין הטהרה שמצד בחינת האור שלמעלה מעולמות -
ולכן "טהור" פעם אחת; מה שאין כן ההכרעה דרבה
היא שגם מצד העולמות הוא "טהור" - ולכן אמר
"טהור טהור" שתי פעמים: "טהור" מצד בחינת האור
שלמעלה מעולמות, ו"טהור" מצד העולמות.

ז. והנה דין זה ש"ספק (אם בהרת קדמה או שער
לבן קדם) טהור", נלמד (כנ"ל בתחלת השיחה)
מהכתוב "לטהרו או לטמאו" שבסוף פרשתנו.
ועל פי הכלל "נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן
בסופן"²⁷ - יש לקשר ענין הנ"ל (הכרעתו של רבה בר
נחמני²⁸) עם מה שכתוב בתחלת פרשתנו "אשה כי
תזריע וילדה זכר", שממנו למדו רז"ל²⁹: "אשה
מזרעת תחלה יולדת זכר (איש מזריע תחלה יולדת
נקבה)".

והביאור בזה:

כל הענינים הגשמיים משתלשלים הם מענינם
(ושרשם) ברוחניות. ובנוגע לענין זה: זה שבאיש
ואשה, (כפשוטו) יש יתרון ומעלה ב"אשה מזרעת
תחלה" (על "איש מזריע תחלה") אשר דוקא אז -
"יולדת זכר", הרי זה לפי שכן הוא ב"איש" ו"אשה"
הרוחניים, כביכול - הקב"ה וכנסת ישראל. זאת
אומרת שיש יתרון ומעלה בעבודה דכנס"י ("אשה

(29) נדה לא, א. וש"נ.

(30) ראה לקו"ת פרשתנו כ, א ואילך. וראה גם לקו"ת ויקרא ב,
ג. ובכ"מ.

(31) כתובות ה, א - הובא באוה"ת פרשתנו (ע' ע') לענין המעלה
ד"אשה מזרעת תחלה".

(32) הל' טומאת צרעת ספ"ב. ובכס"מ שם.

(33) ב"מ נט, ב.

(34) ואפילו להכס"מ דבשעת יציאת נשמה כו' - הרי כשאמר
דרבה נוכח - לא נודע שיהי' בשעת יציאת נשמה.

(35) ראה ר"ש ספ"ד דנגעים. והנה בלקו"ת (שם) כתב דטהור
משום דקוב"ה אומר טהור כו'.

אבל שם הוא בא בנוגע להכרעה בפלוגתא התנאים ושעדיין לא
הי' בזה פס"ד (ולכן ל"ק מנצחוני בני). כן י"ל שבלקו"ת עיקר ענינו
לבאר ע"פ סוד, חכמת האמת. ודכתבו לפני זה: רבה שהי' יחיד כו'
מבחי' המקיף דחי' יחידה. ועפ"ז יומתק ג"כ מה שהקדים: ומ"מ
באמות י"ל כו'. ואכ"מ.

(36) קדושין פ, ב. וש"נ.

(25) ביצה ו, א לפי השיטות (נסמן בהערה לד"ה כי מנסה תש"ח
ספ"ז) שלא חזר בו, נתבאר בד"ה כי מנסה שם ובכ"מ.

(26) ראה בלקו"ת שם (כד, ב) ובהנחות הר"פ שם (ע' קנו), שגם
המתיבתא דרקיע ידעו (לאחרי שאמר הקב"ה) שהדין הוא שטהור,
ורק שלא ידעו את טעם הדין ופירוש "מאן נוכח" הוא - שיבא
להתאמת אצלם. . בהשגה (ספה"מ"צ שם קד, א).

(27) ספר יצירה פ"א.

(28) ראה לקו"ת (שם כד, סע"ב ואילך) וספה"מ"צ שם, שטעמו של
רבה לטהר הוא מפסוק זה.

- 1 בה "שינויים" כביכול. מה שאין כן זה שרבה אמר
 - 2 "טהור טהור", היינו בבחינת ה"טהרה" שנמשכה על
 - 3 ידי לימוד תורתו ופסק דינו של רבה - "אשה מזרעת
 - 4 תחלה" - הנה זה הכריע את דעת המתיבתא דרקינא³⁷
- 5 (וכנ"ל שרבה המשיך בחינת (היחוד ו)הטהרה גם
- 6 בעולם) - "יולדת זכר"³⁸.
- (משיחת שבת פרשת תזריע, תשכ"ה)

37) להעיר מהמבואר בלקו"ת פרשתנו (כ, סע"ג), שבחי' "זכר" (בעבודת ה') היא בחי' אהבה רבה שאין בה שינויים - והטעם שבאה"ר אין שייך שינויים הוא להיותה מבחי' יחידה (לקו"ת תצא לז, ג) - בדוגמת הכרעתו של רבה, לפי שהאיר בו מבחי' "יחיד" (כנ"ל סעיף ו').

38) ראה ע"ד לקו"ש ח"ד ע' 1335 בענין המעלה שב"ידיעת" (עבודה מלמטלמ"ע) על "אתה הראת" (גילוי מלמעלמ"ט), שדוקא בפסוק "ידיעת" נאמרה תיבת "היום" שמורה על שלילת השינוי. ע"ש.

אגרות קודש

ב"ה, ג' אייר, תשי"ד
ברוקלין.

הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר שמואל מנחם מ' שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מכ"ה ניסן ובתחלתו מודיע אשר בנו ראובן שלמה שי' התחיל ללמוד חומש, ויה"ר מהשי"ת אשר מלימוד המקרא יגדל לבן עשר למשנה וכו' והוא וזוגתו שיחיו ירוו ממנו רוב נחת חסידותי מתוך פרנסה טובה והרחבת הדעת.

נהניתי ממ"ש אודות העסקנות של צעירי אגו"ח בירוש"ת בפורים העבר ובודאי גם על להבא ינהג מנהג טוב זה להודיע ע"ד הנ"ל וכל המפרט בזה ה"ז משובח. ולפלא שעד עתה לא קבלתי ידיעות מפעולותיהם הטובות מפורים ועד עתה ובפרט ע"ד השתתפות בכינוס צעירי אגו"ח אשר בודאי היתה במדה המתאימה ואחכה לבשו"ט.

מקריאת ידיעותיו נשאר רושם אשר עבודת צעירי אגו"ח כשמבקרים בבתי כנסיות ומושבאים אין להם תכנית מפורטת מראש וסומכין על המצב כשיבואו על אתר וכו' ואף שבודאי א"א לקבוע הפרטי פרטים קודם בואם על אתר אבל צריך שתהי' תכנית די מפורטת בכדי שלא יהי' בלבולים ואי סדר וכו' והרי צריך להזהר בכל מקום שבאים ביותר כיון שמביטים עליהם כעל דוגמא מהו צעיר חסיד חב"די וכשמוצאים איזה גרעון יש מקום לחשש שיתלו זה בהכלל ולא באיש פרטי זה וד"ל, וכבר ידוע מרז"ל כגון אנא דאי שקילנא וכו' (יומא פו, א).

בברכה שיזכה לבשר תמיד טוב בגו"ר הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לחבריו בעבודתו בקדש.

מ. שניאורסאהן

כָּל הַנִּשְׁמָה תִּהְלֵל יְהוָה⁶

כל הנשמה תהלל — ראשי תיבות כה"ת.
דוד המלך, שמדתו מלכות⁷, סיים את ספר התהלים
במספר זה, כי תכ"ה הן האותיות שאחר שם שדי,
שביסוד⁸, ואחר יסוד באה מלכות.
תכ"ה — הוא מספר גו"ר ארי"ה⁹, יהודה, כי דוד
בא מיהודה.

(תורת לוי יצחק עמ' רי)

לְךָ ה' הַמְּמִלְכָה וְהַמְתַּנַּשֵּׂא לְכָל לְרֹאשׁ¹⁰

ממלכה — מלכות כמו שהיא בעולם האצילות.
מתנשא — כמו שנעשית מקור לעולם הבריאה.
(הערות לזוהר ב עמ' קסט)

וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת כּוֹלָם¹¹

אל תקרי מחיה אלא מהוה, דהיינו יש מאין, ואתה
הן בחינת האותיות מאל"ף ועד תי"ו, והה"א היא ה'
מוצאות הפה, מקור האותיות¹².

כתיב ואתה, בו'.

ו' — היא תפארת, אות אמת¹³, מדת אמת ליעקב¹⁴,
שמדתו תפארת.

אתה - מלכות, עולם הדיבור¹⁵, מחוברת לתפארת.
כי אם היה הדיבור נפסק ממקורו ח"ו, לא היה יכול
להוות ולהחיות תמיד.

(הערות לתניא עמ' כה)

הִלְלוּ אֶת ה' מִן הַשָּׁמַיִם . . הִלְלוּ אֶת ה' מִן הָאָרֶץ¹

בהילול צבא השמים כתיב על כל אחד בפני עצמו
הללו (הללו את ה' מן השמים, הללוהו במרומים,
הללוהו כל מלאכיו וכן הלאה), מה שאין כן בהילול
צבא הארץ כתיב הלל אחד על כולם (הללו את ה' מן
הארץ).

שמים — הם בחינת פנים. פנים לשון רבים,
והבחינות שבפנים, כל בחינה ובחינה היא בחינה בפני
עצמה.

ארץ — היא בחינת אחר. והבחינות שבאחר, לשון
יחיד, הן כולן יחד².

ומצינו על דרך זה במצות תפילין.
בתפילין של ראש, ז"א, בחינת פנים, שמים — לכל
פרשה יש בית בפני עצמו.

ובתפילין של יד, מלכות, בחינת אחר, ארץ — כל
הפרשיות הן בבית אחד.

(הערות לזוהר א עמ' ריד)

חֵק נָתַן וְלֹא יַעֲבֹר³

חק — הוא גבול ומדה, שעד פה תבוא ולא יותר,
היינו גבורות.

ח' ק' — שתיהן תמונתן כתמונת אות ה', והשינוי
הוא ברגל השמאלית.

באות ה' — הרגל הימנית, הארוכה, היא חסד,
חד אריך⁴, והרגל השמאלית, הקצרה, היא גבורה, חד
קציר.

אך באותיות ח' וק' מתארכת הרגל השמאלית
(באות ח' למעלה ובאות ק' למטה), להורות שהן
בחינת גבורות⁵.

(הערות לזוהר ב עמ' שכט)

(6) תהלים קנ, ו.

7 ראה לקוטי תורה חקת סא, ד: יום השביעי הוא בחינת מלכות, והוא
בחינת דוד, ובז' אושפיזין . . דוד הוא השביעי . . דוד היה מרכבה
לבחינת מלכות, לפי שהוא בחינת דוד עבדי.

8 מבוא שערים שער ג ח"ב פט"ו.

9 ויחי מט, ט.

10 דברי הימים א כט, יא.

11 נחמיה ט, ו.

12 שער היחוד והאמונה פ"ב.

13 זח"ג ריש פרשת ויקרא.

14 מיכה ז, כ.

15 הקדמת תיקוני זוהר (פתח אליהו).

(1) תהלים קמח, א-ז.

2 וכמבואר בחסידות (לקוטי תורה במדבר יח, ב), שכן הוא על דרך
משל באדם, שבפנים יש התחלקות אברים (עינים, אזנים, חוטים ופה),
מה שאין כן בעורף, אחר (תורת מנחם תפארת לוי יצחק בראשית
עמ' רנב. וראה שם ביאור ענין פנים ואחר בעבודת האדם).

(3) שם, ו.

(4) הקדמת תיקוני זוהר (פתח אליהו).

5 וראה תורת מנחם תפארת לוי יצחק ויקרא עמ' רל.

יום ראשון כ"ז ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 120, והנה כל אדם... עד עמ' סא, ל"ח].

ליקוטי אמרים

1 והנה, כל אדם מישראל, יהיה מי שיהיה, - באיזה מצב
2 ומדריגה שיהיה, בשיתבונן בזה שעה גדולה בכל יום, איך
3 שהקדושר-ברוך-הוא מלא ממש את - העולמות העליונים ואת
4 העולמות התחתונים, ואת השמים ואת הארץ ממש, - לא
5 רק את השמים והארץ
6 הרוחניים, שהם הספירות
7 שלמעלה, כי אם שמים
8 וארץ גשמיים, "מלא כל
9 הארץ כבודו" ממש,
10 וצופה ומביט ובוהן
11 בליותיו ולבו - רעיונותיו
12 ורגשותיו הפנימיים, וכל
13 מעשיו ודבריו, וכל
14 צעדיו ופסו - הקב"ה
15 משגיח בפרטיות על כל
16 אחד ממעשיו ודיבוריו של
17 האדם, וסופר ומונה את
18 צעדיו - הרי כשיתעמק
19 האדם בכל האמור - איך
20 תקבע בלבו תיראה לכל
21 היום בל, - גם בשעות
22 שהוא עסוק בהן בענינים
23 אחרים ואין אז באפשרותו
24 להתעמק בהאמור -
25 בשיחור - מאוחר יותר
26 במשך היום, ויתבונן בזה, אפילו בהתבוננות קלה, - ולא
27 בהתבוננות עמוקה שנדרשים לכך זמן מיוחד ושימת לב, בכל
28 עת²⁰ ובכל שעה, יהיה "סור מרע ועשה טוב" במחשבה דבור
29 ומעשה, - הוא ימנע מלעבור על לא-תעשה ויקיים כל מצוות
30 עשה, במחשבה, דיבור ומעשה, שלא למרות חס ושלום עיני
31 כבודו - של הקב"ה, אשר "מלא כל הארץ", - הוא יפחד
32 להמרות את הקב"ה הרואה הכל, ולכן יהיה "סור מרע ועשה טוב"
33 במחשבה, דיבור ומעשה. ובמאמר²¹ רבן יוחנן בן זכאי
34 לתלמידיו בנזכר לעיל. - בפרק מ"א; "יהי רצון שיהא מורא
35 שמים עליכם כמורא בשר ודם" - להימנע מעשיית רע. וזהו
36 שאמר הכתוב²²: - "עתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך -
37 כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו", - שעל כך
38 שואלת הגמרא: וכי יראה היא דבר קטן, שהפסוק אומר שהקב"ה
39 דורש מבני ישראל רק ליראה אותו? והגמרא עונה: אכן, לגבי משה
40 - זה דבר קטן וקל. וכזכור נשאלת בתחילת פרק זה השאלה: הרי
41 נאמר בפסוק "שואל מעמך" מכל אחד מישראל, ולא רק ממשה

42 רבנו, ולגבי כל אחד מישראל, האם "יראה" היא אכן דבר קטן
43 וקל? אלא, היראה המוזכרת בפסוק זה, אליה קל לכל יהודי
44 להגיע, היא היראה המביאה (כסימו של הפסוק) ל"לכת בכל
45 דרכיו", שהיא יראה המביאה לקיום מצותיו ותכונותיו ב"סור
46 מרע ועשה טוב", והיא
47 יראה תתאה - יראה
48 תחתונה, הנזכרת לעיל,
49 - ובכך מובן התירוץ
50 בגמרא: "לגבי משה מילתא
51 זוטרתי היא" - לגבי משה
52 זה דבר קטן - כלומר:
53 ולגבי משה, דהיינו לגבי
54 פחינת הדעת שכל נפש
55 מישראל האלהית, -
56 שהיא בחינת משה שישנה
57 "עמר", בכל אחד מישראל,
58 מלתא זוטרתי היא, -
59 מהווה יראה זו, דבר קטן
60 וקל, בנזכר לעיל -
61 שכשיעמיק את דעתו
62 בענינים המעוררים את
63 היראה - יגיע בודאי ליראה
64 זו - [שהדעת הוא
65 המקשר מצפוני בינת
66 הלב אל בחינת גלוי
67 במחשבה ממש, - שיראת ה' שבתעלומות לבו של כל אחד
68 מישראל - כפי שלמדנו, שבכל אחד מישראל ישנו אוצר חתום
69 ומוסתר של יראת ה' - תגלה במחשבה ממש, שירגיש את היראה
70 במחשבה, שאז היא פועלת בדיבור ובמעשה, בידוע ליודעי חן]
71 - חכמה נסתרה, תורת הקבלה. בדברו על היראה שצריכה להיות
72 ליהודי מהקב"ה, אמר רבנו הזקן, שהיא צריכה להיות "כעומד לפני
73 המלך", שכן, הקב"ה הרי נמצא בכל מקום ומביט ומסתכל במעשיו
74 וכו'. אך, נשאלת השאלה: כשאחד עומד לפני מלך, הרי לא זו
75 בלבד שהמלך רואה אותו, אלא גם הוא מצדו רואה את המלך,
76 וראיה זו מעוררת בו יראה ופחד מהמלך, ואילו בנמשל שונה
77 הדבר, שהרי, אכן, המלך, הקב"ה, רואה אותו, אבל הוא, האדם,
78 אינו רואה את המלך, הקב"ה? - יוסברו הדברים להלן, שקיים ענין
79 נוסף שבכוחו לעורר בו את היראה, שכן, קיים גם כאן הענין של
80 ראיית המלך בביכול, והוא: ראיית השמים והארץ וכל הברואים
81 שהקב"ה מחיה אותם - יש בה משום ראיית החיות האלקית המחיה
82 אותם, ובלשון ה"תניא":

20. לכאן אין הכרח אם "בכל עת וכו'" מוסב למע' כשיחזור ויתבונן בו' או למטה שבכל עת וגו' יהי' סור מרע וגו' אך מזה שבפרק י"ד מזכיר זה בנוגע להיות בינוני ומבאר שזה במעשה דבור ומח' לכאן' מסתבר שגם כאן הכוונה שמוסב למטה. 21. ברכות כח, ב. 22. דברים י, יב.

יום שני כ"ח ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סא, ועוד זאת יזכור... עד עמ' 122, כמ"ש במו"א.

הירח והכוכבים, כל אחד באופנו, היה צריך להיות הילוכם ממערב למזרח, והילוכם כל היום ממזרח למערב, ושקיעתם בערב במערב – הרי זה להיפך מטבעם, אלא – דבר זה נובע ממה שהשכינה במערב. – שכן, בקביעותן של ארבע הרוחות, בשורשן בספירות העליונות, – מערב הוא ב"מלכות", שהיא "שכינה" – מקור חיות של הנבראים – ומכיון שנפשו של כל אחד מהנבראים האמורים, בטלה למקורה – הרי זה מתבטא בגופו, בהילוכו לצד מערב, בו נמצאת השכינה. הרי, שגם ראייתה של העין האנושית, רואה את ביטולם של הנבראים לחיות האלקית. והנה, גם מי שלא ראה את המלך מעולם, ואינו מכיר כלל, אף על פי כן בשנכנסם לחצר המלך – וישש אינו המקום בו עומד המלך בגילוי לגמרי, שם לא מקום כסא המלך וכו' (בנמשל) – עולם הזה שצ"ל ראיות שיכירחו השתחואה וביטול למלך) – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, ורואה שרים רבים ונכבדים משתחווים לאיש אֶחָד – "בחיצונותו – הנכנס אין רואה חילוק" – הערת כ"ק

אדמו"ר שליט"א, תפל עליו אימה ופחד – כך גם ראיית הנבראים הגדולים – צבא השמים – בעמדם בביטול לפני הקב"ה – יש בכוח ראייה זו לעורר יראה ופחד מהקב"ה. למדנו הרי בפרק זה, שכשם שהדובר במשל של מלך בשר ודם, כך הדבר גם בנמשל, שעל ידי הראייה בעיני בשר את הנבראים, יודעים שנמצאת בהם החיות האלקית המחיה אותם, ודבר זה מביא ליראה מהקב"ה. כרם, לכאורה אפשר לשאול: כשמתכלים על גופו של מלך בשר ודם, רואים בבירור שזהו גופו של המלך, ועל ידי כך רואה עין השכל את החיות של המלך, ואילו הנבראים שבעולם, מכוסה החיות האלקית בכל כך הרבה לבושים, שיתכן הדבר שמתכלים עליהם, ובשעת מעשה לא יודעים שהם הם הלבושים לחיות האלקית המלוכנת בהם? ממשיך רבנו הזקן להסביר, שבכך על האדם להתרגל, שבשעה שהוא מסתכל על הנבראים שבעולם – יזכור מיד, שהם מהווים לבושים חיצוניים בלבד לחיות האלקית המחיה אותם, ועל ידי כך – לראות את החיות האלקית שבעולם. ובלשון ה"תניא": וְאֵפֶסֶת שֶׁהוּא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּלִבוּשֵׁי רַבִּים – החיות האלקית המחיה את הנבראים, מלוכנת בלבושים רבים המכסים עליה, וכשמתכלים על הנבראים, לא רואים שאלה הם לבושים של החיות האלקית – הרי אין הבדל והפרש כלל ביראת מלך בשר

ועוד זאת – דבר נוסף, יזכר, כי כמו שכתבנו בפרק ודם עקר היראה – מפני המלך, היא – באה מפנימיותו וחיותו – של המלך, ולא מגופו, שהרי כשישן – המלך, אין שום יראה ממנו, למרות שגופו הוא אותו גוף שיש למלך בשעה שהוא ער, אלא, מפני שהיראה היא מפנימיותו וחיותו של המלך, ובשעה שהוא ישן, פנימיותו וחיותו הן בהעלם – לכן, לא קיימת אז היראה מפניו. מכך מובן – שעיקר היראה מהמלך – כשהוא ער – בא מפנימיותו וחיותו. והנה פנימיותו וחיותו – של המלך, אין נראה לעיני בשר, רק בעיני השכל – השכל יודע ומבין שבגוף זה ישנן פנימיותו וחיותו של המלך, על ידי ראיית עיני בשר בגופו ולבושיו, – של המלך, שידע שחיותו מלכש בתוכם, – בראותו בעיניו הגשמיות את גופו ולבושיו של המלך, ראות עיני שכלו את פנימיותו וחיותו של המלך – וזה מעורר את היראה מראיית

המלך. ואם כן – הרי שגם בנמשל, לא רק שהמלך, הקב"ה, רואה אותו, וזה פועל בו את היראה מהקב"ה, אלא גם, בבה ממש יש לו ליראה את ה', על ידי ראיית עיני בשר בשמים וארץ וכל צבאם, אשר אור אינסוף ברוח הוא מלכש בהם להחיותם. – ועל ידי ראיית העולם וברואיו בעינים גשמיות, יש בידי עיני השכל של יהודי לראות את החיות האלקית המחיה אותם – ודבר זה יעורר בו את רגש היראה, באותה מדה שפועלת עליו ראיית המלך. הגהה*: בהגהה הבאה, מסביר רבנו הזקן, שעל ידי ראיית השמים והארץ וכו', רואים לא רק שישנה בהם חיות אלקית המחיה אותם, אלא אפשר גם לראות איך שהעולם ונבראיו בטלים לחיות האלקית, שבמהלך "צבא השמים" ממזרח למערב, מתבטאת השתחואה וביטול להקב"ה, כי השכינה היא במערב. (וְגַם נִרְאָה בְּרֵאשִׁית הָעֵינַי, שֶׁהֵם בְּמִלִּים לְאוֹרִי וְתִבְרָךְ – כיצד ובמה זה נראה? בְּהִשְׁתַּחֲוֹתָם כָּל יוֹם כָּלִפִּי מַעֲרֵב בְּשִׁקְיָתָם, – שהם שוקעים בצד מערב, כמאמר ר"ל²³ על פסוק: וְצָבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים – שהשכינה במערב, ונמצא – יוצא הרי, יתירה מזו, שלא רק בשעת שקיעתם הם בטלים, אלא, הלוכם כל היום כלפי מערב הוא תרף השתחואה ובטול. – שכן, כפי שהדבר מובא הרי כפי קביעותם של השמש,

1 וְדָם, בֵּין שֶׁהוּא עָרֵם²⁴, וּבֵין שֶׁהוּא לְבוּשׁ לְבוּשׁ אֶחָד, וּבֵין שֶׁהוּא
2 לְבוּשׁ בְּלִבוּשִׁים רַבִּים. אֵין זֶה מִשְׁנָה בְּמִדַּת הִירָאָה שֶׁמִּפְנֵיו, שֶׁכֵּן,
3 הַעֵיָקָר הוּא הִידִיעָה שֶׁהַמֶּלֶךְ נִמְצָא כָּאן, יִדְעָה זֶה מִעֲוֵרַת אֵת
4 הִירָאָה. כִּךְ גַּם בְּעֵינֵינוּ, כְּשִׁיתְּרֵגֶל הָאָדָם בִּכְךָ, שֶׁבַּהֲסִתְּכֻלּוֹתָו עַל
5 נִבְרָאֵי הָעוֹלָם, יִזְכּוֹר שֶׁהֵם
6 מִדְּהוּיִם הַלְבוּשִׁים לְחַיִּית
7 הָאֱלֻכִּית – זֶה יַעֲוֹרֵר בּוֹ אֵת
8 הִירָאָה. אֲלֵא הָעֵקֶר הוּא
9 הַהֲרָגָל, לְהַרְגִּיל דַּעְתּוֹ
10 וּמַחְשָׁבֹתָו תְּמִיד, לְחַיִּית
11 קְבוּעַ בְּלָבוֹ וּמִחוּ תְּמִיד,
12 אֲשֶׁר כָּל מַה שֶּׁרֹּאֶה
13 בְּעֵינָיו, הַשְׂמִים וְהָאָרֶץ
14 וּמִלֵּאָה, הַכֹּל הֵם לְבוּשִׁים
15 הַחִיצוֹנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ
16 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְעַל
17 יָדֵי זֶה יִזְכֹּר תְּמִיד עַל
18 פְּנִימִיּוֹתָם וְחַיִּיתָם. – שֶׁל
19 נִבְרָאִים אֱלֹהִים, שֶׁהֵם אֱלֻכּוֹת –
20 וְזֶה יַעֲוֹרֵר בּוֹ יִרְאָה מִדְּהַקְבָּהּ.
21 הָעֵרֶת כ"ק אֲדָמוּר

22 שְׁלִיט"א: "וּלְכַאֲוֵרָה קִשָּׁה שֶׁבִּפְרָק ל"ג נִתְבָּאָר שֶׁהַתְּבוֹנָנוֹת זֶה הִיא עֵנִין
23 הָאִמּוֹנָה וְכֵן בִּפְרָק זֶה עֲצָמוֹ (ס, ב.). יִשְׂרָאֵל מֵאֲמִינִים כו' – וְאִיזָה
24 קִישּׁוֹר לַהֲבִנָּה וְאִמּוֹנָה, וְהִיא אֲדָרְבָּה שׁוֹלֵלִים זֶה אֵת זֶה (כְּשֶׁמִּבִּין אֵין
25 צוּרֵךְ בְּאִמּוֹנָה כו') – וּמִתְרָץ: "וְזֶה נִכְלָל גַּם בֵּין בְּלִשׁוֹן
26 "אִמּוֹנָה", שֶׁהוּא – הַמִּלָּה אִמּוֹנָה, לִשׁוֹן "רִגְלִילוֹת", שֶׁמִּרְגִּיל הָאָדָם
27 אֵת עֲצָמוֹ, כְּמוֹ אֲוִמָּן הַמֵּאֲמֵן יָדָיו וְכו'. – הָעֵרֶת כ"ק אֲדָמוּר
28 שְׁלִיט"א: "שִׁידוּעַ אוֹתָהּ בִּנְפִשׁוֹ, יֵשׁ לוֹ כְּשֶׁרוֹן זֶה, אֲלֵא שֶׁצִּירִךְ לֵאמֹן
29 יָדָיו, שִׁיבּוֹא בְּפוּעַל בְּמַעֲשֵׂה (בְּצִיּוֹר, עֲשִׂית כִּלִּים וכו').". הָרִי, שֶׁגַם
30 בִּנְמִשְׁלֵי שֵׁנִים שְׁנֵי הָעֵנִינִים: הַמֶּלֶךְ, הַקֶּבֶד, רֹאֵה אוֹתוֹ, וְגַם הוּא רֹאֵה
31 אֵת הַמֶּלֶךְ בְּכִיכּוֹל, שֶׁעַל יָדֵי הַסִּתְּכֻלּוֹתָו בִּנְבְּרָאִים, הוּא רֹאֵה וְיֹדֵעַ
32 אֵת הַחַיִּית הָאֱלֻכִּית הַמְּחִיָּה אוֹתָם. הָעֵרֶת כ"ק אֲדָמוּר שְׁלִיט"א:
33 "הֵנ"ל מוֹעִיל רַק שֶׁתִּהְיֶה הִירָאָה כְּמִדַּת הַתְּבוֹנָנוֹת שֶׁלּוֹ וְכִמּוּדָה
34 שֶׁהַשֶּׁכֶל שֶׁלּוֹ "מוֹשֵׁל" בּוֹ וּמִנְהִיגוֹ. וְעוֹד: עֵנִין הַתְּבוֹנָנוֹת בִּשְׁכֵל – הָרִי

ליקוטי אמרים

לְחַיִּית קְבוּעַ בִּלְבוֹ וּמוֹחוֹ תְּמִיד אֲשֶׁר כָּל מַה שֶּׁרֹּאֵה
בְּעֵינָיו הַשְׂמִים וְהָאָרֶץ וּמִלֵּאָה הַכֹּל הֵם לְבוּשִׁים
הַחִיצוֹנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקֶּבֶד וְע"י זֶה יִזְכּוֹר תְּמִיד עַל
פְּנִימִיּוֹתָם וְחַיִּיתָם וְזֶה נִכְלָל גַּם בִּלְשׁוֹן אִמּוֹנָה שֶׁהוּא
לִשׁוֹן רִגְלִילוֹת שֶׁמִּרְגִּיל הָאָדָם אֵת עֲצָמוֹ כְּמוֹ אֲוִמָּן
הַמֵּאֲמֵן יָדָיו וְכו'. וְגַם לְחַיִּית לִזְכֹּרוֹן תְּמִיד לִשׁוֹן חו"ל
קְבֻלָּתָו עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים שֶׁהוּא כְּעֵינִין שׁוֹם שְׁמִים
עוֹלָם מֶלֶךְ כְּמ"ש כְּמ"א וכו' כִּי הַקֶּבֶד מְנִיחַ אֵת
הָעֵלְיוֹנִים וְהַתְּתוֹנִים וּמִיִּיחָד מַלְכוּתוֹ עֲלֵינוּ וכו' וְאִנְחָנוּ
מִקְבָּלִים וכו' וְזֶה עֵינִין הַהִשְׁתַּחֲוּאוֹת שֶׁבְּתַפְּלַת י"ח
אַחֵר קְבֻלָּתָו עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים בְּדַבּוּר בְּק"ש לַחֲזוֹר
וּלְקַבֵּל בְּפוּעַל מִמֶּשׁ בְּמַעֲשֵׂה וכו' כְּמ"ש כְּמ"א:

35 לֹא תְּמִיד יִכּוֹל כָּל אֶחָד לְהִיטֵב בְּדִרְגָּה שֶׁל הַתְּבוֹנָנוֹת שְׁכִלִית וכו'
36 (רֹאֵה נז, א: שֶׁגַם בְּמוֹחוֹ וּמִחוּ אֵינוֹ מְרַגֵּשׁ שׁוֹם יִרְאָה וְבוֹשָׁה) – וְאִילוּ
37 יִרְאֵת ה' צְרִיכָה הָרִי לְהִיטֵב תְּמִיד, וְלִכֵּן מִמִּשְׁכֵּךְ רַבְּנוֹ הִזְקֵן וּמִסְבִּיר 'וְגַם
38 לְחַיִּית'... וְגַם לְחַיִּית לִזְכֹּרוֹן תְּמִיד – גַּם בְּלִי הַתְּבוֹנָנוֹת בְּתַחֲלִילָה,
39 אֲלֵא מִצַּד הָאִמּוֹנָה הַטְּהוּרָה,
40 יֵשׁ לִזְכּוֹר אֵת לִשׁוֹן חו"ל
41 "קְבֻלָּתָו עַל מַלְכוּת
42 שְׁמִים", שֶׁהוּא כְּעֵינִין שׁוֹם
43 תְּשִׁים עוֹלָם מֶלֶךְ²⁵, – כִּךְ
44 צִירִךְ כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל
45 לִשְׁמֵם עַל עֲצָמוֹ אֵת הַקֶּבֶד
46 לְמֶלֶךְ, לְקַבֵּל עַל עֲצָמוֹ עוֹל
47 מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד, כְּמוֹ
48 שְׁנִתְּבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר
49 וכו', – וְזֶה מַה שֶּׁרַבְּנוֹ הִזְקֵן
50 אֹמֵר בְּתַחֲלִיל פֶּרֶק מ"א,
51 ש"אֵף שֶׁלֹּא תַפּוֹל עֲלֵיו אִימָה
52 וּפְחַד בְּהַתְּגַלּוֹת לְבוֹ, כִּפִּי
53 שֶׁאֵין בָּאָה יִרְאָה זֶה
54 בְּהַתְּגַלּוֹת מִצַּד הַשֶּׁכֶל
55 וְהַתְּבוֹנָנוֹת – "יִשִּׁים" אֵת
56 הַקֶּבֶד לְמֶלֶךְ עַל עֲצָמוֹ, וְיִקַּבֵּל עַל עֲצָמוֹ עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים; וּבְהַתָּאם
57 לֵאמֹר שֶׁם, נִמְצָא עֵינִין זֶה בְּאִמּוֹת בְּכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, מִצַּד טִבֵּעַ
58 הַנִּשְׁמָה שֶׁלֹּא לְהַמְרוֹת אֵת מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים, וּמִשּׁוּם כִּךְ זֶה יִכּוֹל
59 לְחַיִּית תְּמִיד. כִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְנִיחַ אֵת – הַנִּבְרָאִים שֶׁל
60 הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתְּתוֹנִים – כְּלוּמֹר: אֵין הֵם תְּכִלִּית הַכּוּוֹנָה
61 שֶׁל הַבְּרִיאָה, וּמִיִּיחָד מַלְכוּתוֹ עֲלֵינוּ – בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וכו', וְאִנְחָנוּ
62 מִקְבָּלִים וכו', – עַל עֲצָמוֹ עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים. וְזֶה עֵינִין
63 הַהִשְׁתַּחֲוּאוֹת שֶׁבְּתַפְּלַת י"ח – "שְׁמוּנָה עֲשֵׂרָה", אַחֵר קְבֻלָּתָו עַל
64 מַלְכוּת שְׁמִים בְּדַבּוּר בְּקִרְיַת שְׁמֵעַ, – כְּשֶׁאֹמְרִים 'ה' אֱלֹהֵינוּ ה'
65 אַחֵד' וכו', לַחֲזוֹר וּלְקַבֵּל – עַל עֲצָמוֹ שׁוֹב, בְּפוּעַל מִמֶּשׁ – עוֹל
66 מַלְכוּת שְׁמִים, עַל יָדֵי בְּמַעֲשֵׂה וכו', – וְזֶה הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁל
67 הַהִשְׁתַּחֲוּאוֹת – הַבִּיטוֹל לְהַקְבֵּה, הַמִּתְבַּטֵּא בְּתוֹעָה מִעֲשִׂית שֶׁל
68 הַהִשְׁתַּחֲוּאוֹת, כְּמוֹ שְׁנִתְּבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר:

יום שלישי כ"ט ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 122, פרק מג והנה... עד עמ' סב, אין חכמה.

77 חכמה – שֶׁבְּתַחֲלִילָה בָּאָה ה' יִרְאָה" וְרַק לְאַחֲרִיָּה בָּאָה ה' חֲכָמָה? אֲלֵא –
78 מִסְבִּיר רַבְּנוֹ הִזְקֵן – חֲכָמָה ז"ל מְדַבְּרִים עַל שְׁתֵּי מִדְּרִיגוֹת שֶׁל יִרְאָה: "אֵם אֵין
79 יִרְאָה – אֵין חֲכָמָה" – הַכּוּוֹנָה לְמִדְּרִיגָה הַתְּתוֹנָה שֶׁל יִרְאָה, "יִרְאָה תִּתְּנָה",
80 שֶׁבְּעֵדֶר יִרְאָה ז"ל, אֵי אֲפֻשֶׁר שֶׁתִּהְיֶה "חֲכָמָה" – קִיּוּמָן שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת,
81 הַמְּתוֹאֵר בְּמִלָּה "חֲכָמָה" (כִּי, הָרִי "תְּכִלִּית חֲכָמָה – תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים"),
82 "אֵם אֵין חֲכָמָה – אֵין יִרְאָה" – הַכּוּוֹנָה לְמִדְּרִיגָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל יִרְאָה, "יִרְאָה
83 עֵילָא", וּבִיחֹס לְדִרְגָּה ז"ל שֶׁל יִרְאָה, מִן הַהִכְרַח שִׁיחִידָה לְפָנֶיהָ, קִיּוּמָן שֶׁל תּוֹרָה
84 וּמִצְוֹת, וְרַק לְאַחֵר מִכֵּן אֲפֻשֶׁר לְהִגִּיעַ לְמִדְּרִיגָה הָעֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר שֶׁל יִרְאָה –

69 פֶּרֶק מִג. בִּפְרָק הַקּוֹדֵם הוֹסֵבֵר, שֶׁהִירָאָה שְׁעִלִּיה אֹמְרִים שְׁכֵל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
70 יִכּוֹל לְהִגִּיעַ אֵלֶיהָ – הָרִי זֶה הִירָאָה הַנוֹגַעַת לְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, ב"סוֹר מִרַע וְעֵשָׂה
71 טוֹב", וְהִיא הַנִּקְרָאת "יִרְאָה תִּתְּנָה", הַמִּדְּרִיגָה הַתְּתוֹנָה שֶׁבִּירְאָה. בִּפְרָק מ"ג,
72 אוֹתוֹ אֵנוּ מִתְּחִילִים לְלַמּוֹד, יִסְבִּיר רַבְּנוֹ הִזְקֵן אֵת שְׁתֵּי הַמִּדְּרִיגוֹת שֶׁבִּירְאָה:
73 "יִרְאָה תִּתְּנָה" – יִרְאָה תְּתוֹנָה – ו"יִרְאָה עֵילָא" – יִרְאָה עֲלִיּוֹנָה שֶׁבִּכְךָ
74 תּוֹסֵבֵר גַּם הַסִּתְּרִיהָ שֶׁבְּמִשְׁנָה, שֶׁהִנֵּה אֹמְרִים רְבוּתֵינוּ ז"ל "אֵם אֵין חֲכָמָה אֵין
75 יִרְאָה" – שֶׁבְּתַחֲלִילָה מִן הַהִכְרַח שֶׁתִּהְיֶה "חֲכָמָה" וְרַק לְאַחֵר מִכֵּן יִכּוֹלָה לְהִיטֵב
76 "יִרְאָה", וְאִילוּ מִיִּד לְאַחֲרֵי זֶה אֹמְרִים חֲכָמָה ז"ל לְהִפְיֵךְ: "אֵם אֵין יִרְאָה אֵין

את עצמם כ"יש", כדבר ממשי, אלא שהוא בטל לחיות האלקית
המחיה אותו. ולכן מעוררת התבוננות זו באדם רק בחינת יראה
וביטול היש – ולא ביטול במציאות, ומשום כך נקראת יראה זו בשם
"יראה תתאה". ובלשון ה"תניא": **אף על פי כן נקראת יראה זו**
יראה חיצונית ותתאה, –
יראה תחתונה, מאחר
שנמשכת מהעולמות, –
מההשגה וההבנה בגדלות
ה' שמצד העולמות,
שהחיות האלקית מחיה
אותם, **שהם – העולמות**
הם, לבושים של המלך
הקדוש-ברוך-הוא, אשר
מסתתר ומתעלם
ומתלבש בהם להחיותם
ולקיים להיות יש מאין
ובו' – לפני שהם נוצרו, הם
היו "אין", הם לא היו
בנמצא, ואחרי שנבראו,
נהיו בבחינת "יש", דבר
שמרגישים במציאותו –
ובאופן כזה מחיה חיות אלקית זו את הנבראים שהיא מתלבשת
בהם, שיוכלו להרגיש את עצמם ל"יש", ו"יש" זה בטל לחיות
האלקית; ממילא מעוררת ההתבוננות האמורה רק יראה בבחינת
"ביטול היש", ולא ביטול מוחלט במציאות, כפי שישנו ביראה
עילאה, רק **שהיא – "יראה תתאה" זו, היא השער והפתח לקיום**
התורה והמצוות. – שכן, כאמור, מביאה היראה תתאה (תחתונה)
לקיום תורה ומצוות. ועל בחינת יראה זו, אומרים חכמינו ז"ל: "אם
אין יראה – אין חכמה", שראשית דבר מן ההכרח שתהיה יראה, ורק
לאחר מכן יכולה להיות "חכמה" – קיום תורה ומצוות. **אף היראה**
עלאה – היראה העליונה, הנקראת ירא בשר, – יראה הבאה
מהבושה שמתביישים מגדלות ה', כמי שמתבייש ובטל לגמרי מפני
אדם גדול וצדיק בדורו, שאין זה בא מחיצוניותו והתפשטותו של
האדם הגדול בדורו והצדיק – כפי שהיראה היא מפני מלך, למשל,
שהפחד מהמלך בא מחיצוניותו והתפשטותו של המלך המתבטאות
בשלטונו על אזרחיו (וככל שגדולה יותר התפשטות מלכותו, בהיותו
מלך על מדינה גדולה יותר או על כמה מדינות – כך גדולה יותר
היראה מפניו); על דרך זה היא גם היראה האמורה, הבאה
מהתבוננות ב"לבושים" ובהתפשטות אלקות בעולמות, שלכן היא
נקראת "יראה תתאה", מפני שאין היא מעוררת בושה והתבטלות
מלאה, כפי שמעוררת ההכרה במעלתו של אדם גדול בדורו וצדיק,
שאין זה מצד חיצוניותו והתפשטותו, כי אם מה"עצם" שלו,
וההתבטלות כלפיו היא כזו שהוא חש את עצמו כאפס לעומתו,
ומתבייש מגדולתו. כך גם נקראת יראה עילאה בשם, "ירא בשת" –
יראה הבאה מבושה בפני גדולתו של הקב"ה, לא כפי שהיא מופיעה

"יראה עילאה". בהמשך הפרק, יסביר רבנו הזקן, שגם ב"אהבה" ישנן שתי
מדריגות כלליות.
והנה על יראה תתאה זו, – שבפרק הקודם הוסבר, שכל אחד
מישראל יכול להגיע אליה, **שהיא – נדרשת, לקיום מצותיו**
ותכרף בבחינת "סור מרע
– להימנע מלעבור על לא-
תעשה, ועשה טוב", –
ולקיים כל מצוות-העשה,
הרי על יראה זו **אמרו: –**
חכמינו ז"ל: **"אם אין יראה**
אין חכמה". – אין קיומן של
תורה ומצוות, (המתואר
במלה "חכמה"; שכן, כדי
לקיים תורה ומצוות, מן
ההכרח שתהיה יראה זו,
ויש בה – במדריגה זו של
ה"יראה", **בחינת קטנות**
ובחינת גדלות. – גם
ב"יראה תתאה" – יש שתי
בחינות: יראה שהיא בבחינת
"קטנות", כי, אין היא נוצרת
על ידי הבנה והתבוננות בגדלות ה', כי אם רק על ידי שהוא מעורר
בקרבו את היראה שבטבע כל אחד מישראל על ידי התעמקותו
בענינים המעוררים את היראה; ויראה שהיא בבחינת "גדלות", כי
יראה זו, באה מההתבוננות בגדלות ה', שיכולים להבין מהעולמות.
דהיינו, – מתי מתוארת היראה בתור בחינת "גדלות"? – **כשנמשכת**
בחינת יראה זו – כשהיראה התחתונה נמשכת ונוצרת באדם,
מההתבוננות בגדלת ה', – הנראית מהחיותו את העולמות
והנבראים, דאיהו ממלא כל עולמין, – הקב"ה ממלא את כל
העולמות, הוא מחיה אותם באופן שהחיות האלקית מתלבשת בהם,
וחיות זו מותאמת לפי כל עולם וכל נברא שהיא מחיה, כך
שבמדריגה עליונה יותר של עולם או נברא, מלוכשת מדריגה
עליונה יותר של חיות, ו"מהארץ לרקיע מהלך ת"ק – חמש
מאות, שנה וכו', ובין רקיע לרקיע בו', – שוב מהלך של חמש
מאות שנה, רגלי החיות כנגד פלן וכו'", – הרגלים, המדריגה
התחתונה ביותר ב"חיות הקודש", הן למעלה מכל המדריגות
שלמטה מהן, ובן השתלשלות כל העולמות למעלה מעלה עד
רום המעלות – בכל האמור, מתבונן האדם, ויש לו השגה והבנה
בחינת האלקית המחיה את כל העולמות והמדריגות האמורות,
ומהבנתו זו בגדלות ה' באה היראה שלו, הנקראת בחינת "גדלות".
ברם, אם כך, מדוע, איפוא, נקראת יראה זו בשם "יראה תתאה",
הרי היא באה מתוך השגתו בגדלות ה'? – אלא, מסביר רבנו הזקן,
היא נקראת "יראה תתאה" מחמת שהיא באה מהבנת החיות
האלקית המלוכשת בעולמות, בחינת "ממלא כל עולמין". חיות
אלקית זו מוטררת בעולמות, באופן כזה, שהעולמות יוכלו להרגיש

1 בגלוי בעולמות. ויראה – זו היא פנימית, שהיא נמשכת מפנימית
2 האלהות שבתוך העולמות – כשיש לאדם הכרה בפנימיות
3 ועצמות האלקות, שלמעלה מהתפשטות בעולמות, שלגבי החיות
4 האלקית שלמעלה מהעולמות – בטלים העולמות לגמרי, ב"ביטול

5 המציאות" (ולא רק "ביטול

6 היש") – מעוררת בו הכרה זו

7 – ביטול במציאות, שהוא

8 "יראה עילאה", עליה – על

9 מדריגה זו של יראה, אמרו:

10 – חכמינו ז"ל: "אם אין

11 חכמה אין יראה", –

12 בתחילה מן ההכרח שתהיה

13 "חכמה" ורק לאחר מכן

14 יכולה להיות "יראה".

15 דחכמה היא כח מ"ה –

16 ענינו של ביטול המתבטא

17 במלה "מה", כמו שכתוב:

18 "ונחנו מה", שזהו "ביטול"

19 במציאות, "ותחכמה מאין

20 תמצא", – ולכן חכמה

21 היא אין וביטול, ו"אין"ו

22 חכם היראה את הנולד",

23 פרוש שיראה כל דבר

24 איך נולד ונתתה מאין

25 ליש, בדבר ה' ורוח פיו יתברך, כמו שכתוב: "וכרוח פיו

26 כל צבאם". וא' לואת, – שרק ב"דבר ה'" נברא כל הנבראים

27 מ"אין", הרי השמים והארץ וכל צבאם – כלומר, כל הנבראים,

28 בטלים במציאות ממש – לא ביטול היש, שישנו דבר אלא שהוא

29 בטל, כי אם ביטול במציאות ממש, בדרך ה' ורוח פיו, וכלא

30 ממש השיבי – ונחשבים הם ככלום ממש, ואין ואפס ממש,

31 כביטול אור וזיו השמש – כשהם נמצאים בגוף השמש עצמה,

32 – בשעה שאור השמש נמצא מחוץ לגוף השמש, הוא בגדר מציאות

33 של אור וזיו, ואילו כשאור השמש נמצא בגוף השמש, הוא בטל

34 לגמרי במקורו (גוף השמש) וחזל לגמרי מלהתקיים כמציאות

35 ממשית של אור – שכן קיים ונראה אז רק המקור, השמש עצמה –

36 כך גם בטלים כל הנבראים במציאות במקורם, שהוא "דבר הוי"

37 המהווה אותם "מאין ליש". התבוננות זו מעוררת באדם, שגם

38 התבטלותו להקב"ה, תהיה בבחינת "ביטול במציאות". ואל יוציא

39 אדם עצמו מהכלל, – של כל הנבראים, שהוא מבין שהם בטלים

40 במציאות להקב"ה, כלומר – שגם גופו ונפשו ורוחו ונשמתו

41 בטלים במציאות בדרך ה', – המהווה את הגוף והנפש, והרוח

42 והנשמה שלו, ודבורו יתברך מחד במחשבתו כו', – ומחשבתו

43 היא הרי דבר אחד אתו יתברך, הרי שהביטול הוא לא רק כלפי

44 דבר ה', אלא הביטול הוא ביטול במציאות להקב"ה עצמו. וכן נקב

45 לעיל [פרק כ' וכ"א] באריכות בדרך משל מנפש האדם,

ליקוטי אמרים

פנימית שהיא נמשכת מפנימית האלהות שבתוך
העולמות עליה אמרו אם אין חכמה אין יראה דחכמה
היא כ"ח מ"ה והחכמה מאין תמצא ואיזהו חכם הרואה
את הנולד פ' שרואה כל דבר איך נולד ונתתה מאין
ליש בדבר ה' ורוח פיו ית' כמ"ש וברוח פיו כל צבאם
ואי לואת הרי השמים והארץ וכל צבאם בטלים
במציאות ממש בדבר ה' ורוח פיו וכלא ממש השיבי
ואין ואפס ממש כביטול אור וזיו השמש בגוף השמש
עצמה ואל יוציא אדם עצמו מהכלל שגם גופו ונפשו
ורוחו ונשמתו בטלים במציאות בדבר ה' ודבורו ית'
מיוחד במחשבתו כו' וכן"ל [פ' כ' וכ"א] באריכות בד"מ
מנפש האדם שדבור אחד מדבורו ומחשבתו כלא
ממש כו' וזש"ה הן יראת ה' היא חכמה. אך אי
אפשר להשיג ליראה וחכמה זו אלא בקיום התורה
והמצוות ע"י יראה תתאה החיצונית וז"ש אם אין יראה

שדבור אחד מדבורו ומחשבתו כלא ממש כו'. – לעומת כוח
הדיבור שבאדם, שמכווח מסוגל הוא לדבר דיבורים בלי סוף, לא
תופס דיבור אחד מקום כלל, ובודאי שאין דיבור אחד תופס מקום
כלל לגבי כוח המחשבה, שהוא מקור הדיבור (שכן, אדם מדבר מה
שהוא מהרהר קודם
במחשבה); ועל אחת כמה
וכמה שאין הדיבור תופס
מקום כלל לגבי כוח השכל
או המדות שהם מקור
המחשבה (שאדם מהרהר
בענין שעוררו המדות, או
במה שהשכל מבין); וודאי,
ודאי הדבר שאין לדיבור
ערך ומקום כלל לגבי עצם
הנפש (שכוח השכל או
המדות הוא רק כוח שלה).
ההבדל מתבטא בכך,
שהדיבור שהוציא אדם
מפיו, הרי הכל הדיבור,
נבדל ממקורו, ונראה בדבר
בפני עצמו, ואילו למעלה,
הרי דיבורו של הקב"ה,
הבורא את הנבראים, אינו
נבדל חס ושלום מהקב"ה

עצמו, שנמצא בכל מקום, ובאותו דיבור נמצא גם מקורו של

הדיבור, כך מובן עוד יותר, שהדיבור, שהוא מקור הבריאה, הוא

בתכלית הביטול והיחוד להקב"ה, וממילא – הבריאה כולה בטלה

במציאות ממש להקב"ה. וזהו שאמר הכתוב: "הן יראת ה' היא

חכמה". – שכן כאמור, יראה עילאה היא ביטול במציאות – אותו

ענין של "חכמה", שגם תוכנה הוא ביטול במציאות. אך אי אפשר

להשיג ליראה וחכמה זו, אלא בקיום התורה והמצוות, על ידי

יראה תתאה החיצונית, וזהו שכתוב: "אם אין יראה אין

חכמה". – שבתחילה מן ההכרח שתהיה "יראה תתאה", וקיום

תורה ומצוות שהיא מביאה לו, ורק לאחר מכן אפשר לו לאדם

להגיע ל"חכמה" – ל"יראה עילאה" וביטול במציאות. להלן, ממשך

רבנו הזקן ומסביר, שגם באהבה ישנן שתי מדריגות כלליות:

המדריגה העליונה באהבה, היא זו שבאה אליו כמתנה מלמעלה –

בשעה שאדם הוא בשלימות במדת היראה, ניתנת לו מלמעלה

המדריגה העליונה של אהבה בדרך מתנה. ואילו האדם עצמו, על

ידי השגתו והתבוננותו, לא היה מגיע אף פעם למדריגה זו

שבאהבה; המדריגה השניה באהבה היא, זו שאדם מגיע אליה על

ידי התבוננותו בגדלות ה'. המדריגה הראשונה נקראת "אהבה

רבה", והמדריגה השניה – "אהבת עולם", כי היא באה על ידי

התבוננות בגדלות ה' שאדם מבין מעניני העולם, מהחיות האלקית

המחיה את העולם. ובלשון ה"תניא":

יום רביעי ל' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סב, והנה באהבה יש... עד עמ' 124, כמ"ש לקמן.

44 וְהִנֵּה, בְּאַהֲבָה יֵשׁ גַּם בֵּין שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת: – כלליות: "אַהֲבָה רַבָּה"
45 וְ"אַהֲבַת עוֹלָם". "אַהֲבָה רַבָּה" הִיא "אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים", –
46 אַהֲבָה וְתַעֲנוּג מֵאַלְקוֹת – לֹא שֶׁהָאֱהָבָה מֵיִצְגַת "מְבוּקֶשׁ" מְסוּיִים,
47 שְׁאִיפָה לְהַשְׁגַּת דָּבָר מֵהָ, וְלִמְשֹׁל: לְהַתְאָחֵד עִם הַקֶּבֶ"ה אוֹ לְהַכְלוֹת
48 בְּאַלְקוֹת, אֲלֵא הָאֱהָבָה
49 עֲצֻמָּה מִשְׁמַעַה תַּעֲנוּג
50 וּדְבִיקוֹת בְּאַלְקוֹת, וְהִיא
51 שְׁלֵהֶבֶת הָעוֹלָה מֵאַלְיָה, –
52 לֹא שֶׁהָאֱדָם יוֹצֵר וּמְדַלֵּק
53 בְּקֶרְבוֹ אֱהָבָה זוֹ, אֲלֵא אֱהָבָה
54 זוֹ בָּאָה אֵלָיו מֵעֲצֻמָּה, וְכֵן
55 מְלַמֵּעַלָּה בְּכַחֲשִׁית מִתְּהֵא
56 לְמִי שֶׁהוּא שְׁלֵם בְּיָרָאָה, –
57 מִי שֶׁהִירָאָה אֲצֵלוֹ
58 בְּשִׁלְמוֹת, נוֹתֵנִים לוֹ מִתְּהֵא
59 מִלְמַעַלָּה, שִׁיגִיעַ לִ"אַהֲבָה
60 בְּתַעֲנוּגִים"; בְּנוֹדָע – כִּידוּעַ
61 הַפִּירוּשׁ עַל מֵאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ
62 וְ"לֹא": "דְּרָבּוֹ שֶׁל אִישׁ
63 לְחֹזֵר אַחֵר אֲשֶׁה", –
64 שְׁפִירוּשׁוֹ בַּעֲבוּדַת ה', הוּא:
65 שְׁאֵהֲבָה נִקְרָאת "אִישׁ"
66 וְ"זָכָר", בְּמִי שֶׁבְּתוֹכָו:
67 "זָכָר – חֲסִידוֹ", – שְׁבִדְרָךְ
68 רִמּוֹ מִשְׁמַעוֹ, שְׁבַחֲשִׁית חֶסֶד
69 ("חֲסִידוֹ") וְאַהֲבָה, הִיא בַּחֲשִׁית
70 "זָכָר", וְ"אֲשֶׁה" – הִיא בַּחֲשִׁית
71 וְיָרָאָה חֲ"ו¹², – שְׁבִלְשׁוֹן
72 הַפִּסּוֹק "אֲשֶׁה יָרָאָה חֲ"ו" –
73 מִרְמוֹזַת הַשִּׁיבוֹת שֶׁל "אֲשֶׁה" לִ"יָּרָאָה", בְּנוֹדָע; – וְחֹזֵר "דְּרָבּוֹ שֶׁל
74 אִישׁ לְחֹזֵר אַחֵר אֲשֶׁה", בַּחֲשִׁית הָאֱהָבָה ("אִישׁ") בָּאָה מִלְמַעַלָּה
75 וּמִתְגַּלָּה ("דְּרָבּוֹ לְחֹזֵר") בְּמִקּוֹם שְׁבַחֲשִׁית יָרָאָה ("אֲשֶׁה") הִיא
76 בְּשִׁלְמוֹת, וְכֵן קְדִימַת הִירָאָה אִי אֲפֻשֶׁר לְהַגִּיעַ לְאַהֲבָה רַבָּה
77 זוֹ, כִּי אֱהָבָה זוֹ הִיא מִכְּחִינַת אֲצִילוֹת, דְּלִית תִּמְנָן קִצּוֹן וּפִירוּד
78 חֶסֶד וְשְׁלֹם. – שְׁאִין בּוֹ עוֹלָם הָאֲצִילוֹת שׁוֹם דָּבָר שֶׁל הַתְּנַתְּקוֹת
79 וְהַתְּפִירוּדוֹת כִּי אִין שֶׁם דָּבָר נִפְרָד וּמוֹתָק מֵאַלְקוֹת, שִׁיחִידָה מוֹרָגֶשׁ
80 לְמִצִּיאוֹת לְעֲצֻמָּה, אֲלֵא, הַכֹּל שֶׁם בְּטֵל בְּמִצִּיאוֹת לֵאלְקוֹת. הִרִי מוֹבָן,
81 שֶׁגַּם הָאֱהָבָה שֶׁמִּ"אַצִּילוֹת" אֵינָנָה יְכוּלָה לְשִׁירוֹת, בְּמִי שֶׁהִירָאָה
82 אֲצֵלוֹ אֵינָנָה בְּשִׁלְמוֹת, מִי שֶׁעִדִּין מוֹרָגֶשׁ אֵת עֲצֻמּוֹ לְמִצִּיאוֹת אִיזוֹ
83 שְׁהִיא, וְאֵינוֹ בְּטֵל לְגַמְרִי לֵאלְקוֹת. אֵךְ "אַהֲבַת עוֹלָם" – הַמְדִּירָגָה
84 הַשְּׁנִיָּה בְּאַהֲבָה, הִיא הַכְּפָאָה מִהַתְּבִנּוֹת וְדַעַת בְּגִדְלָת ה'
85 אֵין־סוֹף בְּרוֹךְ־הוּא, הַמְּלָאָה כָּל עֲלָמִין – הַמְּמַלָּא וּמַחֲיָה אֵת כָּל
86 הָעוֹלָמוֹת בַּחֲשִׁית פְּנִימִית וּמִצְמַצְמַת בְּהַתָּאָם לְהַרְכִּבוֹ שֶׁל כָּל נִבְרָא.

ליקוטי אמרים

וְהִנֵּה בְּאַהֲבָה יֵשׁ גַּם שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת אֱהָבָה
רַבָּה וְאַהֲבַת עוֹלָם. אֱהָבָה רַבָּה הִיא אֱהָבָה בְּתַעֲנוּגִין
וְהִיא שְׁלֵהֶבֶת הָעוֹלָה מֵאַלְיָה וּבָאָה מִלְמַעַלָּה בְּכַחֲשִׁית
מִתְּהֵא לְמִי שֶׁהוּא שְׁלֵם בִּירָאָה כְּנוֹדָע עַל מֵאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ
דְּרָבּוֹ שֶׁל אִישׁ לְחֹזֵר אַחֵר אֲשֶׁה שֶׁאֱהָבָה נִקְרָאת אִישׁ
וְזָכָר כְּמִ"שׁ זָכָר חֲסִידוֹ וְאֲשֶׁה יָרָאָה ה' כְּנוֹדָע וּבְלִי
קְדִימַת הִירָאָה אִי אֲפֻשֶׁר לְהַגִּיעַ לְאַהֲבָה רַבָּה זוֹ כִּי
אֱהָבָה זוֹ הִיא מִכְּחִינַת אֲצִילוֹת דְּלִית תִּמְנָן קִצּוֹן וּפִירוּד חֲ"ו
אֵךְ אֱהָבַת עוֹלָם הִיא הַכְּפָאָה מִהַתְּבִנּוֹת וְדַעַת בְּגִדְלָת
ה' א"ס ב"ה הַמְּמַלָּא כָּל עֲלָמִין וְסוֹבֵב כָּל עֲלָמִין וְכוּלָּא
קְמִיָּה כָּלָא מְמַשׁ חֲשִׁיב וְכִיטוּל דְּבוּר אַחַד בְּנִפְשׁ
הַמְּשַׁכֵּל בְּעוֹדוֹ בְּמַחֲשַׁבְתָּהּ אוֹ בְּחִמְדַת הַלֵּב כְּנ"ל אֲשֶׁר
ע"י הַתְּבִנּוֹת זוֹ מִמּוּלָא תִתְפַּשֵּׁט מִדַּת הָאֱהָבָה שְׁבִנְפֶשׁ
מְלִבוּשִׁיהָ דִּהִינּוֹ שֶׁלֹּא תִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוֹם דָּבָר הַנָּהָה
וְתַעֲנוּג גִּשְׁמִי אוֹ רוּחִי לְאַהֲבָה אוֹתוֹ וְלֹא לְחַפּוֹן כָּלָל
שׁוֹם דָּבָר בְּעוֹלָם בְּלָתִי ה' לְבָדוֹ מִקּוֹר הַחַיִּים שֶׁל כָּל
הַתַּעֲנוּגִים שְׁכוֹלָם בְּמִלִּים בְּמִצִּיאוֹת וְכוּלָּא מְמַשׁ קְמִיָּה
חֲשִׁיבִי וְאֵין עֵרוֹךְ וְדִמּוּן כָּלָל בִּינִיָּהם חֲ"ו כְּמוֹ שְׁאִין
עֵרוֹךְ לֵאמֹן וְאִפֹּס הַמוֹחֵלֵט לְגַבִּי חַיִּים נִצְחִיִּים וְכְּמִ"שׁ
וְכִיבִי צוּר לְכִבִּי וְגו' וְכְּמִ"שׁ לְקַמְנָן וְגַם מִי שְׁאִין מִדַּת

1 אהבה לדברים מסויימים, וההתבוננות פועלת בו שמדת האהבה
2 "תתפשט" מעניני העולם, ותהיה לאלקות בלבד. אך, מי שבטבעו
3 הוא קר, ואין בו שום רגש של אהבה לאיזה דבר שהוא, כדי
4 להעביר את מדת האהבה מהם לאלקות, וממילא קשה לו
5 בהרבה לעורר בקרבו רגש
6 של אהבה – אף על פי כן
7 יכול גם הוא ליצור בקרבו
8 אהבה לוחטת להקב"ה, על
9 ידי ההתבוננות האמורה.
10 ובלשון ה"תניא": וְגַם מִי
11 שְׁאֵין מֵדַת אֱהָבָה שֶׁנִּפְשׁוֹ מְלַבֶּשֶׁת כָּלֵל בְּשׁוּם תַּעֲנוּג גִּשְׁמִי
12 או רוחני – יָכוֹל – גם הוא, לְהַלְהִיב נִפְשׁוֹ כְּרִשְׁפִי אֵשׁ

ליקוטי אמרים

אהבה שבנפשו מלובשת כלל בשום תענוג גשמי או
רוחני יכול להלהיב נפשו כרשפי אש ושלחבת עזה
ולחב העולה השמימה ע"י התבוננו' הנ"ל כמ"ש לקמן
להלן, על יוצא מן הכלל, שיוכל להגיע לאהבה זו בלי הקדמת
היראה. וכך אומר רבנו הזקן:

יום חמישי א' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 124, והנה בחי' אהבה... עד עמ' 124, לי"ח].

25 וְהִנֵּה, בְּחִינַת אֱהָבָה זֶה, פְּעָמִים שְׁקוּדְמַת לִירָאָה, כְּפִי בְּחִינַת
26 הַדַּעַת הַמּוֹלִידָה, – אֵת הָאֱהָבָה, כְּנוֹדַע [שֶׁהַדַּעַת כּוֹלֵל חֲסִדִּים
27 וְגִבּוּרִים, שֶׁהֵם אֱהָבָה וִירָאָה, – חֶסֶד – אֱהָבָה, וְגִבּוּרָה – יִרְאָה,
28 וְ"דַעַת" כּוֹלֵל בְּתוֹכָהּ אֵת שְׁתֵּיהֶן וּמְבִיאָה לְהַתְגַּלּוּת שְׁתֵּיהֶן;
29 כְּלוּמָר: הַהִתְקַשְּׁרוֹת הַחֻזָּקָה
30 שֶׁל הַ"דַּעַת" שֶׁלּוּ בְּגִדְלוֹת
31 ה', מְעוֹרֶרֶת בָּאָדָם וּמְגַלָּה
32 אֵת שְׁנֵי הַרְגֻשׁוֹת שֶׁל יִרְאָה
33 וְאֱהָבָה, וּפְעָמִים
34 שֶׁהַחֲסִדִּים קוֹדְמִים לִירָד
35 וְלִהְיוֹת, – מֵאִשֶּׁר
36 הַגִּבּוּרִים, וּבִנְפֶשׁ הַיֵּינָה,
37 שֶׁלִּפְעָמִים מִתְגַּלָּה
38 מִהִתְקַשְּׁרוֹת הַדַּעַת, אֱהָבָה
39 לִפְנֵי יִרְאָה. וְלִכֵּן אֶפְשָׁר
40 לְרַשֵּׁעַ וּבַעַל עֲבֻרוֹת
41 שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה מֵאֱהָבָה
42 הַנּוֹלֶדָה בְּלִבּוֹ, בְּזִכְרוֹ אֵת
43 ה' אֱלֹהָיו. – שֶׁלִּמְרוֹת שַׁעַד
44 עֵתָה הִיא רִשְׁעוֹ וּבַעַל
45 עֲבִירוֹת וְלֹא הִיָּתָה לוֹ יִרְאָה
46 ה' – בְּכָל זֹאת נּוֹצֶרֶת בּוֹ
47 אֱהָבָה לַהֲקַב"ה הַמְבִיאָה

ליקוטי אמרים

והנה בחי' אהבה זו פעמים שקודמת ליראה כפי בחי'
הדעת המולידה כנודע [שהדעת כולל חסדים וגבורות
שהם אהבה ויראה ופעמים שהחסדים קודמים לירד
ולהתגלות] ולכן אפשר לרשע ובעל עבירות שיעשה
תשובה מאהבה הנולדה בלבו בזכרו את ה' אלהיו ומ"מ
היראה ג"כ כלולה בה ממילא רק שהיא בבחי' קטנות
והעלם דהיינו יראת חטא למרוד בו ח"ו והאהבה היא
בהתגלות לבו ומוחו אך זהו דרך מקרה והוראת שעה
בהשגחה פרטית מאת ה' לצורך שעה כמעשה דר"א
בן דורדיא. אבל סדר העבודה הקבועה ותלויה
בבחירת האדם צריך להקדים תחלה קיום התורה
והמצוות ע"י יראה תתאה בבחי' קטנות עכ"פ בסור
מרע ועשה טוב להאיר נפשו האלהית באור התורה
ומצותיה ואח"כ יאיר עליה אור האהבה (כי ואהבת
בנימטריא ב"פ אור כידוע לי"ח):

48 אותו לתשובה; ומקל מקום, היראה גם כן כלולה בה –
49 באהבה זו עצמה, ממילא, רק שהיא – היראה, בבחינת קטנות
50 והעלם, – בתוך האהבה, דהיינו יראת חטא – בלבד, למרד בו
51 חס ושלום, והאהבה היא בהתגלות לבו ומוחו. – בלבו ובמוחו
52 הוא מרגיש רק באהבה להקב"ה. אך – ענין זה שהאהבה באה
53 לפני היראה, והו' – רק, דרך מקרה והוראת שעה, בהשגחה

13 וְשֶׁלֶחֶבֶת עֵזָה וְלֶחֶב הָעוֹלָה הַשְּׁמִימָה, עַל יְדֵי הַתְּבֻנָּנוֹת
14 הַנִּזְכָּרֹת לְעֵיל, – עַל יְדֵי הַתְּבֻנָּנוֹת בַּעֲנִינִים הָאֲמוּרִים, יְעוֹרֵר
15 גַּם הוּא בִקְרִבוֹ אֶהָבָה לּוֹחֶשֶׁת לַהֲקַב"ה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן. –
16 בִּיחָס לַמְדִּירָגָה הָעֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר שֶׁל אֱהָבָה, לַמְדוּנָה, שֶׁהִיא יִכּוּלָה
17 לִהְיוֹת רַק בְּמִי שֶׁהִירָאָה
18 הִיא בְּשִׁלְמוֹת, וְאִילוּ בִּיחָס
19 לַמְדִּירָגָה הַשְּׁנִיָּה שְׁבִאֲהָבָה
20 (לְמִדּוֹת שֶׁעַל פִּי סֵדֵר, צָרִיךְ
21 גַּם כֵּן לִהְיוֹת קוֹדֵם יִרְאָה
22 וְלֹאֲחִירָהּ אֱהָבָה) יוֹסֵבֵר
23 לַהֲלֹךְ, עַל יוֹצֵא מִן הַכֹּלֵל, שִׁיּוּכֵל לַהֲגִיעַ לֵאחָבָה זֶה בְּלִי הַקְדַּמַּת
24 הִירָאָה. וְכֵן אֹמֵר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן:

54 פְּרִטִית מֵאֵת ה', לְצַדִּיק שְׁעָה, – כְּדִי שֶׁהִרְשַׁע וּבַעַל הָעֲבִירָה
55 יִתְעוֹרֵר בִּאֱהָבָה לַהֲקַב"ה וּלְהִיהָפֵךְ לְבַעַל תְּשׁוּבָה, כְּמַעֲשֵׂה דְרָכָיו
56 אֲלֶעֱזֹר בֶּן דּוֹרְדִּיא¹⁶. – שֶׁהִיא רִשְׁעוֹ וּבַעַל עֲבִירוֹת – וּלְפַתַּח חוֹר
57 בְּתֻשׁוֹבָה מִתּוֹךְ אֱהָבָה לַהֲקַב"ה, עַד שֶׁנִּשְׁמַתּוֹ יֵצֵאֵהּ בְּתֻשׁוֹבָתוֹ. הִרִי
58 שֶׁהִיָּתָה בְּכֵךְ מִשּׁוֹם הוֹרָאָה
59 שַׁעָה. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁷, שֶׁר'
60 אֲלֶעֱזֹר בֶּן דּוֹרְדִּיאָה הִיָּה
61 גִּלְגּוֹל שֶׁל יוֹחֲנָן כַּהֵן גְּדוֹל,
62 שֶׁשִּׁמַּשׁ שְׁמוֹנִים שָׁנָה כַּכֵּן
63 גְּדוֹל וְנַעֲשֶׂה צִדּוּקִים¹⁸ – וְעַל
64 יְדֵי שֶׁנִּשְׁמַתּוֹ גּוֹלְגֵלָה בֵּר'
65 אֲלֶעֱזֹר בֶּן דּוֹרְדִּיאָה (שֶׁהִיָּה
66 מְקוּדֵם, כְּאִמּוֹר, רִשְׁעוֹ וּבַעַל
67 עֲבִירוֹת, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן חוֹר
68 בְּתֻשׁוֹבָה מִתּוֹךְ אֱהָבָה
69 לַהֲקַב"ה) – נִתְעַלּוּ כֹל
70 תּוֹרוֹתָיו וּמִצְוֹתָיו שֶׁל יוֹחֲנָן
71 כַּהֵן גְּדוֹל¹⁹. אֲבָל סֵדֵר
72 הָעֲבוּדָה הַקְּבֻעָה וְתִלּוּיָהּ
73 בְּבִחְרִית הָאָדָם – צָרִיךְ
74 לְהַקְדִּים תְּחִלָּה קִיּוֹם
75 הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת עַל יְדֵי
76 יִרְאָה תִּתְּאָה בְּבִחְרִינָה
77 קְטָנוֹת, עַל כָּל פְּנִינִים, כְּ"סוֹר מֵרַע וְעֲשֵׂה טוֹב", – לְהִימָנַע
78 מִכָּל עֲבִירָה וּלְקִיּוֹם כָּל מִצְוָה, לְהֵאִיר נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית בְּאֹר
79 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, וְאַחֵר כֵּךְ יֵאִיר עָלֶיהָ אֹר הָאֱהָבָה [כִּי
80 "וְאֱהָבָה" בְּגִימְטְרִיא ב' פְּעָמִים "אֹר", כִּידוּעַ לְיוֹדָעֵי חֵן; –
81 חֲכָמָה נִסְתָּרָה] – כְּלוּמָר בְּתִחִלָּה נִדְרַשׁ אֹר שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת
82 בְּנִפְשׁ הָאָדָם, וְרַק אַחֲרַי מִכֵּן בִּיכּוּלָת הָאָדָם לַהֲגִיעַ לְאֹר הָאֱהָבָה.

16. ראה עבודה זרה יז, ב. 17. בלקוטי תורה להאריז"ל תהלים, לב. 18. ראה ברכות כט, א. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה ג"כ מ' מו"ח אדמו"ר בזה – ובפרטיות במדרי' האהבה – הנדפס בסוף קונ' העבודה – דכונת אדה"ז כאן לאהבה דראב"ד. ולכן לא יוקשה מפשטות

יום שישי ב' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 124, פרק מד והנה... עד עמ' סג, צפרא כו'.

ליקוטי אמרים

פרק מד והנה כל מדרגת אהבה מב' מדרגות

אלו אהבה רבה ואהבת עולם

נחלקת לכמה בחי' ומדרגות לאין קץ כל חד לפום

שיעורא דיליה כמ"ש בזה"ק ע"פ נודע בשערים בעלה

דא קב"ה דאיהו אתידע ואתדבק לכל חד לפום מה

דמשער בלביה וכו' ולכן נקרא' דחילו ורחימו הנסתרות

לה' אלהינו ותורה ומצות הן הנגלות לנו ולבנינו לעשות

כו'. כי תורה אחת ומשפט אחד לכולנו בקיום כל

התורה ומצות בבחי' מעשה משא"כ בדחילו ורחימו

שהם לפי הדעת את ה' שבמוח ולב כנ"ל. אך אחת

היא אהבה הכלולה מכל בחי' ומדרגות אהבה רבה

ואהבת עולם והיא שוה לכל נפש מישראל וירושא

לנו מאבותינו. והיינו מ"ש הזהר ע"פ נפשי איתך

בלילה וגו' דירחים לקב"ה רחימותא דנפשא ורוחא כמה

דאתדבקו אילין בגופא וגופא רחים לון וכו'. וז"ש נפשי

איתך כלומר מפני שאתה ה' נפשי וחיי האמיתים

מכל בחינות ומדרגות

אהבה רבה ו"אהבת עולם", — ישנה אהבה יחידה ומיוחדת,

הכוללת בתוכה כל בחינות ומדרגות "אהבה רבה" ו"אהבת עולם",

והיא שוה לכל נפש מישראל, וירושא לנו מאבותינו; — בנשמה

הקדושה, שכל אחד מישראל ירש מן האבות, ישנה אהבה זו. והיינו,

מה שכתב הזהר על פסוק: "נפשי איתך בלילה וגו'" —

וזהו⁵ מדויק, שלפי פירושו הפשוט של הפסוק, אין הלשון

מדויקת: אם מדובר על הנפש בלשון נסתר ("נפשי"), הדין עליו לומר

"נפשי איתך", כלומר: נפשי תאבה לך, ואם לאו הדין צריך לומר:

"אני איתך" — אני תאב לך, כיצד הוא, מתחיל ב"נפשי", ועובר מיד

אל עצמו, כמדבר בעדו, ואומר "איתך" — כלומר: אני תאב לך? —

ומפרש ה"זהר" שהמלה "נפשי" מוסבת על הקב"ה, שהוא הנפש של

כל דבר, ואליו פונה ואומר יהודי: "נפשי" — מפני שאתה הוא הנפש

שלי, לכן — "איתך" — אני תאב לך. "דירחים לקב"ה בריך הוא

רחימותא דנפשא ורחימא — על יהודי לאהוב את הקב"ה אהבת

נפש ורוח, כמה דאתדבקו אילין בגופא וגופא רחים לון וכו'".

— כמו שהנפש והרוח מתדבקות בגוף, והגוף אוהב אותן וכו'. וזהו

שכתוב: "נפשי איתך", כלומר מפני שאתה ה' "נפשי" וחי

1 פרק מד. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, את שתי המדרגות הכלליות

2 שבאהבה: — "אהבה רבה", הבאה מלמעלה. — אדם בכוחות עצמו, אינו מסוגל

3 להגיע על ידי התבוננות בגדלות ה' למדרגה נעלה זו של אהבה. רק כשהוא

4 זוכה לכך — הוא מקבל אהבה זו מלמעלה בדרך של מתנה; — "אהבת עולם",

5 הבאה על ידי התבוננות בגדלות

6 ה', על ידי שיהודי מתעמק ומבין

7 גדלות ה' — הוא מגיע לאותה

8 אהבה.

9 והנה, כל מדרגת אהבה

10 מב' מדרגות אלו: "אהבה

11 רבה" ו"אהבת עולם" —

12 נחלקת לכמה בחינות

13 ומדרגות לאין קץ, — ישנן

14 איין-סוף מדרגות של אהבה,

15 גם במדרגת "אהבה רבה"

16 וגם במדרגת "אהבת עולם",

17 כל חד לפום שיעורא

18 דיליה, — כל אחד לפי

19 שיעורו, מדרגת האהבה

20 בכל אחד היא בהתאם

21 לדרגתו הרוחנית; כמו

22 שכתוב בזהר הקדוש על

23 פסוק: "נודע בשערים

24 בעלה"² — ש"בעלה" דא

25 קדשא בריך-הוא,

26 הקב"ה נקרא "בעל" של כנסת ישראל — ו"בעלה", הקב"ה, נודע

27 בשערים" — דאיהו אתידע ואתדבק — הוא "נודע", נרגש ומתדבק,

28 ב"שערים" — לכל חד לפום מה דמשער בלביה וכו'. — לכל

29 אחד כפי שהוא "משער" ו"תופס" בלבו. כך, ששני אנשים שעומדים

30 שניהם באותה מדרגה כללית של אהבה, ובכל זאת קיים הבדל

31 בדרגות הפרטיות. ולכן נקראים דחילו ורחימו — יראה ואהבה,

32 "הנסתרות לה' אלהינו", — כי מדרגת האהבה של יהודי אחד,

33 מוסתרת לגבי יהודי אחר, היות ואין הוא עומד באותה מדרגה,

34 ותורה ומצות — הן "הנגלות לנו ולבנינו לעשות כו'", — ואילו

35 תורה ומצות הן גלויות ושוות לכל אחד, כי תורה אחת ומשפט

36 אחד לכלנו, בקיום כל התורה ומצות בבחינת מעשה, —

37 בעשיית וקיום כל התורה והמצוות, משתווים כל בני ישראל — אותה

38 צורה של תפילין ואותו אופן של הנחה שוה אצל הגדול שבגדולים

39 שבישראל, ואצל היהודי הנחות ביותר בישראל. מה שאין בן

40 בדחילו ורחימו — שונה הדבר ביחס ליראה ואהבה, שהם לפי

41 הדעת את ה' שכתוב ולב, — בכך שונה אחד מן השני: יש מי

42 שידעיתו באלקות גדולה ועמוקה יותר ולכן יראתו ואהבתו את ה'

הסיפור דראב"ד שענינו תשובה — דהא והא צ"ל. וענין התשובה שבזה מבואר מאד"ז בס' תקס"ב (ז, א. יג, א). ומוכן ג"כ דיצאה נפשו בבכ"י — דאין שייך זה באה"ע: אלא שזה בא מצד התשובה". 1. חלק א; קג, ב. 2. משלי לא, כג. 3. דברים כט, כח. 4. ישע' כו, ט. 5. חלק

1 הַמֵּתִים, לְכָךְ "אוֹתִיד", – אֲנִי תֹאב לָךְ; פֶּרוּשׁ שְׁאֲנִי מֵתֵאוּה
 2 וְתֹאב לָךְ כְּאִדָּם הַמֵּתֵאוּה לְחַיִּי נִפְשׁוֹ, וְכִשְׁהוּא חָלַשׁ וּמַעֲנָה
 3 מֵתֵאוּה וְתֹאב שֶׁתֵּשׁוּב נִפְשׁוֹ אֵלָיו, – שְׁלֹאמֹתוֹ שֶׁל דְּבַר, תַּעֲנוּג
 4 הַחַיִּים הוּא הַתַּעֲנוּג הַגָּדוֹל בִּיּוֹתֵר שֶׁל הָאָדָם, כִּמּוֹ שְׁאֵנוּ רוֹאִים,
 5 שְׁאֵדָם יוֹתֵר עַל כָּל
 6 הַתַּעֲנוּגִים, כְּדֵי שִׂיחִיה. הָרִי
 7 מוֹבֵן הַדְּבַר, שֶׁתִּשְׁוֶקֶת
 8 וְתַעֲנוּג הַחַיִּים גָּדוֹל
 9 וְחֻזְקִים יוֹתֵר מִכָּל הַתַּעֲנוּגִים;
 10 אֲלֵא, הֵיכֵן וְ"תַעֲנוּג תְּמִידִי –
 11 אֵינוּ תַעֲנוּג", אָדָם אֵינוֹ חֹשׁ
 12 וּמִרְגִּישׁ בַּתַּעֲנוּג תְּמִידִי, לִכֵּן
 13 אֵין הוּא מִרְגִּישׁ בַּתַּעֲנוּג
 14 הַגָּדוֹל שֶׁבַחִים, אֶךְ, בִּשְׁעָה
 15 שֶׁהוּא חֹלֵשׁ אוֹ עֵיף, וְאֵין
 16 הַחַיּוֹת אֹז אֲצִלוֹ בַּהֲתַגְלוֹת
 17 כִּמּוֹ שֶׁצֶרֶךְ לַחַיּוֹת – אֹז הוּא
 18 חֹשׁ בַּתִּשְׁוֶקֶת לַחַיִּים. וְכֵן כִּשְׁהוּא הוֹלֵךְ לִישָׁן – שְׁאֵז הַחַיּוֹת הֵיא
 19 בַּהֲתַעֲלָמוֹת, שֶׁכֵּן "שִׁנָּה – אֶחָד מִשְׁשִׁים בְּמִיתָה",⁶ וְלִכֵּן הָאָדָם אֹז,
 20 מֵתֵאוּה וְחֵפִץ שֶׁתֵּשׁוּב אֵלָיו כִּשְׁעֵיֹר מִשְׁנָתוֹ – כִּךְ אֲנִי מֵתֵאוּה
 21 וְתֹאב לְאוֹר אֵין־סוֹף קְרוֹד־הוּא, – שֶׁהוּא, חַיִּי תְּחִיִּים
 22 הַמֵּתִים, לְהַמְשִׁיכוֹ בְּקֶרְבִי עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה בְּתַקְצִי
 23 מִשְׁנָתִי בְּלִילָה, – אֵת אוֹר אֵין־סוֹף, חַיִּי הַחַיִּים הָאֲמִיתִיִּים, תֹּאב אֲנִי
 24 לְהַמְשִׁיךְ בְּקֶרְבִי עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, דְּאוֹרִיתָא וְקֶדְשָׁא־בְּרִיד־הוּא בְּלֵא
 25 חֵד, – שֶׁכֵּן הַתּוֹרָה וְהַקְבָּ"ה הֵם דְּבַר אֶחָד, וְעַל יְדֵי לִימוּד תּוֹרָה

ליקוטי אמרים

לכך אויתך פי' שאני מתאוה ותאב לך כאדם המתאוה לחיי נפשו וכשהוא חלש ומעונה מתאוה ותאב שתשוב נפשו אליו וכן כשהוא הולך לישן מתאוה וחפץ שתשוב נפשו אליו כשיעור משנתו כך אני מתאוה ותאב לאור א"ס ב"ה חיי החיים האמיתיים להמשיכו בקרבי ע"י עסק התורה בהקצי משנתי בלילה דאורייתא וקב"ה כולא חד. כמ"ש הוזהר שם דבעי בר נש מרחימותא דקב"ה למיקם בכל לילא לאשתדלא בפולחניה עד צפרא כו'.

26 אמשיך בקרבי אור אין סוף – כלומר: דרגת האהבה הנידונה עתה
 27 מביאה את האדם ללימוד התורה, שעל ידו מתאחדים ומתדבקים
 28 בהקב"ה. וכמו שבחיות האלקית, המחיה את העולם בכלל, ישנה
 29 התחדשות תמידית ("המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה
 30 בראשית"), ולגבי תורה
 31 בפרט, הרי "בכל יום יהיו
 32 בעיניך כחדשים" – הרי
 33 שהאהבה והתשוקה לחיות
 34 האלקית שאדם ממשיך
 35 בקרבו על ידי לימוד
 36 התורה, צריכה לחיות, כמו
 37 זו של אדם החש שהוא זקוק
 38 לחיות מחדשת, שאז
 39 התשוקה לחיות היא חזקה
 40 וגלויה. כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַזֹּהֵר
 41 שֵׁם: "דְּבַעִי בְּרִי נֶשׁ
 42 מִרְחִימוּתָא דְּקֶדְשָׁא־בְּרִיד"
 43 הוּא לְמִיקָם בְּכָל לֵילָא, לְאַשְׁתַּדְלָא בְּפִלְחָנָה עַד צִפְרָא כו'".
 44 – מוֹחֲמַת אֲהַבְתּוֹ לְהַקְבָּ"ה, עַל הָאָדָם לָקוּם בְּכָל לֵילָא וְלַעֲסוֹק
 45 בַּעֲבוּדָתוֹ, עֲבוּדַת ה', עַד לְבוֹקֵר. זוּהִי מִשְׁמַעוֹת הָאֲהַבָּה שֶׁל "נִפְשִׁי
 46 אוֹתִיד" – הָאֲהַבָּה שִׁישׁ לִיהוּדִי לֵאלֻכּוֹת, לְהַקְבָּ"ה, כִּשְׁהוּא חֹשׁ
 47 שֶׁהַקְבָּ"ה הוּא נִפְשׁוֹ וְחַיּוֹתוֹ הָאֲמִיתִית, שֶׁהִרִי אֲהַבָּה זוֹ יִשְׁנָה בְּנִשְׁמָתוֹ
 48 שֶׁל יְהוּדִי בִּירוּשָׁה מִן הָאֲבוֹת, וְעַלֵּי לְגַלּוּתָהּ עַל יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת
 49 עֲמוּקָה וְתִכּוּפָה, אֵיךְ הַקְבָּ"ה הוּא מְקוֹר חַיֵּינוּ – כְּפִי שִׁיוֹסֵב
 50 בַּהֲמַשֵּׁךְ הַפֶּרֶק.

יום שבת קודש ג' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סג, ואהבה רבה וגדולה... עד עמ' 126, נעשה טבע.

68 במשה רבנו, וגם בכל אחד מישראל ישנה בנפשו אהבה מסותרת
 69 כזו – ב'י' "הלא אב אחד לכולנו. – כלומר: כמו במשה רבנו
 70 שאהבתו היתה מפני שהקב"ה הוא אביו, כך יש גם בכל יהודי סוג
 71 אהבה כזו, שהרי הקב"ה הוא אביו של כל יהודי. – אהבה זו היא
 72 למעלה מהאהבה הקודמת,
 73 שהרי, אהבת "נפשי
 74 אוֹתִיד", שֶׁבַחִיתָהּ כִּמּוֹ
 75 אֲהַבָּה לַחַיִּים, מַחִיבַת רַק
 76 בָּאוֹתָהּ מִדָּה שֶׁהִיא קְשׁוּרָה
 77 לַחַיִּים, אֶךְ אֵינָה מַחִיבַת
 78 מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁהִיא הַחִיפֶךְ
 79 מַחִיִּים; וְאֵילוּ, הָאֲהַבָּה,
 80 אֹדוּתָהּ אֲנִי לּוֹמְדִים כַּעַת,
 81 מַחִיבַת גַּם מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ,
 82 כִּמּוֹ אֲהַבַת בֵּן לְאֲבִיו וְלֹאֲמוֹ שְׁאֵינָה מְדוּדָה בְּאוֹפֶן שְׁחִיזִי קוֹדֵמִים
 83 לַחִיִּיהֶם, אֲלֵא אֲהַבְתּוֹ אֵלֵיהֶם אֵינָה מוֹגְבֵלָת, וְהוּא מוֹכֵן גַּם לְמִסוֹר
 84 אֵת נִפְשׁוֹ עֲבוֹר אֲבִיו וְאֲמוֹ. וְאַף בִּי מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶהוּ אֲשֶׁר עֶרֶב

51 וְאַהֲבָה רַבָּה וְגִדּוּלָה מוֹז, – עוֹד יִשְׁנָה אֲהַבָּה רַבָּה, שֶׁהִיא לְמַעַלָּה
 52 מֵהָאֲהַבָּה הָאֲמוּרָה, שֶׁהִיא אֲהַבַת "נִפְשִׁי אוֹתִיד", אֲהַבָּה לְהַקְבָּ"ה
 53 בְּדוּגְמַת הָאֲהַבָּה לַחַיִּים, מִפְּנֵי שֶׁהַקְבָּ"ה הוּא חַיִּי הַחַיִּים, אֲשֶׁר כֹּאמוֹר,
 54 הֵיא יִשְׁנָה בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בִּירוּשָׁה מִן הָאֲבוֹת – וּבִכֵּן קִיַּמַת
 55 אֲהַבָּה גְּדוּלָה מוֹז – וְהֵיא
 56 מִסְתַּרְתָּ גַּם בֵּן בְּכָל נִפְשׁ
 57 מִיִּשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁה
 58 מֵאֲבוֹתֵינוּ, הֵיא, מִזֶּה
 59 שֶׁכָּתוּב בְּרַעְיָ מְהִימָנָה:
 60 "כִּבְרָא דְאַשְׁתַּדֵּל בְּתֵר
 61 אֲבִיו וְאִמִּיה, דְּרַחֲמִים לוֹן
 62 יְתִיר מִנְּרַמְיָה וְנִפְשִׁיה
 63 וְרוּחִיה כו'", – עֲבוּדָתוֹ שֶׁל
 64 מֹשֶׁה רַבְּנוֹ לְהַקְבָּ"ה הִתִּידָה,
 65 כַּעֲבוּדַת בֵּן לְאֲבִיו וְאֲמוֹ, שֶׁהוּא אוֹהֵב אוֹתָם יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אֵת עֲצָמוֹ,
 66 אֵת גּוֹפוֹ, נִפְשׁוֹ וְרוּחוֹ. וְכִפִּי שֶׁ"זוֹהַר" מְסִיִּים שֵׁם: הוּא מוֹסֵר אֵת נִפְשׁוֹ
 67 עֲבוֹר אֲבִיו וְאֲמוֹ, לַפְּדוּת אוֹתָם מִשְׁבִּיִּים – עֲבוּדָה וְאַהֲבָה כֹּאֲלוֹ, הֵיא

ליקוטי אמרים

ואהבה רבה

וגדולה מזו והיא מסותרת ג"כ בכל נפש מישראל בירושה מאבותינו היא מ"ש בר"מ כברא דאשתדל בתר אביו ואימיה דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה ורוחיה כו' כי הלא אב אחד לכולנו. ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג אפי' חלק אחד

- 1 לְבוּ לְנֶשֶׁת לְהַשִּׁיג אֶפְלוּ חֶלֶק אֶחָד מִנִּי אֶלֶף מִמְדְּרַגַּת אֲהַבַּת
2 "רַעֲיָא מְהִימָנָא", — מאהבת משה רבנו, כיצד, איפוא, אומרים,
3 שלכל יהודי יש בנשמתו אהבה כזו כמו שהיתה למשה רבנו? —
4 התשובה לכך היא: מִכָּל
5 מְקוֹם הָרִי אֶפֶס קִצְחוֹ
6 וְשָׁמַיִן מְנָחוּ מֵרֵב טוֹבוֹ
7 וְאוּרֹוֹ — של משה רבנו,
8 מֵאִיר לְכָל־לֹלֹת יִשְׂרָאֵל
9 בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, כְּמוֹ
10 שְׁכֵתוֹב פְּתִיקוֹנִים,
11 דְּאִתְפְּשֻׁתִּיהָ בְּכָל דְּרָא
12 וְדִרְא לְאִנְהָרָא לֹון וְכוּ'. —
13 התפשטותו של משה רבנו
14 ישנה בכל דור ודור להאיר
15 לבני ישראל שבאותו דור.
16 ומכיוון שבכל דור ישנה
17 התפשטות ממושה רבנו
18 המאירה בכל יהודי, הרי
19 שמהתפשטות הטוב והאור
20 ממושה רבנו, מתהווה אהבה,
21 שישנה בכל יהודי בירושה מאבותינו, כאופן אהבתו של משה רבנו.
22 רַק שְׁהֶאֱרָה זו — מנשמת משה רבנו לכל אחד מישראל בכל דור,
היא בְּבִחִינַת הַסֵּתֶר וְהַעֲלָם גְּדוֹל בְּנַפְשׁוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
וְלַחֲצִיָּא אֲהַבָּה זוֹ הַמְסַתֶּרֶת מִהַעֲלָם וְהַסֵּתֶר אֶל הַגִּלּוּי,
לְהִיּוֹת בְּהַתְגַּלּוּת לְבוֹ וּמִחוּ — שאהבה זו תהיה מורגשת במוח —
לֹא נִפְלְאָת וְלֹא רְחוּקָה
היא, אֶלָּא קְרוֹב הַדְּבָר
מְאֹד בְּפִיךְ וּבְלִבְכֶּךָ. — מדי
משמעות הקירבה על ידי
הפה ועל ידי הלב? — דְּהֵינּוּ,
לְהִיּוֹת רְגִיל עַל לְשׁוֹנוֹ
וְקוֹלוֹ לְעוֹרֵר פְּנוֹת לְבוֹ
וּמִחוּ, — שהרי, "קול מעורר
הכוונה" — הדיבור והקול
מעוררים את כוונת הלב
והמוח, לְהַעֲמִיק מִחְשַׁבְתּוֹ
בְּחִי תַחֲיִים אֵינְסוֹף
בְּרוּךְ־הוּא, כִּי הוּא אֲבִינוּ
מִמֶּשׁ הָאֱמִתִּי וּמְקוֹר חַיִּינוּ,
וְלְעוֹרֵר אֵלָיו הָאֲהַבָּה
בְּאֲהַבַּת חֵבֶן אֶל הָאֵב.
וּבְשִׁירְגִיל עֲצָמוֹ בֵּן תָּמִיד —
הָרִי תְהַרְגֵל נַעֲשֶׂה טָבָע. — אותו רגש, שהקב"ה הוא אביו ושצריכים
לאהוב אותו כמו שכן אוהב את אביו — נעשה בו דבר טבעי.

8. ראה זהר חלק ג. רטז, ב; רעג, א. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד דמי שהוא חכם, פועל זה — דאם נמשך בטבע למדת האהבה (או הגבורה ורחמים) פועלים הם בחכמה; מי שפעל בעצמו ביטול — פועלים הנ"ל בביטול וכיו"ב. וכמוכן ג"כ מספ"י (דמדבר ג"כ באהבה זו — כמבואר בקונ' עה"ח, העבודה) — ובוזה מוכן ג"כ דמביא כאן גם ריש ל' הזהר דאשתדל בתר אביו — דאם ה' הכוונה כאן שאהבת משה עצמה נעשית (שמץ ממנה) אהבתו — הול"ל כברא כו' דרחים לון כו', — אלא דמשה בתור רועה ממשיך דעת (ואתפשטותי) — ג"כ בזה, ומעיקר מהותו — חכ' וביטול) ואהבה — היא מאברהם".

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו מודיע אשר מלאו לבנו יוסף יצחק שיי שלש שנים בכ"ג בניסן.

והנה אף שיש למצוא היתר לעשות התספורת בימי הספירה, ובמכש"כ [מ]מה שהתירו לעשות זה בחול המועד (עיי'ן שערי תשובה או"ח סי' תקל"א) (בכ"ז ובפרט עפמ"ש בפע"ח בביאור גזירות השערות בימי הספירה) לדעתי כדאי לעשות התספורת בל"ג בעומר ובפרט שמנהג בני"ג לגזוז שערות תינוקות ביום זה, והשי"ת יצליחו שביחד עם זוגתו - שיחיו - יגדלו את כל ילדיהם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבת הדעת.

בברכה.

יום ראשון	כז ניסן, יב לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: קדושים, פ' ראשונה עם פירש"י. תהלים: קכ"לד. תניא: והנה בחי' . . . לי"ח. תהלים: מפרק קכ עד פרק קלד		
דְּבָרִים הַמְתָּרִים, אִם עוֹשֶׂה אוֹתָם לְהִנָּאֵתוֹ – הֵם רַע גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ [הַזֵּקֵן] נִשְׁמָתוֹ עָדוֹ (תַּנְיָא פֶּרֶק ז). לְפִי דְקִדְּשׁ עֲצָמָךְ בְּמִתָּר לָךְ. צָרִיךְ לְהַכְנִיס קִדְּשָׁה בְּדְבָרִים הַמְתָּרִים שֶׁיְהִיָּה בָּהֶם תְּכִלִּית שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת יִרְאֵת שְׁמִים וּמִדּוֹת טוֹבוֹת.		

יום שני	כח ניסן, יג לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: קדושים, שני עם פירש"י. תהלים: קלהקלט. תניא: פרק מד. והנה כל . . . סג צפרא כו'. תהלים: מפרק קלה עד פרק קלט		
הַחֲסִידִים שָׁאָלוּ אֶת אֲדָמוֹ"ר הַזֵּקֵן: אֵיזָה עֲבוּדָה נְעִלִית יוֹתֵר, אֶהְבֵּת ה' אוֹ אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל? וַיַּעַן: אֶהְבֵּת ה' וְאֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁתִּיחֶן כְּאֶחָת חֻקּוֹת בְּנִשְׁמָתוֹ רוּחוֹ וּנְפִשׁוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וּמִקְרָא מְלֵא דְבַר הַכְּתוּב: "אֶהְבְּתִי אֶתְכֶם, אָמַר ה'", הֲרִי דְגִדּוּלָה אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל, דְּאוֹהֵב מַה שֶּׁהָאוֹהֵב אוֹהֵב.		

יום שלישי	כט ניסן, יד לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: קדושים, שלישי עם פירש"י. תהלים: קמ"קמד. תניא: ואהבה רבה . . . 126 טבע. תהלים: מפרק קמ עד פרק קמד		
הַקִּדְּמָת הַ"לְקוּטִי תוֹרָה" עַל ג' פְּרָשִׁיּוֹת [=סֵפֶר דְּרוּשֵׁי חֲסִידוֹת עַל שְׁלֹשׁ הַפְּרָשִׁיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁבַּתוֹרָה], "לְהַבִּין עֲנִיָּן נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, הִנֵּה כְּתִיב לֹא תֹאכְלוּ", הוּא מְאָמַר שֶׁאֲמָרוּ רַבֵּנוּ הַזֵּקֵן לְפָנָיו הַ"צִּמְח צֶדֶק", וַחֲזָרוּ הַ"צִּמְח צֶדֶק" לְפָנָיו, וַיֹּאמֶר רַבֵּנוּ הַזֵּקֵן: נוֹ, הִטְעָמָה? וַיִּכְתֹּב הַ"צִּמְח צֶדֶק" הִנָּחָה עִם הִגָּהוֹת בְּמִקָּף. רַבֵּנוּ הִגִּיהַ הִתְנַחָה, וַיַּצִּו לְהַכְנִיס הִתְנַחָהוֹת בְּפָנִים הַמְאָמַר. עַל פִּי הַצֵּעַת אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] בְּחָרוּ בְּמִאֲמָר זֶה בְּתוֹר הַקִּדְּמָה לְהַ"לְקוּטִי תוֹרָה".		

יום רביעי	ל ניסן, ר"ח, טו לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: קדושים, רביעי עם פירש"י. תהלים: קמהקנ. תניא: ואף אם . . . 126 מצרפה כו'. תהלים: מפרק קמה עד פרק קנ		
הַהֲתוֹעָדוֹת דְּסֻעוּדָה שְׁלִישִׁית, שֶׁבַת מְבָרְכִים, וַיּוֹמִי דְּפִגְרָא – בְּרָאשֵׁי חֲדָשִׁים וּמוֹעֲדֵי אֲנִ"ש – צָרִיכִים לְהִתְקַיֵּם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. הַהֲתוֹעָדוֹת דְּמִלּוּה מְלָכָה – אֲצֵל אֲנִ"ש שִׁיחִיו בְּבִתְיָהֶם הַפְּרָטִיִּים.		

יום
חמישי

יום חמישי

א אייר, ב דר"ח, טז לעומר

ה'תש"ג

תהלים:
מפרק א
עד פרק טשיעורים. חומש: קדושים, חמישי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: והנה ב' . . . סד אהבת עולם.

מען האָט געזאָגט אמאָל פאר'ן טאָטען – אין א פארבריינגען ספירה-צייט אין די יאהרען תרנ"א-נ"ג: דעם אלטען רבין'ס חסידים פלעגען אלעמאל ציילען. דער וואָרט איז דעם טאָטען זייער געפעלען געוואָרען. ואמר: אזוי איז דער ענין העבודה. די שעות דארפן זיין געציילטע, דאן זיינען די טעג געציילטע. אז עס גייט אוועק א טאָג, דארף מען וויסען וואָס מ'האָט אויפגעטאָן און וואָס מ'דארף ווייטער טאָן . . . בכלל דארף מען זעהן אז דער מאָרגען זאָל זיין א סך שענער ווי דער היינט.

פֿעם אָמרו בְּנוֹכְחוֹת אָבָא – בְּהַתְּעוּדוֹת שֶׁל יְמֵי הַסְּפִירָה בְּשָׁנִים תרנ"א-נ"ג – חֲסִידֵי אֲדָמוֹ"ר הִזְקֵן הָיוּ תָמִיד סוֹפְרִים. הַפֶּתֶגֶם מֵאֵד מִצָּא חֵן בְּעֵינֵי אָבָא, וְאָמַר: זוֹהִי עֲנִינָה שֶׁל "עֲבוּדָה"; הַשְּׁעוֹת צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת סְפוּרוֹת, וְאִזּוּ הַיָּמִים סְפוּרִים. כְּשֶׁעוֹבֵר יוֹם, צְרִיךְ לְדַעַת מַה פִּעֲלוּ וּמַה יֵּשׁ לַפֶּעַל בְּעֵתִיד.. יֵשׁ לְהַשְׁתַּדֵּל תָּמִיד שֶׁהַמַּחֲרֵי יִהְיֶה הַרְבֵּה יוֹתֵר "יָפֶה" מֵאֲשֶׁר הַיּוֹם.

יום
שישי

יום ששי

ב אייר, יז לעומר

ה'תש"ג

תהלים:
מפרק י
עד פרק יזשיעורים. חומש: קדושים, ששי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: רק שאעפ"כ . . . וכנודע.

יום הולדת את אאזמו"ר – בשנת תקצ"ג.

צו זיבען יאהר האָט עם אמאָל דער צ"צ פארהערט. דער זיידע האָט געמאכט אזוי גוט, אז זיין מלמד איז זייער נתפעל געוואָרען, האט זיך ניט געקענט איינהאלטען און געזאָגט דעם צ"צ: האָ, וואָס זאָגט איהר, ער מאַכט גוט. דער צ"צ האָט איהם געענטפערט: וואָס איז די התפעלות, אז תפארת שבתפארת מאכט גוט.

יום הַלֵּדָת אֶת אֲדָמוֹ"ר אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי [מַהְרֵ"שׁ] – בְּשָׁנַת תַּקצ"ג.
בְּגִיל שֶׁבַע, אֲדָמוֹ"ר ה'צִמַּח צֶדֶק" בָּחֲנוּ פֶּעַם. הִסָּבֵא כָּל כֹּף הַצְּלִיחַ, שֶׁהַמְּלַמֵּד שֶׁלוֹ הִתְפַּעֵל מֵאֵד, לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִתְאַפֵּק, וְאָמַר ל"צִמַּח צֶדֶק": הֵא, מַה אַתָּם אוֹמְרִים? הוּא מַצְלִיחַ! עֲנֵה לוֹ ה'צִמַּח צֶדֶק": מַה יֵּשׁ לְהִתְפַּעֵל שֶׁ"תַּפְּאֶרֶת שֶׁבַתַּפְּאֶרֶת" מַצְלִיחָה?

שבת
קודש

שבת

ג אייר, יח לעומר

ה'תש"ג

תהלים:
מפרק יח
עד פרק כבהַפֶּסְטָה: וַיְהִי דְבַר גּוֹ' הַלְדֹּרֶשׁ אֶתִּי.
שיעורים. חומש: קדושים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: יח-כב.
תניא: פרק מה. עוד יש . . . כמ"ש במ"א.

אין שווער'ס מיט קדם הברכה.

כָּל הַמִּדּוֹת, אֵיךְ גַּם הַמִּדּוֹת הֵלֵא טוֹבוֹת, אוּ גַם רָעוֹת עַל פִּי תַאֲרָם וּשְׁמוֹתֵיהֶם, אֲפָשָׁר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְעֲבוּדַת ה' עַל פִּי הַתּוֹרָה, וּכְמוֹ שֶׁהָרַב הַצַּדִּיק רַבִּי מְשֻׁלֵּם זִסְיָא זצ"ל מֵהַאֲנִיפְאֵלִיא לְמַד כְּמַה דְּרָכִים בְּדִרְכֵי הָעֲבוּדָה מִגִּבּוֹ: (א) הַצִּנּוּעַ לְכַתּוּב (ב) מַעֲמִיד עֲצָמוֹ בְּסִפְנָה (ג) דְּבַר הַיּוֹתֵר קָטָן חֲשׁוֹב כְּדִבְרֵי גְדוֹל (ד) עֲמַל בְּטִרְחָא גְדוֹלָה, (ה) זְרִיזוֹת (ו) בּוֹטֵחַ וּמִקְנֶה (ז) אִם לֹא הַצְּלִיחַ בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה חוֹזֵר הַרְבֵּה פְּעָמִים.

חזרה בתשובה – בכמה זמן?

יום ראשון כ"ז ניסן ה'תש"ע

שאינן בידו להסירו, כגון קטן, כי בפסול כזה אינו נחשב 'עד' בעת הראיה, אבל פסול שבידו להסירו בכל עת שירצה, אינו מפקיעו מתורת 'עד'.

ולפי זה, בעל תשובה יכול להעיד על מה שראה קודם חזרתו בתשובה, כי גם בעת שראה היה יכול לשוב בתשובה ומעולם לא היה מופקע מתורת עד.

ולמה בפסול של חתן לחותנו נאמר 'תחילתו בפסלות', והרי באפשרותו לגרש את אשתו ולהיות כשר לעדות לחותנו? אלא שיש לחלק: האפשרות לגרש את אשתו אינה מעשית תוך כדי ראיית העדות עצמה, ואילו סילוק נגיעת הממון על ידי הויתור על זכויותיו וכן סילוק הפסול משום עובר עבירה - יכול להיעשות ברגע אחד על ידי הרהור תשובה.

(תומים לד, כת. מחנה חיים י"ד ג, טז)

הלכות עדות פרק יד, הלכה ב: תְּחִלָּתוֹ בַּפְּסָלוֹת - אֵף עַל פִּי שְׂסוּפוֹ בְּכַשְׁרוֹת, פְּסוּל.

האם בעל תשובה יכול להעיד על מעשים שראה קודם שחזר בתשובה?

לכאורה, לפי הלכה זו עדותו פסולה, כי בעת ראיית העדות היה פסול לעדות כדין עוברי עבירה, והרי זה 'תחילתו בפסלות' וסופו בכשרות.

אמנם, הלכה זו אינה אמורה בכל פסולי העדות, ומי שנפסל לעדות מדין 'נוגע', היינו שקבלת העדות עשויה לגרום לו הנאה כלשהי, יכול לוותר על זכותו בממון הנידון ושוב לא ייחשב נוגע בדבר ועדותו תהי' כשרה. ואף שבעת ראיית המעשה שעליו מעיד הוא היה 'נוגע', אינו נפסל משום שתחילתו בפסלות. וביארו הראשונים, כי דין 'תחילתו בפסלות' נאמר רק בפסול

הזמה והכחשה

יום שני כ"ח ניסן ה'תש"ע

שבשעה המדוברת 'עמנו הייתם' במקום אחר, ואין אתם יכולים להעיד על מה שאירע במקום שונה. ולפי זה, הכחשה אינה בגוף העדים אלא בגוף המעשה ואילו הזמה היא בגוף העדים, כאילו העידו עליהם שהרגו הנפש או שחיללו השבת והראשונים שוב אינם נאמנים על עצמם לומר 'לא עשינו כך וכך'. (טור ח"מ עדות ס' לח).

ויש ראשונים שסוברים כי ההבדל בין הזמה להכחשה הוא גזירת הכתוב, שאם באו עדים אחרים ואמרו 'עמנו הייתם', עדות הראשונים בטלה לחלוטין והם נענשים כאשר זממו לעשות (וראה מקדש מלך, ח"ד, עמ' 339).

הלכות עדות פרק יח, הלכה ה: אִין מִזְמִין אֶת הָעֵדִים, אֵלָא בְּפִנְיָהֶם; וּמְכַחֲשִׁין אֶת הָעֵדִים שְׁלָא בְּפִנְיָהֶם. וְעֵדִים שֶׁהִזְמִי שְׁלָא בְּפִנְיָהֶם, הָרִי הַכֹּחֶשׁ.

במסכת כתובות (ב, ב) שנינו שאין מזימים את העדים אלא בפניהם, אבל מכחישים את העדים שלא בפניהם. אכן, אם הוזמו שלא בפניהם, אף שאין כאן הזמה, מכל מקום הרי הוכחשו.

ולמה האחרונים נאמנים יותר מן הראשונים?

בפשטות ההבדל בין הכחשה להזמה הוא: שהכחשה אומרת כי העובדות כפי שסיפרו העדים אינן נכונות, ואילו הזמה אינה מתייחסת לעצם העובדות אלא שהעדים השניים מעידים

כאשר זמם ולא כאשר עשה

יום שלישי כ"ט ניסן ה'תש"ע

במלקות (כסף משנה).

והגר"ח מבריסק מבאר:

עונש מלקות יכול להתבצע רק בפני בית דין, שנאמר 'והפילו השופט והכהו לפניו' וסדר המלקות מבואר בגמרא (מכות כג, א): "אחד מהדיינים קורא והשני מונה והשלישי אומר הכהו". ואם הלכו שלא בפני בית דין הרי אלו "חבלות בעלמא". ואם כן, כאשר הוזמה העדות שעל פיה לקה הנידון, מתברר למפרע שלא היו כאן מלקות אלא 'חבלות' וכשהעדים לוקין אין זה "כאשר עשה" אלא "כאשר זמם" בלבד. לא כן במיתה שאינה צריכה להתבצע דוקא בבית דין ואם הנידון נהרג על פי עדותם - הרי זה "כאשר עשה" (חידושי הגר"ח הלוי על הרמב"ם).

הלכות עדות פרק כ, הלכה ב: נִהְרַג זֶה שֶׁהִעִידוֹ עָלָיו, וְאַחֵר כִּף הוּמָו - אִין נִהְרַגִּין מִן הָרִין, שְׁנֵאמַר: "כֹּאשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאִחָיו", וְעֵדֵינוּ לֹא עָשָׂה... אֲבָל אִם לָקָה זֶה שֶׁהִעִידוֹ עָלָיו, לֹוֹקִין.

ויש לתמוה: אם כאשר בית דין הרגו את הנדון אין לעדים דין עדים זוממין משום "כאשר זמם" - ולא כאשר עשה, מדוע העדים שהוזמו לוקין אף כאשר הנדון לקה ואין אומרים "כאשר זמם" - ולא כאשר עשה?

והביאור:

במיתה אומרים "כאשר זמם ולא כאשר עשה" כי העדים שהביאו להריגת אדם חף מפשע, עוונם חמור מאד והריגתם על ידי בית דין אינה עונש מספיק, אך כאשר על ידי עדותם קיבל הנדון מלקות שלא כדין, די להעניש את העדים הזוממין

'לא תסור' מדברי מי?

יום רביעי ל' ניסן ה'תש"ע

מִי שֶׁאִינוֹ עוֹשֶׂה כְּהוֹרָאָתָן - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִסּוּר (מִכָּל) הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ".

הלכות ממרים פרק א, הלכות א"ב: בֵּית דִּין הַנִּדּוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַם - הֵם עֹקֵר תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה, וְהֵם עֹמֵד הַהוֹרָאָה... כָּל

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

בלתי נפרד מהתורה והדברים אמורים רק בבית דין הגדול שהם "עיקר תורה שבעל פה" ובכוחם להוסיף בתורה. ואילו לדעת ה'חינוך', יסוד החיוב הוא לשמוע בקול חכמים מצד מעלתם העצמית, והדברים אמורים בחכמי התורה של כל דור ודור. והרמב"ם לשיטתו זו גם בהלכה דלהלן (פ"ב, ב:): אין בית דין יכול לבטל תקנת בי"ד שקדם לו, אף כאשר בטל הטעם שמחמתו נתקנה התקנה: מאחר ויסוד החיוב לשמוע לתקנות חז"ל הוא מחמת שחל עליהן דין תורה שבעל פה, לא ניתן לבטלן אף כאשר בטל הטעם, כשם שהתורה עצמה קיימת לעולם.

(משנת יעב"ץ ח"מ ו')

האם מי שאינו שומע לגדול בתורה בדורו עובר על איסור 'לא תסור'?

מדברי הרמב"ם כאן עולה כי החיוב לשמוע להוראת החכמים נאמר רק על בית דין הגדול אך בספר החינוך (מצוה תצה) כתב שהמצוה היא לשמוע בכל זמן למצות חכמי התורה שבודרו.

ויש לבאר את טעמיהם: לדעת הרמב"ם על תקנות וגזירות בית דין הגדול חל דין של 'תורה שבעל-פה', ומהותו של הציווי אינה לשמוע לקול בי"ד הגדול, אלא הוא נובע מהחיוב היסודי לקיים את התורה כולה, ובכלל זה דברי חכמים שנעשו חלק

יום חמישי א' אייר ה'תש"ע

האב שמחל על כבודו

ליחה, משום שבקשו למנוע מהם לעבור על איסור חבלה בשוגג.

ולכאורה, מסיפור הגמרא ברור שאב אינו רשאי למחול על צערו, שאילו כן, מדוע האמוראים מנעו מבניהם להוציא קרן ולפתוח את הבועה? אולם מבואר ב'מנחת חינוך', שהאב רשאי למחול על פעולה מסוימת שהבן מתכוון לעשות וייתכן שבמהלך הפעולה ישגה ויצער את אביו שלא לצורך, ועל זה האב לא מחל, ואולי משום כך סירבו האמוראים להניח לבניהם לצער אותם.

ובשו"ת 'חלקת יעקב' (יו"ד סי' קל"א) מסיק מדברי הרמב"ם כאן, שמן התורה רשאי אדם לחבול באביו לצורך רפואה ואף מצווה על כך, אלא שהציבו סייגים לדבר שלא יפרצו גדר וכדי להרחיק אנשים מאיסור הכאת אב ואם, אבל ברור שחובה וזכות גדולה לטפל באביו ואמו.

הלכות ממרים פרק ה, הלכה ז: המְקִיז דָם לְאָבִיו, או שְׁהִיָּה רֹפֵא וְחֹתֵךְ לוֹ בְּשָׂר אוֹ אֶבֶר - פְּטוּר. אִם עַל פִּי שְׂהוּא פְּטוּר, לְבִתְחִלָּה לֹא יַעֲשֶׂה... אֲבָל אִם אֵין שָׁם מִי שְׂעִשֶׂה אֵלָּא הוּא, וְהָרִי הֵם מְצַטְעִין - הָרִי זֶה מְקִיז דָם וְחֹתֵךְ, כִּפִּי מִה שְׂרָשׁוֹהוּ לְעִשׂוֹת. אמרה תורה (שמות כא): "ומכה אביו ואמו מות יומת" והכוונה, לכל חבלה שבעקבותיה יצא מהם דם.

והפוסקים דנו, האם רשאי האב להתיר לבנו לחבול בו, היינו האם ניתן להשוות בין האיסור להכות אב ואם למצות כיבוד אב ואם, בה נאמר "אב שמחל על כבודו, כבודו מחול" (קידושין לב, א):

לדעת ספר החינוך (מצוה ריג) האב רשאי למחול גם על 'מוראו', ולא רק על כבודו. ואילו לדעת הר"ן האב אינו רשאי למחול על בזיונו.

והנה, מסופר בגמרא (ב"ק פד, ב) שאמוראים אחדים לא התירו לבניהם להוציא קרן מבשרם או לפתוח בועה ולהוציא ממנה

יום שישי ב' אייר ה'תש"ע

המאבד עצמו לדעת - אין לו חלק לעולם הבא?

לשבי, וכאשר היו בלב ים ביקשו הילדים להטביע עצמם לתוך הים כדי להמנע ממעשי קלון שזממו השוכים לעשות בהם, אלא שחששו שבכך הם מאבדים עצמם לדעת ויפסידו את העולם הבא, וכאשר הובטחו להם חיי עולם הבא (כי כוונתם כדי להינצל מעבירה, ומצוה יש בדבר (תוס' ע"ז יח, א, ד"ה ואל)) - קפצו לים.

ומכאן, שהמאבד עצמו לדעת שלא לשם שמים אין לו חלק לעולם הבא.

וכתב ה'חתם סופר' (יו"ד סי' שכ"ז ס"ק ג'): רגיל בפי הבריות שאין אומרים קדיש אחר המאבד עצמו לדעת, אך אינו יודע הטעם לכך, וכי משום שלא עשה כדיון "לא נציליהו מדרת שחת, ואם ירד לא נעלהו"? והורה שכאשר בנו של המתאבד מתפלל ללא אבילים אחרים, יאמר קדיש אחר אביו 12 חודש (ולא 11 בלבד, ככל אבלי), כדי שתהא לו לכפרה.

הלכות אבל פרק א, הלכה יא: המַאבֵּד עַצְמוֹ לְדַעַת - אֵין מִתְעַסְקִין עִמּוֹ לְכָל דְּבָר, וְלֹא מִתְאַבְּלִין עָלָיו.

מובא בגמרא (כתובות קג, ב): ביום הסתלקותו של רבינו הקדוש יצאה בת קול ואמרה "כל מי שנכח בפטירתו של רבינו הקדוש מזומן לחיי העולם הבא". והיה שם כובס אחד שנהג לבוא יום יום לפני רבינו הקדוש וביום פטירתו לא בא, ומרוב צער על כך שלא הספיק לכבדו בעת הסתלקותו קפץ מראש הגג ומת. יצאה בת קול ואמרה: אף אדם זה מזומן לחיי העולם הבא.

והקשה המהר"ט: הכיצד? והרי המאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא?

אלא שמאמר זה לא נמצא בתלמודים ובמדרשים. ואמנם, ב'לחם שמים' להיעב"ץ (סנהדרין פ"ה), כתב שמצא כן בתוספתא שמחות, אך בתוספתא שלפנינו לא נמצא (תפא"ר סנהדרין שם).

ובספר 'יד המלך' הביא מקור למאמר זה מסיפור הגמרא (גיטין נו, ב) שבעת חורבן הבית נלקחו ארבע מאות ילדים וילדות

תלמוד תורה באבל

שבת קודש ג' אייר ה'תש"ע

והסכמת רוב הפוסקים היא, שיש עליו חיוב גמור ללמוד תורה בחלקים המותרים, כי חז"ל לא ביטלו את מצות תלמוד תורה, אלא הטילו איסור על לימוד המביא לשמחה. והראיה מכך, שהותר לקרוא קריאת שמע, אף שהיא חלק מפסוקי התורה. כי מאחר שנקבעה כחלק מסדר התפילה, אינה בכלל האיסור. וכמו כן לענין הדברים הרעים, שמלכתחילה אינם בכלל האיסור, וחל עליהם חיוב תלמוד תורה כמקודם (דברי יציב או"ח רמ).

ולכן התירו הפוסקים לקרוא פרשיות שמע בהנחת תפילין במנחה של תשעה באב, אף שכבר יצא ידי חובת קריאת שמע; כי הקריאה אינה בתורת לימוד, אלא כסדר התפילה הרגיל מידי יום (שערים המצוינים בהלכה קכד, יא).

הלכות אבל פרק ה, הלכה טו: מִנֵּין שֶׁהָאֵבֶל אִסוּר בְּדַבְרֵי תוֹרָה? שֶׁהָיָה נֶאֱמַר לִיחֻקָּאֵל: "הֲאֵנָּה דֵּם". בתשעה באב, שאף בו נאסר ללמוד תורה, מותר ללמוד בדברים הרעים שבאויב וברמיה, והסכמת הפוסקים היא כי גם לאבל הותר הדבר (רדב"ז והגהות מיימוניות כאן). אלא שנחלקו, האם מצד מצות תלמוד תורה חייב האבל (וכן בתשעה באב) ללמוד בדברים המותרים, או שמא במצב אבלות ביטלו חז"ל מצות תלמוד תורה.

ושאלה נוספת תלויה בזה: האם על האבל לברך ברכת התורה או לא? אם חייב במצות תלמוד תורה, הרי עליו לברך. אך אם פטור ממצות תלמוד תורה, והלימוד הוא רק כדבר התורם לתחושת האבלות - אין לברך ברכת התורה (ראה נטעי גבריאל בהמ"צ ב, ע' תרסח).

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שישי עמ' ב

ישראל: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, נֹאמַר עַל אֹמֶת שֶׁהָיָה סִנְהֵרִיב
לארץ ישראל והושיבם בשומרון ועריה (מלכים ב' יז ל) וְאִנְשֵׁי כָּל עָשׂוּ
אֶת סִבּוֹת בְּנוֹתָ, כְּלוּמַר, עָשׂוּ עֲבוּדָה זָרָה שֶׁשֶּׁמָּה 'סִבּוֹת בְּנוֹת',
וּמֵאִי נִיחָו - וְכִיצַד הִיתָה עֲשׂוֹיָה, כְּדִמּוֹת תְּרִנְגוּלָת נִקְבָּה. וְהִיתָה
נִקְרָאת 'סִבּוֹת בְּנוֹת', עַל שֶׁם שֶׁמִּסּוֹכְכָת בִּכְנִפָּה עַל אִפְרוּחִיהָ לִהְיוֹת
עֲלִיהֶם. וּבְהַמְשָׁךְ (שם) נֹאמַר 'וְאִנְשֵׁי כֹת עָשׂוּ אֶת תְּרִנְגָל, כְּלוּמַר,
אִנְשֵׁי אֹמֶת שֶׁשֶּׁמָּה 'כֹּת' עָשׂוּ עֲבוּדָה זָרָה שֶׁשֶּׁמָּה 'תְּרִנְגָל, וּמֵאִי נִיחָו
- וְכִיצַד עֲשׂוֹיָה, כְּדִמּוֹת תְּרִנְגוּל זָכָר. שֶׁנֶּגְלָל הוּא תְּרִנְגוּל בְּהִיפּוֹךְ
הָאוֹתוֹת. וּבְהַמְשָׁךְ (שם) נֹאמַר 'וְאִנְשֵׁי חֲמַת עָשׂוּ אֶת אֲשִׁמָּה, וּמֵאִי
נִיחָו - וְכִיצַד עֲשׂוֹיָה 'אֲשִׁמָּה, כְּדִמּוֹת בְּרָחָא קְרָחָא - עֵז. וּבְהַמְשָׁךְ
(שם יז לא) נֹאמַר, 'וְהָעֲשִׂים עָשׂוּ (אֶת נִכְחָן) [נִכְחָן] וְאֶת תְּרַתָּק, כְּלוּמַר,
אִנְשֵׁי אֹמֶת הָעֲשִׂים, עָשׂוּ שְׁנֵי עֲבוּדוֹת זָרוֹת שֶׁשֶּׁמָּה 'נִכְחָן' וְתְרַתָּק,
וְתְרַתָּק, וּמֵאִי נִיחָו - כִּיצַד הָיוּ עֲשׂוֹיָה, ה'נִכְחָן' עֲשׂוֹיָה כְּדִמּוֹת כָּלָב
נוֹבֵחַ וְנִקְרָאת 'נִכְחָן' עַל שֶׁם נִבְחִיתָה, וְה'תְּרַתָּק' עֲשׂוֹיָה כְּדִמּוֹת חֲמוֹר,
וְנִקְרָא 'תְּרַתָּק' עַל שֶׁם שֶׁנּוֹשָׂא אֶת הַמִּשָּׂא שְׁעָלָיו בִּשְׁנֵי שִׁקִּים, כִּדִּי
לְהַשׂוֹת אֶת כּוֹבֵד הַמִּשָּׂא בִּשְׁנֵי צִדָּיו. וּבְהַמְשָׁךְ (שם) נֹאמַר
'וְהַסְפְּרוּם שׁוֹרְפִים אֶת בְּנֵיהֶם (וְאֶת בְּנוֹתֵיהֶם) בָּאֵשׁ לְאִדְרָמֶלֶךְ
וְעֲנִמְלֶךְ אֱלֹהֵי סַפְרוּם', שֶׁאִנְשֵׁי אֹמֶת ה'סַפְרוּם' הָיוּ עוֹבְדִים לִשְׁנֵי
עֲבוּדוֹת זָרוֹת שֶׁלָּהֶם שֶׁשֶּׁמָּה 'אִדְרָמֶלֶךְ' וְעֲנִמְלֶךְ, בְּכַךְ שֶׁהָיוּ שׁוֹרְפִים
אֶת בְּנֵיהֶם בָּאֵשׁ לְכוֹבֹדָם, וּמֵאִי נִיחָו - וְכִיצַד הָיוּ עֲשׂוֹיָה,
'ה'אִדְרָמֶלֶךְ' כְּדִמּוֹת הַפֶּדֶר, וְה'עֲנִמְלֶךְ' כְּדִמּוֹת הַסּוֹם, הִפְדֵּר נִקְרָא
'אִדְרָמֶלֶךְ', מִלְשׁוֹן 'אִדְרָמֶלֶךְ', מִשּׁוּם דְּאִדְרָ לִיָּה לְמִרְיָה - שֶׁמִּכְבֵּד
וּמַהֲדֵר אֶת אֲדוֹנָיו בְּמַעֲשֵׂיהָ, שֶׁמִּשְׁלִיךְ הָאֲדָר עָלָיו אֶת מִשְׁאוֹ שֶׁהִיא
עָלָיו לְנוֹשָׂא עַל צוּאָרוֹ. וְהָסוֹס נִקְרָא 'עֲנִמְלֶךְ', מִשּׁוּם דְּעָנִי לִיָּה
לְמִרְיָה - שֶׁמִּסְיֵעַ לְאֲדוֹנָיו בְּקִרְבָּא - לְהַלְחֵם בְּמִלְחָמָה.
מִבִּיָּאָה הַגִּמְרָא מֵעֵשָׂה בַּעֲנִין זֶה: וְאֵפֶיךָ בְּחֻקֶּיהָ מִלֶּךְ יְהוּדָה, בִּיקֶשׁ
אֲבִיו אַחַז הַמֶּלֶךְ לְעֵשׂוֹת לוֹ בֶּן, דְּהִינּוּ לְשׁוֹרְפוֹ בָּאֵשׁ לְעֲבוּדָה זָרָה
כְּפִי שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים הַסַּפְרוּם, שֶׁנֹּאמַר עַל אַחַז (שם טו א) 'וְגַם אֶת בְּנוֹ
הָעֶבֶר בָּאֵשׁ בְּתַעֲבוֹת הַגּוֹיִם, וְלֹא מִצִּינוֹ שֶׁהִיא לוֹ בֶּן מִלְבַּד חֻזְקָה,
אֲלֵא שֶׁקֹּדֶם שֶׁהִכְנִיסוּ אֲבִיו לְאֵשׁ סִבָּתוֹ אִמּוֹ בְּדָם חִיָּה קִטְנָה שֶׁשֶּׁמָּה
'סִלְמִנְדָּרָא', שִׁיּוּצָתָה מִתְנוֹר שֶׁהָאֵשׁ בְּעֵרָה בּוֹ שֶׁבַע שָׁנִים בְּלֹא הַפְסָק,
וְהָסָר מִדְּמָה אֵינָן הָאֵשׁ שׁוֹלֵטָה בּוֹ (תַּחֲנִינָה כו), וְלִכֵּן חֻזְקָה לֹא נִשְׁרָף.

הַגִּמְרָא מִבִּיָּאָה מֵאִמְרָה הַמְבָאֵר מִדּוּעַ עָבְדוּ יִשְׂרָאֵל עֲבוּדָה זָרָה: אָמַר
רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, יוֹדְעִין הָיוּ יִשְׂרָאֵל לְעֲבוּדָת בּוֹכְבִּים שְׂאִין בָּהּ
מִמֶּשׁ, כְּלוּמַר שְׂאִין בָּהּ כַּח אֱלֹהוֹת כָּלָל, וְלֹא עַל אִסוּר עֲבוּדָה זָרָה
תִּקְפֵּם יִצְרֵם, וְלֹא עָבְדוּ לְעֲבוּדָת בּוֹכְבִּים אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁתִּקְפֵּם יִצְרֵם
הָעֲרִיּוֹת, וְעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה זָרָה רָצוּ לְפָרוֹק מֵעֲלֵיהֶם עוֹל תוֹרָה
וּמִצְוֹת, וּבְכַךְ לְהַתִּיר לָהֶם אִסוּרֵי עֲרִיּוֹת פְּרָהֶסְיָא - בְּגִלּוֹי, וְלֹא
יִזְכִּיחוּ אוֹתָם עַל כֵּךְ.
מִדְּבָרֵי הַגִּמְרָא אֵלּוּ מְבוּאֵר שֶׁלֹּא הָיָה לְיִשְׂרָאֵל כָּלָל יִצְרֵם הָרַע
לְעֲבוּדָה זָרָה. וְעַ"ז מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מִתִּיב רַב מִשְׁרָשִׁיא, נֹאמַר בִּפְסוֹק
עַל עֲבוּדָה זָרָה שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים בְּנֵי יְהוּדָה ('רִמְיָה יז א-ב') חֲטָאֵת יְהוּדָה
כְּתוּבָה בְּעַט בְּרָזֶל וְגו' כִּפְרָ בְּנֵיהֶם מִזְבָּחוֹתָם' וְגו', וְאָמַר רַבִּי
אֶלְעָזָר, פִּירוּשׁ הַפְּסוֹק הוּא, שֶׁהָיוּ זֹכְרִים וּמִתְגַּעְגְּעִים לְמִזְבְּחוֹת
הָעֲבוּדָה זָרָה בְּאִדְרָם שֶׁשֶּׁם לוֹ עֲנִינְעִין עַל בְּנוֹ וְכִשְׁנוֹכֵר בּוֹ נִאֲנָה.
וּמְבוּאֵר שֶׁהָיוּ דְּבוֹקִים לְעֲבוּדָה זָרָה, וְנִמְצָא שֶׁהִיא לָהֶם יִצְרֵם הָרַע
לְעֲבוּדָה. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: מִתְחִילָה לֹא הָיָה לְיִשְׂרָאֵל יִצְרֵם לְעֲבוּדָה
זָרָה, וְמָה שֶׁנֹּאמַר בִּפְסוֹק שֶׁהָיוּ מִתְגַּעְגְּעִים אֵלֶיהָ, הֵינּוּ בְּתֵר דְּאֲבִיקוֹ
בִּיָּה - לְאַחֵר שֶׁעֲבוּדָה כִּדִּי לְפָרוֹק מֵעֲצֵמָם עוֹל תוֹרָה וְלַהֲתִיר לָהֶם
עֲרִיּוֹת, שֶׁאֵזְנוּ נִקְשְׁרוּ אֵלֶיהָ מֵעַצְמָם.
מִוִּסְפָּה הַגִּמְרָא לְהַקְשׁוֹת עַל רַב: תָּא שְׁמַע, נֹאמַר בְּתוֹכָהּ שֶׁבִּסְפֵּר
וִיקְרָא (כו ל), אִם יִחְטְאוּ יִשְׂרָאֵל, לְנִתְתִּי אֶת פְּגִרְכֶּם עַל פְּגִרֵי
גְּלוּלֵיכֶם, כְּלוּמַר, יִפְלוּ בְּמוֹתָם עַל הָעֲבוּדָה זָרָה שֶׁלָּהֶם. (אִמְרָה)
וְ[אִמְרָנו], שֶׁאֵכָן הִיא מֵעֵשָׂה כֹּזֵב בּוֹמֵן חוֹרְבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרָאשׁוֹן,
שֶׁאֵלֶיהָ הִצְדִּיק הָיָה מִחֲדָר עַל תְּפוּחֵי רָעָב - מִסּוֹבֵב בֵּין הַנְּפוּחִים
מִרֹּבֶעַ רַעַב שֶׁהָיוּ מוֹטְלִים בִּירוּשָׁלַיִם. פֶּעַם אַחַת מִצָּא תִּינוּק שֶׁהָיָה
תְּפוּחַ - נִפְחָ מִרֹּבֶעַ רַעַב, וּמוֹטֵל בְּאֲשָׁפָה בְּבוּזִין. אָמַר לוֹ אֵלֶיהָ
לִילֵד, מֵאִיָּה מִשְׁפָּחָה אֲתָה. אָמַר לוֹ הִילֵד, מִמִּשְׁפָּחָה פְּלוֹנִיָּה אֲנִי.
אָמַר לוֹ אֵלֶיהָ, כָּלּוֹם נִשְׁתַּיֵּיר אֲדָם בְּחַיִּים מֵאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה. אָמַר
לוֹ הִילֵד, לָאוּ - לֹא נִשְׁאָר אֲדָם מֵאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה חַיִּין מִמֶּנִּי. אָמַר לוֹ
אֵלֶיהָ לִילֵד, אִם אֲנִי מִלְמַדְךָ דְּבָר שֶׁאֵם תַּעֲשֶׂהוּ אֲתָה חַי בּוֹ - עַל
יְדֵי, הָאֵם אֲתָה לְמַד מִמֶּנִּי. אָמַר לוֹ הִילֵד, הֵן - כֵּן. אָמַר לוֹ אֵלֶיהָ,
אָמַר בְּכָל יוֹם 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד' (דְּבָרִים ו ד), וּבְכַךְ
תִּשְׁאָר בְּחַיִּים. אָמַר לוֹ הִילֵד,

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ז ניסן-ג' אייר ה'תש"ע

ו. שטר שיש בו שני עדים בלבד, ושניהם קרובים זה לזה, או שאחד משניהם פסול בעברה - אף על פי שמסר לו השטר בשני עדים כשרים - הרי הוא כחרש, מפני שהוא מזויף מתוכו.
ז. הפותב כל נכסיו לשני בני אדם בעדות אחת - שטר אחד, והעדים קרובים לאחד ממקבלי המפתח, ורחוקים מן השני - הרי השטר פסול, מפני שהיא עדות אחת. אבל אם כתב בשטר אחד: 'שנתתי לראובן חצר פלונית, ושנתתי לשמעון שדה פלונית', ונמצאו העדים קרובים לזה ורחוקים לזה - זה שהם רחוקים ממנו, מתנתו קצת; ושאלו שתי עדיות, אף על פי שהן בשטר אחד. למה זה דומה? לאומר: 'היו עלי עדים, שנתתי לראובן כך וכך, ושנתתי לשמעון כך וכך, ושלויתי מלוי כך וכך' - שאף על פי שכתב בשטר אחד, והמקנה איש אחד - הרי אלו שלש עדיות, שאינן תלויות זו בזו.

הלכות עדות פרק טו

א. כל עדות שתבוא לאדם הנזה ממנה - אינו מעיד בה; שזה כמעיד לעצמו. לפיכך, בני העיר שבא מערער לערער עליהן במרחץ (ציבורי) או ברחוב (מגרש) של עיר - אין אחד מבני העיר מעיד בדבר זה, ולא דן בו עד שישלך עצמו בקנין, ואחר כך דיין או לעיר.
ב. בני העיר שנגנב ספר תורה שלהן - הואיל ולשמיעה הוא עשוי, שאי אפשר לאדם לסלק עצמו ממנו - אין דנין בדיני אותה העיר, ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר. וכן כל פיוצא בזה.
ג. האומר: 'תנו מנה לעני עירי' - אין דנין בדיני אותה העיר, ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר. במה דברים אמורים? בשהיו העניים סמוכים עליהן, ופוסקין להן צדקה בכל שנה. אפלו אמרו שנים מאנשי העיר: 'אנו נתן דבר הקצוב עלינו ונעיד' - אין שומעין להן; שהנהיה היא להן שיתעשרו עניים אלו, הואיל והן סמוכין על בני העיר. וכן כל פיוצא בזה.
ד. קרקע שבין שני שתפין, שבא מערער להוציא ממחת יד השתף - אינו מעיד לשתפו עליה, אלא אם סלק עצמו ממנה וקנו מידו [- עשה קנין] - שנתנה לשתפו, ושם בא בעל חוב שלו וטרפה מיד השתף, משלם לו דמיה; ואחר כך מעיד לו עליה. וכן כל פיוצא בזה.
ה. העורר על השדה - אם יש בה פרות, אין הארים [- העובד בשדה תמורת פירות] מעיד עליה; שהרי רוצה הארים להעמידה ביד בעליה, כדי שישלם חלקו בפרות; ואם אין בה פרות, מעיד. אבל השוכר - אם לקח [דמי] השכירות בידו, ואמר: 'כל מי שתתקם שדה זו בידו יטל' - הרי זה מעיד [כי עדיין לא שילם]. ואם כבר נתן השכירות לבעל השדה - אינו מעיד; בין שאם תצא השדה למערער, חייב לתן לו שכר כל השנים שישב בה. וכן כל פיוצא בזה.

יום ראשון כ"ז ניסן ה'תש"ע

הלכות עדות פרק יד

א. כל מי שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך - אם מתה אשתו, אף על פי שהניחה לו בנים, הרי זה נתרחק וכשר. ב. מי שהיה יודע להכריז עדות עד שלא נעשה חתנו, ונעשה חתנו, או שידע העדות והוא פקח [- אזניו פקוחות], ואחר כך נתחרש, פתח [ענינו פתוחות] ונסתמא, אף על פי שיכול לכוון מדת הקרקע שמעיד בה ומסיר מצריה [מסמן גבוליה], שפוי, ונשתטה - הרי זה פסול. אבל אם היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו, ונעשה חתנו ומתה בתו, פקח, ונתחרש וחזר ונתפסק, שפוי, ונשתטה וחזר ונשתפה, פתח, ונסתמא וחזר ונתפסק - כשר. זה הכלל: כל שתחלתו בכשרות וסופו בכשרות - כשר, אף על פי שנפסל ביניהם; תחלתו בפסלות - אף על פי שסופו בכשרות, פסול. לפיכך, מי שהיה יודע עדות והוא קטן, ויבא והעיד בה כשהוא גדול - אינה כלום.
ג. ויש דברים שסומכין בהן על עדותן כשהוא גדול, הואיל והם דברים של דבריהם. ואלו הן הדברים שאדם נאמן להעיד בגדלו, על מה שראה בקטנותו: נאמן אדם לומר: 'זה כתב ידו של אבי', או 'של אחי' - מפני שקיים שטרות [- אישור החתימות בבי"ד] מדבריהם [- מדרבנן]. וכו' וכו' וכו' בפלונית שנשאת, ונעשה לה מנהג בתולות - הואיל ורב הנשים בתולות נשאות, וכתבה מדבריהם. 'שהמקום הזה בית הפרס' [- שדה שנחדש בה קבר], מפני ששמעו מדבריהם. ו'עד כאן היינו באין בשבת', שצמצום התחום עד אלפים בלבד מדבריהם. 'שהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבל וללאכל בתרומתו', ו'שהיה חולק עמנו תרומה', ו'שהיינו מוליכים חלה ומתנות לפלוני הנהן על ידי עצמו' [הוא היה השליח], ו'אמר לי אבא, משפחה זו [של כהנים] כשרה', 'משפחה זו פסולה', ו'אכלנו בקצצה של פלוני שהאכילנו אחי כדי להודיע שאחיהם פלוני נשא אשה שאינה הגונה לו' [היו מציינים נישואין כאלו בטקס הנקרא "קצצה" - שבירת חבית עם פירות] - שכל אלו הדברים להחזיק זה הנהן לאכל בתרומה של דבריהם, או לדחותו ממנה.
ד. כל אלו שמעיד בהן הגדול כמה שידע כשהיה קטן - אם היה גוי או עבד כשראה דברים אלו, והעיד אחר שנתגבר ונשתחרר - אינו נאמן.
ה. מי שהיה יודע להכריז בעדות עד שלא נעשה גזלן, ונעשה גזלן - הוא אינו מעיד על כתב ידו, אבל אם החזק [הוכר] כתב ידו שבשטר זה בבית דין קדם שנעשה גזלן - הרי זה שטר כשר. וכן אם נעשה חתנו - הוא אינו מעיד על כתב ידו, אבל אחרים מעידין על כתב ידו; אף על פי שלא החזק בבית דין, אלא אחר שנעשה חתנו - הרי זה כשר; שאינו דומה הפסול בעברה לפסול בקריבה - שהפסול בעברה, חשוד לזיף.

1 ו. שמעון שלמה, והיה ראובן ערב, ובא יהודה לערער על
2 שמעון הלזה, ולהוציא קרקע מתחת ידו - אם יש לשמעון
3 שדה אחרת כנגד [בסכום] החוב - הרי ראובן הערב יש
4 לו להעיד על אותה קרקע שהיא של שמעון; שאין לו בזה
5 הניה - שאם לקחה יהודה, הרי שדה אחרת שספרע ממנה
6 בעל חובו.

7 ז. וכן לוקח ראשון מעיד ללוקח שני שלקח אחריו, שזה
8 השדה שלו - והוא שיש למוכר [הראשון] שדה בן חורין,
9 כנגד דמי השדה זו של לוקח הראשון; שאין ללוקח ראשון
10 הניה בעמידת זו השדה ביד לוקח שני - שאפלו נטרף
11 לוקח הראשון, על המוכר הוא חוזר, והרי יש שדה אחרת
12 שיגבה ממנה.

הלכות עדות פרק טז

13 א. ראובן שגזל שדה או טלית משמעון, ובא יהודה וערער
14 על ראובן ואמר: 'שדה זו' או 'טלית זו שלי היא' - אין
15 שמעון יכול להעיד לראובן שאין זו השדה של יהודה, ולא
16 זו הטלית של יהודה; שהרי שמעון רוצה להעמיד שדה זו
17 או טלית זו ביד ראובן, שהוא טוען שהוא גזלה ממנו, כדי
18 שיחזרו לו מיד הגזלן - שהרי אפשר שתהיה הראיה של
19 שמעון שמוציא בה מיד ראובן, אפשר שאינו יכול להוציא
20 בה מיד יהודה. וכן אם מכר ראובן השדה הגזולה, או
21 הורישוה ללוי, ובא יהודה לערער על לוי - אין שמעון מעיד
22 שאינה של יהודה, שמא נחת יש לו [נח לו] להוציאה
23 מיד לוי.

24 ב. מכר הטלית הגזולה ללוי, ובא יהודה לערער - אם מת
25 ראובן, שמעון מעיד עליה שאינה של יהודה; שהרי אין
26 טלית זו חוזרת לשמעון לעולם, שפכר קנה אותה הלוקח
27 בראש ושבנוי רשות, וכבר מת ראובן הגזלן, ואין לו ממי
28 יטל דמיה. אבל אם עדין ראובן קיים - אין שמעון מעיד
29 אף על הטלית; שהנהיה היא לו שלא תעמד ביד יהודה,
30 כדי שביא ראיה שראובן גזלה, וישלם לו דמיה. וכן אם
31 היתה הטלית ביד יורשי ראובן, אין שמעון מעיד עליה -
32 מפני שסופה, אם תעמד ביד הירוש, לחזר לו. וכן כל
33 פיוצא בזה.

34 ג. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות [אינו אחראי
35 אם יטרפו ממנו הקרקע], ובא יהודה לערער על שמעון
36 ולהוציאה מתחת ידו - אין ראובן מעיד לו עליה; שאף על
37 פי שאין עליו אחריותה, הרי הוא רוצה שתעמד ביד שמעון
38 - כדי שביא בעל חוב של ראובן, ויטרף אותה בחובו
39 [שקדם למכירה], ולא יהיה: "לזה רשע, ולא ישלם".

40 ד. ראובן שמכר פרה או טלית לשמעון, ובא יהודה לערער
41 ולהוציא מיד שמעון - ראובן מעיד לו עליה שהיא של
42 שמעון; שאפלו עמדה ביד שמעון - אין בעל חובו של
43 ראובן טורף מן הנכסים והמשלשלין, ואפלו היו היפותיטי
44 [יחדם לבעל חוב]. במה דברים אמורים? בשדה שמעון
45 מודה שזה הפרה והטלית הן של ראובן המוכר בודאי, והוא
46 יודע שאמת הן שלו. אבל אם לא הודה שמעון, אין ראובן
47 מעיד לאבד זכות יהודה; שאם תצא מתחת ידי שמעון -

48 יחזר שמעון, ויתבע ראובן בדמים, ויאמר לו: 'מכרת לי
49 דבר שאינו שלך, שהרי באו עדים שהן של יהודה'. במה
50 דברים אמורים, שיעיד ראובן לאבד זכות יהודה, ויעמיד
51 המשלשלין ביד שמעון? כשבאו עדים והעידו, שאינו
52 יודעין ראובן זה שלא היתה לו קרקע מעולם. אבל אם לא
53 באו עדים בכך, אף על הפרה והטלית אינו מעיד. ולמה
54 אינו מעיד עליה? שמא הקנה אותן לבעל חובו על גב
55 הקרקע, וכתב לו 'קנה', והקנה לו משלשלין על גב הקרקע,
56 שנמצא בעל חוב טורף אף הפרה והטלית; לפיכך לא יעיד
57 עליהן, שהרי רוצה להעמיד ביד שמעון, כדי שביא בעל
58 חוב שלו ויטרף אותן. וכן כל פיוצא באלו הדברים. ודברים
59 אלו אינן תלויין אלא בדעת הדין ועצם בינתו, שיבין
60 בעקרי המשפטים, וידע דבר הגורם לדבר אחר, ויעמיק
61 לראות: אם ימצא שיש לזה העד צד הניה בעדות זו, אפלו
62 בדרך רחוקה ונפלאה - הרי זה לא יעיד בה. וכדרך שלא
63 יעיד בדבר זה, שמא נוגע בעדותו הוא - כך לא ידון באותו
64 דבר. וכן שאר מיני הפסולות - כשם שפוסלין בעדים, כך
65 פוסלין בדניין.

66 ה. ולפיכך, אין סומכין בסנהדרין שנים הקרובים זה לזה,
67 בין בסנהדרין גדולה בין בסנהדרין קטנה. אבל אלו
68 שמוסיפין עד שבעה לעבר השנה, כמו שבארנו בהלכות
69 קדוש החדש - יראו לי שאם היה בהן קרוב, אין בכך
70 פלוג.

71 ו. כל הכשר לדון, כשר להעיד. ויש כשר להעיד, ואינו
72 כשר לדון: האוהב, והשונא, והגר, והמשחרר [מעבדות],
73 וכן הנזק, והסריס, והממזר, וסומא באחת מעיניו - כשרין
74 להעיד, ואינן כשרין לדון דיני נפשות, כמו שבארנו.

יום שני כ"ח ניסן ה'תש"ע

הלכות עדות פרק יז

75 א. מי שהעידו לו אנשים רבים וגדולים בחקמה וביראה,
76 שהם ראו פלוני שעבר עברה פלונית, או שלמה מפלוני -
77 אף על פי שהוא מאמין הדבר בלבד באלו ראוהו - לא יעיד,
78 עד שיראה הדבר בעיניו, או יודה לו הלזה מפיו ויאמר לו:
79 'היה עלי עד', שנאמר: "או ראה או ידע". ואין לך עדות
80 שמתקמת בראיה או בדיעה, אלא עדות ממון. וכל המעיד
81 מפי אחרים - הרי זה עד שקר, ועובר בלא תעשה, שנאמר:
82 "לא תענה ברעך עד שקר".

83 ב. לפיכך, מאמימן [מטילים אימה] אף על עדי ממון. וכיצד
84 מאמימן על עדי ממון? מאמימן עליהן בפני הכל, ומודיעין
85 אותם כח עדות השקר, ובשעת המעיד בה בעולם הזה
86 ולעולם הבא; ואחר כך מוציאין את כל האדם לחוץ,
87 ומשריין את הגדול שבעדים, ואומרים לו: 'אמר, היאך אתה
88 יודע שזה חזב לזה? אם אמר: 'הוא אמר לי: חזב אני לו',
89 'איש פלוני אמר לי שהוא חזב לו' - לא אמר כלום; עד
90 שיאמר: 'בפנינו הודה לו שהוא חזב לו'. והיי מְכַנְסִין את
91 העד השני, ובדרך אחרת. נמצאו דבריהם מְכַנְסִין -
92 נושאין ונותנין בדבר, וגומרין הדין.

דָּבָר זֶה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּדָבָרִים אֵלּוּ. אָבָל אִם אָמְרוּ לָהֶם: 48
'אֲנִי, אֵין אֲנִי יוֹדְעִים אִם זֶה הֵרָג זֶה בְּיוֹם זֶה בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ 49
שִׁאֲתָם אוֹמְרִין, אוֹ לֹא הֵרָגוּ; וְאֲנִי מַעֲדִידִם, שִׁאֲתָם עֲצָמָם 50
הָיִיתָם עִמָּנוּ בְּיוֹם זֶה בְּכָבֵל' - הָרִי אֵלּוּ זִמְמִין, וְנִהְרָגִין אוֹ 51
מְשַׁלְּמִין; הוֹאִיל וְהָעֵדִים שֶׁהוֹמִי אֹתָם לֹא הִשְׁגִּיחוּ עַל 52
עֲצָמָה שֶׁל עֵדוּת כָּלָל, אִם הִיא אָמַת אוֹ שָׁקֵר. 53

ג. וְזֶה שֶׁהֶאֱמִינָה תוֹרָה עֵדִים הֶאֱתָרוּנִים עַל הָעֵדִים 54
הֶרָאוּנִים, גִּזְרַת הַכְּתוּב הִיא. אֲפֹלוּ הָיוּ הָעֵדִים הֶרָאוּנִים 55
מֵאָה, וּבָאוּ שְׁנַיִם וְהוֹמִימוּם וְאָמְרוּ לָהֶם: 'אֲנִי מַעֲדִידִם שִׁאֲתָם 56
הַמֵּאָה, כִּלְכֵּם עִמָּנוּ הָיִיתָם בְּמָקוֹם פְּלוּנִי' - הָרִי אֵלּוּ 57
נִגְנָנִשִּׁין עַל פִּיהֶם; שֶׁהִשְׁנִינִם כְּמֵאָה, וּמֵאָה כְּשִׁנַּיִם. וְכֵן 58
בְּשִׁתִּי כִּתְּי עֵדִים הַמְּכַחֲשׁוֹת זֹאת זֹאת - אֵין הוֹלְכִין אַחֵר 59
הָרֵב, אֲלֹא דוֹחִין אֶת שִׁתְּיָהֶן. 60

ד. עֵדִים זִמְמִין, אֵינָן צָרִיכִין הַתְּרָאָה. וְעֵדִים שֶׁהִכְחָשׁוּ, 61
וּלְכִסּוֹף הוֹמִימוּ - הָרִי אֵלּוּ נִהְרָגִין, אוֹ לֹקִין, אוֹ מְשַׁלְּמִין; מִפְּנֵי 62
שֶׁהִכְחָשָׁה - תַּחֲלַת הַזְּמָה הִיא, אֲלֹא שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה. 63

ה. אֵין מִזְמִין אֶת הָעֵדִים, אֲלֹא בִּפְנִיָּהֶם; וּמְכַחֲשִׁין אֶת 64
הָעֵדִים שֶׁלֹּא בִּפְנִיָּהֶם. וְעֵדִים שֶׁהוֹמִימוּ שֶׁלֹּא בִּפְנִיָּהֶם, הָרִי 65
הַכְּחָשׁוּ; לְפִיכָּךְ, אִם מָתוּ הָעֵדִים שֶׁהוֹמִימוּ קִדְּם שִׁזְמוּ 66
אוֹתָם בִּפְנִיָּהֶם - אֵין כָּאֵן עֵדוּת, שֶׁהָרִי הַכְּחִישׁוּ זֹאת זֹאת. 67
ו. עֲדֵי נִפְשׁוֹת שֶׁהִכְחָשׁוּ וְלֹא הוֹמִימוּ - אֲפֹלוּ כָּא הַנִּהְרָג 68
בְּרִגְלִיו, אֵינָם לֹקִין; מִפְּנֵי שֶׁהוּא [- הֵלֵא שֶׁל עֵדוּת שֶׁקֶר] 69
לֹא שִׁנְתָּן לְאַזְהַרַת מִיתַת בֵּית דִּין [שֶׁאֵין עוֹנְשִׁים אֶלֶּא אֶ"כ 70
מִזְהִירִים], וְאֵין לֹקִין עֲלָיו. אָבָל בֵּית דִּין מִכֵּין אוֹתָן מִכַּת 71
מְרִדוֹת [מִלְּקוֹת מִדְּבַנּוֹן], כְּפִי מֵה שִׁיָּרְאוּ. 72

ז. עֵדִים זִמְמִין צָרִיכִין הַכְּרֹזָה. וְהִיאֲךָ הִיא הַהַכְּרֹזָה שֶׁלָּהֶן? 73
כּוֹתֵבִין וְשׁוֹלְחִין לְכָל עִיר וְעִיר: 'פְּלוּנִי וּפְלוּנִי הָעִידוּ בְּכָךְ 74
וְכָךְ, וְהוֹמִימוּ, וְהִרְגִּנוּם', אוֹ 'לֵקוּ בִּפְנִיָּנוּ', אוֹ 'עֲנִשְׁנוּ אוֹתָם 75
כָּךְ וְכָךְ דִּינָרִין', שִׁנְאָמֵר: 'וְהַנְּשָׁאָרִים, יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ'. 76

ח. חֵיב הָעֵדִים הַזִּמְמִים לְשֹׁלֵם בְּמָקוֹם שֶׁחִבְּבִין לְשֹׁלֵם - 77
קִנְס הוּא; וּלְפִיכָּךְ, אֵין מְשַׁלְּמִין עַל פִּי עֲצָמָם. כִּיצַד? הָרִי 78
שֶׁהָעִידוּ, וְנִחְקְרָה עֵדוּתָם בְּבֵית דִּין, וְאַחֵר כָּךְ אָמְרוּ 79
שְׁנֵיהֶם: 'עֵדוּת שֶׁקֶר הָעֵדִים, וְאֵין לָזֶה אֲצֵל זֶה כְּלוּם', אוֹ 80
שִׁאֲמָרוּ: 'הָעֵדִים עַל זֶה בְּכָךְ וְכָךְ, וְהוֹמִימוּ' - אֵין מְשַׁלְּמִין 81
עַל פִּיהֶם. אָבָל אִם אָמְרוּ: 'הָעֵדִים עַל זֶה, וְהוֹמִימוּ בְּבֵית 82
דִּינֵנוּ שֶׁל פְּלוּנִי, וְנִתְחַבְּבוּ לָתֵן לוֹ כָּךְ וְכָךְ' - הָרִי אֵלּוּ 83
מְשַׁלְּמִין; שֶׁזֶּה הוֹדָאָה בְּמָמוֹן שֶׁנִּגְמַר דִּינָם לָתֵן אוֹתוֹ. וְאִם 84
אָמַר הָאֶחָד כָּךְ, מְשַׁלֵּם חֲלָקוֹ. 85

הלכות עדות פֶּרֶק יט

א. שְׁנַיִם שֶׁהָעִידוּ וְאָמְרוּ: 'בְּמִנְחָה הִבִּירָה [- בְּנִין] הֵרָג זֶה 87
אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּשַׁעָה פְּלוּנִית', וּבָאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ לָהֶם: 'בְּמַעֲרַב 88
הִבִּירָה הַזֹּאת הָיִיתָם עִמָּנוּ בַּעֲצַת הַזֹּאת' - אִם יָכוֹל הָעוֹמֵד 89
בְּמַעֲרַב לְרֹאוֹת מֵה יֵשׁ בְּמִנְחָה, אֵינָם זִמְמִין; וְאִם אֵינָם יָכוֹל 90
לְרֹאוֹת, הָרִי אֵלּוּ זִמְמִין. וְאֵין אוֹמְרִין: 'שִׁמָּא מֵאוֹר עֵינֵיהֶם 91
שֶׁל רֹאשׁוֹנִים רֵב, וְרוֹאֵין מִמֶּרְחֵק יָתֵר מִכָּל אֲדָם'. וְכֵן אִם 92
הָעִידוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ: 'בְּבֹקֶר הֵרָג זֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם', 93
וּבָאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ לָהֶם: 'בְּיוֹם זֶה בְּעֶרְבִי הָיִיתָם עִמָּנוּ בְּלֵד' 94

ג. הַמְטָמִין [מַחְבִּיא] עֵדִים לְחַבְרוֹ, וְהוֹדָה לוֹ בִּינוֹ לְבִין 1
חֶבְרוֹ, וְהָעֵדִים רוֹאִין וְשׁוֹמְעִין שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: 'יָדָאִי יֵשׁ 2
לָךְ אֲצִילִי כָךְ וְכָךְ, אָבָל אֲנִי מַתִּירָא שֶׁמָּא תִּכְפְּנִי בְּדִין לְמַחֲרִי 3
- הָרִי זֶה אֵינָה עֵדוּת; עַד שִׁיִּדָּה בִּפְנֵי עֵדִים. 4

ד. אֶחָד הַמוֹדָה בִּפְנֵי עֵדִים, וְאָמַר דֶּרֶךְ הוֹדָה: 'זֶה יֵשׁ לוֹ 5
אֲצִילִי כָךְ וְכָךְ, אוֹ שִׁאֲמֵר: 'אֲתָם עֲדִי', אוֹ 'הָיוּ עָלַי עֵדִים' 6
- בֵּין שִׁאֲמֵר הַלֵּוָה, בֵּין שִׁאֲמֵר הַמְּלָוָה וְשִׁתַּק הַלֵּוָה דֶּרֶךְ 7
הוֹדָה מֵאֲמִין לְדָבָרֵיו - הָרִי אֵלּוּ עֵדִים. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם 8
קָנוּ מִיָּדוֹ [עֲשׂוּ קִנְיָן סוּדָר], אוֹ שִׁאֲמֵר לָהֶם: 'כְּתִבוּ עָלַי שִׁטָּר 9
שִׁישׁ לָזֶה אֲצִילִי כָךְ וְכָךְ', וְכָל פְּיוּצָא בְּדָבָרִים אֵלּוּ - הָרִי הֵם 10
הוֹדָה, וּמַעֲדִידִין עַל פִּיו. 11

ה. תַּלְמִיד שִׁאֲמֵר לוֹ רֵב: 'יֹדַע אֲתָה, שֶׁאִם נוֹתָנִין לִי כָל 12
מָמוֹן הָעוֹלָם - אֵינִי מְשַׁקֵּר! מִנָּה יֵשׁ לִי אֲצֵל פְּלוּנִי, וְיֵשׁ לִי 13
עָלָיו עַד אֶחָד; לָךְ וְהָצִטְרָךְ עִמּוֹ! - אִם נִצְטָרָךְ, הָרִי זֶה 14
עַד שֶׁקֶר. 15

ו. אָמַר לוֹ: 'בּוֹא וְעֲמַד עִם הָעֵד, וְלֹא תַעֲדִי, כְּדִי שִׁיָּרָאָה הַלֵּוָה 16
וְיִפְסַח, וְיַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שִׁאֲתָם שְׁנֵי עֵדִים, וְיֹדַע מַעֲצָמוֹ' - 17
הָרִי זֶה אֶסוּר לוֹ לַעֲמֹד וְלִהְרָאוֹת שֶׁהוּא עַד, אִף עַל פִּי שִׁאֲנִי 18
מַעֲדִי. וְעַל זֶה וְכִיּוּצָא בּוֹ נֵאֶמַר: "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחֹק". 19

ז. הַשׁוֹכֵר עֲדִי שֶׁקֶר לְהַעֲדִי לְחַבְרוֹ - פְּטוּר מִדִּינֵי אָדָם, וְחֵיב 20
בְּדִינֵי שָׁמַיִם. וְכֵן עַד שֶׁכָּבַשׁ [הַעֲלִים] עֵדוּתוֹ וְלֹא הָעִיד - 21
פְּטוּר מִדִּינֵי אָדָם, וְחֵיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם. 22

הלכות עדות פֶּרֶק יח

א. מִי שֶׁהָעִיד בְּשֶׁקֶר, וְנוֹדַע בְּעֵדִים שֶׁהָעִיד בְּשֶׁקֶר - זֶה הוּא 24
הַנִּקְרָא 'עַד זִמְמִין'. וּמַצְנוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת לוֹ, כְּמוֹ שֶׁרָצָה 25
לַעֲשׂוֹת בְּעֵדוּתוֹ: אִם בְּעֶבְרָה שֶׁחִבְּבִין עָלֶיהָ סְקִילָה הָעִידוֹ 26
וְהוֹמִימוּ, נִסְקָלִין כָּלָן; וְאִם שִׁרְפָה, נִשְׂרָפִין; וְכֵן שֶׁאֵר הַמִּיתוֹת. 27
וְאִם הָעִידוֹ בְּמִלְּקוֹת - לֹקָה כָּל אֶחָד מֵהֶן, כִּשְׁאָר מִחִיבֵי 28
מִלְּקוֹת: אוֹמְדִין כָּחוֹ, וּמִכֵּין אוֹתוֹ. וְאִם הָעִידוֹ עָלָיו לְחִיבֵי 29
מָמוֹן - מְשַׁלְּשִׁין [מַחֲלִקִּים] הַמָּמוֹן בֵּינֵיהֶם לְפִי מִנְּחָן הָעֵדִים, 30
כָּל אֶחָד וְאֶחָד חֶלֶק הַמַּגִּיעַ לוֹ; וְאֵינָן לֹקִין בְּמָקוֹם תַּשְׁלוּמִין. 31
ב. בְּמֵה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֵדִים שֶׁהוֹמִימוּ. אָבָל שִׁתִּי כִּתְּי 32
עֵדִים הַמְּכַחֲשׁוֹת זֹאת זֹאת, אֵין כָּאֵן עֵדוּת; וְאֵין עוֹנְשִׁין אֶת 33
אֶחָד מֵהֶן, לְפִי שִׁאֲנִי אֲנִי יוֹדְעִים מִי הִיא הַכַּת הַשִּׁקְרָנִית. 34
וּמֵה בֵּין הַכְּחָשָׁה לְהוֹמִימוּ? הַהַכְּחָשָׁה - בְּעֵדוּת עֲצָמָה: זֹאת 35
אוֹמְרָת 'הִיָּה הַדָּבָר הַזֶּה', וְזֹאת אוֹמְרָת 'לֹא הִיָּה', אוֹ יָבוֹא [- 36
יַחְבֹּר] מִכָּל דְּבָרֶיהָ שֶׁלֹּא הִיָּה. וְהַהוֹמִימוּ - בְּעֵדִים עֲצָמָן, 37
וְאֵלּוּ הָעֵדִים שֶׁהוֹמִימוּ - אֵינָם יוֹדְעִים אִם נִהְיָה הַדָּבָר, אוֹ לֹא 38
נִהְיָה. כִּיצַד? עֵדִים שֶׁבָּאוּ וְאָמְרוּ: 'רִאֲיוֹנוּ זֶה שֶׁהָרָג אֶת זֶה', 39
אוֹ 'לָזֶה מִזְּהָ, בְּיוֹם פְּלוּנִי בְּמָקוֹם פְּלוּנִי', וְאַחֵר שֶׁהָעִידוֹ 40
וְנִבְדָּקוּ, בָּאוּ שְׁנַיִם עֵדִים אֲחֵרִים וְאָמְרוּ: 'בְּיוֹם זֶה וּבְמָקוֹם 41
זֶה הָיִינוּ עִמָּכֶם וְעִם אֵלּוּ כָּל הַיּוֹם, וְלֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלָם, 42
לֹא זֶה הֵרָג אֶת זֶה, וְלֹא זֶה הִלָּוָה אֶת זֶה' - הָרִי זֶה הַכְּחָשָׁה. 43
וְכֵן אִם אָמְרוּ לָהֶם: 'הִיאֲךָ אֲתָם מַעֲדִידִם כָּךְ, וְזֶה הַהוֹרָג אוֹ 44
הַנִּהְרָג אוֹ הַלֵּוָה אוֹ הַמְּלָוָה, הִיָּה עִמָּנוּ בְּיוֹם זֶה בְּמִדְּיָנָה 45
אַחֲרָתִי? - הָרִי זֶה עֵדוּת מְכַחֲשָׁת; שֶׁזֶּה כְּמִי שִׁאֲמֵר: 'לֹא הֵרָג 46
זֶה אֶת זֶה', וְלֹא זֶה הִלָּוָה אֶת זֶה, שֶׁהָרִי עִמָּנוּ הִיָּה, וְלֹא נִהְיָה 47

1 א. אם יכול אדם להלך אפלו על הסוס מירושלים ללד מבקר
2 עד צרב, אינם זוממין; ואם אינו יכול להגיע, הרי אלו
3 זוממין. ואין אומרים: 'שמא פר [- גמל] קל ביותר נודמן
4 להם, וקפלו [- קיצרו] את הדרך'; אלא בדבר המצוי הידוע
5 לכל משערין לעולם וזוממין אותם.

6 ב. שנים שאמרו: 'באחד בשבת הרג זה את הנפש במקום
7 פלוני', ובאו שנים ואמרו: 'ביום זה עמנו הייתם במקום
8 אחר רחוק, אבל ביום שלאחר יום זה הרגו בודאי' - אפלו
9 העידו האחרונים שקדם פמה ימים הרגו - הרי זה ההרג עם
10 עדיו הראשונים נהרגין, שהרי הזמנו; שבצעת שהעידו שהרג,
11 צדין לא נגמר דינו להרג. אבל באו שני עדים בשלישי
12 בשבת ואמרו: 'באחד בשבת נגמר דינו של פלוני להריגה',
13 ובאו שנים ואמרו: 'באחד בשבת עמנו הייתם במקום
14 הרחוק, אלא מערב שבת נגמר דינו', או 'בשני בשבת נגמר
15 דינו' - אין עדים אלו שהזמנו נהרגין; שהרי מכל מקום בעת
16 שהעידו עליו, כבר נגמר דינו להריגה. וכן לענין תשלומי
17 קנס. כיצד? באו שנים בשלישי בשבת ואמרו: 'באחד בשבת
18 גנב וטבח ונגמר דינו', ובאו שנים ואמרו: 'באחד בשבת
19 עמנו הייתם במקום רחוק, אבל מערב שבת נגמר דינו' -
20 אפלו אמרו: 'בשני בשבת גנב וטבח ונגמר דינו' - אין עדים
21 אלו שהזמנו משלמין; שהרי מכל מקום, בעת שהעידו עליו,
22 חייב היה לשלם. וכן כל כיוצא בזה.

23 ג. אין עדי השטר נעשין זוממין, עד שיאמרו בבית דין:
24 'שטר זה בזמנו כתבנוהו, ולא אחרונהו' [לאחר ההלוואה].
25 אבל אם לא אמרו כן - אף על פי שזמנו של שטר באחד
26 בניסן בירושלים, ובאו עדים והעידו שעדי השטר היו
27 עמהם בבבל ביום זה - השטר כשר והעדים כשרים;
28 שאפשר שאחריוהו וכתבוהו, וכשהיו בירושלים באחד
29 באדר כתבו שטר זה שם, ואחריו זמנו וכתבו זמנו ניסן.
30 אמרו: 'בזמנו כתבנוהו', והזמנו - אם יש שם עדים
31 שיוודעו היום שחתמו על שטר זה, או עדים שראו זה
32 השטר וחתמית ידם בו ביום פלוני - פיון שהזמנו, הרי
33 נפסלו למפרע מיום שנודע שחתמו על השטר; שהעדים
34 החותמים על השטר, הרי הם כמי שנהקרה עדותם בבית
35 דין בעת החתימה. אבל אם אין עדים שראו עדותם, ולא
36 ראו השטר מקדם - אינן נפסלין אלא מצת שהעידו בבית
37 דין שזה כתב ידם, ואמרו 'בזמנו כתבנוהו'; שאפשר
38 שביום זה שהעידו בבית דין, בו ביום חתמו על השטר
39 שיש לו פמה שנים, והם שקרו ואמרו 'בזמנו כתבנו'.

יום שלישי כ"ט ניסן ה'תש"ע

הלכות עדות פ"ק כ

41 א. אין עדים זוממין נהרגין ולא לוקין ולא משלמין, עד
42 שיהיו שניהם ראויין לעדות, וזוממו שניהם אחר שנגמר
43 הדין. אבל אם היום אחד מהם בלבד, או שהזמנו שניהם
44 קדם גמר דין, או שהזמנו שניהם אחר גמר דין ונמצא אחד
45 מהם קרוב או פסול - אין נענשין, אף על פי שהזמנו;
46 ונפסלו לכל עדות שבתורה.

47 ב. נהרג זה שהעידו עליו, ואחר כך הזמנו - אינן נהרגין מן
48 הדין [- מקל וחומר], שנאמר: "כאשר זמן לעשות לאחריו",
49 ועדין לא עשה; ודבר זה, מפי הקבלה [נמשכה רבינו]. אבל
50 אם לקה זה שהעידו עליו, לוקין. וכן אם יצא המזמן מיד
51 זה ליד זה בעדותם - חוזר לבטל, ומשלמין לו.

52 ג. היו העדים שלשה, אפלו הן מאה - אם העידו בבית דין
53 זה אחר זה, והעיד כל אחד מהם אחר חבירו בתוך כדי דבור,
54 והזמנו מקצתם - אין נענשין עד שיוזמו כלן. אבל אם היה
55 הפסק בין זה לזה יתר מכדי דבור, שהוא כדי שאלת שלום
56 תלמיד לרבו - הרי נחלקה העדות, והשנים שהזמנו נענשין,
57 והשנים האחרים שהיה בין דבריהם ודברי הראשונים
58 הפסק, אין נענשים; ואף על פי שבטלה העדות כלה, מפני
59 שהן פת אחת, הואיל ונפסל מקצתה, נפסלה כלה.

60 ד. העיד האחד ונהקרה עדותו, ואמר השני: 'אף אני
61 כמוהו', או שאמר: 'הן' וכיוצא בזה, והזמנו שניהם - הרי
62 שניהם נהרגין או לוקין או משלמין; שכל עד שאמר אחר
63 עדות חבירו 'הן', הרי זה כמי שנהקרה והעיד כמו שהעיד
64 חבירו. ואין לעדים זוממין שגגה, לפי שאין בה מצע; וכן
65 לפיכך, אין צריכין התראה, כמו שבארנו.

66 ה. כשם שהשנים זוממין את המאה אם העידו המאה בבת
67 אחת - כך הם זוממין אותן אפלו היו חמשים פת, ובאו
68 שנים אחר שנים. כיצד? פת שהעידה על ראובן שהרג
69 שמעון בירושלים, ובאו שני עדים והזמנוה, ובאה פת שניה
70 והעידה אותה עדות עצמה שראובן הרג שמעון בירושלים,
71 ועמדו אותם השנים והזמנו גם זאת הפת השניה, וכן
72 השלישית, והרביעית - אפלו הן מאה - כלן נהרגין על פי
73 אלו השנים.

74 ו. פת שהעידה על ראובן שהרג שמעון, ובאה פת שניה
75 והזמנה את הפת הראשונה - יהרגו העדים הזוממין, וינצל
76 ראובן. באה פת שלישית, והזמנה את הפת השניה - תהרג
77 הפת השניה וראובן, ותנצל הפת הראשונה. באה פת
78 רביעית, והזמנה את הפת השלישית - תהרג הפת השלישית
79 והפת הראשונה, וינצל ראובן ותנצל הפת השניה. וכן אפלו
80 הן מאה פת, זו מזמנה את זו - פת נכנסת [להעיד] וכת
81 יוצאת [מחמת].

82 ז. עדים שהעידו על איש טרפה [- חולה שמשוער שימות
83 במחלתו] שהרג, והזמנו - אין נהרגין; שאפלו תרגוהו
84 בידיהם - אין נהרגין, לפי שהוא טרפה. וכן העדים שהיו
85 טרפה, והעידו בדבר שחייבין עליו מיתת בית דין, והזמנו
86 - אין נהרגין; שאם יזמנו זוממיהם - אין זוממיהם נהרגין,
87 שלא הזמנו אלא טרפה.

88 ח. עדים שהעידו על אחד, והרשיעוהו רשע [- אשמה]
89 שאין בו לא מלקות ולא חיוב ממון, ואחר כך הזמנו - הרי
90 אלו לוקין, אף על פי שלא זממו להלקות זה ולא לחיבו
91 ממון. כיצד? העידו על כהן שהוא חלל, כגון שהעידו:
92 'כפנינו נתגרשה אמו' [לפני לידתו] או 'נחלצה במקום
93 פלוני ביום פלוני', והזמנו - הרי אלו לוקין. וכן אם העידו
94 על אדם שהרג בשגגה, והזמנו - לוקין, ואינן גולין. העידו

ו. שנים שהעידו על זה שגנב וטבח או מכר [והייב לשלם
תשלומי ד' וה'], והזמנו - משלמין לו את הכל. העידו שגנב,
והעידו שנים אחרים שטבח או מכר, והזמנו אלו ואלו -
הרי הראשונים משלמין לו תשלומי כפל, והאחרונים
משלמין תשלומי שנים [בשור] או שלשה [בשה]. והזמנו
האחרונים בלבד - הרי הגנב משלם תשלומי כפל, והעדים
האחרונים משלמין לגנב תשלומי ארבעה וחמשה. נמצא
אחד מן האחרונים זומם, בטלה עדות שניה; נמצא אחד מן
הראשונים זומם, בטלה כל העדות - שאם אין גנבה, אין
הטביחה או המכירה מחייבת אותו לשלם כלום.

ז. שנים שהעידו שאכל [החזיק] זה שדה זו שלש שנים,
ונמצאו זוממין - משלמין לבעל השדה דמי השדה. העידו
שנים שאכלה שנה ראשונה, ושנים שאכלה שנה שניה,
ושנים שאכלה שנה שלישית, והזמנו בלן - משלשים
[מחלקים] ביניהם; שאף על פי שעדות החזקה שלש עדות,
הרי הן כעדות אחת להזמה. לפיכך, שלשה אחים, ואחד
[זר] מצטרף עם כל אחד ואחד מהן והעידו בשנה שנה [על
כל שנה העיד אח אחד] - הרי אלו שלש עדות, ותקנים בהן
החזקה. והן כעדות אחת להזמה: שאם הזמנו בלן - הרי
שלשה האחין משלמין חצי דמי השדה, וזה שנצטרף עם
כל אחד מהן משלם חצי דמיה.

ח. שלש כתי עדים שנתקם בעדותם ששור זה מועד,
ונמצאת כתי ראשונה ושניה זוממין - בלן פטורין. נמצאו
שלשתן זוממין - בלן חייבין לשלם חצי נזק; שאף על פי
שהוא תם, משלם חצי נזק. במה דברים אמורים? כשהיו
בלן רומזין זה את זה [שיבואו להעיד], או שבאו רצופין
[ביחד], או שהיו מפריין בעל השור ולא הפירו השור. אכל
אם אין שם אחד מאלו - הרי כתי ראשונה ושניה פטורין;
שהרי הם אומרים: 'לא באנו אלא לחיבו חצי נזק, ולא
ידענו שתבוא כתי אחת וינעשה מועד'.

ט. וכן שנים שהעידו בכן סורר ומוצה עדות הראשונה
[שמחייב בה מלקות], ובאו שנים אחרים והעידו עליו עדות
האחרונה שבה ירג, והזמנו שתייהן - כתי הראשונה לוקה,
ואינה נהרגת, מפני שכולים לומר: 'להלקותו באנו; אבל
כתי האחרונה נהרגת, שעל פיה בלבד הוא נהרג. היתה
הפתי האחרונה ארבעה, שנים אומרים: 'בפנינו גנב', ושנים
אומרים: 'בפנינו אכל', והזמנו - בלן נהרגין. העידו שנים
שגנב זה נפש מישראל ומכרו, והזמנו - הרי אלו נחנקין.
העידו שנים שגנבו, והעידו שנים אחרים שמכרו - בין
שהזמנו עדי גנבה, בין שהזמנו עדי מכירה - כל כתי מהם
שהזמה נהרגת, שהגנבה היא תחלת חיובו של זה מיתה.
העידו שנים שמכרו לזה הישראלי, והזמנו, ולא היו שם
עדים שגנבו - הרי אלו פטורין; שאפילו לא הזמנו, לא היה
זה נהרג, מפני שכול לומר: 'עבדי מכרתי'. באו עדי גנבה
אחר שהזמנו עדי מכירה - אפילו ראינו אותם רומזין זה את
זה, אין נהרגין.

י. מוציא שם רע על אשתו שהביא עדים שזנתה כשהיא
ארוסה, והביא האב עדים והזמנו - הרי עדי הבעל נהרגין.

על שורו של זה שהרג הנפש, והזמנו - לוקין, ואין משלמין
את הכפר. העידו עליו שנמכר בעבד עברי [בגביבתו],
והזמנו - לוקין. וארבעה דברים אלו, מפי הקבלה הן
[מסורת ממש רבינו].

ט. כן קבלו חכמים, ששנים שהרשיעו את הצדיק והצדיקו
את הרשע בעדותם, ובאו אחרים והזמנו והצדיקו את
הצדיק והרשיעו את הרשע - הראשונים לוקין, אף על פי
שלא הרשיעו את הצדיק להלקותו. אבל אם העידו עליו
שאכל בשר בחלב, או לבש שעטנז - הרי אלו לוקין, משום
שנאמר: "ויעשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו".

י. שנים שהעידו על ראובן שנאף עם בת כהן, ונגמר דין
ראובן לחנק ודין הנאפת לשרפה, ואחר כך נמצאו זוממין
- הרי אלו נחנקין, ואינם נשרפין; ודבר זה קבלה.

הלכות עדות פירק כא

א. שנים שהעידו שגרש פלוני אשתו ולא נתן לה כתובה,
והזמנו [שלא גירשה], והלא בין היום בין למחר, אם גרש
סופו לתן כתובה [והרי לא הפסידוהו] - אומדין במה רוצה
אדם לתן בכתבתה של זו כשתמכר אותה בטובת הנזיה -
במחיר זול, ומשלמין דמי טובת הנזיה זו. ומשערין באשה
ובכתבתה, שאם היתה האשה חולה או זקנה, או שהיה
שלוש ביניה לבין בעלה - אין דמי הכתובה כשתמכר, כמו
דמיה אם היתה האשה בריאה וקטנה, או יש ביניהן קטטה;
שזו [בעלת הקטטה] קרובה מן הגרושין, ורחוקה מן המיתה.
וכן אין טובת הנזיה של כתובה המרבה, כפי טובת הנזיה של
כתובה המועטת - שאם היתה כתבתה אלה והרי היא נמכרת
בטובת הנזיה במאה, אם היתה מאה אינה נמכרת בעשרה
אלא בפחות. ודברים אלו, כפי מה שישערו הדנין.

ב. העידו על זה שהוא חייב לפלוני אלה וזו, על מנת לתן
מכאן ועד שלשים יום, והלזה אומר: 'עד חמש שנים אחר
השלשים יום', ונמצאו זוממין - אומדין במה רוצה אדם
לתן ויהיו בנדי אלה וזו חמש שנים, ומשלמין בן ללוה.
וכן כל פיוצא בזה.

ג. העידו על שורו של זה שגנח, ונמצאו זוממין - משלמין
חצי נזק; ואם אין השור שנה חצי נזק - משלמין דמי השור
בלבד, שאין משלם אלא מגופו [ולא יותר משוויו]. לפיכך,
אם העידו עליו שאכל פרות, או שבר פלים בדרך הלוכו -
משלמין נזק שלם. וכן כל פיוצא בזה.

ד. העידו על פלוני שהפיל שן עבדו, ואחר כך סמא את
עינו, והזמנו - משלמין לאדון דמי העבד, ודמי עינו. העידו
שסמא את עינו, ואחר כך הפיל את שנו, והזמנו, ונמצא
הדבר הפך, שהאדון הפיל את שנו, ואחר כך סמא עינו -
משלמין דמי עין לעבד. וכן כל פיוצא בזה.

ה. עדי קנוי [שהתרה באשתו שלא תסתר עם פלוני] וסתירה
[שנסתרה עמו] שהזמנו, לוקין. בא עד אחד והעיד שזנת
אחר הקנוי וסתירה, ונמצא אותו העד זומם - משלם
כתבתה. היו שנים, הם עדי הקנוי וסתירה והטמאה,
ונמצאו זוממין - משלמין כנגד כתבתה, ואין לוקין. ולמה
לא ינהרגו, והרי העידו בטמאה? לפי שלא התרו בה.

זו שטען טענה זו להביא עדים שקרנים, הרי לא החזקו
אלו העדים האחרונים שהם משקרין. אבל שטר שקרא
עליו [הנתבע] ערער [על כשרותו], והוא שיבואו שנים
ויאמרו: 'ממנו שאל [ביקש] לזיף לו שטר זה' - אף על פי
שנתקנס השטר מחותמיו [זוהו החתימות], אין גובין בו
לעולם. ויראה לי, שאם באו עדי השטר, והעידו הם
בעצמם על כתב ידם - גובין בו.

בריה רחמנא דסייען

יום רביעי ל' ניסן ה'תש"ע

הלכות ממרים

יש בכללן תשע מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות
לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות על פי התורה
שיאמרו בית דין הגדול; (ב) שלא לסור מדבריהם;
(ג) שלא להוסיף על התורה, לא במצוות שבכתב, ולא
בפירושן שלמדנו מפי השמועה; (ד) שלא לגרע מן הכל;
(ה) שלא לקלל אב ואם; (ו) שלא להכות אב ואם;
(ז) לכבד אב ואם; (ח) ליראה מאב ואם; (ט) שלא יהיה
הבן סוטר ומורה על קול אביו ואמו. ובאור מצוות אלו -
בפרקים אלו.

הלכות ממרים פרק א

א. בית דין הגדול שבירושלים - הם עקר תורה שבעל פה,
והם עמוד ההוראה, ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל,
ועליהם הבטיחה תורה, שנאמר: "על פי התורה אשר
יורוד, ועל המשפט אשר יאמרו לך - תעשה", זו מצות
עשה. וכל המאמין במשה רבנו ובתורתו - חייב לסמוך
מעשה הדת אליהם, ולהשען עליהם.
ב. כל מי שאינו עושה כהוראתן - עובר בלא תעשה,
שנאמר: "לא תסור [מכל] הדבר אשר יגידו לך". ואין
לזקין על לאו זה, מפני שנתן לאזהרת מיתת בית דין; שכל
חקם שמורה [ממרה] על דבריהם - מיתתו בחנק, שנאמר:
"והאיש אשר יעשה כדבר וגו'". אחד דברים שלמדו אותן
מפי השמועה, והם תורה שבעל פה, ואחד דברים שלמדו
אותן מפי דעתן באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן
ונראה בעיניהן שהדין בדבר זה כף הוא, ואחד דברים
שעשו אותן סגל לתורה ולפי מה שהשעה צריכה, והן
הגזירות והתקנות והמנהגות - כל אחד ואחד מאלו השלשה
דברים, מצות עשה לשמע להן, והעובר על כל אחד מהן,
עובר בלא תעשה. הרי הוא אומר: "על פי התורה אשר
יורוד", אלו הגזירות והתקנות והמנהגות שיוור בהן לרבים
כדי לחזק הדת ולתקן העולם; "ועל המשפט אשר יאמרו
לך - תעשה", אלו דברים שלמדו אותן מן הדין באחת מן
המדות שהתורה נדרשת בהן; "מכל] הדבר אשר יגידו
לך", זו הקבלה שקבלו איש מפי איש.
ג. דברי הקבלה [ממשרע"ה], אין בהן מחלקת לעולם; וכל
דבר שתמצא בו מחלקת, בידע שאינו קבלה ממש רבנו.

חזר והביא הבעל עדים, והזים עדי האב - הרי עדי האב
נהרגין, ומשלמין ממון לבעל: נהרגין - מפני עדי הבעל
שנגמר דינם להריגה בעדותם, ומשלמין קנס - מפני שנגמר
דין הבעל לשלם קנס בעדותם; ונמצאו נפשות לזה, וממון
לזה. וכן שנים שהעידו על זה 'שבעל נערה מארשה',
והזמו - נהרגין, ואין משלמין; 'בעל בתו של פלוני',
והזמו - נהרגין, ומשלמין הקנס לנטען. 'פלוני רבע השור',
והזמו - נסקל, ואין משלמין; 'שורו של פלוני' - נסקל,
ומשלמין דמי השור לבעל השור. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות עדות פרק כב

א. שתי כתי עדים המכחישות זו את זו, שבא עד אחד מכת
זו ועד אחד מכת זו והעידו בעדות אחרת - אין כאן עדות;
שהרי בודאי אחד מהן שקרן, ואין ידוע מי הוא משניהם.
באה פת זו בפני עצמה, ובאה פת זו בפני עצמה והעידה
עדות אחרת - מקבלין כל אחת מהם בפני עצמה.
ב. ראובן שהוציא על שמעון שני שטרות, אחד במנה
ואחד במאתים, וכפר שמעון בשני השטרות, ועדי שטר זה
פת אחת מאותם השנים שהכחישו זו את זו, ועדי השטר
השני הפת השניה - הרי שמעון משלם מנה, שיד בעל
השטר על התחתונה; וישבע על השאר. ויראה לי,
ששבועה זו שישבע על השאר, בנקיטת [אחיזת] חפץ
[קדוש] כדין מודה במקצת [כשבועה דאורייתא]; שהרי יש
עליו שני עדים פשרים מעידין במקצת הממון שפפר בכלו,
ולא תהיה הודית פיו [המחייבתו שבועה] גדולה מהעדת
עדים, כמו שבארנו.
ג. הוציא ראובן שטר על לוי, ועדיו פת אחת משתייהן -
מהכיתות שהכחישו זו את זו, והוציא שמעון שטר שני על
לוי, ועדיו הפת השניה, ולוי כפר בשניהם - הרי ראובן
נשבע ונוטל, ושמעון נשבע ונוטל; שודאי אחד מהם יש
לו אצלו. ושבועה זו - בתקנת חכמים, כדין חנוני על פנקסו
[נאמר לחנוני תן לפלוני מנה, חנוני אומר נתתי ופלוני אומר
לא קיבלתי].
ד. הוציא ראובן שטר על שמעון, ועדיו פת אחת מהן,
והוציא שטר שני על לוי, ועדיו הפת השניה, וכל אחד מהן
כפר בו - המוציא מחברו, עליו הראיה; הואיל ואין ראובן
יכול לקים אחד משני שטרות - הרי כל שטר בהם פתור,
ושני הנטענין נשבעין הסת [שבועה מדרבנן] ונפטרין. במה
דברים אמורים? בשבאו שתי הכתות להעיד כאחד. אבל
כל המוציא שטר שיש בו עדות פת אחת משתייהן, הרי זה
גובה בו. ואם הוציא אחר כף, בין הוא בין אחר, שטר שני
שיש בו עדות הפת השניה - הרי זה גובה בו, בין מן הלזה
הראשון בין מאחר; שהרי כל פת משתייהן באה בפני
עצמה והעידה.
ה. מי שהביא עדים ונחקרה עדותם, והזמו, וחזר והביא
עדים אחרים באותה הטענה עצמה, והזמו, אפלו מאה פת,
ואחר כף הביא עדים באותה הטענה עצמה, ונמצאת עדות
אלו האחרונים מקבולת - דינן על פיהן; שאף על פי שהחזק

ג. במה דברים אמורים? בדברים שלא אסרו אותן כדי
לעשות סיג, אלא בשאר דיני תורה. אבל דברים שראו בית
דין לגזור או לאסור אותו, לעשות סיג - אם פשט אסורין בכל
ישראל - אין בית דין הגדול אחר יכול לעקור ולהתיר,
אפילו היה גדול מן הראשונים.
ד. ויש לבית דין לעקר אף דברים אלו [- גזרות שמשום טייג]
לפי שעה, אף על פי שהוא קטן מן הראשונים - שלא יהו
גזרות אלו חמורין מדברי תורה עצמה; שאפילו דברי תורה
- יש לכל בית דין לעקר אותן, הוראת שעה. כיצד? בית
דין שראו לחזק הדת ולעשות סיג, כדי שלא יעברו העם על
התורה - מכין שלא פדין, ועונשין שלא פדין; אבל אין
קובעין הדבר לדורות, ואומרים שהלכה כה. וכן אם ראו
לפי שעה לבטל מצות עשה, או לעבר על מצות לא תעשה,
כדי להתחיר רבים לדת, או להציל רבים מן ישראל מלהכשל
בדברים אחרים - עושין לפי מה שהשעה צריכה. כשם
שהרופא חותך ידו או רגלו של זה, כדי שיחיה בלו - כך
בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבר על מקצת מצוות לפי
שעה, כדי שיחזקו בלן - בדרך שאמרו חכמים הראשונים:
'חלל עליו שבת אחת, כדי שישמר שבתות הרבה'.
ה. בית דין שנוצרה להם לגזור גזרה, או למען תקנה, או
להנהיג מנהג - צריכין להתישב בדבר, ולידע תחלה, אם
רב הצבור יכולין לעמד בה, או אין רב הצבור יכולין לעמד
בדבר זה. ולעולם אין גוזרין גזרה על הצבור, אלא אם כן
רב הצבור יכולין לעמד בה.
ו. הרי שגזרו בית דין גזרה, ודמו שרב הצבור יכולין לעמד
בה, ואחר שגזרו אותה, פקפקו [ולד] העם בה ולא פשטה
ברב הצבור - הרי זו בטלה, ואינן רשאים לכף את העם
ללכת בה.
ז. גזרו ודמו שפשטה בכל ישראל, ועמד הדבר כן שנים
רבות, ולאחר זמן מרבה עמד בית דין אחר, ובדק בכל
ישראל וראה שאין אותה הגזרה פושטת בכל ישראל - יש
לו רשות לבטלה; ואפילו היה פחות מאותו בית דין הראשון
בחכמה ובמנין, יש לו לבטל.
ח. וכל בית דין שהתיר שני דברים [- גזירות], אל ימהר
להתיר דבר שלישי.
ט. הואיל ויש לבית דין לגזור ולאסור דבר המתיר ועמד
אסורו לדורות, וכן יש להן להתיר אסורי תורה לפי שעה
- מה הוא זה שהזהירה תורה, "לא תסוף עליו, ולא תגרע
ממנו"? - שלא להוסיף על דברי תורה ולא לגרע מהם,
ולקבץ הדבר לעולם שהוא מן התורה, בין בתורה שבכתב,
בין בתורה שבעל פה. כיצד? הרי כתוב בתורה: "לא
תבשל גדי בחלב אמו", ומפי השמועה [ממשרע"ה] למדו,
שההכתוב אסר לבשל ולאכל בשר בחלב - בין בשר
בהמה, בין בשר חיה; אבל בשר עוף, מתיר בחלב מן
התורה. אם יבוא בית דין ויתיר בשר חיה בחלב, הרי זה
גורע; ואם יאסור בשר העוף, ויאמר שהוא בכלל הגדי,
והוא אסור מן התורה - הרי זה מוסיף. אבל אם אמר:
'בשר העוף מתיר מן התורה, ואני נאסר אותו, ונודיע לעם

ודברים שלומדין מן הדין [ק"ו או גזירה שווה] - אם הסכימו
עליהן בית דין הגדול כלם, הרי הסכימו; ואם נחלקו בהן
- הולכין אחר הרב, ומוציאין הדין אחד לרבים. וכן הגזרות
והתקנות והמנהגות - אם ראו מקצתן שראוי לגזור גזרה או
למקן תקנה זו או שניחוחו העם על מנהג זה [שימשיכו לנהוג
בו], וראו מקצתן שאין ראוי לגזור גזרה זו ולא למקן תקנה
זו ולא להניח מנהג זה - נושאים ונותנים אלו כנגד אלו,
והולכין אחר הרב, ומוציאין הדין אחד לרבים.
ד. כשהיה בית דין הגדול קנס, לא היה שם מחלוקת
בישראל; אלא כל דין שנולד בו ספק לאחד מישראל,
שואל לבית דין שבעירו. אם ידעו, אמרו לו; אם לאו, הרי
השואל עם אותו בית דין או עם שלוחו עולין לירושלים,
ושואלין לבית דין שבהר הבית. אם ידעו, אמרו להן; ואם
לאו, הכל באין לבית דין שעל פתח העזרה. אם ידעו,
אמרו להן; ואם לאו, הכל באין ללשכת הגזית לבית דין
הגדול, ושואלין. אם היה הדבר שנולד בו הספק לכל ידוע
אצל בית דין הגדול, בין מפי הקבלה בין מן המדה שדנו
בה - אומרים להן מיד; ואם לא היה הדבר ברור אצל בית
דין הגדול - דינין בו בשעתן [- באותה שעה], ונושאים
ונותנים בדבר עד שיסכימו בלן, או יעמדו למנן וילכו אחר
הרב, ויאמרו לכל השואלין: 'כך הלכה', והולכין להן.
משבטל בית דין הגדול, רבתה מחלוקת בישראל: זה מטמא
ונותן טעם לדבריו, וזה מטמא ונותן טעם לדבריו; זה
אוסר, וזה מתיר.
ה. שני חכמים או שני דינים שחלקו שלא בזמן
הסנהדרין, או עד שלא הגיע הדבר להן - בין בזמן אחד, בין
בזה אחר זה - אחד מטמא ואחד מטהר, אחד אוסר ואחד
מתיר - אם אין אותה יודע להיכן הדין נוטה - בשל תורה,
הלוא אחר המחמיר; ובשל דבר סופרים, הלוא אחר הממקל.
הלכות ממרים פרק ב
א. בית דין הגדול שדרכו באחת מן המדות [שהתורה
נדרשת בהן] כפי מה שנוצרה בעיניהם שהדין כה, ודנו דין,
ועמד אחריהם בית דין אחר, ונראה לו טעם אחר לסתור
אותו הדין - הרי זה סותר, ודן כפי מה שיראה בעיניו,
שאמר: "אל השפט אשר יהיה בימים ההם" - אין אותה
חוב ללכת, אלא אחר בית דין שבדרך.
ב. בית דין שגזרו גזרה, או התקינו תקנה, והנהיגו מנהג,
ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר,
ובקש לבטל דברי הראשונים ולעקר אותה התקנה ואותה
הגזרה ואותו המנהג - אינו יכול, עד שיהיה גדול מן
הראשונים בחכמה ובמנין. היה גדול בחכמה אבל לא
במנין, במנין אבל לא בחכמה - אינו יכול לבטל את דבריו;
אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו - אין
האחרונים יכולין לבטל, עד שיהיו גדולים מהם. והיאך יהיו
גדולים במנין, הואיל וכל בית דין ובית דין של שבטים
ואחד הוא? זה מנין חכמי הדור שהסכימו וקבלו הדבר
שאמרו בית דין הגדול, ולא חלקו בו.

ו. הִיָּה חֶכֶם מְפֹלֵא שֶׁל בֵּית דִּין, וְחֵלֶק וְשִׁנָּה וְלִמּוּד לְאַחֲרִים
בְּדִבְרָיו, אָבָל לֹא הוֹרָה לַעֲשׂוֹת - פְּטוֹר, שְׁנֵאמַר: "וְהָאִישׁ
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְדוֹדוֹ" - לֹא שִׁיאֲמַר בְּדוֹדוֹ, אֲלֵא יוֹרֶה לַעֲשׂוֹת
אוֹ יַעֲשֶׂה הוּא בְּעַצְמוֹ.

ז. מִצָּאָן [לסנהדרין] חוץ לַמְקוֹמָן -] לַשִּׁכְתָּה הַגִּזִּית, וְהַמְרָה
עֲלֵיהֶם - פְּטוֹר, שְׁנֵאמַר: "וְקִמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם", מִלְּמַד
שֶׁהַמָּקוֹם גּוֹרֵם לוֹ מִיתָה. וְכָל אֱלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶם שֶׁהֵם
פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה - יֵשׁ לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל לַנְדוּתָם
וְלַהֲפָרִישָׁם וְלַהֲכַוְתָם וְלַמְנָעִם מִלְּמַד כְּפִי מַה שִׁירָאָה לָהֶם
שֶׁהַדָּבָר צָרִיף לָכֶּה.

ח. וְכִיצַד דִּנִּין זָקֵן מִמָּרָא? בַּעַת שִׁיפְלֵא דָבָר, וְיוֹרֶה בּוֹ חֶכֶם
הַמַּגִּיעַ לַהֲרָאָה, בֵּין בְּדָבָר שִׁירָאָה בְּעֵינָיו, בֵּין בְּדָבָר שֶׁקָּבַל
מִרְבוּתָיו - הָרִי הוּא וְהַחֲלֻקִּין עִמּוֹ עוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם, וְכֵאֵין
לְבֵית דִּין שֶׁעַל פֶּתַח הַר הַבֵּית; וְאוֹמְרִים לָהֶם בֵּית דִּין: 'כֶּף
הוּא הַדִּין'. אִם שָׁמַע וְקָבַל, מוֹטָב. וְאִם לֹא - בָּאִין בָּלָן
לְבֵית דִּין שֶׁעַל פֶּתַח הָעִיר, וְאוֹמְרִים גַּם הֵם לָהֶם: 'כֶּף
הוּא הַדִּין'. אִם שָׁמַע וְקָבַל, יִלְכוּ לָהֶם. וְאִם לֹא - בָּלָן בָּאִין
לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל שֶׁבְּלִשְׁכַּת הַגִּזִּית, שֶׁמִּשָּׁם תוֹרָה יוֹצֵאת לְכָל
יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "מִן הַמָּקוֹם הַהוּא, אֲשֶׁר יִבְחַר ה'". וּבֵית
דִּין אוֹמְרִין לָהֶם: 'כֶּף הוּא הַדִּין'; וְיוֹצֵאִין בָּלָן. חֲזוֹר זֶה
הַחֶכֶם שֶׁחֵלֶק עַל בֵּית דִּין לַעֲרִי, וְשִׁנָּה וְלִמּוּד בְּדָבָר שֶׁהוּא
לְמוֹד - הָרִי זֶה פְּטוֹר; הוֹרָה לַעֲשׂוֹת, אוֹ שֶׁעֲשֶׂה כְּהוֹרָאָתוֹ
- חֵיב מִיתָה, וְאֵינוֹ צָרִיף הַתְּרָאָה. אֲפֹלוּ נִתֵּן טַעַם לְדִבְרָיו,
אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲלֵא כִּינן שֶׁבָּאוּ עֲדִים שֶׁעֲשֶׂה כְּהוֹרָאָתוֹ,
אוֹ שֶׁהוֹרָה לְאַחֲרִים לַעֲשׂוֹת - גּוֹמְרִין דִּינוֹ לְמִיתָה לְבֵית דִּין
שֶׁבְּעִירוֹ. וְתוֹפְשִׁין אוֹתוֹ, וּמַעֲלִין אוֹתוֹ מִשָּׁם לִירוּשָׁלַיִם. וְאֵין
מִמִּיתִין אוֹתוֹ לֹא בְּבֵית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ, וְלֹא בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל
שֶׁיֹּצֵא חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, אֲלֵא מַעֲלִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל
שֶׁבְּירוּשָׁלַיִם. וּמִשְׁמָרִין אוֹתוֹ עַד הַרְגָּל, וְחֻנְקִין אוֹתוֹ בְּרִגְלָה
- שְׁנֵאמַר: "וְכָל (יִשְׂרָאֵל)[הָעָם] יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ", מִכָּל
שְׁצָרִיף הַכְּרוּזָה. וְאַרְבָּעָה צָרִיכִין הַכְּרוּזָה - זָקֵן מִמָּרָא, וְעֲדִים
זוֹמְמִין, וְהַמָּסִית, וְכֵן סוֹרֵר וּמוֹרָה; שֶׁהָרִי בְּכֻלָּם נֶאֱמָר:
"יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ".

יום חמישי א' אייר ה'תש"ע

הלכות ממרים פֶּרֶק ז

א. זָקֵן שֶׁחֵלֶק עַל בֵּית דִּין בְּדָבָר שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנוֹ כֶּרֶת,
וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת - בֵּין שֶׁהָיָה הֵן אוֹסְרִין וְהוּא מַתִּיר, בֵּין
שֶׁהָיָה הֵן מַתִּירִין וְהוּא אוֹסֵר - הָרִי זֶה חֵיב מִיתָה. אֲפֹלוּ
הָיָה הוּא אוֹמֵר מִפִּי הַקְּבֵלָה, וְאָמַר: 'כֶּף קְבִלְתִּי מִרְבוּתִי',
וְהֵם אוֹמְרִים: 'כֶּף נִרְאָה בְּעֵינֵינוּ שֶׁהָיָה נֹתֵן' - הוֹאִיל וְחֵלֶק
עֲלֵיהֶם בְּדָבָר, וְעֲשֶׂה אוֹ שֶׁהוֹרָה לַעֲשׂוֹת - הָרִי זֶה חֵיב
מִיתָה. וְאֵין צָרִיף לומר, אִם הָיָה הֵם מוֹרִים מִפִּי הַקְּבֵלָה.
וְכֵן אִם חֵלֶק עֲלֵיהֶן בְּגוֹזָה מִן הַגְּזֵרוֹת שֶׁנִּזְרָו בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ
בְּשִׁגְגָתוֹ חֲטָאת וּבְזוּנוֹ כֶּרֶת, כְּגוֹן שֶׁהָיָה הַחֲמִץ יוֹם
אַרְבָּעָה עָשָׂר בְּשַׁעֲהַ שְׁשִׁית, אוֹ אֶסְרוּ בְּהִנָּה בְּשַׁעֲהַ חֲמִישִׁית
- הָרִי זֶה חֵיב מִיתָה; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

1. שֶׁהוּא גּוֹזָה, שֶׁלֹּא יָבוֹא מִן הַדָּבָר חֲרָבָה, וְיֵאמְרוּ: 'הַעוֹף
2. מִתֵּר מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְפָּרַשׁ בַּתוֹרָה, כֶּף הַחִיָּה מִתֵּר שֶׁהָרִי לֹא
3. נִתְפָּרַשׁ'; וְיָבוֹא אַחֵר לומר: 'אִף בָּשָׂר הַבְּהֵמָה מִתֵּר, חוּץ
4. מִן הָעֵז'; וְיָבוֹא אַחֵר לומר: 'אִף בָּשָׂר הָעֵז מִתֵּר בְּחֵלֶב
5. הַפָּרָה אוֹ הַכֶּבֶשֶׂה, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֲלֵא "אִמּוּ", שֶׁהִיא מִינּוּ';
6. וְיָבוֹא אַחֵר לומר: 'אִף בְּחֵלֶב הָעֵז שֶׁאֵינָה אִמּוּ מִתֵּר, שֶׁלֹּא
7. נֶאֱמַר אֲלֵא "אִמּוּ"'. לְפִיכָךְ נֶאֱסָר כָּל בָּשָׂר בְּחֵלֶב, וְאֲפֹלוּ
8. בָּשָׂר עוֹף' - אֵין זֶה מוֹסִיף, אֲלֵא עוֹשֶׂה סִיג לַתוֹרָה. וְכֵן כָּל
9. פִּיּוּצָא בְּזָה.

הלכות ממרים פֶּרֶק ג

א. מִי שֶׁאֵינוֹ מֵאֲמִין בַּתוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה, אֵינוֹ זָקֵן מִמָּרָא הָאִמּוֹר
בַּתוֹרָה, אֲלֵא הָרִי זֶה בְּכָלל הַמִּינִים, וּמִיתָתוֹ בִּיד כָּל אָדָם.
ב. מֵאַחֵר שֶׁנִּתְפָּרַס שֶׁהוּא כּוֹפֵר בַּתוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה -
מוֹרִידִין [לבוֹר -] וְלֹא מַעֲלִין [מַהְבוֹר - בְּזוֹן סַכְנָה], כִּשְׁאָר
הַמִּינִים וְהָאֶפִיקוֹרוֹסִין וְהָאוֹמְרִין 'אֵין תוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם'
וְהַמּוֹסְרִין וְהַמְשַׁמְדִּין; כָּל אֱלוֹ אֵינָן בְּכָלל יִשְׂרָאֵל, וְאֵינָן
צָרִיכִין לֹא עֲדִים וְלֹא הַתְּרָאָה וְלֹא דִּנְיָן; אֲלֵא כָּל הַהוֹרָג
אֶחָד מֵהֶם, עֲשֶׂה מִצְוָה גְּדוֹלָה וְהִסִּיר מִכְשׁוֹל.
ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאִישׁ שֶׁכֹּפֵר בַּתוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה
מִמִּתְשַׁכְּתוֹ, וּבְדָבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ לוֹ, וְהֵלֶךְ אַחֵר דַּעְתּוֹ הִקְלָה,
וְאַחֵר שְׁרִירוֹת לְבוֹ, וְכֹפֵר בַּתוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה תַּחֲלָה; וְכֵן כָּל
הַטּוֹעִים אַחֲרָיו. אָבָל בְּנֵי אוֹתָן הַטּוֹעִים וּבְנֵי בְּנֵיהֶם,
שֶׁהִדִּיחוּ אוֹתָם אֲבוֹתָם וְנוֹלְדוּ בְּמִינוֹת, וְגִדְּלוּ אוֹתָם עֲלִיו -
הָרִי הֵן כְּתִינּוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הַגּוֹיִם וְגִדְּלוּהוּ הַגּוֹיִם עַל
דָּתָם, שֶׁהוּא אָנוּס; וְאִף עַל פִּי שֶׁשָּׁמַע אַחֵר כֶּף שֶׁהָיָה יְהוּדִי,
וְרָאָה הַיְּהוּדִים וְדָתָם - הָרִי הוּא כְּאָנוּס, שֶׁהָרִי גִדְּלוּהוּ עַל
טַעֲוָתָם. כֶּף אֱלוֹ הָאוֹתִזִּים בְּדָרְכֵי אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁתַּעֲוּ. לְפִיכָךְ,
רָאוּי לְהַחֲזִיין בְּתַשׁוּבָה, וְלִמְשֹׁף אוֹתָם בְּדָרְכֵי שְׁלוֹם, עַד
שֶׁיִּחְזְרוּ לְאִיתָן הַתוֹרָה; וְלֹא יִמָּהֵר אָדָם לְהִרְגָן.
ד. אָבָל זָקֵן מִמָּרָא הָאִמּוֹר בַּתוֹרָה - הוּא חֶכֶם אֶחָד
מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ בִּידוֹ קְבֵלָה [- מוֹדָה בַּתוֹשַׁבְעִי], וְכֵן
וּמוֹרָה בְּדִינֵי תוֹרָה כְּמוֹ שֶׁדִּינוּ וְיוֹרוּ כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל,
שֶׁבָּאָה לוֹ מִחֻלָּת בְּדִין מִן הַדִּינִין עִם בֵּית דִּין הַגְּדוֹל,
וְלֹא חֲזוֹר לְדִבְרֵיהֶם אֲלֵא חֵלֶק עֲלֵיהֶם וְהוֹרָה לַעֲשׂוֹת שֶׁלֹּא
כְּהוֹרָאָתָם - גּוֹזָה תוֹרָה עֲלֵיו מִיתָה; וּמִתְּוֹדָה, וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק
לְעוֹלָם הַבָּא. אִף עַל פִּי שֶׁהוּא דִּין וְהֵן דִּינִין, וְהוּא קָבַל
וְהֵם קָבְלוּ - הָרִי הַתוֹרָה חֵלֶקָה לָהֶם כְּבוֹד; וְאִם רָצוּ בֵּית
דִּין לְמַחֵל עַל כְּבוֹדָם, וְלַהֲנִיחוֹ - אֵינָן יְכוֹלִין, כְּדִי שֶׁלֹּא
יָרְבוּ מִחֻלָּת בְּיִשְׂרָאֵל.
ה. אֵין זָקֵן מִמָּרָא חֵיב מִיתָה, עַד שֶׁהָיָה חֶכֶם שֶׁהִגִּיעַ
לְהוֹרָאָה, סָמוּךְ [מוֹסוֹמָךְ] בְּסִנְהֶדְרִין, וְחֵלֶק עַל בֵּית דִּין בְּדָבָר
שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנוֹ כֶּרֶת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת, אוֹ בַּתְּפָּלִין;
וְיוֹרֶה לַעֲשׂוֹת כְּהוֹרָאָתוֹ, אוֹ יַעֲשֶׂה הוּא עַל פִּי הוֹרָאָתוֹ;
וְחֵלֶק עֲלֵיהֶן, וְהֵן יוֹשְׁבִין בְּלִשְׁכַּת הַגִּזִּית. אָבָל אִם הָיָה
תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה, וְהוֹרָה לַעֲשׂוֹת - פְּטוֹר,
שְׁנֵאמַר: "כִּי יִפְלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט", מִי שֶׁלֹּא יִפְלֵא
[יִיעֲלֵם] מִמֶּנּוּ אֲלֵא דָבָר מְפֹלֵא [עֲמוּק וְקֹשֶׁה].

49 ודבר זה מביא לידי דבר שני, אפלו אחר מאה דברים, אם
50 יבוא בסוף לדבר שחביבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת
51 - בין שהיה הזקן מקל והן מחמירין, בין שהיה הוא מחמיר
52 והן מקלין - הרי זה חייב.

53 ג. ואם לא תביא המחלוקת לידי כף, הרי זה פטור - חוץ
54 ממצות תפלין בלבד. כיצד? הורה שמתר להוסיף טוטפת
55 חמישית בתפלין, ויעשה אותה חמש טוטפות - הרי זה
56 חייב; והוא, שיעשה בתחלה ארבעה בתים כהלקטן, ויביא
57 חמישי וידבק בחיצון - שהבית החיצון שאינו רואה את
58 האויר, פסול. וחייב זקן ממרא על דבר זה, הלקה מפי
59 הקבלה. אבל אם נחלקו בשאר מצוות, כגון שחלק בדבר
60 מדברי לולב או ציצית או שופר, זה אומר: 'פסול' וזה
61 אומר: 'כשר', זה אומר: 'צא ידי חובתו' וזה אומר: 'לא
62 יצא', זה אומר: 'טהור' וזה אומר: 'שני לטמא' - הרי זה
63 פטור מן המיתה; וכן כל פיוצא בזה.

הלכות ממרים פרק ה

64 א. המקלל אביו או אמו - נסקל, שנאמר: "אביו ואמו
65 קלל, דמיו בו". ואחד המקלל אותם בחייהם, או לאחר
66 מותם - הרי זה נסקל. וצריך עדים והתראה, כשאר כל
67 מחייבי מיתות בית דין. ואחד האיש ואחד האשה, וכן
68 הטמטום והאנדרוגינוס [ספקי זכר או נקבה]; והוא שיהיו
69 גדולים, שהגיעו לכלל הענשין.

70 ב. אינו חייב סקילה, עד שיקללם בשם מן השמות המיוחדין
71 [של הקב"ה]; אבל אם קללם בכנוי - פטור מן הסקילה,
72 ולוקה בדרך שלוקה על קללת כל אדם כשר מישאל.

73 ג. וכן המקלל אבי אביו ואמו - הרי זה במקלל אחד
74 משאר הקהל.

75 ד. אזהרה של מקלל אביו ואמו, מניין? ענש שמענו
76 בפרוש; אבל האזהרה, הרי היא בכלל "לא תקלל חרש".
77 הואיל והוא מזהר שלא לקלל אדם מישאל, הרי אביו
78 בכלל כל ישראל.

79 ה. המכה אביו או אמו - מיתתו בחנק, שנאמר: "ומכה
80 אביו ואמו, מות יומת". וצריך עדים והתראה, כשאר כל
81 מחייבי מיתות בית דין. ואחד האיש ואחד האשה, וכן
82 הטמטום והאנדרוגינוס; והוא, שיגיעו לכלל ענשין. אינו
83 חייב חנק, עד שיעשה בהם חבורה; אבל אם לא עשה
84 חבורה, הרי זה כמכה אחד משאר ישראל. והמכה אותם
85 לאחר מיתה, פטור.

86 ו. מי שהכה את אביו על אָנו, וחרשו - חייב, ונהרג; שאי
87 אפשר לו שיעשה חרש בלא חבורה - אפלו טפת דם יצאת
88 בפנים באָנו, ונתחרש.

89 ז. המקיז דם לאביו, או שהיה רופא וחתף לו בשר או אבר
90 - פטור. אף על פי שהוא פטור, לכתחלה לא יעשה; אפלו
91 להוציא סילון [קוצץ] מבשר אביו או אמו - לא יוציא, שמא
92 יעשה חבורה. במה דברים אמורים? כשיש שם אחר לעשות.
93 אבל אם אין שם מי שיעשה אלא הוא, והרי הם מצטערין -
94 הרי זה מקיז דם וחותר, כפי מה שיירשנהו לעשות.
95

1 ב. אחד דבר שחביבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת
2 שנקלקו בו, או שנקלק בדבר המביא לידי דבר שחביבין על
3 זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. כיצד? נחלקו באשה זו אם
4 היא ערוה או אינה, אם מראה דם זה מטמא באשה או אינו
5 מטמא, אם זו טמאה לדה או אינה טמאה לדה, אם זו זבה
6 או אינה זבה, אם חלב זה אסור או מותר, וכל פיוצא באלו
7 - הרי זה חלק בדבר שחביבין על זדונו כרת ועל שגגתו
8 חטאת. וכיצד דבר המביא לידי דבר שחביבין על זדונו כרת
9 ועל שגגתו חטאת? כגון שנקלקו בעבור השנה, אם
10 מעברין [רק] עד הפורים או בכל אדר [גם אחרי פורים ניתן
11 לעבר] - הרי זה חייב, שזה מביא לידי אכילת חמץ בפסח.
12 וכן אם נחלקו בדין מדיני ממונות, או במנין הדינין שדנו
13 דיני ממונות - הרי זה חייב; לדבריו של אחד שזה חייב לזה,
14 כל שנטל ממנו - בדין נטל ועל פי בית דין נטל; ולדבריו
15 של זה שאומר פטור, או שאמר שאין אלו ראויין לדון -
16 כל שננטל גזל הוא בידו, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת;
17 ולדברי האומר שלו נטל - הבא עליה במזיד ענוש כרת,
18 ובשוגג מביא חטאת. ונמצא הדבר מביא לידי דבר שחביבין
19 על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. וכן אם נחלקו בדיני
20 מפות, אם זה חייב מלקות או אינו, או שחלק במנין הדינין
21 שלוקין בפניהם - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר אינו
22 לוקה - חובלין הם בו, וחיבין לשלם, וכל שיטל מהו, בדין
23 נוטל; ולדברי האומר בן מלקות הוא - כל שיטל מהם גזל
24 הוא בידו, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת. וכן אם נחלקו
25 בערכין [עור פלוני עלי - למקדש] או בתרמין [נכסיו
26 מוחרמים, וספק אם כיוון למקדש או לכהניס], אם זה חייב
27 לתן או אינו חייב - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר אינו
28 חייב לתן - אם לקחו ממנו - הרי זה גזל, והמקדש בו אשה
29 אינה מקדשת. וכן אם חלק עליהם בפדיון הקדשים, אם
30 נפדו או לא נפדו - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר אין
31 זה פדיון, אם קדש בו אשה אינה מקדשת. נחלקו בעריפת
32 העגלה [שמביאים אם נמצא חלל בדרך], אם אלו חביבין
33 להביא או אינן חביבין - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר
34 חביבין להביא - הרי היא אסורה בהניה, והמקדש בה אשה
35 אינה מקדשת. וכן אם נחלקו בערלה. וכן אם נחלקו בלקט
36 שכחה ופאה, אם זה לעניים או לבעל הבית - הרי זה חייב;
37 שהרי לדברי האומר לבעל הבית - הרי זה גזל ביד העני,
38 ואם קדש בו אשה אינה מקדשת. וכן אם חלק עליהם באב
39 מאבות הטמאות, כגון נגעי בשר או נגעי בתים או נגעי
40 בגדים - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר טהור, מותר
41 להכנס למקדש ולאכל קדשים; ולדברי האומר טמא, אם
42 נכנס או אכל במזיד - ענוש כרת, ובשוגג - מביא חטאת.
43 וכן אם נחלקו בטהרת מצרע, אם יש לזה טהרה או אין
44 לו. וכן אם נחלקו בהשקאת שוטה, אם זו צריכה לשמות
45 או אינה צריכה - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר צריכה
46 - אם מת הבעל קדם שתשתה, הרי זו אסורה ליבם; ולדברי
47 האומר אינה צריכה, מתהבמת. וכן כל פיוצא בזה, צריכין
48 לבדק ולחקר אם היתה מחלוקת זו מביאה לידי דבר זה,

תירא". כדרך שצוה על כבוד שמו הגדול ומוראו, כן צוה
 על כבודם ומוראם.
 ב. המקלל אביו או אמו בסקילה, והמגדף [את הקב"ה]
 בסקילה - הנה השנה אותם בענש. הקדים אב לאם בכבוד,
 והקדים אם לאב במורא - ללמד ששניהם שווים, בין לכבוד
 בין למורא.
 ג. איזה הוא מורא, ואיזה הוא כבוד? מורא - לא עומד
 במקומו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו, ולא
 מכריע את דבריו [אם חולק עם אחרים], ולא יקרא לו בשמו
 לא בחייו ולא במותו, אלא אומר: 'אבא מרי'. הנה שם
 אביו או שם רבו בשם אחרים, משנה את שמו [של
 האחרים]. יראה לי, שאין נזהר בכך אלא בשם שהוא פליא
 [נדיר], שאין הכל דשין בו, אבל השמות שקוראים בהם
 כל העם, כגון אברהם יצחק ויעקב משה אהרן וכיוצא
 בהם, בכל לשון ובכל זמן - קורא בהם שלא בפניו, ואין
 בכך פלוג. איזה הוא כבוד? מאכיל ומשקה, מלביש
 ומכסה משל אב. ואם אין ממון לאב, ויש לבן - כופין
 אותו, וזן אביו ואמו כפי מה שהוא יכול. ומוציא ומכניס
 ומשמשו בשאר הדברים שהשמים משמשים בהם את
 הרב, ועומד בפניו כדרך שהוא עומד מפני רבו.
 ד. והאב שהיה תלמיד בנו, אין האב עומד מפני הבן, אלא
 הבן עומד מפני אביו, אף על פי שהוא תלמידו. וחיוב
 לכבודו בשאר דרכיו, בשעת משאו ומתנו ועשיית חפציו.
 כיצד? הנשמע [נשלח] בדבר אביו למקום - לא יאמר:
 'מהרונני בשביל עצמי', 'פטרונני בשביל עצמי', אלא
 'מהרונני בשביל אבא', 'פטרונני בשביל אבא'; וכן כל פיוצא
 בזה. לעולם יכלל בכלל דבריו, שהוא חושש בכבוד אביו,
 ושמתיירא ממנו.
 ה. וחיוב לכבודו אפילו לאחר מותו. כיצד? הנה אומר דבר
 שמועה מפיו - לא יאמר: 'כך אמר אבא', אלא אומר: 'כך
 אמר אבא מרי', אני כפרת משכבו'. במה דברים אמורים?
 בתוך שנים עשר חדש שלאחר מיתתו; אבל אחר השנים
 עשר חדש, אומר: 'זכרוננו לחיי העולם הבא'.
 ו. אחד האיש ואחד האשה, חביבין במורא וכבוד; אלא
 שהאיש יש בידו לעשות, והאשה אין בידה לעשות, שהרי
 רשות אחרים [בעלה] עליה. לפיכך, אם נתגורשה או
 נתאלמנה - הרי שניהם שווים.
 ז. עד היכן כבוד אב ואם? אפילו נטלו כס של זהובים
 שלו, והשליכוהו בפניו לים - לא יכלים אותן, ולא יצעק
 בפניהם, ולא יקעס פגגדם; אלא יקבל גזרת הפתוב, וישתק.
 ועד היכן מוראן? אפילו היה לבוש בגדים תמידות, ויושב
 בראש בפני קהל, ובאו אביו או אמו וקרעו בגדיו, או
 הכוהו על ראשו, וירקו בפניו - לא יכלים אותן, אלא
 ישתק, ויירא ויפחד ממלך מלכי המלכים שצוהו בכך;
 שאלו מלך בשר ודם גזר עליו דבר שהוא מצער אותו יתר
 מזה, לא היה יכול לפרס [להסס] בדבר; קל וחמר, למי
 שאמר והיה העולם בראשו.

ח. אזהרה של מכה אביו ואמו, מניין? ענש שמענו, אזהרה
 לא שמענו. הואיל והוא מזוהר שלא להכות אדם מישראל,
 הרי אביו ואמו בכלל ישראל.
 ט. שתוקי [נ] שאין ידוע מיהו אביו חביב על אמו, ואינו חביב
 על אביו; אף על פי שגדקה [נחמדה] אמו ואמרה: 'בן פלוני
 הוא' - אין זה נסקל או נחנק על פיה. אבל בנו מן השפחה
 ומן הנקריה - אינו חביב לא על אביו ולא על אמו. וכן גר
 שהורתו שלא בקדשה - אינו חביב על מפת אביו וקללתו.
 י. וכשם שאינו חביב על אביו, כך אינו חביב על אמו,
 שנאמר: "ומקלל אביו ואמו" - את שהוא חביב על אביו,
 חביב על אמו, וזה שאינו חביב על אביו, אינו חביב על אמו.
 יא. הגר אסור לקלל אביו הגוי, ולהכותו ולבזהו - כדי שלא
 יאמרו: 'באו מקדשה חמורה לקדשה קלה', שהרי זה מבזה
 אביו; ונוהג בו מקצת כבוד. אבל העבד, אין לו יחס, אלא
 הרי אביו כמי שאינו אביו לכל דבר, אף על פי שגדמחרו.
 יב. מי שהיו אביו ואמו רשעים גמורים, ועוברי עברות -
 אפלו נגמר דינם להריגה, והם יוצאים להריגה - אסור לו
 להכותם ולקללם; ואם קלל או חבל בהם, פטור. ואם עשו
 תשובה - הרי זה חביב ונהג עליהם, אף על פי שהם יוצאין
 למיתה. במה דברים אמורים? בבנו. אבל אחר שבא והכהו
 או קללו אחר שנגמר דינו - אף על פי שעשה תשובה -
 הרי זה פטור, הואיל והוא הולך למיתה. ואם בישו - חביב
 בקנס, המביש.
 יג. עבר אביו או אמו על עברה שלוקין עליה, והיה הוא
 חזן [שמש] לפני הדגים - לא יכה אותם; וכן אם נתחייב
 נדוי, לא יהיה שליח לנדוּתם. ולא ידחף אותם, ולא יבזה
 אותם בשליחות בית דין, אף על פי שהן ראויין לכך, ולא
 עשו תשובה.
 יד. לכל, אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו -
 חוץ ממסית [חבירו לעבודה זרה], שהרי אמרה תורה: "לא
 תחמל ולא תכסה עליו".
 טו. מי שנתחייב שבועה לבנו - כך ראינו בו תמיד, שאינו
 משביעו בשבועת האלה [נ] עם קללה, שהרי זה בא לקללת
 אביו; אלא משביעו שבועה שאין בה אלה. וכבר בארנו,
 שהאב שהרג את בנו, אין אחד מאחיו של נהרג נעשה
 גואל הדם. ולא על ההפיה ועל הקללה בלבד הקפידה
 תורה, אלא אף על הבזיון; שכל המבזה את אביו או אמו
 - אפלו בדברים, ואפלו ברמיה - הרי זה בכלל ארור מפי
 הגבורה, שנאמר: "ארור מקלה אביו ואמו". והרי הוא
 אומר: "עין תלעג לאב, ותבז ליקחת אם וגו'". ויש לבית
 דין להכותו על זה מפת מרדות [מלקות מדרבנן], ולענש כפי
 מה שיראו.

הלכות ממרים פרק ו

א. כבוד אב ואם - מצות עשה גדולה; וכן מורא אב ואם
 - שקלם הפתוב בכבודו ובמוראו: פתוב "כבוד את אביך
 ואת אמך", וכתוב "כבוד את ה' מהונך"; ובאביו ואמו
 כתוב "איש אמו ואביו תראו", וכתוב "את ה' אלהיך

מזוג [במים] ואינו מזוג, כדרך שהגרגרים [שתינים] 48
 שותים. והוא, שיאכל משקל חמשים דינר מבשר זה 49
 במלוגמה אחת, וישתה חצי לג מיני זה בבת אחת. ונב 50
 משל אביו, ואכל אכילה זו ברשות אביו, או שגנב משל 51
 אחרים, ואכל אכילה זו המכערת בין ברשות אביו בין 52
 ברשות אחרים - הרי זה פטור. וכן אם גנב משל אביו, 53
 ואכל אכילה מכערת כזו ברשות אחרים, והיתה אכילת 54
 מצוה אפלו מדבריהם, או אכילת עברה אפלו מדבריהם - 55
 הרי זה פטור, שנאמר: "איננו שמע בקלנו" - שאינו עובר 56
 באכילה זו, אלא על קולם; יצא זה, שעבר בה על דברי 57
 תורה, או שאכלה בדבר מצוה. כיצד? אכל אכילה זו 58
 המכערת עם החבורה הרעה שאוכל עמהם, בדבר מצוה, 59
 או שאכלו מעשר שני בירושלים, אפלו אכלו בתנחומי 60
 אכלים שהיא מצוה מדבריהם - הרי זה פטור. וכן אם 61
 אכלה מנבלות וטרפות שקצים ורמשים, אפלו אכל בתענית 62
 צבור שהיא עברה מדבריהם - הרי זה פטור מן המיתה. 63
 ג. אכל כל מאכל, ולא אכל בשר בהמה - אף על פי שאכל 64
 אכילה זו מבשר העוף, פטור. ואם אכל אכילה זו מבשר 65
 בהמה, והשלים שעור החמשים דינר מבשר העוף - חיב. 66
 שתה כל משקה, ולא שתה יין - פטור. 67
 ד. אכל בשר חי, ושתה יין חי - פטור; ושה קרי [מקרה] 68
 הוא, ואין אדם יכול להמשיך בזה [להתמכר]. וכן אם אכל 69
 בשר מליח ביום השלישי למליחתו, או שתה יין [ישר] - 70
 מגתו - פטור, שאין אדם יכול להמשיך בזה. 71
 ה. לא ענש הפתוי קטן שלא בא לכלל המצוות. וכן איש 72
 שגדל והרי הוא ברשות עצמו, אינו נסקל מפני שגנב ואכל 73
 ושתה אכילה זו המכערת. הא כיצד? מפי השמועה למדו, 74
 שאין דין זה, אלא בכך שלש עשרה שנה ויום אחד, שהביא 75
 שתי שעורות, ומשיביא שתי שעורות, עד שיקיף השער את 76
 כל הגיד. ואחר שהקיף השער כל הגיד - הרי הוא ברשות 77
 עצמו, ואינו נסקל. 78
 ו. כל ימיו של בן סורר ומורה, אינם אלא שלשה חדשים 79
 מאחר שביא שתי שעורות. לפי שאפשר שתתעבר אשתו, 80
 ויהיה עברה נכר בשלשה חדשים; ונאמר: "פי יהיה לאיש 81
 בן סורר ומורה", ולא אב סורר ומורה. הא למדת, שאם 82
 הקיף השער את כל הגיד קדם שישלים שלשה חדשים - 83
 הרי זה פטור. 84
 ז. כיצד דנין בן סורר ומורה? מביאין אותו אביו ואמו 85
 תחלה לבית דין של שלשה, ואומרים להם: "בגנו זה סורר 86
 ומורה". ומביאין שני עדים שגנב משל אביו, וקנה בשר ויין 87
 במה שגנב, ואכל אותם אכילה האמורה, אחר ההתראה; וזו 88
 היא עדות הראשונה. ומלקין אותו כשאר מחיבי מלקות - 89
 שנאמר: "ויסרו [חלקו] אותו, ולא ישמע אליהם". חזר וגנב 90
 משל אביו, ואכל אכילה זו - אביו ואמו מביאין אותו לבית 91
 דין של שלשה ועשרים, ומביאין שנים ומעדין עליו שגנב 92
 ואכל אכילה זו האמורה אחר שהתרו בו; וזו היא עדות 93
 אחרונה - אפלו היו השנים [העדים] הראשונים, הם 94
 האחרונים. ואחר שמקבלין עדותם, בודקין אותו, שמא 95

ח. אף על פי שבכך נצטוונו, אסור לאדם להכביד עלו על 1
 בניו ולדקדק בכבודו עמהם, שלא יביאם לידי מכשול, אלא 2
 ימחל ויתעלם; שהקב"ה שמהל על כבודו, כבודו מחול. 3
 ט. והמכה בנו גדול - מנדין אותו, שהרי הוא עובר על 4
 "ולפני עור, לא תתן מכשול". 5
 י. מי שנטרפה דעתו של אביו או של אמו, ישתדל לנהוג 6
 עמהם כפי דעתם, עד שירחם עליהם. ואם אי אפשר לו 7
 לעמוד, מפני שנשתטטו ביותר - יניחם וילך לו, ויצוה אחרים 8
 להנהיגם כראוי להם. 9
 יא. הממזר חיב בכבוד אביו ומוראו, אף על פי שהוא 10
 פטור על מכתו ועל קללתו עד שיעשה תשובה; שאפלו 11
 היה אביו רשע ובעל עברות, מכבודו ומתירא ממנו. ראה 12
 אותו עובר על דברי תורה - לא יאמר לו: 'אבא, עברת על 13
 דברי תורה!' אלא יאמר לו: 'אבא, כתוב בתורה כך וכך?' 14
 כאלו הוא שואל ממנו, לא כמזהיר. 15
 יב. מי שאמר לו אביו לעבר על דברי תורה, בין שאמר 16
 לו לעבר על מצות לא תעשה, או לבטל מצות עשה - אפלו 17
 של דבריהם - הרי זה לא ישמע לו, שנאמר: "איש אמו 18
 ואביו תיראו, ואת שבתותי תשמרו", בלכם חיבין בכבודי. 19
 יג. אמר לו אביו: 'השקני מים', ומצוה לעשות - אם 20
 אפשר למצוה שתעשה על ידי אחרים - תעשה, ויתעסק 21
 בכבוד אביו; שאין מבטלין מצוה, מפני מצוה. ואם אין 22
 שם אחרים לעשותה - יתעסק במצוה, ויניח כבוד אביו; 23
 שהוא ואביו חיבים בדבר מצוה. ותלמוד תורה, גדול 24
 מכבוד אב ואם. 25
 יד. אמר לו אביו: 'השקני מים', ואמרה לו אמו: 'השקני 26
 מים' - מניח כבוד אמו, ועוסק בכבוד אביו תחלה; מפני 27
 שהוא ואמו חיבין בכבוד אביו. 28
 טו. חיב אדם לכבד את אשת אביו, אף על פי שאינה אמו, 29
 כל זמן שאביו קיים; ושה בכלל כבוד אביו. וכן מכבד בעל 30
 אמו, כל זמן שאמו קיימת. אבל לאחר מיתתו, אינו חיב. 31
 ומדברי סופרים, שיהיה אדם חיב בכבוד אחיו הגדול 32
 בכבוד אביו. 33

יום שישי ב' אייר ה'תש"ע

הלכות ממרים פרק ז

א. בן סורר ומורה האמור בתורה - הרי נתפרשה בו 36
 סקילה, ולא ענש הפתוי אלא אם בן הזהיר. והיכן הזהיר? 37
 - "לא תאכלו על הדם", לא תאכלו אכילה המביאה לידי 38
 שפיכות דמים; הרי זו אכילת בן סורר ומורה - שאינו נהרג 39
 אלא על אכילה מכערת שאכל, שנאמר: "זולל וסבא"; מפי 40
 השמועה למדו, שהזולל הוא האוכל בשר ברעבתנות, 41
 וסבא השותה יין ברעבתנות. 42
 ב. אכילה זו שהוא חיב עליה - דברים הרבה יש בה, והם 43
 כלל הלכה מפי הקבלה. אינו חיב סקילה, עד שגנב משל 44
 אביו, ויקנה בשר בזול ויין בזול, ויאכל וישתה חוץ מרשות 45
 אביו, בחבורה שפלה ריקנין פחותין. ויאכל הבשר מי ואינו 46
 חי, בשל ואינו בשל, כדרך שהגנבים אוכלים; וישתה יין 47

ונתחדשה ה'לכה. ומשה רבנו תקן להן לישראל שבעת ימי
 אבלות, ושבעת ימי המשתה.
 ב. מאימתי יתחייב אדם באבל? משיסתם הגולל נ- כיוסו
 הקבר. אבל כל זמן שלא נקבר המת, אינו אסור בדבר מן
 הדברים שהאבל אסור בהן. ומפני טעם זה, רחץ דוד המלך
 וסך בשמת הילד, קדם שיקבר.
 ג. הרוגי מלכות שאין מניחין אותן להקבר - מאימתי
 מתחילין להתאבל עליהם, ולמנות שבועה ושלשים? -
 משנתאשו מלשאל למלך לקברו, אף על פי שלא נתאשו
 מלגנב אותן.
 ד. מי שטבע בנהר, או מי שאכלתהו חיה רעה -
 משנתאשו לבקש. מצאווה אברים אברים - אין מונין לו
 עד שימצא ראשו ורבו, או נתיאשו מלבקש.
 ה. מי שדרכם לשלח המת למדינה אחרת לקברו, ואינם
 יודעים מתי יקבר - מצת שיתזירו פניהם מללוותו,
 מתחילין למנות שבועה ושלשים, ומתחילין להתאבל.
 ו. הנפלים, אין מתאבלין עליהן. וכל שלא שעה שלשים
 יום באדם, הרי זה נפל; אפלו מת ביום שלשים, אין
 מתאבלין עליו.
 ז. ואם ידע בודאי שנולד לתשעה חדשים גמורין - אפלו
 מת ביום שנולד, מתאבלין עליו.
 ח. בן תשעה חדשים שנולד מת, וכן שמונה שמת אפלו
 לאחר שלשים יום, ומי שיצא מחתך או מסרס, אף על פי
 שכלו לו חדשי - הרי זה נפול, ואין מתאבלין עליהם, ולא
 תעסקו [בזמן מלאכתם] עמהם.
 ט. כל הרוגי מלכות - אף על פי שבדין המלך נהרגו, והתורה
 נתנה לו רשות להרגם - הרי אלו מתאבלין עליהם, ואין
 מונעין מהם כל דבר [הטור וכיו"ב]; וממונם למלך, ונקברין
 בקברי אבותיהם. אבל כל הרוגי בית דין - אין מתאבלין
 עליהם, אבל אוננין; שאין אנינות אלא בלב. ואין נקברין עם
 אבותיהם עד שיתאבל הבשר; וממונם ליורשיהם.
 י. כל הפורשין מדרגי צבור, והם האנשים שפרקו על
 המצוות מעל צוארם, ואינן נקללין בכלל ישראל בעשית
 המצוות וכבוד המועדות וישיבת בתי פגסיות ובהי
 מדרשות, אלא הרי הם בני חורין לעצמן כשאר האמות,
 וכן המינין והמשמדין והמוסרין - כל אלו, אין מתאבלין
 עליהם; אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשין לבנים
 ומתעטפין לבנים, ואוכלים ושותים ושמיחים שאבדו
 שונאיו של הקדוש ברוך הוא, ועליהם הפתוב אומר: "הלא
 משנאיד, ה' אשנא".
 יא. המאבד עצמו לדעת - אין מתעסקין עמו לכל דבר,
 ולא מתאבלין עליו, ולא מספדין אותו. אבל עומדין עליו
 בשורה, ואומרינן עליו ברפת אבלים וכל דבר שהוא כבוד
 לחיים. ואיזה הוא המאבד עצמו לדעת? לא שעלה לראש
 הגג, ונפל ומת; אלא האומר: 'הריני עולה לראש הגג',
 וראה אותו שעלה מיד דרך פסע, או שהיה מצר [שרוי
 בצער], ונפל ומת - הרי זה בחזקת שאבד עצמו לדעת. אבל
 אם ראו אותו חנוק ותלוי באילן, או הרוג ומשלה על גב

הקיף השער את כל הגיד. אם לא הקיף, ולא שלמו לו
 שלשה חדשים - גומרינ דינו בדרך כל הרוגי בית דין,
 וסוקלין אותו. ואינו נסקל עד שיהיו שם שלשה הראשונים
 [הדיינים] - שנאמר: "בגנו זה", זה הוא שלקה בפניכם.
 ח. ואם מחלו לו אביו ואמו קדם שיגמר דינו - פטור.
 ט. ברח עד שלא נגמר דינו, ואחר כך הקיף השער מלמטה
 - פטור. ואם משנגמר דינו ברח - אפלו הזקין - כל עת
 שימצא, יסקל; שכל מי שנגמר דינו - הרי הוא כהרוג, ואין
 לו דם.
 י. היה אביו רוצה [לחובשו], ואמו אינה רוצה, אמו רוצה,
 ואביו אינו רוצה - אינו נעשה בן סורר ומורה, שנאמר:
 "ותפשו בו אביו ואמו". היה אחד מהן גדם, או חגר, או
 סומא, או אלם, או חרש - אינו נעשה בן סורר ומורה,
 שנאמר: "ותפשו בו", ולא גדמים; "והוציאו אותו", ולא
 חגרים; "ואמרו", ולא אלמים; "בגנו זה", ולא סומים;
 "איננו שמע בקלנו", ולא חרשים.
 יא. גזרת הכתוב היא, שלא יסקל אלא בן סורר ומורה;
 אבל הבת - אינה נדונה בדין זה, שאין דרכה להמשך
 באכילה ושתיה כאיש, שנאמר: "בן" - בן ולא בת, ולא
 טמטום, ולא אנדרוגינוס.
 יב. טמטום שנקרע [נזחח], ונמצא זכר - אינו נעשה בן
 סורר ומורה, שנאמר: "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה", עד
 שיהיה בן משעת הנייה.
 יג. בן סורר ומורה צריך הכרזה. וכיצד מכריזין עליו?
 פותחין לכל ישראל: 'בבית דין של פלוני סקלנו פלוני מפני
 שהיה בן סורר ומורה'.
 יד. בן סורר ומורה - הרי הוא ככל הרוגי בית דין,
 שממונם ליורשיהם; שאף על פי שאביו גרם לו סקילה,
 הרי הוא יורש כל נכסיו.
 בריך רחמנא דסייען

הלכות אבל

יש בכללן ארבע מצוות - אחת מצות עשה, ושלש מצוות
 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להתאבל על הקרובים.
 ואפלו בהן מתטמא ומתאבל על הקרובים. ואין אדם
 מתאבל על הרוגי בית דין. ולפי זה כללית הלכות אלו
 בספר זה, שהן מעין קבורה ביום מיתה, שהיא מצות עשה;
 (ב) שלא ישמא בהן גדול לקרובים; (ג) שלא יכנס עם המת
 באהל; (ד) שלא ישמא בהן הדיוט לגפש אדם, אלא
 לקרובים בלבד. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות אבל פרק א

א. מצות עשה להתאבל על הקרובים, שנאמר: "ואכלתי
 חטאת היום, היטיב בעיני ה'?"! ואין אבלות מן התורה
 אלא ביום ראשון בלבד, שהוא יום המיתה ויום הקבורה;
 אבל שאר השבועה - אינן דין תורה. אף על פי שנגמור
 בתורה: "ויעש לאביו אבל שבועת ימים" - נתנה תורה,

1 סיפו [חרבו] - הרי זה בחזקת כל המיתם, ומתעסקין עמו,
2 ואין מונעין ממנו דבר.

הלכות אבל פרק ב

3 א. אלו שאדם חיב להתאבל עליהן דין תורה: אמו ואביו,
4 בנו ובתו, אחיו ואחותו מאביו. ומדבריהם - שיתאבל
5 האיש על אשתו הנשואה, וכן האשה על בעלה, ומתאבל
6 על אחיו ועל אחותו שהן מאמו.

7 ב. אפלו הכהן, שאינו מתטמא לאחיו ואחותו מאמו, ולא
8 לאחותו הנשואה, אף על פי שהיא מאביו - מתאבל הוא
9 עליהן; ואם היתה אחותו זו הנשואה מאביו, הרי היא
10 מתאבל עליה דין תורה.

11 ג. בנו או אחיו הבא מן השפחה או מן הנכרית - אינו
12 מתאבל עליהם כלל. וכן מי שנתגר הוא ובניו, או נשתחרר
13 [מעבדות] הוא ובניו - אין מתאבלין זה על זה. וכן אשתו
14 ארוסה, אינו מתאבל עליה ולא אונו [אין לו דין אונן]; וכן
15 היא לא אוננת ולא מתאבלת עליו.

16 ד. כל הקרובים שהוא חיב להתאבל עליהם - הרי זה
17 מתאבל עמהם [באבלותם על קרוביהם] בפניהם [בנוכחותם],
18 מדברי סופרים. כיצד? הרי שמת בן בנו, או אחי בנו, או
19 אם בנו - חיב לקרע בפני בנו, ולנהג אבלות בפניו; אבל
20 שלא בפניו, אינו חיב. וכן בשאר הקרובים.

21 ה. אשתו הנשואה - אף על פי שהוא מתאבל עליה - אינו
22 מתאבל עמה על שאר קרוביה, אלא על אביה ועל אמה
23 בלבד; משום כבוד אשתו, נוהג אבלות עליהם בפניה.
24 כיצד? מי שמטה חמותו או חמיו - כופה [הופך] משתו,
25 ונוהג אבלות עם אשתו בפניה; אבל שלא בפניה, אינו נוהג
26 אבלות. וכן האשה שמת חמיה או חמותה - נוהגת אבלות
27 בפני בעלה. אבל שאר קרוביה - כגון שמת אחי אשתו או
28 בנה, והאשה שמת אחי בעלה או בנו - אין מתאבלין זה
29 עם זה. וכן יראה לי, שאם מטה אשת בנו או בעל בתו -
30 אינו חיב להתאבל עמה. וכן כל פיוצא בזה.

31 ו. כמה חמורה מצות אבל, שהרי הכהן נדחית לו השמאה
32 מפני קרוביו, כדי שיתעסק עמהם ויתאבל עליהם, שנאמר:
33 "כי אם לשארו הקרב אליו, לאמו ולאביו וכו' לה יטמא",
34 מצות עשה - שאם לא רצה להתטמא, מטמאין אותו על
35 פרחו. במה דברים אמורים? בזכרים שהזוהרו על השמאה.
36 אבל הכהנות - הואיל ואינן מזוהרות על השמאה, כך אינן
37 מצוות להתטמא לקרובים; אלא אם רצו, מתטמאות; ואם
38 לא רצו, לא יתטמאו.

39 ז. אשתו של כהן - מתטמא לה על פרהו. ואינו מתטמא
40 לה אלא מדברי סופרים; עשו אותה כמת מצוה - בין
41 שאין לה יורש אלא הוא, לא תמצא מי שיתעסק בה אלא
42 הוא. ואינו מתטמא אלא לנשואה בלבד; אבל הארוסה, לא
43 יתטמא לה.

44 ח. וכן כל אותן שאמרנו שאין מתאבלין עליהן, כגון חרוגי
45 בית דין, והפורשים מדרכי צבור, והנפלים, והמאבד עצמו
46 לדעת - אין הכהן מתטמא להן. ועד מתי הוא מצוה

47 להתטמא לקרוביו? עד שיסתם הגולל [כיסוי הקבר]. אבל
48 מאחר שנסתם הגולל - הרי הם כשאר כל המתים, שאם
49 נתטמא בהם, לוקה.

50 ט. אשתו הפסולה, אינו מתטמא לה; לפיכך, מי ששמעה
51 שמת בעלה ונשאת, ובא בעלה - שניהם אין מתטמאין לה,
52 שהרי היא פסולה לשניהם. אבל מתטמא הוא לאמו, אף
53 על פי שהיא חללה [פסולה לכהונה]; וכן מתטמא לבנו
54 ולבתו ולאחיו ולאחותו, אף על פי שהם פסולין - אפלו
55 היו ממזרים, מתטמא להם.

56 י. אחותו הנשואה - אינו מתטמא לה, אף על פי שהיא
57 נשואה לכהן, שנאמר: "ולאחותו הבתולה הקרובה אליו,
58 אשר לא היתה לאיש". הבתולה, פרט לאנוסה ומפתח;
59 יכול שאני מוציא אף הבוגרת, או מכת עץ [נשדו בתוליה
60 ממכה]? - תלמוד לומר: "אשר לא היתה לאיש", מי
61 שהיתה בידי איש. "אשר לא היתה לאיש" - פרט
62 לארוסה, שאינו מתטמא לה, אף על פי שהיא ארוסה לכהן.
63 יא. נתגרשה אחותו מן הארוסין - מתטמא לה, שנאמר:
64 "הקרובה אליו", להביא את המגרשת מן הארוסין.
65 יב. אחיו ואחותו מאמו, אינו מתטמא להם, שנאמר:
66 "ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו" - מה בנו הראוי לירשתו,
67 אף אחיו ואחותו הראויים לירשתו.

68 יג. הספקות, אינו מתטמא להם, שנאמר: "לה יטמא" -
69 מתטמא הוא על הודאי, ואינו מתטמא על הספק. לפיכך,
70 הולדות שנתערבו, והבן שהוא ספק בן שבעה לאחרון או
71 בן תשעה לראשון, וכן כל פיוצא בהם - אינו מתטמא להם
72 מספק. וכן כל המתגרשת ספק גרושין או בגט פסול - אינו
73 מתטמא לה.

74 יד. אין הכהן מתטמא לאבר מן החי מאביו, ולא לעצם
75 מעצמות אביו. וכן המלקט עצמות אביו - אינו מתטמא
76 להן, אף על פי שהשדרה קימת.

77 טו. נקטע ראשו של אביו, אינו מתטמא לו, שנאמר:
78 "ולאביו" - בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר. וכן
79 שאר הקרובים. השמאה לקרובים דחוייה היא, ולא התרה
80 לכל [לכל חותן]. לפיכך, אסור לכהן להתטמא למת, אפלו
81 בעת שמתטמא לקרוביו - שנאמר: "לה יטמא", אינו
82 מתטמא לאחרים עמה; שלא יאמר: 'הואיל ונתטמאתי על
83 אבי, אלקט עצמות פלוני', אע"פ בקבר פלוני. לפיכך, כהן
84 שמת לו מת - צריך להזהר ולקברו בסוף בית הקברות, כדי
85 שלא יבנס לבית הקברות, ולא יתטמא בקברות אחרים
86 כשיקבר מתו.

יום שבת קודש ג' אייר ה'תש"ע

הלכות אבל פרק ג

87 א. כל כהן שנטמא למת, חוץ משה מתים המפרישים
88 בתורה או אשתו, בעדים והתראה - הרי זה לוקה, שנאמר:
89 "לנפש לא יטמא בעמיו". ואחד הנוגע במת או המאחיל
90 או הנושא, ואחד המת או שאר השמאות הפורשות מן המת
91 - שנאמר: "לנפש לא יטמא". וכבר פירשנו בהלכות טמאת

1 מת, כל הדברים המטמאים מן המת, מן התורה או
2 מדבריהם.
3 ב. וכן אם נגע הפה בקבר, לוקה. אבל נוגע הוא בכגדים
4 שנגעו במת, אף על פי שמתטמא בהם טמאת שבעה.
5 ג. וכן אם נכנס לאהל טמא שנוכנסה לו הטמאה - לוקה,
6 אף על פי שעצמה של טמאה בבית אחר. וכבר בארנו כל
7 האהלים שתכנס להם הטמאה, או שתצא מהם, ודין
8 הסככות [ענפים המאהילים] והפרעות [אבנים המאהילים],
9 וכל הדברים המביאים את הטמאה, והחוצצין בפני
10 הטמאה, ואיזה מהם דין תורה, ואיזה מהם מדבריהם -
11 הכל בהלכות טמאת מת. ושם בארנו, שאין הגוים מטמאין
12 באהל, ולפיכך קברותיהם טהורים, ומתו להן להכנס
13 לשם, ולדרוך על קברותיהם; ואינו אסור אלא שיעב בטמאה
14 או ישאנה, כמו שבארנו שם.
15 ד. כהן שנוכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה, ואחר
16 שידע התרו בו - אם קפץ ויצא, פטור; ואם ישב שם כדי
17 השתחויה כמו שבארנו בענין טמאת מקדש, הרי זה לוקה.
18 נכנס ויצא, וחזר ונכנס ויצא - אם התרו בו על כל פעם
19 ופעם, לוקה על כל כניסה וכניסה. וכן אם נגע במת והתרו
20 בו ופרש, וחזר ונגע והתרו בו - אפלו מאה פעמים - לוקה
21 על כל אחת ואחת. הנה נוגע ולא פרש, או שהיה עומד
22 בבית הקברות ונגע במתים אחרים - אף על פי שהתרו בו
23 כמה פעמים, אינו לוקה אלא אחת; שהרי הוא מחלל
24 ועומד כל זמן שלא פרש.
25 ה. המטמא את הפה - אם היו שניהם מזידין - לוקה
26 הפה, וזה שטמאו עובר על "ולפני עור לא תתן מכשל".
27 היה הפה שוגג, וזה שטמאו מזיד - הרי זה שטמאו לוקה.
28 ו. כהן גדול אינו מתטמא לקרובים, שנאמר: "לאביו ולאמו
29 לא יטמא"; וכן אינו נכנס עם המת באהל, אפלו קרוביו -
30 שנאמר: "ועל כל נפש מת לא יבא". הא למדת, שהוא
31 חיב ב"לא יבא", וחיב ב"לא יטמא". כיצד? נגע או נשא,
32 לוקה אחת. נכנס לאהל וישב שם עד שמת עליו המת, או
33 שנוכנס בשדה [ו- מרכבה כעין ארון] תבה ומגדל [ו- ארון] וקא
34 חביו ופרע עליו גג השדה, שהרי טמאה וביאה באין באחד
35 - לוקה שתיים: משום "לא יבא", ומשום "לא יטמא".
36 ז. נטמא מקדם, ואחר כך נכנס לאהל - אם התרו בו, לוקה
37 אף על הביאה.
38 ח. כהן שפגע במת מצוה בדרך, הרי זה מתטמא לו; אפלו
39 כהן גדול, חיב להתטמא לו ולקברו. ואיזה הוא מת מצוה?
40 זה אחד מישראל שהיה משלף בדרך, ואין לו קוברין. ודבר
41 זה, הלכה מפי הקבלה [מחשבתו]. במה דברים אמורים?
42 בשעה הפכה להכין לבדו, ואין עמו אחר, ואפלו קרא שם בדרך,
43 ואין לו עונה. אבל אם פשיקרא אחרים עונים אותו, אין
44 זה מת מצוה, אלא קורא לאחרים, ויבואו ויתעסקו בו.
45 ט. היו כהן וזויר מהלכין בדרך, ופגעו במת מצוה -
46 יתעסק בו הזויר, שהרי אין קדשתו קדשת עולם, ואל יטמא
47 בו הפה, אף על פי שהוא כהן הדיוט. הנה כהן גדול וכהן
48 הדיוט, יטמא כהן הדיוט. וכל הקודם את חברו, מתאחר

בטמאה; וסגן [של כה"ג] עם [כהן] - משום מלחמה שפגעו
במת מצוה - יתטמא משום מלחמה, ואל יתטמא הסגן.
י. נשיא שמת - הכל מתטמאין לו, אפלו כהנים; עשוהו
במת מצוה לכל, מפני שהכל חיבין בכבודו. וכן הכל אוננין
עליו.
יא. בנות אהרן לא הזהירו על טמאת מת, שנאמר: "אמר
אל הכהנים בני אהרן" - "בני אהרן", ולא בנות אהרן. וכן
החללים [כהנים פסולים] מתרין להתטמא - שנאמר: "בני
אהרן", עד שהיו בכהונם.
יב. כהן קטן, הרי הגדולים מזהירים שלא יטמאוהו; ואם
בא להתטמא מעצמו - אין בית דין מצוין עליו להפרישו,
אבל אביו צריך לחנכו בקדשה.
יג. מת תופש ארבע אמות שלו לטמאה; וכל כהן שנוכנס
לתוך ארבע אמות, מכין אותו מכת מרדות. וכן אם נכנס
לבית הפרס [שדה שנחרש בה קבר], או יצא לחוצה לארץ,
או שנטמא בדם תבוסה, או בגולל ובודק [כ- יסיוי הקבר]
וכיוצא בהם - מכין אותו מכת מרדות, מפני שהם אבות
של דבריהם, כמו שבארנו בהלכות טמאת מת. אבל אם
נכנס לבית הקברות, לוקה מן התורה.
יד. מתו להן להתטמא בבית הפרס או בחוצה לארץ
לדבר מצוה, בזמן שאין שם דרך אלא היא - כגון שהלך
לשא אשה, או ללמד תורה; אף על פי שיש שם מי
שילמדנו בארץ ישראל, לא מן הכל אדם זוכה ללמד. וכן
מתטמא בטמאה של דבריהם לכבוד הבריות. כיצד? אבל
שהלך לבית הפרס, הכל הולכין אחריו לנחמו שם. וכן
מולגין [דורכים] על גבי ארונות של מתים לקראת מלכים
- ואפלו מלכי גוים, כדי להכחין בינם לבין מלכי ישראל
כשיחזרו כבודם למקומם. וכן כל פיוצא בזה. וכן מטמא
בטמאה של דבריהם לדון עם הגוים ולערער עמיהם, מפני
שהוא מציל מידם. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות אבל פרק ד

א. מנהג ישראל במתים ובקבורה, כך הוא: מאמצין
[סוגרים] עיניו של מת, ואם נפתח פיו - קושרין את לחייו;
ופוקקין נקביו אחר שמדיחין אותו, וסכין אותו במיני
בשמים, וגוזזין שעריו. ומלבישין אותו תכריכין תפויין של
פשתן לבנים, ולא יהיו דמיהם יקרים; ונהגו חכמים בסודר
שנה זור, שלא לביש את מי שאין לו. ומכסין פני המת,
שלא לביש את העניים שפניהם משחרין ברעב.
ב. ואסור לקבר בתכריכין של משי ובכגדים המזהבין
המרקמין, אפלו לנשיא שבישראל; שזו גסות רוח
והשחתה, ומעשה גוים. וסובלין [ונושאים] את המת על
הכתף, עד בית הקברות.
ג. ונושאי המטה אסורין בנעילת הסנדל - שמה תפסק
רצועה מסנדלו של אחד מהם, ונמצא מתעכב מן המצוה.
ד. וחופרין בעפר מערות, ועושין כוף בצד המערה; וקוברין
אותו בו ופניו למעלה, ומחזירין העפר והאבנים עליו. ויש
להם [חומר] לקבר בארון של עץ. והמלוין את המת אומרים

שָׁעָרוֹ, אֲלֵא מַגְדֵּל פָּרַע. וּכְשֶׁם שְׁאָסוּר לְגַלְחָה שְׁעַר רֹאשׁוֹ, 49
כָּף אָסוּר לְגַלְחָה שְׁעַר זָקְנוֹ, וְכָל שְׁעַר שֵׁישׁ בּוֹ - אֶחָד הַמְגַלְחָה 50
[את האחרים], וְאֶחָד הַמְתַּגַּלְחָה. הִיָּה מְגַלְחָה, וְשָׁמַע שְׁמַת 51
אָבִיו - מַשְׁלִים תְּגַלְחַת שְׁעָרוֹ, אֶחָד הַמְגַלְחָה וְאֶחָד הַמְתַּגַּלְחָה. 52
וְכֵן אָסוּר לְגַלְחָה שְׂפָה [שפם], וְלִטֹּל צִפְרָנָיו בְּכָלִי; אֲבָל 53
בְּשִׁנָּיו, אוֹ שְׁנִטֵּל צִפְרָן בְּצַפְרָן, מֵתָר. 54
ג. וּמִנֵּין שֶׁהָאֵבֶל אָסוּר לְכַבֵּס בְּגָדָיו, וְלַחֲזֹץ גּוּפוֹ, וְלִסְוֹף? 55
שֶׁנֶּאֱמָר: "הֵתְאֲבִיל נָא, וְלִבְשִׁי נָא בְּגָדִי אֲבָל, וְאֵל תְּסוּכִי 56
שָׁמָּן"; וְרַחֲצִיָּה בְּכֻלָּל סִיכָה - שֶׁהֲרִיחִיצָה קוֹדֶמֶת לְסִיכָה, 57
שֶׁנֶּאֱמָר: "וְרַחֲצֵת וְסִכָּת". וּכְשֶׁם שֶׁהָאֵבֶל אָסוּר בְּכַבּוּס 58
בְּגָדִים, כָּף אָסוּר לְלַבֵּשׁ פְּלִים לְבָנִים חֲדָשִׁים וּמִגְהָצִין. 59
ד. אָסוּר לְסוּף מְקַצֵּת גּוּפוֹ, כָּכֵל גּוּפוֹ; וְאִם לְהַעֲבִיר אֶת 60
הַזָּהָמָא, מֵתָר. וְכֵן בְּרַחֲצִית מְקַצֵּת גּוּפוֹ בַּחֲמִין; אֲבָל בְּצוּנָה 61
רוֹחֵץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, אֲבָל לֹא כָּל גּוּפוֹ. 62
ה. מִנֵּין לְאֲבָל שְׁאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה? שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיִּנָּחֶם 63
דָּוִד אֶת בֵּית שִׁבְעָה אֲשֶׁתּוֹ, וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁכַּב עִמָּה"; מִכָּלִל, 64
שֶׁהִיָּה אָסוּר מִקֶּדֶם. וְכֵן לֹא יֵשֵׁא הָאֵבֶל אִשָּׁה, וְלֹא תִנָּשֵׂא 65
הָאִשָּׁה, אִף עַל פִּי שֶׁאֵין מְשַׁמְשִׁין מִטָּתָם. וּמֵתָר לְהַתְיַחֵד 66
עִם אֲשֶׁתּוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ. 67
ו. מִנֵּין שֶׁהָאֵבֶל אָסוּר בְּנִעֻלַת הַסֶּנְדֵּל? שֶׁהָרִי נֶאֱמָר 68
בִּיחְזָקָא: "וַיַּעֲלֶיף תִּשְׁיִים בְּרַגְלֶיךָ"; מִכָּלִל, שֶׁכָּל הָעָם 69
אָסוּרִין. הִיָּה בֹא בְּדֶרֶךְ, נּוֹעַל וְהוֹלֵךְ; וּכְשִׁיכָנֶס בְּמִדְיָנָה [- 70
לְעִירָה], חוֹלֵץ מִנְעָלָיו. 71
ז. רָמַז לְאֲבָל שְׁאָסוּר בְּעִשִׂית מְלֶאכָה - זֶה שֶׁנֶּאֱמָר: 72
"וְהִפְכָּתִי תְּחִיבֶם לְאֲבָל"; מֵה חָג אָסוּר בְּעִשִׂית מְלֶאכָה, אִף 73
אֲבָל אָסוּר בְּעִשִׂית מְלֶאכָה. וּכְשֶׁם שֶׁהוּא אָסוּר בְּעִשִׂית 74
מְלֶאכָה - כָּף הוּא אָסוּר לִשְׂאֵל וְלִתֵּן בְּסַחֲוֹרָה, וְלִילֵף מִמִּדְיָנָה 75
לְמִדְיָנָה בְּסַחֲוֹרָה. 76
ח. כָּל שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים, אָסוּר בְּעִשִׂית מְלֶאכָה, אֲפִלּוּ 77
הִיָּה עֲנִי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצִּדָּקָה. מִפָּאָן וְאִילָף, אִם הִיָּה עֲנִי - 78
עוֹשֶׂה בְּצִנּוּת בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְהָאִשָּׁה טוֹוָה בְּפֶלֶף בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ. 79
ט. שְׁנֵי אַחִים אוֹ שְׁנֵי שְׁתֵּפִין שֶׁהֵיוּ בְּחִנּוּת אַחַת, וְאָרַע אֲבָל 80
לְאֶחָד מֵהֶם - נּוֹעֲלִין אֶת הַחִנּוּת כָּל שְׁבָעָה. 81
י. אֲפִלּוּ דְּבָרִים הַמִּתְרִין לְעִשׂוֹתָן בְּחִלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אָסוּר 82
לְאֲבָל לְעִשׂוֹתָם בִּידּוֹ בִּימֵי אֲבָלוֹ; אֲבָל אַחֲרֵים עוֹשִׂים לוֹ. 83
כִּיצַד? הֵיוּ [זְקוּקִים] זִיתִּי לְהַפֵּךְ [לְפָנַי דְּרִיכְתָּם], וְכִדְּיו [שֶׁל 84
שִׁמּוֹן] לְגוֹף [לְפָקוֹק], וּפְשָׁתָנוּ לְעִלּוֹת מִן הַמִּשְׁרָה [בְּמִים], 85
וְצִמְרוֹ מִן הַיּוֹרֵה [קַעֲרַת צַבֵּעַ] - שׁוֹכֵר אַחֲרֵים לְעִשׂוֹתָן לוֹ, 86
כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָבְדוּ. וּמִרְבָּצִין לוֹ שֶׁדָּהוּ מִשְׁתַּגֵּעַ עֲזוֹת הַמֵּים. 87
יא. הָאָרִיסִין [פּוֹעֲלִים בְּאִדְמָה תַּמּוּרַת יְבוּל] וְהַתְּכִירִין 88
[שׁוֹכְרִים אִדְמָה בְּדַמֵּי יְבוּל] שֶׁלּוֹ וְהַקְּבָלָנִין [שׁוֹכְרִים בְּכֶסֶף], 89
הָרִי אֵלָיו יַעֲשׂוּ בְּדֶרֶךְ. אֲבָל הַחֲמִירִין וְהַגְּמָלִין בְּהִמּוֹת שֶׁלּוֹ, 90
וְהַסְּפָרִין בְּסַפִּינָה שֶׁלּוֹ - הָרִי אֵלָיו לֹא יַעֲשׂוּ; וְאִם הֵיוּ מִחֲפָרִין 91
אוֹ מִשְׁפָּרִין מִקֶּדֶם לְזִמְן קִצּוֹב, הָרִי אֵלָיו יַעֲשׂוּ. 92
יב. שְׂכִיר יוֹם, אֲפִלּוּ בְּעִיר אַחֲרָת - לֹא יַעֲשֶׂה לוֹ. 93
יג. הָאֵבֶל שֶׁהִתָּה מְלֶאכֶת אַחֲרֵים בִּידּוֹ, בֵּין בְּקַבְּלָנוּת בֵּין 94
שְׂאִינָה בְּקַבְּלָנוּת - לֹא יַעֲשֶׂה. הִתָּה מְלֶאכֶתָּה בִּיד אַחֲרֵים - 95
בְּבֵיתוֹ, לֹא יַעֲשֶׂה; בְּבֵית אַחֵר, עוֹשִׂין. 96

לו: 'לך בשלום', שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבוֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם". 1
וּמִצִּינִין [- מִסְמָנִים] אֶת הַקְּבָרוֹת, וּבוֹנִין נֶפֶשׁ [- מִצְבָּה] עַל 2
הַקְּבָר; וְהַצִּדִּיקִים, אֵין בּוֹנִים לָהֶם נֶפֶשׁ עַל קְבֻרָתֵיהֶם - 3
דְּבָרֵיהֶם הֵם זְכוּרָנָם. וְלֹא יִפְנֶה אָדָם לְבַקֵּר הַקְּבָרוֹת. 4
ה. הַגּוֹסֵס, הָרִי הוּא כָּחִי לְכָל דְּבָר; אֵין קוֹשְׁרִין לְחִיָּיו, וְאֵין 5
פּוֹקֵקִין נִקְבִּיו, וְאֵין מְנִיחִין כָּלִי מִתְכּוֹת וְכָלִי מִקָּר עַל טְבוּרוֹ 6
שֶׁלֹּא יִתְפַּח, וְלֹא סָכִין אוֹתוֹ, וְלֹא מְדִיחִין אוֹתוֹ, וְלֹא מְשִׁילִין 7
אוֹתוֹ עַל הַחוּל וְלֹא עַל הַמֶּלֶח - עַד שֶׁעָה שְׁיָמוֹת; וְהַנּוֹגֵעַ 8
בּוֹ, הָרִי זֶה שׁוֹפֵף דָּמִים. לָמָּה זֶה דּוֹמָה? לְגַר שֶׁמִּטְפֹּטֵף - 9
כִּינֵן שִׁינֵּעַ בּוֹ אָדָם, יִכְבֶּה. וְכָל הַמֵּאֲמֵץ עֵינָיו עִם יְצִיאַת 10
נֶפֶשׁ, הָרִי זֶה שׁוֹפֵף דָּמִים; אֲלֵא יִשְׁהָה מַעֲט, שֶׁמָּא נִתְעַלֵּף. 11
וְכֵן אֵין קוֹרְעִין עֲלָיו, וְלֹא חוֹלְצִין כְּתָף, וְלֹא מְסַפִּידִין, וְלֹא 12
מְכַנִּיסִין עִמּוֹ אֲרוֹן וְתַכְרִיכִין בְּפִית - עַד שְׁיָמוֹת. 13
ו. מִי שִׁמְתּוֹ מִטָּל לְפָנָיו, אוֹכֵל בְּבֵית אַחֵר; אֵין לוֹ בֵּית אַחֵר, 14
עוֹשֶׂה מַחֲצִיָּה וְאוֹכֵל; אֵין לוֹ דְּבָר לְעִשְׂוֹת מַחֲצִיָּה, מִחֲזִיר פָּנָיו 15
וְאוֹכֵל. וְיֵבִין כָּף וְיֵבִין כָּף, אֵינוֹ מִסֵּב וְאוֹכֵל, וְלֹא אוֹכֵל בְּשָׂר, 16
וְאֵינוֹ שׁוֹתֶה יֵין, וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ [הַמּוֹצִיא], וְאֵינוֹ מְזַמֵּן [בְּרַכַּת 17
הַמּוֹזֵן], וְאֵין מְבָרֵכִין עֲלָיו, וְאֵין מְזַמְּנִין עֲלָיו [לֹא מִצְטָרֵף 18
לְזִימּוֹן], וּפְטוּר מִקְרִיַּת שְׁמַע, וּמִן הַתְּפִלָּה, וּמִן הַתְּפִלִּין, וּמִכָּל 19
מִצְוֹת הָאֲמּוּרוֹת בְּתוֹרָה. בְּשַׁבָּת - מִסֵּב, וְאוֹכֵל בְּשָׂר, וְשׁוֹתֶה 20
יֵין, וּמְזַמֵּן, וּמְבָרֵךְ, וּמְבָרֵכִין עֲלָיו, וּמְזַמְּנִין עֲלָיו; וְחֵיב כָּל 21
מִצְוֹת הָאֲמּוּרוֹת בְּתוֹרָה, חוּץ מִתַּשְׁמִישׁ הַמָּטָה. נִקְבַּר הַמֵּת - 22
הָרִי זֶה מֵתָר לְאֲכָל בְּשָׂר, וְלִשְׁתּוֹת יֵין מַעֲט כְּדִי לְשִׁרּוֹת אֲכִילָה 23
שְׁבִמְצִיו, אֲבָל לֹא לְרוּחוֹ. 24
ז. אֵין מְשַׁהֵין אֶת הַמֵּת, אֲלֵא מְדַחִין [מַמְהָרִים] מִטָּה מִיד; 25
וְכָל הַמְדַּחֵה מִטָּה, הָרִי זֶה מְשַׁבָּח. וְעַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ, הָרִי 26
זֶה מְגַנֵּה. 27
ח. הִיָּה עָרֵב שַׁבָּת, אוֹ עָרֵב יוֹם טוֹב, אוֹ שֶׁהֵיוּ גִשְׁמִים 28
מְזַלְפִין עַל הַמָּטָה - מֵתָר; שֶׁלֹּא מֵהָר אֲלֵא לְכַבּוֹד אָבִיו 29
וְאִמּוֹ. וְכָל הַמִּלִּין אֶת מָתוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, אֲלֵא אִם 30
כֵּן הָלִינוּ לְכַבּוֹד וְלִהְיוֹת שְׂרָכִיו. 31
ט. הָאֵבֶל בְּיוֹם רֹאשׁוֹן בְּלִבְד אָסוּר לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין, וְלֶאֱכֹל 32
מִשְׁלּוֹ, וְחֵיב לִישֹׁב עַל מָטָה כְּפוּיָה [- הַפּוֹכַח]. וּבִשְׁאָר יָמֵי 33
הָאֵבֶל מֵתָר לוֹ לְאֲכֹל מִשְׁלּוֹ, וְלִישֹׁב עַל גְּבִי מִפֶּץ [מִצַּע גַּם] 34
אוֹ קֶרֶעַ, וּמִנִּיחַ תְּפִלִּין. וּמִנֵּין שֶׁהוּא אָסוּר בְּרֹאשׁוֹן לְהַנִּיחַ 35
תְּפִלִּין? שֶׁהָרִי נֶאֱמָר לִיחְזָקָא: "פֶּאֶרֶךְ חִבּוּשׁ עֲלֶיךָ", מִכָּלִל, 36
שֶׁכָּל הָעָם אָסוּרִין. וְנֶאֱמָר לוֹ: "וְלָחֶם אֲנִשִּׁים לֹא תֹאכַל" - 37
מִכָּלִל, שֶׁכָּל הָעָם אוֹכְלִין מִשָּׁל אַחֲרֵים בְּיוֹם רֹאשׁוֹן, וְאָסוּרִין 38
לְאֲכֹל מִשָּׁל עֲצָמָן. 39
הַלְכוֹת אֵיבֶל פָּרָק ה 40
א. אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁהָאֵבֶל אָסוּר בָּהֶם בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן מִן 41
הַתּוֹרָה, וּבִשְׁאָר שְׁבָעַת יָמֵי הָאֵבֶל מִדְּבָרֵיהֶם: אָסוּר לְסַפֵּר, 42
וְלַכַּבֵּס, וְלַחֲזֹץ, וְלִסְוֹף, וְלִשְׁמַשׁ מִטָּה, וְלִנְעַל אֶת הַסֶּנְדֵּל, 43
וְלַעֲשׂוֹת מְלֶאכָה, וְלִקְרוֹת בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, וְלִזְקֹף אֶת הַמִּשְׁטָה, 44
וְלִפְרֹעַ [- לְגַלּוֹת] אֶת רֹאשׁוֹ, וְלִשְׁאֵל שְׁלוֹם; הַכָּל - אֶחָד 45
עֶשֶׂר דְּבָר. 46
ב. וּמִנֵּין שֶׁהָאֵבֶל אָסוּר בְּתַסְפֶּרֶת? שֶׁהָרִי הִזְהִיר בְּגִי אַחֲרָיו: 47
"רְאִשִּׁיכֶם אֵל תִּפְרְעוּ" - מִכָּלִל, שֶׁכָּל הַמִּתְאָבֵל אָסוּר לְסַפֵּר 48

1 - זוקפה ודין. הפך כל מטותיו, והיה הוא ישן על גבי
2 מטות אחרים, או על גבי פסא, או על גבי ארון, או על גבי
3 קרקע - לא יצא ידי חובתו; אלא ישן על גבי מטה הפפוייה.
4 יט. מנין לאבל שאסור בפריעת הראש? שהרי נאמר
5 ליחזקאל: "לא תעטה על שפם"; מכלל, ששאר האבלים
6 חייבין בעטיפת הראש. והסודר שמכסה בו ראשו, עוטה
7 ממקצתו מעט על פיו, שנאמר: "ועל שפם יעטה", ותרגם
8 אוינקלוס הגר: "כאבלא יתעטף".
9 כ. ומנין שהאבל אסור בשאלת שלום? שנאמר: "האנק
10 דם". כל שלשה ימים הראשונים - מי שנתן לו שלום, אינו
11 מחזיר לו, אלא מודיעו שהוא אבל. ומשלשה ועד שבעה
12 - מי ששאל בשלומו, מחזיר לו שלום. ומשבעה ועד
13 שלשים, שואל בשלום אחרים; אבל אחרים אין שואלין
14 בשלומו, עד לאחר שלשים יום. ועל אביו ועל אמו - אין
15 שואלין בשלומו, עד לאחר שנים עשר חדש. אם בשאלת
16 שלום נאסר האבל - קל וחומר שהוא אסור להרבות דברים
17 ולשחק, שנאמר: "דם". ולא יאחז תינוק בידו, שלא יביאנו
18 לידי שחוק; ולא יבנס למקום שמחה, כגון בתי המשתאות
19 וכיוצא בהן.

1 יד. היה לו דין עם אדם, אינו תובע אותו כל שבעת ימי
2 האבלות. ואם היה דבר אבד, עושה שליח; כזה הורו
3 הגאונים.
4 טו. מנין שהאבל אסור בדברי תורה? שהרי נאמר
5 ליחזקאל: "האנק דם".
6 טז. אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות
7 במשנה ובמדרש ובהלכות ובהגדות. ואם היו רבים צריכין
8 לו, מותר; ובלבד שלא יעמיד תרגמן, אלא ילחש לאחר
9 בצדו, וזה שבצדו אומר לתרגמן, והתרגמן משמיע לרבים.
10 יז. ומנין שאין האבל יושב על המטה? שנאמר: "וינקם
11 המלך ויקרע את בגדיו, וישכב ארצה".
12 יח. וחיוב לכפות את המטה כל שבעה. ולא משתו בלבד
13 הוא כופה, אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה;
14 אפלו עשר מטות בעשרה בתים ובעשר עירות - חיוב לכפות
15 את כלן. ואפלו חמשה אחים, ומת אחד מהן - כלן כופין
16 את כל מטותיהן. המטה המיוחדת לכלים או למעות, אינו
17 צריך לכפותה. דרגש [מיטת עור], אינו צריך לכפותו; אלא
18 מתיר את קרביטיו [רצועותיו], והוא נופל מאליו. מטה
19 שנקליטיה [קרשיה] יוצאין ממנה, שהרי אי אפשר להפכה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ז ניסן ג' אייר ה'תש"ע

ה. מי שהקדים [=שהגביל] את התנאי לשנה או לעשר, ו
2 ואחר כך נדר, ונזכר בשעה שנדר שיש לו תנאי, ושכח על
3 איזה דבר התנה וכיצד היה התנאי, אם אמר: 'על דעת
4 ראשונה אני עושה' - אין נדרו נדר, שהרי בטלו. ואם לא
5 אמר 'על דעת ראשונה אני עושה' - כבר בטל התנאי, וקיים
6 הנדר; שהרי זכר בשעת הנדר שיש שם תנאי, ואף על פי
7 כן נדר.
8 ו. יש מן הגאונים שאמר: אין כל הדברים האלו נוהגין
9 אלא בנדרים בלבד, לא בשבועות; ויש מי שמורה שדין
10 הנדרים והשבועות בענינות אלו אחד הם, וכי יש לו
11 להקדים תנאי לשבועתו כדרך שאמרו בנדרים.
12 ז. סתם נדרים להחמיר, ופרושן יש בו להקל ולהחמיר.
13 כיצד? האומר: 'הרי הפרות האלו עלי כבשר מליח וגיין
14 נסך' - אומרין לו: 'מה היה בלבך?' אם פירש ואמר:
15 'כבשר מליח של קרבן, וגיין שנתנסף על גבי המזבח היה
16 בלבי' - הרי זה אסור; ואם אמר: 'לא היה בלבי אלא
17 תקרבת עבודה נרה, וגיין שנתנסף לה' - הרי זה מותר; ואם
18 נדר סתם, הרי זה אסור.
19 ח. וכן האומר: 'הרי הפרות האלו עלי חרם' - אם פירש
20 של בדיק הבית [שמקדיש לתחזוקה של בית המקדש], אסור;
21 ואם פירש פהגים [שמקדיש כמתנה לכהן], מותר, מפני שהן
22 ממון שלהן, ואין בה אסור; ואם סתם, אסור.
23 ט. 'הרי הן עלי כמעשר' - אם כמעשר בהמה, אסור; מפני

39 יום ראשון כ"ז ניסן ה'תש"ע
40 הלכות נדרים פרק ב
41 א. אחד הנדר מפי עצמו, או שהדירו חברו ואמר 'אמן',
42 או דבר שענינו כענין אמן, שהוא קבלת דברים.
43 ב. אין הנדר נאסר בדבר שאסור על עצמו, עד שיוציא
44 בשפתיו ויהיה פיו ולבו שוין, כמו שבארנו בשבועות. אבל
45 המתכונן לנדר בנדר ונדר בקרבן, בקרבן ונדר בנדר,
46 בשבועה ונדר, או שנתכונן לנדר ונשבע, או שנתכונן לומר
47 'תאנים' ואמר 'ענבים' - הרי זה מותר בשניהם, ואין כאן נדר.
48 ג. הנדר על דעת אחרים, הרי זה כנשבע על דעת אחרים;
49 וכן הנדר וחזר בו בתוך כדי דבור, או שמחו בו בתוך כדי
50 דבור וקבל - הרי זה מותר. ודין כל אלו הדברים בנדרים,
51 כדינן בשבועות.
52 ד. מי שהתנה קדם שידר, ואמר: 'כל נדר שאדור מכאן ועד
53 עשר שנים, הריני חוזר בהם', או 'הרי הן בטלין', וכיוצא
54 בדברים אלו, ואחר כך נדר - אם היה זכר התנאי בשעה
55 שנדר - הרי נדרו קיים, שהרי בטל התנאי בנדר זה. ואם לא
56 זכר התנאי אלא אחר שנדר - אף על פי שקבל התנאי בלבד
57 [ולא הוציאו בשפתיו] וקיים התנאי, הרי הנדר בטל; ואף על
58 פי שלא הוציא עתה התנאי בפיו, כבר הקדים התנאי לנדר
59 והוציאה בפיו מקדם. ויש שמורה להחמיר, ואומר: והוא
60 שיזכר התנאי אחר שנדר בתוך כדי דבור.

יז. המפקיר את שדהו, ולא זכה בה אדם - כל שלשה ימים
 יכול לחזור בו; אחר שלשה ימים - אינו חוזר; אלא אם קדם
 וזכה בה, הרי הוא פזוכה מן ההפקר, בין הוא בין אחר.
 יח. האומר: 'שדה זו מפקרת ליום אחד', 'לשבת אחת',
 'לחודש אחד', 'לשנה אחת', 'לשבע שנים' -
 עד שלא זכה בה הוא או אחר, יכול לחזור בו; ומשזכה בה
 בין הוא בין אחר, אינו יכול לחזור בו. ומפני מה יש לו
 לחזור כאן עד שיזכו בה? מפני שזה דבר שאינו מצוי הוא,
 שאין אדם מפקיר לזמן קצוב.
 יט. דבר המפקר שבא אחד ושמו, והיה מביט בו שלא
 יטלנו אדם - לא קנהו בהבטה; אלא עד שיגביהו אם היה
 מטלטלין, או יחזיק בקרקע, בדרך שקונין הקלוחות.

יום שני כ"ח ניסן ה'תש"ע

הלכות נדרים פרק ג

א. ארבעה דברים יש בין נדרים לשבועות בטוי: ששבועת
 בטוי - אין שבועה [-שניה] חלה על שבועה [-ראשונה],
 ובנדרים - יחול נדר על נדר. המתפס בשבועה - פטור,
 ובנדרים - חייב. אין שבועת בטוי חלה אלא על דברי
 הרשות, ונדרים חלות על דברי מצוה כדברי הרשות.
 שבועת בטוי חלה על דבר שיש בו ממש ועל דבר שאין
 בו ממש, ונדרים אינן חלות אלא על דבר שיש בו ממש.
 ב. כיצד יחול נדר על נדר? האומר: 'הרי עלי קרבן אם
 אכלתי כפר זו, הרי עלי קרבן אם אכלנה הרי עלי קרבן אם
 אכלנה', ואכלה - חייב על כל אחת ואחת. וכן כל פיוצא בזה.
 ג. כיצד המתפס בנדרים חייב? שמע חבירו שגנב, ואמר:
 'אני כמותך' בתוך כדי דבור - הרי זה אסור במה שגנב
 בו חבירו; שמע השלישי זה שאמר 'אני', ואמר: 'אני',
 אפלו היו מאה וכל אחד מהן אומר: 'אני' בתוך כדי דבורו
 של חבירו - הרי בלן אסורין.
 ד. וכן האומר: 'הבשר הזה עלי אסור', וחזר ואמר אפלו
 אחר כמה ימים: 'הפת הזאת כבשר הזה' - הרי הפת
 נתפסה ונאסרה; חזר ואמר: 'ודבש זה כפת הזאת, וזין זה
 כדבש זה' - אפלו הן מאה, בלן אסורין.
 ה. הרי שמת אביו או רבו היום, ונדר שניצונו אותו היום,
 וצם, ולאחר שנים אמר: 'הרי יום זה עלי פיוס שמת בו
 אביו או רבו' - הרי זה אסור לאכל בו כלום; שהרי התפס
 יום זה, ואסרו פיוס האסור לו. וכן כל פיוצא באלו.
 ו. כיצד חלות הנדרים על דברי מצוה כדברי הרשות?
 האומר: 'הרי המצה בלילי הפסח אסורה עלי', 'הרי
 ישיבת הספה בחג אסורה עלי', 'הרי התפילין אסורות
 בנטילה עלי' - הרי אלו אסורין עלי; ואם אכל או ישב
 או נטל, לוקה. וכן כל פיוצא בזה. ואין צריך לומר במי
 שאמר: 'הרי עלי קרבן אם אכל מצה בלילי הפסח', שהוא
 חייב בקרבן. וכן כל פיוצא בזה.
 ז. ומפני מה נדרים חלות על דברי מצוה, ושבועות אינן
 חלות על דברי מצוה? שהנשבע אוסר עצמו על דבר
 שנשבע עלי, והנודר אוסר הדבר הנדור על עצמו; נמצא

1 שהוא קרבן שהקדישו בידו, כמו שבארנו; ואם כמעשר
 2 דגן, מטר; ואם סתם, אסור.
 3 י. 'הרי הם עלי בתרומה' - אם לתרומת הלשכה נתפסו,
 4 הרי זה אסור; ואם לתרומת הגרן נתפסו, מטר; ואם סתם,
 5 אסור. וכן כל פיוצא בזה.
 6 יא. במה דברים אמורים? במקום שמשמע כל אחד מאלו
 7 שם שני ענינות. אבל במקום שדרבן שאין קוראין 'חרם'
 8 סתם אלא לחרמי בדרך הבית בלבד, ואמר שם 'הרי הן עלי
 9 חרם' - הרי זה אסור; וכן אם היה דרבן שאין קוראין
 10 'חרם' סתם אלא לחרמי כהנים, הרי זה מטר. וכן כל פיוצא
 11 בזה. שאין הולכין בנדרים אלא אחר לשון אנשי אותו
 12 מקום באותו זמן.
 13 יב. הנודר בחרם ואמר: 'לא היה בלבי אלא חרמו של ים
 14 שהיא המכמרת' [=רשת דייגים], נדר בקרבן ואמר: 'לא היה
 15 בלבי אלא בקרבנות המלכים' [מתנות הניתנות למלך כדי
 16 להתקרב אליו], אמר לחבירו: 'הרי עצמי עליך קרבן', ואמר:
 17 'לא היה בלבי אלא לאסור בעצם שהנחתי לי להיות נודר
 18 בו דרך שחוק', נדר שלא תהנה לו אשתו, ואמר: 'לא היה
 19 בלבי אלא אשתי ראשונה שגרשתי' - וכן כל פיוצא באלו
 20 מדברים שמשמען לכל העם אסור, והוא אומר: 'לא
 21 נתפנתי אלא לכך ולכך' - אם היה הנודר תלמיד חכם,
 22 הרי זה מטר ואין צריך שאלה לחכם; ואם היה עם הארץ,
 23 מראין בעניניו שזה נדר ושהוא אסור, ופותחין לו פתח
 24 [-היתר] ממקום אחר, ומתירין לו. ובין שהיה תלמיד
 25 חכם או עם הארץ - גוצרין בהן, ומלמדין אותן שלא
 26 ינהגו מנהג זה בנדרים, ולא יהיו נודרין דרך שחוק והתל.
 27 יג. וכן האומר לאשתו: 'הרי את עלי באמי', או פרות אלו
 28 עלי כבשר חזיר, שאין כאן נדר, כמו שבארנו - אם היה
 29 הנודר תלמיד חכם, אינו צריך שאלה לחכם; ואם היה
 30 עם הארץ, צריך שאלה לחכם, ומראין בעניניו שאשתו
 31 אסורה ושאותן הפרות אסורין, ופותחין לו פתח ממקום
 32 אחר ומתירין לו נדרו, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.
 33 יד. ההפקר, אף על פי שאינו נדר - הרי הוא כמו נדר,
 34 שאסור לו לחזור בו. ומה הוא ההפקר? הוא שיאמר אדם:
 35 'נכסים אלו הפקר לכל', בין במטלטלין בין בקרקעות.
 36 וכיצד דין ההפקר? כל הקודם וזכה בו - קנהו לעצמו,
 37 ונעשה שלו; ואפלו זה שהפקיר, דינו בו כדן כל אדם -
 38 אם קדם וזכה בו, קנהו.
 39 טו. המפקיר לעניים אבל לא לעשירים, אינו הפקר - עד
 40 שיפקיר לכל, כשמשא. והמפקיר עבדיו הגדולים, קנו עצמן;
 41 והקטנים - כל הקודם בהן זכה, כשאר כל המטלטלין.
 42 טז. המפקיר את הקרקע - כל הקודם והחזיק בה, זכה.
 43 דין תורה - אפלו הפקיר בפני אחד, הרי זה הפקר, ונפטר
 44 מן המעשרות, כמו שיתבאר במקומו; אבל מדברי סופרים
 45 - אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה, כדי שיהיה אחד
 46 זוכה אם רצה, והשנים מעידין. האומר: 'הרי זה הפקר,
 47 וזה' - הרי השני ספק הפקר; ואם אמר: 'וזה כמו זה', או
 48 שאמר: 'וגם זה' - הרי התפס השני, והיה הפקר ודאי.

והיין אסורין עלי' - הרי זה מתר בכל, ואף על פי שהוסיף
על מה שבקשו ממנו. וכן אם בקשו שידר שלא תהנה
אשתו לו, ונדר שלא תהנה לו אשתו ויבני ואחיו - כלן
מתרין. וכן כל פיוצא בזה.

ב. ובכל הנדרים האלו, צריך שיתבונן בלבו לדבר המתר -
כגון שישם בלבו שיהיו אסורין עליו אותו היום בלבד, או
אותה שעה, וכיוצא בזה; וסומך על דברים שבלבו, הואיל
והוא אנוס ואינו יכול להוציא בשפתיו, ונמצא בשעה שידר
להן אין פיו ולבו שוין, כמו שבארנו בשבועות.

ג. וכן נדרי זריזין, מתרין. כיצד? כגון שהדיר חברו שיאכל
אצלו, ונדר זה שלא יאכל מפני שאינו רוצה להטריח עליו
- בין שאכל בין שלא אכל, שניהן פטורין. וכן המוכר
שנדר שלא ימכר חפץ זה אלא בסלע [=ארבעה דינרין],
והלוקח נדר שלא יקחנה אלא בשקל [=שני דינרין], ורצו
בשלשה דינרין - שניהן פטורין, וכן כל פיוצא בזה; לפי
שכל אחד מהן לא גמר בלבו ולא נדר אלא כדי לגרוז את
חברו, ולא גמר בלבו.

ד. ומנזן שאפלו ארבעה מיני נדרים אלו שהן מתרין,
שאסור לו לאדם להיות נודר בהן על מנת לבטלן? תלמוד
לומר: "לא יחל דברו", לא יעשה דבריו חלין.

ה. מי שנדר, ונחם על נדרו - הרי זה נשאל לחכם, ומתירו.
ודין המת נדרים, כדן המת שבועות - שאין מתיר אלא
חכם מבקק [=מומחה], או שלשה הדייטות [אנשים פשוטים]
במקום שאין חכם. ובלשון שמתירין השבועות, מתירין
הנדר; וכן שאר הענינות שפרשנו בשבועות, כלן בנדרים
כדרך שהן בשבועות.

ו. ואין מתירין הנדר עד שיחול, כשבועה.

ז. וכשם שנשאלין על נדרי האסר ומתירין אותו, כך
נשאלין על נדרי הקדש ומתירין אותו - בין נדרי קדשי בדם
הבית, בין קדשי מזבח [קרבנות]. ואין נשאלין על התמורה
[המיר בהמת חולין בקרבן].

ח. וכשם שהאב או הבעל מפר נדרי אסר, כך מפר נדרי
הקדשות הדומין לנדרי האסר.

ט. מי שנדר, ושמע חברו ואמר 'ואני', ושמע שלישי ואמר
'ואני', ונשאל הראשון על נדרו והתר - התרו כלן; ונשאל
האחרון והתר - האחרון מתר, וכלן אסורין; ונשאל השני
והתר - השני ושל אחריו מתרין, והראשון אסור.

י. וכן המתפס דברים הרבה בנדר, כגון שנדר על הפת
והתפס הבשר, ונשאל על הפת והתר בה - התרו בלבד; ונשאל
על הבשר והתר בו, לא התרו בפת.

יא. הנשבע או הנודר 'שאיני נהנה לכלכם', ונשאל על
נדרו או על שבועתו על אחד מהם, והתירו - התרו כלם;
שהנדר שהתר [פס'ט] מכללו, התרו כלו. אמר: 'שאיני נהנה
לזה ולזה ולזה', התרו הראשון - התרו כלם; התרו האחרון
- האחרון מתר, וכלם אסורין. 'שאיני נהנה לזה, לזה, לזה',
צריכין פתח לכל אחד ואחד. וכן כל פיוצא בזה.

יב. נדר בגזיר ובקרבן ובשבועה, או שנדר ואין ידוע באיזה
מהן נדר - פתח אחד לכלן.

הנשבע לבטל מצוה, אוסר עצמו, וכבר עצמו משבע מהר
סיני [-לקיים המצוה], ואין שבועה חלה על שבועה;
והאוסר דבר זה בנדר, זה הנדר הוא שנאסר, ואותו הנדר
אינו משבע מהר סיני.

ח. כשאתה מתבונן בפתוב, תמצא שהדברים מראין כן
כמו שקבלו החכמים מפי השמועה; שהרי הוא אומר
בשבועת בטי: "להרע או להיטיב", דברי הרשות כמו
שבארנו, שיאכל וישתה היום או שיצום, וכיוצא בהן;
ובנדרים הוא אומר: "ככל היצא מפיו יעשה", ולא חלק
בין דברי מצוה לדברי הרשות.

ט. הנודר שיצום בשבת, או ביום טוב - חייב לצום,
שהנדרים חלות על דברי מצוה, כמו שבארנו. וכן הנודר
שיצום יום ראשון או יום שלישי כל ימיו, ופגע בו יום זה
והרי הוא יום טוב או ערב יום הפורים - הרי זה חייב
לצום; ואין צריך לומר ראש חדש. פגע בו חגכה ופורים,
ידחה נדרו מפני הימים האלו - הואיל ואסור הצום בהם
מדברי סופרים, הרי הן צריכין חזיק; וידחה נדרו מפני
גזרת חכמים.

י. כיצד אין הנדרים חלות אלא על דבר שיש בו ממש?
האומר: 'דבורי עליך קרבן' - אינו אסור מלדבר עמו,
שהדבור אין בו ממש; וכן אם אמר לו: 'דבורי אסור עליך';
אין זה כאומר 'פרותי אסורין עליך', או 'פרותי קרבן עליך',
שהן אסורין עליו. לפיכך, האומר לחברו: 'קרבן שאני
מדבר עמך', או 'שאיני עושה עמך', או 'שאיני מהלך עמך',
או 'שאיני קרבן שאני יושן', 'שאיני מדבר', 'שאיני
מהלך', או 'שאיני לאשה: 'קרבן שאני משמשך' - אין
הנדר חל בכל אלו; והרי זה כאומר: 'דבורי והלוכי ועשיתי
ושמושי קרבן', שהן דברים שאין בהן ממש.

יא. אכל האומר: 'אסר פי לדבורי, וידי למעשיהן, ורגלי
להלוכן, ועיני לשננתן' - הרי הנדר חל עליהן; לפיכך,
האומר לחברו: 'קרבן פי מלדבר עמך, וידי מלעשות עמך,
ורגלי מלהלך עמך' - הרי זה אסור. וכן האומר: 'הרי עלי
קרבן, אם אדבר עם פלוני', או 'אם לא אדבר עמו', וצבר
על דבריו - חייב בקרבן; וכן אם נדר 'דברתי' ו'לא דברתי'
וכיוצא בהן - שאין אלו נדרי אסר שאנו מכארין
משפטיהם, אלא נדרי הקדש.

יב. הנודר בדברים שאין בהן ממש, ואסרן - אף על פי
שאין הנדר חל עליהן, אין מורין לו שיהנה בהם התר,
הואיל ואסר עצמו בהן ויבדעתו שהנדר חל עליהן; אלא
פותחין לו פתח ממקום אחר, ומתירין לו נדרו, ואף על פי
שלא נאסר, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.

יום שלישי כ"ט ניסן ה'תש"ע

הלכות נדרים פרק ד

א. נדרי אנסין, ונדרי שגגות, ונדרי הבאי - הרי אלו מתרין,
כדרך שבארנו בשבועות. הרי שהדירוהו האנסין או
המוקסין ואמרו לו: 'נדר לנו שהבשר אסור עליך אם יש
עמך דבר שחייב במקס', ונדר ואמר: 'הרי הבשר והפת

ז. אָסר בְּנוֹ בְּהִנָּתוֹ, וְאָמַר: 'וְאִם הָיָה בֶּן בְּנִי זֶה תִּלְמִיד
חֻקִּים, יִקְנֶה בְּנִי זֶה נִכְסֵי, בְּדִי לְהַקְנוּתוֹ לְבָנוֹ' - הָרִי זֶה
מִתֵּר. וְיִהְיֶה הַבֶּן אֲסוּר בְּנִכְסֵי הָאָב, וְכֵן הַבֶּן מִתֵּר בָּהֶם אִם
יִהְיֶה תִּלְמִיד חֻקִּים כְּמוֹ שֶׁהִתְנַה.

ח. זֶה הַבֶּן הָאָסוּר בִּירֵשֶׁת אָבִיו, אִם נָתַן יִרְשֶׁת אָבִיו לְאָחִיו
אוֹ לְבָנָיו - הָרִי זֶה מִתֵּר; וְכֵן אִם פָּרְעָה בְּחֹבּוֹ אוֹ בְּכִתְבַת
אִשְׁתּוֹ. וְצָרִיף לְהוֹדִיעַן שְׂאֵלוֹ נִכְסֵי אָבִי שְׂאֲסָרָן עָלָי. שֶׁהִנְשָׁבַע
שֶׁלֹּא יִקְנֶה בּוֹ חֻבְרוֹ, מִתֵּר לוֹ לְפָרַע אֶת חֻבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאָר.
ט. מִי שֶׁנֶּאֱסַר עָלָיו מִיָּן מִמִּינֵי מֵאֲכָל, בֵּין בְּגֵדָר בֵּין
בְּשִׁבּוּעָה, וְנִתְּבָשַׁל עִם מִינִים אֲחֵרִים, אוֹ נִתְּעָרַב עִמָּהֶן - הָרִי
זֶה מִתֵּר בְּמִינֵים הַמִּתְרִין, אֲפִי עַל פִּי שֵׁשׁ בָּהֶן טַעַם הַמִּין
הָאָסוּר. וְאִם נֶאֱסַר בְּפִרְוֹת אֱלֹהִים, וְנִתְּעָרַב בְּאַחֲרֵים - אִם יֵשׁ
בָּהֶן טַעַם הַמִּין הָאָסוּר, אֲסוּרִין; וְאִם לֹא, מִתְרִין.

י. בִּיצֵד? נֶאֱסַר בְּבֶשֶׂר אוֹ בֵּינִין - הָרִי זֶה מִתֵּר לְאָכֹל מֶרֶק
וְיִרְקוֹת שֶׁנִּתְּבָשְׁלוּ עִם הַבֶּשֶׂר וְעִם הַיֵּין, וְאֲפִי עַל פִּי שֵׁשׁ
בָּהֶן טַעַם הַבֶּשֶׂר אוֹ טַעַם הַיֵּין, וְאִינוּ אֲסוּר אֲלֹא בְּאֲכִילַת
בֶּשֶׂר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אוֹ לִשְׁתוֹת יֵין בְּפָנֵי עֲצָמוֹ.

יא. נֶאֱסַר בְּבֶשֶׂר זֶה אוֹ בֵּינִין זֶה, וְנִתְּבָשַׁל עִם הַיֵּרֶק - אִם
יֵשׁ בִּירְקוֹת טַעַם הַבֶּשֶׂר אוֹ טַעַם הַיֵּין, אֲסוּרִין; וְאִם לֹא, מִתְרִין;
שֶׁזֶה הַבֶּשֶׂר וְזֶה הַיֵּין נִעְשֶׂה כְּמוֹ בֶּשֶׂר נִבְלֹת
וְשִׁקְצִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בִּזְהָ. לְפִיכָּה, הָאֹמֵר:
'בֶּשֶׂר זֶה אֲסוּר עָלָי' - הָרִי זֶה אֲסוּר בּוֹ, וּבְמֶרֶק שְׁלֹו,
וּבְכַתְלִין שָׁבוֹ.

יב. נִתְּעָרַב יֵין זֶה שְׂאֲסָרוֹ עַל עֲצָמוֹ בֵּינִין אֲחֵר, אֲפִלּוֹ טַפָּה
בְּחִבָּת - נֶאֱסַר הַכֹּל; מִפְּנֵי שֵׁשׁ לוֹ לְהִשָּׁאֵל עַל נִדְרוֹ, נִעְשֶׂה
בְּדָבָר שֵׁשׁ לוֹ מִתִּירִין, שְׂאִינוּ בָטֹל בְּמִינוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
בְּהִלְכוֹת מֵאֲכֹלוֹת אֲסוּרוֹת.

יג. הָאֹמֵר: 'פִּרְוֹת הָאֱלֹהִים קָרְבָן עָלָי', אוֹ 'קָרְבָן הֵן לִפִּי', אוֹ
'קָרְבָן הֵן עַל פִּי' - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּחִלּוּפֵיהֶן [גַּם הַתְּמוּדָה
שֶׁקִּיבֵל אִם הַחֲלִיפָס] וּבְגִדּוּלֵיהֶן; וְאִין צָרִיף לוֹמַר - בְּמִשְׁקִין
הִיּוֹצֵאִין מִהֶן.

יד. נָדָר אוֹ נִשְׁבַּע 'שְׂאִינִי אוֹכֵל אוֹתָן', אוֹ 'שְׂאִינִי טוֹעַם
אוֹתָן' - אִם הָיָה דָּבָר שֶׁנֶּרְעוּ כֹּלָה כְּשִׁינִיעַ, כְּגוֹן חֲטָה
וּשְׁעוּרָה, הָרִי זֶה מִתֵּר בְּחִלּוּפֵיהֶן וּבְגִדּוּלֵיהֶן; וְאִם הָיָה דָּבָר
שֶׁאִין נֶרְעוּ כֹּלָה בְּאֶרֶץ כְּשִׁינִיעַ, כְּגוֹן בְּצִלִּים וְשׁוּמִים, אֲפִלּוֹ
גִּדּוּלֵי גִדּוּלִין אֲסוּרִין. וְכֵין כָּךְ וְכֵין כָּךְ, מִשְׁקִין הִיּוֹצֵאִין מִהֶן
סִפֵּק; לְפִיכָּה אִם שָׁתָה מִהֶן, אִינוּ לוֹקָה.

טו. וְכֵן הָאֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: 'מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ עָלַי קָרְבָן', אוֹ 'קָרְבָן
הֵן לִפִּי', אוֹ 'קָרְבָן הֵן עַל פִּי' - אֲסוּר בְּחִלּוּפֵיהֶן וּבְגִדּוּלֵיהֶן.
'שְׂאִינִי טוֹעַם', 'שְׂאִינִי אוֹכֵל' - אִם הָיוּ פִּרְוֹת מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ
דָּבָר שֶׁנֶּרְעוּ כֹּלָה, מִתֵּר בְּחִלּוּפֵיהֶן וּבְגִדּוּלֵיהֶן; וְאִם הָיָה דָּבָר
שֶׁאִין נֶרְעוּ כֹּלָה, אֲפִלּוֹ גִּדּוּלֵי גִדּוּלִין אֲסוּרִין. וְלָמָּה לֹא יִבְטֹל
הַעֲקָר הָאָסוּר בְּגִדּוּלֵיו שֶׁרְבּוּ עָלָיו? שֶׁהָרִי הֵן דָּבָר שֵׁשׁ לוֹ
מִתִּירִין, שְׂאִינוּ בָטֹל בְּרַב כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

טז. הָאֹסֵר פִּרְוֹתָיו עַל חֻבְרוֹ, בֵּין בְּגֵדָר בֵּין בְּשִׁבּוּעָה - הָרִי
גִּדּוּלֵיהֶן וְחִלּוּפֵיהֶן סִפֵּק. לְפִיכָּה, חֻבְרוֹ אֲסוּר בְּגִדּוּלֵי פִּרְוֹת
אֱלֹהִים, וּבְחִלּוּפֵיהֶן; וְאִם עֶבֶר וְנִתְּנָה, וְנִתְּנָה.

יז. הַנּוֹדֵר מֵאֲנָשִׁי הָעִיר, וְנִשְׁאֵל לְחֻכָּם שְׂבָעִיר, אוֹ שְׁנֵדָר
מִיִּשְׂרָאֵל, וְהָרִי הוּא נִשְׁאֵל לְחֻכָּם שְׂבִישְׂרָאֵל - הָרִי נִדְרוֹ מִתֵּר.
יד. הָאֹמֵר: 'פִּרְוֹת אֱלֹהִים אֲסוּרִין עָלַי הַיּוֹם, אִם אֶלֶף לְמָקוֹם
פְּלוּגִי לְמַחֵר' - הָרִי זֶה אֲסוּר לְאָכֹל אוֹתָן הַיּוֹם; גְּזֵרָה, שֶׁמֵּא
לֵלֶךְ לְמַחֵר לְאוֹתוֹ מָקוֹם. וְאִם עֶבֶר וְאֶכְלֵן הַיּוֹם וְהִלֵּךְ לְמַחֵר,
לוֹקָה; וְאִם לֹא הִלֵּךְ, אִינוּ לוֹקָה.

טו. אָמַר: 'הָרִי הֵן אֲסוּרִין עָלַי לְמַחֵר, אִם אֶלֶף הַיּוֹם
לְמָקוֹם פְּלוּגִי' - הָרִי זֶה מִתֵּר לוֹ לִילֵךְ הַיּוֹם לְאוֹתוֹ מָקוֹם,
וְיִאֲסְרוּ עָלָיו אוֹתָן הַפִּרְוֹת לְמַחֵר. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בִּזְהָ. מִפְּנֵי
שְׂאֲדָם זֶהִיר בְּדָבָר הָאָסוּר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹתוֹ, וְאִינוּ זֶהִיר בְּתַנְאִי
שְׁגוּרָם לְאָסֵר דָּבָר הַמִּתֵּר.

טז. הַנּוֹדֵר לְצוּם עֶשְׂרֵה יָמִים, בְּאַיִזָּה יוֹם שִׁינִיעָה, וְהָיָה
מִתְּעַנָּה בַּיּוֹם אֶחָד מִהֶן, וְהִצָּרָה לְדָבָר מַצָּנָה, אוֹ מִפְּנֵי כְבוֹד
אָדָם גָּדוֹל - הָרִי זֶה אוֹכֵל, וּפִרְעָה יוֹם אֲחֵר; שֶׁהָרִי לֹא קָבַע
הַיָּמִים בְּתַחֲלַת הַנִּדְרָה. נָדָר שִׁינִיעָה הַיּוֹם, וְשִׁכַח וְאָכַל -
מִשְׁלִים לְצוּם; נָדָר שִׁינִיעָה יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם, וְכִשְׁתַּחֲתִיל
לְצוּם שִׁכַח וְאָכַל - אֶבֶד תַּעֲנִיתוֹ, וְחִיב לְצוּם יוֹם אֲחֵר.

יום רביעי ל' ניסן ה'תש"ע

הלכות נדרים פרק ה

א. רְאוּבֵן שְׂאֵמַר לְשִׁמְעוֹן: 'הָרִינִי עֲלִיד חֲרָם', אוֹ 'הָרִי אֶת
אֲסוּר בְּהִנָּתִי' - נֶאֱסַר עַל שִׁמְעוֹן שֶׁיִּהְיֶה בְּרְאוּבֵן; וְאִם עֶבֶר
וְנִתְּנָה, אִינוּ לוֹקָה - שֶׁהָרִי לֹא אָמַר שִׁמְעוֹן כְּלוּם. וּמִתֵּר
לְרְאוּבֵן לְהִנּוֹת בְּשִׁמְעוֹן, שֶׁהָרִי לֹא אָסַר עֲצָמוֹ בְּהִנָּתִי.

ב. אָמַר לְשִׁמְעוֹן: 'הָרִי אֶת עָלִי חֲרָם', אוֹ 'הָרִינִי אֲסוּר
בְּהִנָּתִי' - הָרִי נֶאֱסַר רְאוּבֵן מִלְּהִנּוֹת בְּשִׁמְעוֹן; וְאִם נִתְּנָה -
לוֹקָה, שֶׁהָרִי חָלַל דָּבָרוֹ. וְשִׁמְעוֹן מִתֵּר בְּהִנָּתִי רְאוּבֵן. אָמַר לוֹ:
'הָרִינִי עֲלִיד חֲרָם וְאִתָּה עָלִי', אוֹ 'הָרִינִי אֲסוּר בְּהִנָּתִי וְאִתָּה
אֲסוּר בְּהִנָּתִי' - שִׁנִּיָּה אֲסוּרִין זֶה בִּזְהָ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בִּזְהָ.

ג. רְאוּבֵן שְׂאֵמַר לְשִׁמְעוֹן: 'הָרִי פִּרְוֹת פְּלוּגִי אֲסוּרִין עָלִיד',
אוֹ 'הָרִי אֶת אֲסוּר בְּהִנָּתִי פְּלוּגִי' - אִין זֶה כְּלוּם; שְׂאִין אָדָם
אֲסוּר חֻבְרוֹ בְּדָבָר שְׂאִינוּ שְׁלֹו, אֲלֹא אִם בֶּן עֲנָה שִׁמְעוֹן
'אָמֵן', כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ד. הָאֹמֵר לְחֻבְרוֹ: 'כְּפָרִי זֶה אֲסוּרָה עָלִיד' - אֲפִי עַל פִּי שֶׁנִּתְּנָה
לוֹ בְּמִתְּנָה, הָרִי זֶה אֲסוּרָה עָלָיו; מִת וְנִפְלָה לוֹ בִּירְשָׁה, אוֹ
שֶׁנִּתְּנָה לוֹ אֲחֵר בְּמִתְּנָה - הָרִי זֶה מִתְּרָה; שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ אֲלֹא
'כְּפָרִי', וְהָרִי אִינָּה עֲתָה שְׁלֹו [ולא הגיעה מכוחו].

ה. אָמַר לוֹ: 'פִּרְוֹת אֱלֹהִים אֲסוּרִין עָלִיד', וְלֹא אָמַר 'פִּרְוֹתִי' -
אֲפִי עַל פִּי שֶׁמִּכְרָן אוֹ שִׁמְתָה וְנִפְלָו לְאֲחֵר, הָרִי אֱלֹהִים אֲסוּרִין
עָלָיו; שֶׁהָאֲסוּר דָּבָר שֶׁהוּא שְׁלֹו עַל חֻבְרוֹ - אֲפִי עַל פִּי שֶׁיּוֹצֵא
מִרְשׁוֹת, הָרִי הוּא בְּאֲסוּרוֹ עוֹמֵד, אֲלֹא אִם בֶּן אָמַר 'נִכְסִי'
אוֹ 'פִּרְוֹתִי' אוֹ 'בֵּיתִי' וְכִיּוֹצֵא בְּלִשׁוֹנוֹת אֱלֹהִים, שֶׁהָרִי לֹא אֲסָרָן
אֲלֹא כָּל זְמַן שֶׁהֵם בְּרִשְׁתּוֹ.

ו. הָאֹמֵר לְבָנוֹ: 'הָרִי אֶת אֲסוּר בְּהִנָּתִי', אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא
יִקְנֶה בּוֹ - אִם מֵת, יִרְשָׁנוּ; שֶׁזֶה כְּאֹמֵר: 'נִכְסִי עָלִיד אֲסוּרִין'.
אֲסַר הִנָּתוֹ עָלָיו, וּפִרְשׁ: 'בֵּין בְּחֵי' בֵּין בְּמוֹתִי' - אִם מֵת, לֹא
יִרְשָׁנוּ; שֶׁזֶה כְּמִי שְׂאֵמַר לוֹ: 'נִכְסִים אֱלֹהִים עָלִיד אֲסוּרִין'.

יום חמישי א' אייר ה'תש"ע

הלכות נדרים פרק ו

א. האומר לחברו: 'הנאה המביאה לידי מאכלך אסורה עלי', או 'הנאה המביאה לידי מאכלי אסורה עליך' - הרי זה הנאסר לא ישאל מן האסור נפה וכבדה [כלי לברירת גרגירים] ורחים ותנור וכל דבר שעושין בו אכל נפש, אבל משאילו נזמים וטבעות וכלים שאין עושין בהן אכל נפש. ואסור לשאל ממנו שק להביא בו פרות, ותמור להביא עליו פרות.

ב. מקום שדרבן שאין משאילין בלים אלא בשכר, אסור לשאל ממנו אף בלים שאין עושין בהן אכל נפש; הרי שהיו במקום שאין נוטלין שכר, ושאל ממנו בלים שאין עושין בהן אכל נפש כדי להראות בהן בפני אחרים [ולהרשימם] עד שיהנה מהן, או שבקש לעבר בארצו כדי שילך למקום שיהנה בו - הרי זה אסור מספק; לפיכך אם עבר, אינו לוקה.

ג. אין בין מדר הנאה מחברו, למדר ממנו הנתי מאכל - אלא דריסת הרגל; וכלים שאין עושין בהן אכל נפש, במקום שמשאילין אותן שם בחנם.

ד. ראובן שנאסרה עליו הנתי שמעון, בין בנדר בין בשבועה - מתר לו שיתן שמעון על דו מחצית השקל שראובן חיב בה, וכן פורע חוב שעליו; שהרי לא הגיע ליד ראובן כלום, אלא מנע ממנו התביעה, ומניעת התביעה, אינה בכלל אסור הנתי. לפיכך מתר לו לזון את אשתו, ואת בניו, ועבדיו אפלו הנפנעניים - אף על פי שהוא חיב במזונותם; אבל לא לזון את בהמתו, בין טמאה בין טהורה - שכל שמוסיף בבשרה, היא הנתי שהגיע ליד ראובן.

ה. היה שמעון כהן, הרי זה מתר להקריב קרבנות ראובן - שהכהנים שלוחי שמים הן, אינן שלוחי בעל הקרבן. ומשיא שמעון בתו הבוגרת לראובן, מדעתה; אבל אם הייתה נערה, שעדין היא בראשותו - אסור, שזה כמאסר לו שפחה לשמשו.

ו. ותורם שמעון תרומת ראובן ומפריש לו מצרותיו, מדעתו. כיצד מדעתו? כגון שאמר ראובן: 'כל הרוצה לתרם, יבוא ויתרם'; אבל לא יאמר לשמעון לתרם לו - שהרי עושהו שליח, וזה הנתי לו.

ז. ומלמדו תורה שבעל פה, שהרי אסור לטל עליה שכר; אבל לא תורה שבכתב, שנוטלין עליה שכר. ואם אין דרפם שם לטל שכר על תורה שבכתב, הרי זה מתר. ויבין כף ויבין כף, מתר ללמד את בנו.

ח. חלה ראובן, נכנס שמעון ומבקר; ובמקום שנוטל שכר מי שישב עם החולה לצוות לו [להיות עמו בצוותא] - לא יושב שמעון, אלא מבקרו עומד. ומתר לראותו בידו, שזו מצוה היא.

ט. חלתה בהמת ראובן, לא ירפא אותה שמעון; אבל אומר לו: 'עשה לה כף וכף'. ורוחץ עמו באמבטי גדולה, אבל לא בקטנה, מפני שמהנהו בשעה שמגביה עליו המים. וישן עמו במטה בימות החמה, אבל לא בימות הגשמים, מפני שמחממו. ומסב עמו על המטה. ואוכלין על שלחן אחד,

אבל לא מקערה אחת, ולא מאבוס [קערת אכילה מרכזית] שלפני הפועלין - שמא יניח שמעון חתיכה אחת טובה ולא יאכל אותה, כדי שיאכל אותה ראובן, או יקרב אותה לפניו, ונמצא מהנהו; וכן בפרות שבאבוס. אבל אם אכל שמעון מקערה, שהוא יודע ששפתיחזיקנה לבעל הבית יחזור בעל הבית ויניחנה לפני ראובן - הרי זה מתר, ואין חוששין שמא הניח נתח טוב בשבילו.

י. ומתר ראובן לשתות כוס של נחומין מידו של שמעון משל ראובן, וכן כוס של בית המרחץ - שאין בזה הנתי. יא. ואסור ראובן בגחלתו של שמעון, ומתח בשלהבת שלו. יב. היה לשמעון מרחץ או בית הבד משכרין בעיר - אם היה לשמעון בהן תפוסת יד, כגון שהניח מהן כל שהוא לעצמו ולא שכרו [=השכירו], אפלו הניח במרחץ אמבטי אחת, ובבית הבד עקל [כלי לסחיטת יותים] אחד - אסור לראובן להקנס לאותה המרחץ, ולדרוך בגת [=בית-הבד]; ואם לא הניח לעצמו כלום, אלא שכר [=השכיר] הכל - הרי זה מתר.

יג. ואסור לראובן לאכל מפרות שדה שמעון, ואפלו בשביעית שהכל הפקר - שהרי לפני שביעית נדר. אבל אם נדר בשביעית, אוכל מן הפרות הנוטות חוץ לשדה; אבל לא יכנס לשדה, אף על פי שהקרקע שלו הפקר - גזרה שמא ישהה שם אחר שיאכל, ולא הפקירה אותה תורה אלא כל זמן שהפרות בתוכה.

יד. במה דברים אמורים? בשאמר לו: 'הנתי הנכסים האלו אסורין עליך'. אבל אם אמר לו: 'הנתי נכסי אסורין עליך', או שנשבע ראובן או נדר מנכסי שמעון - כיון שהגיעה שביעית, אוכל מן פרות שדהו, שהרי יצאו מרשות שמעון; אבל לא יכנס לשדהו, מן הטעם שבארנו.

טו. נאסרה על ראובן הנתי מאכל שמעון בלבד - אם לפני שביעית נאסרה, בין בנדר בין בשבועה - הרי זה יורד לתוך שדהו, אבל אינו אוכל מפרותיו; ואם בשביעית נאסרה - יורד ואוכל, שאין פרות אלו של שמעון, אלא הרי הן הפקר. טז. ואסור לראובן להשאיל לשמעון - גזרה שמא ישאל ממנו, והרי הוא אסור בהנאתו; וכן אסור להלוותו - גזרה שמא ילה ממנו; ולא ימכר לו - גזרה שמא יקח ממנו.

יז. נדמנה לו מלאכה עמו, כגון שהיו קוצרין כאחד - עושה ברחוק ממנו; גזרה שמא יסייענו. המדיר את בנו מפני שאינו עוסק בתורה, ונאסר בהנתי אביו - הרי האב מתר למלאת לו חבית של מים, ולהדליק לו את הנר, ולצללות לו דג קטן; שאין פונתו אלא להנאה גדולה, ודברים אלו לגבי הדין אינן חשובין.

יח. מי שנשבע או שנדר שלא ידבר עם חברו - הרי זה מתר לו לכתב בכתב, ולדבר עם אחר שהוא שומע הענין שיירצה להשמיעו; וכזה הורו הגאונים.

יום שישי ב' אייר ה'תש"ע

הלכות נדרים פרק ז

א. שנים שנאסרה הנאת כל אחד מהן על חברו, בין בנדר

אלו' - הרי אלו אסורין, ויתן תרומותיו ומעשרותיו לכהנים
 ולויים אחרים. והוא הדין במתנות צניים, עם העניים.
 יב. מי שהיתה הנתנו אסורה על חברו, ואין לחברו מה
 יאכל - הולך אצל התנני ואומר: 'איש פלוני אסור בהנתי
 ואיני יודע מה אעשה'; אם הלך התנני ונתן לו, ובא ונטל
 מזה - הרי זה מתר.
 יג. היה ביתו לבנות, גדרו לגדר, שדהו לקצר, והלך אצל
 הפועלים ואמר: 'איש פלוני אסור בהנתי ואיני יודע מה
 אעשה', והלכו הן ועשו עמו, ובאו לזה ונתן להן שכרן -
 הרי זה מתר; שנמצא זה שפרע לו חובו, וכבר בארנו שזה
 מתר לפרע חובו.
 יד. היו מהלכין בדרך, ואין לו מה יאכל - נותן לאחר
 משום מתנה, והלה מתר בה; ואם אין עמה אחר, מניח
 על הסלע ואומר: 'הרי הן מפקרין לכל מי שיחפץ', והלה
 נוטל ואוכל.
 טו. נתן לאחד מתנה ואמר לו: 'הרי הסעודה הזו נתונה לך
 מתנה, וכבוא פלוני שהוא אסור בהנתי, ויאכל עמו' - הרי
 זה אסור. ולא עוד, אלא אם נתן לו סתם, וחסר ואמר לו:
 'רצונך שיבוא פלוני ויאכל עמו' - ? אם הוכיח סופו על
 תחלתו, שלא נתן לו אלא על מנת שיבוא פלוני ויאכל - הרי
 זה אסור; כגון שהיתה סעודה גדולה, והוא רוצה שיבוא
 אביו או רבו וכיוצא בהם לאכל מסעודה זו, שהרי סעודתו
 מוכחת עליו שלא גמר להקנות לו. וכן כל פיוצא בזה.
 טז. כל מתנה שאם הקדישה (המקבל) לא תהיה מקדשת -
 אינה מתנה. וכל הנותן לזה מתנה על מנת להקנותה לאחר,
 הרי זה האחר קנה בעת שיקנה לו הראשון; ואם לא הקנה
 לו הראשון לאותו האחר, לא קנה לא ראשון ולא שני.
 יז. מי שנאסרה הנתנו על בעל בתו, והוא רוצה לתת לבתו
 מעות, כדי שתהיה נהנית מהן ומוציאה אותן בחפציה
 [צרכיה ורצונותיה] - הרי זה נותן לה ואומר לה: 'הרי
 המעות האלו נתנין לך במתנה, ובלבד שלא יהא לבעליך
 בהן רשות, אלא יהיו למה שאת נותנת לפיך', או 'למה
 שתלבשי', וכיוצא בזה. ואפלו אמר לה: 'על מנת שאין
 לבעליך בהן רשות, אלא מה שתצרי עשי בהן' - לא קנס
 הבעל, ומה שתצרה תעשה בהן. אבל אם נתן לה מתנה
 ואמר לה: 'על מנת שאין לבעליך בהן רשות', ולא פרש
 שתהיה המתנה הזאת לך ולכך, או למה שתצרה תעשה
 בה - הרי קנה אותה הבעל לאכל פרוטתה; ודבר זה אסור,
 שהרי הוא אסור בהנתי חותנו.

יום שבת קודש ג' אייר ה'תש"ע

הלכות נדרים פרק ח

א. מי שנדר או נשבע, ופרש בשעת נדרו דבר שנדר או
 נשבע בגללו - הרי זה כמי שתלה נדרו או שבועתו באותו
 דבר; ואם לא נתקיים אותו דבר שנשבע בגללו, הרי זה מתר.
 ב. כיצד? נדר או נשבע שאינו נושא אשה פלונית שאביה
 רע, שאינו נקנס לבית זה שפלב רע בתוכו - מתו, או
 שעשה האב תשובה - הרי זה מתר; שזה כמי שנדר או

בין בשבועה - הרי אלו מתרין להחזיר אברה זה לזה, מפני
 שהיא מצוה. ובמקום שדרךן שנוטל שכן המחזיר את
 האברה, יפל השכר להקדש - שאם יטל שכן, נמצא נהנה;
 ואם לא יטל שכן, נמצא מהנה [בביתו].
 ב. ומתרין בדברים שהן בשתפות כל ישראל, כגון הר
 הבית והעזרות והבאר שבאמצע הדרך; ואסורין בדברים
 שהן בשתפות כל אנשי העיר, כגון הרחבה שבעיר והמרחץ
 ובית הכנסת והתבה והספרים.
 ג. וכיצד יעשו, כדי שיהיו מתרין בדברים אלו? כל אחד
 משניהן כותב חלקו לנשיא, או לאחד משאר העם, ומזכה
 לו בחלקו על ידי אחר. ונמצא כל אחד מהן כשיקנס
 למרחץ שהוא לכל אנשי העיר, או לבית הכנסת - אינו
 נקנס לרשות חברו, אלא לרשות אחרים; שהרי כל אחד
 מהן נסתלק מחלקו במקום זה, ונתנו במתנה.
 ד. היו שניהן שתפין בחצר - אם יש בה דין חלקה [ארבע
 אמות לכל אחד], הרי אלו אסורין להקנס לה, עד שיחלקו
 ויפנס כל אחד ואחד לחלקו; ואם אין בה דין חלקה - כל
 אחד ואחד נקנס לביתו, והוא אומר בתוך שלו נקנס. ובין
 כך ובין כך, שניהן אסורין להעמיד רחים ותנור ולגדל
 תרנגולין בחצר זו.
 ה. שנים שהיו שתפין בחצר [שאינו בה דין חלוקה], ונדר
 אחד מהן שלא ינה בו השני - כופין את הנדר למכר
 חלקו. נדר שלא ינה הוא בשני - הרי זה מתר להקנס
 לביתו, מפני שברשותו הוא נקנס; אבל אינו יכול
 להשתמש בחצר, כמו שבארנו.
 ו. היה אחד מן השוק אסור בהנתי אחד משניהן, הרי זה
 מתר להקנס לחצר זו - מפני שהוא אומר לו: 'לתוך של
 חצרך אני נקנס, ואיני נקנס לתוך שלך'.
 ז. מי שאסר הנתי אמה מן האמות על עצמו - הרי זה
 מתר לקח מהן ביותר [=ביותר], ולמכר להן בפחות
 [=בזול]. אסר הנתי עליהן - אם שומעין לו שיקח מהן
 בפחות וימכר ביותר, מתר; ואין גוזרין כאן שלא ימכר,
 גזירה שמה יקח - שהרי לא נדר מאיש אחד כדי שנגזר
 עליו, אלא מאמה פלה, שאם [ששם] אי אפשר לו לשא
 ולתן עם זה, ישא ויתן עם אחר. לפיכך, אם אסר הנתי
 עליו - הרי זה משאילן ומלנה אותן; אבל לא ישאל מהן,
 ולא ילנה מהן.
 ח. אסר הנתי עליהן והנתי עליו - לא ישא ויתן עמהן;
 וכן הם לא ישאו ולא יתנו עמו, ולא ישאל ולא ישאל
 להן, ולא ילנה מהן, ולא ילנה אותן.
 ט. אסר על עצמו הנתי בגי העיר - אסור להשאל על נדרו
 לחכם מבני אותה העיר ההיא; ואם נשאל והתיר לו, הרי
 נדרו מתר, כמו שבארנו.
 י. מי שאסר הנתי הבריות עליו - הרי זה מתר להנות
 בלקט שכחה ופאה ומעשר עני המתחלק בגרנות, אבל לא
 שבתוך הבית.
 יא. מי שאסר הנתי על הפהנים ועל הלויים - הרי אלו באין
 ונוטלין מתנותיהן על כרה; ואם אמר: 'כהנים אלו ולויים

1 נשבע ואמר: 'שלא אשא פלונית ולא אכנס לבית זה, אלא
2 אם בן נסתלק ההזק'. וכן כל פיוצא בזה.
3 ג. אבל הנודר או הנשבע שאינו נושא פלונית הפעורה,
4 ונמצאת נאה, שחרה ונמצאת לבנה, קצרה [=נמוכה]
5 ונמצאת ארקה [=גבוהה], שאין אשתי נהנית לי שגנבה את
6 כיסי ושהפת את בני' ונודע שלא גנבה ולא הפת - הרי זה
7 מתר; מפני שהוא נדר טעות, והוא בכלל נדרי שגגות שהן
8 מתרין; ואין זה כתולה נדרו בדבר ולא נתקם הדבר -
9 שהרי הסבה שבגללה נדר לא הייתה מצויה [=מלכתחילה],
10 וטעות הייתה.
11 ד. ולא עוד, אלא מי שרצה אנשים מרחוק אוכלים תאנים
12 שלו, אמר להם: 'הרי הן עליכם קרבן', פיון שקרב אליהם
13 והביט, והרי הם אביו ואחיו - הרי אלו מתרין; אף על פי
14 שלא פרש הסבה שהדין בגללה, הרי זה כמי שפרש -
15 שהדבר [=הנסיבות] מוכיח שלא אסר עליהן, אלא שהיה
16 בדעתו שהן זרים. וכן כל פיוצא בזה.
17 ה. מי שנדר או נשבע, ונולד לו [=נחתחדש אצלו] דבר שלא
18 היה בלבו בשעת השבועה או בשעת הנדר - הרי זה אסור,
19 עד שישאל לחכם ויתיר את נדרו. כיצד? אסר את עצמו
20 בהנית פלוני, או שלא יכנס למקום פלוני, ונעשה אותו
21 האיש סופר, ואותו מקום בית הכנסת - אף על פי שהוא
22 אומר: 'אלו הייתי יודע שזה נעשה סופר ומקום זה יעשה
23 בית הכנסת, לא הייתי נודר או נשבע' - הרי זה אסור להנות
24 ולהכנס, עד שיתיר נדרו כמו שבארנו. וכן כל פיוצא בזה.
25 ו. כל נדר שהתיר מקצתו, התיר כלו; והוא הדין בשבועה.
26 כיצד? ראה אנשים מרחוק אוכלין פרותיו, ואמר: 'הרי הן
27 עליכם קרבן', וכשהגיע אליהם, והנה הם אביו ואנשים
28 זרים - הואיל ואביו מתר, כלן מתרין; ואפלו אמר: 'אלו
29 הייתי יודע, הייתי אומר: פלוני ופלוני אסורין ואביו מתר'
30 - הרי כלן מתרין. אבל אם אמר כשהגיע אליהם: 'אלו
31 הייתי יודע שאביו ביניכם, הייתי אומר: כלכם אסורין חוץ
32 מאביו' - הרי כלן אסורין חוץ מאביו; שהרי גלה דעתו
33 שלא התיר מקצת הנדר, אלא כמו שנדר היה נודר ומתנה
34 על אביו.
35 ז. וכן האומר: 'הינן קרבן עלי, מפני שהינן רע למעים',
36 אמרו לו: 'והרי המישן פה למעים' - אם אמר: 'אלו הייתי
37 יודע, לא הייתי נודר', ואפלו אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי
38 אומר: החדש אסור והינן מתר' - מתר בפיון ובחדש; אבל
39 אם אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי אומר: כל היננות אסורות
40 עלי חוץ מן המישן' - הרי זה מתר במישן בלבד. וכן כל
41 פיוצא בזה.
42 ח. כל הנודר או הנשבע, רואין דברים שבגללן נשבע או
43 נדר, ולומדין מהן לאיזה דבר נתפנו; והולכין אחר הענין

44 [=הנסיבות], לא אחר כל משמע הדבור. כיצד? היה טעון
45 משא של צמר או של פשתים, והזיע והיה ריחו קשה,
46 ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר ופשתים לעולם - הרי
47 זה מתר ללבש בגדי צמר או פשתים ולכסותו [להתכסות
48 בהם], ואינו אסור אלא להפשילן לאחוריו. היה לבוש בגד
49 צמר ונצטער בלבישתו, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו
50 צמר לעולם - אסור ללבש, ומתיר לטען עליו; ומתיר
51 להתכסות בגדי צמר, שלא נתפנו זה אלא לבגד צמר. וכן
52 כל פיוצא בזה.
53 ט. היו מבקשין ממנו שישא קרובתו, והוא מקאן [=מסרב],
54 ופצרו בו, ונדר או נשבע שלא תהנה בו לעולם, וכן המקרה
55 את אשתו, ונשבע או נדר שלא תהנה בו לעולם - הרי אלו
56 מתירות להנות לו, שאין כונתו אלא לשם אישות.
57 י. וכן הקורא לחברו שישעך אצלו, ומאן, ונשבע או נדר
58 שלא יכנס לביתו, ולא ישתה לו ספת צונן - הרי זה מתיר
59 להכנס לביתו ולשתות לו צונן; שלא נתפנו זה אלא שלא
60 יאכל וישתה עמו בסעודה זו. וכן כל פיוצא בזה.
61 יא. האומר לחברו: 'לבייתך איני נכנס, ושרך איני לוקח',
62 בין בנדר בין בשבועה, ומת או מכרן לאחר - הרי זה מתיר
63 להכנס לבית, ולקח השרה מן היורש או מן הלוקח; שלא
64 נתפנו זה, אלא כל זמן שהן ברשותו. אבל אם אמר: 'לבית
65 הזה איני נכנס, ושרה זו איני לוקח', ומת או מכרן לאחר
66 - הרי זה אסור.
67 יב. אומר לחברו: 'השאלני פרתך', אומר לו: 'אינה פנויה',
68 נשבע או נדר ואמר: 'שדי איני חורש בה לעולם' - אם
69 היה דרכו לחרש בידו, הוא אסור וכל אדם מתרין לחרש
70 לו בה; ואם אין דרכו לחרש בידו, הוא וכל אדם אסורין.
71 וכן כל פיוצא בדברים אלו.
72 יג. מי שנשבע או נדר שישא אשה, או שינקה בית, או
73 שייצא בשירה [לדרך ארוכה], או יפרש [=יפליג] בים - אין
74 מחיבין אותו לשא או לקנות או לצאת מיד, אלא עד
75 שימצא דבר ההגון [=מתאים] לו. ומעשה באשה שנדרה
76 שכל מי שיתבע אותה תנשא לו, וקפצו עליה בני אדם
77 שאינן חגונין לה; ואמרו חכמים: 'לא נתכונה זו אלא לכל
78 מי שיתבע אותה מן החגונין לה'. וכן כל פיוצא בזה.
79 יד. המדיר את חברו, או שנשבע, ואמר לו: 'שתבוא ותטל
80 לכניך כר אחד חטים, או שתי חביות של זין' - הרי זה יכול
81 להתיר נדרו בלא שאלה לחכם, ויאמר לו: 'כלום נתכונת
82 אלא לכבדני, כבודי שלא אטל, וכבר הגיע אלי כבוד
83 שנדרת בשבילי'. וכן הנודר או הנשבע שאין אתה נהנה
84 לי, אם אין אתה נותן לבני כור של חטים ושתי חביות של
85 זין' - הרי זה יכול להתיר נדרו שלא בשאלת חכם, ויאמר:
86 'תריני כאלו נתקבלתי והגיעו לידי'. וכן כל פיוצא בזה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ז ניסן-ג' אייר ה'תש"ע

יום ראשון כ"ז ניסן ה'תש"ע

מצות לא תעשה רפז.

המצוה הרפ"ז — האזהרה שהזהר הדין מלקבל עדות הקרובים, זה לזה או זה נגד זה (לטובת קרובם או לרעתו), והוא אמרו יתעלה: "לא-יומנתו אבות על-בנים ובנים לא יומנתו על-אבות" (דברים כד, טו). כא הפרוש המקבל בספרי (פרשת כי תצא שם): "שלא יומנתו אבות על עדות בנים ולא בנים על עדות אבות". והוא הדין לדיני ממונות, אלא שגזכר בדיני נפשות דרך הפלגה. שלא נאמר: כיון שיש כאן אבוד נפש אין הקרוב חשוד על כך ונעשה על פי דבריו, כיון שעדותו היא לאבוד נפש קרובו ואין כאן מקום לחשד. לפיכך הביא למשל את-הקרובים שאהבתם חזקה וגדולה ביותר, והיא אהבת האב לבן והבן לאב, ואמרו: אפלו עדות האב על הבן ואפלו היא לחיבו מיתה לא נקבל — וזו היא גזרת הכתוב שאין לה טעם כלל. ודע זאת. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג' מסנהדרין (כו:).

יום שני כ"ח ניסן ה'תש"ע

מצות לא תעשה רפה.

המצוה הרפ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהעיד עדות שקר, והוא אמרו: "לא-תענה ברעך עד שקר" (שמות כ, טז). וכבר כפל לאו זה בלשון אחר ואמר: "עד שוא" (דברים ה, יג) והעובר על לאו זה הרי גזר עליו הכתוב: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (שם יט, יט). ולשון המקלף (פרשת יתרו): "ולא תענה ברעך וגו' — אזהרה לעדים זוממין". ויש בלאו זה מלקות, כמו שנתבאר בסוף ('בתחילת' ד:) מכות. ושם נתבאר דיני מצוה זו.

יום שלישי כ"ט ניסן ה'תש"ע

מצות עשה קפ.

המצוה המשלימה מאה ושמונים — הצווי שגזכרנו לענוש את-העדים שהעידו שקר כמו שזממו לעשות בעדותם, והוא אמרו יתעלה: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (דברים יט, יט) וזהו דין עדים זוממין: אם העידו להוציא

ממון — נוציא מהם כמוהו; ואם העידו על מה שמתחייב מלקות — נלקה אותם. וכבר נתבאר דיני מצוה זו והשאלות שנתחדשו בה וכיצד יתקנים שהעדים יהיו זוממין ונדון אותם בדין זה, במסכת מכות.

יום רביעי ל' ניסן ה'תש"ע

מצות עשה קעד.

מצות לא תעשה שיב. שיג. שיד.

המצוה הקע"ד — הצווי שגזכרנו לשמע לבית דין הגדול ולנהג על פיהם בכל אשר יצוו בעניני אסור ומותר. ואין חלוק בזה בין דבר שקבלוהו בקבלה (איש מפי איש עד משה רבינו), ובין דבר שגזכרוהו באחת המדות שהתורה נדרשת בהן, או דבר שהספימו עליו כדי לגדור פרצה (גזרות חכמינו שהם סיג לתורה), או בהתאם לאיזה מצב שהיא (לפי צרכיו הרוחניים של הדור), ממה שגזכר להם נכון ושיש בו חזוק לתורה — כל-זה חייבים אנו לקיימו ולעשותו ולנהג על פי דבריהם, כל נעבור עליהם, והוא אמרו יתעלה: "על-פי התורה אשר יורוך וגו'" (דברים יז, יא). ולשון ספרי (פרשת שופטים): "ועל המשפט אשר-יאמרו לך תעשה — זו מצות עשה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף סנהדרין (פו:).

המצוה השי"ב — האזהרה שהזהרנו מלחלוק על בעלי הקבלה עליהם השלום (חכמים שמהם אנו מקבלים תורה שבעל פה) ומלסור מכל-מה-שיצונו במעשי התורה והוא אמרו: "לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו לך" (שם) ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "לא תסור וגו' — זו מצות לא-תעשה". והעובר על לאו זה — והוא זקן (חכם) ממרא (פי הסנהדרין ומורה כדעתו) — חייב חנק, בתנאים המקבילים המבארים בסוף סנהדרין (פו:), ושם נתבאר דיני מצוה זו.

המצוה השי"ג — האזהרה שהזהרנו מלהוסיף בתורה לא שבכתב ולא שבעל-פה, והוא אמרו

1 יתעלה: "לא-תסוף עליו" (שם יג, א). ובפרוש אִמְרו
2 בַּכְּמָה מְקוֹמוֹת (ראש השנה כח: ועוד): "עוֹבֵר עַל
3 בַּל-תּוֹסִיף", "עֹבֵר עַל בַּל-תּוֹסִיף".

4 הַמִּצְוָה הַשִּׁי"ד — הַאֲזָהָרָה שֶׁהֶזְהַרְנוּ מִלְּגַרוֹעַ
5 מִן-הַתּוֹרָה, לֹא שֶׁבִּכְתֵּב וְלֹא שֶׁבַע-לִפְּהָ, וְהוּא
6 אָמְרוּ: "וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ" (שם). וּבַכְּמָה מְקוֹמוֹת
7 אוֹמְרִים: "נִמְצָא עוֹבֵר עַל בַּל-תִּגְרַע", וְהָרִי עֹבֵר
8 עַל בַּל-תִּגְרַע".

9 יום חמישי א' אייר ה'תש"ע

10 מצות לא תעשה שיח. שיט.

11 מצות עשה רי. ריא.

12 הַמִּצְוָה הַשִּׁי"ח — הַאֲזָהָרָה שֶׁהֶזְהַר בַּל-אֲדָם
13 מִמֶּנּוּ מִלְּקַלֵּל אֶב וְאֵם, וְהִנֵּה הָעֶנֶשׂ מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה,
14 וְהוּא אָמְרוּ: "וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת" (שמות
15 כא, יז) וְהוּא מְקַלֵּל הַנִּסְקָלִין וְאֶפְלוּ קָלִל אֶחָד מֵהֶם
16 בְּשֵׁם לְאַחַר מוֹתוֹ בְּמִזִּיד — נִסְקָל. אָבִל הַאֲזָהָרָה
17 לֹא נִתְבָּאֲרָה בְּכַתוּב בְּפִרוּשׁ, שֶׁלֹּא אָמַר: לֹא תִקְלָל
18 אָבִיךָ; אֲלֹא פָּכַר קִדְּם שֶׁבָּאָה הַאֲזָהָרָה מִלְּקַלֵּל
19 בַּל-אֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל — וְזֶה כּוֹלֵל אֶת-הָאֵב וְזוּלָתוֹ.
20 וּבִמְכַלְתָּא (פרשת משפטים שמות כא, יז) אָמְרוּ:
21 "מִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת", עֶנֶשׂ שֶׁמַּעֲנֵנוּ, אֲזָהָרָה
22 מִנֵּי? תִלְמוּד לומר "אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל", אִם דִּין
23 הוּא אָבִיךָ — הָרִי הוּא בְּקָלִל אֱלֹהִים; וְאִם נָשִׂיא
24 הוּא — הָרִי הוּא בְּקָלִל נָשִׂיא; וְאִם בּוֹר (אדם פשוט)
25 הוּא (הָרִי הוּא בְּכָלִל). "לֹא תִקְלָל חֵרֶשׁ". הָרִי אֶתָּה
26 דִּן בְּנִין אֵב (אחת מהמדות שהתורה נדרשת בהן —
27 שִׁפְרֵט הַמּוּבָא בִּפְסוּק מִסוּיִים הוּא כ"אב" ויסוד
28 לַהֲעִתִּיקוֹ לַמְּקוֹמוֹת נוֹסְפִים שְׂבָאוֹתוֹ עֲנִין) מִשְׁלֹשְׁתָּן
29 וְגו' עַד הַצַּד הַשְּׁוֹה שֶׁבָּהֶם שֶׁהֵם 'בְּעֵמֶךְ' וְאֶתָּה
30 מְזַהֵר עַל קָלִלְתָּם, אִף אָבִיךָ שֶׁבְּעֵמֶךְ אֶתָּה מְזַהֵר עַל
31 קָלִלְתּוֹ". וּבִסְפָּרָא (פרשת קדושים): "כִּי-אִישׁ אִישׁ
32 אֲשֶׁר יִקְלָל אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ" וְגו' (ויקרא כ, ט)
33 עֶנֶשׂ שֶׁמַּעֲנֵנוּ, אֲזָהָרָה לֹא שֶׁמַּעֲנֵנוּ! תִּלְמוּד לומר:
34 "אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל", שֶׁוּה לְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא. וּכְבָּר
35 נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרָק ז' מִסְנֵה־דְרִין (נג.).

36 הַמִּצְוָה הַשִּׁי"ט — הַאֲזָהָרָה שֶׁהֶזְהַרְנוּ מִלְּהַכּוֹת
37 אֶב וְאֵם. וְגַם כֵּן לֹא נִתְבָּאֲרָה בְּכַתוּב אֲזָהָרָה מִיַּחַדָּת
38 לְמַעֲשֵׂה זֶה; אָבִל הַזִּכִּיר אֶת-הָעֶנֶשׂ וְאָמַר: "וּמִכָּה
39 אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת" (שמות כא, טז), וְלִמְדָנוּ

40 הַאֲזָהָרָה לְמַכָּה אָבִיו עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁלְּמַדְנוּ לְמִקְלָל
41 אָבִיו, וְהוּא שֶׁכָּבַר בְּאַרְנוֹ בַּמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה שֶׁלֹּשׁ
42 מֵאוֹת שָׁאֵנוּ מְזַהֲרִים: עַל בַּל-אֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא
43 לְהַכּוֹתוֹ, וְאָבִיו בְּכָלִל. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת
44 משפטים שם): "מַכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ" וְגו' עֶנֶשׂ שֶׁמַּעֲנֵנוּ,
45 אֲזָהָרָה לֹא שֶׁמַּעֲנֵנוּ! תִּלְמוּד לומר: אֲרַבְעִים יָפְנוּ לֹא
46 יִסִּיף" (דברים כח, ג). וְהָרִי דְּבָרִים קָל וְחֹמֶר: אִם מִי
47 שֶׁמַּעֲנֵה לְהַכּוֹתוֹ הָרִי הוּא מְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַכּוֹתוֹ, מִי
48 שֶׁמַּעֲנֵה שֶׁלֹּא לְהַכּוֹתוֹ — דִּין הוּא שֶׁיֵּהָא מְזַהֵר שֶׁלֹּא
49 לְהַכּוֹתוֹ. וְהָעוֹבֵר עַל לֹא זֶה, כְּלוּמָר: הַמַּכָּה אָבִיו
50 וְאִמּוֹ בְּמִזִּיד וְיוֹצֵא מֵהֶם דָּם — חַיִּב חֲנֻקָּה. וּכְבָּר
51 נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף סְנֵה־דְרִין (פה:).

52 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מֵאוֹתִים וְעֶשְׂרִי — הַצּוּרִי
53 שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְכַבֵּד אֶב וְאֵם וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כְּבֹד
54 אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ" (שמות כ, יב; דברים ד, טז)
55 וּכְבָּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּכְּמָה מְקוֹמוֹת
56 בְּתִלְמוּד, רַבָּם בְּקִדּוּשִׁין (לא:). וְלִשׁוֹן סְפָרָא (ריש
57 פרשת קדושים): "אִיזְהוּ כְּבוֹד? מֵאֲכִיל וּמִשְׁקָה,
58 מִלְּבִישׁ וּמִכֶּסֶּה, מִכְּנִיס וּמוֹצִיא".

59 הַמִּצְוָה הַרִי"א — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לִירֹא מֵאֵב
60 וְאֵם. וְשִׁנְחָשְׁבֵם כְּמַעַלְת מִי שִׁיִּרְאִים מִמֶּנּוּ שִׁיעֲנִישׁ,
61 כְּמוֹ הַמֶּלֶךְ, וְנִתְנַהֵג עִמָּהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּתְנַהֵּג עִם מִי
62 שִׁיִּרְאִים מִמֶּנּוּ, וְחוֹשְׁשִׁים פֶּן יַעֲשֶׂה לָהֶם דְּבָר בְּלִתִּי
63 רָצוּי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ"
64 (ויקרא יט, ג) וְלִשׁוֹן סְפָרָא (פרשת קדושים שם):
65 "אִיזְהוּ מוֹרָא? לֹא יֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ (הַמִּיּוּחַד לוֹ) וְלֹא
66 מְדַבֵּר בְּמִקְוָמוֹ וְלֹא יִסְתּוֹר אֶת-דְּבָרָיו". וּכְבָּר
67 נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּקִדּוּשִׁין (לה:).

יום שישי ב' אייר ה'תש"ע

מצות לא תעשה קצה.

מצות עשה לז.

71 הַמִּצְוָה הַקַּצ"ה — הַאֲזָהָרָה שֶׁהֶזְהַרְנוּ מִלְּהִיּוֹת
72 זוּלָל וְסוּבָא (שְׁקוּע וְלַהוּט) בְּמִאֲכָל וּמִשְׁתֵּה בִּימֵי
73 הַנִּעְרוֹת בְּתַנָּאִים הָאֲמוּרִים בְּכֵן סוּרָר (סר מדרכו)
74 וּמוֹרָה (ממרה פי אביו), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא
75 תֹאכְלוּ עַל-הַדָּם" (ויקרא יט, כו) וּבִאֲוֹר עֲנִין זֶה שֶׁבֵּן
76 סוּרָר וּמוֹרָה מְקַלֵּל מְחִיבֵי מִיתַת בֵּית דִּין וּמִפְּרֵשׁ
77 בַּתּוֹרָה (דברים כא, כא) שֶׁהוּא בְּסִקִּילָה. וּכְבָּר בְּאַרְנוֹ
78 בְּהַקְדָּמַת מֵאֲמָר (ספר) זֶה (סוף הַכִּלָּל הַי"ד) שֶׁכָּל-

(בא) עֲשֵׂה (של "ושמחת בחגך") דְּרָבִים (המוטל על כלל ישראל) וְדָחִי עֲשֵׂה דִּיחִיד" (האבלות – המוטלת על האבל בלבד). הִנֵּה נִתְבָּאָר (מכר שנקרא "עשה"), שְׁחִיב הָאֲבִלּוֹת דְּאוֹרִיתָא וְשִׁהִיא מִצְוֹת עֲשֵׂה, אִף דִּנְקָא בְיוֹם ראשון בְּלִבְד: אָבֵל שָׂאָר הַשְּׂבָעָה — מִדְּרַבָּנָן, וְשִׁאֲפִלוּ הִכְהֵן יִנְהַג אֲבִלּוֹת בְיוֹם ראשון וְיִתְטַמָּא לְקְרוֹבִי; וְהֵבֵן זֶה. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זו (אבלות וטומאה) בְּמִסְכָּת מִשְׁקִין (מועד קטן יט ואילך) וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּכִרְכּוֹת (יח.) וּכְתָבוֹת (ה): וּבִיבְמוֹת (כב: ועוד) וְעִבּוּדָה זָרָה (יג.) וּבְסִפְרָא בְּפִרְשֵׁת "אָמַר אֵל הַכֹּהֲנִים". וְחִיּוֹב זֶה שָׂאָנוּ מִחִיבִים אֶת-הַכֹּהֵן לְהִטַּמָּא לְקְרוֹבִים אֵינוֹ חוֹבָה לְנָשִׁים — לְפִי שְׁמִי שֶׁהִזְהַר שְׁלֹא יִטַּמָּא לְזוֹלַת הַקְּרוֹבִים, הוּא שֶׁנִּצְטָוָה לְהִטַּמָּא לְקְרוֹבִים; אָבֵל הַכֹּהֵן כִּיֹּן שְׁלֹא הִזְהַר עַל טַמְּאָת מֵת, כִּמוֹ שֶׁאָבֵאָר בְּמִקְוָמוֹ (לא תעשה קסו), כִּךְ אֵין עָלֶיהָ צוּרִי וְלֹא חִיּוֹב לְהִטַּמָּא. אָמְנָם חִיבָתָהּ הִיא בְּאֲבִלּוֹת, אָבֵל הִטַּמְּאָה תְלוּיָהּ בְּרִצּוֹנָהּ. וְהֵבֵן זֶה.

יום שבת קודש ג' אייר ה'תש"ע מצוות לא תעשה קסח.

הַמִּצְוָה הַקִּס"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר כֹּהֵן גָּדוֹל מִלְּהִטַּמָּא לְמֵת מִן הַמֵּתִים בְּאִיזָה אוֹפֵן שֶׁתִּהְיֶה הִטַּמְּאָה, בֵּין בְּנִיגְעָה בֵּין בְּמִשָּׂא (הרים חפץ שהמת מונח עליו בלי לגעת במת), וְהוּא אָמְרוּ: "לֹאֲבִיו וְלֹאֲמוֹ לֹא יִטַּמָּא" (ויקרא כא, יא). וְאוּלִי תַחֲשׁוֹב שֶׁזֶה וְהַקּוֹדֵם (לא תעשה קסז) עֲנִין אֶחָד הוּא, וְשִׁנְיָה שֶׁאָמַר "לֹאֲבִיו וְלֹאֲמוֹ לֹא יִטַּמָּא" בְּאוֹר הוּא — אֵין הַדְּבָר כֵּן, אֲלֵא הֵם שְׁנֵי לְאוּיִן: לֹא יָבוֹא וְלֹא יִטַּמָּא. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אמור שם): "חֵיב בְּלֹא יָבוֹא וְחֵיב בְּלֹא יִטַּמָּא" וְכֵן חֵיבֵי כֹהֵן הָדִיּוֹט בְּדִין גִּזְרָה שְׁנָה, אָמְרוּ: "כִּשְׁם שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנֶּאֱסָרָה עָלָיו נִפְשׁ מֵת חֵיב בְּשְׁנֵי לְאוּיִן: לֹא יָבוֹא וְלֹא יִטַּמָּא, כִּךְ גַּם כֹּהֵן הָדִיּוֹט, כִּיֹּן שֶׁנֶּאֱסָר עָלָיו לְהִטַּמָּא בְּנִפְשׁ מֵת חֵיב בְּלֹא יָבוֹא". אָבֵל לֹא מְנִינֵי אוֹתוֹ (כשתי מצוות גם בבכח הדיוט) מִהִטַּעֵם שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּכָלֵל הַשְּׁנֵי (והוא: כיון שאינו בא במפורש), אֲלֵא מְנִינֵי שְׁנֵי לְאוּיִן אֵלוֹ (בכחן גדול) מִכִּיֹּן שֶׁהֵם שְׁנֵי פְסוּקִים: לֹא יָבוֹא וְלֹא יִטַּמָּא; וְעִנִּין "לֹא יָבוֹא" אֵינוֹ עֲנִין "לֹא יִטַּמָּא", כִּמוֹ שֶׁבְּאֲרוּ מְקַבְּלֵי הַפְּרוּשׁ (חז"ל) וְאָמְרוּ: חֵיב בְּלֹא יָבוֹא וְחֵיב בְּלֹא יִטַּמָּא.

מֵה-שְׁחִיב בּוֹ הַפְּתוּב כָּרַת אוֹ מֵיתַת בֵּית דִּין הָרִי הוּא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, חוּץ מִן-הַפֶּסַח וְהַמִּילָה, כִּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ (בהקדמה שלאחר הכלל הי"ד). וְכִיֹּן שֶׁדִּן אֶת זֶה הַזּוּלָל וְהַסּוֹבָא בְּתַנָּאִים הָאֲמוּרִים בְּסִקְלָה יִדְעָנוּ שֶׁזֶה מַעֲשֵׂה שְׁמִזְזָהִים עָלָיו בְּהַחֲלִט, וְהָרִי נִתְבָּאָר הָעֵנֶשׁ, וְנִשְׂאָר לָנוּ לְחַקֹּר עַל הַאֲזַהְרָה לְפִי הַכָּלֵל שֶׁלָּנוּ: לֹא עֲנֵשׁ הַפְּתוּב אֲלֵא-אִם-כֵּן הִזְהִיר. וְלִשׁוֹן גְּמָרָא סְנֵהֲדִין (סג.): "אֲזַהְרָה לְבֵן סוֹרֵר וּמוֹרָה מִנִּין? תִּלְמוּד לומֵר: לֹא תֹאכְלוּ עַל-הַדָּם", כְּלוּמֵר: לֹא תֹאכַל אֲכִילָה הַגּוֹרֶמֶת לְשִׁפּוֹף דָּם, וְהִיא אֲכִילַת זֶה הַזּוּלָל וְסוֹבָא שְׁחִיב בּוֹ מֵיתָה. וְאִם אָכַל אוֹתָהּ הָאֲכִילָה הָרָעָה בְּאוֹתָם הַדְּרָכִים הַבִּלְתִּי טוֹבִים — הָרִיחוּ עוֹבֵר עַל לֹאוֹ, וְאִף-עַל-פִּי שֶׁזֶה לֹאוֹ שֶׁבְּכָלֵלֹת, כִּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּכָלֵל הַתְּשִׁיעִי, אֵין בְּכֹךְ כְּלוּם. שְׁכִיֹן שֶׁהָעֵנֶשׁ מִפְּרֵשׁ, לֹא נִחַשׁ (נפסק) לְאֲזַהְרָה אִם הִיא מִן-הַדִּין אוֹ מִן לֹאוֹ שֶׁבְּכָלֵלֹת. וְכִבֵּר בְּאֲרָנוּ אֶת-זֶה כִּמָּה פְּעָמִים וְקִדְמוֹ מִמֶּנּוּ דְּגִמְמָאוֹת. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִרְק ח' מִסְנֵהֲדִין.

הַמִּצְוָה הַל"ז — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטָוִינוּ שִׁיתְטַמָּאוּ הַכֹּהֲנִים לְקְרוֹבִים הַנּוֹזְכִּים בַּתּוֹרָה (שם כא, ב-ג). שֶׁכֵּן מֵאַחַר שֶׁמִּנְעָם הַפְּתוּב מִלְּהִטַּמָּא לְמֵת בְּלִבְד (ולא לשאר הטומאות), כִּדִּי לְכַבֵּדָם, וְהַתִּיר לָהֶם לְהִתְטַמָּא לְקְרוֹבִים, הִנֵּה אֶפְשָׁר לְחַשֵּׁב שֶׁזֶה תְלוּי בְּרִצּוֹנָם וְשִׁנְיָה רְשׁוּת בְּלִבְד: רוּצָה — יִתְטַמָּא; אֵינוֹ רוּצָה — אֵל יִתְטַמָּא, לְפִיכֹךְ גִּזְרַת עָלֵיהֶם גִּזְרָה וְחִיבָם בְּחִיּוֹב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא יִטַּמָּא" (שם) כְּלוּמֵר לְאַחֲזוֹתוֹ. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אמור שם): "לֹא יִטַּמָּא — מִצְוָה. לֹא רָצָה לְהִטַּמָּא, מִטַּמְּאֵין אוֹתוֹ עַל כְּרַחוֹ. וּמַעֲשֵׂה כִּיּוֹסֵף הִכְהֵן שִׁמְתָהּ אֶשְׁתּוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח וְלֹא רָצָה לְהִטַּמָּא לָהּ, וְדַחְפוּהוּ חֲכָמִים וְטַמְּאוּהוּ עַל כְּרַחוֹ". וְזוֹ עֲצָמָה הִיא מִצְוֹת אָבֵל, כְּלוּמֵר: שֶׁכָּל-אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל חֵיב לְהִתְאַבֵּל עַל קְרוֹבִיו, רְצוֹנִי לומֵר שֶׁשֶּׂה מֵתִי מִצְוָה (אב, אב, בן, בת, אח, ואחות). וּמִחֲמַת חֲמֵר חִיּוֹב זֶה פִּרְשׁ בִּכְהֵן, שֶׁהוּא מְזַהֵר עַל הִטַּמְּאָה, שִׁיתְטַמָּא עַל-כָּל-פָּנִים כִּשְׂאָר יִשְׂרָאֵל, כִּדִּי שְׁלֹא יִקְלוּ בְּדִינֵי הָאֲבִלּוֹת. וְכִבֵּר נִתְבָּאָר (זבחים ק.) שֶׁאֲבִלּוֹת יוֹם ראשון דְּאוֹרִיתָא. וּבְפְרוּשׁ אָמְרוּ בְּמוֹעֵד קֶטֶן (יד:): "אָבֵל אֵינוֹ נוֹהֵג אֲבִלּוֹת בְּרָגֵל, אִי אֲבִלּוֹת דְּמַעֲקָרָא (מלפניכן, על מי שמת קודם הרגל) הָוָא — אֲתִי

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 **יִקְרָא נָמִי** - שלא היה כלב בנו של קנז, מדכתיב בכמה מקומות 'כלב בן יפנה הקנזי', ולא 'בן קנז' כמו שאמר על עתניאל, שָׁמַע מִיָּנָה שלא היה בנו, אלא שהיה מאנשי ביתו של קנז.

4 הגמרא חוזרת לפרש את הפסוק 'וכלב בן חצרון הוליד את עוזבה אשה ואת יריעות, ואלה בניה ישר ושובב וארדון'. עוזבה זו מרים, ולמה נקרא שמה עוזבה, לפי שחבל עזובה מתחילתה - בתחילה כשהיתה חולנית מחמת צרעתה, עזובה כל בחורי ישראל ולא רצו לישא אותה. שואלת הגמרא על הנאמר שכלב הוליד את עוזבה שהיא מרים, וכי הוליד אותה, ו**הלא מינסב הוה נסיב לה** - הרי היא היתה אשתו ולא בתו. עונה הגמרא, **אמר רבי יוחנן, כל הנזשא אשה לשם שמים, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה**, וכלב נשאה לשם שמים. וכן מה שנאמר שהוליד את יריעות - היינו שנשא את מרים, ונקראה כן לפי שהיו פניה דומין ליריעות - מחמת חוליה היו פניה ירקרקות בלי תואר אדמומית. ומה שנאמר בהמשך הפסוק **'ואלה בניה'**, דרשו אל תקרי 'בניה' - שאין אלו שמות בניה, **אלא שמות של בניה** - בעלה שנקרא כן בשנה אותה בנישואין ובנים כשאר נשים. וכוונת הפסוק, שנקרא 'אשר' על שם שישיר את עצמו - לכל יטעה בטעות המרגלים. וכן נקרא 'שובב' על שם ששייבב - המריד את יצורו ולא השתתף בעצת המרגלים. וכן נקרא 'ארדון' על שם שדרה וכפה את יצרו שהסיתו לטעות בטעות המרגלים. ואיכא דאמרי שנקרא 'ארדון' על שהיו פניה של מרים לאחר שנתרפאה דומין לזרד.

22 עוד נאמר **'ולאשחור אבי תקוע היו שתי נשים חלאת ונערה'**, מבארת הגמרא מקרא זה על כלב ומרים, **'אשחור'**, זה כלב, ולמה נקרא שמו אשחור, כיון שהושחורו פניו בתעניות - מחמת שקיבל על עצמו תעניות כדי שינצל מעצת המרגלים. וכן נקרא 'אבי', לפי שגעשה לה - למרים באב - שדאג לרפואתה ולמונות הצריכים לחולה. ונקרא 'תקוע' לפי שתקע את לבו לאביו שבשמים - קיבל על עצמו שלא להיות בעצת המרגלים. מבארת הגמרא שמה שנאמר שכלב 'היו שתי נשים' איך הביאור כפשוטו, אלא שגעשה מרים בשתי נשים, כלומר ש'חלאת ונערה', לא חלאת ונערה הוא - לא היו שתי נשים שנקראו כן, אלא מרים עצמה בתחילה נקראת 'חלאת' - על שם חוליה שהיתה בתחילה, ולבסוף נרפאה ונקראה 'נערה' - על שם תואר פניה שהיתה כנערה. עוד כתוב שם, **'ובני חלאת צרת וצחר ואתנן'**, ודרשו אף מקרא זה על מרים, שנקראה 'צרת' על שם שגעשה צרה להברותה - שהיו מקנאות ביוביה, וכן נקראה 'צחר' על שם שהיו פניה מאירות ודומין בצחורים, ונקראה 'אתנן' לפי שכל הרואה אותה מתאהב למשכב נשים ומוליך אתנן לאשתו שתשכב עמו.

38 הגמרא חוזרת לבאר את הפסוקים בענין שיעבוד מצרים. נאמר בפסוק, **'ויצו פרעה לכל עמו כל הבן חילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון'**, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, גזירה זו גזר פרעה אף על עמו גזר. ואמר רבי יוסי ברבי חנינא, שלש גזירות להשליך הגולדים לאור גזר פרעה, בתחילה גזר על הגולדים לישראל ולא הושיב שומרים על כך, אלא סמך על המילדות ואמר להן **'אם בן הוא והמתן אותו'**, ולבסוף - לאחר מיכן הושיב שומרים על הדבר ואמר להם **'כל הבן חילוד היאורה תשליכוהו'**, אך עדיין לא גזר אלא על ישראל. ולבסוף כשזאמרו לו איצטגנינו שרדיין לא לקח מושיעין של ישראל, אף על עמו גזר. **'ויולך איש מבית לוי ויחא את בת לוי'**, שואלת הגמרא, להיכן הלך עמרים. דורשת הגמרא, **אמר רב יהודה בר זבינא, שהלך עמרים בעצת מרים בתו** - שיעצה לו לקדשה בשנית. וכפי ששינוי בברייתא, **תנא, עמרים גדול הדור היה והכל נשמעים לדבריו**, ולכן ביון (שואל שואמר) [שגזר] פרעה הרשע על ישראל ש'כל הבן חילוד היאורה תשליכוהו' אמר עמרים, וכי לשוא אנו עמלין בלידתם, שהרי ייהרגו לבסוף על ידי עבדי פרעה, ולכן עמד ויגדש את אשתו, ובעקבותיו עמדו בולן וגי'רשו אף הם את נשותיהן. אמרה לו בתו מרים, אבא, קשה גזירתך - לגרש הנשים, יותר משל פרעה - שגזר להשליך הבנים לאור, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה גזרת שגירשו את נשותיהם. ובכך גזרת כליה על הזכרים ועל הנקבות, ועוד, שפרעה לא גזר אלא בעולם הזה - שהרי הגולדים שימותו חייו לעולם הבא, ואתה

59 בגזירתך גרמת שיכלו בעולם הזה ולעולם הבא - שכיון שלא יולדו כלל, לא יחיו גם לעולם הבא. ועוד, שפרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו, ספק אינה מתקיימת - שהרי יתכן שהקב"ה לא יקיים הגזירה, ואילו אתה צדיק, ואם כן בודאי שגזירתך מתקיימת - שהקב"ה יקיימה, כמו שנאמר **'ותגדל אמר ויקם לה'**. שמע עמרים בקול בתו ועמד והתחיר את אשתו, ובעקבותיו עמדו בולן והתחירו אף הם את נשותיהן.

66 שואלת הגמרא, מאחר שהתבאר שכונת הפסוק שחזר ולקחה, מדוע נאמר **'ויקח'** - שמשמעו ליקוחין ראשונים, הרי **'ויחזור לבת לוי' מיפעי ליה** לכתוב, שהרי היתה אשתו מקודם. מתרצת הגמרא, **אמר רבי יהודה בר זבינא**, נלמד מלשון **'ויקח'**, שגעשה לו עמרים בליקוחין השניים כמעשה ליקוחין הראשונים, דהיינו, שהושבה באפריון, ואחריו ומרים מתקדשו לפניה, ומלאכי השרת אמרו עליה **'אם הבנים שמחה'**.

71 שואלת הגמרא, הרי נאמר שלקח את בת לוי, ואם כן קשה, וכי אפשר בת מאה ושלשים שנה היא - האם יתכן לפרש שמדובר על הליקוחין השניים, שהיתה אז יוכבד בת מאה ושלשים שנה, וקרי לה - וקורא לה הכתוב **'בת'** - שמשמע שהיתה ילדה, ולא קראה אשה. מביאה הגמרא מקור לכך שהיתה אז בת מאה ושלשים שנה, **דאמר רבי חמא ברבי חנינא**, נאמר כשירדו בני יעקב למצרים 'כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים' ואף שמנין המפורטים בפסוק, שם אינו אלא ששים ותשע, הנפש השבעים זו יוכבד, שהורגתה ביום, ולירדתה בין תחומות - כשננסו בני יעקב למצרים השלימה את מנין שבעים, שנאמר לגבי יוכבד, **'אשר ילדה אתה ללוי במצרים'**, ומכך שנאמר 'אשר ילדה' משמע שרק לירדתה היתה במצרים, אך ואין הורגתה במצרים. ומאחר שנולדה ביום כניסתם למצרים, נמצא שכשחזר עמרים ולקחה היתה בת מאה ושלשים. מתרצת הגמרא, **אמר רבי יהודה**, נקראה בת לפי שנולדו בה סימני נערות כבת.

86 **'ותחר האשה ותלד בן'**, שואלת הגמרא, מדוע אמר הכתוב 'ותחר האשה' לאחר 'ויולך איש ויחא וגו'?, והא הות מיצברא ביה תלתא ירחי מעיקרא - והרי היתה מעוברת במשה מהנישואין הראשונים, והיה זה שלושה חודשים לפני שחזר ולקחה. מתרצת הגמרא, **אמר רבי יהודה בר זבינא**, כתבה התורה את ההריון בסמוך ללידה ומקיש לירדתה להורגתה, כדי ללמד, שמה הורגתה של יוכבד שלא בצער, אף לירדתה שלא בצער, מכאן לנשים צדקניות כיוכבד, שלא היו בפתקיה של חנה - לא נגזר עליהם צער בהריון ובלידה, כפי שנגזר על חוה.

94 כשנולד משה נאמר, **'ותרא אותו כי טוב הוא'**. תנא, מהו הטובה שראתה בו רבי מאיר אומר, ראתה שטוב שמו של התינוק. רבי יהודה אומר שהוסיפו שם י-ה בשמו ומזכירה שמו, רבי תנחומי אומר, ראתה ברוח הקודש שתמיד להיות הגון לנביאות. אחרים אומרים, שנולד בשעה טובה. והקמים אומרים שבגעשה שנולד משה נתמלא הבית בולו אור, ולמדו כן דבתיב הכא **'ותרא אותו כי טוב הוא'**, ובתיב ה'תם בבריאת העולם **'וירא אלהים את האור כי טוב'**, הרי שהאור נקרא טוב.

102 **'ותצפניהו שלשה ירחים'**, מבארת הגמרא, שיכלה להצפינו שלושה חדשים משום דלא מנו מצרים אלא משעה דאיהדרה - המצרים ספרו תשעה חודשים לעיבורה רק מיום שהחזירה עמרים בליקוחין השניים, אבל והיא הות מיצברא ביה - למעשה היתה מעוברת במשה מומן הנישואין הראשונים, והיה זה תלתא ירחי מעיקרא - שלושה חודשים לפני שהחזירה פעם שניה. נמצא שילדה בסוף הששה חודשים מהליקוחין השניים, ולכן יכלה להצפינו עוד שלושה חדשים לפי שלא חשדו בה שתלד עד שיעברו תשעה חודשים מנישואיה. שואלת הגמרא על מה שנאמר **'ולא יכלה עוד הצפינו'**, אמאי, הרי כמו שהצפינה אותו שלושה חודשים תצפניהו ותיול - תמשיך להצפינו. ומישבת, אלאי - הטעם שלא יכלה להצפינו, לפי שכל חיבא דהוה שמיא מצרא דמתליד ינוקא - כשהיו המצרים שומעים שנולד תינוק לישראל, היו מגלים את התינוק על ידי שממנו ינוקא ה'תם - היו מביאים לשם תינוק אחר, כי היכי דלישמעניהו ומעיו (בפחדיו) - כדי שהתינוק של ישראל ישמע אותו ויבכו, ולכן לא יכלה להצפינו עוד את משה מחשש שיגלוהו כך. וכמו

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יב עמוד א

רש"י

דיקא נמי דכתיב קרא אתרינא כי משתעי בכלב לא קריה בן קנז כדכתיב בעתניאל אלא הקניז, מאנשי ביתו ומגדולי של קנז: עיובא שהכל עובדיה שמתחלה חולנית היתה בדרך קרי לה הכא יריעות, ולקמן קרי לה נמי חללא ועובדיה, שעובדיה כל בחורי ישראל מלשא אותה: והא מיסב נקבת, כדכתיב וקמת עובדיה ויקח לו וגו' אלמא אתמיה הוא: לשם שמים, כגון זו שהיתה חולה ונשאה לשם שמים, שבדק באחיה אחר ומשה וראה אותם צדיקים, ורוב בנים דומין לאחי האם בב"ב ביש נוחלין (דף ק"ו): ליריעות, בלי תאר אדנומית, דמחמת חללי היתה ירקרקת: בונייה, אלו שמות בעלה, שבנאה ונשאה מבנה כשאר נשים

אחרים אומרים נולד כשהוא מהול. ומקשים מדקאמר ר"מ טוב שמו מכלל דאחרים לא היינו ר"מ ובשלהי הוריות (דף ק"ב) אמר דאסקוה לר"מ אחרים ובפ"ק דברכות (דף ק"ב) בגמרא מאימתי קורין שמע בשחרית אפליגו ר"מ ואחרים וא"ר שראה בקונטרס צרפת שמועות שקיבל מאלישע בן אביה קבעום בשם אחרים מפני שהיה שמו אחר אבל שאר שמועות קבעום בשמו ולא מסתברא דהא לרבי נתן אסקו יש אומרים ואית לך שכל שמועותיו קבעו כך ולר"מ נמי עשו כיוצא בו אלא נראה דלאחר דאסקוהו אחרים חזר בו ואמר נולד כשהוא מהול כן בפ' קמא דברכות: **חמר** מבחורין וזמן מבפנים. פירש רבי בשם ר"ש בר קלונימוס זה וזה בתוך התיבה והחמר היה מכסה את חופת אבל מבחורין לא יזיפה שלא יריגשו כי הגומא דומה לקנה היאור ולא יבחינו התיבה בתוך קנה היאור: בשביל

דיקא נמי, דכתיב 'הקניז', שמע מינה, 'עובדי' זו מרים, ולמה נקרא שמה 'עובדי' שהכל עובדיה מתחילתה. 'הוליד' והלא מינסב הוה נסיב לה, אמר רבי יוחנן, כל הנושא אשה לשם שמים, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה. 'יריעות' שהיו פניה דומין ליריעות. 'ואלה בניה' אל תקרי 'בניה' אלא 'בוניה', 'אשר' שישר את עצמו. 'שוכב' ששייב את יצרו. 'וארדון' שרדה את יצרו, ואיכא דאמרי על שהיו פניה דומין לורה. 'ולאשחור אבי תקוע' היו שתי נשים חללא ונערה, 'אשחור', זה כלב, ולמה נקרא שמו 'אשחור' שהושחרו פניו בתעניות. 'אבי', שנעשה לה כבא. 'תקוע' שתקע את לבו לאביו שבשמים. 'היו שתי נשים' נעשה מרים כשתי נשים, 'החללא ונערה', לא חללא ונערה הוא, אלא בתחילה 'החללא' ולבסוף 'נערה'. 'ובני חללא צרת וצרה ואתנן', 'צרת' שנעשית צרה לחברותיה, 'צרה' שהיו פניה דומין בצורה, 'אתנן' שכל הרואה אותה מוליך אתנן לאשתו. 'יצו פרעה לכל עמו' אמר רבי יוסי ברבי חנינא, אף על עמו גור. ואמר רבי יוסי ברבי חנינא, 'שלש גזירות גור. ולבסוף 'כל הבן תילוד היארה תשליכהו', ולבסוף אף על עמו גור. 'ולד איש מבית לוי' להיכן הלך, אמר רב יהודה בר זבינא, שהלך בעצת בתו. תנא, עמרם גדול הדור היה, בין (שראה שאמר) [שגור] פרעה הרשע 'כל הבן תילוד היארה תשליכהו', אמר לשואו אנו עמלין, עמד וגירש את אשתו, עמדו בולן וגירשו את נשותיהן, אמרה לו בתו אבא, קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גור אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקבות, פרעה לא גור אלא בעולם הזה ואתה בעולם הזה ולעולם הבא, פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו, ספק אינה מתקיימת. אתה צדיק, בודאי שגזירתך מתקיימת, שנאמר 'ותגור אמר ויקם לד'. עמד והחזיר את אשתו, עמדו בולן והחזירו את נשותיהן. 'ויקח', 'ויחזור' מיבעי ליה, אמר רבי יהודה בר זבינא, שעשה לה מעשה ליקוחין, הושיבה באריון, ואחרן ומרים מרקדו לפניה ומלאכי השרת אמרו 'אם הבנים שמחה'. 'את בת לוי', אפשר בת מאה ושלשים שנה היא, וקרי לה 'בת', דאמר רבי חמא ברבי חנינא, זו יוכבד, שהורתה בדרך, ולדתה בין החומות, שנאמר 'אשר ילדה אתה ללוי במצרים', לדתה במצרים, ואין הורתה במצרים. אמר רבי יהודה, שנולדו בה סימני נערו. 'ותהר האשה ותלד בן', והא הות מעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא, אמר רבי יהודה בר זבינא, מקיש לדתה להורתה, מה הורתה שלא בצער, אף לדתה שלא בצער, מכאן לנשים צדקניות שלא היו בפיתוקה של חוה. 'ותרא אותו כי טוב הוא' תנא, רבי מאיר אומר, טוב שמו. רבי יהודה אומר, טוביה שמו. רבי נחמיה אומר, הגון לנביאות. אחרים אומרים, נולד כשהוא מהול. ונחמיה אומרים, בשעה שנולד משה נתמלא הבית כולו אור, פתח הכא 'ותרא אותו כי טוב הוא', וכתיב היום 'וירא אלהים את האור כי טוב'. 'ותצפנהו שלשה ירחים', דלא קנו מצרים אלא משעה דאחרתה, והיא הות מעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא. 'ולא יכלה עוד הצפינו', אמאי, תצפניה ותיזיל. אלא כל היכא דהוה שמעי מצראי דמתיליד יגוקא, מכמו יגוקא היום, כי היכי דלישמעיהו ומעיו (בהדרה), דכתיב 'אחוזו לנו שועלים שועלים קטנים וגו'.' 'ותחל לו תבת גמא' מאי שנא גומא, אמר רבי אלעזר, מיפן לצדיקים שממונם חביב עליהן יותר מגופן, וכל דך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל. רבי שמואל בר נחמני אמר, דבר רך, שכול לעמוד בפני דבר רך ובפני דבר קשה. 'ותחמרה בחמר ובנפת' תנא, חמר מבפנים, ונפת מבחוץ, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע. 'ותשם בה את הילד ותשם בסופו' רבי אלעזר אומר, ים סוף. רבי שמואל בר נחמני אמר,

את עצמו. מלשעות את טעות המרגלים: **ששכב את עצמו**. מעצתו, לשון הכת השוכבה (דף ק"ו) ויצאנית ומורדת, וכן נמי קרי ליה מרד בקרא אחריןא על שם שקמר בעצת מרגלים שרדה ביצרו. שהיה מסיתו לטעות עמו: שהושחרו פניו. שקבל עליו תעניות הרבה שינצל מעצת מרגלים: שנעשה לה כבא. להתעסק בה ברפואות ומזונות הצריכין לחולה: שתקע את לבו לאביו שבשמים. שלא להיות בעצת מרגלים: חללא. חלי ולבסוף נערה. שנתרפאה מחלליה וחזרה בתאר פנים כנערה: ובני חללא. ובניי חללא, שנבנית ונתפאה משבחין היו להיות צרת וצרה ואתנן: צרה לחברותיה. מתקבאות ביניה: מוליך אתנן. לאשתו. שהיה מתאהב למשכב נשים: אף על עמו גור. דרש רבי חננאל. יום שנולד משה אמרו איצטגנינו היום נולד מושיען של ישראל ואין אנו יודעים אם מצרי הוא או יהודי, ועמד וקבץ כל עמו ובקש מהן לתן לו הנהלים בו ביום וגור אף על עמו: בתחלה וקמתן אותו. לא הושיב שומרים אלא סמך על המלכות: תשליכהו. שהושיב שומרים וקסודין לדבר. ולבסוף על עמו. כדפרישית. וכן שעבר היום ועדין רואין איצטגנינו שלא לקה. העמיד הנורה עד יום שהשך לאור: גדול הדור היה. והיו הכל נשמעין לדבריה על הזכרים ועל הנקבות. שלא יולידו לא זכר ולא נקבה: אלא בעולם הזה. שנולדים ומתים וחוזרים וחיים הן לעולם הבא, אתה גזרת בעולם הזה בעולם הבא, שכיון שאינם נולדים אין באין לעולם הבא: בת מאה ושלשים. כדמקורש ואיל שולדה בירידתו למצרים. וישראל עמדו שם ר"י שנה ומשנולד משה לא נתעבבו אלא פ' שנים כדכתיב ומשה בן שמונים שנה וגו' בדברם אל פרעה (שמות י) ואתה שנה צאנו, נמצא שעברו מירדתם עד שנולד משה ק' שנה, וכשהחזיר עמרם את יוכבד (וכבר) היתה מעברת משה כדאמרין לקמן בשמעתין: דאמר רבי חמא. ביש נוחלין: זו יוכבד. כפרסן של יורדי מצרים אתה מוצא שבעים חסר אחת, ובכללן אתה אומר הכאה מצריתה שבעים, זו יוכבד שהשלימה מניין כבניסון לעי: סימני גזירות. חזרה לימי עלמיה בארץ כנענים ובחזרה פנים ופשוט הקטנים: והא הות מעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא. מקמי דאחרתה כדלקמן: מקיש לדתה וכו'. לא נכתב היריון זה אלא לדרוש בה: כפתקה של חוה. בגזר דין שלח וטשר גזירות קללתה דעצבון והריון: הגו לנביאות. ראתה ברוח הקדש שעתיד להיות הגון לנביאות: ותצפנהו שלשה ירחים. שלשה חדשים וכלה להצפינו, שלא הלכו המצרים לבדוק אחריה אלא לסוף תשעה ירחים משהחזירה. והיא הות מעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא, ומכאן לך אמאי תצפניה ותיזיל. מאחר שצפון במסותרים היה כדכתיב ותצפנהו. מה יש לה לדאג. ומעיו היום. וצווע שם, ודרך תינוק לצעוק כששומע קול תינוק חברו: אחוזו לנו שועלים. בת קול אומר למי הים אחוזו לנו שועלים הקטנים המחבילים את הכרמים בהיותם סמדר בעוד הפיי קטן: שהביב עליהן כמזון. שדמיו מועטין, ואף על פי שהיה משתמר גופו יותר בשל עצים שקשים וקשים: דבר רך. בזה הוא משתמר יפה מן הכל, לפי שהדבר הקשה כשהמים מוליכין אותו בחזקה הוא נחלק ודוא נשון ונשבר, אבל דבר קל נחלק ונודד: באבן לאחוריה: ריח רע. של פת:

סוטה. פרק ראשון - המקנא מביא דף יב עמוד ב

תוספות

רש"י

- אגם. של עצי ערבה וקנים דקין, והוא קנה וסוף דקרא, קנה קנים, סוף ערבה דקה: לרחוץ. לטבול שם לשם גרות: וכן הוא אומר וכו'. שהשב ומתנקה מעונות קרוי רחוץ: לשון מיתה. כדמפרש ואזיל, שהיו ממחות בקדה הצלתו של צדיק: דאמר מר. גבי שרביט ההובב דאחשורוש במסכת מגילה: בשני רשעים. דעוג מלך הבשן במסכת ברכות בתחלת פרק הראה: שרפבתה. לשון דאשתרבוכי: שראתה עמו שכינה. והאי את לשון עם. כמו לא שלח עקב את אחיו (נחלשים מן): נער. גדול משמע: בעל מום. והוא לו ונפסל בקול לעבודת השיר. ואין אחר נופל. ליאור, שאותו היום בטלו גזרתם: וכי יאמרו אליכם. העובדי כוכבים דרשו כמותו אל האבות: המצפצפים והמפחיתים. וביא קרי לשון גנאי. שהם מצפצפים כעגורים ומפחיתים כיונים, מוציאין קול בגרונם ואין יודעין מה אומרים, כך דרך איצטגנינין אינן רואין אלא סימן אבל לא פרושו של כל דבר: ראו. איצטגניני פרעה: שמושיעין של ישראל בו. והך מלתא לאו ר' אלעזר קאמר לה. דקרא לאו אמרין קאי, אלא גמרי קאמר לה. וקאי אהא דאמרין לעיל ואין אחר נופל, וכדרכי אלעזר דאמר שאין יודעים מה הוה, הלך ראו המצרים ולא ידעו מה ראו: כיון דשריות למשה במים. כל זמן שהיה ביאור אין לקוח גדולה מזה ובטלה סימן של לקיחה רגלי. בשבילו, כמו וברך ה' אותך לרגלי (נחלשים מן): בשבילו נצלתם. שבטלו מצרים את גזרתם: שירה על הים. בכ"א בניסן נאמרה פדתניא בסדר עולם מרעמסס לסכות ומסכות לאיתם ומאיתם לפני פי החירות הרי ג'. בריביעי ויגד למלך מצרים כי ברח העם, חמישי וששי דפפו מצרים ואחריהם, אור שביעי ירד לים שנאמר ויאר את הלילה, לשמירת אמרו שירה. יום שביעי היה, ויט אחרון של פסח היה: דאמר מר בשבועה באדר מת משה. בפ"ק דקדושין (ף טז) ילפינן לה מקרא דכתיב ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום, וכתיב משה עבדי מת ועתה קום עבדו, וכתיב כי בעוד שלשת ימים אתם עובדים את ה' ויחיו וגו'. וכתיב והעם עליו מן הירדן בעשור לחדש הראשון, צא מן ח' למפרע תמצא שבשבועה באדר מת משה, ומנין שבשבועה באדר נולד שנאמר ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וגו', מה ת"ל היום, היום מלאו ימי ומלאו חייך. וכן ג' חדשים שהצפינתו רבו של ראשון, לא חסר אלא ז' ימים ורבו של ג' דהיינו ניסן ואמצעי שלם אדר השני שלם: מאי שנא מן העבריות. דקאמרה לה, מכלל דמצריות לא ניתא לה: דבר טמא. זו שאכלתה דברים טמאים והתינוק טועם בחלקה כל מה שתואכל כדאמר' ביזמא וף (ס:): גבי לשד השמן: את מי יורה דעה. למי למד הקב"ה תורה, למי שגמל והפריש עצמו מחלב טמא ונתת מן השמים הטמאים, כמו ויעתק משם (נחלשים מן): שהלכה בפוריות בעלילה. שכל בקה עליה, כמו חזק ואמץ וקיים (לא) וקיים וקיים: שהעלימה את דבריה. שלא אמרה שהיא אחותו ושהיא מביאה את אמו: הילכך את הילד. הרי לך שליח: שהיתה מתנבאה בשבועה אחות אהרן. עד שלא נולד משה, והיינו הנביאה אחות אהרן: מאי
- נצלתם כולכם. תימנה אדרבה בשבילו נגזרו הגזירות שראו איצטגניני פרעה יש לומר הוא היה הראשון המושלך ליאור וגזירה ראשונה אם בן הוא והמתן אותו לא בשבילו היתה אלא משום ונחלם בנו ודרך אנשים להחלם: סרה
- הסוף' כיון דהוה דקא בעת לאצולי למשה, אמרו לה, גביריתנו, מנהגו של עולם מלך בשר ודם גזר גזירה, אם כל העולם פולח אין מקיימין אותה, בנינו ובני ביתו מקיימין אותה, ואת עובדת על גזירת אביו. בא גבריאל ותבטן בקרקע. ויתשלח את אמתה ותקח' רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר ידה וחד אמר שפחתה. מאן דאמר ידה, דכתיב 'אמתה'. ומאן דאמר שפחתה, כדלא כתיב ידה. ולמאן דאמר שפחתה, הא אמרת בא גבריאל ותבטן בקרקע. דשירי לה חדא, דלאו אוריחא דבת מלפא למיקם לחודה. ולמאן דאמר ידה, ליכתוב ידה, הא קא משמע לן דאשתרבוכי, דאמר מר, וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשני רשעים, דכתיב 'שני רשעים שפרת' ואמר ריש לקיש אל תיקרי שפרת אלא שריפבתה. ויתפתח ויתראהו את הילד' ויתא מביעי ליה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שראתה שכינה עמו. והנה נער בכה' קרי ליה 'ילד' וקרי ליה 'נער', תנא, הוא ילד וקולו כנער, דברי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם בן עשיתו למשה רבינו בעל מום, אלא מלמד שעשתה לו אמו חופת נעורים בתיבה, אמרה, שמא לא אזהר לחופתו. ויתחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה' מנא ידעה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שראתה אותו מהול. זה' אמר רבי יוחנן, מלמד שנתנבאה שלא מדעתה, זה' נופל ואין אחר נופל, והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'וכי יאמרו אליכם דרשו אל האבות ואל הדענים המצפצפים והמפחיתים', צופין ואינם יודעין מה צופין, מהגים ואינן יודעים מה מהגים. ראו שמושיעין של ישראל במים הוא לוקח, עמדו וגזרו 'כל הבן היולד היארה תשליכהו', כיון דשריות למשה אמרו, תו לא חיונין כי ההוא סימנא, בטלו לגזירותיהו, והם אינן יודעין שעל מי מריבה הוא לוקח, דאמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב 'הפה מי מריבה אשר רבו', 'הפה' שראו איצטגניני פרעה וטעו, והיינו דקאמר משה 'שש מאות אלה רגלי וגו'', אמר להן משה לישראל בשבילו, נצלתם כולכם. רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום עשרים ואחד בניסן היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה ולקח ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום ששה בסיון היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מחר סיון ביום זה, ולקח ביום זה. בשלמא למאן דאמר בשש בסינן, משפחת לה ג' ירחי, דאמר מר, בשבועה באדר מת ובשבועה באדר נולד משה, ובשבועה באדר ועד ששה בסיון תלתא ירחי. אלא למאן דאמר בעשרים ואחד בניסן, היכי משפחת לה. אותה שנה מעופרת היתה, רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם. ויתאמר אחתו אל בת פרעה האלד וקראתי לך אשה מינקת מן העברית' ומאי שנא מעבריות, מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצריות פולח ולא ינק. אמר, פה שעתיד לדבר עם השכינה, וינק דבר טמא, והיינו דכתיב 'את מי יורה דעה וגו'', למי יורה דעה ולמי יבין שמועה, למולי מחלב ולעתיקי משרים. ויתאמר לה בת פרעה לבי וגו' אמר רבי אלעזר, מלמד שהלכה בפוריות בעלמה. רבי שמואל בר נחמני אמר, 'העלמה' שהעלימה את דבריה. ויתאמר לה בת פרעה הילכך את הילד הזה' אמר רבי חמא ברבי חנינא, מתנבאה, ואינה יודעת מה מתנבאה, 'הילכך' הא שליכי. ואני אתן את שברך' אמר רבי חמא ברבי חנינא, לא דיין לצדיקים שפחזרין להן אבידתן, אלא שנותנין להן שכרן. ויתקן מרים הנביאה אחות אהרן וגו', אחות אהרן ולא אחות משה. אמר רב עמרם אמר רב, ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מתנבאה בשבועה אחות אהרן, ואמרת

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

והמהגנים" - שמכנים את נביאיהם בלשון גנאי, 'מצפצפי' היינו שצופין
 - רואים שיש סימן, ואינם יודעין מה צופין בסימן זה, ומהגנים היינו
 שמהגנים - מוציאים קול בגורנם, ואינן יודעים מה מהגנים, ומבארת
 הגמרא מדוע בטלה הגזירה, שבתחילה כשראו האיציטגנינים, שפושעין
 של ישראל במים הוא לוקה - עתיד ללקות במים, עמדו ונזו ויכל
 הפן תילוד הארץ תשליכוהו, כדי שאכן ילקה ולא יוכל להשיעין. ולכך
 כיון דשרייה למשה - לאחר שהושלך משה ליאור, אמרו, תו לא חזינו
 כי יהוה סימנא - איננו רואים יותר סימן זה, ובטלו לגזירתיהו - בטלו
 את גזרת כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו. אך מבארת הגמרא, שנהם -
 האיציטגנינים אינן יודעין שאין פירוש ראייתם שיעש במים, אלא ששעל
 חטא מי מריבה הוא לוקה שלא יכנס לארץ. וכמו דאמר רבי חמא
 ברבי חנינא, מאי דכתיב 'המה מי מריבה אשר רבו', מהו 'המה',
 שמשמע שהם אלו שדובר בהם כבר, אלא שראו איציטגניני פריעה
 שעתידי משה ללקות במים, ומעו שסברו שיעש במים, אך פירוש ראייתם
 הנכון הוא, שעתידי ללקות על חטא מי מריבה, וזהו 'המה' - הם המים
 שראו איציטגניני פריעה. והיינו דקאמר משה - כיון שעל ידי משה בטלה
 הגזרה להשליך הנוולדים ליאור, לכן אמר משה 'שש מאות אלה רגלי
 העם אשר אנכי בקרב ונו', מה שנאמר 'רגלי' היינו שאמר לקח משה
 לישראל שבשלי, שכיון שהיית במים סברו המצרים שכבר לקיתי
 ובטלו גזירתם, ובצלתם בולבם מגזירתם.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באיזה יום הושלך משה ליאור. רבי
 חנינא בר פפא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור בעשרים ואחד
 בניסן היה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא,
 רבוננו של עולם, וכי ראוי שמי שעתידי לומר שירה על הים ביום זה
 - כ"א בניסן שהוא יום קריעת ים סוף, ילקה ביום זה. רבי אחא בר
 חנינא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור, בששה בסיון היה,
 ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם,
 מי שעתידי לקבל תורה מחר סיון ביום זה, שהרי קבלת התורה היתה
 בו סיון. ילקה ביום זה. שואלת הגמרא, בשלמא למאן דאמר שהושלך
 ליאור בששה בסיון, אם כן משפחת לה ג' ירחי - מוכן מה שנאמר
 בפסוק שהצפינה אותו שלשה חודשים מיום לידתו עד שהשליכה אותו
 ליאור, כיון דאמר מר, בשבעה באדר מת משה, ובשבעה באדר נולד
 משה, ובשבעה באדר ועד ששה בסיון הם תלתא ירחי. אלא למאן
 דאמר שהשליכוהו ליאור בעשרים ואחד בניסן, היכי משפחת לה,
 הרי מז' אדר עד כ"א ניסן הם פחות משלושה חודשים. מתרצת הגמרא,
 אותה שנה שהושלך משה ליאור, שנה מעוברת היתה - שהיו בה שני
 אדרים, ומשה נולד באדר ראשון, ומה שאמר 'ותצפנו שלשה חדשים',
 אינם ג' חדשים שלמים, אלא רובו של ראשון - החודש הראשון היינו
 מז' אדר עד סוף אדר ראשון, ורובו של אחרון - החודש השלישי היינו
 מא' ניסן עד כ"א ניסן, ואמצעי שלם - החודש השני היינו כל חודש אדר
 ב'.
 "ותאמר אחתה אל בת פריעה האלך וקראתי לה אשה מינקת מן
 העברות ותיניק לך את הילד", שואלת הגמרא, ומאי שנא מעבריות -
 מדוע אמרה לה שתביא לה מינקת דוקא מהעבריות, שמשמע שלא
 חפצה בת פריעה שתינק מן המצריות. ומשיבה, מלמד שהחזירוהו -
 תחילה סובבוהו למשה על כל הנשים המצריות בולן כדי שיניקו אותו,
 ולא ינק - לא הסכים לינוק, משום שאמר הקב"ה, וכי פה שעתידי לרבר
 עם השכינה, יינק דבר טמא - מאשה שאכלה דברים טמאים, והתינוק
 טועם בחלבא את הדברים הטמאים. וכיון שלא רצה לינוק מזה, אמרה
 לה מרים, האלך ואקרא לאשה מן העבריות שתניקוהו. והיינו דכתיב
 "את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב ונו", ומבארת
 הגמרא, למי יורה דעה - למי לימד הקב"ה תורה, ולמי הוא יבין
 שמועה, למי גמולי - למי שהבדיל עצמו ונגמל מחלב טמא, ולעתידין -
 למי שהעתיק עצמו משדים טמאות.
 "ותאמר לה בת פריעה לבי ונו", אמר רבי אלעזר מה שאמר 'העלמה'
 מלמד, שהלכה מרים לה מינקת בנדרות פלגמה - כנערה שכל
 כוחה עליה. ורבי שמואל בר נחמני אמר מה שנאמר 'העלמה' היינו
 שהעלימה את דבריה - שלא אמרה שהיא אחותו ומביאה את אם הילד.

הניחה אותו באגם - מקום שגדלים בו קנים דקים ועצי ערבה על שפת
 הנהר, וסוף היינו עצי ערבה, ומצינו שנקראים כן בדכתיב 'קנה וסוף
 קמלו' - קנה היינו קנים, וסוף היינו ערבה דקה.
 עוד כתוב 'ותירד בת פריעה לרחץ על הניא', אמר רבי יוחנן משום
 רבי שמעון בן יוחי, פסוק זה מלמד שירדה בת פריעה לרחוץ -
 להתנקות מגוללי אביה - שירדה לטבול לשם גירות. וכן הוא אמר -
 מצינו שהשיבה מעונות נקראת רחיצה, שנאמר 'אם רחץ ה' את צאת
 בגות ציון ונו'. בהמשך הפסוק נאמר 'ונערתיך הלכת על יד היאר
 ונו', אמר רבי יוחנן אין הליכה זו אלא לשון מיתה, וכפי שיתבאר
 שהמיתין גברא לפי שמיהו בה על שהצילה את משה. וכן הוא אמר
 - מצינו במיתה לשון הליכה, שאמר עשו 'הנה אנכי הולך למות'.
 בהמשך נאמר 'ותרא את התכה בתוך הסוף', אומרת הגמרא, כיון
 דהו - ראו נערותיה של בת פריעה, דקא פער לאצולי למשה - שרוצה
 בתיה להציל את משה מן היאור, מיחו בה ואמרו לה, גבריתנו, מנהגו
 של עולם הוא, שבשולך בשר ודם גזר גזירה, גם אם כל העולם כולו
 אין מקיימין אותה, בני ונני ביתו מקיימין אותה, ואת עוברת על
 גזירת אביה שאמר להטביעם. כא המלאך גבריאל והכחן פקדקע
 ומתו.
 "ותשלח את אמתה ותקחה", נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה מהי
 אמתה, חד - אחד מהם אמר שהושיטה ידה והביאה את התיבה אליה,
 וחד אמר ששלחה את שפחתה להביא את התיבה. מבארת הגמרא, מאן
 דאמר ידה, טעמו הוא משום דכתיב 'אמתה', ופירש כשויטו דאמה
 היא יד. ומאן דאמר שפחתה, פירש כך מללא כתיב ידה - אם כונת
 הפסוק שהושיטה את ידה, היה לו לכתוב 'ידה' כלשון התורה בכל מקום,
 אלא מוכח שפירשו שפחה. שואלת הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את
 שפחתה, קשה שהא אמתה פא גבריאל והכחן פקדקע ומתו, ואם כן
 כיצד שלחה שפחה. מתרצת הגמרא, דשייר לה חרא - גבריאל השאיר
 לה שפחה אחת שלא מתה, משום דלא אורחא דבת מלכא למיקם
 לחודה - אין דרכה של בת מלך להתהלך לבדה, ושלחה את אותה
 שפחה. שואלת הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את ידה, ליכתוב -
 שתכתוב התורה ידה כלשון התורה בכל מקום. מתרצת הגמרא, הא קא
 משמע לן - לכך נאמר 'אמה', להשמיעו דאשתרבה אישתרבוני -
 נעשה נס שהתארכה ידה לאמנת הרבה כדי שתוכל להגיע לתיבה. דאמר
 מר לגבי שרבו שרביטו של אחשוורוש, וכן אתה מוצא שנעשה נס זה
 באמתה של בת פריעה שנתארכה, וכן אתה מוצא בשיני רשעים -
 שיניו של עוג מלך הבשן שנתארכו. דכתיב 'שני רשעים שברת', ואמר
 ריש לקיש אל תיקרי שברת אלא שריבפתה - שהארכו שיניו.
 "ותפתח ותראהו את הילד", שואלת הגמרא, מדוע נאמרו 'ותראהו',
 הרי ותרא מיבעי ליה. ומשיבה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מה שנאמר
 'ותראהו' אינו מתייחס לילד, אלא שראתה שכינה עמו. בהמשך הפסוק
 נאמר 'והנה נער בקח', שואלת הגמרא, מדוע בתחילת הפסוק קרי ליה
 - נקרא משה 'ילד' שנאמר 'ותראהו את הילד', ואילו בהמשך וקרי ליה
 - נקרא משה 'נער', ומשמע שהיה גדול. ומשיבה, תנא, הוא ילד וקולו
 כנער - לעולם היה קטן באיבריו כילד, אך נקרא גם 'נער' לפי שהיה
 קולו חזק כשל נער, דכרי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם כן -
 לדברך שהיה קולו כנער בילדותו, נמצא שקולו משונה משאר בני אדם,
 ועשיתו - החשבתו למשה רבינו שהוא לוי לפעל מום בקולו, ופסול
 הוא לעבודת השיר. מתרצת הגמרא, אלא כך יש לפרש, מה שנקרא נער,
 מלמד שעשיתה לוי אמו חופת נעורים בדיותו בתיבה, כיון שאמרה,
 שמה לא אזכה לחופתו - להשתתף בחופתו.
 "ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה", שואלת הגמרא, מאן ידעה
 - מהיכן ידעה בתיה שמילדי העברים הוא, הרי גם בני המצרים הושלכו
 ליאור. ומשיבה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, כיון שראתה אותו מהול
 הבינה כי מיישרה הוא. ומה שנאמר 'זה', אמר רבי יוחנן מלמד
 שנתבנהה שלא מרעהה, והמשמעות בדבריה, שזה - משה נופל
 ליאור, ואין אחר נופל ליאור מכאן ואילך. והיינו דאמר - וזהו שאמר
 רבי אלעזר, לגבי נביאי עובדי כוכבים, מאי דכתיב 'וכי יאמרו אליכם
 העובדי כוכבים דרשו כמנו אל האבות ואל הידענים המצפצפים

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ואומרת מרים בנבואה, עתידה אמי שתלד בן שמושע את ישראל.
וכיון שנולד משה, נתמלא כל הבית כלה אור, והבינו כי אכן נולד
מושיען של ישראל, עמד אביה עמרם, ונשקה על ראשה, ואמר לה,
בתי נתקיימה נבואתיך שעתיד לילד לנו מושיען של ישראל. אך וכו'
שהמילה לא ידעו, עמד אביה וספחה - חבט על ראשה, ואמר לה,
בתי היכן נבואתיך - משום שחשב שימות ביאור. והיינו דכתיב
"ותתצב אחתה מרחק לדעה מה עשה לו", דוקא היא עמדה לראותו
היות והיתה בטובה שינצל, ועמדה שם כדי לידע מה יהא בסוף נבואתה
- מה יעלה בסופה.

שנינו במשנה שיוסף זכה לקבור את אביו, וכו'. מבארת הגמרא עניני
קבורת יעקב, ושואלת, מאי שנא מעיקרא - מדוע בתחילה כשעלו
לקבור את יעקב, הקדימו את המצרים ליוסף ואחיו, דכתיב "ועל יוסף
לקבר את אביו ויעלו אותו כל עבדי פרעה וגו'", והדר - ואחר כך
נאמר "וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו". ומאי שנא ואילו לבסוף -
בשעת חזרתם מהקבורה, הקדימו את יוסף ואחיו למצרים דכתיב תחילה
"וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו", והדר - ואחר כך נאמר "וכל העלם
אתו לקבר את אביו" - דהיינו המצרים, כלומר להיפך מכפי שיצאו
בתחילה. מתרצה הגמרא, אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו
המצרים בכבודן של ישראל, לא נתנו בזה כבוד, ולכן הקדימו לצאת
לפניהם, ולבסוף לאחר קבורת יעקב, שראו אז בכבודו, נתנו בזה
כבוד, ונתנו להם להקדים ולחזור לפניהם. ומבארת הגמרא מזה הכבוד
שראו בישראל, דכתיב "ויבאו עד גורן האמד אשר בעבר הירדן ויספרו
שם מספך גדול וכבוד מאד", וגורן האמד משמעו שהיה גורן מאטד, וקשה
ובי גורן יש לו לאמד - וכי דרך לאסוף אטדין ולעשות הימנו גורן. לכן
אמר רבי אבהו, לא היה זה גורן מאטדים אלא שהמקום נקרא גורן
האטד, מלמד שהקיפוהו בתרים לארזו של יעקב, כגורן זה
שמוקפים לו אמד של קוצים לשומרו מסביב, ומי הקיפוהו, שבאו בני
עשו ובני ישמעאל ובני קטורה, וחלקו כבוד ליעקב, שתלו את כתריהם
בארנו. והמצרים שראו כבוד זה, החלו אף הם לנהוג כבוד בבני תנא,
כולם - בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה, מתחילה למלחמה בנא -
להלחם בבני יעקב כדי שלא יקבר יעקב במערת המכפלה, אך כיון שראו
את כתרו של יוסף תלוי בארזו של יעקב, נמלו כולן בכתריהן
ותלאום בארזו של יעקב. תנא, שלשים וששה בתרים נתלו בארזו
של יעקב.

"ויספרו שם מספך גדול וכבוד מאד". תנא מהו ההספד הגדול והכבוד
שנעשה, שאפילו הסוסים ואפילו החמורים נעצבו על פטירתו (מאילו
מאילו).

אומרת הגמרא, כיון שהגיעו למערת המכפלה לקבור את יעקב, אתא
עשו, וקא מעבב - עיכב אותם מלקבורו שם, וכך אמר לזון - לבני
יעקב, הרי נאמר 'ממרא קרית הארבע הוא חבדון', ואמר רבי יצחק
הטעם שנקראת המערה 'קרית ארבע', לפי שאלו שנקברו בה ארבע
זוגות היו, אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.
וכשמת יצחק נשארו שני קברים אותם ירשנו שנינו, וכיון שאהיו - יעקב,
קברה ללאה במערה בדידה - בחלקו שקיבל בירושה, אם כן, והאי -
הקבר הפישי - שנותר, דיד - שלי הוא. אמרו ליה בני יעקב, הרי
ובניתה - מכרת ליעקב את חלקך במערה בשעה שמכרת את הבכורה.
אמר להו עשוי, נהי דוביני בבידותא - אמנם מכרתי את חלק הבכורה,
שלא אקבל פי שנים בירושה, אך פשיטותא - את חלק הפשוט שלי מי
וביני - האם מכרתי. אמרו ליה בני יעקב, אין - אכן מכרת אף את חלק
הפשיטות במערה, דכתיב שאמר יעקב ליוסף "בְּקִרְיִי אֲשֶׁר בְּרִיתִי לִי
בארץ מצרים שמה תקברני", ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן
יוזבד, מה שנאמר 'בריתי', אין בירה אלא לשון מכירה, שכן בפרה
הם קורין למכירה 'בירה', נמצא שמכרת אף חלק זה. אמר להו עשוי,
אם אכן מכרתי לכם זאת, תבי לי אינרתא - הראו לי שטר המכירה על
חלקי במערה. אמרו ליה בני יעקב, אינרתא בארעא דמצרים היא -
השטר נמצא במצרים. חשבו האחים ביניהם ומאן נזיל - מי ילך להביאו
מארץ מצרים, והחליטו שגיויל - ילך נפתלי, משום דקליל כי אינרתא
- הליכתה קלה ומדירה כשל איל. דכתיב "נפתלי אלה שלחה נתן"

אמרי שפר, ודרשו על כך, אמר רבי אבהו אל תקרי 'אמרי שפר',
אלא 'אמרי ספר' - שהביא את שטר המכירה ממצרים. ממושיכה הגמרא
ואומרת, שבאותו זמן, חוששים שהוא בריה דזון - בנו של זון בן יעקב, תמן
הנה - היה שם בעת המכירה, ונקרין ליה אונגיה - כבדו אותו
מלשמוע, אמר להו חוששים לבני יעקב, מאי האי - מדוע אתם מתעכבים
מלקבור את יעקב, ואמרו ליה קא מעבב האי - עשו מעכב אותנו עד
דאתי נפתלי מארעא דמצרים ויביא עמו את שטר המכירה של המערה.
אמר להו חוששים, ועד דאתי נפתלי מארעא דמצרים יהא אבי אבא
מוטל בבזיון. שקל - נטל חוששים קולפא - מקל, מחיה - והכה בו
ארשיה - על ראשו של עשו והרגו. ומחמת המכה נתתן - נשרו עיניה
- עיניו של עשו, ונפלו על אברעא - רגליו דיעקב. פתחניהו יעקב
לעיניה - פתח יעקב את עיניו ואחיה - וחיה, והיינו דכתיב "ישמח
צדיק כי חיה נקם, פעמיו ירחיק בדם הרשע", ולכן שמח יעקב שחזה
בנקם שנקמו בעשו. ובפאתה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה,
דכתיב 'למה אשכל גם עיניכם יום אחי', ואף על גב דמיתתן של
עשיו ויעקב לא ביום אחד הווי, מכל מקום נחשב ששילכה את שניהם
ביום אחד כיון שקבורתן מיהא ביום אחד הווי.

נאמר 'יעל יוסף לקבור את אביו', וכן בשעת חזרתו נאמר 'אחרי קבור
את אביו, הרי שידים הכתוב את קבורת יעקב ליוסף. שואלת הגמרא,
כיצד הניחוהו אחיו ליטול לבדו את הדם של קבורת אביהם, וכי ואי לא
עסק ביה יוסף - אם לא היה יוסף מתעסק בקבורתו, אחיו לא הוו
מעסקי ביה לקבורה, והכתיב 'וישאו אותו בניו ארצה כנען', נמצא
שאף שאר האחים התעסקו בקבורת יעקב, ואם כן מדוע נתנו לו שתיקרא
הקבורה על שמו. מתרצה הגמרא, שאמרו שאר האחים, הניחו לו ליוסף
להתעסק בקבורת יעקב יותר מאיתנו, מפני שכבודו במלכים - כבודו של
יעקב שיוסף שהוא מלך יתעסק בקבורתו, יותר מכהניוומות - ממה
שנתעסק בו אנו.

שנינו במשנה, מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה בוי. תנו
רבנן, בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שקל ישראל
כולן נתעסקו בבירה מהמצרים, ששאלו מהם כלי כסף וכלי זהב, והוא
- משה נתעסק במצות - העלאת ארזו של יוסף, שנאמר 'חכם לב יחזק
מצות וגו'. ומנן היה יודע משה רבינו היכן יוסף קבור - שלקח משם
עצמותיו, אמרו חז"ל, סרח בת אשר נשתתרה מאותו הדור, והלך
משה אצלה, אמר לה משה, כלום את יודעת היכן יוסף קבור, אמרה
לו ארזו של מתכת כבד עשו לו מצרים, וקבעוהו בגילום הנחר -
הנחר שממנו כל ארץ מצרים שותה, ועשו כן כדי שיתברכו בזכותו
מימיו של הנחר. הלך משה ועמד על שפת נהר הנילוס, אמר לו, יוסף
יוסף, הגיע העת שנשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם,
והגיעה עת קיום השבועה שהשבעת את ישראל להעלותך לקבורה
בארץ קדושה, אם אתה מראה עצמך שנוכל לקיים שבועתך, מוטב,
אך אם לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך, כיון שלא היתה השבועה אלא
אם נוכל לקיימה, מיד צא ארזו של יוסף על מי הנחר, ונטלו משה.
ומבארת הברייתא, ואל תתמה היאך שיהיה פרץ צף על המים, שהרי
כתיב בתלמיד אלישע, "ויהי אחד מפלי תקורה ואת הפרץ נפל אל
המים וגו', אהה ארזי והוא שאול ויאמר איש האלהים אנה נפל
ויראוהו את המקום ויקצב עץ וישלך שמה ויצא הפרץ, הרי
שאלשע הנביא הציף את הברזל על המים, משום שרצון יראיו יעשה.
והלא - ולכן אין לתמוה על הדבר, שהרי הדברים קל וחומר, ומה
אלישע שהיה תלמידו של אליהו, ואליהו היה תלמידו של משה,
שהרי חזרתו של משה לימד לאליהו, ומצינו שצף הפרץ מסיני, מפני
משה רבינו על אחת כפיה וכפיה.
רבי נתן אומר, לא היה הארז מונח בגילוס, אלא בקברניט - בקבורת
של מלכים היה קבור, הלך משה ועמד על קברניט של מלכים -
במקום קבורתיהם, ואמר, יוסף, הגיע עת שנשבע הקדוש ברוך הוא
שאני גואל אתכם, והגיעה זמן קיום השבועה שהשבעת את ישראל
להעלות עצמותיך. אם אתה מראה עצמך מוטב, ואם לאו, הרי אנו
מנוקין משבועתך, באותה שעה נודעו ארזו של יוסף והכיר משה
שהוא ארזו, נטלו משה והביאו אצלו.

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יג עמוד א

תוספות

סרס בת אשר נשתירה מאותו הדור. תימה הלא מכיר ויארץ בן מנשה נולדו
בימי יעקב והיו מבאי הארץ למה לא שאלם משה והם היו מבני בניו של
יוסף י"ל ססוד הגאולה נמסר לסרח בראיתא בפירקא ר"א (פסק מח) וכיון שבא משה
הלכו זקני ישראל אצלה לפי שכבר נכשלו על ידי בני אפרים שיצאו שלשים שנה
לפני הקץ ונמלכו עתה בה ואמרה להם מה
לשון אמר לכם המושע הזה אמרו לה
פקוד פקדתי אמרה להם א"כ הוא הוא לכך
הלך גם משה אצלה. מתוספת רבי:

סמלין

מאי שנא מעקרא. דאקדמיהו למצרים מקמי יוסף, ומאי שנא לבסוף
דכתיב הוא ואחיו והדר וכל העולים אתו. וכי. דרך לאסוף אסדין ולעשות מן
גון: שמקפין לו אסד. גדר של קוצים: שלשים וששה כתררים. י"ב נשיאים
דישמעאל וכו' אלופים נמנו בעשו. ואת כ"ה הן, תימן וקנו נמנו ב' פעמים. ואת

קרן נמנו ב' פעמים, שני קרן הן, אחד
מבני אלפז ואחד מבני אהליבמה, ומימ
ל"ה הן וכתרו של יוסף הרי ל"ה: קא מעבב.
שלא יקברוהו שם: אמר. קרית ארבע שמה
שאינה מחזקת אלא ד' זוגות. הא דא"ר
יצחק לאו מלתא דעשו היא אלא גמרא
אמר ליה למימר טעמא דעבובא, דודאי
כן הוה דדברי עשו שאינה מחזקת אלא ח'
קברים: איהו. יעקב: קברה ללאה בדידה.
בחלק המגיעו בדכתיב ושמה קברתי את
לאה: זיבניתיה. בשמכרת הבכורה: נהי
דיבניתיה לבכורת. ולא אטול פי שנים
אלא כמדה פשיטותא מי זיבני. חלקי
בחלק פשוט נמי מכרת: א"ל איני.
פשיטותי נמי זבנת חלקי במערה זו
לגמרי, שכן אמר אבינו בשעת מיתה אשר
בריתי לי ואין כירה אלא לשון מכירה כמו
ואברה לי בחמשה עשר כסף (והפס ג) וכו'
אנחתא. הראו שטר מכירה: וקורן אודניה.
כברו אנזי משמוע: מאי הא. למה אינכם
קוברי אותו: שקול גולפיה. מקל, כמו
גולפי טובי בלע מאבמי בערכין (דף כה: וכו') ואי
לא מעסק ביה יוסף אחיו מי לא הוי
מעסקי ביה. כלומר היאך הניחוהו אחיו
ליוסף לטול לו את השם לבדו של קבורת
אביהם, וכי פרקו מעליהן העל ולא חשו לו.
ואם לא נתעסק בו הוא הם לא הוי עסוקין
בו, והכתוב וישאו אותו כויו, אלמא אף הוי
הוי עסוקין במשאו וקבורתו. ומסקנא כתיב
אחרי קברו את אביו, תלה הכתוב בו שהוא
היה עקר הדבר: אמרו. אחיו ביניהן הניחו
לו להתעסק בו כגודל בלגו: כבודו. של
אבינו במלך יותר מבדידותו, שיוסף מלך
הוא: נתעסקו וישאו אותו כויו. של מצרים: כד
שיתקברו מימיו. תמיד לפי שאין ארץ
מצרים שותה ממי גשמים אלא שכלה
עשיה יאורים וחריצים מנילוס עד סוף
המדינה כמה פרסאות, ונילוס עולה
ומשקה ומתברך וממלא אותן יאורים
ומשקין מן השדות: והיו דכתיב (קרי' ט)
וקיה אם לא יעלה מקל משפחות וגו' לא
עליהם יקיה הגשם, ואם משפחת מצרים
לא תעלה ולא תבא ובאהו ולא עליהם,
ואין כתיב כאן הגשם אלא ולא עליהם.
יקיה אותו נהר שחו שותין ממנו. ויונתן בן
עוזיאל תרגם ולא עליהם תיסק נילוס: ויהי
האחר מפיל הקורה וגו'. בתלמיד
אלשע כתיב במלכים: והוא שאול.
השאלוהו לו: תלמידו של משה. ולא
שקמו מפיו. אלא תורתו של משה למדו
לאליה: כקברניט של מלכים. בקברות
של מלכים, ולשון ויני הוא:

ואומרת עתידה אפי שתלד בן שמושיע את ישראל.
וכיון שגולד משה, נתמלא כל הבית כולה אור, עמד
אביו, ונשקה על ראשה, אמר לה, בתי נתקיימה
נבואתך. וכיון שהמלוהו ליאור, עמד אביו ונשקה על ראשה, אמר לה, בתי היכן נבואתך,
והיו דכתיב ונתתב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו, לדעה מה יהא בסוף נבואתה: יוסף
וכה וכו': מאי שנא מעיקרא, דכתיב ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אותו כל עבדי פרעה וגו',
והדר וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו. ומאי שנא לבסוף, דכתיב וישב יוסף מצרימה הוא
ואחיו והדר וכל העלים אתו לקבר את אביו. אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו בכבודן
של ישראל, לא נהגו בהן כבוד. ולבסוף שראו בכבודן, נהגו בהן כבוד, דכתיב ויבאו עד גרן
האסד וכו' גרן ג' לו לאסד, אמר רבי אבהו, מלמד שהקפידו כתררים לארזו של יעקב,
בגורן זה שמקפין לו אסד, שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה. תנא, כולם למלחמה
בא, כיון שראו כתרן של יוסף תלויו בארזו של יעקב, נטלו כולם פתחיהן ותלאום בארזו של
יעקב. תנא, שלשים וששה כתררים נתלו בארזו של יעקב. ויספדו שם מספד גדול וכבר מאד
תנא, אפילו סוסים ואפילו חמורים (מאילו מאילו), כיון שהגיעו למערת המכפלה, אתא עשו,
קא מעבב. אמר להן ממר קרית הארבע הוא חבדו, ואמר רבי יצחק קרית ארבע, ארבע
זוגות היו, אדם וחיה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. איהו, קברה ללאה בדידה,
והא דפייש, ידי הוא. אמרו ליה, זיבניתה. אמר להן, נהי דיבניתה בכירותא, פשיטותא מי זיבני.
אמרו ליה, אין דכתיב בקברי אשר בריתי לי ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק,
אין פירה אלא לשון מכירה, שכן בכרפי הים קורין למכירה כירה. אמר להן, הכו לי איגרתא.
אמרו ליה, איגרתא בארעא דמצרים היא. ומאן נזיל, נזיל נפתלי דקליל פי איילתא, דכתיב
נפתלי אילת שלחה הנתן אמרי שפר, אמר רבי אבהו, אל תקרי אמרי שפר אלא אמרי ספר.
חושם בריה דר', תמן הוה וקורן ליה אודניה, אמר להו מאי הא, ואמרו ליה קא מעבב
הא עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים, אמר להו ועד דאתי נפתלי מארעא דמצרים, יהא אבי
אבא מוטל בבזיון, שקל קולפא, מוחיה ארישיה, נתן עיניה ונפלו אפרעא דיעקב. פתחניהו
יעקב לעיניה ואחיד, והיו דכתיב וישמ צדיק כי חזה נקם, פעמיו ירחץ בדם הרשע. באותה
שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב למה אשכל גם שניכם יום אחד, ואף על גב
דמיתתן לא ביום אחד הוא, קבורתן מיהא ביום אחד הוא. ואי לא עסק ביה יוסף, אחיו לא
הו מעסקי ביה, והכתיב וישאו אותו כויו ארצה פנעו. אמרו הניחו לו, כבודו במלכים יותר
מבדידותו: מי לנו גדול מיוסף כו': תנו רבנן, בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו,
שכל ישראל כולן נתעסקו בבניה והוא נתעסק במצות, שנאמר חכם לב יקח מצות וגו'. ומנן
היה יודע משה רבינו היכן יוסף קבור, אמרו, סרח בת אשר נשתירה מאותו הדור, הלך
משה אצלה, אמר לה, כלום את יודעת היכן יוסף קבור, אמרה לו, ארזן של מחבת עשו לו
מצרים, וקבעוהו בנילוס הנהר כד שיתברכו מימיו. הלך משה ועמד על שפת נילוס, אמר
לו, יוסף יוסף, הגיע העת שגשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה השבועה
שהשבעת את ישראל. אם אתה מראה עצמך מוטב, אם לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך.
מיה, צף ארזו של יוסף, ואל תתמה היאך ברזל צף, שהרי כתיב ויהי האחד מפיל הקורה
ואת הברזל נפל אל המים וגו', אהה אדוני והוא שאול ויאמר איש האלהים אנה נפל ויראהו
את המקום ויקצב עץ וישלך שמה ויצף הברזל. והלא דברים קל וחומר, ומה אלישע תלמידו
של אליהו, ואלהיו תלמידו של משה, צף ברזל מפניו. מפני משה רבנו, על אחת כמה וכמה.
רבי נתן אומר, בקברניט של מלכים היה קבור, הלך משה ועמד על קברניט של מלכים, אמר,
יוסף, הגיע עת שגשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את

ישראל, אם אתה מראה עצמך מוטב, ואם לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך, באותה שעה נודעו ארזו של יוסף, נטלו משה והביאו
אצלו. וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו שני ארזות הללו, אחד של מת ואחד של שכינה, מהלכין זה עם זה, והיו עוזרין
ושבין אומרים, מה טיבן של שני ארזות הללו. אמרו, אחד של מת ואחד של שכינה. וכי מה דרבו של מת להלך עם שכינה. אמרו,

קיים

סוטה. פרק ראשון - המקנא מביא דף יג עמוד ב

תוספות

רש"י

- קנים זה מה שכתוב בזה. אגדה זו מפורשת במכילתא בפרשת ויהי בשלח פרעה, כתיב בזה אנוכי וכתוב בזה הנתת אליהם אנכי, כתיב בזה לא יהיה לך וכתוב בזה האלהים אני ירא, לא תשא - חי פרעה, זכור את יום השבת - וטבח טבח והכן, ואין זה אלא יום השבת, וכן הוא אומר והכינו את אשר יביאו, וכן כל עשרת הדברות, לא תשא את אחיך בלבבך, לא תסם ולא תטר, וחי אחיך עמך: ואי לא איעסק ביה משה וכו', כלומר היאך הניחו ישראל למשה להתעסק בו לבדו, וכי לא חשו לשבועה, ואם לא נתעסק בו משה לא היו הם מתעסקין: הכתיב וכו', אלמא לאחר שנפטר משה בערבות מואב נתעסקו בהן ישראל והעבירים את הירדן: ותו אי לא הווי מתעסקין ביה ישראל. לאחר שנפטר משה בניו מי לא הווי מתעסקין ביה, והיאך הניחו בניו את שאר העם להתעסק בו והכתיב בשכם והיו לבני יוסף לנחלה וגו', אלמא בנחלתם קברוהו דחביב היה עליהם: אמרו, בניו בעצמם, הניחו לו שיתעסקו בו כל ישראל: כבודו במצרים יותר מבמדינתו. וישראל אמרו בעצמם בעוד משה קים, הניחו שיתעסק בו משה לבדו, כבודו בגדולים יותר מבמדינתו: משכם נבדוהו, דכתיב וישלחוהו מעמק חברון ויבא שכם, ושם היו רועין, דרוקן אינה מקום, והאי דכתיב (טו) ויאמר האיש נסעו מזה וגו', קף אמר לו, אהה אומר את אחי אנכי מבקש, סעו מן האחוה הזאת ואין מחזיקין עצמן כאחין לך, כי שמעתי אומרים נלכה ונבקש דתות ודינין היאך להמיתו אם יבא אצלנו: הכא כתיב ויחם משה, ולא שאר העם: אף מורידין אותו מגדולתו, מן השמים למתחיל ואינו גומר, אלא אם כן נאנס כמשה שמת בעבר הירדן: ויירד יהודה, שהוא התחיל בהצלת יוסף כשאמר מה בצע ולא גמר: נקרא יוסף עצמות בחייו, שאמר והעליתם את עצמותי מזה ועודנו חי: שהוריד אצטגניני פרעה מגדלתו, כשפטר את החלום והם לא ידעו לפתור: לעצמו, למשכב זכור מתוך יפיו: פרעו, היינו סרוס ומירא: כא גבריאל וסרוס לא גרס: ברב בשר, את בני מלקותו, רב לכם בני לוי, והקב"ה מדקדק עם הצדיקים בחטות השקרה ונענש באותה מדה: רב יש לך, הגיע מלכותו של יהושע, ואין לך מלכות נוגעת בחברתה: ד"א רב לך, די לך, אל תרבה בבקשה, שלא יאמרו הרב כמה קשה שאינו שומע לתלמיד, ותלמיד כמה סרבן, מפציר, ולשון חכמים הוא קר, היו מסרבין בו לשא את בת אחותו בגדרים (ו' סג), היו מסרבין בו שיאכל עמו בשבועות (נ"ה סג): לפום גמלא שייחנא, לפי פח הגמל מרבין במשא, אף כאן לפי צדקתו מדקדק אחריה: היום מלאו, ביום זה נולדת: לא נם ליחה, לא ברח לחלוותי כחה: דיו זוגי, שני זוגות, שני חברים היו, בהתחלת היום למשה וסופו ליהושע: בכנפי השכינה, בכנף לבוש הודו: מי יקום לי עם מרעים, להוביחם לשמי: פשר דבר, שהיה יודע לעשות פשרה ביני וביני בני: סמילון, שם חכם: סימן בתוך סימן, כלומר סימנים הרבה, בארץ מואב בגיא מול בית פעור, ואעפ"כ לא ידע וגו': גסמרא
- סמילון אמר, פי' ר"ח אית דאמרי מלאך ואית דאמרי שם חכם, ערוך: מפני
- קנים זה כל מה שכתוב בזה, ואי לא עסיק ביה משה, ישראל לא הווי מתעסקין ביה, והכתיב ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם, ותו, אי לא איעסקו ביה ישראל, בניו לא הווי מתעסקין ביה, והכתיב ויהיו לבני יוסף לנחלה, אמרו, הניחו לו, כבודו במצרים יותר מבמדינתו, ותו אמרו, הניחו לו, כבודו בגדולים יותר מבמדינתו. וישראל אמרו בעצמם, הניחו לו, כבודו בגדולים יותר מבמדינתו. וישראל אמרו בעצמם בעוד משה קים, הניחו שיתעסק בו משה לבדו, כבודו בגדולים יותר מבמדינתו: משכם נבדוהו, דכתיב וישלחוהו מעמק חברון ויבא שכם, ושם היו רועין, דרוקן אינה מקום, והאי דכתיב (טו) ויאמר האיש נסעו מזה וגו', קף אמר לו, אהה אומר את אחי אנכי מבקש, סעו מן האחוה הזאת ואין מחזיקין עצמן כאחין לך, כי שמעתי אומרים נלכה ונבקש דתות ודינין היאך להמיתו אם יבא אצלנו: הכא כתיב ויחם משה, ולא שאר העם: אף מורידין אותו מגדולתו, דכתיב ויהי בעת ההיא וירד יהודה, רבי שמואל בר נחמני אמר, אף קובר אשתו ובניו, דכתיב ונתמת בת שוע אשת יהודה וגו' וכתוב וימת ער ואונן, אמר רב יהודה אמר רב, מפני מה נקרא יוסף עצמות בחייו, מפני שלא מיחה בכבוד אביו, דקאמרי ליה 'עבדך אבינו', ולא אמר להו ולא מירי, ואמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה מות יוסף קודם לאחיו, מפני שהנהיג עצמו ברבנות: ויוסף הורד מצרימה' אמר רבי אלעזר, אל תיקרי 'הורד' אלא 'הוריד', שהוריד אצטגניני פרעה מגדולתו. וינחמו פוטיפר סרים פרעה' אמר רב, שנקאו לעצמו (בא גבריאל וסרוס) בא גבריאל ופרעו, מעיקרא כתיב 'פוטיפר', ולבסוף 'פוטיפרע': מי לנו גדול ממושה וכו': 'ויאמר ה' אלי רב לך' אמר רבי לוי, ב'רב' בישר, ב'רב' בישורוהו, ברב בישר, רב לכם, ברב בישורוהו, רב לך, דבר אחר, רב לך, רב יש לך, וכמו יהושע, דבר אחר, רב לך, שלא יאמרו, הרב כמה קשה ותלמיד כמה סרבן, וכל קף למה, תנא דבי רבי ישמעאל, לפום גמלא שייחנא: ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' שאין תלמוד לומר 'היום', היום מלאו ימי ושנותי, ללמדך שהקדוש ברוך הוא משלים שנותיהם של צדיקים, מיום ליום ומחדש לחדש, דכתיב 'את מספר ימיו אמלא', 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא', מאי 'לצאת ולבוא', אילמא לצאת ולבא במש, והכתיב 'ומשה בן מאה ועשרים שנה במתו לא נם ליחה', וכתוב 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ותניא שתיים עשרה מעלות היו שם ופסקו משה בפסיעה אחת. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, 'לצאת ולבוא' דברבי תורה, מלמד שנשתתמו ממנו שערי חכמה. ויולך משה ויהושע ויתצבו באהל מועד' תנא, אותה שבת של דיו זוגי היתה, ניטלה רשות מזה וניתנה לזה. (ותניא) אמר רבי יהודה, אילמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, היכן משה מת, בחלקו של ראובן, דכתיב 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ונבו בחלקו של ראובן קיימא, דכתיב 'ובני ראובן בנו וגו' ואת נבו וגו'', (נבו) ששם מתו ג' נביאים משה ואהרן ומרים, והיו משה קבור, בחלקו של גד, דכתיב 'וירא ראשית לו וגו'', ומחלקו של ראובן עד חלקו של גד כמה היו, ארבעה מילין, אותן ארבעה מילין מי הוליכו, מלמד שהיה משה מופל בכתפי שכינה, ומלאכי השרת אומרים 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל', והקדוש ברוך הוא אומר 'מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פעלי און'. וישמואל אמר, 'מי בהחכם, ומי יודע פשר דבר'. ורבי יוחנן אמר, 'החכמה מאין תמצא', ורב נחמן אמר, 'וימת שם משה וגו''. סמילון אמר, 'וימת שם משה', ספרא רבה דישאל, תניא רבי אלעזר הגדול אומר, שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, כנגד מחנה ישראל, בת קול משמיע ואומר 'וימת משה' ספרא רבה דישאל, ויש אומרים לא מת משה, כתיב הקא 'וימת שם', וכתוב היום 'ויהי שם עם ה', מה לחלן עומד ומשמש, אף כאן עומד ומשמש. ויקבר אתו בני בארץ מואב מול בית פעור' אמר רבי ברכיה, סימן בתוך סימן, ואפילו הכי 'ולא ידע איש את קברתו', וכבר שלחה מלכות הרשעה, אצל

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

קנים זה - יוסף, את כל מה שכתוב בזה - בלוחות הברית, ולכן ראוי לו שישאו את ארונו לצד ארון הברית.

שנינו במשנה שמשנה הוא זה שנתעסק בהעלאת ארונו של יוסף, שואלת הגמרא, ואי לא עסיק ביה משה - וכי אם לא היה משה מתעסק להעלות עצמותיו, וישראל לא היו מיעסקי ביה, וכי לא חשו לקיים שבעתם שהשביעים יוסף לעשות כן. והכתוב לאחר מיתת משה, "ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל מצרים קברו בשכם", הרי מבואר שכל ישראל התעסקו בארונו של יוסף וקברוהו, ומדוע נקראת קבורתו רק על שם משה. וכן - ועוד קשה, מדוע הניחו בני יוסף לבני ישראל שיקברוהו, וכי לא איעסקו ביה וישראל, בניו של יוסף לא היו מיעסקי ביה לקבורו, וכי לא היה חביב עליהם, והכתוב בהמשך הפסוק ביהושע ויהיו לבני יוסף לנחלה שיקברוהו בנחלתם, הרי שהיה חביב עליהם, ואם כן מדוע לא התעסקו הם בקבורתו. מתרצת הגמרא על השאלה האחרונה, שאמרו בני יוסף בינם לבין עצמם, הניחו לו - לאבינו יוסף, ויתעסקו בקבורתו כל בני ישראל, לפי שבבבדו בפורים יותר מקבועין - כבוד הוא לו שיתעסקו בקבורתו כל בני ישראל שהם מרובין, יותר ממה שיתעסקו בו רק בניו שהם מועטים. וכן - משיבה הגמרא על השאלה הראשונה, שכשהיה משה חי, אמרו בני ישראל, הניחו לו ליוסף שיתעסק בקבורתו משה לבדו, לפי שבבבדו בגדולים יותר מקבועין - כבוד הוא לו שיתעסק בקבורתו משה לבדו שהוא אדם גדול יותר ממה שיתעסקו בו שאר ישראל שחן קטנים.

נאמר בפסוק "ואת עצמות יוסף אשר האלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם", שואלת הגמרא, מאי שנא - מדוע קברוהו דוק בשכם. אמר רבי חמא ברבי חנינא, משכם נגבוהו - שמכרוהו לישמעאלים, שהרי נאמר בפסוק שיעקב שלחו אל אחיו הרועים בשכם. לכך אמרו ישראל, ולשכם נחזיר אבידתו - ושיבדו לקבורה.

שואלת הגמרא, קשו קראי אהרדי - הפסוקים סותרים האחד את השני, שבפסוק אחד כתוב "ויקח משה את עצמות יוסף עמו", הרי שמשנה הוא שהתעסק בהעלאתו במשך כל הארבעים שנה במדבר. וכתוב - ואילו בפסוק אחר כתוב "ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו", הרי שכל ישראל העלו. מתרצת הגמרא, אמר רבי חמא ברבי חנינא, כל העושה דבר ולא נמרו, וכא אחר וגמרו, מעלה עליו הכתוב - על זה שנמרו, כאילו הוא עשאו את הדבר כולו. רבי אלעזר אומר, אף מן השמים מורידין אותו - את זה שהתחיל ולא גמר מעשיו מגדולתו, דכתיב אצל יהודה אחר מכירת יוסף, ויהי בעת ההיא וירד יהודה - שירד מגדולתו, כיון שהוא התחיל בהצלת יוסף ואמר לאחיו מה בצע כי נהרוהו את אחינו וכסינו את דמו, והיה לו לגמור ולהצילו מיד אחיו ולהשיבו לאביו. רבי שמואל בר נחמני אמר, עונשו של המתחיל ואינו גומר חמור, שאף קורב את אשתו ובניו בחייה, דכתיב ויתקח את שוע אשת יהודה וגו' וכתוב ויבט ער ואונן, הרי מבואר שמתו אשתו ובניו.

אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נקרא יוסף עצמות בחייו - שכשצוה את אחיו להעלות עצמותיו ממצרים, אמר 'העליתם את עצמותי', והרי היה חי. מפני שלא מיחה בכבוד אביו, דקאמר ליה - שאמרו לו אחיו ברדתם למצרים 'עבדך אבינו', ולא אמר להו ולא מיד - לא מיחה בהם על שקראו ליעקב עבד. ואמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה מת יוסף קודם לאחיו, מפני שהניח את עצמו ברבנות.

"ויוסף הויר מצרימ", אמר רבי אלעזר, אל תיקרי 'הויר' אלא הויר, שהויריד יוסף את איצטגני פרעה מגדולתו - שלא ידעו לפתור את חלום פרעה כמותו. עוד נאמר, וינקוהו פוטיפר ברים פרעה, אמר רב, שנקאו - פוטיפר את יוסף מחמת יופי לעצמו - למשכב זכור. ונכא נכריאל וסירסו) בא נכריאל ופירעו - סירס את פוטיפר סירוס מרובה. והוכחה לכך היא, שמעיקרא כתיב 'פוטיפר' ולבסוף - בפרשה הבאה, נוספה לשמו האות ע' ונקרא 'פוטיפרע', והיינו משום שנעשה סריס.

שנינו במשנה, מי לנו גדול ממשנה וכו'. דורשת הגמרא את הפסוקים שנאמרו בענין מיתת משה. נאמר ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר

אלי עוד בדבר הזה, אמר רבי לוי, לשון זה שאמר רב לך בא לדרוש, שכיון שבשעת מחלוקת קורח ועדתו, ברב בישר - ענה להם בלשון רב, לכן נענש בכך שברב בישרוהו. ומפרשת הגמרא, ברב בישר, היינו מה שאמר משה לקרח ועדתו, רב לכם בני לוי, כלומר שדי לכם במה שיש לכם. וכיון שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, נענש באותו לשון וברב בישרוהו, ולכן נאמר לו רב לך וגו'. דבר אחר - באופן אחר מתפרש לשון רב לך, רב יש לך, שהגיע זמן מלכותו, ומנו - ומידו אותו רב, יהושע, ולכן הגיע זמנו להיפטר מן העולם, שאין מלכותך נוגעת במלכותו כמלא הגמיה. דבר אחר, רב לך, מלשון די לך, ביקשו הקב"ה שלא ירבה עוד בבקשה על זה, כדי שלא יאמרו הוראים, תרב - הקב"ה, בפה קשה הוא, שאינו שומע לתלמידו, ותלמיד - משה בפה סרן הוא יתר על המידה. שואלת הגמרא, וכל כך למה - מדוע באמת לא התקבלה תפילתו של משה שרצה להיכנס לארץ ישראל. ומשיבה, תנא דבי רבי ישימאל, לפום נמלא שיחנא - לפי כח הגמל מרבים את משאו, והרי זה משל, שאף כאן לפי גודל צדקתו של משה הרבו לדקדק עליו.

"ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא, וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה". דורשת הגמרא, אחר שכבר נאמר שהוא בן מאה ועשרים שנה, שאין תלמוד לומר - מה הוצרך הכתוב לומר שוב 'היום', אלא יש לדרוש מכך, שהיום מלאו ימי ושלשתי שנים שנינו בן מאה ועשרים שנה, כלומר שביום זה נולדתי. ללמוד שהקדוש ברוך הוא שאלו שנותיהם של צדיקים, מיום ליום ומוקדם לחידש - שנפטרים מן העולם באותו יום ובאותו חודש שבו נולדו, דכתיב את מספר ימי אדם, ודורשת הגמרא מה שנאמר לא אוכל עוד לצאת ולבוא, מאי הכוונה לצאת ולבא, אילימא - אם תפרש שתשש כוחו ואינו יכול עוד לצאת ולבא ממש, יקשה, והכתוב 'ומשה בן מאה ועשרים שנה במוט לא נס לחי', ומתפרש שעד סוף ימיו לא נס ממנו לחלוותי כוחו. וכן וכתוב 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ותנא - שנינו בברייתא ששנים עשרה מעלות היו שם - בערבות מואב, ופסקן משה - את כולו בפסיעה אחת עד הר נבו, הרי שהיה כוחו עמו. אלא אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי ויתן, מה שנאמר לצאת ולבוא, היינו בדברי תורה, וכלומר שנשתתתמו ממשנו עשרי חכמה, ולא יכל ללמוד תורה.

"ויקח משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד", תנא, אותה שבת שמת בה משה, של דיו וזוגי חיתת - שני זוגות היו בה, משה בתחילת היום ויהושע בסופו, ובאותה שבת נימלה רשות מזה - ממשנה, וניתנה לזה - ליהושע.

(ותנא) אמר רבי יהודה, איללמא המקרא דלהלן לגבי מקום קבורת משה כתוב, אי אפשר היה לאמר - לומר דבר זה מעצמנו. ומבאר, ה'כן משה מת, בעבר הירדן שהוא בחלקו של ראובן, דכתיב בהמשך המקרא, ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו, ונבו הרי בחלקו של ראובן קיימא, דכתיב ויבני ראובן בנו וגו' ואת נבו וגו' (נבו ששם מתו ג' נביאים משה ואהרן ומרים), הרי שמיתתו היתה בחלקו של ראובן. ויבין משה קבור, בעבר הירדן בחלקו של גד, דכתיב ויורא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספן וגו', הרי שנקבר בנחלתו של גד. ומחלקו של ראובן עד חלקו של גד כמה - מרחק הוי, ארבעה מילין. שואלת הגמרא, את אותן ארבעה מילין שמנחת ראובן לנחלת גד, מי הוליכו, הרי לא התעסקו ישראל בקבורתו. ומשיבה, מלמד, שהיה משה מופל כנפיו שכינתו, והשכינה העבירה אותו מחלקו של ראובן לחלקו של גד, והוא דבר שאלמלא היה מוכח כן מהפסוקים, אי אפשר היה לאמרו מעצמנו.

אומרת הגמרא, וכלאבי השרת אומרים בהספידם את משה, שעליו נאמר 'צדקת ה' עשה ומשפטי עם ישראל'. והקדוש ברוך הוא אומר על משה אחר פטירתו, 'מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פעלי און' - מי יקום עתה להוכיח המרעים במעשיהם, להזהירם לעשי, ושמאל אמר שהספידו הקב"ה כן, 'מי בהחכם, ומי יודע פשר דבר' - מי יהיה כמשה לפרש בינם לאביהם שבשמים כמותו. ורבי יוחנן אמר שהספידו הקב"ה באומרו, 'החכמה מאין תמצא', לאחר פטירתו של

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 נִסְמָרָא - מושל של בית פעור, ואמרו לו, תראנו היכן משה קבור.
2 ולא הצליחו למצוא מקום זה, כשעמדו למעלה, נדמה היה להם
3 שמקום קבורתו למטה, וכשעמדו למטה, נדמה היה להם שהוא קבור
4 למעלה. ואף שנחלקו לשתי בירות - קברות, אותן שעומדים
5 למעלה, היה נדמה להן מקום קבורתו למטה, ואותן שעמדו למטה,
6 נדמה היה להן שהוא קבור למעלה, לכן היה מה שנאמר במקרא 'ולא
7 ידע איש את קברתו'. רבי חמא ברבי חנינא אמר, אף משה רבינו
8 בעצמו אינו יודע היכן הוא קבור, דברתי הקא - בפרשת קבורתו 'ולא
9 ידע איש את קברתו', ובתיבת התיב "וְאֵת הַבְּרִיחַ אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה
10 אִישׁ הָאֱלֹהִים", הרי שמשה נקרא איש, וראיה שאף הוא לא ידע מקום
11 קבורתו.

12 ואמר רבי חמא ברבי חנינא, אף שלא זכה ליכנס לארץ ישראל בחייו,
13 מפני מה לא העלו את עצמותיו לארץ ישראל בדרך שהעלו את
14 עצמותיו של יוסף, אלא נקבר משה אצל בית פעור. וביאר שעשו כן
15 כדי לכפר על מעשה - חטא של פעור, שחטאו בכנות מואב. ואמר
16 רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב "אחרי ה' אלהיכם תלכו",
17 שמשמעותו ללכת בקרבת ה' ובי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה,
18 והלא כבר נאמר 'כי ה' אלהיך אש אכלה הוא', ואם כן לא ניתן לילך
19 אחריו. אלא כך היא כוונת הפסוק, שצריך האדם להלך אחר מדותיו
20 של הקדוש ברוך הוא - לנהוג כמדותיו. דהיינו, מה הוא - הקב"ה
21 מלביש ערומים, דכתיב "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור
22 וילבשם", אף אתה התנהג כן ותלביש ערומים. וכן כפי שהקדוש ברוך
23 הוא ינקר חולים, דכתיב בבואו לבקר את אברהם אחר מילתו "וירא
24 אליו ה' באלוני ממרא", אף אתה פקד חולים. וכן מה הקדוש ברוך
25 הוא יתחם אבלים, דכתיב "ויחי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את
26 יצחק בנו" - שניחמו על אביו וברכו אלוים ברכת אבליהם, אף אתה
27 נחם אבליהם. וכן מה הקדוש ברוך הוא קבר מתים, דכתיב "ויקבר
28 אתו בני", אף אתה קבור מתים.

29 כיון שהזכירה הגמרא שהלביש הקב"ה את אדם וחוה בכתנות עור, דנה
30 הגמרא מהם הכתנות עור שהלבישם. נחלקו בזה רב ושמאאל, חד -
31 אחד מהם אמר, שהיו מדבר הבא מן העור - צמר, וחד אמר שהיה
32 זה פשתן, ונקרא כן לפי שהוא דבר שהעור נהנה ממנו שלובשים אותו
33 סמוך לעור. דרש רבי שמלאי, התורה בתחלתה עוסקת בגמילות
34 חסדים, וסופה עוסק בגמילות חסדים, תחילתה גמילות חסדים,
35 שנכתב עשה הקב"ה חסד לאדם וחוה, דכתיב "ויעש ה' אלהים לאדם
36 ולאשתו כתנות עור וילבשם", וסופה עוסקת בגמילות חסדים,
37 דכתיב "ויקבר אתו בני".

38 דרש רבי שמלאי, מפני מה נתאנה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל,
39 וכי לאכול מפרה הוא צריך, או לשבוע משובה הוא צריך. אלא כך
40 אמר משה בתפלתו ובקשתו ליכנס לארץ, הרבה מצות נצטוו ישראל,
41 ואין מתקיימין - חלק מהן אלא בארץ ישראל, לכן אכנס אף אני
42 לארץ, כדי שיתקיימו המצוות כולן על ידי. אמר לו הקדוש ברוך
43 הוא, כלום מה שאתה מבקש לקיים המצוות התלויות בארץ, אין זה
44 אלא בכדי לקבל שכר עליהם, אם כן מעלה אני עליך כאילו עשיתם
45 ותקבל שכר עליהם. שנאמר "לכן אחלק לו ברכים, ואת עצומים
46 יחלק שלל, תחת אשר הערה למות נפשו, ואת פשעים נמנה, והוא
47 חמא רבים נשא, ולפשעים יפניע", ונדרש מקרא זה לגבי משה, לכן
48 אחלק לו - שכרו ברכים, וכול - שמא תאמר שיהיה שכרו רק
49 באחרונים, ולא בראשונים - האבות, תלמוד לומר 'וְאֵת עֲצוּמִים יִחַלֵּק
50 שְׁלָלִי' - שמתן השכר יהיה באברהם יצחק ויעקב, שהיו עצומים בתורה
51 ובמצוות. ומה שנאמר 'תחת אשר הערה למות נפשו', הוא לפי שפסוק

52 משה את עצמו למיתה בעבור ישראל, שנאמר - לאחר חטא העגל
53 אמר משה, "ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין מחני נא מספרך וגו'",
54 הרי שהסכים למות למענם. ומה שנאמר 'וְאֵת פִּשְׁעֵים נִמְנָה', היינו
55 שנמנה עם מתי מדבר וראוי לו לחלוק אתם את השכר, לפי שנמנה
56 למות אתם במדבר, וזה היה בעבורם, כמו שנאמר 'ויתעבר בי ה'
57 למענכם'. ומה שנאמר 'והוא חמא רבים נשא', שנשא על עצמו עון
58 ישראל, בכך שביפר על מעשה העגל. ומה שנאמר 'ולפשעים יפניע',
59 היינו שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה ויכופר להם
60 עונותם, ואין לשון 'פניעה', אלא אחת מלשונות התפלה, שנאמר
61 'וְאֵתָה אֵל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאֵל תִּשָּׂא בְּעַד רִנָּה וְתִתְפַּלֵּה וְאֵל
62 תִּפְנֵעַ בִּי', הרי שפגיעה אף היא מלשונות התפילה.

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

63 בפרשת סוטה נאמר "והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה
64 עליה", כלומר שמצוה על הבעל להביא את מנחת אשתו סוטה, ומבארת
65 המשנה את סדר הבאת מנחת סוטה ובמה חלוק דינה משאר המנחות.
66 משנה. הנה הבעל מביא את קרבן מנחתה של אשתו לבית המקדש,
67 שנאמר 'והביא את קרבנה עליה; בתוך כפיפה מצרית - בסל של נצרי
68 דקל זרדים הגדלים סביב הדקל, ונותנה על ידיה של האשה בהגיעו
69 לבית המקדש כדי ליגיעה.
70 ואלו הן החילוקים בין מנחת סוטה לשאר המנחות, כל המנחות, תחילתן
71 - כשמביא את המנחה מביתו וסופן - כשמביאם לעזרה בבלי שרת -
72 המנחה נתונה בכלי חשוב שראוי להיות כלי שרת, וזו - מנחת סוטה
73 תחילתה - כשמביאה מביתו, מביאה בכפיפה מצרית - סל מנצרי דקל
74 שאין ראוי לעשות ממנו כלי שרת, וסופה - כשמביאה לעזרה לעשות
75 בה סדר הקרבתה, לפני הקמיצה מניחה בבלי שרת. כל המנחות
76 מעוונות שמן ולבונה - שנאמר 'יצק עליה שמן ונתן עליה לבונה, וזו
77 אינה מעוניה לא שמן ולא לבונה - שנאמר 'לא יצוק עליו שמן ולא יתן
78 עליו לבנה וגו'. כל המנחות - מלבד מנחת העומר באות מן החפץ -
79 שנאמר 'סלת חיטים תעשה אותם, וזו באה מן השעורים - שנאמר
80 'עשירית האיפה קמו שעורים'. מנחת העומר אף על פי שבהא מן
81 השעורים אינה דומה למנחת סוטה, שהיא היתה באה גרש - מהמובחר
82 ומנופה שבשעורים, שהיו מנפים את הקמח ב"ג נפה עד שנעשה כעין
83 סלת חיטים, וזו - מנחת סוטה באה קמח - מעורב הקמח עם קליפת
84 השעורה. רבן גמליאל אומר הטעם שמנחת סוטה באה מקמח שעורים
85 הוא, שבשם שמעשיה מעשה בהמה - שהפקירה עצמה לתשמיש למי
86 שאינו בן זוגה כך קרבנה עשוי משעורים שהם מאכל בהמה.
87 גמרא מבארת הגמרא תניא אבא חנין אומר משום רבי אליעזר (ובכל
88 כך למה) מפני מה אמרה התורה להניח את המנחה על ידי האשה, כדי
89 ליגיעה - כדי שתהיה לסוטה יגיעה בהבאת הקרבן, והטעם שרצתה
90 התורה ליגיעה הוא כדי שתתחזר בה מחמת היגיעה מדבריה ותודה
91 עשייתה, ולנה תיבדק על ידי המים המאריים שיגרמו לה למות. ויש
92 ללמוד מכאן, שאם בכה חסה תורה על עוברי רצונו - שהרי חסה על
93 האשה שזינתה ועברה על רצונו של מקום, קל וחומר שחסה על עושי
94 רצונו. שואלת הגמרא וממאי שהטעם שרצתה התורה שתחזור בה ולא
95 תיבדק משום דהקה הוא, דילמא רצתה התורה שתחזור בה כי חכי
96 דלא יצטרכו להכין את המים המאריים ותימחק מגילה ששם ה' כתוב
97 בה. עונה הגמרא, רבי אליעזר אינו יכול ללמוד שעושים כן כדי שלא
98 תימחק המגילה, משום שקסבר

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יד עמוד א

תוספות

רש"י

מפני מה נקבר מול בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור. ומדרש אגדה בכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב באותו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ושוקע שמשה רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו וכל שעה שעולה חוזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו. מתוספת רבי:

מזל. כמה שאמר קומוס דוכוס ושלטון, וחברו ריהטון קורטון גסטרא (נקטס דף כט): ויברך אלהים את יצחק. ניקמו על אביו וברכו ברכת אבליים: דבר הקא מן העור. של צמר הוא: שהעור נהנה מפניו. של פשתן שאדם לובש סמוך לעורו: תחילתו גמילות חסדים. הלביש ערמים: ולפושעים יפגיע. בשביל פושעים הפגיע: הערה. הריק:

הדרן עלך המקנא

מביא את מנחתה. אין סדר המנחה וסדר הפרשה מכונין שהרי כך סדר הפרשה קינא לה ונסתרה מעלה האשה ומביא את מנחתה הכהן מביא פיילי של חרס ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור ונותן בו עפר מעמיד האשה בשער נקבור ואחוז בבגדיה וסותר את שערה ונותן את המנחה על ידיה וביד הכהן מים המרים ומשביע ומתנה עמה וכותב את המגילה ומוחק ומשקה ונוטל מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותן לתוך כלי שרת מניף ומגיש קומץ ומקטיר ולא ידענו למה שינה התנא הסדר ואם סדר התנא דוקא או סדר הפרשה:

כדי ליגיעה. שהרי היתה נתונה על ידה עד גמר כל הסדר כדי שתחזור ותודה ולא שייך למימר דריש טעמא דקרא אלא היכא דנפקא לן מינה מדי דמריב מיניה וקרא סתמא כתיב וכולל הכל ואנו דורשין טעמו ואומרים זהו הטעם של פסוק הואיל וטעמו בשביל כך איכא דוקא כגון לא תחבול בגד אלמנה משמע בין עניה ועשירה וקאמר ר"ש טעמא דקרא שאם אתה ממשכן אותה אתה משיא לה שם רע בשכינותיה מתוך שאתה משיב לה העבות ונאמר עניה דוקא אין ממשכנן אותה (וכ"מ דף קטו, א).

אי

מפריה הוא צריך, או לשבוע משובה הוא צריך. אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל, ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אפנים אני לארץ, כדי שיתקיימו כולן על ידי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, בלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך פאילו עשיתם, שנאמר 'לכן אחלק לו בריבם, ואת עצומים יחלק שלל, תחת אשר הערה למות נפשו, ואת פושעים נמנה, והוא חטא רבים נשא, ולפושעים יפגיע', 'לכן אחלק לו בריבם', וכול באחרונים ולא בראשונים, תלמוד לומר 'את עצומים יחלק שלל' באברהם יצחק ויעקב, שהם עצומים בתורה ובמצות. 'תחת אשר הערה למות נפשו', שפסר עצמו למיתה, שנאמר 'ואם אין מחני נא וגו'', 'ואת פושעים נמנה', שנמנה עם כתי מדר. 'והוא חטא רבים נשא', שביפר על מעשה העגל. 'ולפושעים יפגיע', שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה, ואין פגיעה אלא תפלה, שנאמר 'ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע ב':

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

משנה. היה מביא את מנחתה בתוך כפיפה מצרית ונותנה על ידיה כדי ליגיעה. כל המנחות טעונות שמן ולבונה, וזו המנחה בפיפה מצרית וסופה בכלי שרת. כל המנחות טעונות שמן ולבונה, לא שמן ולא לבונה. כל המנחות באות מן החמין וזו באה מן השעורים. מנחת העומר אף על פי שבאה מן השעורים, היא היתה באה גרש, וזו באה קמה. רבן גמליאל אומר, בשם שמעשה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה. גמרא תניא אבא חנין אומר משום רבי אליעזר, (וכל כך למה) כדי ליגיעה כדי שתחזור בה. אם ככה חסה תורה על עוברי רצונו, קל וחומר על עושי רצונו. וממאי משום דחסה הוא, דילמא כי היכי דלא תיפחק מגילה, קסבר משקה

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יד עמוד ב

תוספות

רש"י

א' משום מגילה הא אימחוקא. היה קשה לרבי והאמר' לעיל (ו' טז) דלאחר
 2 [ושנמחה] מגילתה מאימין עליה שתשתה ונראה דעל כרחק אית לן
 3 למימר דר"א לית ליה איום שתשתה אפי' אחר מדינת מגילה ומדלא פריך נדי
 4 דמשקא ואחר מקריבה אימא דלאחר מדינת מגילה נטול המנחה מעל ידיה
 5 שי"מ דפשיטא ליה דעד שעת הקרבה היה

מניחה על ידיה אם כן למאן דאמר מאימין
 6 עליה שתשתה אית לן למימר דסבירא ליה
 7 מקריב מנחתה ואח"כ שותה דכבר נקראה
 8 טענה

משקה ואחר כך מקריב את מנחתה, דאי משום מגילה
 2 הא אימחוקא לה: כל המנחות כו': ורמיהו, סדר
 3 מנחות ביצה, אדם מביא מנחה מתוך ביתו בקללות
 4 של כסף ושל זהב ונותנה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת, ונותן עליה שמנה ולבונה
 5 ומוליכה אצל כהן, וכהן מוליכה אצל מזבח ומגישתה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של
 6 קרן ודיו. ומסלק את הלבונה לצד אחד וקומץ מקומם שנתרבה שמנה, ונותנו לתוך כלי שרת
 7 ומקדשו בכלי שרת ומלקט את לבונה ונותנה על גביו (ומעלה אותו לגבי מזבח) ומעלהו
 8 ומקטירו בכלי שרת ומולחו ונותנו על גבי האש. קרב הקומץ, שריה נאכלין ורשאין הפהנים
 9 ליתן לתוכה יין ושמן ודבש, ואין אסורין אלא מלחמין. קתני מיהא, בקללות של כסף ובקללות
 10 של זהב. אמר רב פפא, אימא בכלים הראויין לכלי שרת, מפלל דכפפה מצרית לא חיוא.
 11 כמא, דלא ברבי יוסי ברבי יהודה, דתנא כלי שרת שעשעאן של עץ, רבי פוסל ורבי יוסי ברבי
 12 יהודה מכשיר. אפילו תמא רבי יוסי ברבי יהודה, אימר דאמר רבי יוסי ברבי יהודה בחשבוני,
 13 בפחותין מי אמר. וכי לית ליה לרבי יוסי ברבי יהודה 'הקריבהו נא לפתחת': ונותנה לכלי שרת
 14 ומקדשה בכלי שרת: שמעת מינה, כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת. אימא, נותנה בכלי
 15 שרת לקדשה בכלי שרת: ונותן עליה שמנה ולבונה: שנאמר 'וצק עליה שמן ונתן עליה
 16 לבנה': ומוליכה אצל כהן: דכתיב 'והביאה אל בני אהרן וגו': וכהן מוליכה אצל מזבח: דכתיב
 17 'והגישו (אצל) [אל] המזבח': מגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו. מנלן,
 18 דכתיב 'וזאת תורת המנחה הקרב אתה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח', ותנא, לפני ה',
 19 יכול במערב, תלמוד לומר 'אל פני המזבח'. אי אל פני המזבח, יכול בדרום, תלמוד לומר 'לפני
 20 ה'. הא ביצה, מגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן, ודיו. רבי אלעזר אומר, יכול
 21 יגשנה במערבה של קרן או לדרומה של קרן, אמרת כל מקום שאמה מוצא שני מקראות,
 22 אחד מקיים עצמו ומקיים דברי חבירו, ואחד מקיים עצמו ומבטל דברי חבירו, מניחין את
 23 שמקיים עצמו ומבטל חבירו, ותופסין את שמקיים עצמו ומקיים חבירו, כשאתה אומר 'לפני
 24 ה' במערב, ביפלתה 'אל פני המזבח' בדרום, וכשאתה אומר 'אל פני המזבח' בדרום, קיימתה
 25 'לפני ה' במערב. הא ביצה, מגישה לדרומה של קרן. והיכן קיימתה, אומר רב אשי, קסבר האי
 26 תנא, כוליה מזבח בצפון קאי. מאי ודיו, אומר רב אשי, איצטריך, סלקא דעתך אמינא, תיבעי
 27 הגשת מנחה גופה, כמשמע לן. ואימא הכי נמי, אומר קרא 'והקריבה אל הכהן וגו' והגישו אל
 28 המזבח' מה הקריבה אצל כהן בכלי, אף הגישה אצל מזבח בכלי: ומסלק את לבונה לצד אחד:
 29 כי היכי דלא תקמוץ בהדי מנחה, בדתנן קמץ ועלה בידו צרור או גרר מלח או קורט לבונה
 30 פסול: וקומץ מקום שנתרבה שמנה: מנלן, דכתיב 'מסלתה ומשמנה' 'מגרשה ומשמנה':
 31 ונותנו לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת: למה לי, הא קדשה חדא זימנא, מיד דהוה אדם,
 32 דם אף על גב דקדישתיה ספין בצואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא
 33 שניא: ומלקט את לבונה ונותנה על גביו: דכתיב 'את כל הלבנה אשר על המנחה': ומעלהו

ומקטירו

משקה. המים ואח"כ מקריב מנחתה, ופולגתא היא בפרק הקה נטול (למקו דו'
 2 יט.) ומיהו כל זמן שלא קרבה מנחתה אינה נבדקת, דכתיב מוקרת עון, ואע"פ
 3 ששתתה מניחין אותה בידה כדי ליגעה ותודה, והשתא ודאי משום חסיון
 4 הוא, דאי משום מגילה הא אימחוקא לה: קללות, כעין סלים, אדם מביא
 5 מנחתו לעזרה מתוך ביתו בקללות וכו':
 6 ונותנה, בעזרה בכלי שרת, סד' שצריך
 7 לתתה ע"מ כן שיהא דעתו שיקדשנה הכלי:
 8 ומגישתה, מגיע את הכלי לקרן מערבית
 9 דרומית. ולקמן יליף לה מקראי: ודיו, לקמן
 10 מפרש מאי היא ואמאי תיסק אדעתין
 11 דנבעי טפי: ומסלק הלבונה לצד אחד.
 12 בתוך הכלי עצמה, ולקמן מפרש טעמא
 13 דכלה מתניתא: שנתרבה שמנה. ממקום
 14 שהיא נבללת ופה בשמן: ונותנו לכלי
 15 שרת, שני, ולקמן מפרש טעמא: על גבי
 16 האש. על האש: לתן לתיבה, לתן לתוך
 17 השירים: בכלים הראויין לכלי שרת.
 18 אם היה מקדשין: רבי פוסל. ובמנחות
 19 ובמסכת סנהדרין לוי טעמא בפרק החליל (ו'
 20 טז) בחשבוני. בכלי עץ חשבוני: הקריבהו
 21 נא לפתחת. סיפא דקרא, הוצק או הישא
 22 פניו: אין מקדשין אלא מדעת. שהותנו
 23 בהן צריך שיתנו לשם כך. וא"ת הרי מנחה
 24 קדושה ועומדת שהקדישה בפה, קדשת
 25 פה אינה אלא קדשת דמים ואינה קדשת
 26 הגוף, ואינה נפסלת בטבול יום ובכליה
 27 ואם נטמאת נפרדת. קדשה בכלי קדשה
 28 קדשת הגוף ונפסלת בטבול יום ובכליה
 29 ואין לה פרוין: נותנה לקדשה, התורה
 30 הצריכה לתנו בכלי שרת כדי שיקדשנה
 31 בכלי ואפלו אינו מתבטל לקרן: ונותן עליה.
 32 הדר שמן ולבונה אין צריך בהן לקרן.
 33 דכתיב וצק עליה שמן וגו' והדר והביאה
 34 אל בני אהרן וגו': וזאת תורת המנחה.
 35 כל המנחות במשמע הקרב אותה בני
 36 אהרן וגו' יכול במערב. יגיענה לדפן
 37 מערב של מזבח, דהיינו לפני ה', שההיכל
 38 במערב. והמזבח בחצר ל"ב אמה רחבו
 39 ממצע באמצע העזרה, וכן ההיכל ממצע
 40 באמצע העזרה זה מול זה ל"ב אמה היכל
 41 ובתליו, חללו כ' ובתליו ו' אמה עבי בתל
 42 צפוני וששה כחלת דרומי, נמצא מערב
 43 של מזבח לפני ה', דאין מפסיק כלום בינו
 44 לבין ההיכל, דאלו אולם שלפני ההיכל
 45 פתוח הוא ורחבו עשרים אמה ככל חללו
 46 של היכל: כנגד חדרה. כל מה שזכור לקרבו
 47 כלפי מערב, ובכלד שיהא שם קצת דרום
 48 משום אל פני המזבח, דאי לא כנגד חדרה
 49 ליכא לפני ה' כלל שהרי וזיות ההיכל כלם כנגד וזיות המזבח: ר' אלעזר אומר בו', דורשו למקרא בעגן אחר, וקר דורשו, מתוך שנאמר לפני ה' אל פני המזבח: יכול
 50 יגשנה לאחד מהן רצה למערב רצה לדרומה, וה"ג לה בתיב: או לדרומה של קרן אמרת, קר תשיבני כל מקום שאמה מוצא בו', דכיון דאפשר לקים את שניהם
 51 חו לא תוקמה רצה זה עושה רצה זה עושה אלא תפוס המקיים את שניהם: קיימתה לפני ה' במערב הא ביצה מגישה לדרומה של כהן, וה"ג לה בתיב, לדרומה
 52 של קרן ולא בעי כנגד חדרה: והיכן קיימתה, הלא חוץ לכנגד וזיות ההיכל הוא: קסבר האי תנא. ר' אלעזר: כליה מזבח בצפון קאי. בחלק צפוני של עזרה, וזו
 53 ליה דמזבח מןגד ההיכל ובתליו, נמצא דרומו של מזבח כנגד אמצע פתח ההיכל, הלכך יגשנה אל פני המזבח בדרום, ובכלד שיהא סמוך למערב, נמצא מקום
 54 את שניהם. וה"ג נמי אם היה מזבח משוך מעט מכנגד וזיות דרומית ההיכל ולצפון שיהא דרומו של מזבח כנגד ההיכל תהו מצי לקים את שניהם, דכנגד ההיכל קרין
 55 ביה לפני ה' ובכלד שיגיש סמוך לקרן דהיינו אצל מערב, והא דנקט למשמע מנה כליה מזבח בצפון קאי, משום דג' מחלוקות הן דבר זה, ר' יהודה אית ליה מזבח
 56 מןגד כנגד היכל ובתליו בפ"ק דיומא (ו' טז.) ור"א בן יעקב אית ליה כליה מזבח בדרום קאי, דאמר צפוני שהוא צד פניו מכלום, ור' יוסי הגלילי אית ליה כליה מזבח
 57 בצפון קאי ובדחים בפ' קדוש קדשים (ו' טז.) הלכך לר"א דהא דשמעי' ליה ע"כ דקאמר וזיות דרומית של מזבח לפניו מכנגד וזיות של היכל הוא, ופליג אדר"י ואדר"א
 58 בן יעקב, מוקמינן ליה בר' יוסי הגלילי דט"ל דכליה מזבח בצפון, ולא מוקמינן ליה במחלוקת רביעית: מאי ודיו. מאי תיסק אדעתיה דנבעי טפי: מנחה גופה, ולא הכלי
 59 שהיא בה אלא ימין הכלי שיהא נוגע סלת למזבח: פסול. משום דהוה קמץ חסר: ספין. הוי כלי שרת דתנא (ומא ד' יב) כל הכלים שעשה משה משחתין מקדשתן, מכאן
 60 ואילך עובדתן מנחתן: הדר מקדש ליה בכלי. שמקבלו בכלי שרת בדכתיב וישם באגנות (שמות כז) ואת כל הלבונה. גבי הקטרה כתיב, דמקטר קמץ ולבונה פי הדדי:
 ה"ג

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שסר בדיקת הסוטה הוא, שתחילה מוחזים את מגילת סוטה אל המים
ומשקה את המים, וגם לאחר שהשקה משאירים את המנחה על ידיה
ואחר כך מקריב את מנחתה, ולכן הוכרח לומר שהטעם שרצתה
התורה ליגעה כדי שתודה ולא תיבדק הוא משום שחסה עליה שלא
תמות, דאי משום מנילה שלא תימחק, מדוע ממשיכים ליגעה הא כבר
אמריקא לה.
כל המנחות בו, מקשה הגמרא ודמינהו, שנינו בברייתא פיר מנחות
ביצר, אדם מביא מנחה מתוך ביתו בקלות - כעין סלים של כסף
ושל זהב, ונותנה כשמוגה לעזרה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת
- הבינה הגמרא שכשנותן את המנחה בכלי שרת צריך שתהיה דעתו
שהכלי יקדשהו, ונותן עליה בעל הקרבן שמנה ולבנותה ומוליכה
אצל כהן, וכהן מוליכה אצל מוזהב החיצון ומנישה - שיגע הכלי בקרבן
דרומית מערבית כנגד חודה של קרן, ודיו די בכך. ומסלק הכהן את
הלבונה שבתוך הכלי לצד אחד של הכלי, כדי שלא יתערב בקומץ חלק
מן הלבונה, וקומץ - נוטל הכהן בקמיצתו ממקום שנתרבה שמנה -
ממקום שהמנחה בלולה היטב בשמן, ונותנו לתוך כלי שרת אחר
ומקדשו בכלי שרת בשנית, והלך יתפרש טעם הדבר. ומלקט את
לבנותה שנותנה בכלי הראשון ונותנה על גביו - על גבי הקומץ,
(ומעלה אותו לגבי מוזהב) ומעלהו - את הקומץ שהלבונה נתונה על
גביו ומקדשו בכלי שרת, ומולחו ונותנו על גבי האשים שעל המזבח.
לאחר שקרב הקומץ, שיריה של המנחה שנתרו בכלי נאכלין לכהנים,
ורשאין הכהנים ליתן לתובה - לתוך השירים וזו ושמך ודבש, ואין
אסורין לעשות בשיירי המנחה אלא מלחמין - לגרום להם שיחמיצו.
מבאר הגמרא הקושיא מהברייתא, קתני מיהא, שהביאו את המנחה
מבית בעל הקרבן בקלות של כסף ובקלות של זהב ורק לאחר
הבאתה לעזרה הניחוה בכלי שרת, ואילו במשנה מבואר שאף תחילתן
בכלי שרת. מתרצת הגמרא, אמר רב פפא אימא בבלים הראויין לכלי
שרת - אין כוונת המשנה שמונחה מתחילה בכלי שרת, אלא שנותנה
בכלים הראויים לקדשו ולעשות מהם כלי שרת. מדייקת הגמרא, מכלל
- משמע מהמשנה דכפיפה מצרית לא תהא - אינה ראויה להיות כלי
שרת ולכן אין מביאין בה אלא מנחת סוטה. כמאן, דלא ברבי יוסי ברבי
יהודה - דין זה הוא כדעת רבי ולא כרבי יוסי ברבי יהודה, דתניא כלי
שרת שעשעאן של עץ, רבי פוסל ורבי יוסי ברבי יהודה מכשיר -
הבינה הגמרא שהטעם שכפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת הוא
משום שעשויה מעץ וכרבי, אך לדעת רבי יוסי ברבי יהודה גם כפיפה
מצרית ראויה לכלי שרת. דוחה הגמרא אפילו תימא שמשנתנו סוברת
ברבי יוסי ברבי יהודה, מכל מקום כפיפה מצרית אינה ראויה לכלי
שרת, אימר דאמר רבי יוסי ברבי יהודה פחשוכלין - שאף רבי יוסי ברבי
יהודה לא הכשיר לכלי שרת אלא כלי עץ שחשבים אך פחשוכלין מ' אמר
- וודאי לא סבר שעושים כלי שרת מדברים פחותים ובוזיים ככפיפה
מצרית, שהרי מי לית ליה לרבי יוסי ברבי יהודה הקרביהו נא
לפחתה - וכי לא סבר רבי יוסי ברבי יהודה את הלימוד מהפסוק "הקריבהו
נא לפחתך הירצך או הישא פניך", שאין להביא קרבן מדברים פחותים.
מבואר בברייתא ונותנה לכלי שרת ומקדשה בכלי שרת. סברה
הגמרא שכשנמניח את המנחה בכלי שרת עליו להתכוון שהכלי יקדשה,
שמעת מיהא כלי שרת אין מקדשין אלא מרעת - ומוכח שכלי שרת
אינם מקדשים את מה שבתוכם אלא אם כן הנותן מתכוון לכך. דוחה
הגמרא, אימא כוונת הברייתא היא שנותנה בכלי שרת לקדשה בכלי
שרת - הטעם שהצריכה התורה להניח את המנחה בכלי שרת, הוא כדי
שתתקדש המנחה בכלי, אך אף אם אינו מתכוון שהכלי יקדשה עליה
מקדשה. ונותן עליה בעל המנחה שמנה ולבנותה, שניאמר ויצק עליה
שמן ונתן עליה לבנה. ומוליכה אצל כהן, דכתיב 'והביאה אל בני
אהרן וגו'. וכהן מוליכה אצל מוזהב, דכתיב 'והנישה' (אצל) [אל]
המוזהב.

מבואר בברייתא מנישה בקרבן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן
ודיו. שואלת הגמרא, מנין שמקום הגשת המנחה הוא בחודה של קרן
מערבית דרומית, עונה הגמרא, דכתיב 'וואת תורת המנחה תקרב
אתה בני אהרן לפני ה' אל פני המוזהב' - משמע שזו היא תורת כל

המנחות. ותניא, לפני ה', יכול בפערב - אם היה כתוב רק 'לפני ה'
היינו מפרשים שמנישה אל הקיר המערבי של המזבח, תלמוד לומר אל
פני המוזהב - לכך נאמר 'אל פני המוזהב', ופני המוזהב הם בצד דרום
ששם נמצא הכבש שעולים בו למזבח. אי אל פני המוזהב יכול בדרום
- ואם היה כתוב רק 'אל פני המוזהב', היינו מפרשים שמנישה אל הקיר
הדרומי של המזבח, תלמוד לומר לפני ה' - לכך נאמר 'לפני ה' דהיינו
לצד המערבי, הא ביצר - כיצד יתכן שינישה גם 'לפני ה' וגם 'אל פני
המוזהב', אלא שמנישה בקרבן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו
- מגישה כנגד חודה של קרן דרומית מערבית, ובאופן זה נחשב שהגישה
גם 'לפני ה' וגם 'אל פני המוזהב'.
מביאה הגמרא שרבי אלעזר אמר, כיון שנאמר גם 'לפני ה' וגם 'אל פני
המוזהב' יכול וינישה בפערב של קרן או לדרומה של קרן - היינו
יכולים לומר שיכול להגישה להיכן שיחפץ, או לצד מערב של הקרן
ויקיים לפני ה' או לצד דרום ויקיים 'אל פני המוזהב', אך אין זה נכון
משום שאמר - יש להשיב ולומר, שדוקא במקום שאי אפשר לקיים דין
אחד משני הפסוקים - בזה צריך לומר שכוונת התורה היא שיעשה אחד
מהשנים, אך בכל מקום שאמרה מוצא שני מקראות שאחד מקיים
עצמו ומקיים דברי חבירו - שהדין שנאמר בפסוק אחד ניתן ליישבו גם
עם מה שנאמר בו וגם עם מה שנאמר בפסוק השני, ואחד מקיים עצמו
ומכבד דברי חבירו - ואילו הדין שנראה מהפסוק השני מתיישב עם מה
שנאמר בו עצמו אך סותר את מה שנאמר בפסוק הראשון, מניחין את
הדין שנראה מהפסוק השני שמקיים עצמו ומכבד חבירו, ותופסין את
הדין שנאמר בפסוק הראשון שמקיים עצמו ומקיים חבירו. ולכן לגבי
הגשת המנחה, בשאמרה אומר לפני ה' בפערב - אם נרצה לקיים רק
את מה שנאמר בפסוק 'לפני ה' ולהגיש לצד מערב, ביטלתה אל פני
המוזהב בדרום לא נקיים כלל את מה שנאמר 'אל פני המוזהב' שמשמע
שצריך להגיש לצד דרום, ובשאמרה אומר אל פני המוזהב בדרום
קיימתה לפני ה' בפערב - אך אם נקיים את מה שנאמר בפסוק 'אל פני
המוזהב' ונניש לצד דרום, נקיים גם את מה שנאמר 'לפני ה' דהיינו לצד
במערב, הא ביצר - להיכן יגיש ויקיים את שני הדברים, וינישה לדרומה
של קרן - מגיש את המנחה לקיר הדרומי של המזבח ואין צריך שיהיה
כנגד חודה. שואלת הגמרא ותיבן קיימתה בזה את מה שנאמר 'לפני ה',
והרי התבאר של"ב אמות של המזבח היו מכוונות כנגד היכל וקירותיו
והיו המזבח אינם מכוונות כנגד ההיכל, נמצא שלא קיים 'לפני ה'.
מבאר הגמרא, אמר רב אשי קסבר האי תנא כוליה מוזהב בצפון
קאי - רבי אליעזר סבר כשיטת רבי יוסי הגלילי, שכל ל"ב אמות המזבח
היו בצפון העזרה, כלומר שש עשרה אמות הדרומיות של המזבח בלבד
היו כנגד חציו הצפוני של ההיכל, נמצא שאף העומד בצד הקיר הדרומי
של המזבח עומד כנגד ההיכל, ומגיש את המנחה לקיר הדרומי סמוך
ביותר למערב, ובכך מקיים גם את מה שנאמר 'לפני ה' שהרי הוא כנגד
ההיכל, וכן את 'אל פני המוזהב' שהרי מגיש לצד דרום.

שואלת הגמרא מאי כוונת הברייתא במה שאמרה ודיו - ומשמע שהיינו
סבורים שיש לו לעשות יותר. ומשיבה, אמר רב אשי, איצטריך -
הברייתא הוצרכה לומר כן משום שסלקא דעתך אמינא תיבני הנשת
מנחה גופה - היינו סבורים שאין די בהגשת הכלי עם המנחה למזבח
אלא צריך לכוף את הכלי ולהקריב את סולת המנחה עצמה שתהיה
נוגעת במזבח, כמשמע לן שדי בנגיעת הכלי במזבח. שואלת הגמרא
ואימא הכי נמי - מנין לתנא של הברייתא שהדין כן, אולי באמת צריך
להגיש את המנחה עצמה אל קיר המזבח. ומשיבה, אמר רבא, והקריבה
אל כהן וגו' והנישה אל המוזהב, הוקשה הגשת הכהן למזבח להקרב
הבעלים לכהן, מה הקריבה אצל כהן בכלי אף הנשה אצל מוזהב
בכלי - שכשם שנתנית המנחה לכהן הוא בכלי, אף הגשת הכהן למזבח
יעשה בכלי.

עוד מבואר בברייתא ומסלק את לבנותה לצד אחד. מבאר הגמרא
שעושה כן כי יחבי דלא תקמוץ ביה מנחה - כדי שבשיקמוץ את
המנחה לא יטול בקומצו משהו מן הלבונה, דתנן קמין ועלה בידו צרור
או פתח מלה או קורט לבונה פסול - אם נתערב בקומץ המנחה משהו
מהלבונה המנחה פסולה, מפני שהקומץ צריך להיות שלם מסולת

ביאורים למסכת סוטה דף טו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 ומקמירו בבלי שרת. שואלת הגמרא, כיצד נאמר שכבר עתה לאחר
2 שהעלהו בבלי שרת מקמיר ליה, והרי עדיין לא מלחו, ובהמשך
3 הברייתא מבואר ש'מולחו ונותנו על גבי האשים', ומשמע שאינו מקטירו
4 אלא לאחר המליחה. מתרצת הגמרא, אין כוונת הברייתא שמעלהו בבלי
5 שרת ומיד מקטירו, אלא אימא שמעלהו בבלי שרת על מנת להקמירו
6 לאחר מכן כשמולחו.

7 מבואר בברייתא לגבי קומץ המנחה ומולחו ונותנו על גבי האשים,
8 אומרת הגמרא שדין זה נלמד מדכתיב "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח
9 וגו'".

10 עוד מבואר בברייתא שלאחר שקרב הקומץ שרייה נאכלין. שואלת
11 הגמרא, מנלן שהקטרת הקומץ מתירה את אכילת השירים לכהנים.
12 ומשיבה, דכתיב "והקמיר הכהן את אופרתה וגו'", וכתב בפסוק הבא
13 לאחר מכן, "והנותר מן המנחה לאהרן ולבניו" – והיינו שלאחר
14 הקטרת הקומץ הותרה הנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו. מבארת
15 הגמרא, מאימתי נחשב שקרב הקומץ ומותרים השירים באכילה, למר
16 כדאית ליה ולמר כדאית ליה – נחלקו בזה התנאים ולכל תנא כשיטתו,
17 דאיתמר בברייתא, הקומץ, מאימתי נחשב שהקרב לענין שיהיה מותר
18 את השירים באכילה, רבי חנינא אמר, משתשלוט בו האור – ממתי
19 שאחזה בו האש אפילו מעט, הותרו השירים באכילה. רבי יוחנן אמר
20 אין השירים מותרים אלא משתיצת האור ברובו.

21 בהמשך הברייתא מבואר לגבי שיירי המנחה, ורשאיין הכהנים ליתן
22 לתוכו יין ושמן ודבש. שואלת הגמרא, מאי מעמא שהותר לתת לתוכו
23 יין ודבש, ומשיבה, אמר קרא לגבי מתנות כהונה לך נתתים למשחה
24 ולבניך לחק עולם, ולמשחה היינו לנדולה, כלומר שיאכלו את
25 מתנותיהם בדרך גדולה בדרך שהמלכים אוכלין, – ולכן מותר לתת
26 בשיירי המנחה שמן ודבש שהוא דרך גדולה.

27 מה שמבואר בברייתא לגבי השירים ואין אסורין אלא מלחמין, מבארת
28 הגמרא שדין זה נלמד מדכתיב "לא תאפה חמין חלקם", ואמר רבי
29 שמעון בן לקיש שדורשים את המילה 'חלקם' אף על הנאמר קודם לכן,
30 כלומר, שאפילו חלקם של הכהנים שניתן להם לאכילה לא תאפה
31 חמין.

32 שנינו במשנה כל המנחות טעונות שמן ולבונה כו'. שואלת הגמרא, וכי
33 וכל המנחות טעונות שמן ולבונה חוץ ממנחת סוטה, והאיכא מנחת
34 חומא – דהיינו קרבן עולה ויורד הבא על חטאים, כגון שנכנס למקדש
35 בטומאה בשוגג, או חטא בשבועת העדות ושבועת ביטוי, שאף היא אינה
36 טעונה שמן ולבונה, דר' חמא אמר "הביא את קרבנו אשר חטא עשירת
37 האפה סלת לחטאת לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה". מתרצת
38 הגמרא, התנא של משנתנו כשנמנה החילוקים בין מנחת חטא לשאר
39 מנחות, לא מנה כל חילוק בפני עצמו שנוגע בכל המנחות ולא במנחת
40 סוטה, אלא הכי קאמר – כרך כל הדינים יחד, ושנה כך – כל המנחות
41 יש בהן לפחות אחת מהמעלות הללו, שמעונות שמן ולבונה, ובאות מן
42 החיטין, ובאות סלת. ומפרטת הגמרא, שמנחת חומא, אף על פי

43 שאינה טעונה שמן ולבונה, מכל מקום באה מן החיטין ובאה סלת –
44 שמנפים את הקמח שלא יהיה מעורב בפסולת. ומנחת העומר, אף על
45 פי שהיא באה מן השעורין, מכל מקום יש בה מעלה שמעונה שמן
46 ולבונה, ובאה גרש – שמנפים היטב את קמח השעורים לבל יהיה מעורב
47 בו קליפת השעורה. אבל וזו – מנחת סוטה, אין בה אף מעלה מאלו
48 המעלות, שכן אינה טעונה לא שמן ולא לבונה, ובאה מן השעורין,
49 ובאה קמח שאינו מנופה.

50 התבאר שמנחת חוטא אינה טעונה שמן ולבונה, ומביאה הגמרא ברייתא
51 בענין זה. תניא, אמר רבי שמעון ברין הוא – היה ראוי שתהא מנחת
52 חומא טעונה שמן ולבונה, כדי שלא יהא חומא נשכר שיקלו
53 במנחתו. ומפני מה אינה טעונה שמן ולבונה, כדי שלא יהא קרבנו
54 מהודר. וברין הוא שתהא חטאת חלב – כלומר כל החטאות, שנקראו
55 חטאת חלב טעונה נסכים כקרבנות נדר ונדבה, כדי שלא יהא חומא
56 נשכר. ומפני מה אמרה התורה בפרשת נסכים 'לפלא נדר או בנדבה',
57 ללמדנו שאין חיוב נסכים אלא בקרבן הבא בנדר או בנדבה, אך חטאת
58 אינה טעונה נסכים, כדי שלא יהא קרבנו של החוטא מהודר על ידי
59 הנסכים. וממשיכה הברייתא, שאף שכל החטאות אין בהם נסכים כדי
60 שלא יהיה קרבנו של החוטא מהודר, אכל חטאתו של מצורע ואשמו
61 טעונין להביא עם קרבנותיו נסכים, לפי שאין קרבנות אלו באין על
62 חטא, אלא להכשירו ליטהר, ולכך הם באים עם נסכים. מקשה הגמרא,
63 וכי קרבנות המצורע אינם באים על חטא, איני, והאמר רבי שמואל בר
64 נחמני אמר רבי יוחנן, על שבעה דברים – חטאים, נזעים באין וכו' –
65 על האדם להיות מצורע, הרי מבואר שנגעי מצורע באים מחמת החטא,
66 וממילא גם הקרבנות באים לכפר על כך, ואין אמרו שאינם באים על
67 החטא. מתרצת הגמרא, תתם – במצורע, אין הקרבן בא על החטא, כיון
68 שעל ידי הייסורים והבושה שהיו לו מנגיעה, הוא דאיכפר ליה החטא
69 שמחמתו בא הנגע. ופי' מיתי קרבן – הקרבן שמביא הוא רק כדי
70 לאשתרוי' בכדשים הוא דקא מייית – שאינו יוצא מטומאתו עד שיביא
71 קרבן. שואלת הגמרא, אלא מעתה לדברך, שהטעם שמביאין נסכים על
72 חטאת מצורע הוא משום שאינה באה על חטא, אם כן חטאת נזיר –
73 שמביא הנזיר חטאת במלאת ימי נזרו תהא טעונה נסכים עם הקרבן,
74 לפי שלא חטא הנזיר בניירותו, ונמצא שאינה באה על חטא. עונה
75 הגמרא, סבר לה רבי שמעון שאמר שהטעם שאין מביאים נסכים בחטאת
76 הוא כדי שלא יהיה קרבנו של החוטא מהודר, כפי' אלעזר הקפרי,
77 דאמר שניר נמי חומא הוא – כיון שציער את עצמו מן הדין, ואין לאדם
78 להוסיף חובה על נפשו ממה שלא צייתה עליו התורה, ויש חשש שמה
79 יעבור על נזירותו ויכשל באיסורי הנזיר, ונמצא שחטאתו באה על חטא.
80 שנינו במשנה, רבן גמליאל אומר בשם שמעשיה מעשה בהמה, כך
81 קרבנה כו', מביאה הגמרא, תניא, אמר להן רבן גמליאל לחכמים,
82 סופרים, הניחו לי ואדרשנה לכם הטעם שמנחת הסוטה באה דוקא מן
83 השעורים כמין חומר – כמו תכשיט שמחברים אותו לשני קצוות צוארי
84 החלוק לנוי.

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' א

1 דכתיב 'אחזו לנו שועלים שועלים קטנים מחבלים כרמים וגו', כלומר,
2 בת קול אומרת למי הים בשעה שהכניסו המצרים לתוכם, תטביעו את
3 השועלים – דהיינו התינוקות המצרים, שהם היו מחבלים את הכרמים
4 בעוד כרמנו סמדר – שעל ידם היו מגלים את התינוקות של ישראל,
5 שביעור שהם קטנים ורכים ונכרים וקראים סמדר.
6 'ותקח לו תבת גמא ותחמרה בחמור ובזפת ותשם בה את הילד',
7 שואלת הגמרא, מאי שנא – מדוע הניחתו בגומא, הרי גופו ישתמר יותר
8 בשאר עצים חזקים יותר. מתרצת הגמרא, אמר רבי אלעזר, מיכן יש
9 להביא ראיה לצדיקים שממונים חכים עליהן יותר מנופין – ולכן
10 השתמשה בדבר זול. וכל כך למה – מדוע חביב עליהם ממונם מגופם,

11 לפי שאין פושטין ידיהן בגזל. רבי שמואל בר נחמני אמר, הטעם
12 שלקחה גומא, לפי שהיא דבר רך, שכיול לעמוד – להחזיק מעמד אם
13 תיתקל התיבה בפני דבר רך ובפני דבר קשה, שהרך, כשנתקל באבן
14 חוזר לאחוריו ולא נשבר. ומה שכתוב 'ותחמרה בחמור ובזפת', תנא,
15 טוחו את התיבה בחמור מבפנים, וזפת מבחוץ ולא מבפנים, כדי שלא
16 ירית אותה צדיק רית רע של הזפת.
17 'ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת היאור', מבארת הגמרא
18 מהו סוף זה, רבי אלעזר אומר, הניחה אותו בים סוף. רבי שמואל בר
19 נחמני אמר

סוטה. פרק שני - היה מביא דף טו עמוד א

תוספות

מעונה נסכים. א"ל דאינה טעונה נסכים משום דאינה בגדר ונדבה ד"ל ה"פ
ברין הוא מאחר שהוא חוטא היה צריך לענושו להביא קרבן גדול אבל
בכור ומעשר אינו בדין:
סבר לה כרבי אלעזר הקפר. הכא משמע דרבי שמעון ורבי אלעזר הקפר
סבירא להו דאפילו נזיר טהור חוטא הוא
דהא נזיר טמא היה מביא חטאת העוף
ועופות אינם טעונים נסכים כדאיתא
בפרק שתי מדות (מנחות ק"ז) והכי איתא
בהויא נמי בפרק קמא דנדרים (ק"ז)
ובפרק ג' דנזיר (ק"ז י"ט). דאף על גב דקרא
בנזיר טמא כתיב אגן אפילו נזיר טהור
קאמרין דקסבר רבי אלעזר הקפר חוטא
הוא והיינו טעמא דכתב קרא בנזיר טמא
הואיל ושנה בחטא וקשה משמעא
קמיינת דנזיר (ק"ז ב') דתנן אהא נאה הרי
זה נזיר ודלמא אתנאה לפניו במצות
קאמר אמר שמואל שתפוס בשערו ואמר
אתנאה נזירא עביד מילתא דעבירה
ואמרין דקסבר רבי אלעזר רבי אלעזר
הקפר דאמר נזיר חוטא הוא הני מילי גבי
נזיר טמא דאידי דבעי מיסתר דילמא
אתי למיעבר על נזירותיה אבל נזיר
טהור לאו חוטא קרינן ביה ואם תאמר
שמואל סבירא ליה התם אליבא דרבי
אלעזר הקפר דנזיר טהור לאו חוטא
וסתמא דגמרא דהכא ודפ"ג דנזיר (ק"ז י"ט).
לאו כשמואל וסתמא דמתניתין דקרי ליה
נאה אליבא דרבנן דאמרי לאו חוטא
לפום סתמא דגמרא אם כן תיקשה
דשמואל אדשמואל דאמר פרק קמא
דתענית (ק"ז י"ט) כל היושב בתענית נקרא
חוטא סבר לה כרבי אלעזר הקפר
ותענית בנזיר טהור הוא דאמרין בפ"ק
דנדרים (ק"ז י"ט) רבי אלעזר הקפר אומר וכו'
מכאן שיושב בתענית נקרא חוטא והתם
מייירי בנזיר טהור כדפרישית ומדמי ליה
יושב בתענית והשתא אית לן למימר
דסתמא דנדרים נמי דמדמי יושב
בתענית לנזיר טהור דלא כשמואל דאידו
הוה מדמי ליה דוקא לנזיר טמא לפי
שמעבר את עצמו מכל דבר שהרי יושב
בתענית ומתחרט בנזיר טמא שמתחרט
משום צער דבעי מיסתר נזירותיה אבל
נזיר טהור אינו צער מיהו תיקשה
דשמואל אדשמואל דאמר בפ"ק (נעלי ק)
דיושב בתענית נקרא חוטא ובפרק
החובל (כ"ק ק"ז י"ט) פריך ואין אדם רשאי
לחבול בעצמו והתניא יכול נשבע להרע
לעצמו וכו' מה הטבה רשות אף הרעה

ה"ג ומקטירו ס"ל. ולא גרס אטו בכלי שרת מקטר ליה, והכי קא קשיא ליה.
מקטירו ס"ד ודרי גדידיו לא מלקהו וסיפא קתני ומולחו ונותנו על גבי האשם,
אלמא השתא הוא דמקטר ליה. אלא אימא מעלהו להקטירו בכלי שרת.
כלומר מעלהו בכלי שרת להקטירו לאחר שימלחנה קרב הקמין למר פדאית
ליה וכו'. קרב הקמין דקתני דמתיר שירים
באכילה מאימת חשיב קריבה להתיר
שירים, לרבי יוחנן כדאית ליה משתצת
האור ברבו, ולרבי חנינא משתשלוט בו
ואפלו מעט: למשחה. גבי מתנות כהנה
כתיב (נמקד יח) לך נתתם למשחה: לא
תאפה חמין חלקם וגו'. אפלו חלקם
שירים לא תאפה חמין, דדרשין ליה האי
חלקם דקרא נמי לפניו אלא תאפה: מנחת
חומא. הבא על חטא דמטמא מקדש
ושבועת העדות ושבועת פטוי. דכתיב התם
ואם לא תשיג ידו לשתי תורים וגו' (ויקרא כ)
ח"ק וכו'. כלומר לא קתני מלקח באפי
נפשיה, אלא כרוך וקני הכי, כל המנחות
טעונות שמן ולבונה ובאות חשין. כלומר
רשאים טעונות באות מיהת חשין ובאות
סלת, כלומר קרא מהני מעליהא אית בהו.
ביצר מנחת חוטא אנ"פ שאינה טעונה וכו'.
שלא יהא חומא נשכר. להקל במנחתו
יותר משאר מנחות: חטאת חלב. כל
חטאת סתם קרי חטאת חלב, דבתר חלב
כתיב על חלב וכל דם לא תאכלו (ס"ג)
וכתיב בהריה פרשת חטאת: נסכים. סלת
למנחה ועשרון לכבש יין ושמן רביעית
הזין כמו שמקריבין לעולה ושלמים: ומפני
מה אינם טעונות. דכתיב בפרשת נסכים
(נמקד טו) לפלא נזיר או בוגד, הבא בגדר
ונקדש טען נסכים, ואין חטאת ואשם
טעונים נסכים: חטאתו ואשמו של
מצורע. איתרבו בהדיא לנסכים במשכת
מנחות בפרק שתי מדות (ק"ז י"ט): על שבעה
דברים נגעים באין. ומפרש להו בערבין
בפרק של בערבין (ק"ז י"ט): מנגיעה איכפר
ליה. וסוברים ובושת של נגע בפרו לו על
אותו חטא: וכי קא מייתי קרבנו
לאשתרוי בקדשים הוא דמייתי. שיש
טמאות שהצריך הכותב כפרה לטהרתו, וב
חובה ויולדת ומצורע נזיר שנטמא: חטאת
נזיר. שמכאן במלאת ימי נזרו חטאת ועולה
ושלמים: נזיר חומא הוא. שצער עצמו מן
הזין: חומא. בוטרו בלע"ז, והוא של חלב.
וחותמים בו שני צוארי חלוק לנוי:
דשמעיה

רשות ומוקי לה שמואל ביושב בתענית דהוא רשות ועוד קשיא מפרק בתרא דכריתות (ק"ז ב') דאמר [חטא] שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים
מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא נייית דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טמאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי
איכא למימר נזיר כי מייתי קרבן לאו לכפרה מייתי אלא לאחולי עליה נזירות טהרה א"ג למישרי נפשיה בין אלמא דקרבן נזיר לר' אלעזר הקפר לאו
לכפרה אתי והכא משמע משום דבא על חטא אינה טעונה נסכים והכי אמר נמי בפ"ג דנזיר (ק"ז י"ט). דחטאת העוף לר' ישמעאל בא על חטא דאע"ג דבעל
מיעקר עקר מייתי ואבתי הוה מצי למיפרך התם לר' שמעון דהבא ולר' ישמעאל מספק נזיר לר' ישמעאל מספק נזיר טמא לר' שמעון אפי' מספק נזיר
טהור ובפרק קמא דשבועות (ק"ז ט') נמי לא מתרץ כמו בכריתות דלאו משום כפרה אתי: סבר לה כרבי אלעזר הקפר. תימא לי אמאי תלי מילתיה בר'
אלעזר הקפר והא איהו גופיה אומר נמי בפ"ק דנדרים (ק"ז י"ט) אבל בנזירות לא התנדבו שלא יקראו חוטאין שנאמר וכפר עליו מאשר חטא וי"ל אגב שיטפיה
דנקט בכל דוחא הכי נקט נמי הכא כי האי לישנא: במין חומר. פ"י רבי הילל מרגלית ענין אחר בושם כמו חומרותא דפילון (נמקד ק"ז ב'). בשמים מעורבין
תרגום בלולה דפילא ענין אחר פ"י רבינו סעדיה גאון במין המעשה דבלשון ארמית אומר אדם לחבירו מה חמרך כלומר מה מעשיך:

סוטה. פרק שני - היה מביא דף טו עמוד ב

תוספות

איכא למפרך מה למצורע. הא סוגיא כרב אחא בריה דרבא דאמר בפרק המפלת (מס' דף כג.) לרבי ישמעאל כל ג' שנים מופנה כל עיקר למדיין ומשיבין ולפי המסקנא דיליף ליה מבבלי לא תיקשה נמי לרב יהודה דאמר אין למדיין כל עיקר:

מה מים שלא נעשתה בהם מלאכה. וא"ת כיון דמי ביור דף מי לא עסקין שקדש ממנו כבר יש לומר אפי' אם קידש בן שיצק מן הדיין שבו לא היתה מלאכה גבי נטילה דתנן בפ"ק ידיים (מ"ג) עשה בן מלאכה או ששרה בן פתו פסולין ואפ"ה קתני (ס' מ"ה) מים שנחתום בטבל בן את הגלוסקין מקואות ושדואו מדיין בן דיו כשירין אלמא דלא חשיב מלאכה הדיו ידים אלא הדחת כלים ומי נחתום כדקתני התם:

ומה מים שלא נשתנו. תימה דמאחר דמי ביור דף ומי ביור כשירין במי מקוה ומי מקוה שנשתנו מראיהן כשר כדתנן במסכת מקואות פ"ז (מ"ג) דמי צבע אין פוסלין המקוה בשינוי מראה ועוד תימה לרבי מאי שנא דהכא אמר מה מים שלא נשתנו ובפרק ב' דמסכת פ"ז (דף כ"ה) לא מסיק הכי גבי ביטול עובדי כוכבים ונראה דהכא נמי אסמכתא בעלמא הוא וליכא אלא פסולא דרבנן:

נתאכמו והחזירין לתוך כבשן האש מהו. תימה מ"ש דקא מבעיא ליה הכא בנראה דחזר ונראה הוא בפ' לולב הגזול (פסוק דף כ"ג) קא מבעיא לן ולא אפשר ועוד מאי שנא מהא דאמר בובדס פ"ב (דף י"ח) בגדי כהונה שדיו מקורעין ואין מטושטשין ועבר עבודתו פסולה ואפי' הכי אם כיבס טשטוש וגיעול שלחן חזר להתיין כדמיייתי ברייתא פרק המזבח מקדש (ס' דף פ"ח) בגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג נתגעלו אין מכבסין אותן לא בנתר ולא באהל ופרכינן הא בנמי מכבסין אמר אביי ד"ק הוועג למים מכבסין אותן בנתר אלמא נתכבסין אותן ולא אמר דנדרחו. מ"ר:

והא התם הדרי ומפשטי. פרש"י מדלא קתני שנעשה בן מלאכה ש"מ אמלאכה לא קפיד אשינוי קפיד וקשיא לרבי מתוספתא דנגעים פרק אין מצורע ר' אליעזר אומר עץ ארז ואזוב ושני תולעת שנאמר בתורה שלא נעשית בן מלאכה אלמא דמלאכה פוסלת בן לר' אליעזר גופיה:

לרבות

דשמעיה לרבי מאיר דקאמר, היא האכילתו מעדני עולם, לפיכך קרבנה מאכל בהמה. אמר ליה, התינו עשירה, עניה מאי איכא למימר. אלא בשם שפמשיה מעשה בהמה, כך קרבנה מאכל בהמה: משנה. היה מביא פלי של חרס ונותן לתוכה חצי לוג מים מן הפיור. רבי יהודה אומר, רביעית. בשם שמעון בפתח כך ממעט בפנים. נכנס להיכל ופנה לימינו ומקום היה שם אמה על אמה, וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה, בשהוא מנבית ונוטל עפר מתחתיה, ונותן פרי שיראה על הפנים, שנאמר 'ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים': גמרא. תנא, פלי של חרס חדשה, דברי רבי ישמעאל. מאי טעמא דרבי ישמעאל, גמר פלי פלי ממצורע. מה להלן חרס חדשה, אף כאן חרס חדשה. והתם מנלן, דכתיב 'ושחט את הצפור האחת אל פלי חרש על מים חיים', מה מים חיים, שלא נעשתה בהן מלאכה, אף פלי שלא נעשתה בו מלאכה. אי מה להלן מים חיים אף כאן מים חיים, לרבי ישמעאל הכי נמי, דאמר רבי יוחנן, מי ביור. רבי ישמעאל אומר, מי מעין הן. וכתבין אומרים, משאר מימות הן. איכא למיפרך, מה למצורע שכן מעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת. אמר רבא, אמר קרא 'בכלי' (חרס) [חרש], פלי שאמרתי לך כבר. אמר רבא, לא שנו אלא שלא נתאכמו פניו, אבל נתאכמו פניו פסולין. מאי טעמא, דומיא דמים, מה מים שלא נשתנו, אף פלי שלא נשתנה. בעי רבא, נתאכמו, והחזירין לתוך כבשן האש ונתלבנו, מהו. מי אמרינן פיון דאידיהו אידיהו, או דילמא פיון דהדרור דהדרור. תא שמע, רבי אלעזר אומר, עץ ארז ואזוב ושני תולעת שהפשיל בהן קופתו לאחוריו פסולין. והא התם, הדרי ומפשטי. התם, דאיסקלוף איסקלופי: נכנס להיכל ופנה לימינו וכו': מאי טעמא, דאמר מר, כל פיוות שאמה פונה, לא יהו אלא דרך ימין: מקום היה שם אמה כו': תנו רבנן 'ומן העפר אשר יהיה' יכול יתקן מבחוץ ויכניס, תלמוד לומר 'בקרקע המשכן'. אי בקרקע המשכן, יכול יחפור בקרדומות, תלמוד לומר 'אשר יהיה'. הא ביצר, יש שם, הבא. אין שם, תן שם. תניא אידך, 'ומן העפר אשר יהיה' וכו', מלמד מתקן מבחוץ ומכניס בקרקע המשכן. איסי בן יהודה אומר, להביא קרקע

שילה

דשמעיה לרבי מאיר דאמר בו, בפ"ק (שלי דף ט) גבי במדה שאדם מודד: עניה. לא האכילתו מעדנים, למה מביאה מאכל בהמה: אלא היא עשיתה מעשה בהמה. שהפקירה עצמה לתשמיש למי שאינה בן זוגה: מתני' תיה מביא. הכהן: פלי. כוס של מים: מן הפיור. דכתיב מים קדושים (פסוק דף ט) ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי. הכי נכתב בספרי: בשם שמעון. רבי יהודה בכתב המגילה לקח במתני', כך ממעט כאן בפנים: ומקום היה שם. נכר מתוך שאר רצפת ההיכל: טבעת קבועה בה. לאחזה בטבעתה ולהגביהה מבין הרצפה שהיא כלה באבני שיש: כדי שיראה. צריך לתן שיעור שיהא נראה ונכר על פני המים: ונתן אל המים. מדלא כתיב ונתן במים אלא אל המים משמע שלא יתא נבלע בתוכן: גמי מאי טעמא דרבי ישמעאל. דבעי חדשה: גמר ממצורע. וקח את הצפור האחת אל פלי חרש וגו': שלא נעשה בהן מלאכה. דקא חיים כתיב: לר' ישמעאל. דפרכתא הא אלביה: הכי נמי. דבעינן מים חיים לסוטה, דקא מן הפיור הוא נוטל, ושמינן ליה לר' ישמעאל בעלמא דאמר מי ביור מי מעין הן דהיינו חיים: משאר מימות הן. אם רצה לתן ליתוכו מי מקוה יתן. איכא למיפרך. דקא גז' דרבי ישמעאל דגמר פלי פלי ממצורע: מה למצורע שכן מעון בו. לפיכך פלי שלו חרש, תאמר בסוטה שו' בה כל אלו: אמר רבא וכו' בכלי שאמרתי לך כבר. הכי משמע ליה לרבה מדלא כתיב ולקח פלי חרש ונתן בו מים וכתב בכלי חרש, משמע שבכר הזכר פלי זה במקום אחר. ואמר רחמנא קמא שבאותו כל שאלמרתי לך במקום אחר קא אותם. ומאי ניהו דמצורע: לא שנו. רבנן דמתני' דבעי חרס ומכשרי בישן: אלא שלא נתאכמו. השחרר פניו על ידי האור: דוקיא דמים. אע"ג דלא גמרי ממצורע, מיהו מנה ובה גמרי כלי דסוטה ממי סוטה, ונהי דמי סוטה לרבנן לא חיי ניהו דמלשרי בשאר מימות מידה לא נשתנו, וכלי נמי בעינן דלא נשתנה: החזירין לבבשן. של יוצר שמעופים בו את הקדרות של חרס חדשות: שהפשיל קפתו לאחוריו. מדלא קתני שנעשה בהן מלאכה, ש"מ אמלאכה לא קפיד. אשנויא קפיד, ואלו נתעקמו במשאוי: והא [התם] דהדר ומפשטי. וקתני פסולין, אלמא פיון דאידיהו אידיהו: דאיסקלוף. שעל ידי המשוי נתקלפו מקלפתן. דשנויא דלא דדר הוא: דאמר מר. בסדר יומא (דף כ"ה) ובשחיטת קדשים (דף כ"ה) וזילף לה מפונים פונים דשנים עשר בקר דים שנעשה שלמה: ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן. אי לא

היה כתיב בקרקע וד' א' בעינן בקרקע המשכן ממש, אבל השתא דכתיב בקרקעו משמע דאינו מקפיד אלא שיכניס העפר להיכל: יכול [תקן]. וימין עפר מבחוץ ויכניס בהיכל דיו בכניסתו: ת"ל בקרקע. בקרקעית: אי בקרקע. קא דרשינן ולא כתיב אשר יהיה, יכול לא מצא שם עפר תיחוח נוח לנטל יחפור שם בקרדומות. ת"ל אשר יהיה, ונדלא כתיב ומקרקע המשכן יקח ש"מ לא הקפיד אלא שיהא מונח בקרקעית המשכן שעה אחת, הא ביצר יש שם עפר תיחוח הבא משם: אין שם תן שם. על הקרקעית, וחזר ונוטל ונותנו לתוך המים: תניא אידך. פליגא אדך קמייא, ותנאי היא בדקתני בה פלוגתא דתנאי, והך דלעיל מיתוקמא באיסי בן מנחם: [ו]מן העפר אשר יהיה (במשכן). מדלא כתיב ומקרקע המשכן יקח אינו מקפיד אלא שיכניס להיכל, מלמד שמתקן מבחוץ ומכניס בפנים להיכל ונותן אל המים וא"צ להניחו בקרקע ההיכל: בקרקע המשכן איסי בן יהודה וכו'. בקרקע המשכן למאי אתא בין דילפינן מאשר יהיה דא"צ לשלו מעל גבי קרקעית: איסי בן יהודה אומר להביא קרקע בית עולמים. ה"ג לה בספרי, ולא גרס לרבות שילה ונב ונבעון עולמים. דשילה משכן הוא ולא צריך לרבויא דהוא עקר הכתוב, ונב ונבעון אין משקן בה טוטה. דקא במו תנאי ולא היה שם ארון אלא מזבח הנחשת לכדו ולא קרבה בהן מנחת סוטה ולא שום חובת יחיד שאין לה זמן קבוע בדאמר בשחיטת קדשים (דף כ"ה) ובמגילה (דף ט"ז). אבל בית עולמים הוצרך לרבות שלא תאמר משכן נאמר ולא מקדש. בית המקדש שבירושלים קרי ליה בית עולמים לפי שאין אחר קדשתו היתר במקום אחר ושוב לא שרתה שכינה במקום אחר:

ביאורים למסכת סוטה דף טו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

יְשַׁמְעִיהָ רַבִּי גַמְלִיאֵל לְרַבִּי מֵאִיר דְּקָאָמֶר לְעִיל שְׁהִטְעָם שְׁמַנְחָת סוּטָה
בִּאֵה מִן הַשְּׁעוּרִין, הוּא מְשוּם מִידָה כְּנֻגָּה מִידָה, לִפִּי שְׁהִיא הָאֵלֶּיָּהּ -
אֵת הַבּוֹעַל מְעַדְנֵי עוֹלָם כְּדִי לִפְתּוֹתוֹ, לְפִיכָךְ קָרְבָּנָהּ מִקְדָּם שְׁעוּרִים
שְׁהוּא מֵאֵכֶל בְּהֵמָה. אֲמַר לִיהָ רַבִּי גַמְלִיאֵל לְרַבִּי מֵאִיר לֹא יִתְכַּן לִפְרֹשׁ
שְׁהוּ טַעַם הַדְּבַר, מְשוּם שֶׁהִתְיַנַּח עֲשִׂירָה, עֲנִיָּה מֵאִי אֵיכָא לְיִמְרִי
בְּשִׁלְמָא בִּאּוּפֵן שְׁהִסְטָה עֲשִׂירָה וְהֵאכִילָה אֵת הַבּוֹעַל מְעַדְנֵי עוֹלָם יִתְכַּן
טַעַם זֶה, אֲךָ בִּאּוּפֵן שְׁהִיא עֲנִיָּה וְלֹא נִגְהַה כֵּן מְדוּעַ מִבִּיאָה מֵאֵכֶל בְּהֵמָה.
אֵלֶּא כִּךְ הוּא טַעַם הַדְּבַר, בְּשֵׁם שֶׁמְעִשִׂיהָ מְעַשֶּׂה בְּהֵמָה, כִּךְ קָרְבָּנָהּ
מֵאֵכֶל בְּהֵמָה - כֵּשֶׁם שֶׁמְעִשִׂיהָ לִזְנוּת הוּא מְעַשֶּׂה בְּהֵמָה, שִׁמְפִּקְרָה
עֲצָמָה לְתַשְׁמִישׁ לְמִי שְׁאִינוּ בִּן זִוְגָה, לְכַךְ קָרְבָּנָהּ מֵאֵכֶל בְּהֵמָה.

מִשְׁנָה. לֵאמֹר שֶׁבִּיאָה אֵת מִנְחַת הַסּוּטָה, הִנֵּה מִבִּיאָה הַכֹּהֵן פִּילֵי שֶׁל חֶרֶם
- כּוֹס מַחֲרָס, וְנוֹתָן לְתוֹכָהּ חֲצִי לֹאֵג מִיָּם מִן הַבִּיּוֹר - שְׁהִירָה הַתּוֹרָה
אִמְרָה 'מִיָּם קְדוּשִׁים', וְאֵין קְדוּשִׁים אֵלֶּא שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי. רַבִּי יְהוֹנָה
אֹמֵר אֵינוּ נֹתֵן בְּכָלִי אֵלֶּא רַבִּיעִית מִיָּם, שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁמְמַעֲטִים בְּכָתֹב -
שׁוֹבֵר רִבִּי יְהוּדָה שְׁאֵין כּוֹתֵבִים בְּמִגִּילָת סוּטָה אֵלֶּא מְעַט פְּסוּקִים, כִּךְ
מְמַעֲטִים פְּסוּקִים - שְׂכִינָן שֶׁהִכְתַּב מוֹעֵט אֵין צָרִיךְ מִיָּם מְרֻבִּים לְמַחֲקוֹ, וְדִי
בְּמִיָּם מוֹעֵטִים לְכַךְ. נִכְנָם הַכֹּהֵן לְהִיכָל וּפְנֵה לְיִמִּינוֹ - לִפִּי דְרָשׁוּ חֲז"ל
שֶׁכֵּל פְּנִיּוֹת שְׂאֵרֵם פּוֹנֶה לֹא יִהְיֶה אֵלֶּא דֶּרֶךְ יִמִּין, וּמִקּוֹם הִנֵּה שֵׁם שְׂנִיכֵר
וּבִלְטַת מִתּוֹךְ שְׂאֵר רִיצְפַּת הַהֵיכָל, וְגוֹדְלוֹ אִמָּה עַל אִמָּה, וּמִבִּלְטַת שֵׁם שִׁישׁ
וּמִפְּעֵת הַיְּתֵיבָה קְבוּעָה פֶּה שַׁעַל יְדֵי הַטְּבַעַת יִכּוֹל לֵאחֹז בְּטַבְלָה לְהַרְמִינָהּ
מִקְרָקֵעִית הָעוֹרָה שְׁהִיָּתָה כּוֹלָה מְרוּצֶפֶת בִּאֲבָנֵי שִׁישׁ. בְּשִׁיחָהּ מִגְּבִיָּה אֵת
הַשִּׁישׁ וְנוֹטֵל עֶפֶר מִתַּחְתֶּיהָ, וְנוֹתֵן הָעֶפֶר בְּכּוֹס הַמַּיִם כִּרְי שְׂרִיָּאָה עַל
הַמַּיִם - שְׁהִיָּה נִיכֵר הָעֶפֶר וְנִרְאָה בְּמַיִם, שְׁנֵאֲמַר 'וְמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה
בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח חֶבְבָּהּ וְנָתַן אֶל הַמַּיִם' - וְהִינּוּ מִמָּה שְׁנֵאֲמַר 'אֶל
הַמַּיִם, וְלֹא נִאֲמַר 'וְנָתַן בְּמַיִם', מְשֻׁמֶּה שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּלוּעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם, אֵלֶּא
יִהְיֶה נִרְאָה עַל הַמַּיִם.

נִמְרָא. תִּנָּא שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, פִּילֵי שֶׁל חֶרֶם צָרִיךְ שְׁהִיָּה הַכּוֹס שֶׁל חֶרֶם
חֲדָשָׁה - שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂתָה בּוֹ כָּל מִלְּאכָה, דְּכִרִי רַבִּי יְשִׁמְעֵאל. שְׁוֹאֵלָת
הַגְמָרָא, מֵאִי מְעַמָּא דְּרַבִּי יְשִׁמְעֵאל צָרִיךְ הַכִּלִּי לִהְיוֹת חֲדָשָׁה. וּמְשִׁיבָה,
נִמְרָא כִּלִּי כִּלִּי מִצְּצוּרֵעַ בְּגוּזִירָה שׁוּה, נִאֲמַר לִגְבִּי סוּטָה 'בְּכָלִי חֲרָשׁ/
וּבְמִצְצוּרֵעַ נִאֲמַר 'אֶל כָּלִי חֲרָשׁ עַל מִיָּם חַיִּים, וְלֹמְדִים מִן הָלֶחֶן צָרִיךְ
שְׁהִיָּה כָּלִי חֶרֶם חֲדָשָׁה אִם כָּאֵן חֶרֶם חֲדָשָׁה. שְׁוֹאֵלָת הַגְמָרָא, וְהָתָם -
בְּמִצְצוּרֵעַ מִנֶּחֱן צָרִיךְ כָּלִי חֲרָשׁ חֲדָשׁ. עוֹנָה הַגְמָרָא, דְּכִתְיִב 'וְשִׁחַט אֵת
הַצֹּפֹר הָאֵחָת אֶל כָּלִי חֲרָשׁ עַל מִיָּם חַיִּים' - הוֹקֵשׁ הַכִּלִּי לְמַיִם, מִן
מִיָּם חַיִּים שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂתָה בְּהֵן מִלְּאכָה - שְׁהִירָה 'מִיָּם חַיִּים' הֵם מִי מַעֲיִין
שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂתָה בָּהֶם מִלְּאכָה, אִם הַכִּלִּי שְׁנֵאֲמַר בְּמִצְצוּרֵעַ, צָרִיךְ לִהְיוֹת
שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂתָה בּוֹ מִלְּאכָה, וְלֹמְדִים בְּגוּזִירָה שׁוּה שְׁאֵף לִגְבִּי סוּטָה צָרִיךְ
שְׁהִיָּה הַכִּלִּי חֲדָשׁ. שְׁוֹאֵלָת הַגְמָרָא, אִם כֵּן שְׁלֵמִד רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל דִּין סוּטָה
מִדִּין מִצְצוּרֵעַ בְּגוּזִירָה שׁוּה לִגְבִּי הַכִּלִּי, אִם כֵּן נִלְמַד דִּין נֹסֶף, מִן הָלֶחֶן -
בְּמִצְצוּרֵעַ, צָרִיךְ שְׁהִיָּה מִיָּם חַיִּים, אִם כָּאֵן בְּסוּטָה צָרִיךְ מִיָּם חַיִּים - שֶׁלֹּא
נַעֲשֶׂתָה בָּהֶם מִלְּאכָה. עוֹנָה הַגְמָרָא, לְרַבִּי יְשִׁמְעֵאל הַסּוֹבֵר שֶׁבְּסוּטָה
צָרִיךְ כָּלִי חֲרָשׁ, מְשוּם שֶׁלְמִיד בְּגוּזִירָה שׁוּה מִצְצוּרֵעַ, הִכִּי נִמְי' - סוֹבֵר גַּם
שְׁמִי הַסּוּטָה הֵם מִי מַעֲיִין שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂתָה בָּהֶם מִלְּאכָה. כִּמוֹ דְּאֲמַר רַבִּי
יְהוֹנָה, מִן הֵם מִי בִּיּוֹר שְׁמַחָה מְכִינִים מִי סוּטָה, רַבִּי יְשִׁמְעֵאל אֹמֵר מִי
מְעִינֵין הֵן - כְּפִי שֶׁהִתְבָּאָר שְׁלִמִיד בְּגוּזִירָה שׁוּה מִצְצוּרֵעַ, וְחֻקִּים אֲמִירִים
מִשְׁאֵר מִיּוֹמָת הֵן - יְכוּלִים לִקְחָת אִף מִמִּי מִקּוֹדֵה.

מִקְשָׁה הַגְמָרָא עַל רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שְׁלִמִיד דִּין סוּטָה בְּגוּזִירָה שׁוּה מִצְצוּרֵעַ,
וְהִירָא אֵיכָא לְמִפְּרָךְ גוּזִירָה שׁוּה זֶה, מִן לְמִצְצוּרֵעַ שֶׁהִחְמִירָה הַתּוֹרָה בְּדִינוֹ
שֶׁכֵּן מְעִינֵין עֵין אִרְי וְאִיּוֹב וְשִׁנֵּי תוֹלְעֵת - וְלִכְּן הַחְמִירָה הַתּוֹרָה לְהַצְרִיכוֹ
כָּלִי חֲדָשׁ וּמִיָּם חַיִּים, מִן שְׁאֵין כֵּן בְּסוּטָה שְׁאֵין בֵּה דְּבִרִּים אֵלֶּם. מִתְרַצַּת
הַגְמָרָא, אֲמַר רַבָּה מִכָּר שְׁאֲמַר קָרָא לִגְבִּי סוּטָה 'וְלִקַּח מִיָּם קְדוּשִׁים
בְּכָלִי (חֶרֶם) [חֲרָשׁ]', וְלֹא נִאֲמַר וְלִקַּח כָּלִי חֲרָשׁ וְנָתַן בּוֹ מִיָּם, מְשֻׁמֶּה
שֶׁהַכִּלִּי שְׁנֵאֲמַר כָּאֵן הוּא כָּלִי יְדוּעַ, כְּלֹמֶר כִּלִּי שְׁאֲמַרְתִּי לָךְ בְּכָר -
שֶׁכֵּבֶר דִּיבֵּר עֲלֵיו הַכְּתוּב בְּמִקּוֹם אַחֵר, וְהוּא הַכִּלִּי חֲרָשׁ שְׁנֵאֲמַר בְּמִצְצוּרֵעַ.

מִבְּאֵרֵת הַגְמָרָא, אֲמַר רַבָּא מַה שְׁשִׁנּוּ בְּמִשְׁנָה לְדַעַת רַבְּנָן שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ
שְׁהִיָּה כָּלִי חֲרָשׁ חֲדָשׁ, אֵלֶּא יִכּוֹל לִיטוֹל כָּלִי שְׁנַעֲשֶׂה בּוֹ מִלְּאכָה, לֹא שְׁנִינוּ
דְּבַר זֶה אֵלֶּא בְּכָלִי שֶׁלֹּא נִתְאָכְמוּ פְּנִיּוֹ - לֹא הוּשָׁחֲרוּ פְּנִיּוֹ בְּשִׁימוּשׁ בָּאֵשׁ,
אֲכָל נִתְאָכְמוּ פְּנִיּוֹ מִחֲמַת שִׁימוּשׁ בָּאֵשׁ, פְּסוּלִין. שְׁוֹאֵלָת הַגְמָרָא, מֵאִי
מְעַמָּא שְׁהִדִּין כֵּן לְדַעַת חֲכָמִים, וְהִירָא לֹא לְמִדּוֹ דִּין סוּטָה מִצְצוּרֵעַ.
וּמְשִׁיבָה, שְׁאֵף שֶׁלֹּא לְמִדּוֹ מִצְצוּרֵעַ, מִכָּל סוֹבְרִים שֶׁהַכִּלִּי שֶׁל מִי סוּטָה
צָרִיךְ לִהְיוֹת דְּיוֹמָא דְּמִיָּם שֶׁל סוּטָה, שְׁהִירָא נִאֲמַר בְּפִסּוּק 'וְלִקַּח הַכֹּהֵן מִיָּם
קְדוּשִׁים בְּכָלִי חֲרָשׁ', הוֹקֵשׁ הַכִּלִּי לְמַיִם, מִן מִיָּם שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂתָה מִרְאיתָם,
אִם כִּלִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂתָה מִרְאיתָה.

כְּעִי רַבָּא, לִפִּי הַמְבֹאָר שֶׁצָּרִיךְ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנֵּה מִרְאיתוֹ שֶׁל הַכִּלִּי, מַה יִּהְיֶה
הַדִּין אִם הַכִּלִּים נִתְאָכְמוּ, וְהַחֲזִירִין לְתוֹךְ בְּבִשְׁן הָאֵשׁ - הַחֲזִירִי הַכִּלִּים
לְכַבֶּשׁן עַד שֶׁחֲזָרוּ הַכִּלִּים וְנִתְלַבְּנוּ, מִן, הָאֵם הַכִּלִּי כִּשֶׁר אוֹ לֹא. מִי
אֲמִירִין בִּין דְּאִידְחוּ - שֶׁנִּפְסַל הַכִּלִּי פַּעַם אַחַת לְהַשְׁקָא הַסּוּטָה, אִידְחוּ
- אֵינוֹ חוֹזֵר שׁוֹב לְהַכְשֵׁרוֹ אִפִּילוֹ אִם נִתְלַבְּנוּ בְּשִׁנִּית, אוֹ דִּילִמָּא בִּין
דְּהָדוֹר דְּהָדוֹר - כִּיּוֹן שֶׁחֲזָרוּ לְמִרְאיתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה כִּשֶׁר בְּכַתְחִילָהּ, מִבִּיאָה
הַגְמָרָא רֵאשִׁיָּה מִמָּה שְׁמַצִּינוּ לִגְבִּי מִצְצוּרֵעַ, תָּא שְׁמַע, רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמֵר
עֵין אִרְי וְאִיּוֹב וְשִׁנֵּי תוֹלְעֵת שֶׁהַפְּשִׁיל בְּהֵן קוֹפֶטֶת לְאַחֲזִירֵיוֹ -
שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן וְהִתְעַקְמוּ, פְּסוּלִין לְטַהֲרָת הַמִּצְצוּרֵעַ. מִדִּיקָת הַגְמָרָא, וְהָא
הָתָם הִדְרִי וּמִפְּשָׁטִי - הִירָא אֲפֹשֶׁר לְחֹזֵר וּלְיִשְׁרֵם בְּכַתְחִילָהּ, אֵלֶּא מוֹכַח
שְׂכִינָן שְׁנִדְחָה פַּעַם אַחַת אֵינוֹ חוֹזֵר לְכַשְׁרוֹתוֹ בְּכַתְחִילָהּ, וּמִמִּילָא גַּם כִּלִּים
שֶׁהוּשָׁחֲרוּ אֵינֶם חוֹזְרִים לְכַשְׁרוֹתָם אִף אִם יִתְלַבְּנוּ. דּוּחָה הַגְמָרָא, אֵין
לְהוֹכִיחַ מִשָּׁם, מְשוּם שֶׁהָתָם דְּאִיקְלוּף אִיקְלוּפִי - בְּבִרְיָתָא מְדוּבֵר בִּאּוּפֵן
שִׁמְחַמַּת הַמִּשְׁוִי הַתְּקַלָּף הָעֵץ מְקַלִּיפּוֹ וְכֵן הָאִיּוֹב וְלֹא נִתֵּן לְהַחֲזִירִים
לְקַדְמוֹתָם, אֲךָ בִּאּוּפֵן שְׁנִיתִן לְהַחֲזִירִים לְקַדְמוֹתָם כְּגוֹן לְכָן אֵת הַכִּלִּים -
יִהְיֶה כִּשֶׁר בְּכַתְחִילָהּ.

שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה שֶׁהַכֹּהֵן יִהְיֶה נִכְנָם לְהִיכָל וּפְנֵה לְיִמִּינוֹ וְכו'. שְׁוֹאֵלָת
הַגְמָרָא, מֵאִי מְעַמָּא עָשׂוֹ אֵת הַטְּבַלָּה בְּיַמִּינוֹ שֶׁל הַנֶּכְסִים דּוּקָא. עוֹנָה
הַגְמָרָא, מְשוּם דְּאֲמַר מִרְכָּא כָּל פְּנִיּוֹת שְׁאֲתָהּ פּוֹנֶה, לֹא יִהְיֶה אֵלֶּא דְּרָךְ
יָמִין, וְלְמִדּוֹ כֵּן מִהִפְסוּק שְׁנֵאֲמַר לִגְבִּי הֵם שְׁעִשָּׂה שְׁלֵמָה שְׁהִיָּה מוֹנֵחַ עַל
יָדֵי בָקֵר עֲשׂוֹתִים מִנְחָשָׁה, וְאִמְרָה הַכְּתוּב שֶׁם "עַמִּיד עַל שְׁנֵי עֲשָׂר בָּקֵר
וְשִׁלְשָׁה פָּנִים צִפּוֹנָה וְשִׁלְשָׁה פָּנִים יָמָה וְשִׁלְשָׁה פָּנִים נֹגְבָה, וְשִׁלְשָׁה פָּנִים
מִזְרָחָה וְהֵם עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה", מִנָּה הַכְּתוּב אֵת סֹדֵר עֲמִידָתָם כְּסֹדֵר
הַפּוֹנֶה דְּרָךְ יָמִין, שֶׁהַנֶּכֶס לְעוֹרָה וְכֹא לְהַקִּיף דְּרָךְ יָמִינוֹ, הוֹלֵךְ תַּחֲלִילָה
לְצִפּוֹן וְאַחֵר כֵּךְ לְמַעֲרָב וְלִדְרוֹם וְלִמְזָרָה.

מִקּוֹם הִנֵּה שֵׁם אִמָּה כִּי, וְכִשְׁהוּא מְגַבִּיָּה נוֹטֵל עֶפֶר מִתַּחְתֶּיהָ. תִּנָּא רַבָּנָן
דּוּרְשָׁת הַבְּרִייתָא אֵת הַפְּסוּק בְּפִרְשַׁת סוּטָה, 'וְמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה
בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח חֶבְבָּהּ וְנָתַן אֶל הַמַּיִם, אֵילוֹ לֹא הִיא נִאֲמַר 'אֲשֶׁר יִהְיֶה
בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן, אֵלֶּא 'אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּמִשְׁכָּן, יְכוּלִי יִתְּנֵן מִפְּחוּץ וְיִכְנִים -
הֵינּוּ סְבוּרִים שְׂרָשָׁאֵי לִיטוֹל עֶפֶר מִפְּחוּץ לְמִשְׁכָּן וְלַהֲכַנְסוֹ לְמִשְׁכָּן. תִּלְמוּד
לִימָר - לְכָךְ נִכְתַּב 'בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן', לְלַמֵּד שֶׁצָּרִיךְ לִיטוֹל עֶפֶר מִקְרָקֵעִית
הַמִּשְׁכָּן וְאֵין דִּי בַּעֲפֵר הַנֶּכֶס לְמִשְׁכָּן. מִמְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא, אִי בְּקִרְקַע
הַמִּשְׁכָּן - אֵילוֹ לֹא הִיא נִאֲמַר 'וְמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן' אֵלֶּא
'וְמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן, יְכוּלִי יִתְּנֵן מִפְּחוּץ וְיִכְנִים' - הֵינּוּ סְבוּרִים
שֶׁאֵם לֹא מִצָּא שֶׁם עֶפֶר רַךְ שֶׁנּוֹחַ לִיטוֹל, צָרִיךְ לְהִבְיֵא קְדוּרָה וְלַחְפּוֹר
בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן לִיטוֹל מִמֶּנָּה הָעֶפֶר. תִּלְמוּד לִימָר 'אֲשֶׁר יִהְיֶה' שְׁאִינוּ
צָרִיךְ לַחְפּוֹר בְּקִרְקַע, אֵלֶּא הָא בִּיצֵד יַעֲשֶׂה, אִם יֵשׁ שֵׁם עֶפֶר רַךְ שְׁנִיתִן
לְקַחְתוֹ בְּקִלּוֹת, הָבָא אוֹתוֹ, וְאִם אֵין שֵׁם עֶפֶר תִּיחֹדֵר, תֵּן שֵׁם עֶפֶר וְתִיטְלוּ,
וְנַחֲשֵׁב שֶׁלְקַח מִהִקְרָע הַמִּשְׁכָּן. תִּנָּא אִידְךָ - בְּבִרְיָתָא שְׁנִיָּה נַחֲלָקוּ
נִתְנִים בְּנִידוֹן זֶה. נִאֲמַר בְּפִסּוּק 'וְמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה וְכו'', מִכָּר שֶׁלֹּא
נִאֲמַר מִקְרָע הַמִּשְׁכָּן, מִלְּמִיד שְׁהִיָּה מִתְּנֵן אֵת הָעֶפֶר מִפְּחוּץ וְיִכְנִים
לְהִיכָל וְנוֹתֵן אֶל הַמַּיִם, וְאֵין צָרִיךְ לְהִנִּיחַ בְּקִרְקַע הַהֵיכָל. בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן
- לְשִׁישִׁיָּה זֶה מְדוּעַ נִאֲמַר בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן, וְהִירָא כִּשֶׁר אִף אִם הוֹכֵנס לְמִשְׁכָּן
וְלֹא הוֹנַח שֵׁם, אִיִּסִי בֵּין יְהוֹנָה אֹמֵר מִקְרָא זֶה בֹּא לְהִבְיֵא - לְרַבּוּת,
קִרְקַע

ביאורים למסכת סוטה דף טז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שואלת הגמרא, כיון שאין דרך התנא לשייר דבר אחד לבדו, ומאי שייך
 עוד, מלבד דהאי שייך - ששייר עפר מי סוטה. מתרצת הגמרא ששייר
 מה שמצינו לגבי מצורע, שגם בזה עקרה ההלכה את מה שנאמר בתורה.
 דתניא בברייתא, לגבי התגלחת השניה שעושה המצורע ביום השביעי
 שלאחר התגלחת הראשונה. נאמר בפסוק "ויהי ביום השביעי יגלח את
 כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבת עניו ואת כל שער יגלחו",
 דורשים כר, מה שנאמר 'את כל שער' הוא כלל, ומה שנאמר 'את
 ראשו ואת זקנו ואת גבת עניו' הוא פרט - שפירטה התורה את מה
 עליו לגלח, ומה שנאמר 'ואת כל שער' יגלחו' חזר וכלל. והמידה היא,
 שכלל ופרט וכלל, אי איתא דן את הכלל האחרון אלא כעין הפרט.
 ולכן דורשים, מה הפרט שהוזכר בפסוק שחייב לגלחו, מפורש בהם
 שהם מקום כינוס שער - שיש בהם ריבוי שער, ונראה - שאינם
 במקומות נסתרים, אף כל מקום בגופו שיש בו כינוס שער ונראה צריך
 לגלח את השיער בהם. מבאר הגמרא, מה רבי הכלל, רבי שיער
 התנאים - שיער הערוה שחייב לגלחו. ומאי מיעט הפרט שאינו חייב
 לגלח, מיעט השיער דבית השחי שאינו נראה, ודבוליה גופיה - שער
 שבזרועותיו ושוקיו שאינו מקום כינוס שיער. והלכתא למשה מסיני
 עקרה את מה שנדרש בכלל ופרט וכלל, ואמרה שאף בתגלחת השניה
 מנלך את כל גופו ואף את שיער בית השחי ושיער כל הגוף שיהיה חלק
 בגלגלת, דתני, בא לו לתקוף את המצורע את תגלחתו הראשונה
 מעביר תער על כל בשרו כפי שנאמר בפסוק, וקתני סיפא במשנה שם
 וביום השביעי מנלך התגלחת שניה בתגלחת ראשונה שנאמר בה
 'מעביר תער על כל בשרו'. ונמצא שההלכה עקרה מה שנלמד מהכלל
 ופרט וכלל, וזהו ששייר רבי ישמעאל מלבד מה ששייר מי סוטה.
 דוחה הגמרא, אמר רב נחמן בר יצחק, דבר זה אינו נחשב שיער, משום
 שבי קא חשיב רבי ישמעאל בדבריו, הם דברים שהלכה עוקבת הם
 מקרא מפורש, אבל הא - בתגלחת מצורע, אין ההלכה עוקבת מה
 שנאמר במפורש בפסוק, אלא מדרבנן היא - עוקרת דין שנלמד מכלל
 ופרט וכלל. רב פפא דוחה באופן אחר ואמר שאין הדין במצורע נחשב
 שיער, כי קא חשיב רבי ישמעאל בברייתא, הם דברים שהלכה עוקבת
 ועוקבת את מה שנאמר בפסוק, כגון כיסוי הדם, גט כריתות ותגלחת
 הנזיר, שההלכה עקרה ואמרה שאף שבתורה נאמר שאינו יכול לכסות
 אלא בעפר - יכול לכסות אף בשאר דברים, וכן לכתוב גט על שאר
 דברים והנזיר ילקה אף על שאר אופני גילוח, כלומר שההלכה הפותחה
 ממה שנאמר בתורה, אבל הא - לגבי מצורע, ההלכה לא הפותחה ממה
 שנאמר בפסוק, אלא אדרבה עוקבת ומוקפת היא - שגלח מלבד את
 המקומות הנלמדים בכלל ופרט וכלל, אף את שיער ידיו ורגליו ושיער
 בית השחי, ואין בזה הפחתה ממה שאמרה התורה אלא תוספת. רב אשי
 דוחה באופן אחר ואמר, לגבי מצורע לא עקרה ההלכה את מה שנאמר
 בתורה, אלא שהא מתניא - הברייתא שדרשה מכלל ופרט וכלל
 שהתגלחת השניה היא רק במקום הנראה וכינוס שיער, כגון - מי הוא
 התנא ששנאה, רבי ישמעאל היא דרריש בכל התורה כללי ופרטי,
 ולדעתו כך הוא הדין, שבתגלחת שניה אינו מגלח את שערות כל גופו.

שילה נזב ונבעזן ובית עולמים - בית המקדש, שאף שאינם נקראים
 משכן נוהגת בהם פרשת סוטה. איסי בן מנחם אומר, אינו צריך פסוק
 לרבות את המקדש שתנהג בו פרשת סוטה, שהרי ניתן ללמוד זאת מקל
 וחומר, ומה במומחה קלה - איסור כניסה למקדש בטומאה שדינו
 בכרת, לא חלק הקתוב בין המשכן למקדש. במומחה אשת איש
 שנבעלה, שטומאתה חמורה שהרי מיתתה בחנק, לא כל שכן שהשווהו
 המשכן ומקדש לבדוקה ולבערה מתוכם. אם בן שאין צריך לרבות
 מקדש, מה תלמוד לומר - לאיזה צורך נכתב 'בקרקע המשכן', אומר
 איסי בן מנחם, שמקרא זה בא לרבות שלא יביא מתוך קופתו - שלא
 די בזה שמכניס העפר לתוך המשכן, אלא כשמביאו מהחוץ יניחו בקרקע
 המשכן ומשם יטלו, כדעת התנא בברייתא הקודמת שהביאה הגמרא.

מסתפקת הגמרא, איכא לאו, אם אין שם - במשכן ובסביבותיו עפר
 תיחוח לתת במי הסוטה, מהו שיתן אפר במקום העפר. והנה, לגבי מצות
 כיסוי הדם נאמר בתורה 'וכסוהו בעפר', ונחלקו בית שמאי ובית הלל האם
 גם אפר קרוי עפר וכשר לכיסוי או לאו. ואמרת הגמרא, אילכא דבית
 שמאי לא תיבעי לך - שודאי אין האפר כשר למי סוטה, כיון דאמרי
 לא מצינו אפר שקרוי עפר ואינו כשר לכיסוי הדם, הוא הדין שאינו
 כשר לסוטה. כי תיבעי לך אילכא דבית הלל דאמרי מצינו לגבי אפר
 פרה אדומה, אפר שקרוי עפר ולכן כשר לכיסוי הדם, מאי יהא הדין
 לגבי מי סוטה. האם אף על גב דאמרי עפר, הקא לגבי סוטה שפירקע
 המשכן בתיב - דורשים שצריך שיהיה דומה לקרקע המשכן, למעט
 אפר. או דילמא שלדעת בית הלל גם לגבי סוטה יהיה אפר כשר כעפר,
 והאי 'בקרקע המשכן' נכתב או לכדאיסי בן יהודה - שבא לרבות דין
 סוטה גם בבית עולמים, או ולכדאיסי בן מנחם הוא דאיתי - ללמד
 שצריך להניחו בקרקע, ולא די במה שמכניסו למשכן. מביאה הגמרא
 ראיה לפשוט הספק, תא שמע שנינו בברייתא, דאמר רבי יוחנן משום
 רבי ישמעאל, בשלשה מקומות באה הלכה למשה מסיני, ועוקבת -
 עוקרת את הנאמר בפירוש במקרא. ואלו הם, התורה אמרה בפרשת
 כיסוי הדם 'ושפך את דמו וכסוהו בעפר' - שצריך לכסות בעפר דוקא,
 והלכה למשה מסיני אמרה שרשאי לכסות בקל דבר. כמו כן התורה
 אמרה לגבי איסור הנזיר לגלח שערות ראשו, 'כל ימי נדר נזרו תער לא
 יעבר על ראשו', שהאיסור הוא לגלח בפתע, והלכה למשה מסיני אמרה
 שהנזיר אסור להעביר את שערות ראשו בקל דבר. כמו כן התורה
 אמרה לגבי גט כריתות 'וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו',
 וספר משמעו קלף דוקא, והלכה למשה מסיני אמרה שרשאי לכתוב גט
 בקל דבר - אף על עלה של זית או על הנזיר ועל הלוח של עץ. מבארת
 הגמרא את הדין, אלא הריא שהאפר כשר למי סוטה, היה לו לרבי
 ישמעאל ליתשוב נמי האי - שגם בדבר זה ההלכה עוקרת את מה
 שנאמר בתורה, שהתורה אמרה שיטול עפר ויתנו במים, וההלכה אמרה
 שאף אפר כשר לכך. דוחה הגמרא, לעולם יתכן שאפר כשר למי סוטה,
 ורבי ישמעאל לא מנה את כל המקומות שבהם עקרה ההלכה את מה
 שאמרה התורה בפירוש, אלא תנא חלק מהדברים ושייר - לא מנה עפר
 מי סוטה, אף שגם בזה עקרה ההלכה את מה שנאמר בתורה בפירוש.

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' ב

שם עם ה', ולמדו, מה להלן באותם ארבעים יום, היה משה עומד
 ומשמש לפני ה', אף באן בעלייתו להר לא מת משה, אלא עומד
 ומשמש הוא לפני ה'.
 עוד דרשו על המקרא 'ויקבר אתו בני בארץ מואב מול בית פעור',
 אמר רבי ברכיה, במקרא זה נאמרו סימן פתוח סימן - סימנים רבים
 היכן הוא מקום קבורתו של משה, גיא, ארץ מואב, ומול בית פעור,
 ואפילו הכי נאמר 'ולא ידע איש את קברתו', שאיש אינו יודע היכן
 הוא מקום קבורתו. ויבבר שלחה פעם אחת מלכות רומי הרשעה, אצל

משה. ורב נחמן אמר הספדו של הקב"ה היה באומרו 'וימת שם משה
 עבד ה' וגו', שמיתת משה היא העדר גדול לדורו. סמליון - שם חכם
 אמר, שהספדו היה באומרו 'וימת שם משה', שהיה ספרא רבה
 דישאאל. עוד דרשו על כך, תניא רבי אליעזר הגדול אומר, שיעור
 השמעת הקול בעת פטירת משה היה שנים עשר מיל על שנים עשר
 מיל, שהוא כנגד שיעור מנחם ישראל, והיתה הפת קול משמיע
 ואומר 'וימת משה' ספרא רבה דישאאל. ויש אומרים שלא מת משה
 כלל, אלא עלה גופו לשמים כאלוהו, והוכיחו כן מדבתיב הקא לשון
 'וימת שם', ובתיב תתם לגבי הארבעים יום שהיה משה בשמים, ויהי

סוטה. פרק שני - היה מביא דף טז עמוד א

רש"י

אינו צריך. לרבות בית העולמים: ומה שמא קלה. לכנס בטמאת הגוף למקדש, שאינה במיתת ב"ד אלא ברת, לא חלק הכתוב בין מקדש למשכן, שגאמרו בפרשת פרה אדמה שני פסוקים, כי את מקדש ה' טמא (כז) את משכן ה' טמא (פמקד יט): לא כל שכן. שהשוו מקדש ומשכן בלכדה ולכערה מתוך:

א"ב מה תל' בןקרקע שלא יביא מתוך

שילה נוב וגבעון ובית עולמים. איסי בן מנחם אומר: אינו צריך ומה בטומאת קלה, לא חלק הכתוב, בטומאת אשת איש חמורה, לא כל שכן? אם בן מה תלמוד לומר "בןקרקע המושכן"? שלא יביא מתוך קופתו איבעיא להו אין שם עפר, מהו שיתן אפר? אליבא דבית שמאי לא תיבעי לך דאמרי לא מצינו אפר שקרוי "עפר". כי תיבעי לך אליבא דבית הלל דאמרי מצינו אפר שקרוי "עפר", מאי? אף על גב דאיקרי "עפר", ה"א "בןקרקע המושכן" כתיב, או דילמא האי "בןקרקע המושכן" לכדאיסי בן יהודה ולכדאיסי בן מנחם הוא דאיתי תא שמו, דאמר ר' יוחנן משום ר' ינשעמאל: בשלשה מקומות הלכה עוקבת, מקרא. התורה אמרה "בעפר" והלכה בכל דבר, התורה אמרה "ב"תער" והלכה בכל דבר, התורה אמרה ספר והלכה בכל דבר, ואם איתא, ליחשוב נמי האי? תנא ושייר, ומאי שייר דהאי שייר? שייר מצורע, דתניא "היה כיום השביעי יגלח את כל שערו" כלל, "את ראשו ואת זקנו ואת גבת עינו" פרט, "ואת כל שערו יגלח" חזר וכלל! כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא פעין הפרט: מה פרט מפורש מקום כינוס שער ונראה, אף כל מקום כינוס שער ונראה, מה רבי? רבי שער הרגלים. מאי מיעט? מיעט בית השחי ודכוליה גופיה. והלכתא מגלח כדלעת, דתנן בא לו להקריף את המצורע מעביר תער על כל בשרו, וקתני סיפא וביום השביעי מגלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה. אמר רב נחמן בר יצחק: כי קא חשיב, הלכה עוקבת מקרא, הא עוקבת מדרבנן היא. רב פאא אמר כי קא חשיב, הלכה עוקבת ועוקרת, הא עוקבת ומוספת היא. רב אשי אמר, הא מתינתא מצי? ר' ינשעמאל היא, דדריש כללי ופרטי, כדלעת

מדרשים רבוין דכל התורה קלה לא חשיב להו ר' ינשעמאל כהלכה עוקבת מקרא אלא הני תלת. ובמסכת קדושין ירושלמי מצאתי משנה זו דר' ינשעמאל ואין תער מן השלשה אלא מרצע, והכי תניא התם, התורה אמרה ספר והלכה בכל דבר התלוש, התורה אמרה עפר והלכה בכל דבר המגדל צמחים, התורה אמרה מרצע והלכה אמרה אפי' סול וסירה. והוא נראה בעיני מאד דהך דתער משפת הוא: ואם איתא, דאפר נמי קשר ליחשב נמי דבקה הלכה עוקבת מקרא, דהתורה אמרה עפר והלכה אמרה אף אפר, וממשמעוניה לא משמע לך, דהא לרי' ינשעמאל עפר לאו ממשמעוניה ממש נפקא ליה לענין כסוי הדם: תנא ושייר. לא חשיבנא לכלו מקומות: שייר מצורע, שהו צריך שני תגלחות דכתיב ונכס המטהר את בגדיו וגו' והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו', בתגלחת ראשונה לא כתב כלל ופרט אלא את כל שערו סתם, דמשמע כל גופו וזרועותיו ושוקיו ובית השחי, שיהא כל גופו חלק כדלעת, ובתגלחת שניה כתב בכלל ופרט, דמשמע מקום כנוס שיער שיהא שם קבוץ שיער הרבה, למעט וזרועותיו ושוקיו שאינו מכנס ונראה, למעט בית השחי: שייער הרגלים. דאותו מקום, ולשנא מעלייתא נקט: והלכה מגלח כלל כדלעת. אף בתגלחת שניה קתני דמגלח כל גופו: כדלעת, במסכת נגעים (פ"י מ"ב: להקריף) יגלחו כלו, לשון לא תקיפו פאת ראשכם (ויקרא יט): מעביר תער על כל בשרו. ובתגלחת ראשונה קא: ה"ל וקתני סיפא וביום השביעי מגלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה, ולא גרסינן יגלחו שתתא תגלחת וכו', דלאו אקריב קאי אלא לשון המשנה ומגלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה תנן בה, אלקמא שניה נמי כדלעת, דהא תנא ליה בתגלחת ראשונה מעביר תער על כל בשרו: אמר רב נחמן בר יצחק, מצורע לא שוירא הוא, דכי קא חשיב הלכה עוקבת מקרא, כגון ספר תער עפר דכתיב בנדריה והלכה עוקבת מוספת על המקרא: רב אשי אמר הא מתינתא, דקתני מקום כנוס שער ונראה: דדריש. כל התורה כלה בכלל ופרט כדאמרין בשבועות פ"ג (דף טז.) רבי ינשעמאל שמש את רבי נחוניא בן הקנה שהיה דורש את כל התורה בכללי ופרטי, ור"ע שמש את נחום איש גז וזו שהיה דורש כל התורה בפרטי ומיעט, וכבר פירשתי כל משמעות כלל ופרט ורבי ומיעט וחלוקן במס' סנה' ב"ה (דף טז.)

תוספות

לרבות נוב וגבעון שילה ובת עולמים. רש"י גורס להביא קרקע בית עולמים ושיבש הגירסא שילה נוב וגבעון משום דנוב וגבעון אין משקין בהן סוטות משום דהוי מנחת יידיד שאין קבוע לה זמן ותימה ששיבשה משום קושיא זו דילמא קסבר איסי בן יהודה כרבי יהודה דאמר בפרק בתרא דשחיטת קדשים (נכחם דף ק) כל שהציבור והיחיד מקריבין באהל מועד שובמדר מקריבין באהל מועד שובגלגל ואין חילוק ביחיד אלא במתו שבראש גגו והשתא הוצרך לרבות נוב וגבעון משום דבמה הוו: ובית העולמים. מקשינן אמאי איצטרך לרבות בית העולמים והאמר בפ"ב דשבועות (דף טז) במשכן מקדש מקדש ומקדש אקרי משכן ואי לא הוה כתיב אלא (כז) את משכן ה' טמא הוה נמי מקדש בכלל הכא נמי נימא הכי ובריש מסכת עירובין (דף ג:) דנפקא לן שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל פסולים במקדש משום דמקדש אקרי משכן ואע"ג דושחו פתח אהל מועד במשכן כתיב ולפי גירסת הספר הזה אתי שפיר דהוי מצי למימר עיקר ריבויא לא הוה צריך אלא משום נוב וגבעון ובית עולמים נקט אנב שיטפיה אבל ר"י פירש האי דאיצטרך הכא לרבות בית עולמים משום דכתיב קרקע משמע היכא דאיכא קרקע באפוהי בית העולמים דהואי ריפצה ולא מסתברא משום דמריבויא דקרקע מריבין בית העולמים דאי לא הוה כתיב קרקע לא הוה בית העולמים בכלל ולפירושו לא הוה צריך למכתב קרקע כלל ועוד קשיא מפ' טוף בקלף (ויחל דף מ.) דמיתיי ביחל וכל אדם לא יהיה באהל מועד אלא לי אהל אהל מועד שובמדר שילה ובית העולמים מנין אלמא דשילה לא הוה בכלל אהל מועד וכן בית העולמים ובפ"ק דעירובין (דף ג:) אמר דבית העולמים הוה בכלל אהל מועד ושחו פתח אהל מועד הואיל ומקדש אקרי משכן וכן בפרק הוציאו לו (ויחל דף ג:) רב ששת אמר קרי לי אלא אהל מועד שובמדר שילה ובית עולמים מנין ת"ל וכסה: ואם איתא ליחשב נמי הא. תימה היכי מצי למיפשט מדר' ינשעמאל והא סבירא ליה בבית שמאי דאפר לא אקרי עפר ואליבא דבית שמאי לא קמיבעי ליה אלא אליבא דב"ה א"כ ה"נ אפר בכלל משמעוה דעפר משום דהכא בפרק כתיב:

מאי

תנא ושייר. ואי קשיא היכי מצי למימר תנא ושייר והא שלשה קתני ואמר בפ"ק דקידושין (דף טז) גבי הענקת וכי תימא הכא נמי תנא ושייר והא ארבעה קתני ונראה דהתם דוקא כיון דנחת למנינא דוקא הוא משום דקתני בסיפא ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהן כו' ואם איתא דמיתא האב נמי מוציאה היה יכול לומר ארבעה ארבעה:

כדלעת

סוטה. פרק שני - היה מביא דף טז עמוד ב

תוספות

רש"י

מאי הוה עלה. תימא מאי קא בעי כיון דלאו שוירא הוה אם כן תפשוט וי"ל
דלא איתבריר להו האי דשיירא אי משום טעמא כדפרי' ולא שוירא הוה
אי משום דתנא נחת לשיורא: **מביא** מים שדם צפור ניכר בהם וכמה רביעית
ורבנן ההוא לגופיה. קשיא לרבי הכא אמר דרבנן פליגי עלה ובפ' ג' מינין (פ"ל דף
ה) קא חשיב ליה בהדי עשר רביעיות
מחמש חזירותא וקא פריך התם ותו ליכא
והא איכא ומייתי מתניתין דהכא היה מביא
פיילי של חרס וכו' ומשני בפלוגתא לא קא
מיירי והא דמצורע נמי פלוגתא היא וקא
חשיב ליה ונראה דהא פלוגתא דהכא לא
דמאי לפלוגתא דמייתי התם כגון נוטלין
לידים לאחד ואפילו לשנים ור' יוסי דפליג
התם בפ"ק דמסכת דיים (מ"ו) ואמר לא סגי
ליה לשנים ברביעית דבעי לאחורן נמי
רביעית וכן במתניתין היה מביא פיילי של
חרס דת"ק דרבי יהודה לא סגי ליה
ברביעית וכן גבי ביטול מי רגלים דקאמר
תנא קמא כל שהוא אבל הכא רבנן מודו
בפחות מרביעית לא אפשר ואי בעי סגי
ברביעית מידו לכתחילה מביא חצי לוג
כתנן בריש פרק י"ד דמסכת נגעים כיצד
מטהרין את המצורע היה מביא פיילי של
חרס חדשה ונותן לתוכה חצי לוג מים חיים
והא דתנן בפ' שתי מדות (מנחות דף פ"ה) רביעית
מה היתה משמשת רביעית מים למצורע ר'
ישמעאל היא: **מביא** מים שדם ניכר בהם
וכמה רביעית. וא"ת וכי אינו ניכר ביותר
מרביעית והא תנן בפ"ז דמסכת מקואות
(מ"ט) ומייתי לה בגמרא בכמה דוכתי
בשילוח פ"ק דשחיטת חולין (דף כ"ג) ובפ"ק
דמכות (דף כ"ג) ג' לוגין מים שנפל לתוכן
קורטוב יין ומראהו כמראה יין אלמא
דאפילו יין ניכר בג' לוגין וב"ש נדב דסומק
טפי י"ל ניכר דקאמר ממשותו של דם ולא
בשינוי מראה דעלמא (מ"ד) והשתא לא
תיקשה מה שהיה תמיה רבי נמי מודא
דקאמרין בהקומץ רבה (מנחות דף כ"ב) ופרק
גיד הנשה (חולין דף ט"ז) לרבי יהודה דליף למין
במינו דאינו בטל ממנו דכתיב ולקח מים
הפר ומדם השעיר הדבר ידוע שדמו של פר
מרובה משל שעיר אלמא דמין במינו לא
בטיל ורבנן אמרי עולין אין מבטלין זה את
זה והא הכא דהוה מין שלא במינו והדבר
ידוע שהמים מרובין על הדם ואפילו הכי
כתיב בדם וי"ל כיון דממשותו ניכר הרי
הוא בעין: **קטנה** ונודחית מפני המים מזה.
תימא אליבא דמאן קא מביעיא ליה אי
לרבי ישמעאל פשיטא דפסול דהא בעי
שיהא דם צפור ניכר אי לרבנן הא לא קפדי
אדוכר מים ונראה דהא בעיא לא לשון
ספיקא אלא שהיה תמיה על דברי ר'
ישמעאל דאמר רביעית לעולם דם צפור
ניכר בהן והא פעמים שאינו ניכר שהמים
מדחין אותו כגון קטנה ופעמים שאין המים
ניכרין כגון גדולה והכי קים לרבנן
לשעוריה בצפור שיהא דמה ניכר לעולם
ברביעית דומיא דפ"ק דר"ה (דף כ"ג) דאמר
ליה רבי ירמיה לרבי יורא מי קים להו לרבנן בין שליש לפחות משליש אמר ליה לאו אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהלכתא וכו': **שינה** הכתוב במשמעו. תימא
לרבי וכו' שינוי הוא שנקרא אפר עפר והכתוב (מלכים ב' כג) וישרוף אותה בנחל קדרון וידק לעפר: וכן ואבות אותו טחון היטב עד אשר דק לעפר (ירמיה כ') וי"ל אותו שלא
נעשית אפר ע"י שריפה אלא צריכין כתישה נקראין עפר אבל פרה עיקר מצות שריפתה לאפר א"ע"פ שאם היו שם אודין היו כותשין אותם כדאיתא בספרי וכדתנן
בפ"ג דפרה נשרפה חובטין אותה במקלות משום אודין שלא נעשו אפר מיהו עיקר מצות שריפתה לאפר הוא: **שינה** הכתוב במשמעו. תימא וכו' מפני כך שינה
והאמר בפרק ביסוי הדם (חולין דף פ"ה) דלכך שינה אליבא דר"ה ללמוד שאפר נקרא עפר וי"ל תרתי שמע מינה:

בדלעת, מני? ר' עקיבא היא, דדריש ריבוי ומיעוט.
דתניא "והיה כיום השביעי וילח את כל שעורו" ריבה.
"את ראשו ואת זקנו ואת גבת עינו" מיעט. "ואת כל
שעורו וילח" חזר וריבה. ריבה ומיעט וריבה, ריבה הפל.
מאי ריבה? ריבה דכוליה גופיה, ומאי מיעט? מיעט
שער שבתוך החוטם, מאי הוי עלה? תא שמע אמר רב
הונא בר אשי אמר רב: אין שם עפר מביא רקבובית,
ירק, ומקדש. ולא היא, רקבובית ירק הוא דהוא עפר,
אפר לא הואי עפר: כדי שיראה על הפנים: תנו רבנן,
שלשה צריכין שיראו: עפר סוטה ואפר פרה ורוק ובהמה.
משום ר' ישמעאל אמרו: אף דם צפור. מאי טעמא דר'
ישמעאל? דכתיב: "ומכל אותם בדם הצפור", ותניא
"בדם", יכול בדם ולא במים? תלמוד לומר: "במים". אי
מים, יכול במים ולא בדם? תלמוד לומר: "בדם". הא
ביצד מביא מים שדם ציפור ניכר בהן, וכמה? רביעית.
ורבנן, ההוא לגופיה, דהכי קאמר רחמנא: אטביל בדם
ובמים. ור' ישמעאל, אם כן, לכתוב רחמנא "ומכל
בהם", "בדם ובמים" למה לי? לניכר. ורבנן, אי כתב
רחמנא "ומכל בהם" הוה אמינא: האי לחודיה והאי
לחודיה, כתב רחמנא "בדם ובמים" לערבן. ור' ישמעאל,
לערבן קרא אחרניא כתיב "ושחט את הצפור האחת".
ורבנן, אי מההוא הוה אמינא לישחטיה סמוך למנא
ונינטיניהו לוורידין ולקבליה, קא משמע לן. בעא מיניה
ר' ירמיה מר' יזרא: גדולה ומדחת את המים, קטנה
ונדחית מפני המים, מהו? אמר ליה: לאו אמינא לך לא
תפיק נפשך לבר מהילכתא, בצפור דרור שיערו רבנן,
אין לך גדולה שמדחת את המים, ואין לך קטנה שנדחית
מפני המים. תנו רבנן: הקדים עפר למים פסול, ור'
שמעון מכשיר. מאי טעמיה דר' שמעון? דכתיב: "ולקחו
למאמ מעפר שרפת החטאת" ותניא, אמר ר' שמעון:
וכי עפר הוא? והלא אפר הוא! שינה הכתוב במשמעו
לדון היכנו גזירה שוה; נאמר כאן "עפר" ונאמר להלן
"עפר", מה להלן עפר על גבי מים אף כאן עפר על גבי
מים. ומה כאן הקדים עפר למים בשר, אף להלן הקדים
עפר למים בשר. והתם מנול? תרי קראי כתיבין: כתיב:
עליו, אלמא אפר ברישא, וכתיב "מים חיים אל בלי",
אלמא מים ברישא, הא ביצד? רצה זה נותן, רצה זה
נותן, ורבנן, "אל בלי" דוקא. "עליו" לערבן. ואימא
"עליו" דוקא, "אל בלי" שתהא חיותה בבלי? מה מצינו
בכל מקום מכשיר למעלה, אף כאן מכשיר למעלה.

עפר מכשיר את המים:

מתי

ביאורים למסכת סוטה דף טז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מערבים את הדם במים, אלא יעשה האי' - טבילה אחת לחוריה בדם, 59
והאי' - טבילה נוספת לחוריה במים, לכן כתב רחמנא בדרם ובמים' 60
ללמדנו שצריך לערבן יחדיו. מבאר הגמרא, ורבי ישמעאל סבר שדין 61
זה שצריך לערבן יחד, נלמד מקרא אחרניא, שכתב 'ושחט את 62
הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים' וגו' - וכיון ששוחט את 63
הציפור על המים, ממילא המים והדם מעורבים. מבאר הגמרא, ורבנן 64
שהוצרכו ללמוד דין זה מ'בדם ובמים', סברו שאי' נלמד מהחוא - 65
מהפסוק 'ושחט את הצפור וגו' לא היינו יודעים שהמים והדם מעורבים, 66
אלא הנה אמינא לישחטיה סמוך למנא - צריך לשחוט את הצפור 67
סמוך לכלי עם המים, ונכתבתינהו - יאחז בידיו לוורידין של הצפור 68
השחוטה באופן שלא ייצא הדם לכלי שבו המים, אלא ולקבליה לרם 69
במנא אחרניא - את הדם מהוורידים יקבל בכלי אחר, ויטבול בכל כלי 70
בנפרד, קא משמע לן - לכך נאמר 'וטבל במים ובדם', להשמיענו שצריך 71
לטבול בשניהם יחד כשהם מעורבים. 72

מסתפקת הגמרא לגבי דין טהרת המצורע, בעא מיניה רבי ירמיה מרבי 73
יורא, כיצד הדין בהביא המצורע ציפור גדולה ויש בה דם מרובה, 74
וכשנשפך דמה לכלי עם הרביעית מים, ומדחת את המים - נראה הכל 75
כדם ולא ניכר כלל שהיה בה מים. או אם היתה ציפור קטנה שדמה 76
מועט, וכשנשפך דמה אל הכלי עם הרביעית מים, ונכתבתינהו המים 77
- לא ניכר בהם במים, מהו - האם כשרים לטהרת המצורע. אמר ליה 78
רבי יורא, לאו אמינא לך - וכי לא אמרתי לך כבר, לא תפיק נפשך 79
לבר מהילכתא - אל תהרהר אחר השיעורים שאמרו חכמים. והספק 80
שהסתפקת בו אינו שייך במציאות, משום ששיעור רביעית שאמרו, 81
בציפור דרור שיעורו רבנן, ואין לך צפור דרור גדולה שדמה רב כל עד 82
כדי שמדחת את המים - שאם תערבו ברביעית מים לא יהיה ניכר שיש 83
בתערובת מים, ואין לך צפור דרור קטנה שדמה מועט כל כך, שנכתבתי 84
מפני המים - שאם תערבו ברביעית מים לא יהיה ניכר הדם במים. 85

סדר נתינת המים והעפר בסוטה הוא, נותן המים בתחילה, ועליו נותן את 86
העפר, שכן נאמר 'ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן, יקח הכהן ונתן 87
אל המים'. ועל כך שנו בברייתא, תנו רבנן, אם הקדים ונתן את העפר 88
בכלי קודם שנתן למים, פסול להשקות הסוטה, שנאמר 'ומן העפר וכו' 89
יקח הכהן ונתן אל המים', הרי שנותן את העפר אל המים ולא את המים 90
על העפר, ובסוף הפרשה נאמר 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת', 91
ללמד שצריך לעשות כסדר שנאמר בפרשה, ורבי שמעון מכשיר 92
בדיעבד אף אם נתן את העפר קודם שנתן את המים. מבאר הגמרא מאי 93
טעמא דרבי שמעון שהכשיר בדיעבד אף אם לא עשה כסדר הכתוב, 94
דכתב לגבי אפר פרה אדומה 'ולקחו למנא מעפר שרפת החטאת 95
ונתן עליו מים חיים אל כלי', ותניא, אמר רבי שמעון, מפני מה נאמר 96
'עפר' וכי עפר הוא, והלא אפר הוא, אלא שינה הכתוב במשמעו 97
וכתב עפר במקום אפר, לרין היינו - כדי שנלמד פרה אדומה מסוטה 98
בגזירה שוה, נאמר כאן - באפר פרה אדומה עפר, ונאמר להלן - 99
לגבי סוטה עפר, מה להלן - לגבי סוטה, צריך שיתן עפר על גבי מים 100
- ולא מים על העפר, אף כאן - באפר פרה אדומה צריך שיתן העפר 101
על גבי מים. ומאותה גזרה שוה נלמד גם דין סוטה מדין אפר פרה 102
אדומה, ומה כאן - באפר פרה אדומה, אין דין זה לעיכובא, אלא אם 103
הקדים את העפר למים כשיר, אף להלן - לגבי סוטה, אם הקדים את 104
העפר למים, בדיעבד כשיר. שואלת הגמרא, והתם - באפר פרה, מנלן 105
שאם הקדים את האפר למים בדיעבד כשר. ומישבת, תרי קראי בתיבי 106
בפרה אדומה שלכאורה סותרים זה את זה, בתיבי - ונתן עליו מים חיים', 107
אלמא - משמע שנותן את האפר ברישא ועליו נותן את המים, ובתיבי 108
'מים חיים אל כלי', אלמא - משמע שנותן את המים ברישא אל הכלי, 109
ואין דבר בכלי החוצץ בין המים לכלי בשעת נתינתם. הא כיצד מקיימים 110
את שתי המשמעויות הללו, אם רצה ליתן תחילה זה - המים נותן, ואם 111
רצה ליתן תחילה זה - האפר, נותן וכשר. אלא שלומדים בגזירה שוה 112
מסוטה שלכתחילה יתן את המים ועליו יתן את האפר. מבאר הגמרא, 113
ורבנן הסוברים לגבי מי סוטה שאף בדיעבד אם הקדים ליתן עפר למים 114
פסול, סוברים שגם לגבי אפר פרה אדומה הדין כן. ומיישבים את סתירת 115
הפסוקים באופן זה, שמה שנאמר 'ונתן מים חיים אל כלי' הוא בדיקא 116

והתנא של המשנה בנגעים שסובר שמגולח את כל גופו בלעצא אף 1
בתגלחת שניה, אינו משום הלכה למשה מסיני, אלא מני רבי עקיבא 2
היא, שאינו דורש את התורה בכלל ופרט כרבי ישמעאל, אלא בדרוש 3
רבינו ומיעוטי' - ולדבריו הכלל האחרון בא לרבות אף דברים שאינם 4
כעין הפרט, ולכן סובר שצריך לגלח אף מקומות שאינם כעין הפרט, 5
כלומר שאינם נראים ואינם מקומות כינוס שער. ומצינו שלדעה שדורשת 6
את התורה בריבוי ומיעוט, צריך לגלח כל גופו. דתניא בברייתא, נאמר 7
בפסוק 'והיה כיום השביעי יגלח את כל שערו' ריבה הפסוק שיגלח 8
את כל שערו, ולאחר מכן נאמר 'את ראשו ואת זקנו ואת גבת עינו', 9
מיעט הפסוק שאינו צריך לגלח אלא מקומות כעין אלו. ובמה שנאמר 10
בהמשך 'ואת כל שערו יגלח' חזר הפסוק וריבה שצריך לגלח אף שאר 11
מקומות, והכלל הוא שבאופן שהפסוק ריבה ומיעט וריבה, הריבוי 12
האחרון חזר וריבה חבל, מאי ריבה בריבוי זה, ריבה דכחליה גופיה - 13
שאף מקומות שאינם נראים ואינם מקום כינוס שער צריך לגלח. ומאי 14
מיעט - איזה מקום התמעט מהפרט, מיעט שיער שכתוף החוטם - 15
שאת מקום זה אין צריך המצורע לגלח בתגלחת שניה, כיון שאינו דומה 16
כלל לפרט. 17

חזרת הגמרא למה שהסתפקה ושואלת, מאי תוי עליה - האם אפר כשר 18
למי סוטה במקום העפר או לאו. מביאה הגמרא ראיה, תא שמע, דאמר 19
רב הונא בר אשי אמר רב, אם אין שם - בקרקע המשכן עפר למי 20
הסוטה, מביא רבובית ירק - פירורי ירק שנרקב והתפורר ונעשה כעין 21
עפר, ומקדש בהנחתו על קרקע המשכן ומתקדש בכך ואחר כך נותנו במי 22
סוטה, ואם כן הוא הדין שאפר כשר למי סוטה. דוחה הגמרא, ולא היא 23
- אין הדימוי נכון, אלא דוקא רבובית ירק הוא דתנאי עפר ולכן ראוי 24
למי סוטה, אך אפר לא תנאי עפר ואינו ראוי למי סוטה. 25

כדי שיראה על המים. תנו רבנן, שלשה דברים שנינו בהם שצריכין 26
שיראו ויניכרם לעין, במשנתנו נתבאר כן לגבי עפר סוטה שצריך לנתן 27
כשיעור שיראה על פני המים. ואמר פרה - כשעושה מי חטאת ומלת 28
את אפר הפרה במים, צריך שיתן כשיעור שיראה האפר על פני המים. 29
ורוק יבמה - כשממאן היבם ליבם את אשת אחיו וחולצת לו להיות 30
מותרת לינשא, אמרה התורה 'ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים, וחלצה 31
נעלו מעל רגלו וירקה בפניו', וממה שנכתב 'לעניני הזקנים' משמע שהרוק 32
ניכר. משום רבי ישמעאל אמר, אף דם צפור - הנעשה בטהרת 33
מצורע, צריך ליתנו כשיעור שיהיה הדם ניכר במים. שואלת הגמרא, מאי 34
טעמא דרבי ישמעאל שדם הציפור צריך להראות. ומבאר, דכתב 35
לגבי טהרת המצורע 'את הצפור החיה יקח אותה ואת עץ הארץ ואת שני 36
התולעת ואת האזוב וטבל אותם בדם הצפור וגו'', ותניא בברייתא, 37
אם היה נאמר רק בדם, יכול - היינו יכולים לפרש שיתבלם רק בדם 38
ולא במים, תלמוד לומר - לכך נאמר גם 'במים' ואי' היה נאמר רק 39
במים, יכול - היינו יכולים לפרש שיתבלם רק במים ולא בדם, תלמוד 40
לומר - לכך נאמר גם בדם, הא כיצד מקיים שניהם, מביא מים מערב 41
בהם דם צפור, וצריך שיהיו המים כשיעור שדם ציפור ניכר בהן 42
ומקיים בזה טבילה בדם ובמים. ובמה הוא שיעור המים שדם הציפור 43
ניכר בהם - רביעית. 44

מבאר הגמרא, ורבנן שלא מנא את דם הציפור בכלל הדברים שצריכים 45
שיראו, סוברים שאין להוכיח מהפסוק שצריך הדם להיות ניכר במים, 46
אלא מהוא - הפסוק הוצרך לגופיה - לעיקר הדין שצריך להטביל בדם 47
ובמים, דהכי קאמר רחמנא במה שאמרה 'וטבל אותם ואת הצפור 48
החיה בדם הצפור השחוטה על המים', שאמביל בדם ובמים יחדיו, אך 49
אין צריך שיהיה ניכר. מבאר הגמרא ורבי ישמעאל, מנן למד שצריך 50
שיהיה ניכר, הרי הוצרך הפסוק ללמדנו את עיקר הדין. מתרבת הגמרא 51
אם כן - כדעת רבנן, שלא בא הכתוב אלא להשמיענו שיתבלם בדם 52
ומים ואף שאין הדם ניכר, לכתוב רחמנא רק 'וטבל בהם', שהרי כבר 53
נאמר בפסוק הקודם ששוחט את הציפור על המים החיים והדם מעורב 54
במים, בדרם ובמים' למה לי - מדוע הורה התורה וכתבה כן, בהכרח 55
לניכר - להשמיענו שצריך שיהיה הדם ניכר במים. מבאר הגמרא, 56
ורבנן שנחלקו על רבי ישמעאל סברו שאין להוכיח כן, משום שאי' כתב 57
רחמנא 'וטבל בהם' ולא היה נכתב 'בדם ובמים', הנה אמינא שאין 58

ביאורים למסכת סוטה דף יז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מוכן המאור"

מֵיעֻמָּא - באה למעט שאינו כותב צוואות וקבלות.
 שואלת הגמרא, מדוע לדעת רבי מאיר כותב הכהן אף את הפסוק 'אם
 לא שכב איש אותך וגו' הנקי, וְהָא לִית לִיה לְרַבִּי מֵאִיר בעלמא, שדי
 לומר בלשון לאו, וְנָדַע שֶׁמִּכְלָל שֶׁאִמְרָא לֹא אֵתָּה שׁוֹמֵעַ את ההיפך -
 הן, וממילא מפסוק זה משמעו ברכה, לא נשמעת קללה - שאם שטתה
 לא תנקה, ואם כן מדוע כותבים אותו במגילת סוטה, שאין כותבים בה
 אלא הקללות שנאמרו לה אם שטתה. מבארת הגמרא, אֲמַר רַבִּי תַנְחִיָּם
 יש בפסוק זה משמעות קללה, כיון ש'הִנֵּקוּ' בְּתִיב בְּכַתִּיב חֹסֵר וְלֹא הִינֵקוּ,
 ונדרש הפסוק בשני אופנים, אם לא שטית טומאה תחת אישך, הנקי -
 מלשון נקיות, ואם שטית, חנקי - מלשון חנק.
 דְּרִישׁ רַבִּי עֲקִיבָא, אִישׁ וְאִשָּׁה נִשְׂוִים שְׁכָבוּ - הולכים שניהם בדרך
 ישרה ואינם נואפים, שְׂכִיבָה שְׁרִייה בְּיָדֵיהֶן, שְׁרִי שְׁמוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה נִמְצָא
 בהם, יו"ד באיש וה"א באשה. לֹא זָכוּ - אינם הולכים בדרך ישרה,
 הקב"ה מסלק שמו מביניהם, הַיּוֹד מֵהָאִישׁ וְהַה"א מֵהָאִשָּׁה, ונמצא שהם
 אש ואש, והאש אֵשׁ אוֹכֵלֶתָּ, אֲמַר רַבָּא, אִם לֹא זָכוּ, וְהָאִשָּׁה - האש
 של האשה, עֲדִיפָא - קשה יותר וממחרת לאכול, מִקְדָּאִשׁ מִשֵּׁל הָאִישׁ,
 (מֵאִי מַעְיָא), מִשּׁוּם שֶׁהָאִ - אש של האשה מְצַרָּה - גם לפני
 שהסתלקה הדי"א היו האותיות אש יחד, ולכן נדלקת האש מחד, וְהָאִ -
 אש של האיש, לֹא מְצַרָּה - הַיּוֹדִי שֶׁל הַשְׂכִּיבָה הַפְּסִיקָה בִּאֲמָצַע.
 אֲמַר רַבָּא, מִפְּנֵי מָה אֲמָרָה תּוֹרָה הָבָא עָפָר לְסוּמָה, לומר שאם זָכָתָה
 - שנמצאה טהורה שלא זינתה, יוֹצֵא מִכֶּהֱנָה בִּן כְּאֲבֵרָהָם אֲבִינוּ, דְּכִתִּיב
 בִּיה 'זֹאנְכִי עָפָר וָאֶפֶר', ואם לא זָכָתָה - שזינתה, תמות ותחזור
 לַעֲפָרָה. עוד דְּרִישׁ רַבָּא, שֶׁכֹּכֵר שֶׁאֲמַר אֲבֵרָהָם אֲבִינוּ 'זֹאנְכִי עָפָר
 וָאֶפֶר', והראה את מידת ענוותנותו, וְכֹי בְּנֵי לֵב מְצוֹת הַשִּׁיבוֹת לַעֲפָר
 ואפר, למצות אֶפֶר פָּרָה אֲדוֹמָה, וְעָפָר כּוֹסֶה. שואלת הגמרא וכי רק
 אלו המצוות שייכות בעפר ואפר, וְהָאִיכָא נִמִּי מְצוֹת עָפָר בִּיפוֹי הָדָם,
 ומדוע לא אמר שזכו לזה בזכות אמירת אברהם 'זֹאנְכִי עָפָר וָאֶפֶר'.
 מתרצת הגמרא, הָתָם בְּמִצְוֹת כִּסּוּי הָדָם, הִכְשָׁר מְצוֹת אִיכָא - יש בזה
 קיום מצוה, אך הִנָּחָה לִיכָא - אין הנאה מעצם קיום מצוה זו, אבל אפר
 פרה ועפר סוטה, יש הנאה בקיומם, באפר פרה, שנטהרים מטומאת מת
 וכן מכפר על עוון העגל, ובעפר סוטה, שמביא שלום בין איש לאשתו. וכן
 שמברר אם זינתה, ואם יתברר שזינתה יועיל שלא ירבו ממזרים בישראל,
 ואם לא זינתה יועיל שנפקדת בורע וכן מבטלת הלעז מעל בניה.
 עוד דְּרִישׁ רַבָּא, שֶׁכֹּכֵר שֶׁאֲמַר אֲבֵרָהָם אֲבִינוּ, 'אִם מְחֻטָּ וְעַד שְׂרוֹף
 נָעַל וְאִם אָקָם מִכָּל אִשֵּׁר לֹא' - שנתרחק מן הגזל, וְכֹי בְּנֵי כִגְדֹז זֶה לֵב'
 מְצוֹת, כגד מן שאמר 'מחוט' זכו לחט שֶׁל תִּכְבֵּלָה, וכגד מה שאמר
 'שרוף נעל' זכו לזריעה שֶׁל תִּפְלִין. שואלת הגמרא, בְּשִׁלְמָא רַצְיוּעָה
 שֶׁל תִּפְלִין יש הנאה מעצם קיום המצוה, דְּכִתִּיב 'וִירָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ
 כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיהֶם וִירָאוּ מִמֶּךָ', וְתִנָּתַם בְּבִרְיִיתָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל
 אֲמַר כִּיצַד רֹאִים שֵׁם ה' נִקְרָא עַל יִשְׂרָאֵל, אֱלֹו תִּפְלִין שֶׁכָּרָאֵשׁ -
 שיש בהם רוב השם של הקב"ה, שֶׁהִשְׁתִּין כְּתוּבָה בְּקֶמֶט הָעוֹר שֶׁבְּכַתִּיבִם,
 וְהַדְלַת בְּרִצְעוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה עַמֵּי הָאָרֶץ יִרְאוּ מִיִּשְׂרָאֵל וְזוּ הִיא הַהִנָּה
 מִמְּצוֹת תִּפְלִין. אֱלֹא חוּט שֶׁל תִּכְבֵּלָה מֵאִי הִיא הַהִנָּה שֶׁיֵּשׁ לִישְׂרָאֵל
 מִמְּצוֹה זֶה, וְהִיא הַתִּבְאָר שֶׁלָּא אֲמַרִּים 'בִּשְׂכַר וכו' אלא על מצוה שיש
 בהנאה בקיומה. מתרצת הגמרא, יש הנאה בקיום מצוה זו, דְּתִנָּתַם
 בְּבִרְיִיתָא שֶׁל הַמִּקְיִים מְצוֹת צִיצִית כְּאִילוּ הַקֶּבֶל פְּנֵי שְׂכִינָה, שְׁתִּיךְ רַבִּי
 מֵאִיר אֲמַר, מָה נִשְׁתַּנָּה צִבְעַת הַתִּכְבֵּלָה שֶׁנִּשְׁטָר לִיתְנוּ בְּצִיצוֹת יוֹתֵר מִכָּל
 מִינֵי צִבְעוֹנִין. מִפְּנֵי שֶׁהַתִּכְבֵּלָה דּוֹמָה מֵרֵאשִׁיתָה לָּם, וְיֵם דּוֹמָה הִוא
 בְּמֵרָאשֵׁי לְרִנָּה, וְדִקְדָּה דּוֹמָה לְכֶסֶף הַקְּבֹד. שֶׁנֶּאֱמַר לִגְבִי הִרְקִיעַ
 "וִירָאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רִגְלֵיוּ בְּמַעֲשֵׂה לְבִנְתָּה הַסִּפִּיר וּבְעֵצִים
 הַשָּׁמַיִם לְמַהֲרָה", וְכִתִּיב לִגְבִי כִסָּא הַכְּבוֹד "כְּמֵרָאֵה אֲכֹן סִפִּיר דְּמוֹת
 כְּסֵא", הִרִי שֶׁהִסְפִּיר שְׁהוּא הִרְקִיעַ דּוֹמָה לְכִסָּא הַכְּבוֹד.
 משנה. המשנה מבארת דיני כתיבת מגילת סוטה הנכתבת בספר שהוא
 קלף. אִינוּ בּוֹתֵב אוֹתָהּ לֹא עַל הַלּוֹחַ שֶׁל עֵץ, וְלֹא עַל הַנִּייר הָעֲשׂוּי
 מֵעֲשָׂבִים שְׁכּוֹתִשִׁים אוֹתָם וּמִדְּבָקִים אוֹתָם בְּדָבָק, וְנִעֲשֶׂה כְּעוֹר שֶׁנִּתֵּן
 לְכַתּוֹב עָלָיו, וְלֹא עַל

פרשת סוטה נחלקת לשלושה ענינים. האחד, 'ציוויים' - הפסוקים בהם
 מצווה התורה מה לעשות בענין סוטה. השני, 'שבועות, אלות וקללות',
 שהם הפסוקים בהם מבוארות השבועות, האלות והקללות שיחולו על
 האשה אם אכן זינתה. והשלישי, 'קבלות', שהם הפסוקים בהם נכתב
 שמקבלת האשה על עצמה את השבועות, האלות והקללות שמחיל
 עליה הכהן. ונחלקו התנאים מה היה כותב הכהן במגילת הסוטה ונמחק
 במים.
 משנה. בָּא לֹו הַכֹּהֵן לְכַתּוֹב אֶת הַמְּגִלָּה שֶׁל הַסּוֹטָה, מֵאִיָּהּ מְקוֹם -
 פסוק הוּא בּוֹתֵב, לדעת רבי מאיר מתחיל לכתוב ב'אִם' לֹא שֶׁכָּב
 אִישׁ אוֹתָךְ וְגו', וְאֵת כִּי שְׂמִיתָ תַּחַת אִישְׁךָ הַנָּקִי מִמֵּי הַמֵּרִים הַמֵּאֲרָרִים
 הָאֵלֶּה". וְאִינוּ בּוֹתֵב אֶת תַּחֲזִילַת הַפֶּסוּק שֶׁנֶּאֱמַר לֵאמֹר מִכֹּן, 'וְהִשְׁבִּיעַ
 הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בִּשְׁבַעַת הָאֵלֶּה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה, אֵלֶּה מִדְּלָג עַל
 חֶלֶק זֶה וְבוֹתֵב אֶת הַמִּשְׁךְ הַפֶּסוּק "וְתֵן ה' אוֹתָךְ לָאֵלֶּה וְלִשְׁבָּעָה בְּתַת
 ה' אֶת יָרִיכְךָ נֹפֶלֶת וְאֵת בִּטְנְךָ צָבָה, וְכֹא הַמִּים הַמֵּאֲרָרִים הָאֵלֶּה
 בְּמַעֲשֶׂיךָ, לְצָבוֹת כְּמֵן וְלִנְפֹל יָרֵךְ", עַד כֵּאן כּוֹתֵב הַכֹּהֵן בְּמִגִּילַת סוֹטָה,
 וְאִינוּ בּוֹתֵב אֶת מַה שֶׁנֶּאֱמַר בְּהַמִּשְׁךְ הַפֶּסוּק "וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אָמֵן".
 רַבִּי יוֹסִי אֲמַר מִתְחִיל לְכַתּוֹב מֵאִם לֹא שֶׁכָּב אִישׁ אוֹתָךְ וְגו', וְלֹא הִיָּה
 מִפְּסִיק בְּכַתִּיבַת הַפֶּרָשָׁה כְּסִדְרָה, אֵלֶּה הִיָּה כּוֹתֵב גַּם תַּחֲזִילַת הַפֶּסוּק
 'וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בִּשְׁבַעַת הָאֵלֶּה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה, וְגַם אֶת
 הַקֶּבֶלָה שֶׁמִּקְבֵּלַת עַל עֲצָמָה "וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אָמֵן". רַבִּי יְהוֹדָה אֲמַר
 כָּל עֲצָמָה אִינוּ בּוֹתֵב - יוֹדֵה הַכֹּהֵן בְּעֲצָמָה, וְלֹא יִכְתּוֹב אֶלָּא אֶת הָאֵלֶּה
 הַמְּפֹרָשׁוֹת בְּפִסְקִים, "וְתֵן ה' אוֹתָךְ לָאֵלֶּה וְלִשְׁבָּעָה וְגו'", וְכֹא הַמִּים
 הַמֵּאֲרָרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲשֶׂיךָ וְגו', וְאִינוּ בּוֹתֵב מַה שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוּמֵי הַפֶּסוּק
 "וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אָמֵן".
 גְּמָרָא. שואלת הגמרא, בְּמֵאִי קָא מִיפְלִי - מַה טַעַמָם שֶׁל הַתְּנָאִים
 שֶׁנִּחְלְקוּ מֵהִיכָן הִיָּה כּוֹתֵב. וּמִשְׁבִּיבָה, בְּהָא קָרָא קְמִיפְלִי - נחלקו כיצד
 לדרוש המקרא "וְכַתֵּב אֶת הָאֵלֶּה הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בְּכֶסֶף", רַבִּי מֵאִיר
 סָבַר, אִם הִיָּה נֶאֱמַר 'וְכַתֵּב אֶת אֱלֹוֹת', הֵיָּינוּ סְבוּרִים שֶׁאִינוּ כּוֹתֵב אֵלָּא
 אֶת הָאֱלֹוֹת מִשֵּׁם - הַמְּפֹרָשׁוֹת בְּפִסְקִים, לִכְךָ נֶאֱמַר 'הָאֱלֹוֹת', לְרִבּוֹת
 - שְׁכּוֹתֵב גַּם אֶת הַקֶּלְלוֹת הַבָּאִוֹת מִחֻמַּת בְּרָכוֹת. וְמַה שֶׁנֶּאֱמַר 'אֵלֶּה'
 שֶׁמִּשְׁמַעוֹ שִׁיכְתּוֹב אֱלֹוֹת אֵלֹו וְלֹא אַחֲרוֹת, לְמַעֲוִי - שֶׁאִינוּ כּוֹתֵב
 בְּמִגִּילַת סוֹטָה אֶת הַקֶּלְלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה - קִלְלוֹת שֶׁנֶּאֱמַרוּ בְּפִרְשַׁת
 כִּי תִבְאֹו, וְמַה שֶׁנֶּאֱמַר 'הָאֱלֹוֹת' בִּיתוֹר הַה"א, לְמַעֲוִי - שֶׁאִינוּ כּוֹתֵב אֶת
 הַצְּוֹאוֹת שֶׁצִּיּוּתָהּ הַתּוֹרָה לִכְתּוֹב לְהַשְׁבִּיעַ אֶת הָאִשָּׁה, וְקִבְלוֹת הָאִשָּׁה,
 שְׁאוֹמֶרֶת אָמֵן. וְרַבִּי יוֹסִי הַסּוֹבֵר שֶׁלֹּא הִיָּה מִפְּסִיק, סָבַר שְׁבוּלָהּ - כֹּל
 הַדְּרָשׁוֹת נִדְרָשׁוֹת בְּרִקְקָמָתָה - כִּפִּי שֶׁדִּרְשׁ רַבִּי מֵאִיר, מִלְבָּד מַה שֶׁדִּרְשׁ
 רַבִּי מֵאִיר מִהַה"א שֶׁל 'הָאֵלֶּה' שְׁבַא לְמַעַט צְוֹאוֹת וְקִבְלוֹת, עַל זֶה חֶלֶק רַבִּי
 יוֹסִי וְסָבַר שֶׁמִּמָּה שֶׁנֶּאֱמַר 'וְכַתֵּב אֶת הָאֵלֹוֹת הָאֵלֶּה', הִיתּוֹר שֶׁל 'אֵת' בֹּא
 לְרִבּוֹת שְׁכּוֹתֵב גַּם צְוֹאוֹת וְקִבְלוֹת. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא, וְרַבִּי מֵאִיר שֶׁלֹּא
 דִּרְשׁ כֵּן, הוּא מִשּׁוּם שֶׁאֵתִים לֹא דְרִישׁ בְּכָל הַתּוֹרָה. וְרַבִּי יְהוֹדָה הַסּוֹבֵר
 שְׁכּוֹתֵב רַק מִיָּתֵה ה' אוֹתָךְ, וְכֵן אִינוּ כּוֹתֵב אֶת הַקֶּבֶלָה שֶׁבְּסוּף הַפֶּרָשָׁה,
 טַעַמָּה, שְׁבוּלָהּ הַה"א שֶׁנֶּאֱמַרוּ בְּפִסְק בְּמַעֲוִי דְרִישׁ לָהּ - בָּאִים
 לְמַעַט, וְכֵן דִּרְשׁ, 'אֱלֹוֹת מִשֵּׁם - שְׁכּוֹתֵב אֶת הָאֵלֹוֹת הַמְּפֹרָשׁוֹת
 בְּפִסְקִים, 'הָאֱלֹוֹת', הַה"א בֹּאֵה לְמַעֲוִי שֶׁאִינוּ כּוֹתֵב קִלְלוֹת הַבָּאִוֹת
 מִחֻמַּת בְּרָכוֹת - דִּהֵינּוּ אִם לֹא שֶׁכָּב וְגו', 'אֵלֶּה' בֹּא לְמַעֲוִי שֶׁאִינוּ
 כּוֹתֵב אֶת הַקֶּלְלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה, וְהָאֵלֶּה' בֹּא לְמַעֲוִי צְוֹאוֹת
 וְקִבְלוֹת.
 שואלת הגמרא, וְרַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר שֶׁהָאֵת שֶׁל 'הָאֵלֹוֹת' בֹּאֵה לְרִבּוֹת
 שְׁכּוֹתֵב גַּם קִלְלוֹת הַבָּאוֹת מִחֻמַּת בְּרָכוֹת, וְהַה"א שֶׁל 'הָאֵלֶּה' בֹּאֵה לְמַעַט
 שֶׁאִינוּ כּוֹתֵב קִלְלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה, מֵאִי שֶׁנֶּאֱמַר הָאֵת שֶׁל 'הָאֵלֹוֹת'
 דְּמִרְבִּי בִיָּה - שֶׁדִּרְשׁ שְׁבָאֵה לְרִבּוֹת, וְכֹא שֶׁנֶּאֱמַר הָאֵת שֶׁל 'הָאֵלֶּה'
 דְּמַעֲוִי בִיָּה - שֶׁדִּרְשׁ שְׁבָאֵה לְמַעַט, וְאִינוּ סוֹבֵר כְּרַבִּי יְהוֹדָה שֶׁשִּׁנִּיהֶם
 בָּאוּ לְמַעַט. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא, סָבַר רַבִּי מֵאִיר שֶׁ"ה" דְּנִבְיָה דְּרִיבּוּנָא - ה"א
 שֶׁנֶּאֱמַרֶה תַּחֲזִילַת 'הָאֵלֹוֹת', שְׁהִיא מִילָה שְׁבָאֵה לְרִבּוֹת - שְׁכּוֹתֵב אֶת
 הָאֵלֹוֹת, רִיבּוּנָא הִיא - בֹּאֵה לְרִבּוֹת שְׁכּוֹתֵב גַּם קִלְלוֹת הַבָּאוֹת מִחֻמַּת
 בְּרָכוֹת, וְאִילוּ ה"ה דְּנִבְיָה דְּמַעֲוִי - ה"א שֶׁנֶּאֱמַרֶה תַּחֲזִילַת 'הָאֵלֶּה',
 שְׁהִיא מִילָה שְׁבָאֵה לְמַעַט - שְׁכּוֹתֵב אֱלֹוֹת אֵלֹו וְלֹא שֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה,

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יז עמוד א

תוספות

האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות. תימה לרבי דהכא דריש ר"מ ה"י
דהאלות ובפ"ק דהוריות (ק"ה ע"ג) אמר ר"מ קהל הקהל לא דריש ותו
איכא למיתמה דר"י דריש הכא ה"י דריבויא למעט והתם דריש קהל הקהל
לרביא ותו קשיא דר' יהודה אדרבי יהודה דהכא משמע דלא דריש את האלות
ובפ"ק דמנחות (ק"ה ע"ג) אמר ר"י סבר את וכל
הלבונו? לרבות (קורטן) אחר:

אמר רבי תנחום הנקי כתיב. הכא פרש"י
דתרוש הכי טומאה תחת אישך
חינקי אבל בסוף פרק שבועת העדות (פסוק)
ק"ה ע"ג) פירש הנקי בלא י"ד כמו חנקי וקאי
אקרא דבתריה ואת כי שטות דמשמע הכי
חנקי ממיה הגומים האלה ואת כי בשבית
והתם אמר כי לית ליה לר"מ מכלל לאו
אתה שומע הן בממונא באיסורא אית ליה
וסוטה איסורא דאית ביה ממונא הוא
ונשאל רבי וזה בפ"ק דנדרים (ק"ה ע"ג) אמר
בגמרא מאי לחולין לא חולין ליהוי אלא
לקרוב מני מתני' אי ר"מ לא לית ליה מכל
לאו וחכי דייק נמי בסוף הפירק (ס"ג ע"ג) ובשית
פרק שני (ק"ה ע"ג) אע"ג דאיסורא גרידתא הוא
והשיב רבי דהתם נמי איסורא דאית ביה
ממונא הוא שאסר ממונו על חבריו:

מפני שהתכלת דומה לים. בירושלמי
דפ"ק דברכות מגיד שהתכלת
דומה לים והים דומה לעשבים ועשבים
לרקיע ורקיע לכסא והכסא לספיר ובתיב
ואראה והנה (על) ואלו הרקיע וגו' (ויקרא י"ג)
אינו כותב וכו' על הנייר אלא על
המגילה. תימה בפ' המוציא (פס"ה ע"ה)
דחנן קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה
שבחפילין שמה ישראל אמאי לא קתני
פרשת סוטה דשעורא זוטא טפי אורי'
דפרשת סוטה לא שכיח בפרשת תפילין
ואמרין התם (ק"ה ע"ה) כל מילתא דשכיח ולא
שכיח אולר רבנן בחר שכיח לקולא: **לא** על
הלוח ולא על הנייר אלא על המגילה. תימה
אמאי לא מריבין כל מילי מוכתב כדאמרין
פרק דרש"י (ק"ה ע"ה) ספר אין לי אלא ספר
מנן לרבות כל דבר ת"ל וכתב מ"מ אם כן
מה ת"ל ספר מה ספר שאין בו רוח חיים
ורבנן אי כתב בספר כדאמרת אלמא כל
היכא

והאיכא נמי עפר פיסיו הדיס? התם הכשר מצוה איכא, הנגה ליכא. דרש רבא: בשכר שאמר
אברהם אבינו 'אם מחוט ועד שרוף נעל' וכו' בניו לשתי מצות: חוט של תכלת ורצועה של תפילין.
בשלמא רצועה של תפילין, דכתיב 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליו' ותניא, ר' אליעזר
הגדול אומר: אלו תפילין שפיראש. אלא חוט של תכלת מאי היא? דתניא, היה ר' מאיר אומר: מה
נשתנה תכלת מפל מיני צבעונין? מפני שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא
הקבוד, שנאמר: 'וראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר'
ובתיב: 'כמראה אבן ספיר דמות כסא: מתני' אינו כותב לא על הלוח ולא על הנייר, ולא על

הדפירתא

מתני'. מואם לא שכתב איש אותך. ואם לא ששית טמאה וגו', שהן קללות
הבאות מחמת ברכות. דמשמע הא אם ששית לא הנקי, ואת כי ששית טמאה תחת
אישך וכו' נטמאת וגו' יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך וגו' ובאו המים
המאירים וגו', וכן הן סודרין בפרשה, אלא שהשביעי הכהן את האשה בשבועת
האלה ואמר הכהן לאשה מפסיק בראש

יתן ה' אותך, ואינו כותבו דאינו אלא
צוואה שמצוה הכהן להשביעה, וגם בסוף
ובאו המים המאירים במעין לצבות כסן
ולנפיל ירך אינו כותב סוף המקרא ואמר
האשה, דהיינו קבלה שהאשה תקבל עליה
שבועה, ואין זו מה האלות: לא היה
מפסיק. משתחיל אם לא שכתב איש אותך
עד אמן אמן, שהיה כותב צוואה ודוהשביע
הכהן את האשה וקבלה דואמרה האשה
אמן אמן: כל עצמו, לשנא בעלמא הוא.
יתר בעצמו שלא יתא כותב אלא אלות
לבדו, ואפלו אם לא שכתב איש אותך והנקי
לא היה כותב, וכ"ש והשביע הכהן, ואינו
כותב ואמרה האשה אמן אמן שהוא סוף
המקרא והיה: נגמ' אלות ממש. יתן ה'
אותך, ובאו המים המאירים האלה במעין
וגו': קללות הבאות וכו', הנקי מפי
המרים: אלה. מיעוטא הוא: שבמשנה
תורה. דאי כתב קרא וכתב את האלות
בספר הנה משמע אלות שבמשנה תורה.
יבכה ה' בשפחת, דאלה איקור דכתיב והיה
בשמעו את דברי האלה הזאת וגו' (דברים
ט"ו): צוואות, והשביע הכהן את האשה.
דלא תיקא לא ידלג, הלכך איצטרך
למעטינהו וקבלת אמן. ולקמיה פריך מ"ש
האי ה"י דמריבא ביה ומש האי ה"י דממעט
ביה: כלהו. ורביא בךקאמרת, אלות אלות
ממש, האלות הקללות הבאות מחמת
ברכות, אלה למעוטי שבמשנה תורה
ושבתורת כהנים, אבל ה"י דהאלה לא
תדרוש למעוטי צוואות וקבלות, דאתא את
ורבינהו, וה"י דהאלה אורחיה הוא: ור"י
כלהו. דקריה מעוטי דריש להו:
דלגפי רבוי. דהאלות דקאי אוקתב: דלגפי
מעוטי. אלה למעוטיא הוא, אלה ולא
אחרות: והא לית ליה לר"מ מכלל לאו
אתה שומע הן, דשמעין ליה דבכי תנאי
כפול, דחנן ר"מ אומר כל תנאי שאינו
כתנאי בני גד ובני ישראל אינו תנאי, דכתיב
ביה אם יעברו ואם לא יעברו, הא לא
כפליה מכלל לאו לא תשמע הן: א"ר
תנחום הנקי כתיב. בלא י"ד, דמשמע
הנקי אם לא שכתב, ותדרוש הכי טמאה
תחת אישך חנקי: וכו'. ללכת בדרך ושרה
שלא יתא הוא נואף ולא היא נואפת:
שכינה ביניהם. שהרי חלק את שמו ושכנו
ביניהן, ירד באיש והי' באשה: לא וכו' אש

אובלתן. שהקט"ה מסלק שמו מביניהן ונמצאו אש ואש: ודאשה עדיפא מדאיש. אש של אשה קשה וממקרת לאכול ולפרע משל איש: מאי טעמא האי מיצרה.
אש של אשה נוחה להדליק מהר, שאין אות של שם מפסיק אלא מחבר הוא ונקרא אש, אבל של איש אין אותיות של אש מצטרפות יחד, שהי"ד של שכינה מפסיקת:
הנגה ליכא. ואין זה קבול שכתב, אבל כן יש הנגה, בסוטה לתת שלום ושלם ירבה ממזרים בישראל אם זונה היא, ואם נקתה ונרצעה זרע, ומבטלת לעז מעל בניה,
ואפר פרה לטחור ולזכות את ישראל ממעשה העגל: בשכר אם מחוט ועד שרוף נעל. שהברית עצמו מן הגול: חוט של תכלת. כנגד מחוט, ורצועה של תפילין
כנגד שורף, דהיינו רצועה: בשלמא רצועה של תפילין, קבול שכתב הוא דאיכא הנגה דכתיב וכו', אבל חוט של תכלת של ציצית מאי הנגה איכא? מה תפילין
תכלת. שהוקדש הכותב לציצית: שהתכלת דומה לים כו'. בא ללמדנו שכל המקום מצות ציצית כאלו הקביל פני שכינה, והכי תניא לה בספרי, וואיצטרבינו כל
הני, משום דלא אשכחן קראי אלא ברקיע שדומה לכסא הקבוד, הלכך תכלת דומה לים וים דומה לרקיע, ותכלת לא דמי לרקיע כל כך אלא דומה לדומה, כמו
תכלת דומה למראה הים, ואין קווינו דים דומה למראה הרקיע: ורקיע דומה לכסא הקבוד. קראי קדריש, דכתיב ברקיע כמעשה לבנת הספיר, ובתיב ככסא הקבוד
כמראה אבן ספיר דמות כסא: מתני' לוח. של עץ: גייר. של עשבים שבוטשין ומדבקין אותן בדבק שקורין גליד' ונעושו כמו עור:

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יז עמוד ב

תוספות

היכא דכתיב בספר כ"ע מודו דמרבין כל מילי בר מדבר שיש בו רוח חיים מיהו לפי ר"ת לא קשיא מידי דפי' התם בכלל ופרט וכלל דרשין ליה דחור וכתב ונתן לה (ספר כריתות) אבל הכא כלל ופרט הוא ואין בכלל אלא מה שבפרט אי' התם קרא יתירא הוא דקא דריש משום דכתיב תרי זמני וכתב לה ספר כריתות וביירושלמי מקשה ליה נמי הכא כתיב ספר והכא כתיב ספר הכא את אומר כל דבר שהוא בתלוש והכא את אומר הכין שנייא היא הכא דכתיב בספר אבל בגמרא דידן לא אמר התם הכי דאמר אי כתיב בספר כדקא אמרת דהוי מרבין כל מילי דתלוש בר מדבר שיש בו רוח חיים ירושלמי תניא ר"א בן שמוע אומר אין כותבין על עורות בהמה טמאה אמר ר"ש מכיון דאיתמר למחוקה

ניתנה למחא אתו כותב תני ר"א ובר שמעון אומר רואה אני את דברי ר"א בן שמוע מדברי אבא שמא תאמר איני שותה ונמצא השם נגזר על עור בהמה טמאה ותו התם ר' לוי בר סיסי בעי קמיה רבי מגילת סוטה מהו שתטמא את הידים א"ל הרי זו שאלה אי' יוסי אינה שאלה כלום גזרו על הספרים שיטמאו את הידים לא מפני קדושתן וזו למחוקה נתנה לא צריכא ודלא הוילא ונתנה למחוקה:

שנאמר ומחא כתב שיכול למחוק. בירושלמי אי מחא יכול במשקה או במי פירות ת"ל וכתב הא כיצד כתב שיכול למחוק ואזו ידיו שאין בו קנקנתום והא תני אם מחק מתוך הספר כשר תיפתר כהדין תניא דתנא אמר ר"מ כל ימי שהייתי למדין אצל ר' ישמעאל ולא היינו נותנין קנקנתום לתוך הדיו:

מה משפט ביום אף מגילת סוטה ביום. כל מעשה סוטה יליפין מהכא בפ"ב דמגילה (ק"ה כ) דהשקאה ביום רש"י פי' מה משפט ביום בסנהדרין נפקא לן מזהה ביום הנחילו את בניו ולא מסתברא דהא ע"פ התורה כתיב גבי זקן ממרא דמשתעי דיני נפשות והאי קרא דביום הנחילו משתעי דיני ממונות אלא מוהוקע אותם לה' נגד השמש נפקא לן התם דביום ונראה ל' דכל דין סוטה בין גמר בין תחילת פסול בלילה דומיא דדיני נפשות ולא דיני ממונות דתחילת דין ביום אבל גמר דין אפילו בלילה: **דכתיב** וכתב את האלות האלה דכתיבא. תימא לר' לקמן בפרק ואלו נאמרין (ק"ה כ) ואיתא נמי בריש פ"ב דמסכת ברכות (ק"ה יג) ובמסכת מגילה (ק"ה ד) דק"ש לא יקראנה למפרע לרבנן מוהיו ולרבי מדברים הדברים ורבנן הדברים לא משמע להו הילכך איצטריך והיו שלא יקראנה למפרע ואמאי לא נפקא להו מהאלה כי הכא הדברים האלה דכתיבא וי"ל כיון דקיבלו וגמרי מרביתו דשמע אית לן למדרש בכל לשון שאתה שומע איתר לך והיו שלא יקראנה למפרע והאלה דרשי להו דלרשא אחריית: **קודם** שתקבל עליה שבועה פסולה. ירושלמי ר' קרספא אמר איתפלגין ר' יוחנן ור"ל דוד אמר משביע ואח"כ כותב וחד אמר כותב ואח"כ משביע ומפרש טעמא כדי לסמוך שבועה להשקאה והתם משמע דבהכי פליגי מ"ד משביע ואח"כ כותב אית ליה חוקה ותורה מעכב על הסדר ומאן דאמר כותב ואח"כ משביע אית ליה אע"ג דמעכב אינו על הסדר ותימא אי' כמאן ס"ל לא כר"י ולא כר' נחמיה ב"ה הוציאו לו (ומה' ק"ה ס) דמשמע דכ"ע סבירא להו הכא דכתיב חוקה מעכב נמי על הסדר ותמה רבי דבפרק ד' מיתות (פסחים ק"ה מט) אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל מקום ששנו חכמים דרך מנין אין מוקדם ומאוחר חוץ משביע סמננין רב פפא סבא משמיה דרב אמר אף ד' מיתות ואידך בפלוגתא לא קא מיירי רב פפא אומר אף סדר יומא ואידך ההוא לחומרא בעלמא דמשמע הא לאו הכי הוה חשיב ליה ואמאי לא חשיב סדר סוטה דהא איהו אמר הכא כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה ומשמע בירושלמי דבעי כל הפרשה על הסדר ונראה דלא חשיב אלא הכא דשנוין על הסדר אבל סדר סוטה אינה נשנית על הסדר שהרי אין סדר המשנה וסדר הפרשה כמובן כמו שפירשנו בראש הפרק וסדר הפרשה עיקר אבל סדר המשנה אפילו למצוה בעלמא לא ולהכי לא אמר נמי התם דאמר והו סדר תמיד לאפוקי ממצות חליצה אבל לאפוקי מסדר סוטה ליכא למימר דאפילו בדיעבד נמי לא:

כתבה איגרת פסולה. רש"י פירש אגרת בלא שרטוט בספר אמר רחמנא והכלה דמשמע מטיני שהספרים צריכין שרטוט ואי קשיא מאי איריא משום דנקראת ספר תיפוק לי דבלאו הכי אסור לכתוב שום פסוק בלא שרטוט דאמר' בפ"ק דגיטין (ק"ה א) אמר רב יוסף מאן לימא לן דר' אביתר בר סמכא הוא ועוד הא איהו דשלח ליה לרב יהודה בני אדם העולים משם לכאן הן קיימו בעצמם ויתנו הילד בזונה והילדה מכרו בין וישתו וכתב ליה בלא שרטוט וא"ר יצחק שתיים כותבין שלש אין כותבין ואמרין בסוף פרק מצות חליצה (יבמות ק"ה ק"א) אמר אביי האי מאן דכתב גיטא דחליצתא לכתוב הכי אקרינה לידה ממאן יבמי עד יבמי ופירוש דלא מצי למכתב שלש תיבות רצופין בלא שרטוט כדמסיק מר וטרא שירטט וכתב ליה לכולה פרשתא מתקף לה מר בר רב אשי והא לא ניתן ליכתב והילכתא כמר וטרא אע"ג דלא ניתן ליכתב תריץ אי לאו משום דנקראת ספר ה"א אע"ג דאסור לכתוב בלא שירטוט המגילה עצמה אינה פסולה קמ"ל דפסולה ונראה שלא היו המים בודקין ריה מיהו לא ידענא אם שרטט אותה בין שיטה לשיטה לאחר כתיבה אע"ג דבשעת כתיבה כתב באיסורא אי המגילה כשירה בהכי ואי ולא והא דאמר' בהקומץ רבה (מנחות ק"ה כ) ובמגילה (ק"ה יח) הלכתא מוזהא צריכה שירטוט אבל לא תפילין נראה דהכי הילכתא גמירי לה דאין לו לשרטוט תפילין דאי לא תימא הכי אלא הא דפסיק אבל לא תפילין דלא מיפסלי אי כתב בלא שרטוט מיהו צריך לשרטט משום דאסור לכתוב בלא שרטוט אי' הא דמקשה התם מהא דתפילין שבלו אין עושין מהן מוזהא שאין מורידין אותו מקדושה חמורה לקדושה קלה טעמא דאין מורידין אבל משום שרטוט לא ומשני תנאי היא אי הוה מצי לשרטט להו הוה מצי למימר במשורטטין אלא ש"מ דהכי גמירי לה דלא מצי לשרטט להו אבל ר"ת פירש הא דאמר' שלש אין כותבין היינו אם לא שרטט כלל אבל אם שרטט בד' פאות הגליונים אע"פ דלא שרטט בין שיטה לשיטה חשוב שירטוט אפי' לענין ס"ת אלא משום זה אלי ואנוהו (שמות טו) צריך לשרטט בין כל שיטה ושיטה וכן מוכיח בפ"ק דמגילה (ק"ה ט"ז) דברי שלום ואמת מלמד שצריכה שרטוט כאמתה של תורה ופירש ר"ח דלאו היינו ס"ת אלא מוזהא ולישנא דאמתה משמע כיחידה של תורה דהיינו מוזהא דיש בה על מלכות שמים וכן עיקר דאי ש"מ ממש משתעי ההוא קרא דאמת א"כ הא דגסיטין בפ"ב דמגילה (ק"ה יט) מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת נקראת ספר שאם תפרה בפשתן פסולה מאי איריא משום ספר תיפוק ליה משום ואמת ונימא צריכה שרטוט ותפירה כאמתה של תורה אלא ש"מ לשרטוט דמוזהא איצטריך דהתם תפירה ליכא ולענין תפירה נקראת ספר והשתא לא תקשי הא דפסיקין בהקומץ רבה (מנחות ק"ה כ) ובמגילה (ק"ה יח) הילכתא מוזהא צריכה שרטוט תפילין אין צריכין שרטוט ומקשה מהא דתפילין שבלו אין עושין מהן מוזהא לפי שאין מורידין הא משום שרטוט לא ומשני תנאי היא מילא משי במשורטטין ש"מ דאפי' מנהג ליכא הוילא וכן אין צריך לשרטטן גרסינן בירושלמי בפרק במה מדליקין (וציאזת השבת) כל הפסור בדבר ועושהו נקרא הדיוט השתא י"ל הא דאין צריכין שרטוט היינו בין השטין אבל בר' פיאזת צריכין שרטוט דלא גריעי משלש אין כותבין מיהא דפירשו לא תירץ מאי איצטריך למימר גבי מגילת סוטה דפסולה בלא שרטוט כיון דאפילו ס"ת הוא סגי ליה בשרטוט לארבע פיאזת מצאתי בתוספות רבינו יב"א במסכת גיטין שמעתי מר' אליהו הצרפתי שהיה אומר מה שאנו כותבים בכתבים בלא שרטוט ליכא למיחש דלא כתבין לשום פסוק אלא לאמירה בעלמא לפירוש בשלום בישן עברי או לדבר בו בלשון צח אבל כשכותב שמביא אותו לשום פסוק בלא האי גזנא אסור למכתב בלא שרטוט ולא ידענא מנלן לכתוב בפירושים פסוקים בא שרטוט כשמביא לשום פסוק:

ביאורים למסכת סוטה דף יז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

סוֹמְתָה דינה להיעשות דוקא ביום.
ועוד אמר רבא, אם בַּתְּבָה - את המגילת סוטה לְמַפְרַע - מסופה
לתחילתה, הרי היא פְּסוּלָה, דְּכַתִּיב "וְכָתַב אֶת הָאֱלֹת הָאֵלֶּה",
ומגילת 'האלה' משמע שיש לכתוב את המגילה בִּי דְּכַתִּיבָא - בסדר
שנכתבה הפרשה במקרא.
ועוד אמר רבא, אם בַּתְּבָה הכהן - את המגילת סוטה קוֹדֵם שֶׁתִּקְבַּל
עָלֶיהָ הסוטה את הַשְּׂבוּעָה שמשביעה הכהן, הרי היא מגילה פְּסוּלָה,
[שְׁנַאמֶר] תחילה 'וְהַשְּׂבִיעַ' הכהן את האשה וגו', 'ואמרה האשה אמן
אמן', וְאַחֲרֵי כֵן נאמר 'וְכָתַב' את האלת האלה הכהן בספר וגו', הרי
שכותב את הספר רק לאחר שקיבלה עליה את השבועה.
ועוד אמר רבא, אם בַּתְּבָה הכהן - את המגילת סוטה אַחֲרֵי - ללא
שישרטט את הקלף תחילה, הרי היא מגילה פְּסוּלָה, שהרי 'בַּסֵּפֶר' אָמַר
רַחֲמָנָא, והלכה למשה מסיני שהספרים צריכים שרטוט.

הַדִּיפְתָּרָא - עור שלא עבדוהו כל צרכו ועדיין אינו קלף. אֵלֶּה כותבים
עַל הַמְּגִילָה - קלף שעובד כל צרכו. שְׁנַאמֶר "וכתב את האלת האלה
הכהן בַּסֵּפֶר", וספר הוא קלף מעובד כראוי. המשנה באה לבאר באיזה
דיו יש לכתוב המגילה, וְאִינוּ בּוֹתֵב לֹא בְּקוֹמוֹם - שרף אילן שמתכו
במים, וְלֹא בְּקִנְקִנְתוֹם - שהוא מין מהעפר המשחיר. וְלֹא בְּכָל דְּבָר
שְׂרוּשָׁם - שנבלע בתוך הקלף ואינו נמחק, אֵלֶּה בְּרִי'וֹ של שרף שרישומו
נמחה במים. שְׁנַאמֶר "וכתב את האלת האלה הכהן וּמָחָה אֵל מִי
המרים", שמשמע שכותב על הספר בַּתְּבָה שִׁיבּוֹל לְמַחֹת במים, ולכן
אין כותבים בקומוס ובקנקנתום משום שאינם נמחים.
נמרא. אָמַר רַבָּא, מְגִילַת סוֹטָה שֶׁבַתְּבָה בְּלִילָה, הרי היא פְּסוּלָה. מֵאִי
מַעֲמָא אֲתִינָא בגזירה שוה תוֹרָה האמורה במגילת סוטה, מִתּוֹרָה
האמורה במשפט, כְּתִיב הָא - לגבי מגילת סוטה, "וְעָשָׂה לָהּ כַּהֵן
אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת", וְכַתִּיב הָתֵם - לגבי זקן ממרא, "עַל פִּי הַתּוֹרָה
אֲשֶׁר יוֹרֵד וְעַל הַמִּשְׁפָּט", מֵה מִשְׁפָּט אין יונים אלא ביום, אֶת מְגִילַת

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' ב

שְׁמַחֲוִירֵין לָהֶן את אֲבִידָתָהּ, אֵלֶּה שְׁנוֹתֵינוּ לָהֶן שְׂכָרָן על כך.
נאמר בפסוק לאחר קריעת ים סוף, "וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אָחוֹת אֶהֱרֹן
את התוף וְגו'", שואלת הגמרא, מפני מה נאמר אָחוֹת אֶהֱרֹן, וְלֹא נאמר
אָחוֹת מֹשֶׁה, ומשיבה, אָמַר רַב עֲמֵרָם אָמַר רַב, וְאָמַרְי לָהּ אָמַר רַב
נַחֲמָן אָמַר רַב, מִלְּמַד שֶׁהִיוּתָה מֵרִים מִתְּנַבְּאָה כן, עוד בטרם נולד משה,
בְּשִׁתִּיא רַק אָחוֹת אֶהֱרֹן ולא אחות משה,

"וְהָאָמַר לָהּ בַּת פְּרָעָה חִילִיכִי אֶת הַיָּלֵד הָזֶה וְהִינִקְהוּ לִי ואתן את
שכר, ותקח האשה הילד ותניקוהו", מבארת הגמרא, אָמַר רַבִּי חֵמָא
בְּרַבִּי חֲנִינָא, נזרקה בה רוח נבואה והיא מִתְּנַבְּאָה, וְאִינָה יוֹדַעַת מֵה
מִתְּנַבְּאָה, שלשון 'חיליכִי' בנזרקה, היינו תֵּא - תינוק זה, שְׁלִיכִי -
שלך הוא, ואכן כך הדבר שהרי היה בנה של יוכבד. הניקי אותו וְאִנִּי
אֲתֵן אֶת שְׂכָרְךָ, אָמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא לֹא דִּינִי לְצַדִּיקִים

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' א

הַלָּלוּ, אָמְרוּ להם ישראל, אֲרוֹן אֶחָד הוּא שֶׁל מֹת, וְאֶחָד שֶׁל הַשְּׂכִינָה.
חזרו ושאלו, וְכִי מֹת, דְּרַבּוֹ שֶׁל מֹת לְהַלֵּךְ עִם אֲרוֹן שְׁבו הַשְּׂכִינָה לְצִידוֹ.
אָמְרוּ להם ישראל,

וְכָל אוֹתָן שְׁנֵים שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר בדרך עלייתם לארץ כנען, הָיוּ
שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הַלָּלוּ, אֶחָד שֶׁל מֹת - ארונו של יוסף, וְאֶחָד שֶׁל הַשְּׂכִינָה -
אֲרוֹן הַבְּרִית שבו היו הלוחות, מִתְּלַכִּין זֶה עִם זֶה, וְהָיוּ עוֹבְרִין וְשׁוֹבִין
שראו זאת זה לצד זה אֲמַרְיִם, מֵה מִיָּכָן שֶׁל - מה הם שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת

המשך ביאור למס' סוטה ליום ארבעה עשר לעומר עמ' ב

הקומץ כדין דם הבהמה הוא, דָּם אֵף עַל גִּב דְּקַדִּישִׁיתָיָה סִכִּין בְּצוּאָר
בְּהֶמָה, הַדֵּד מִקְדִּישׁ לִיָּה בְּכָלִי שֶׁרֶת, כשם שלגבי דם - אף שכבר
התקדש בשעת השחיטה על ידי הסכין שהוא כלי שרת, מכל מקום צריך
לחזור ולקבל את הדם בכלי שרת כדי לקדשו שנית, הָאָמַר נָמִי לֹא שְׁנָא
- אף קומץ המנחה דינו כן שצריך לחזור ולקדשו אף שכבר קדש בכלי.
עוד מבואר בברייתא וּמִלֵּקֵט אֶת לְבוֹנִתָּהּ וְנוֹתְנָה עַל נֶפֶיו. מבארת
הגמרא שלמדו כן מִדְּכַתִּיב "וְאֵת כָּל חִלְבֹּנָהּ אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה" - דהיינו
שהלבונה נמצאת על המנחה, כלומר על הקומץ העומד להקטרה, שהרי
מקטיר הקומץ והלבונה יחד. וּמַעֲלָהּ

המנחה, וכשיש בו משוה לבונה חסר בו סולת כשיעור הלבונה.
עוד מבואר בברייתא וְקוֹמֵץ מִמֶּקוֹם שְׁנִיתְרַבָּה שְׁמֵנָה. שואלת הגמרא
מִנָּה שֶׁהָיוּ כן, ומשיבה, דְּכַתִּיב "וְקוֹמֵץ מִשֶּׁם מִלֵּא קִמְצוּ מִסֻּלְתָּהּ
וּמִשְׁמֵנָה", וכן נאמר 'וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אוֹכֶלְתָּהּ מִגִּרְסָהּ וּמִשְׁמֵנָה' -
ומשמע שהקומץ הוא ממקום שיש בו ריבוי שמן.
עוד מבואר בברייתא וְנוֹתְנָה לְתוֹךְ כָּלִי שֶׁרֶת וּמִקְדָּשׁוֹ בְּכָלִי שֶׁרֶת.
שואלת הגמרא לָמָּה לִי להניחו שוב בכלי שרת שיקדשו הָא קִדְשָׁה חֲדָא
וְיִמְנָא - הרי כבר נתקדשה כל המנחה בהנחתה בכלי שרת להיות קדושה
בקדושת הגוף. עונה הגמרא מִיָּדִי דִּהְיוֹת אָדָם - עושים כן משום שדין

המשך ביאור למס' סוטה ליום ששה עשר לעומר עמ' ב

צריך ליטול המים מן המעיין באותו כלי שעושה בו את המי חטאת.
מתרצת הגמרא, סוברים רבנן שיש לדרוש שנותנים תחילה את המים
ועליהם את העפר, שכן מֵה מִצִּינוּ בְּכָל מְקוֹם - לגבי מי סוטה, שתחילה
נותן את המים, ואת הַמִּבְשֵׁיר - את העפר נותן לְמַעַלָּה. ולכן מסתבר
ללמוד שֶׁאֵף בָּאָן - לגבי פרה, דינו כן שֶׁמִּבְשֵׁיר לְמַעַלָּה - שנותן את
המים תחילה ועליהם את האפר, ולכן דרשו מ'אל כלי' לעכב בסדר
הנתינה, ומעליו' שצריך לערב המים והאפר יחדיו.

- שצריך לעשות בסדר זה דוקא ואם נתן קודם את האפר פסול. ומה
שנאמר 'עָלָיו', בא ללמד שאין די בנתינת האפר על המים מלמעלה, אלא
צריך לְעָרְבָן - לערב את האפר בתוך המים. שואלת הגמרא על רבנן,
מדוע דרשו שהנאמר 'אל כלי' בא ללמדנו שיעשה דוקא בסדר זה ו'עליו'
בא לומר שיערבם יחד, וְאִימָא להיפך, שמה שנאמר 'עָלָיו' דוֹקָא -
ללמדנו שצריך לתת תחילה את האפר לכלי ויק' ועליו יתן את המים, ומה
שנאמר 'אֵל כָּלִי' ללמדנו שְׁתֵּיהֶם חִיוֹתָן בְּכָלִי - ללמדנו שלא יטול
המים מהמעיין בכלי אחד ויעבירונו בכלי שבו עושה את המי חטאת, אלא

ביאורים למסכת סוטה דף יח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ועוד אמר רבא, אם פתקה הכהן - את המגילת סוטה על שני דפיין -
 עמודים, כספר תורה הנכתב עמודים עמודים, הרי המגילה פסולה,
 משום ש'ספר' אחד אמר רחמנא - נכתב 'ספר' בלשון יחיד, ומשמע
 שצריך לכותבה בעמוד אחד, ולא יכתבנה שנים ושלשה ספרים.
 ועוד אמר רבא, אם פתב הכהן אות אחת בלבד מפרשת סוטה, ופתק
 את האות אחת במים, והמשיך וכתב אות אחת שלאחריה בפרשה,
 ופתק את האות אחת השניה, וכן עשה עד סוף הפרשה, פסולה, אף
 שנמצא לבסוף שכתב ומחק את כל הפרשה, ונלמד מדכתיב "והעמיד
 את האשה לפני ה' ויעשה לה כהן את כל התורה הזאת", שצריך
 שתהיה כולה כתובה יחד.
 פני - הסתפק רבא, אם פתב הכהן ב' מגילות לשתי סומות - לכל
 אחת כתב מגילה מיוחדת עבורה, ופתקן - את שתי המגילות לתוך כוס
 אחד, מהו - האם כשרים המים לבדיקה, ונותנים לכל אחת מהם לשתות
 מהכוס או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, שנאמר בפרשה ויעשה
 לה הכהן את כל התורה הזאת, ולומדים שסדר בדיקת הסוטה צריך
 להיעשות לשם הסוטה שנבדקת, ויש להסתפק האם פתיקה לשמה
 פני - שרק כתיבת המגילה צריכה להיות לשמה, וממילא והאיכא -
 באופן זה יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שהמגילות נכתבו לשמן כדון.
 או דילמא לא די שכתבת המגילה תהיה לשמה של אותה סוטה, אלא
 פני נמי שהמחיקה לתוך המים תיעשה לשמה, וצריך שיהיה ניכר
 הדבר שנעשתה המחיקה לשמה, ובאופן זה שנמחקו שני המגילות לכוס
 אחת, לא ניכר שנעשתה המחיקה לשמן - ויהיו המים פסולים.
 מוסיף רבא להסתפק, ואם תמצא לומר - לפשוט כהצד השני, שאכן
 פני נמי שתעשה המחיקה לשמה של אותה סוטה, ובאופן הקודם יהיו
 המים פסולים. מה יהיה הדין אם פתקן - את שתי המגילות בב' כוסות
 - כל מגילה מחק לתוך כוס נפרדת לשם סוטה אחת, וקור' לאחר מיכן
 ויעירבן - את המים של שני הכוסות יחד, מהו - האם מים אלו כשרים
 או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, האם מחיקה לשמה פני -
 המחיקה עצמה צריכה להיעשות באופן שניכר שנעשתה לשם סוטה זו,
 וממילא והאיכא - באופן זה יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שעשה את
 המחיקות כדינם, וישתו שתיהן מהמים שהתערבו. או דילמא לא די
 שהכתיבה והמחיקה יעשו לשם אותה סוטה, אלא צריכה כל אחת
 לשתות את המים שנעשו לשמה, ובאופן זה, הא לאו דידה קא שתיא
 - הסוטה הזו אינה שותה את המים שהוכנו עבורה, שהרי מעורב בהם
 מהמים שנעשו לשניה, והא - גם השניה לאו דידה קא שתיא שהרי
 שותה אף מימי חברתה המעורבים בהם - ויהיו המים פסולים.
 מוסיף רבא להסתפק, ואם תמצא לומר - לפשוט כהצד השני, שצריכה
 הסוטה לשתות דוקא את המים שנעשו לשמה, ולכן באופן הקודם יהיו
 המים פסולים כיון שהא לאו דידה קא שתיא, והא לאו דידה קא
 שתיא, אלא כל אחת שותה אף את מי חברתה המעורבים. מה יהיה הדין
 אם לאחר שעירבו את המים שבשני הכוסות, קור' הכהן ופתקן - את
 המים לשתי כוסות, ונותן לכל אחת מהם לשתות מכוס אחת, מהו - האם
 מים אלו כשרים או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, האם יש
 פרייה - שכשמוחלקם, נחשב הדבר כאילו התברר שהמים שניתנו בכוס
 של האחת הם המים שנעשו עבורה, והמים שניתנו בכוס של השניה הם
 המים שנעשו עבורה, ויהיו המים כשרים לבדיקה. או אין פרייה - אין
 זה נחשב שהתברר שכל אחת מהן קיבלה את המים שנעשו עבורה -
 ויהיו המים פסולים. מסיקה הגמרא, תיקן - נשאר הדבר בספק.
 פני רבא, אם הכהן לא השקה את הסוטה את המים מתוך כלי, אלא

השקה אותה פני - מתוך סביב חלול, מהו - האם שתיה באופן זה
 מועילה לבדוקה או לאו. וכן הסתפק באופן שהשקה אותה בפופרת -
 מתוך צינור, מהו - האם שתיה באופן זה מועילה לבדוקה או לאו.
 ומבאר הגמרא את צדדי הספק, האם דרך שתייה בפה ומועילה
 לבדוקה, או אין דרך שתייה בפה ולא מועילה לבדוקה. מסיקה הגמרא,
 תיקן.
 פני רב אשי, אם נשפכו מקצת מהן - ממי המרים, לאחר שמחק לתוכן
 את המגילה, ונשתפזו מהן מקצת מהמים, מהו - האם יכולה להיבדק
 במים הנותרים או לאו. מסיקה הגמרא, תיקן.
 אמר רבי ירמיה אמר רב ב' שבועות האמורות בסוטה, למה הוצרכו,
 ולא די בשבועה אחת. ומבאר, אחת - את השבועה הראשונה, משיב
 הכהן קודם שנמחקת המגילה, ואחת - את השבועה השניה משיב
 הכהן לאחר שנמחקת. מקשה הגמרא, מה פתקה לה רבא, והרי תרווייהו
 - שני השבועות קודם שנמחקת מגילה בתיבן בתורה, ומשמע שאת
 שתי השבועות משיב על פני המחיקה. אלא אמר רבא - חולק על רבי
 זירא ומבאר באופן אחר, לעולם שתי השבועות הן לפני המחיקה, אלא
 שאחת - השבועה השניה היא שבועה שיש עמה אלה - מזכיר הכהן
 בשבועה את הקללה שתחול עליה אם ימצא שזינתה, ואחת - השבועה
 הראשונה היא שבועה שאין עמה אלה, אלא שבועה בעלמא שלא
 זינתה.
 שואלת הגמרא, תיבי דמי שבועה שיש עמה אלה - כיצד משיב על אותה
 הכהן את השבועה עם האלה. ומבאר, אמר רב עמרם אמר רב,
 שאומר לה שבועה שלי, בשמו של הקב"ה שלא נטמאת, ומוסיף
 לומר לה שאם אכן נטמאת, יבואו ביד המים לצבות בטן ולנפל ירך,
 והאשה אומרת אמן אמן, ומסכימה לשבועה זו ומקבלת את האלה עליה.
 דוחה הגמרא, אמר רבא, זה אינו נחשב 'שבועת האלה', שהרי אלה
 לחודה קיימא - האלה שאומר לה עומדת בפני עצמה ואינה חלק
 מהשבועה, ושבועה לחודה קיימא - השבועה שלא נטמאת עומדת בפני
 עצמה ואין מזכיר בה את האלה, ומחלשון 'שבועת האלה', משמע
 שמשיב על אותה אף על האלה. אלא אמר רבא 'שבועת האלה' נאמרת
 בלשון זו, משפיעני עליה, שאם נטמאת יבואו ביד, ומקבלת על עצמה
 את האלה בשבועה. דוחה הגמרא, אמר רב אשי, גם זה אינו הביאור
 ב'שבועת האלה', כיון שבאופן זה נמצא שאלה איכא - על הקללה הוא
 משיב על אותה, ואילו שבועה לרבא - על המעשה עצמו אם נטמאת או
 לא, אינו משיב על אותה. אלא אמר רב אשי, 'שבועת האלה' נאמרת
 בלשון זו, משפיעני עליה, שנכונים הם הדברים שאמרת שלא נטמאת,
 ומוסיף ומשיב על אותה, ואם נטמאת יבואו ביד האלה.
 בשבועת הסוטה נאמר 'ואמרה האשה אמן אמן', שצריכה הסוטה לקבל
 על עצמה את השבועה ולהודות עליה, מפרשת המשנה הטעם שכופלת
 האשה האמן בדבריה.
 משנה. שואלת המשנה, על מה היא אומרת הסוטה בשבועתה אמן
 אמן - שני פעמים. ומבאר, ששניה אמן על האלה - מקבלת על עצמה
 את הקללה שאמר לה הכהן שתחול עליה אם זינתה, וכן אמן על
 השבועה - מקבלת על עצמה את השבועה שמשיבנה הכהן, והרי זה
 כמי שנשבעת בעצמה. וכן אמן מאש זה - נשבעת שלא זינתה עם אותו
 פלוני שקינא לה בעלה ונסתרה עמו, ומאש אחר - נשבעת גם שלא
 זינתה עם אדם אחר. וכן אומרת אמן שלא שפתי - נשבעת שלא זינתה
 אף בהיותה ארוסה, ומכאן למדו דין גלגול שבועה, שאף שלא
 היה עליה קינוי כשהיתה ארוסה, מגלגלים עליה שבועה גם על זמן זה.

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יח עמוד א

רש"י

ותוספות

על שני דפין. בדפין של ספר תורה העשוין עמודים: כתב אות אחת ומחקקה. על המים, חזרו וכתב אות שלאחריה ומחקקה עד שהשלים את כל פסול, דכתיב את כל התורה עד שתהא כלה באחד: לשמרה. בספר לעצמו, דכתיב ועשה לה לשמרה: מחיקה נמי. כבוס לשמרה לעצמה, שהיא נכר המחיקה שהיא לשמרה השקה בסיב, שהוא חלול בדרך שהתינוקות שותין: שיש עמה אלה. דכתיב בחדא מנייהו בשבועת האלה, ולקמיה מפרש דכתיב דמי: משביעני עליה. בשם, ומזכיר שם: שלא נטמאת. שאת אומר אמת שלא נטמאת, והיינו שבועה שאין עמה אלה: שאם נטמאת יבואו ביד. המים לצבות בטר בו, והיינו אלה: אמר רבא אלה לחוריה קיימא בו, שבועה ואלה יש כאן ושניהן על האשה, וקרא כתיב בשבועת האלה שהשבועה של אלה: משביעני עליה. שאם נטמאת יבואו ביד. דאיכא השתא שבועת האלה, שמשיבוע את האלה שתחול: שבועה ליכא. על האשה, וקרא כתיב והשביע את האשה: משביעני עליה. שלא נטמאת ואם נטמאת יבואו ביד. משביעני עליה שיהא אמת מה שאמרת כפינו שלא נטמאת, ואם נטמאת יבואו ביד המים, דקיימא שבועה אאשה שלא נטמאת ואאלה שתחול: מתני אמון על האלה וכו'. על לכה הצרכה לכפול: ארוסה ונשואה. על ידי גלגול שבועה הוא מגלגל עליה ונות של אירוסין אע"פ שלא היה בו קנין, ומכאן לגלגול שבועה מן התורה: שומרת

כתבה על שני דפין פסולה. "ספר" אחד אמר רחמנא ולא שנים לא צריכא דמעררה ובחוקמין רבה. (מנחות דף לז.) גבי מוזהב אמר נמי אמר רב יהודה אמר שמואל כתבה על שני דפין פסולה מיתבי כתבה על שני דפין והניח בשני סיפין פסולה הא בסף אחד כשירה ראיה לשני סיפין קא אמר אלמא דשני דפין דקאמר שמואל בנחתין זה מה קאמר שאין מעורין להכי מפרש נמי הכא שני דפין שאין מעורין ופירש ר"י הא דאמר נמי בפ' ראוהו ב"ד (ל"ט דף טז.) אפי' לרבנן דאמרי קרן פרה פסול כיון דאית בה גילדא כשנים ושלוש שופרות דמי ואע"ג דמבחרית התם נמי דרכו להוסיף בכל שנה גלד אחד והוי חזר כמביאו משופר אחר ומדבקו להו חזר דרתנן דיבך שברי שופרות פסול מפני שמתחילתו לא היתה ברייתן בבת אחת וניכר התוספת ולא מהני חיבורו ודומה כאילו גט שכתבו על ב' דפין ותפין יחד דפסול דאחא דוקא כשכתב חצי מגילת סוטה על דף זה וחציה על דף אחר אמרין דחשיב שני ספרים וד"ה את כתב לה שתי מגילות ומחקן לתוך כוס אחד וכן גבי גט אם נתן לה שני גיטין אע"ג דכל חד וחד שלם הוא וספר אחד בפני עצמו פסולין ולא מיגרשא בתרייהו משום שנים או שלשה ספרים כדאמרין בפ' שור שנגח (נ"ב דף קז.) כופר אחד אמר רחמנא ולא שנים או שלשה כופרין ובפרק לולב הגזול (סוכה דף לז.) לינקוט תרתי תלת פרי אחד אמר רחמנא ולא שנים או שלשה פירות ואין להקשות מאי שנא משנת שופר בתוך שופר אם קול פנימי שמע יצא ולא חשיב ליה כשני שופרות דהתם בשמיעה תליא מילתא והוא לא שמע אלא קול הפנימי: חזר וחלקן מהו יש ברירה או אין ברירה. האי לא דמי לביריה דמולח מן הבור פלוגתא דר' אליעזר ב"י ורבנן בשור שנגח (נ"ב דף קז.) דחתם לא הוכר חלקן של אחד מהן לעולם אבל הכא הוכר הכתב ונתערבו וכן ברירה משני לוגגין שאין עתיד להפריש דמיתבי בפ' מרובה (נ"ס דף קטז.) נמי לא הוכר המעשר מעולם וכן לכולהו ברירות חטאת בפ' כל הטעם (נ"ב דף קכ.) אבל דמי לביריה דמיתבי בבבל מערבין (נ"ב דף קכ.) שתי נשים ששקחו קניהן דמיתבי או שנתנו דמי קנינן לכוון איהו שירצה יקריב חטאת ואי זה שירצה יקריב עולה אע"ג דהוכרו מתחילה דמי כל אחת לא אמר' זו מתכפרת במה שנקח מדמי חבירתה או שתי קנינן של אחת יקריב כולן לעולה ושל חבירתה לחטאת א"נ איפכא דאמר' ברירה ואע"ג דדחי ליה התם כשהתנו מיהו חזינן דקא מייתי לה אשאר ברירות אלמא דליכא לאיפלוגין בין ברירה שהוכרה מתחילה לשאר ברירות וכן בפ' הוציאו לו (נ"ב דף קכ.) דמיתבי מתני' ר' יהודה אומר לא היו מביאין שופרות לקנין חובה מפני התערבות ומסיק משום תערובות דמי חטאת שמתו בעליה וקא פריך ונברור ד' זווי ונשדי במאי והנך לישתרו ר' יהודה לית ליה ברירה מנלן ומייתי ההיא דהלוקח יין מבין הכותים ומסיק מדתני איז אלמא דמדמי ברירה דאם בא חכם למורח אע"ג דליכא היכרא מעיקרא לביריה דארבעה זווי דהוכר מעיקרא א"כ רבא מאי קא מבעיא ליה דלא פשטי מהני ומדא נמי דתנן בפ' בירא דמס' מעילה (דף קכ.) פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס או שאמר פרוטה בכיס זה הקדש כיון שהוציא הראשונה מעל דבריו ר"ע וחכ"א עד שיוציא את כל הכיס אלמא לר"ע אית ליה ברירה כי האי גוונא דאמר בפרוטה ראשונה הוברר הדבר שפרוטה ראשונה שעלתה בידו היא היתה של הקדש שנפלה מיהא לא איתבריר לן התם במאי פלגינן ומדא נמי ליכא למפשט דמיתבי בבכורות פרק הלוקח בהמה (דף קכ.) סאה תרומה טמאה שנפלה לק' חולין ר"א אומר תירום ותיקב שאני אומר היא סאה שעלתה היא סאה שנפלה ה"נ נימא שהמחקן של לאה יגיע ללאה דהתם מקילינן בדרבנן דמאורייתא חד בתרי בטל וריב"א הקשה בפ' הוציאו לו (נ"ב דף קכ.) אהא ונברור ד' זווי דתניא בתוספתא דמעילה (נ"ב דף קכ.) נזיר שהפריש מעות ואמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי ונתערבו חרי לוקח בן ג' בהמות אחד בין משלשה מקומות מחלל דמי חטאת וכו' ודוקא בכי האי גוונא שרי אבל ליקח שליש המעות וליקח בן בהמה לחטאת ונימא הוברר דהבר דאלו חרי לא חטאת לא אמר' מיהו מכל זה הוה מצי רבא למיפשט ועוד תימא אי אית לן למימר ברירה כי האי גוונא אם כן ובפרק התערבות שבעולם חזור וחלק משום ברירה ועוד אמאי לא פשטי ליה מפרק קמא דראש השנה (נ"ב דף קכ.) דקיימא לן דיש בילה לשמן ויין נמצא דאין ברירה דברר לח ובפרק התערבות (נ"ב דף קכ.) מייתי ליה פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן צלוחית של חטאת שנפל לתוך ולתוכה מים וכו' ונראה דהבא קא מבעיא ליה מי אמרין לא קפיד קרא אלא אמחיקה מן המנילה שתהא נכרת לתוך המים שלה אבל לתוך כוס אחד איכא למימר כל חדא שתיהא מים דלאו דידה לאו מחיקה נכרת היא חזר וחלקן חרי מים של כל אחת ניכרין מי אמרין ברירה וכו' חרי הוברר מימיה אי דילמא אין ברירה כלומר ברירה מים בשעת מחיקה בעינן אבל על תערובת דיו של כתב המנילה לא קפדינן שהרי בשעת מחיקה בטל הכתב ולא תלי מילתא אלא במחיקה לתוך מים המבוררין לצרכה וקא מבעיא ליה אי מאי לא בדקי יד משום דלא נמחקה כהלכתה אי משום דטוהרה היא: בעי רבא השקה בסיב מהו. ליכא למפשט מהא דאמר רבא בפרק ערבי פסחים (פסחים דף קטז.) כרכן בסיב אם יד מצה לא יצא אלמא אין דרך אכילה בכך דהתם מפסיק חביב בין המצה ובין בית המביעה אבל הכא דלא מפסיק קא מבעיא ליה: על מה היא אומרת אמר אמן. בפרק שליש דמסכת שבועות (דף קכ.) כל העונה אמן כאילו מוציא שבועה מפיו ובפרק שבועת העדות (מסכת דף קכ.) אמר שן בו כבלה יש בו שבועה ויש בו האמנת דברים:

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יח עמוד ב

תוספות

רש"י

אמן שלא אטמא. ירושלמי לא שהיה ר"מ אומר המים בודקין אותה מעבשיו
אלא המים פקודים בה כשתטמא המים בודקין אותה למפרע: **שומרת**
יבם שזינתה אסורה ליבמה. פי' אפי' לרבנן דאמרי קידושין תופסין בחיבי לאוין
ופליגי אדר"ע הכא מודו כדאמר בהאשה רבה (יבמות דף כ"ג) דכתיב בה לא תהיה
אשת המת החוצה לאיש זר לא תהא בה
היה לזר אלמא דקרא משוי לה כערוה
ולא תפסו פ' קידושין משום דאגידא ביה
והוא כדאמרו שויתנה:
אמרי במערבא לית הילכתא כרב
המנונא. בסוף פ"ק דסנהדרין (דף ק)
מפרש דאמרי במערבא היינו רבי ירמיה
ונראה אע"ג דפסיק דלית הילכתא כרב
המנונא הילכתא כוותיה דאמר בהאשה
רבה (יבמות דף כ"ג) דרב סבירא ליה דאין
קידושין תופסין ביבמה ושמואל מספקא
ליה ואמר בענייניו צריכה גט ופסיק
אמימר כשמואל ורב גידל אמר רב חייא
בר יוסף אמר רב נישואין יש בה בנות
כדרב המנונא וכן ר' יוחנן ור' ינאי סבירא
לזר' ההם דאין קידושין תופסין ביבמה
ופשיט לה ר' יוחנן ממתני' דלאחר שיהיו
ליך יבמך וא"ל רבי ינאי אי לאו דלדאי לך
חספא מי משכחת מרגיטא תוהיה וא"ל
ר"ל לר"י אי לאו דקלסך גברא רבה היא
מתני' ר"ע היא ומיהו ר"ל לא פליג אדר'
יוחנן דקאן מוקי התיב באותו הפרק (דף כ"ג)
הא דתני ומה במקום שבת על האיסור
נאסר האוסר בשומרת יבם וכדרב המנונא
ובסוף הדיא גמרא ובשולחי החולץ (דף ק)
אמרין נמי אביי מספקא ליה אי כרב
אי כשמואל ובפ' הוורק בגיטין (דף ק) פליגי
לישני דגמרא אי מתני' הוה תיובתא לרב
המנונא אי הוה סייסיתיה ודחם מצי
למידחי סייסיתיה כי הכא לאוקמייה מתניתין
כר"ע אלא דדחי לה מלישנא דמתני' גופיה
בירושלמי מפרש היאך קילס רבי ינאי לרבי
יוחנן שקרא עליו הולים וזה מכיס בני אל
ליוזו מעניין חכם בני ושמן לבי תן לחכם
ויחכם עוד ישמע חכם ויסוף לקח א"ל ר"ל
בזר כל אלו פסוקי חסידים יכיל הוא פזר
ליה כר"ע ותו דחי ליה התיב ויתבינה מה
איכפת לו ממזר גבי קניי התורה אמרה
וקנא את אשתו אפילו מקצת אשתו ולפום
מסקנא דהתם משמע דלית הילכתא כרב
המנונא וחכי גרס התיב שומרת יבם
שויתנה ר"א אומר מותרת לביתה ר'
יהושע בן לוי אומר אסורה לביתה א"ר
ינאי שומרת יבם שזינתה מותרת לביתה
ותני בן נעלמה מעיני אישה ולא מעיני
יבמה רבי יעקב בן זבדי בשם ר' אבהו
מעשה היה וכחנת היתה והותרה לביתה א"ר יוסי בר בון אף לא מכוח אין בה
לפי הירושלמי משמע דפליג רבי ינאי ארבי ינאי הא דאמר בהאשה רבה א"ר
ינאי בחבורה נמנו ומזרו אין קידושין תופסין ביבמה גרס' הכי בירושלמי א"ר
שמואל לא כן א"ר ינאי נמנו שלשים וכמה זקנים מנן שאין קדושין תופסין וכו':
מהו שזינתה אדם על נישואין האחרונים. ירושלמי א"ר ינאי פשיטא שאדם מוחל
על קניי גירש כמי שמוחל הדין עבדיא קנא לה וגירשה החזירה ונסתרה אי
תימא גירש כמי שמוחל צריך לקנאות לה פעם שניה אי תימא גירש כמי שלא מוחל
אין צריך לקנאות לה פעם שניה אבל אם קנא לה ונסתרה וידע בה וגירשה
והחזירה ונסתרה שנתה לה בדיק אותה המים שחורה היא או מאחר שאין המים
בודקין את האשה טמאה היא ואסורה לביתה: **אין** האשה שזינתה ושיילשה לפני שמעיה ואבטליון: **קבלנו** עדותו
בשני אנשים. צ"ע בפ"ק דקידושין (דף ק) דמוקמינן התיב הא דקתני בגיבתו כיון שנמכר פעם אחת שוב אי אתה רשאי למוכרו בשני בני אדם אבל באדם אחד נמכר
ונשנה ולפירוש רש"י התיב שפיר כיון שנמכר פעם אחת וכו' מווספת רבי: **ורבנן** בראי הכתיב תורת. וא"ת הא דרשין ליה בפ"ב דכריתות (דף ע"ג) שאדם מביא
קרוב אחד אפילו אם קנא לאשתו על ידי אנשים הרבה וי"ל דהתם מיירי קודם ששתתה קנא לה מפלוני ונסתרה וקנא לה מפלוני ונסתרה וכן פעמים הרבה משקה
בפעם אחת על כולן ומביא מנחה אחת על כולן ונפקא לן מקנאות אבל הכא דרשין תורת לשותה ושונה שחזר וקנא לה לאחר שתינה ונסתרה שחזרתה ושונה שנית:
הדרן עלך היה מביא

שומרת יבם וכו'. וכן נוסח. ואם היתה יבמתו ונסתרה, מכלל עליה
שבועה שלא נטמאת כשהיא שומרת יבם. שומרת יבם מצוה ומותרת ליבם
שזינתה, כמו ואביו שמר את הדבר (בבלי טו), לא תשומר על חטאתי (ויק' יז) **אמן**
שלא נטמאתי. היינו קבלת שבועה, ואם נטמאתי יבאי בי היינו קבלת אלה כדרך
שהשבועה, כדאמר לעיל בגמרא משיבני
עליך שלא נטמאת ואם נטמאת יבאי בך,
והיינו פירוש דאמן על השבועה אמן על
האלה דתניא ברישא: **אמן שלא נטמאת**.
שאם תטמא לאחר זמן מים מערערין אותה
לאחר שתטמא, כדתניא בברייתא בגמרא:
ולא על אחר שתתגרש בו, ואפלו לר"מ
דאמר מתנה על העתיד: **ונטמאת**.
בגירושיה, דאניא נאסרת עליו לחזור לו
אלא א"כ נשאת על ידי קדושין, דכי כתיב
(דק"ס כז) לא יוכל בעלה הראשון אשר
שלקה לשוב לקחתה אחר קדושין ונשואין
כתיב, כדכתיב וזהה לאיש אחר ונשאה
האיש האחרון: **גמ' שזינתה**. כשהיא שומרת
יבם: **אסורה ליבמה**. כאשה שזינתה תחת
בעלה שאסורה לבעלה: **מקדשני שומרת**
יבם. שמשביעה על זנות שזינתה כשהיא
שומרת יבם: **אי אסורה בשלמא**. וזתה
נאסרת עליו, משום הכי מתנה ע"י גלגול אף
על אותו זנות, אלא אי אסורה בו: **אין**
קידושין תופסין. לאשה האסורה על
המקדשה בלאו. ורבנן פליגי עליה ואמרי,
בחיבי כדמיתו הוא דלא תפסי אכל בחיבי
לאוין תפסי, אלמא לר"ע משוי חיבי לאוין
במורות לענין אסוריהם בחיבי בריתות
שהולד ממנו, ולגבי לאסור על בעלה נמי כי
חיבי דהקא על אשת איש שהיא בכרת
אסורה על בעלה כן הקא על שומרת יבם
נמי שהיא עליו בלא תהיה אשת המת
החוצה לאיש זר (דק"ס כז) אסורה על יבמה:
ומשוי לה. לחיבי לאוין: **כי ערוה**. דכרת:
נישואין הראשונים. כגון גרשה והחזירה
וקנא לה ונסתרה: **(על נשואי אחיו) מהו**.
לגלגל זנות שתחת אחיו, דהא דתנן במתני'
ארוסה ונשואה שומרת יבם וכו' וכו' לאו
בדא אמתא קא שייקנה יבם ושיבענה
על האירוסין ונשואין של אחיו. אלא מלי
מלי קתני, אם הבעל משקה מתנה עמה על
ארוסה ונשואה, ואם הדיק שבקסא משקה
מתנה עמה שומרת יבם וכו' וכו' **הא אסורה**
הכי נמי דמתנה. וזו נאסרת עליו בזנות
נשואין הראשונים לעולם וכן בזנות נשואי
אחיו. כדאמר בפ"ק (בבלי דף כ"ג) ואם מת חולצת
ולא מתה: **במת: לא כשאמר ר"מ אמן שלא**
אטמא. עלתה על דעתו שתבדק עכשיו על
העתיד: **מערערין אותה**. חוזרין לה לתוך
גרונה באדם החתן ע"י משקה נראה כשהיא ערער, והוא לשון זעקת שבר יעוערו
(בבלי טו) **על נישואין אחרונים**. לר"מ דאמר מתנה על העתיד מהו שיתנה עמה
בגלגול שבועה שלא תטמא אם יגרשנה ויחזירה ותטמא: **ואחר כך יחזירה**.
טעמא דתשטא בימי גרושיה דלא מיתסרא עליה, הא תטמא לאחר חזרה הכי נמי
דמתני עכשיו: **תורת הקנאות**. תורה אחת לכל הקנאות, שכללן יעשה לה כחורה
הזאת: **רבי יהודה אומר זאת**. מיעטא דהא. זאת ולא אחרת: **חופר שיוין**. להכניס
מים לעולי גלגלים בשדות ובדרכים: **בשני אנשים**. אם מת בעלה זה שהשקה
ונשאת לאחר וקנא לה ודיא נסתרה, וקבלנו עדותו של נחוניא ששקנה השני,
דרכי

ביאורים למסכת סוטה דף יח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

הבעל, אינו יכול לגלגל ולהשביעה, ויש לדייק, שרק על זנות שאינה נאסרת מחמתה אינו משביעה, **הא אסירה** - אך על זנות שנאסרת מחמתה על הבעל, **הכי נמי דמתנה** ומגלגל עליה כן. **שמע מינה** - ואם כן יש לפשוט ספקות אלו, שהרי אם זינתה תחתיו בנישואין הראשונים נאסרת עליו מחמת זה לעולם, וכן אם זינתה כשהיתה נשואה לאחיו נאסרת להתיבם לו מחמת זה, לפיכך יכול לגלגל שבועה על בעילות אלו, שהן בעילות שאסורות.

שנינו במשנה, **רבי מאיר אומר אמן שלא נטמאתי וכו'**. **הנניא** מבארת הברייתא כוונת רבי מאיר, **לא כשאמר רבי מאיר** - מה שאמר רבי מאיר שאומרת גם **אמן שלא נטמאתי** - שנשבעת שלא תזנה בעתיד, לא עלה על דעתו לומר **שאם בעתיד תטמא**, **המים בודקין אותה מעכשיו, אלא** כך היא כוונתו, **לכשתטמא** - אם בעתיד תעבור על שבעתה ותזנה, **המים** ששתנה כשהביאה על מה שנסתרה **מעצמין אותה** - ויחזרו לה לתוך גרונה, **ובודקין אותה** - ויבררו שזינתה.

כע - הסתפק **רב אשי**, לדעת רבי מאיר הסובר שנשבעת גם שלא תזנה בעתיד, **מהו שיתנה אדם על נישואין האחרונים** - האם יכול להשביעה גם שאם יגרשנה ויחזור וישאנה, שלא תזנה תחתיו בזמן הנישואין השניים. מבארת הגמרא את צדדי הספק, האם משביעה רק שלא תזנה תחתיו בנישואין אלו, כיון שאם תזנה נמצא שאסורה עליו תוך כדי הנישואין, אך באופן זה, כיון שהשתא - בזמן הנישואין הראשונים, **מהא לא אסירה ליה** - אף אם תזנה בזמן הנישואין השניים, לא נאסרה עליו לזמן הנישואין הראשונים, אינו יכול בעת לגלגל עליה שבועה זו. **אז דילמא**, כיון שזימנין דמגרש לה ויחזר ויחזר לה - אף שלא תיאסר בנישואין אלו, אך כיון שסוף סוף תיאסר עליו בזנות זו, יכול לגלגל עליה שבועה על כך. מביאה הגמרא ראייה לפשוט הספק, **תא שמע** שנינו במשנתנו, **הכל שוין שלא היה מתנה עמה לא על זנות שהיתה קודם שתתארס, ולא על זנות שתיה לאחור שתתגרש ממנו**, ולכן אף אם בזמן שהיתה גרושה נסתרה לאחור ונטמאת - זינתה עם אחר, ואחרי כן החזירה בעלה הראשון, אינו נחשב שעברה על השבעה, כיון שלא היה מתנה עמה - לא השביע אותה על זמן זה. ויש לדייק, שרק על זנות בזמן שהיא עדיין גרושה אינו משביעה, **הא ויחזירה ותיטמא** - אך אם תזנה לאחר שיחזירה שוב, **הכי נמי דמתני** - יכול לגלגל עליה שבועה על כך, **שמע מינה** - מוכח כהצד השני של הספק, שלדעת רבי מאיר מגלגל עליה גם שבועה זו.

הברייתא דנה כמה פעמים אם קינא הבעל לאשתו ונסתרה בודקים אותה במים המארימין, **תנו רבנן**, נאמר במקרא בפרשת סוטה **"ואת תורת הקנאות"**, ורתות' ריבוי הוא, ומשמעו שבכל הקנאות שיקנא לאשתו יעשה לה כתורה הזאת, ריבוי זה מלמד, **שהאשה שותה ושונה על כל פעם שקינא לה בעלה והיא נסתרה**. **רבי יהודה חולק ואומר**, מהמילה **"ואת"**, ממעטים, ולומדים **שאין האשה שותה ושונה** - שאין משקים אשה סוטה אלא פעם אחת, ואף אם שוב קינא לה בעלה ונסתרה - אין משקים אותה. **אמר רבי יהודה, מעשה והעיד לפנינו חנוניא חופר שיחין, שהאשה שותה ושונה פעם שניה, וקיבלנו עדותו לנהוג כן, בשני אנשים** - שאם שתתה פעם אחת, ומת בעלה ונשאת לאחר, וגם השני קינא לה ונסתרה, משקים אותה שוב. **אבל לא באיש אחד** - אך אם אותו בעל קינא לה פעם שניה ונסתרה, אין משקים אותה שוב.

וחכמים אומרים - שיטה שלישית, **אין האשה שותה ושונה פעם שניה, בין באיש אחד שקינא לה שני פעמים, ובין בב' אנשים שונים**. שואלת הגמרא, **ותנא קמא נמי** שסבר שהאשה שותה ושונה, ומשמע שאף בבעל אחד שותה שני פעמים, קשה שהרי **הכתיב "ואת"** למעט, ומה ימעטו מפסוק זה, וכן קשה, **ורבנן בתרא נמי** - על דעת חכמים שברבייתא, שסוברים שאינה שותה יותר מפעם אחת אף בשני אנשים, יש להקשות שהרי **הא כתיב תורת לרבות, ולדבריהם מה ריבה מקרא זה**. מתרצת הגמרא, **אמר רבא, באיש אחד ובוכל אחד** - בעל אחד שקינא לאשתו שני פעמים שלא תיטת עם אותו פלוני ונסתרה עמו, **דכילי עלמא לא פליגי בזה**, ומודים דאין האשה שותה ושונה אחד שנסתרה עם אותו בועל שנית.

ושומרת יבם וכוונסה - אם נישואיה של אשה זו בתורת יבום הם, שמת אחיו ללא בנים ויבמה זה, וקינא לה ונסתרה תחתיו, מגלגל עליה גם שבועה שלא זינתה כשהיתה שומרת יבם, כלומר בזמן שהמתנה ליבום. חזרת המשנה למה שאמרה בתחילה, שאומרת הסוטה אמן על האלה אמן על השבועה, ומפרשת, שאמן על השבועה פירושו שאומרת **אמן שלא נטמאתי** - מקבלת עליה את השבועה שלא זינתה, ואמן על האלה היינו, **ואם נטמאתי יבואו בי** - מקבלת על עצמה שאם זינתה יבואו עליה הקללות האמורות במקרא. **רבי מאיר חולק ואומר**, שמלבד שאומרת **אמן שלא נטמאתי** - שנשבעת שלא זינתה תחתיו בעבר, אומרת גם **אמן שלא נטמא** - מגלגלים עליה שבועה שלא תזנה תחתיו גם להבא, ואם תזנה להבא, המים ששותה עכשיו יפגעו בה לאחר שתזנה, ומבארת המשנה, **שהכל שוין** - רבי מאיר וחכמים שנחלקו האם מגלגלים עליה שבועה שלא תזנה להבא, מודים שאין מתנה עמה - אין מגלגלים עליה שתשבע, **לא על כך שלא זינתה קודם שתתארס לו, ולא על כך שלא תזנה לאחר שתתגרש ממנו**. כלומר, שעל כך שאם לאחר שהתגרשה נסתרה לאחור ונטמאת - זינתה עם אחר, ואחרי כן החזירה בעלה הראשון, **לא היה מתנה עמה** - לא השביע אותה, משום שאף אם תזנה בעודה גרושה, אינה נאסרת לחזור אליו. ומבארת המשנה שאינה נשבעת על זמנים אלו, משום שזה **הכלל**, אין משביעים אותה אלא על כך שלא זינתה זנות שנאסרה בה על בעלה, אך **כל שתבעל ולא היה אסירה לו** - על זנות שלא נאסרת בה על בעלה, כגון אם זינתה קודם שהתארסה לו, **לא היה מתנה עמה** ומגלגל עליה שבועתה.

גמרא. אמר רב חמנא, שומרת יבם שיתנה יבם בעודה שומרת יבם, אסורה ליבמה - נאסרת להתיבם ליבם, אלא יחלוץ לה. שואלת הגמרא **מאי למדו שנאסרת עליו**, ומשיבה, יש להוכיח כן ממשנתנו, **דקתני שומרת יבם וכוונסה** - שאם יבם את אשת אחיו וקינא לה ונסתרה לאחר הייבום, מגלגל עליה שבועה שלא זינתה בעודה שומרת יבם, **אסירה** - נאסרת להתיבם ליבם, כרב חמנא, **משום הכי מתנה ביה** - מוכן הדבר שמגלגל עליה שבועה זו. **אלא אי אסרת** שאף אם זינתה בעודה שומרת יבם, **לא אסירה** - אינה נאסרת בכך על היבם, **הכי מתנה ביה** - היאך מגלגל עליה שבועה שלא זינתה בזמן זה, **והתנן** - במשנתנו, **זה הכלל, כל שאילו תיבעל ולא תהא אסורה לו** - על זנות שלא אוסרת אותה על בעלה, **לא היה מתנה עמה** - לא היה משביעה. אלא מוכח מהמשנה כרב חמנא, ששומרת יבם שזינתה נאסרת על היבם.

מביאה הגמרא, **אמר רבא, אמרו בארץ ישראל, לית הילכתא ביה דהמנא, אלא שומרת יבם שזינתה מותרת להתיבם**. שואלת הגמרא, **ואלא הא דקתני במשנתנו, שומרת יבם וכוונסה** - ומוכח שנאסרת על היבם ולכן יכול לגלגל עליה שלא זינתה בעודה שומרת יבם. עונה הגמרא, **הא מני** - התנא של המשנה **רבי עקיבא היא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין** - אדם שקידש אשה שאסורה עליו באיסור לאו, אין הקידושין חלים, וכן אם תלד לו הולד ממנו. כלומר, **ומשוי לה** - שרבי עקיבא מחשיב אשה שאסורה באיסור לאו, **כי ערוה** - כאשה שאסורה באיסור כרת. ולשיטתו, כיון ששומרת יבם אסורה לשוק באיסור לאו, אם עברה על הלאו וזינתה, הרי היא כאשת איש שזינתה תחת בעלה שנאסרת על בעלה, וכמו כן היא נאסרת על היבם, ולכן סבר התנא שמגלגל עליה שבועה שלא זינתה בזמן זה, אך להלכה לא נפסק כרבי עקיבא, אלא הדין הוא שקידושין חלים בחייבי לאוין משום שאינם נחשבים כחייבי כריתות, ולכן שומרת יבם שזינתה אינה נאסרת על היבם.

כע - הסתפק **רבי ירמיה, מהו שיתנה אדם על נישואין הראשונים** - אדם שגירש את אשתו ואחר כך החזירה, וקינא לה ונסתרה בנישואין שניים, האם יכול לגלגל עליה שבועה שלא זינתה תחתיו בנישואין הראשונים. וכן הסתפק, לגבי יבם שייבם את היבמה וקינא לה ונסתרה, **על נישואי אחיו מהו** - האם יכול לגלגל עליה שבועה שלא זינתה כשהיתה נשואה לאחיו שמת. מביאה הגמרא ראייה הגמרא לפשוט הספקות, **תא שמע**, שנינו במשנתנו, **זה הכלל, כל שתבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה** - על זנות שאינה נאסרת מחמתה על

שמואל-א י דיא

וַיִּשְׁאָלוּ לֵךְ לְשָׁלוֹם וְנִתְּנוּ לָךְ שְׁתֵּי-לֶחֶם וְלִקְחָתָּ מִיָּדָם: הָאֶחָד בֶּן תְּבוּא
 גִּבְעַת הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר-שָׁם נִצְבִי פְלִשְׁתִּים וַיְהִי כְּבִאֲךָ שָׁם הָעִיר וּפְגַעְתָּ חֶבֶל
 נִבְאִים יָרְדִים מִהַבְּמָה וּלְפָנֶיהֶם גָּבַל וְתָף וְחֲלִיל וְכִנּוֹר וְהִמָּה מִתְּנַבְּאִים:
 וַיִּצְלַחַה עָלֶיךָ רוּחַ יְהוָה וְהִתְנַבְּיַת עִמָּם וְנִהַפְכָתָ לְאִישׁ אֲחֵר: ז וַהֲיָה כִּי (תִּבְאִינָה
 כְּתִיב) תִּבְאִינָה הָאֲתוֹת הָאֵלֶּה לָּךְ עֲשֵׂה לָּךְ אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ כִּי הָאֱלֹהִים עִמָּךְ:
 ח וַיִּרְדַּת לְפָנַי הַגִּלְגָּל וְהִנֵּה אֲנֹכִי יָרַד אֵלֶיךָ לְהַעֲלוֹת עֲלוֹת לִזְבֹּחַ זִבְחֵי שְׁלָמִים
 שְׂבַעַת יָמִים תּוּחַל עַד-בּוֹאִי אֵלֶיךָ וְהוֹדַעְתִּי לָּךְ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: ט וַהֲיָה
 כִּהִפְנָתוֹ שְׂכֻמוֹ לָלֶכֶת מֵעַם שְׁמוּאֵל וַיַּהֲפֹדְלוּ אֱלֹהִים לֵב אֲחֵר וַיָּבֹאוּ
 כָּל-הָאֲתוֹת הָאֵלֶּה בַּיּוֹם הַהוּא: י וַיָּבֹאוּ שָׁם הַגִּבְעָתָה וְהִנֵּה חֶבֶל-נִבְאִים
 לְקִרְאָתוֹ וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים וַיִּתְּנָבֵא בְּתוֹכָם: יא וַיְהִי כִּלְיֹדְעוֹ מֵאֲתָמוּל
 שְׁלֹשׁוֹם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה עִם-נִבְאִים נָבֵא וַיֹּאמֶר הָעָם אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ מַה-זֶּה הָיָה
 לְבֶן-קִישׁ הָגָם שָׂאוֹל בְּנִבְיָאִים:

רש"י

(ה) גבעת האלהים. גבעת קרית יערים, אשר עכשיו ארון האלהים שם: נציבי פלשתים. סרדיוטות שמינו על ישראל, שהיו רודין בה, ומושיבים נציבים בערי ישראל: חבל נביאים. תרגם יונתן: סיעת ספריא: חבל. סיעה, וכן (שמואל-ב כב ו): חבלי שאול סבוני, משרית רשיעיא אקפוני: מהבמה. תרגם יונתן: מבית אסחרותא: (ז) כי תבאנה האותות האלה לך.

ותדע כי דברי אמת, וכשם שבאו לך אותות הללו, כך יתקיים דבר המלוכה: עשה לך אשר תמצא ירך. אתקין לך מאני מלכותא, והכן לך טכסיסי המלוכה כמו שתוכל: (ח) וירדת לפני הגלגל. ולאחר שתמלוך, תרד הגלגל לפני, קודם שארד אני: והנה אנכי ירד אליך. לסוף שבעת ימים שתרד אתה: תוחל. תמתין: (ט) לב אחר. רוח גבורת מלכות:

מצודת ציון

(ה) נציבי. פקידי פלשתים, מה שהציבו: ופגעת. ענין פגישת: חבל. סיעה, כמו (תהלים קיט סא): חבלי רשעים: נבל ותוף וגו'. שמות מיני כלי זמר: (ו) וצלחה. ועברה, כמו (שמואל-ב יט יח): וצלחו הירדן: (ח) תוחל. תמתין, כמו (בראשית ח י): ויחל עוד: (ט) כהפנותו. כאשר פנה: שכמו. כתפו: (יא) שלשום. יום השלישי שלפני היום:

(ה) אחר כן. והאות השלישי, כאשר תבוא אל גבעת האלהים והיא קרית יערים, שעמד הארון שם בגבעה כמו שכתוב למעלה (ז א): נבל וכו'. בכדי לשמחם להשרות הנבואה עליהם, כי אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, (שבת ל ב) וכן נאמר באלישע (מלכים-ב טו ג): והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה': (ו) וצלחה. תעבור עליך רוח ה' ותנבא עמם, ותהיה נהפך לאיש אחר, כי עתה אינך נביא: (ז) עשה לך. התקן לך כלי מלכות כפי יכולתך, כי האלהים עמך ומלוך תמלוך: (ח) וירדת לפני הגלגל. הזהירו ואמר לו, לאחר שתמלוך כאשר תרד הגלגל בעת המלחמה עם פלשתים, והנה תרד שם קודם שארד אני, ותמתין אז שבעת ימים עד בואי, כי אני אעלה העולות לה', ושם אודיע לך את אשר תעשה בדבר המלוכה נולפי שלא המתין, כעס עליו ולא אמר לו גם אז: (ט) לב אחר. רצה לומר: גודל לבב כאשר ראוי למלך: (יא) מה זה היה. רצה לומר: מה זה הסיבה לבן קיש להתנבאות, וכי אביו נביא, להתנבאות גם הוא, וכי גם שאול יהיה בין הנביאים ודומה להם, וכי מאין באה לו הנבואה:

מצודת דוד

(ה) אחר כן. והאות השלישי, כאשר תבוא אל גבעת האלהים והיא קרית יערים, שעמד הארון שם בגבעה כמו שכתוב למעלה (ז א): נבל וכו'. בכדי לשמחם להשרות הנבואה עליהם, כי אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, (שבת ל ב) וכן נאמר באלישע (מלכים-ב טו ג): והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה': (ו) וצלחה. תעבור עליך רוח ה' ותנבא עמם, ותהיה נהפך לאיש אחר, כי עתה אינך

דברי הימים ב כח-כא

כא כִּי־חָלַק אָחֻז אֶת־בֵּית יְהוָה וְאֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים וַיִּתֵּן לַמֶּלֶךְ אֲשׁוּר
וְלֹא לַעֲזָרָה לוֹ: כב וּבָעֵת הָצָר לוֹ וַיֹּסֶף לְמַעוֹל בִּיהוָה הוּא הַמֶּלֶךְ אָחֻז:
כג וַיִּזְבַּח לֵאלֹהֵי דְרִמְשֶׁק הַמִּכִּים בּוֹ וַיֹּאמֶר כִּי אֱלֹהֵי מַלְכ־אֲרָם הֵם מַעֲזִירִים
אוֹתָם לָהֶם אֲזַבַּח וַיַּעֲזֹרוּנִי וְהֵם הָיוּ־לוֹ לְהַכְשִׁילוֹ וּלְכָל־יִשְׂרָאֵל: כד וַיֹּאסֹף
אָחֻז אֶת־כָּל־י בֵּית־הָאֱלֹהִים וַיִּקְצֹץ אֶת־כָּל־י בֵּית־הָאֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר אֶת־דִּלְתוֹת
בֵּית־יְהוָה וַיַּעַשׂ לוֹ מִזְבְּחוֹת בְּכָל־פְּנֵה בִירוּשָׁלַם: כה וּבְכָל־עִיר וָעִיר לַיהוּדָה
עָשָׂה בָמוֹת לְקַטֵּר לָאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּכְעַס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו: כו וַיִּתֵּר
דְּבָרָיו וּכְל־דִּרְכָיו הָרָאשִׁנִּים וְהָאֲחֵרוֹנִים הֵנָּם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר מַלְכֵי יְהוּדָה
וְיִשְׂרָאֵל: כז וַיִּשְׁכַּב אָחֻז עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּהוּ בְעִיר בִירוּשָׁלַם כִּי לֹא הֵבִיאוּהוּ
לְקַבְרֵי מַלְכֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ יְחִזְקִיָּהוּ בְנוֹ תַחְתָּיו:

דברי הימים ב כט א-ד

כט א יְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ בֶּן־עֲשָׂרִים וְחֲמִשׁ שָׁנָה וַעֲשָׂרִים וַתִּשַׁע שָׁנָה מֶלֶךְ
בִירוּשָׁלַם וַיֵּשֶׁם אָמֹן אֲבִיהַ בַּת־זִכְרִיָּהוּ: ב וַיַּעַשׂ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו יְהוָה כְּכָל
אֲשֶׁר־עָשָׂה דָוִיד אָבִיו: ג הוּא בַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לְמַלְכוֹ בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן פָּתַח
אֶת־דִּלְתוֹת בֵּית־יְהוָה וַיַּחֲזִקֶם: ד וַיָּבֵא אֶת־הַכֹּהֲנִים וְאֶת־הַלְוִיִּם וַיֹּאסֶפֶם
לְרָחוֹב הַמִּזְבֵּחַ:

רש"י

(כא) ולא לעזרה לו. אף על פי שמצינו במלכים (שם) ויעל מלך אשור על דמשק ויתפשה ויגלה קירה ואת רצין המית לא היה לו לעזרה כל כך לחזקו ולהשיב לו ערים שלקחו ממנו פלשתים: (כד) ויסגר את דלתות בית

ה'. כדי שלא יבואו הכהנים לעבוד עבודתם באהל מועד כי אם לבוא למזבחות שעש' בכל פינה בירושלים וחזקיה פתח דלתות בית ה' לפי שאביו סגר דלתות בית ה': (ג) ויחזקם. לפי שאחז קצץ את כל כלי בית האלהים:

מצודת ציון

(כד) ויקצץ. ענין חיתוך וכריתה כמו ויקצץ פתילים (שמות לט): פנה. זווית:

מצודת דוד

(כא) כי חלק. אף כי חלק אחז את האוצרות הנמצא בבית ה' וכו' ונתן חלק אחד למלך אשור אעפ"כ לא היה לו לעזרה: (כב) ובעת הצר לו. בעת שהיה צר לו לא שב לה' כי אם עוד הוסיף למעול יותר: הוא המלך. ר"ל כל ימיו ה' בהיותו ולא חזר בו: (כג) המכים בו. הוא חוזר על אנשי דרמשק: להכשילו. כי בעבור זה ה' ה' מענשו עוד יותר: (כד) ויקצץ. קלף וכרת מהם את הזהב: ויסגור. לבל יבא מי לבה"מ: (כז) כי לא וכו'. בעבור גודל רשעתו: מלכי ישראל. כי גם דוד ושלמה נקברו שמה אשר היו גם מלכי ישראל: (ג) פתח. כי אחז אביו סגרם כמ"ש למעלה ובא הוא ופתחם: ויחזקם. תקנם בבנין: (ד) לרחוב המזרח. העומדת בהר הבית:

שְׁהִיְתָה הֹרֶתָ – תחילת הרינו בבטן אמו שְׁלֹא בְּקִדּוּשָׁה, דהיינו כשהייתה אמו נכרית, וְלִדְתָּ הִיְתָה כְּבֵר בְּקִדּוּשָׁה, דהיינו לאחר שהתגיירה אמו, יֵשׁ לִי שְׂאֵר הָאֵם – (שייכות קירבה מצד האם) לענף איסור ערוה, ולכן אסור בקרובותיו על ידי אחוה מצד האם, וְאִין לִי שְׂאֵר הָאֵב לענף איסור ערוה, ולכן אינו אסור בקרובותיו על ידי אחוה מצד האב, כיון שדינו מגזירת חכמים כבני נח, והם אסורים באיסור ערוה משום אחוה, רק בקרובותיהם מצד אמן ולא מצד אביהן, ולכן אף הוא דינו כך. הָא בִּיצֵר, אם נִשָּׂא אֲחֻתוֹ מִן אוֹתָהּ הָאֵם, והאחות נולדה קודם שנתגיירה האם, ונתגיירה עם אמה, אסורה להינשא לו כשם שאסורה לבני נח, ואם עבר ונשאה אסור לו לקיימה אצלו ויִוצִיא – יגרש אותה. ואם נשא את אחותו מִן אוֹתוֹ הָאֵב, יִקְיִים אותה אצלו ואינו צריך לגרשה. ואם נשא את אֲחֻת הָאֵב, מִן אוֹתָהּ הָאֵם, אסורה לו ויִוצִיא אותה, שנאמר (בראשית כד) 'עַל כֵּן יִעֻב אִישׁ אֶת אָבִיו, ודורשים להלן ש'אָבִיו' היינו אחות אביו מן האם שאסורה לו. ואם נשא את אחות אביו ששניהם מִן אוֹתוֹ הָאֵב, יִקְיִים אותה. ואם נשא את אֲחֻת הָאֵם, ששתיהן מִן אוֹתָהּ הָאֵם, אסורה לו ויִוצִיא, שדורשים להלן שמה שנאמר (שם) 'אָמוֹ' היינו אחות אמו מן האם שאסורה לו. ואם נשא את אֲחֻת הָאֵם ששתיהן מִן אוֹתוֹ הָאֵב, רַבִּי מֵאִיר אָמַר, אסורה לו ויִוצִיא אותה, וְחֻכְמִים אָמְרִים, יִקְיִים אותה. שְׁהִיְתָ רַבִּי מֵאִיר אָמַר, כָּל עֵרוֹה שְׁהִיָּה מְשֻׁם שְׂאֵר אֵם – שיש עליה שם קירבה אֵם, אף שקירבה זו היא על ידי האב, דהיינו שיש אב אחד לאם ולאחותה, אסורה לו ויִוצִיא אותה, שגזורים שמא יאמרו שאין הגר אסור בקרובותיו מן האם ממש, וגזרו זאת אף באחותו מן האם, וכל שכן באחות אמו ואחות אביו מן האם שמפורשים בדרשת הכתוב לאיסור. ורק קרובתו מְשֻׁם שְׂאֵר – קירבת הָאֵב, דהיינו שהיא קרובתו רק על ידי האב, כגון אחותו מאביו ואחות אביו מאביהם בלבד, מותרת לו ויִקְיִים אותה.

וּמִזֵּגָר גַּר זֶה שְׁהוּרְתָּ שְׁלֹא בְּקִדּוּשָׁה וּלְדִיתוֹ בְּקִדּוּשָׁה, בְּאִשְׁתִּי אֲחִיו לאחר מיתתו, ואף אם הוא אחיו מן האם, וּבְאִשְׁתִּי אֲחִי אָבִיו לאחר מיתתו, ואף אם הם אחים מאותה אם, וְכֵן שְׂאֵר כָּל הַעֲרִיּוֹת שֶׁהֵן כַּעֲרִיּוֹת אֵלוֹ, שאינן קרובותיו על ידי אחוה אלא על ידי אישות, כגון אחות אשתו וכלתו, וּמִתְרֹת לוֹ. ובמבואר הגמרא שישאר כל העריות בא 'לְאִתּוֹ' – לרבות את אִשְׁתִּי אָבִיו לאחר מיתתו, שאף היא מותרת לו. אם נִשָּׂא נכרי אִשָּׁה וּבְתָהּ ונתגיירו שלשתם לאחר הנישואין, בְּזִנּוּם – מקיים בנישואין אֲחֵת, וּמִוצִיא – מגרש אֲחֵת, שאסור לו לישא אשה ובתה יחד, כדי שלא יבואו להתיר לישראל נישואי אשה ובתה האסורים מן התורה. וּלְבְתָּהּ לֹא יִבְגֹּם אף את העריות האסורות לו משום שהן קרובותיו על ידי אחוה, שהתירו לו חכמים לעיל לקיימן, שכיון ששייך בהן אחוה מצד האב, חוששים שמא יבוא לקיים אף את האסורות לו משום שהן קרובותיו על ידי אחוה מן האם. גר שנתגייר, ונתגיירו עמו אף אשתו ואמה, מִתָּה אֲשֶׁרָה, מִתָּה בְּחֻמֹּתָהּ, כיון שאין לחוש שמא יאמרו שגרים באים מקדושה חמורה לקדושה קלה, שהרי בן נח אינו אסור בזמנותו. ואין גזורים שמא יבואו להתיר לישראל להינשא לחמותו לאחר מיתת אשתו, כיון שבאופן זה נחלש איסורו של ישראל להינשא לחמותו, ולכן לא גזרו בו חכמים בגר. וְאִיכָּא דְאָמְרִי – ויש אומרים שאף לאחר שמתה אשתו אֲסוּר בְּחֻמֹּתָהּ, משום שחוששים שמא יתירו זאת בישראל גמור, שאף כשמתה אשתו נשאר איסור זה אצל ישראל בתוקפו, ולכן גזרו חכמים אף בגר לאוסרה עליו.

עד כאן הברייתא שהובאה להקשות ממנה על רבי מאיר המובא בברייתא לעיל (ד), שלפי דברי ברייתא זו, שלרבי מאיר בן נח או גר שהייתה הורתו שלא בקדושה, מותר באשת אביו לאחר מיתתו, וכן בחמותו לאחר מיתת אשתו (לדעה הראשונה), והרי הן עריות שביט דין של ישראל ממייתם עליהן, וקשה למה שאמר רבי מאיר בברייתא לעיל, שכל ערוה שביט דין של ישראל ממייתם עליה בן נח מוזהר עליה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה, לֹא קִשְׁיָא, הָא – מה ששינוי בברייתא השניה שרבי מאיר התיר לבן נח את אשת אביו ושאר העריות שעל ידי אישות, ואסר עליו את העריות שעל ידי אחוה מצד האם, אמר זאת רַבִּי מֵאִיר אָלִיבָא – לשיטתו דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהָא – מה ששינוי בברייתא הראשונה שאסר רבי מאיר לבן נח רק את העריות שביט דין של ישראל ממייתם עליהן, ואת שאר העריות שהן

רק חייבי בריתות התיר לו, אמר זאת רַבִּי מֵאִיר אָלִיבָא דְרַבִּי עֲקִיבָא. הגמרא מביאה ברייתא שבה יתבארו השיטות בזה: דְרַבִּינָא, נאמר לאחר נישואי אדם וחווה (בראשית כד) 'עַל כֵּן יִעֻב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבָק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד', ודרשו חכמים מפסוק זה את העריות שנאסרו על בן נח. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, 'אָבִיו' בא לדרשה לאסור אֲחֻת אָבִיו שהיא ואביו נולדו מאותה אם, וכל שכן שאסור באחותו מאמו. 'אָמוֹ', לאסור לו את אֲחֻת אָמוֹ שהיא ואמו נולדו מאותה אם. וכיון שהעריות הנלמדות מפסוק זה שאסורות לבן נח, הן עריות הקרובות לו על ידי אחוה, יש ללמוד מכך שרק עריות אלו נאסרו לו. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, 'אָבִיו' בא לאסור את אֲשֵׁת אָבִיו. 'אָמוֹ', לאסור לו את אָמוֹ מְשֻׁם. 'וְדָבָק', שמותר דווקא באשה ששייך שידבק בה כיון שנהנית בביתו, וְלֹא בְּזָכָר שאין שייך שידבק בו כיון שאין הנשכב נהנה בכך. 'בְּאִשְׁתּוֹ', שמותר דווקא באשתו וְלֹא בְּאִשְׁתִּי חֲבִירוֹ. 'וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד', שמותר דווקא בְּמִי שְׁעַל יְדָה הֵם נִעֲשִׂים לְבָשָׂר אֶחָד, דהיינו בורע הנוול שהוא יוצא משניהם ונעשים בו בשר האב ובשר האם לבשר אחד, יִצְאוּ מְכַלל זֶה בְּחֻמָּה וְהָיָה שְׂאֵן נִעֲשִׂין לְבָשָׂר אֶחָד, כיון שאינן יולדות מן האדם, ובן נח אסור בהן. וכיון שכל העריות שנלמדו מפסוק זה שאסורות לבן נח, הן עריות שביט דין של ישראל ממייתם עליהן, יש ללמוד מכך שרק עריות אלו נאסרו לו. ומבואר, שלשיטת רבי עקיבא רק עריות שביט דין ממייתם עליהן כאמו ואשת אביו נאסרו לבן נח, אבל חייבי בריתות לא נאסרו לו, ולשיטתו אמר זאת רבי מאיר בברייתא הראשונה. ולשיטת רבי אליעזר רק עריות הקרובות לבן נח באיסור אחוה כאחות אביו ואחות אמו נאסרו לו, ולשיטתו אמר כך רבי מאיר בברייתא השניה, ולכן מיעט עריות שהן קרובותיו של בן נח רק על ידי אישות, שאינן אסורות לו.

הגמרא דנה בדברי הברייתא: אָמַר מַר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, 'אָבִיו' לאסור אֲחֻת אָבִיו. שואלת הגמרא: אִיכָּא שְׁבוּתָהּ הַפְסוּקָה לאסור לו את אָבִיו מְשֻׁם כַּפְשֻׁתוֹ הַפְסוּקָה. משיבה הגמרא: הִינּוּ – הלא כבר נאסר אביו מ'וְדָבָק' וְלֹא בְּזָכָר, ולכן אין לדרוש כן. שואלת הגמרא: וְאִיכָּא לאסור לבן נח את אֲשֵׁת אָבִיו, משיבה הגמרא: הִינּוּ – הלא כבר נאסרה מ'בְּאִשְׁתּוֹ' וְלֹא בְּאִשְׁתִּי חֲבִירוֹ. שואלת הגמרא: וְאִיכָּא שְׁבֹא הַכְּתוּב לאסור אשת אביו לְאִחֵהּ מִיְתָה שֶׁל אָבִיו, שאז שוב אינה אסורה משום אשת חבירו. משיבה הגמרא: אין לדרוש כך כיון שצריך שתהיה הדרשה מ'אָבִיו' דוּמִיָּא – בדומה לדרשה ד'אָמוֹ', מִה תִּבֵּת 'אָמוֹ' בא לאסור ערוה דְלָאוּ – (שאינה) קרובתו על ידי אישות, וכפי שלמד רבי אליעזר לעיל מ'אָמוֹ' לאסור אחות אמו, אֵף 'אָבִיו' באה לאסור ערוה דְלָאוּ אישות, ולכן דורשים לאסור אחות אביו.

הגמרא דנה בהמשך דרשת רבי אליעזר בברייתא: 'אָמוֹ' לאסור אֲחֻת אָמוֹ. שואלת הגמרא: וְאִיכָּא מְשֻׁם. משיבה הגמרא: הִינּוּ – הלא כבר נאסרה מ'בְּאִשְׁתּוֹ' וְלֹא בְּאִשְׁתִּי חֲבִירוֹ. שואלת הגמרא: וְאִיכָּא שְׁבֹא הַכְּתוּב לאסור אמו לְאִחֵהּ מִיְתָה שֶׁל בַּעֲלָהּ, שאז כבר אינה אסורה משום אשת חבירו. משיבה הגמרא: יש לדרוש מ'אָמוֹ' דוּמִיָּא שֶׁל הַדְרָשָׁה ד'אָבִיו', מִה 'אָבִיו' דְלָאוּ – (אין הכוונה) לאביו מְשֻׁם אלא לאחות אביו וכפי שנתבאר לעיל, אֵף 'אָמוֹ' דְלָאוּ אמו מְשֻׁם אלא הכוונה לאחות אמו.

הגמרא דנה בדברי רבי עקיבא בברייתא: הובא בברייתא לעיל, רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, 'אָבִיו' לאסור אֲשֵׁת אָבִיו. שואלת הגמרא: וְאִיכָּא שְׁבֹא הַכְּתוּב לאסור את אָבִיו מְשֻׁם. מתרצת הגמרא: הִינּוּ – הלא כבר נאסר מ'וְדָבָק' וְלֹא בְּזָכָר, ולכן אין לדרוש כן. מקשה הגמרא: אִי הֵי – אם כך, איסור בן נח בְּאִשְׁתִּי אָבִיו נָמִי – גם הוא היינו – כבר נדרש לאסור מ'בְּאִשְׁתּוֹ', וְלֹא בְּאִשְׁתִּי חֲבִירוֹ, ומדוע הוצרך רבי עקיבא לדרשו מתיבת אָבִיו. מתרצת הגמרא: הוצרך לאוסרה עליו גם לְאִחֵהּ מִיְתָה שֶׁל אָבִיו, שאז מצד 'אשת חבירו' היא מותרת לו. הגמרא דנה בהמשך דרשת רבי עקיבא בברייתא: 'אָמוֹ', לאסור אָמוֹ מְשֻׁם. מקשה הגמרא: הלא הִינּוּ – כבר נאסר הדבר מ'בְּאִשְׁתּוֹ' וְלֹא בְּאִשְׁתִּי חֲבִירוֹ. מתרצת הגמרא: בא לאסור עליו את אָמוֹ מְאֻנְסָתָהּ – שאביו אנסה ובא עליה, ולא נישאה לו, ולכן אינה אסורה לו כאשת חבירו.

הגמרא מבארת את מחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא: בְּמֵאִי קָא מִיפְלְגִי – במה נחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר,

סנהדרין. פרק שביעי – ארבע מיתות דף נח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

שחורתו שלא בקדושה. וכל גר שנתגיר כקטן שנולד עכשיו בלא אב ואם וקרובים דמי ואין עליו קורבה מקודם לכן ומיהו רבנן הוא דגזור עליה בכל האסורות לו (בהיותו גוי) משום שלא יאמרו באין מקדושה חמורה לקדושה קלה הלכך נשא אחותו מן האם שגולדה קדם שנתגירה אמה ונתגירה עם אמה ונשא זה משגל יוציא דאחותו היא ולא גרע מבן נח ומדרבנן שלא יאמרו וכו' דקסבר ר' מאיר אחותו מן האם אסורה לבני נח ואפי' אחות אביו מן האם ואחות אמו מן האב וילף לה מעל כן יעזב איש את אביו ואת אמו דאביו זה אחות אביו ואמו זה אחות אמו כדדריש ליה ר"א לקמן בשמעתין: מן האב יקיים. דלא נאסר איסור אחוה בבני נח אלא מן האם דכתיב (בראשית ב) וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי אלמא בת האב שריא ליה ובת האם לא שריא ליה: אחות אביו מן האם יוציא. כדכתיב (שם ב) על כן יעזב איש את אביו ודרשין את אביו אחות אביו מן האם: אחות אביו מן האם יוציא. כדכתיב את אמו זו אחות אמו מן האב: ר"מ אומר יוציא. גזירה משום אחותו מן האם דכין דשם צד שאר האם כאן אע"ג דמן האב היא אי שרית ליה אתי למימר אין לגר אפי' שאר אם ואתי למישרי אפי' אחותו מן האם וכו' שאת אחות אמו ואחות אביו מן האם: וחכ"א יקיים. ולא גזרי' והוא הדין להורו וליתרו שלא בקדושה ודא דנקט הורו שלא בקדושה וליתרו בקדושה לא בא למעטי הורתו וליתרו שלא בקדושה אלא למעטי הורתו וליתרו בקדושה ובין דרמי ליה לישראל גור ביה ר"מ דילמא אתי לאחלופי בישראל ואפילו בשאר האב ואפי' נולדו אותן קרובות בהיותו גוי: ומותר באשת אחיו. ואפילו מאמו ולאחר מיתה ואפילו נשאה אחיו משנתגיר או נשאה כשהוא גוי ומשנתגיר קיימה דאין אשת אח לבני נח וליכא למיחש שמא יאמרו וכו' וכן אשת אחי האב וכן כל הבאות מחמת אישות דכיון דלשמת יאמרו ליכא למיחש דקסבר לא נאסרו לבני נח ומשום קורבה נמי ליכא למיחש דקטן שנולד דמי: ושאר כל עריות. שבאות מחמת אישות מותרות לו: לאתויי אשת אביו. אבל כלתו ואחות אשתו ליכא לרביי דהא בגר שהיתה ליתרו בקדושה קיימא וזה לא היתה לו כלל אשה אלא ביהדות ולאיתויי אחות אשתו נמי לא (עריכא ליה) דהא קתני בהדיא נשא אשה ובתה כנס אתה ומוציא אתה וזה"ל לשתי אחיות: נשא אשה ובתה. אשאר גרים קאי כשנשאם בהיותם גוי ונתגירו עמו אי נמי אהא קאי ומשום דהך גזירת קאמר וזה"ל לישראל גמור: ולכתחילה לא יכנסו. מפרש ביבמות בפ' נושאין על האנוסה (דף עזא) דאזנך דאמן לעיל יקיים קאמר דלכתחילה לא יכנסו: מתה אשתו מותר בחמותו. ואע"פ שקיימה לאשתו משנתגיר דבן נח לא הוזהר על חמותו דנימא באים מקדושה וכו' וחמותו ממש לא היא אע"ג דנתגירו דגר שנתגיר וכו' ואין קרובות זה לזה: ואיכא דרבי אסור בחמותו. ההם מפרש במאי פליגי קתני מיהת מותר באשת אביו ואע"פ שביד של ישראל ממתין עליה: הא ר"מ וכו'. תלמיד של שניהם היה כדאמר ר' במס' ביצה (ד' ג) גבי ליטרא קציעות ר"מ אומר א"ר אליעזר רואין כאלו הן פרדות וכו' ובמס' עירובין בפ"ק (דף יג) אמר ר"מ שמש את ר"ע הא דקתני אחותו אסורה לו ואשת אביו מותרת לו ר"מ היא משום ר"א והאי דקתני חייבי מיתות נאסרו להם ולא חייבי כריתות ר"מ היא אליבא דר"ע: על כן יעזב איש את אביו ואת אמו. לאדם הראשון נאמר: אחות אביו. וכו' שאת אחותו: ודברך ולא בוכר. דליכא דיבוק דמתוך שאין תנשכב נהנה אינו נדבק עמו: מי שנעשה לבשר אחד. שורע יוצא מהם שנעשה בשר האם והאב אחד בו: יצאו בחמה וחיה. שאין יולדין מן האדם הני דר"ע כולוהו חייבי מיתות ניהו ומניה יליף לכל חייבי מיתות אבל לרבי אליעזר לית ליה קורבא דאישות ואית ליה קורבא דאחות: ואימא לאחר מיתה. לחייבו על אשת אביו לאחר מיתת אביו ומשני דומיא דאמו: אמו אמו ממש. ולא היינו אשת חבירו ובלאחר מיתת אביו נמי ליכא לתרועה דהיינו אשת אביו דאוקמימא לאחר מיתה ומשני אמו אנוסת אביו דלאו אשתו ואין כאן אלא משום אמו אפי' בחיה:

1 **מפני** מה לא נשא אדם את בתו. שכשאכלה חוה מעץ הדעת היתה ראויה למות מיד
2 ואי משום אדם שהיה שריו בלא אשה היה יכול ליקח בתו ומסיק כדי שישא קין
3 את אחותו: **מי** איבא מידי דלישראל שריו ולגוי אסור. משמע דלישראל מותר באשתו
4 בשלא כדרכה וכן משמע בסוף פ"ב דנדרים (דף כ) היתה איתתא דאיתא קמיה דרבי אמרה
5 לו רבי ערבותי לו שלחן והפכו אמר לה בתי
6 התורה היתה לו ולא היינו היא למעלה והוא
7 למטה דמה מפסדת בכך אלא שלא כדרכה
8 שמצערותה כדאמר התם אם תענה את בנותי
9 שלא כדרכן ואמר וישכב אותה כדרכה ויענה
10 שלא כדרכה וקשה דבספ"ג דיבמות (דף לה):
11 חשיב שלא כדרכה מעשה ער ואונן וי"ל דלא
12 אסירי אלא שעושה כך תדיר שלא תתעבר
13 ויכחיש ויפיה אבל אם רוב תשמישו כדרכה אלא
14 שבאקראי מתאזהר לה שלא כדרכה שרי:
15 **קין** ידא. פ"ה שהיה רגיל להכות את חבירו
16 ונקסו בכך וי"ל דדינא הוא דהא מקרא
17 דריש וזרוע רמה תשבר ובפ' כל היד (נדה דף יג:
18 ושם) גבי יד לאמה תקצץ אמר דינא תנן כדבר
19 הונא דרב הונא קין ידא אלמא דינא הוא והא
20 דאשכחן בפ' ד' וד' (ביק דף לה) גבי חנן בישא
21 דרב הונא גופיה לא חיובו אלא ממון שאני הכא
22 דמועד ורגיל בכך היה להכות באגרוף דדיניה
23 הוא בכך וכן יד לאמה רגיל בכך:
אלא

1 **אֲבִיו דוֹמִיא דְאִמּוֹ, וְאִמּוֹ דוֹמִיא דְאִבּוֹ, לֹא מִשְׁכַּחַת**
2 **לָהּ אֶלָּא בִּאֲחֻוּתָהּ. וְרַבִּי עֲקִיבָא, מוֹפָּק לְאֻקְמִיהָ בְּאִשְׁתִּי**
3 **אֲבִיו, דְּאִיקְרִי 'עֲרוֹת אֲבִיו'. לְאֻפּוֹקִי אַחֻת אֲבִיו, דְּשֹׂאֵר**
4 **אֲבִיו אִיקְרִי, 'עֲרוֹת אֲבִיו' לֹא אִיקְרִי. תָּא שְׁמַע, וְנִקְחָ**
5 **עֲמָרָם אֶת יוֹכָבֵד דֹּדְתָהּ. מֵאִי לָאוּ, דֹּדְתָהּ מִן הָאֵם. לֹא,**
6 **דִּדְתָהּ מִן הָאֵב. תָּא שְׁמַע, וְנִגְמַת אֲמִנָּה אַחֻתִי בֵּת אֲבִי**
7 **הִיא אֶךְ לֹא בֵּת אִמִּי. מִכְּלָל, דְּבֵּת הָאֵם אֲסוּרָה.**
8 **וְתַסְבְּרָא, אַחֻתִּי הִנָּה? בֵּת אַחִיו הִנָּה. וְכִיּוֹן דְּהָכִי הוּא,**
9 **לֹא שָׁנָא מִן הָאֵב, וְלֹא שָׁנָא מִן הָאֵם, שְׂרִיא. אֶלָּא, הֵתָם**
10 **הָכִי קָאָמַר לִיה, קוֹרְבָא דְאַחֻת אִית לִי בְּהִדָּה מֵאָבָא וְלֹא**
11 **מֵאָמָא. תָּא שְׁמַע, מִכְּנִי מַה לֹא נִשָּׂא אָדָם אֶת בִּתּוֹ, כְּדִי**
12 **שִׁישָׂא קִין אֶת אַחֻתוֹ, שְׁנֵאָמַר 'כִּי אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד**
13 **יִבְנֶה'. הָא לָאו הָכִי, אֲסִירָא. כִּיּוֹן דְּאִשְׁתְּרִי, אִשְׁתְּרִי. אָמַר**
14 **רַב הוֹנָא, כּוֹתִי מוֹתֵר בְּבִתּוֹ. וְאֵם תֹּאמַר, מִכְּנִי מַה לֹא**
15 **נִשָּׂא אָדָם אֶת בִּתּוֹ, כְּדִי שִׁישָׂא קִין אֶת אַחֻתוֹ, מִשּׁוּם**
16 **'עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה'. וְאִיפֹא דְאִמְרִי, אָמַר רַב הוֹנָא, כּוֹתִי אֲסוּר בְּבִתּוֹ. תַּדַּע, שְׁלֹא נִשָּׂא אָדָם אֶת**
17 **בִּתּוֹ. וְלֹא הִיא, הֵתָם הִינָּה מִעֲמָא, כְּדִי שִׁישָׂא קִין אֶת אַחֻתוֹ, מִשּׁוּם דְּ'עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה'. אָמַר**
18 **רַב חֲסִידָא, עֲבָד מוֹתֵר בְּאִמּוֹ, וּמוֹתֵר בְּבִתּוֹ. יֵצֵא מִכְּלָל כּוֹתִי, וְלִכְלָל יִשְׂרָאֵל לֹא בָּא. כִּי אֲתָא רַב**
19 **דִּמִּי, אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, בֵּן נָח שִׁיחַד שְׁפָחָה לְעַבְדּוֹ וּבָא עֲלֶיהָ, נִהְרַג עֲלֶיהָ.**
20 **מֵאִימָתָּ? אָמַר רַב נַחֲמָן, מִדְּקִרְאוֹ לָהּ 'רְבִיתָא דְּפִלְגִינָא'. מֵאִימָת הִתְרַתָּהּ? אָמַר רַב הוֹנָא,**
21 **מִשְׁפָּרְעָה רֵאשֶׁה בְּשׁוּק. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, בֵּן נָח שָׁבָא עַל אִשְׁתּוֹ שְׁלֹא כְּדִרְכָּהּ,**
22 **חֲיִיב. שְׁנֵאָמַר 'וְדָבָר', וְלֹא שְׁלֹא כְּדִרְכָּהּ. אָמַר רַבָּא, מִי אִיפֹא מִיּוֹדִי דְיִשְׂרָאֵל לֹא מִיחֲיִיב, וְכוֹתִי**
23 **מִיחֲיִיב. אֶלָּא אָמַר רַבָּא, בֵּן נָח שָׁבָא עַל אִשְׁתּוֹ חֲבִירוֹ שְׁלֹא כְּדִרְכָּהּ, פְּטוּר. מֵאִי מִעֲמָא, 'בְּאִשְׁתּוֹ'**
24 **וְלֹא בְּאִשְׁתּוֹ חֲבִירוֹ. 'וְדָבָר' וְלֹא שְׁלֹא כְּדִרְכָּהּ. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, עוֹבֵד כּוֹכְבִּים שְׁהֵכָה אֶת יִשְׂרָאֵל,**
25 **חֲיִיב מִיתָה, שְׁנֵאָמַר 'וַיִּפֹּן כַּהֵן וְכֹהֵן וַיִּרְא כִּי אִישׁ [וַיִּן אֶת הַמִּצְרִי] וְגו'. וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא,**
26 **הַפְּטוּר לֹעֶזֶ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּאִילוֹ סוֹמֵר לֹעֶזֶ שֶׁל שְׂכִינָה, שְׁנֵאָמַר 'מוֹקֵשׁ אָדָם יֵלַע קוֹדֵשׁ': 'מִגְבִּיחַ',**
27 **'עֲבָדוֹ', 'שִׁבְתָּ', סִימָן: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, הַמְּגִבִּיחַ יָדוֹ עַל חֲבִירוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִכְהוּ נִקְרָא 'רִשְׁעִי',**
28 **שְׁנֵאָמַר 'וַיֹּאמֶר לְרִשְׁעִי לָמָּה תִּכְהַר עֲוֹנוֹ'. 'לָמָּה הִכְיָת' לֹא נִאָּמַר, אֶלָּא 'לָמָּה תִּכְהַר'. אֵף עַל פִּי**
29 **שְׁלֹא הִכְהוּ, נִקְרָא 'רִשְׁעִי', עֲוֹנוֹ, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, נִקְרָא 'חֹמָא', שְׁנֵאָמַר 'וְאֵם לֹא לְקַחְתִּי כְּחֻזְקָה',**
30 **וְכַתִּיב 'וַתְּהִי חֲפָזָה הַנְּעָרִים גְּדוּלָּה מֵאִד'. רַב הוֹנָא אָמַר, תִּקְצֹץ יָדוֹ, שְׁנֵאָמַר 'וְזָרַע רֵמָה תִּשְׁבֵּר'. רַב**
31 **הוֹנָא קִין יָדָא. רַבִּי אֱלֵעָזָר אוֹמַר, אִין לֹא תִּקְנָה אֶלָּא קְבוּרָה, שְׁנֵאָמַר 'וְאִישׁ זָרַע לֹא הָאֲרִץ'. וְאָמַר רַבִּי**
32 **אֱלֵעָזָר, לֹא נִתְּנָה קֶרֶק עֲלָא לְבַעְלִי וְזָרַעוֹת, שְׁנֵאָמַר 'וְאִישׁ זָרַע לֹא הָאֲרִץ'. וְאָמַר רִישׁ**
33 **לְקִישׁ, מֵאִי דְכַתִּיב 'עוֹבֵד אֲדָמָתוֹ' יִשְׁבַּע לָחֶם. אִם עוֹשֶׂה אָדָם עֲצָמוֹ כְּעַבְד לְאֲדָמָה, יִשְׁבַּע לָחֶם.**
34 **וְאִם לָאוּ, לֹא יִשְׁבַּע לָחֶם. וְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, עוֹבֵד כּוֹכְבִּים שִׁשְׁבַת חֲיִיב מִיתָה, שְׁנֵאָמַר 'וַיּוֹם**
35 **וְלִילָה לֹא יִשְׁבּוּתוּ'. וְאָמַר מַר, אֲזֻרְהָ שְׁלֵחָן זֶה הִיא מִיתָתָהּ. אָמַר רַבִּינָא, אֶפִּילוֹ שְׁנֵי בִשְׁבַת.**
36 **וְלִיחֻשְׁבָּה גְּבִי שְׁבַע מִצּוֹת? כִּי קָא חֲשִׁיב "שֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה", 'קוֹם עֲשֵׂה' לֹא קָא חֲשִׁיב.**
והא

1 **אֲבִיו דוֹמִיא דָּאָמוּ וְאָמוּ דוֹמִיא דָּאָבִיו לֹא מִשְׁכַּחַת לָהּ אֶלָּא בִּאֲסוּר דִּאֲחֻוּתָהּ.**
2 **דְּתִרְוִייהוּ מִמֶּשׁ לִיכָא לְמִימַר דֹּא"כּ הִינּוּ וְדָבָר וְלֹא כּוֹכֵר וְתִרְוִייהוּ בִּאִישׁוֹת לִיכָא**
3 **לְמִימַר דִּהָא אָמוּ לֹא מִשּׁוּם אִישׁוֹת דֹּא"כּ הִינּוּ אִשְׁת אֲבִיו הִלְכָּר תִּרְוִייהוּ בִּאֲחֻתָהּ:**
4 **וְרַבִּי עֲקִיבָא מוֹטָב לְאֻקְמָא בִּאֲשֵׁת אֲבִיו. כְּמִשְׁמַעוֹתָה דְּקָרָא דְּקָרִי לִיה אֲבִיו דְּכַתִּיב**
5 **יַעֲזֹב אִשׁ אֶת אֲבִיו וְאִשְׁתּוֹ אֲבִיו אֲשַׁכֵּחַ דְּקָרִי**
6 **בִּישְׂרָאֵל עֲרוֹת אֲבִיו דְּכַתִּיב (ויקרא יד) עֲרוֹת**
7 **אֲבִיךָ הִיא וְלֹא לְאֻקְמָא בִּאֲחֻתָהּ אֲבִיו דְּקָרָא**
8 **לֹא מִשְׁמַע הָכִי דִּאֲחֻת אֲבִיו שֹׂאֵר אֲבִיו הוּא**
9 **דִּאֲקָרִי עֲרוֹת אַחֻת אֲבִיךָ לֹא תִּגְלַה כִּי שֹׂאֵר**
10 **אֲבִיךָ הִיא (שם): דְּיוֹרְתָהּ. אַחֻת קָהֵת אֲבִיו: מֵאִי**
11 **לֹא. אַחֻת קָהֵת אֵף מִן הָאֵם הִיָּתָה וְהוֹתֵרָה**
12 **לְעַמְרָם אֲלֵמָא אַחֻת אֲבִי מִן הָאֵם מוֹתֵרָת לֹא**
13 **קוֹדֵם מִתָּן תוֹרָה: לֹא יוֹרְתָה מִן הָאֵב. אַחֻת**
14 **קָהֵת מִן הָאֵב הִיָּתָה וְלֹא מִן הָאֵם וְאַחֻת הָאֵב**
15 **הוֹתֵרָה לָהֶם וְהָא דְּכַתִּיב יַעֲזֹב אִשׁ אֶת אֲבִיו**
16 **דְּרִשְׁתִּין אַחֻת אֲבִיו (אֲבִיו) בִּאֲחֻתוֹ מִן הָאֵם**
17 **קָאמַר כְּדִילְפִּינָן מוֹגֵם אֲמִנָּה אַחֻתִי בֵּת אֲבִי**
18 **הִיא: תָּא שְׁמַע וְנִגְמַת אֲמִנָּה וְכו'. מִכְּלָל דְּבֵּת**
19 **הָאֵם אֲסוּרָה קִישָׁא לִרְעִי אַחֻתוֹ הוּא.**
20 **בְּתַמִּיחָה הָא בֵּת אַחִיו הוּא וְכִיּוֹן דְּהָכִי לֹא**
21 **שָׁנָא מִן הָאֵם וְלֹא שָׁנָא מִן הָאֵב שְׂרִיא לִיה:**
22 **אֶלָּא הֵתָם הָכִי הוּא אָמַר לִיה קוֹרְבָא דִּאֲחֻתָהּ**
23 **וְכו'. בֵּת אֲבִיו מִן הָאֵב הִיא וְלֹא מִן הָאֵם וְלֹא**
24 **מִשּׁוּם אֲסוּרָה וְהִתִּירָא קָאמַר לִיה אֶלָּא**
25 **מִשּׁוּם לְתַקִּינִי דִּיבּוּרָא קָמַא שֹׁאֵמַר אַחֻתִי**
26 **הִיא קָאמַר לִיה הָכִי אַחֻתִי בֵּת אֲבִי הִיא דְּבֵּת**
27 **אֲבִי בִּן אֲבִי הִיא וְקָרִי לָהּ אַחֻתוֹ דְּבִנִּים**
28 **הָרִי חֶם כְּבִנִּים וְהָרִי הִיא כְּבֵת אֲבִיו וְהָרִי**
29 **דְּקָאמַר אֵךְ לֹא בֵּת אֲמִי לֹא מִשּׁוּם דֹּאִי הוּא**
30 **אַחֻת מִן הָאֵם הוּא אֲסוּרָה אֶלָּא מִשּׁוּם**
31 **קוֹשְׁטָא דְּמִילְתָא אֲמַר לֵה חֶסֶד יִבְנֶה. תַּחֲלִילָתוֹ**
32 **שֶׁל עוֹלָם נִבְנָה בְּחֶסֶד שְׁעוֹה אֲדָם הָרִאשֹׁן**
33 **לְגַמּוּל חֶסֶד אֶת בְּנוֹ וְאִסְרָה לוֹ וְהִתִּירָה לְקַן**
34 **כְּדִי שִׁיבְנָה הָעוֹלָם וְהִינּוּ דְּכַתִּיב (ויקרא כ)**
35 **(כִּי יִקַּח אִישׁ) אֶת אַחֻתוֹ בֵּת אֲבִיו חֶסֶד הוּא**
36 **מַה שֶּׁהִתִּירָתִי לְקַן חֶסֶד גְּמֻלָּתִי עִמּוֹ: גִּי מוֹתֵר**
37 **בְּבִתּוֹ. בֵּין לְרַבִּי אֱלֵעָזָר בֵּין לִרְעִי דְּקָסְבַּר רַב**
38 **הוּנָא לֹא לְפִינָן שֹׂאֵר עֲרוֹת מוֹתֵר דְּכַתִּיב**
39 **בְּהָרִי קָרָא מִפְּדוּט כִּי הִנֵּה מִשְׁמַע מִינָּה דְּקָא**
40 **כְּתִיבְנָה: עֲבָד כְּנַעֲנִי. שֶׁל יִשְׂרָאֵל: מוֹתֵר**
41 **כְּאָמוּ וְכַתִּיב, וְכו' כִּי שֹׂאֵר עֲרוֹתִי שֶׁל קוֹרְבָּה:**
42 **יֵצֵא מִכְּלָל גִּי. וְפַקֵּשׁ שֶׁ בֵּן נָח מִינִיָּה: וְלִכְלָל**
43 **יִשְׂרָאֵל לֹא בָּא. דְּלִיגוֹר לִיה עֲלִיה מִשּׁוּם**
44 **דְּשִׁמָּא יִאמְרוּ בֵּאִין מִקְדוּשָׁה חֲמוּרָה לְקִדּוּשָׁה**
45 **קְלָה: מֵאִימָת. חֲשִׁיב לִיה מִיּוֹחֲדוֹת לֹא: מִדְּרַגְלָה**
46 **לְמִיָּקִרִי לִיה. בְּנוֹת הָעִיר: רְבִיתָא דְּפִלְגִינָא.**
47 **יִלְדוֹת שֶׁל פְּלוֹנִי עֵבֶד: מֵאִימָת הִתְרַתָּה. שֶׁלֹּא**
48 **תִּקְרָא מִיּוֹחֲדוֹת לוֹ אִם תִּבָּא לְהַפְקִיר עֲצָמָה:**
49 **מִשְׁתַּפְּרַע רֵאשֶׁה בְּשׁוּק. שְׁהִי רִגִּילוֹת אֵף**
50 **הַגִּיּוֹת הַנְּשׂוּאוֹת שֶׁלֹּא לְצַנֵּת בְּרָאשׁ פְּרוּעַ:**
51 **שֶׁלֹּא כְּדִרְכָּהּ. אִין כָּאֵן דְּבָקָא שְׁמִתוֹן שֶׁאִינָה**
52 **נִתְּנִית בְּדִבְרֵי אִינָה נִדְּבַקְת עִמּוֹ: בִּאֲשֵׁתוֹ וְלֹא**

בִּאֲשֵׁת חֲבִירוֹ. שֶׁלֹּא אֲסִרָה תוֹרָה אֶלָּא בְּדִבְקָה: וַיִּן אֶת הַמִּצְרִי. מִשּׁוּם דְּהָכִי אִישׁ עֲבָר: מוֹקֵשׁ אָדָם יֵלַע קִדְשׁ. הַנּוֹקֵשׁ אֶת הָאָדָם הִינּוּ יִשְׂרָאֵל שְׁקִרְיִין אָדָם דְּכַתִּיב (ויחזקאל
לד) וְאֲתָנָה צִנָּי צִנָּי מִרְעִיתִי אָדָם אֲתָם אֲתָם קִרְיִין אָדָם וְכו': יֵלַע קִדְשׁ. כִּאלוֹ לֹעֶזֶה אֶת הַקֹּדֶשׁ כְּלוֹמַר כְּסוּטָר עַל לֹעֶז. סוּטָר מְכֹה: אִם לֹא לְקַחְתִּי כְּחֻזְקָה. בְּבִנִי עַל כְּתִיב
שְׁהִי תוֹקֶפִים בְּבִשֶׁר הוֹבִיחִים וְאָמַר אִם לֹא תִתֵּן לִי אֶקַּח בְּחֻזְקָה דְּהִינּוּ כְּמִרְיִם יָדוֹ שְׁהִי מְגוֹמֵן לְהַכּוֹת: וְזוּרִיעַ רַמָּה. הַרְגִּיל לָרוֹם יָדוֹ עַל חֲבִירוֹ: קִין יָדָא. מֵאָדָם אֲחֻד שְׁהִי רִגִּיל
לְהַכּוֹת אֶת חֲבִירוֹ וְקִסְטוֹ בְּכַךְ כְּדִאֲמַר בְּפִרְקֵן דְּלַעֲלִי (דף מז.) בִּיד הִיוּ מְכִין וְעוֹנֵשִׁין שֶׁלֹּא מִן הַתּוֹרָה לְעִשׂוֹת סִיג וְגִדֵּר לְדַבֵּר: אִישׁ זָרַע, אִישׁ שְׁמִנֵּץ זָרַע לוֹ הָאֲרֶץ מִתּוֹקֶנֶת
לְקַבּוּרָה כְּלוֹמַר רֵאִי לְהַמְתִּי לְקַבּוּרָה: לֹא נִתְּנָה קֶרֶק. כְּלוֹמַר אִין רֵאִי לְקוֹתוֹ קֶרֶק אֶלָּא לְבִנֵּי זָרַעוֹ מִפְּנֵי שֶׁהִתְנַר רַבָּה ע"י קֶרֶק שְׁבָאוֹת בְּהַמּוֹת וּמִפְּסִידוֹת וְגַבִּינִים בֵּאִין
וְגוֹבֵבִין וְעוֹרֵרִין עַלִּיז שִׁיחָא חוֹק לְעַמּוּד כְּגוֹן: כְּעַבְד לְאֲדָמָה. לְעַסּוֹק בַּה תְּמִיד לְחִירֵשָׁה וְהַשְׁקָאָה וְנִיכּוּשׁ וְעִידוֹר: גִּי שִׁשְׁבַת. מְמַלְכָּתוֹ יוֹם שֶׁלֹּא חֲיִיב מִיתָה שְׁנֵי יוֹם
וְלִילָה לֹא יִשְׁבּוּתוֹ וְקָא דְרִישׁ לִיה לֹא יִשְׁבּוּתוֹ מִמְּלָאכָה דְּאֲבִי אָדָם נִמִּי קָאִי וְלֹא תִימָא לֹא יִשְׁבּוּתוֹ אֲחֵךְ שֶׁשֶׁת עֵתִים דְּקָרָא קָאִי כְּלוֹמַר לֹא יִבְטְלוֹ וְלֹא יִפְסְקוּ מִלְחִיּוֹת: פְּשִׁיטָא
לֹא גִרְסִי דִּהָא טוֹבָא קָמִיל דְּאֲבִי אָדָם קָאִי: אָמַר רַבִּינָא אִפִּי' שְׁנֵי בִשְׁבַת. לֹא תִימָא שְׁבִיתָה דְּקָאמַר ר"ל לְשׁוֹם חוֹבָה קָאמַר דְּלֹא לְכוֹן לְשִׁבוֹת כְּגוֹן בִּשְׁבַת שְׁהוּא יוֹם שְׁבִיתָה
לְיִשְׂרָאֵל אוֹ אֲחֻד בִּשְׁבַת שְׁשׁוּבְתִין בוֹ אֶלָּא מִנְהֻלָּה בְּעַלְמָא קָא אֲסִר לָהּ שֶׁלֹּא יִבְטְלוֹ מִמְּלָאכָה וְאִפִּי' יוֹם שֶׁאִינוּ בִּרְ שְׁבִיתָה שְׁנֵי בִשְׁבַת יוֹמָא קָמַא דְּלֹא יוֹם בִּרְ שְׁבִיתָה נִקְט'
וְהִיא דְּהוּא מְצִי לְמִינִקְט שְׁלִישִׁי וְרַבִּיעִי: קוֹם עֲשֵׂה לֹא חֲשִׁיב. וְהָאִי לֹא יִשְׁבּוּתוֹ קוֹם עֲשֵׂה מִלְאכָה הִיא:

דין שפחה המיוחדת לעבד: **כִּי אָתָּא** – כשבא רב דיימי לבבל, **אָמַר**
 בשם רבי אלעזר, **אָמַר רבי חנינא**, בן נח שייחד שפחה לעבדו
 שתהא כאשתו, ובא עליה העבד, ואחר כך **כָּא פֿאַ** עליה האדון עצמו,
 נהרג האדון עליה – בגללה. מבררת הגמרא: **מֵאַיִמַת** – מאימתי
 נחשבת מיוחדת לו, **אָמַר רב נחמן**, מִדְּקִרְאָיָא לָהּ בנות העיר דְּבִיתָא
 דְּפִלְגִינָא – ילדתו של פלוני והעבד, **מֵאַיִמַת** התרתה – תהא
 מותרת, שלא תיקרא עוד מיוחדת לעבד פלוני, ואם תבוא להפקיד
 עצמה לשאר אנשים, לא ינהרג עליה, **אָמַר רב הונא**, מַעַת שְׁפָרְעָה
 שערות ראשה פֿשוֹק שלא כדרך נשים נשואות.
 הגמרא דנה בענין ביאה שלא כדרכה בבן נח: **אָמַר רבי אלעזר** **אָמַר**
רבי חנינא, בן נח שָׁבָא עַל אִשְׁתּוֹ שְׁלֵא בְּדִרְבָּה, חייב מיתה,
 שְׁנֵאמַר על בן נח (בראשית ב' כד) וְדִבְקָה בְּאִשְׁתּוֹ, באופן שהוא דבק בה,
 ולא בביאה שְׁלֵא בְּדִרְבָּה שאין האשה נהנית בה ואינה נדבקת עמו.
 תמחה הגמרא: **אָמַר רבא**, מִי אִיכָא מִיָּד – וכי יש דבר דִּישְׁרָאֵל לֹא
 מִיְחִיב עונש על עשייתו, וכו' שֵׁקל ממנו מִיְחִיב עליו. רבא מבאר
 שלמדים משם דין אחר: **אֵלָּא אָמַר רבא**, בן נח שָׁבָא עַל אִשְׁתּוֹ
 חֲבִירוֹ הנכרי שְׁלֵא בְּדִרְבָּה, פְּטוּר. מֵאִי מַעֲמָא, דורשים מהפסוק
 (בראשית ב' כד) וְדִבְקָה בְּאִשְׁתּוֹ וְלֹא בְּאִשְׁתּוֹ חֲבִירוֹ, וְדִבְקָה משמע
 בביאה כדרכה ששייך בה דיבוק, וְלֹא בביאה שְׁלֵא בְּדִרְבָּה, שאין
 שייך בה דיבוק, ואותה לא אסר הכתוב באשת חבירו.
 דין הכאה בבן נח: **אָמַר רבי חנינא**, עוֹבֵד בּוֹכְבִּים – נכרי שֶׁהֵבֵא אֶת
 יִשְׂרָאֵל, חייב מיתה, שְׁנֵאמַר במשה לאחר שראה איש מצרי מכה
 איש עברי מאחיו (שמות ב' יב), וַיִּפֶן בָּהּ וַכָּה וַיִּרְא כִּי אִין אִישׁ וַיִּנֶּה
 אֶת הַמִּצְרִי וַיִּגַּד וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל, שהרגו משום שהכה את ישראל.
 ואָמַר רבי חנינא, הַסּוֹמֵר לֹעִז – המכה על לחיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל, פְּאִילוֹ
 סוֹמֵר לֹעִז שֶׁל שְׂכִינָה, שְׁנֵאמַר (משלי כ' כד) מוֹקֵשׁ אָדָם יֹלַע קוֹשֶׁשׁ,
 כלומר, הנוקש –מכה על לחיו של ישראל הקרויים 'אדם', כאילו
 לועז את הקודש, דהיינו מכה על לועז של שכינה.
 הגמרא מביאה מאמרים נוספים בענין זה: **מִנְיָנִיהּ**, 'עֲבָדוֹ', 'שִׁבְתָּ',
 שלש תיבות אלו הן סימן לשלש מאמרי ריש לקיש הבאים. **אָמַר**
 ריש לקיש, הַמִּנְיָנִיהּ יָדוֹ עַל חֲבִירוֹ במראה שרוצה להכותו, אִף עַל
 פִּי שְׁעָדִין לֹא הֵבִיאוּ נִקְרָא 'רִשְׁעִי', שְׁנֵאמַר כשראה משה שני אנשים
 מישראל מתקוטטים (שמות ב' יג), וַיֹּאמֶר לְרִשְׁעִי לָמָּה תִּבְּחֵנִי רִעִי, לָמָּה
 הִבִּיתָ לֹא נֶאֱמַר, אֵלָּא לָמָּה תִּבְּחֵנִי, ששאלו על מה שרצה להכותו,
 וקראו הכתוב 'רשע', מוכח שֶׁאִף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא הֵבִיאוּ, כיון
 שהרים עליו את ידו נִקְרָא 'רִשְׁעִי'. (אמר) וְעִירִי אָמַר בשם רבי
 חנינא, נִקְרָא 'חֹטֵא', שְׁנֵאמַר בבהנים בני עלי כשהיו רוצים ליטול
 מבשר הדובחים (שמואל א' ב' טז), וְאָמַר לֹא כִּי עֲתָה תִּתֵּן וְאֵם לֹא לְקַחְתִּי
 בְּחֻקָּה, וְכִבְדֻקָּה היינו שהיה מאיים להכותו, וזה כמי שמרים ידו
 ומאיים להכותו, וְכִתְבִּים בפסוק שאחריו (שם ב' יז) וְהָיָה חֲפָאֵת הַנְּעָרִים
 נְדוּלָה מֵאֵד, ומוכח שנקרא בכך 'חוטא'. רב הונא אָמַר, הרגיל בכך
 תִּקְצִין יָדוֹ, שְׁנֵאמַר (איוב לו טז) וְזָרַע רָמָה תִּשְׁכַּרְבֵּנִי, כלומר, זרוע
 הרגילה להתרומם כדי להכות, תשבר. מספרת הגמרא: רב הונא קִין
 דִּיא – קצץ יד של אדם שהיה רגיל להכות את חבירו. רבי אלעזר
 אָמַר, אִין לֹא תִּקְנֵה אֵלָּא קְבוּרָה, כלומר ראוי הוא להמיתו ולקברו,
 שְׁנֵאמַר (שם כב ח) וְאִישׁ זָרַע לֹא הֶאֱרִין, כלומר, איש המרים זרוע על
 חבירו להכותו, מתוקנת לו הארץ לקבורה, שראוי הוא לכך. דרשה
 נוספת שדרש רבי אלעזר מפסוק זה: וְאָמַר רבי אלעזר, לֹא נִתְּנָה
 ו–אין ראוי לה נִקְרָע לקנותה, אֵלָּא לְכַעַל וְזָרַע, כלומר לאנשים
 חוזקים ואלימים, משום שבקניית קרקע רבה המריבה, שצריך לשמור
 שלא יעברו עליה בהמות ויפסידוה ושלל יכנסו לתוכה גנבים ויגנבו
 את הפירות שבה ושלל יקומו עוררים עליה ויטענו ששלחם היא,
 שְׁנֵאמַר (שם) וְאִישׁ זָרַע לֹא הֶאֱרִין, כלומר, אדם חזק בעל זרוע, לו
 ראויה הארץ לקנותה.
 מאמר של ריש לקיש בענין עבודת הקרקע: וְאָמַר ריש לקיש, מֵאִי
 דְּכִתְבִּים (משלי יב יא) עוֹבֵד אֲדָמָתוֹ יִשְׁכַּח לָחֶם, אִם עוֹשֶׂה אֲדָם עֲצָמוֹ
 כְּעֶבֶד לְאֲדָמָה, שעוסק בה תמיד בחרישה והשקאה, בניכוש
 העשבים הרעים, ובעידור הקרקע להשביחה, רק באופן זה יִשְׁכַּח
 מֵהִלָּחֶם העושה מהתבואה שתוציא הקרקע, וְאֵם לֹא שֵׁאִינוֹ אֵלָּא
 המשך בעמוד קכד

מהפסוק שהזכיר אביו ואמו יחד, נראה ששניהם עוסקים בסוג ערוה
 דומה, ושיהא איסור הערוה הנלמד מ'אביו' דומיא דהנלמד מ'אמו',
 והנלמד מ'אמו' דומיא ד'אביו', לֹא מִשְׁבַּחַת לָהּ – אין אתה מוצא
 זאת אֵלָּא כשדורשים שהפסוק מדבר פְּעִרִית של אֲחֻוּהָ, דהיינו
 אחות אביו ואחות אמו.
 וְרַבִּי עֲקִיבָא סבר שמוֹטֵב לְאֻמָּקִיָּה – להעמיד את 'אביו' שבפסוק
 בְּאִיסוֹר אִשְׁתּוֹ אֲבִיו, כמשמעות הפסוק יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אִבּוֹ, שקורא
 'אביו' לאיסור אשת אביו, כיון שמצאנו לגבי עריות ישראל דְּאִיקְרִי
 ו–שנקראת אשת אביו 'עֲרוֹת אֲבִיו', שנאמר (ויקרא יח ח) 'עֲרוֹת אִשְׁתּוֹ
 אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אֲבִיךָ הוּא', לְאֻפְקִי – ולהוציא ולא להעמיד
 את הפסוק באיסור אחות אביו, שאינה כמשמעות 'אביו' שנאמר
 בפסוק, כיון דְּשֵׁאִר אֲבִיו אִיקְרִי – שאחות אביו נקראת רק 'שאר
 אביו' דהיינו קרובתו של אביו, שנאמר (שם יח יב) 'עֲרוֹת אֲחֻת אֲבִיךָ
 לֹא תִגְלֶה שֵׁאִר אֲבִיךָ הוּא', אבל 'עֲרוֹת אֲבִיו' לֹא אִיקְרִי.
 הגמרא מנסה להביא הוכחות לדעות אלו: תָּא שְׁמַע, נאמר (שמות ו' כ)
 וַיִּקַּח עִמָּרָם אֶת יוֹכָבֵד דֹּדְתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה, ודיתה אחות קהת אבי
 עמרם. מֵאִי לָא – האם אין כוונת הפסוק שיוכבד היתה דֹּדְתּוֹ של
 עמרם גם מן הָאֵם, ויוכבד וקהת נולדו לאם אחת, ומבואר שאחות
 אביו מן האם היתה מותרת לו קודם מתן תורה, ויש ללמוד מכך
 שמותרת לבני נח, והרי זה כרבי עקיבא קשה על רבי אליעזר. דוחה
 הגמרא: לֹא, וְדֹדְתּוֹ מִן הָאֵם היתה ולא מן האם, ומה שדורש
 מהכתוב 'יעזב איש את אביו' לאסור אחות אביו, הכוונה אחותו מן
 האם.
 תָּא שְׁמַע ממה שאמר אברהם לאבימלך על שרה (בראשית כ' יב) וַיִּגַּם
 אֲמָנָה אֲחֻתִּי בַת אָבִי הִיא אֲךָ לֹא בַת אָמִי וְהָיָה לִי לְאִשָּׁה. מִכְּלָל
 – יש ללמוד מכך דְּבַת הָאֵם אֲסוּרָה לבני נח, שאם היתה אחותו מן
 האם היתה אסורה לו. הגמרא תמחה על המקשן: וְתִסְבְּרָא – וכי
 אתה אכן סבור ששרה אֲחֻתּוֹ של אברהם הוּא ו–היתה, והלא בַת
 הָרַן אֲחֻתּוֹ של אברהם הוּא, וְכִיּוֹן דְּהָכִי ו–שכן הוּא, הרי לֹא שְׁנָא
 ו–בין כשהיא בַת אחיו מן הָאֵם, וְלֹא שְׁנָא מִן הָאֵם, שְׁרִיא – מותרת
 לו. ואין ראיה לאוסרו באחותו מן האם. אֵלָּא הֵתֵם – שם לא בא
 אברהם אלא לבאר את דבריו הראשונים עליה (שם כ' ב) 'אֲחֻתִּי הוּא',
 וְהָכִי קָאָמַר לִיָּה לאבימלך, כוונתי היתה דְּקוֹרְבָא דְּאֲחֻת אִית לִי
 בְּהִדָּה מֵאֵמָּה – שיש לי עמה קירבה של אחוה בכך שאנו בני אב
 אחד, וְלֹא מֵאֵמָּה – אך אין לנו קירבת אחוה מצד האם, שאנו בני
 אמהות שונות.
 תָּא שְׁמַע, שנינו בבבירייתא, מִפְּנֵי מָה לֹא נִשָּׂא אָדָם הָרָאשׁוֹן אֶת
 בִּתּוֹ, כְּדִי שִׁישָׂא קִין בְּנוֹ אֶת אֲחֻתּוֹ, שְׁנֵאמַר (תהילים פט א') כִּי אֲמַרְתִּי
 עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה, כלומר, שהתחסד ה' עם קין, שציוה לאדם
 הראשון שלא לישא את בתו והתיר לקין לישא את אחותו בכדי
 שיבנה העולם. ומשמע, הָא לֹא הָכִי – לולי טעם זה, אֲסִירָא היתה
 אחותו לו, ומבואר שכן נדי אסור באחותו. דוחה הגמרא: כִּיּוֹן
 דְּאִשְׁתֵּרִי – שהותרה לקין כדי שיבנה העולם, אֲשִׁתֵּרִי כבר לגמרי
 לכל בני נח.
 הגמרא מביאה דינים שונים מענין זה. דין בן נח בביתו: **אָמַר רב הונא**,
 בִּוְתִי – נכרי בן נח מוֹתֵר בְּבִתּוֹ. וְאֵם תֹּאמַר אִם כן מִפְּנֵי מָה לֹא
 נִשָּׂא אָדָם הָרָאשׁוֹן אֶת בִּתּוֹ, התשובה היא, כְּדִי שֶׁהֵבֵא תַּהִיָּה פְּנוּיָה
 וִישָׂא קִין אֶת אֲחֻתּוֹ, מִשּׁוּם שנאמר 'עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה', וכאמור.
 וְאִיכָא דְּאָמְרִי – ויש שאמרו, **אָמַר רב הונא**, בִּוְתִי אֲסוּר בְּבִתּוֹ.
 יִדְעַע שֶׁכך הדין, ממה שֶׁלֹּא נִשָּׂא אָדָם הָרָאשׁוֹן אֶת בִּתּוֹ, וודאי הטעם
 הוא משום שהיה אסור בה. דוחה הגמרא: וְלֹא הִיא – ואין זו ראיה,
 הֵתֵם הֵינִי מַעֲמָא שלא נשאה, כְּדִי שִׁישָׂא קִין אֶת אֲחֻתּוֹ, מִשּׁוּם
 דְּעוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה, כאמור.
 דין עבד באמו ובבתו: **אָמַר רב חסדא**, עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁמֶל
 וטבל לשם עבדות, מוֹתֵר בְּאִמּוֹ, ומוֹתֵר בְּבִתּוֹ, שִׁישָׂא מִכְּלָל בִּוְתִי
 – נכרי בן נח, ולכן אינו אסור אף בעריות שכן נח אסור בהן, וְלִכְלָל
 להקרא יִשְׂרָאֵל לֹא כָּא עֲדִין, ולכן לא גזרו לאוסרו באמו ובבתו כדי
 שלא יאמרו שבא מקדושה חמורה לקדושה קלה כפי שגזרו על גר
 (יבמות כב.).

מקשה הגמרא: וְהָאֵין דִּינִין – והרי ציווי בני נח על הדינים, קום עֲשֵׂה משפט הוּא, וְאֵין על פי כן קָא חֲשִׁיב התנא במנין מצוות בני נח, ואם כן חזרת השאלה, מדוע לא מנה את איסור השביתה. מתרצת הגמרא: מה שהתנא מנה את מצות הדינים, מכיון שגם מצות קום עֲשֵׂה משפט וגם מצות שֶׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה עוֹל נִינְהוּ – כלולות בהם, שאף כשלא באו לפניהם בעלי דינים, והם יושבים ובטלים, עדיין מצוים הם במצוה שלא לעשות עוול.

הגמרא מבארת איסור נוסף של נכרי: וְאִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, (עובד כוכבים) [גוי] שְׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה חַיִּיב מִיתָה, שְׁנַאמֵר (דברים לגד) 'תוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה, מוֹרֶשֶׁה קָהֵלֵת יַעֲקֹב, וְיֵשׁ לְדִיִּק שֶׁרֶק לָנוּ נִיתְנָה הַתּוֹרָה כְּמוֹרֶשֶׁה, וְלֹא לָהֶם – לנכרים. שואלת הגמרא: וְלִיחֻשְׁבָּה – שימנה זאת התנא אחרות שמנה התנא, וכפי שיתבאר. למֵאֵן דְּאִמֵּר שְׁכוּנַת הַפְּסוֹק שהתורה היא מוֹרֶשֶׁה – ירושה לישראל, הנכרי העוסק בה מִיִּנְיָן קָא גִזִּיל לָהּ – נחשב כמי שגזל אותה מהם, ונכלל באיסור גזל. ולמֵאֵן דְּאִמֵּר לְדִרוּשׁ תִּיבַת 'מוֹרֶשֶׁה' שהתורה נחשבת כְּמוֹרֶשֶׁה לָנוּ (פסחים מט), נכרי העוסק בתורה דִּינֵי גְבוּעֵל נַעֲרָה הַמְּאוֹרֶסָה של ישראל, דִּינֵינוּ לְמִיתָה בְּסִקִּילָהּ, ונכלל באיסור העריות.

מקשה הגמרא: מִיתִיבִי, שִׁנִּינוּ בְּבִרְיֵיתָא, הִיָּה רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, מִיִּנְיָן שְׁאִפִּילוּ (עובד כוכבים) [גוי] וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, שְׁהוּא נֶחֱשֵׁב בְּמַעֲלָתוֹ כְּבִכְּהָן גָּדוֹל, שְׁנַאמֵר לגבי התורה (ויקרא יח ד) 'וְשִׁמְרָתֶם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפַּטֵּי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם', 'בְּהִנֵּים' 'לְיוֹם' 'וְיִשְׂרָאֵלִים' לֹא נֶאמֵר בַּפְּסוֹק זֶה, אֱלֹא 'הָאָדָם', וּמִשְׁמַע שֶׁכֵּל אָדָם בְּכָל וָאֵף נֹכְרִי, וְהַשּׁוֹה הַכְּתוּב אֵת כָּל הָעוֹסֵקִים בַּתּוֹרָה, בֵּין נֹכְרִי וּבֵין יִשְׂרָאֵל וּבֵין כְּהֵן, הֵא לְמִדַּת מֶכֶךְ, שְׁאִפִּילוּ (עובד כוכבים) [גוי] וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, חֲרִי הוּא כְּבִכְּהָן גָּדוֹל. וְקִשָּׁה לְרַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִסֹּר לְנֹכְרִי לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה. מתרצת הגמרא: באמת אסור לנכרי לעסוק בתורה, וְהָתָם בְּבִרְיֵיתָא דִּיבֵר רַבִּי מֵאִיר כְּשֶׁעוֹסֵק בְּהִלְכוֹת שְׁבַע מִצְוֹת דִּידְהוּ – שלהם, כדי להיות בקי בהן, שלימוד זה הותר להם, ואז נחשב במעלתו ככהן גדול.

שִׁנִּינוּ בְּבִרְיֵיתָא לְעִיל (נא): רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, אֵף הָאִיסוֹר לֹאכּוֹל דָּם מִן הַחֵי – דם שהוצא מבעל חיים בעודו חי, הוא בכלל המצוות שנצטוו בהם בני נח. הגמרא מבארת את המקור לדין זה וטעמם של רבנן החולקים על כך: תַּנּוּ רַבְּנָן, מַה שֶּׁנֶּאֱמַר לְבָנֵי נֹחַ (בראשית ט ד) 'אֲדָם בָּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ', וְהָאִיסוֹר אֲכָר מִן הַחֵי, שֶׁכֵּן נִדְרַשׁ הַפְּסוֹק, לֹא תֹאכְלוּ בָשָׂר בְּעוֹד נַפְשׁוֹ בּוּ. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, אֵף הָתָם מִן הַחֵי נֹאסֵר לְבָנֵי נֹחַ בַּפְּסוֹק זֶה. מִבִּמְדַּת הַגְּמָרָא: מֵאִי מַעֲמָא דְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל שְׁדוּרַשׁ מִפְּסוֹק זֶה שֶׁנִּי אִיסוּרִים, מִשּׁוּם שְׁקָרִי בִּיהּ – יֵשׁ לְקִרְוֹא בַּפְּסוֹק 'בָּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ לֹא תֹאכְלוּ' – לֹא תֹאכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר כְּשֶׁהִנֵּפֶשׁ עִמּוֹ, וְכֵן יֵשׁ לְקִרְוֹא 'דָּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ לֹא תֹאכְלוּ' – לֹא תֹאכְלוּ אֶת הַדָּם כְּשֶׁהִנֵּפֶשׁ עִמּוֹ. מִבִּמְדַּת הַגְּמָרָא: וְרַבְּנָן שְׁאִינֵם דּוֹרְשִׁים מִ'דָּמוֹ' לֹאסוֹר דָּם מִן הַחֵי, סוֹבְרִים דִּהְוֵא 'דָּמוֹ' שֶׁנֶּאֱמַר בַּפְּסוֹק, לְמִישְׁרֵי שְׂרָצִים הוּא דְאֵתָא – בא להתיר אבר מן החי בשרצים, כיון שנאסר להם בבהמה הוצרך להתיר בשרצים.

הגמרא מביאה את המשך דברי רבי חנינא בבריייתא לעיל: כִּיּוֹצֵא בְּרַבִּי – כפי שנאסר דם מן החי לבני נח, כך אֵתָא אֹמֵר בישראל, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יב כג) 'דֶּק חֹזֶק לְבָלְתִּי אֲכַל הָדָם בִּי הָדָם הוּא הַנִּפְשׁ וְגו' וְלֹא תֹאכְלֵ הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר, וּמִכָּךְ שֶׁנֶּסְמַךְ אִיסוֹר דָּם לֹאִיסוֹר אֲבָר מִן הַחֵי, יֵשׁ לְדִרוּשׁ אֵת סוּף הַפְּסוֹק, וְלֹא תֹאכְלוּ אֶת הָדָם שֶׁנֶּזְכַּר בַּתְּחִילֵת הַפְּסוֹק, שֶׁנֶּצָּא מִהִבְהֵמָה בְּעוֹד הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר, כְּלוֹמַר בְּחַיָּיהָ. (רק חזק לבלתי אכל הדרם וְאֲבָר מִן הַחֵי כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ זֶה דָּם מִן הַחֵי). מִבִּמְדַּת הַגְּמָרָא: וְרַבְּנָן, הִהוּא – מה שסמך איסור דם לאיסור אבר מן החי, לא בא לאיסור נוסף של דם מן החי, אלא לְדָם הַקָּהָה – מה שמקוים מהבהמה בחייה דם שֶׁהִנֵּפֶשֶׁה וְיוֹצֵאָה בּוֹ בְּשַׁעַת יִצִּיאָתוֹ מִן הַבְּהֵמָה הוּא דְאֵתָא – בא ללמד לאסור,

שלא תאמר שרק דם שחיטה נאסר באיסור דם.

בבריייתא מבואר שנאמר איסור אבר מן החי לבני נח, ואחר כך במתן תורה נשנה ונאמר לישראל. מבררת הגמרא: לָמָּה לִי לְמִכְתָּב איסור אבר מן החי לְבָנֵי נֹחַ, וְלָמָּה לִי לְמִשְׁנֵי – לשנות את האיסור גם לישראל בְּסִינֵי במתן תורה, והרי הם בכלל בני נח שכבר נאסר להם. מִבִּמְדַּת הַגְּמָרָא: בְּרַבְּרֵי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאִמֵּר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, כָּל מִצְוָה שֶׁנֶּאֱמַר לְבָנֵי נֹחַ, וְנִשְׁנִית בְּסִינֵי, לָוָה וְלָוָה – בין לישראל ובין לבני נח נֶאֱמַרָה, דְּהֵינּוּ שֶׁאֵף לֹאֲחֵר שֶׁנֶּתַן ה' אֵת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, לֹא נִטַּל מִבְּנֵי נֹחַ מִצְוֹת אֵלּוּ וְעֵדִיִן מִצְוִוִּים בָּהֶן. וְאֵף אִיסוֹר אֲבָר מִן הַחֵי הוּא אֶחָת מִמִּצְוֹת אֵלּוּ. מִמִּשְׁרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא: וְכָל מִצְוָה שֶׁנֶּאֱמַר לְבָנֵי נֹחַ, וְלֹא נִשְׁנִית בְּסִינֵי, לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמַרָה וְלֹא לְבָנֵי נֹחַ, שֶׁמִּזְמַן מִתֵּן תּוֹרָה וְאִילָךְ נִיטְלָה מִבְּנֵי נֹחַ וְנִשְׁאֲרָה רַק אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, וְאֵינוּ אֵין לָנוּ מִצְוָה שֶׁנֶּאֱמַר לְבָנֵי נֹחַ וְלֹא נִשְׁנִית בְּסִינֵי, אֱלֹא אִיסוֹר אֲכִילַת גִּיד הַנֶּפֶשׁ, וְאֵלִיבָא דְרַבִּי יְהוֹדָה (חולין ק) שֶׁאִיסוֹר גִּיד הַנֶּפֶשׁ נֶאֱמַר לְבָנֵי יַעֲקֹב קוֹדֵם מִתֵּן תּוֹרָה, וְאֵף עַל פִּי כֵן אֵינוּ אִסוֹר אֵלּא לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה בַּפְּסוֹק שֶׁבּוֹ נֶאֱמַר הָאִיסוֹר (בראשית לב ג) נֶאֱמַרָה הַלָּשׁוֹן 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'.

הגמרא דנה בדברי רבי יוסי בברבי חנינא: אִמֵּר מֶר, כָּל מִצְוָה שֶׁנֶּאֱמַרָה לְבָנֵי נֹחַ, וְנִשְׁנִית בְּסִינֵי, לָוָה וְלָוָה – לבני נח ולישראל נֶאֱמַרָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲדָרְבָּה – יֵשׁ לְדִיִּק לְהִפְךָ, מִכָּךְ דְּנִשְׁנִית בְּסִינֵי, מוֹכֵחַ שֶׁרֶק לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמַרָה וְלֹא לְבָנֵי נֹחַ, שֶׁאִם גַּם לָבֵן נֹחַ נֶאֱמַרָה, לֹא הִיתָה הַתּוֹרָה צְרִיכָה לְכַתּוּב אֵת הַצִּוּוֹי לְיִשְׂרָאֵל, וְהֵינּוּ יוֹדְעִים שִׁישְׂרָאֵל וּבְנֵי נֹחַ חַיִּיבִים, שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל הֵם בְּכָלל הָאִיסוֹר שֶׁנֶּאֱמַר לְבָנֵי נֹחַ. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: מִכָּךְ דְּאֵתָנִי – שֶׁנֶּשְׁנָה אִיסוֹר עֲבֻדָּת פּוֹכְבִּים בְּסִינֵי מִלְּבַד הָאִיסוֹר שֶׁנֶּאֱמַר קוֹדֵם לָבֵן לְבָנֵי נֹחַ, וְאִשְׁכַּחַן – וּמִצִּינוּ בַּתּוֹרָה דְּעָנֵשׁ עוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים עִילּוּוֹה – על עשיית עבודה זרה, וּמִבּוֹאֵר שֶׁגַם בְּנֵי נֹחַ מוֹזְהִרִים עַל עֲבֻדָּה זָרָה אֵף לֹאֲחֵר מִתֵּן תּוֹרָה, שְׁמַע מִיָּנָה שֶׁמִּצְוָה שֶׁנֶּאֱמַר לְבָנֵי נֹחַ וְנִשְׁנִית לְיִשְׂרָאֵל בְּסִינֵי לָוָה וְלָוָה נֶאֱמַרָה, וּמִאִיסוֹר זֶה נִלְמַד לְשַׁאר הַמִּצְוֹת שֶׁנֶּאֱמַרוּ וְנִשְׁנּוּ שְׁלֹזָה וְלֹזָה נֶאֱמַרוּ.

הגמרא דנה בהמשך דברי רבי יוסי בברבי חנינא: כָּל מִצְוָה שֶׁנֶּאֱמַרָה לְבָנֵי נֹחַ, וְלֹא נִשְׁנִית בְּסִינֵי, לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמַרָה וְלֹא לְבָנֵי נֹחַ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲדָרְבָּה – הֵלֵא הַסְּבָרָה הִיא לְהִפְךָ, מִכָּךְ דְּלֹא נִשְׁנִית בְּסִינֵי, יֵשׁ לְלַמּוֹד שְׁדוּקָא לְבָנֵי נֹחַ נֶאֱמַרָה, וְלֹא לְיִשְׂרָאֵל, וְלִכְךָ לֹא חֹזֶר הַתּוֹרָה וְצִוִּיתָה זֹאת לְיִשְׂרָאֵל, כִּדִּי לְחַדֵּשׁ שִׁמְמַתָּה תּוֹרָה וְאִילָךְ פְּסָקָה מִצְוָה זֹו מֵהֶם. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֵין לומר שִׁמְמַתָּה תּוֹרָה וְאִילָךְ בְּנֵי נֹחַ מִצְוִוִּים בָּהּ וְלֹא יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן לִיבָא מִדְּעָם – אֵין דְּבַר שְׁצִיּוּתָה עֲלֵיו הַתּוֹרָה, לְיִשְׂרָאֵל שְׂרִי – מוֹתֵר לַעֲשׂוֹתוֹ, וְלַעֲבֹד פּוֹכְבִּים – נֹכְרִי בֵּן נֹחַ אִסוּר, שֶׁכְּשִׁיצֵאוֹ יִשְׂרָאֵל בְּמִתֵּן תּוֹרָה מְכַלֵּל שֶׁאֵר בְּנֵי נֹחַ, לְהַתְקַדֵּשׁ וּלְהַחֲמִיר עֲלֵיהֶם בְּהוֹסַפְתָּ מִצְוֹת יִצְאוּ, וְלֹא לְהַתִּיר לָהֶם בְּמָה שֶׁנֶּאֱסָרוּ מִקּוֹדֵם. וְאִם כֵּן וְדֹאֵי מַה שֶּׁלֹּא נִשְׁנִית הַמִּצְוָה בְּסִינֵי כְּשֶׁאֵר הַמִּצְוֹת שֶׁנֶּשְׁנּוּ, אֵינוּ מִשּׁוּם שֶׁבֹא לְהַתִּירָה לְיִשְׂרָאֵל, אֵלּא בֹא לִיטְלָה מִבְּנֵי נֹחַ.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי הָאֵם לֹא מִצִּינוּ דְּבַר הַמוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל וְאִסוֹר לְנֹכְרִי, וְהָרִי אֶשֶׁת יִפֶּת תּוֹאֵר נֹכְרִית, שֶׁהוֹתֵרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּמַלְחָמָה (דברים כא א–ג), וְאִסוּרָה לְנֹכְרִי בֵּן נֹחַ מִשּׁוּם גִּזְל, כְּמִבּוֹאֵר בְּבִרְיֵיתָא לְעִיל (ד). מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הָתָם בֹּאשֶׁת יִפֶּת תּוֹאֵר, מַה שֶּׁלֹּא הוֹתֵרָה לְנֹכְרִים הוּא מִשּׁוּם דְּלֹא בְּנֵי כִּיּוֹשׁ נִינְהוּ – שֶׁאִינֵם בְּמִצְוֹת כִּיּוֹשׁ הָאֶרֶץ, וּלְפִיכָךְ לֹא שִׁיךְ בָּהֶם הִיתֵר יִפֶּת תּוֹאֵר שֶׁנֶּאֱמַר רַק בְּשַׁעַת מַלְחַמַת כִּיּוֹשׁ.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָרִי גִזְל פְּחֻת מִשְׁוֹה פְּרוּטָה שְׁמוֹתָה לְיִשְׂרָאֵל וְאִסוֹר לְנֹכְרִי. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הָתָם לִגְבֵי פְחוֹת מִשְׁוֹה פְּרוּטָה, אֵף לְיִשְׂרָאֵל לֹא הוֹתֵר, אֵלּא שֶׁאֵין גִּזְלָתָהּ אֵת יִשְׂרָאֵל חַיִּיב לְהַשִּׁיב, מִשּׁוּם שֶׁהִנְגוּל מוֹחַל עַל כֶּךָ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אֶצֶל בְּנֵי נֹחַ שֶׁחַיִּיבִים לְהַשִּׁיבוּ מִשּׁוּם דְּלֹא בְּנֵי מִחִילָה נִינְהוּ – שֶׁאִינֵם מוֹחֲלִים עַל כֶּךָ. הַגְּמָרָא חֹזֶרֶת לְתַחִילַת דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא: כָּל מִצְוָה שֶׁנֶּאֱמַרָה לְבָנֵי נֹחַ, וְנִשְׁנִית בְּסִינֵי, לָוָה וְלָוָה נֶאֱמַרָה.

סנהדרין. פרק שביעי – ארבע מיתות דף נט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קא רש"י

והא דינין קום עשה. משפט הוא וקא חשיב; ומשני קום עשה ושב אל תעשה הוא. קום עשה משפט ושב ואל תעשה עול אפילו אינו מצוה לעשות משפט והוא יושב ובטל מזהר הוא שלא לעשות עול ואזהרת לא תעשו עול (ויקרא טז) אינה קום עשה משפט אלא לחודה קיימא שב והבטל מלא תעשה עול אבל אזהרת לא תשובות על כרחין אינה אלא קום עשה; מורשה לנו. ולא

להם ואיכא משום גיל כדמפרש; מורשה מאורסה. אמוראי אבא דררשי בהו גבי עם הארץ בפרק אלו עוברין בפסחים (דף מט:); מינול קא גול לה. והא קא חשיב גול וכן נערה המאורסה דהא בכלל גילוי עריות הוא: האדם. ר"מ דלית ליה אתם קרוין אדם ולא עובדי כוכבים קרוין אדם ור"ש היא דדרש לה במסכת יבמות (דף סא:). בשבע מצות ידיהו. עוסקין בהלכות אותן שבע מצות להיות בקיאיין בהן; בשב. בעוד נפשו קיימת לא תאכלו זהו אבר מן החי ודמו לדרשא אחרינא למשרי אבר מן החי דשרצים כדלקמן בשמעתין; כיוצא בדבר אתה אומר. ששף ישראל הזהירו על דם מן החי בסיני ומשום חיות ורבי חנינא קאמר לה: כי היום הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר כו'. כלומר לא תאכל היום הנזכר בראש המקרא בעוד הנפש עם הבשר; ורבנן ההוא. דסמך דם לאזהרת אבר מן החי לא למסרי משום חיות סמכי' אלא למסור דם הקזה שהנפש יוצאה בו משום דם הוא דסמכיה דלא תימא אזהרת דם גבי וזבחת מבקר ומצאנך כתיב (דברים יב) דם שחיטה הוא דהוי דם אבל דם הקזה לא הוי דם לחיב אקשייה לאבר מן החי מה אבר מן החי אסור מחמת איסורו אף דם מן החי מוחזר עלה משום דם ובלבד שיהא דם הנפש אבל דם הקזה שאין הנפש יוצאה בו אינו קרי דם אבל איסור חיות לא נזכר בו ולא בשום דם ובכריתות (דף כב). מפרש איווה דם הקזה שהנפש יוצאה בו מטיפה המנשרת ואילך משהוא מתחיל לצאת שחור; למא לי למכתב. אבר מן החי בסיני ובבני נח אטו ישראל משום דקבלו תורה יצאו מכלל מצו' הראשונה; בשלמא עבודה זרה וגילוי עריות בסיני למילתיהו נשנית לפי שלא פרשו כ"כ בבני נח על אלו עבירות עונשן עליהם וכן בעריות לפרש עונשן אלא אבר מן החי למא לי לאזהרה; לזה ולזה נאמרה. כדמפרש לקמן מדרשנות עבודה זרה וגילוי עריות בסיני ואשכחן דאינענש גוים עלייהו אף לאחר מתן תורה כדכתיב (דברים יח) לא ימצא בך מעביר בנו ובתו וגו' ובגלל התועבות האלה וכן בעריות (ויקרא יח) כי את כל התועבות האל שמע מיניה כי יחייב קודשא בריך הוא תורה לישראל לא

שקלינהו לחך מבני נח ובדקיימני לזו קיימי וכל שלא נשנית בסיני נאמר לישראל ולא לבני נח מסיני ואילך אף על גב דעד סיני נצטוו עליה מדלא הדר תנייה בסיני כדאימא עבודה זרה ובגילוי עריות דאשכחן דאינענש גוים עלייהו שמע מינה ישראל שיצאו לקדושה עמדו באיסורן אבל גוים נטלן מהן ולקמן פריך דילמא להכי לא נשנו דלבני נח הוא דאסירי ולא לישראל ומשני ליכא מידי דלישראל שרי ולגוים אסור שבשיצאו מכלל בני נח להתקדש יצאו ולא להקל עליהם ולזה ליכא למימר דא"כ אמאי אתני עבודה זרה הילכך על כרחין אותה שלא נשנית אינה בבני נח הילכך אם לא נשנית אבר מן החי הוה אמינא נטלוה מבני נח ממדת תורה ואילך; ואנו אין לנו. אזהרה בבני נח ולא נשנית בסיני אלא גיד הנשה; ואליבא דרבי יהודה. דאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף ק) מבני יעקב נאסר גיד הנשה שהיו בני נח קודם מתן תורה ורבנן מליגי ואמרו בסיני נאמר ולא להם אלא שנכתב במקומו ואחר מתן תורה כתבו משה במקום המעשה על העתיד לידע מאיזה טעם נאסר להם ולרבי יהודה גופיה לישראל נאמר ולא להם בני נח דהא בני ישראל כתיב והא דקאמר הכא דאותן העומדות באיסורן לבני נח לעולם הוצרך לשנותן בסיני לאו משום דאי לא אזהרהו הוה אמינא נגמרי מניא הנשה דלא נשנית לישראל נאמר ולא לבני נח דמהא ליכא למיגמר שהרי לא נאסרה אלא לישראל ובעוד שהיו בני נח נמי להם נאסר ולא לאחרינא אלא מדרשני עבודה זרה הוה גמרינן להו; ואשכחן דאינענש גוי עלייהו. שבע אומות כדכתיב לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש; אדרבה מדרא נישנית בסיני אימא לבני נח נאמרה. לבני יעקב בעוד שהיו בני נח נאסר להם ולא משבאו לכלל ישראל; והרי יפת תואר. שאסורה להם כדאמר לעיל (דף נו:). לאו בני כיבוש ניהו. לא נתנה ארץ לכבוש כי אם לישראל שאף לישראל לא הותר יפת תואר אלא במלחמה ע"י כיבוש; משום דלאו בני מחילה ניהו. שאף ישראל נצטוו על הגזל אלא שפחות משה פרוטה אינו נחשב גזל בעיניהם שעוברין על מדתן שרחמנן הן ומוחלין על דבר קל אבל בני נח אכורים הם.

אלא האדם. פרש"י ולית ליה לר"מ אתם קרוין אדם וקשה דבפ"ק דכריתות (דף ו) פטר סך משמן המשחה לגוי ומשמע דהוי טעמא משום דכתי' על בשר אדם לא יסך אתם קרוין אדם מיהו מצוה למימר דטעמא משום דכל שישנו בסך ישנו בכל יסך וכל שאינו בסך אינו בכל יסך וי"ס דגרסי הכא רבי ירמיה ור"ת מפרש דיש חילוק בין אדם להאדם (כי

והא דינין, קום עשה הוא, וקא חשיב. קום עשה, ושב אל תעשה ניהו. ואמר רבי יוחנן, [גוי] שעוסק בתורה חייב מיתה, שנאמר 'תורה צוה לנו משה מורשה', לנו מורשה, ולא להם. וליחשבה גבי בשבע מצות? מאן דאמר מורשה, מינול קא גול לה. מאן דאמר מאורסה, דינו פנערה המאורסה, דפסקילה. מיתבי, היה רבי מאיר אומר, מניין שאפילו [גוי] ועוסק בתורה, שהוא ככהן גדול, שנאמר 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם'. פהנים' לוי' וישראלים' לא נאמר, אלא 'האדם'. הא למדת, שאפילו [גוי] ועוסק בתורה, הרי הוא ככהן גדול. התם, בשבע מצות ידיהו: רבי חנינא בן גמליאל אומר, אף היום מן החי: תנו רבנן, 'אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו', זה אבר מן החי. רבי חנינא בן גמליאל אומר, אף היום מן החי. מאי מעמא דרבי חנינא בן גמליאל? קרי ביה, 'בשר בנפשו לא תאכלו', דמו בנפשו לא תאכלו. ורבנן, ההוא למישרי שרצים הוא דאתא. פייצא בדבר אתה אומר, 'רץ חזק לכלית אכל היום כי היום הוא הנפש' וגו'. ורבנן, ההוא לדם תקוה שהנשמה יוצאה בו, הוא דאתא. למא לי למיכתב לבני נח, ולמה לי למישרי בסיני. פדרבי יוסי ברבי חנינא, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא, כל מצוה שנאמרה לבני נח, ונשנית בסיני, לזה ולזה נאמרה. לבני נח, ולא נשנית בסיני, לישראל נאמרה ולא לבני נח. ואנו אין לנו אלא גיד הנשה, ואליבא דרבי יהודה. אמר מר, כל מצוה שנאמרה לבני נח, ונשנית בסיני, לזה ולזה נאמרה. אדרבה, מדרשנות בסיני, לישראל נאמרה ולא לבני נח. מדיאיתני עבודה זרה פוכבים בסיני, ואשכחן דענש עובדי פוכבים עילויה, שמע מינה, לזה ולזה נאמרה: לבני נח, ולא נשנית בסיני, לישראל נאמרה ולא לבני נח; אדרבה, מדרא נישנית בסיני, בסיני, לבני נח נאמרה, ולא לישראל. ליכא מידעם, דלישראל שרי ולעובדי פוכבים אסור. ולא, והרי יפת תואר. התם, משום דלאו בני כיבוש ניהו. והרי, פחות משה פרוטה. התם, משום דלאו בני מחילה ניהו: כל מצוה שנאמרה לבני נח, ונשנית בסיני, לזה ולזה נאמרה.

והרי

אדם. האדם. פרש"י ולית ליה לר"מ אתם קרוין אדם וקשה דבפ"ק דכריתות (דף ו) פטר סך משמן המשחה לגוי ומשמע דהוי טעמא משום דכתי' על בשר אדם לא יסך אתם קרוין אדם מיהו מצוה למימר דטעמא משום דכל שישנו בסך ישנו בכל יסך וכל שאינו בסך אינו בכל יסך וי"ס דגרסי הכא רבי ירמיה ור"ת מפרש דיש חילוק בין אדם להאדם (כי אדם רצונו ע"ד היתרון לאדם המעולה ומעוטו בתורה) תדע דלא מיתבי בפרק הכא על יבמות (יבמות דף סא. ושם) כדכתיב במצרים כל האדם והבהמה (שמות ט) והא דקאמר הכא כהנים לוי' וישראל' לא נאמר ד"ק לא נאמר אדם דלישתמע כהנים לוי' וישראלים וה"ר משולם פ"י דוקא גבי פורענות קורא אותם אדם דאין ראוי לכתוב שם ישראל אבל גבי האדם וחי בהם ה"ל למכתב כהנים לוי' וישראלים כמו שרגיל בכל מקום כדכתיב (ויקרא כא) אמור אל הכהנים (במדבר יח) ואל הלויים תדבר (שמות יד) דבר אל בני ישראל ודכי איתא במדרש ויכולו מה אקוב לא קבה אל שלא הזכיר שמו על פורענות אדם כי יהיה בעור בשרו נגע צרעת כי תהיה באדם ולא בישראל אלא יעמדו לברך את העם וגבי פורענות אלה יעמדו על הקללה והא דפריך התם מהנך קראי אף ע"ג דגוים נמי קרויים אדם מ"מ פריך שפיר כיון שמכנה גבי פורענות את ישראל באדם היכא דלא איירי אלא בגוים לא היה לו לקרות אדם: אף דם מן החי. ולרבנן אבר מן החי וקשה דתנא דלעיל (דף נו) (דררשי) דנ"ל אבר מן החי יאכלו תאכל ולא מוקי האי קרא אלא למישרי שרצים כדנפקא לקמן מי שדמו חלוק מבשרה:

והוא לדם הקזה. בפרק גיד הנשה (חולין קא). מוקי לה דאבר מן החי נוהג בין בטמאים בין בטוהרי' והכא דמוקים לה לדם הקזה כמ"ד הוה (דף ק) אינו נוהג אלא בהטוהרי: נאמר לבני נח. גוי ששבת לא שייך כאן דישראל הזהירו לשבות: ליכא מידעם דלישראל שרי. בדבר שהוא מצוה לישראל לא אמרינן הכי הגוי ששבת חייב ולישראל מצוה אף על גב דבשני בשבת אין מצוה לישראל מ"מ יש עליו מצוה שביבת שבת ועל העובדים דגוי חייב וישראל פטור א"ע; דפטור מ"מ לא שרי מיהו קשה דאמרינן בפרק בן סורר ומורה (לקמן דף עב:) יצא ראשו אין גונעין בו דאין דוחק נפש ממני נפש אבל קודם שיצא ראשו הוה' פושטת ידה וחתכתו לאברים ומוציאה כדי להציל את אמו וכה"ג בגי אסור כיון שהזהירו על העובדים וי"ל דהא נמי בישראל מצוה כדי להציל ואפשר דאפילו בגוי שרי:

והא

והא

פריה ורביה. תימה מנא לן דלא נאמרה לבני נח ואי משום דלא חשיב ליה בהדי
שבע מצות הא אמר לעיל דף נה קום עשה לא קא חשיב וי"ל דשב ואל תעשה
נמי הוא דמי שמוצוה על פריה ורביה מצווה שלא להשחית ורע.

לכל

דבר שבמנין. פ"ה דכל דבר הנאסר במנין אפי' קבעו זמן לדבר צריך מנין אחר
להתירו כשיעבור הזמן ושבו (חור) ופי'

אל תגשו אל אשה (שמות יט) לא הזהיר בזה זמן
והא דכתיב (שם) היו נכונים לשלש ימים היינו
לקבל התורה ביום השלישי אבל דבר הקצוב
לזמן יעבור הזמן ומותר מאליו וכ"ת אי בדבר
שנגזר סתם פשיטא שצריך מנין אחר להתירו
אצטריך סד"א כיון דבטל דבר שנאסר עבדו
ממילא הותר כגון הכא שנאסרו בתשמיש כדי
לקבל התורה וכי ההיא דפ"ק דביצה (דף ת. ו. ושם)
דכרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום לכל
צד כדי לעטר שוקי ירושלים בפרות דאף לאחר
חורבן הוצרך מנין אחר להתירה
חקים

נמי, לא איתני. הני, איתני לשום מילתא בעלמא. הא, לא איתני כלל. אי בעית אימא, מילתא,
מעיקרא לאברהם הוא דקא מזהר ליה רחמנא, ואתה את בריתי תשמור אתה וורעך אחריך
לדורותם, אתה וורעך אין, איניש אחרינא לא. אלא מעתה, בני ישמעאל לחייב? כי ביצחק
יקרא לך ורע. בני עשו לחייב? ביצחק ולא כל יצחק. מתקין לה רב אושעיא, אלא מעתה, בני
קטורה לא לחייבו. האמר רבי יוסי בר אבין, ואיתימא רבי יוסי בר חנינא, את בריתי הפר, לרבות
בני קטורה. אמר רב יהודה אמר רב, אדם הראשון, לא הותר לו בשר לאכילה, דכתיב לכם יהיה
לאכלה, ולכל חית הארץ, ולא חית הארץ לכם. וכשבאו בני נח, הותר להם, שנאמר בירק עשב
נתתי לכם את כל, יכול, לא יהא אבר מן החי נוהג בו. תלמוד לומר, אף בשר בנפש דמו לא
תאכלו. יכול אף לשרצים, תלמוד לומר אף. ופאי תלמודא, אמר רב הונא, 'ומי, מי שדמו
חלוק מבשרו, יצאו שרצים, שאין דמם חלוק מבשרם. מיתבי, וירדו בדגת הים, מאי לאו,
לאכילה, לא, למלאכה. ורגים, בני מלאכה נינהו? אין, בדרחבה. דכעי רחבה, הנהיג בעיזא
ושיבוטא, מאי. תא שמע, ובעוף השמים, מאי לאו, לאכילה. לא, למלאכה. ועופות, בני מלאכה
נינהו? אין, דכעי רבה בר רב הונא, דש באוויין ותרנגולין, לרבי יוסי ברבי יהודה, מאי. תא
שמע, וכלל חיה הרומשת על הארץ. ההוא, לאתויי נחש הוא דאתא, דתניא רבי שמעון בן
מנסיא אומר, חבל על שמש גדול שאבד מן העולם, שאלמלא נתקלל נחש, כל אחד ואחד
מישראל היו מודמנין לו שני נחשים טובים, אחד משגרו לצפון ואחד משגרו לדרום להביא לו
סנדלונים טובים, ואבנים טובות ומרגליות. ולא עוד, אלא שמפשילין רצועה תחת זנבו, ומוציא
בה עפר לגנתו ולחורבתו. מיתבי, היה רבי יהודה בן תימא אומר, אדם הראשון, מיסב בגן עדן
היה, והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסגנין לו יין. הציץ בו נחש וראה בכבודו, ונתקנא בו.
התם, בבשר היורד מן השמים. מי איכא בשר היורד מן השמים? אין, פי הא דרבי שמעון בן
חלפתא, הוה קאזיל באורחא, פגיו בו הנך אריותא דהוו קא נהמי לאפיה. אמר, 'הפפירים שואגים
למרג'. נחיתו ליה תרתי אטמטא, חדא אכלה, וחדא שבקה. אייתיה, ואתא לבי מדרשא. בעי
עלה, דבר טמא הוא זה, או דבר טהור. אמרו ליה, אין דבר טמא יורד מן השמים. בעי מיניה רבי
יורא מרבי אבהו, ירדה לו דמות חמור, מהו. אמר ליה, יארווד נאלא. הא אמרי ליה, אין דבר
טמא יורד מן השמים: רבי שמעון אומר, אף על הכישוף: מאי טעמא דרבי שמעון, דכתיב

והרי מילה שנאמרה לבני נח, דכתיב ואתה את בריתי
תשמור, ונשנית בסני, וביום השמיני ימול. לישאל
נאמרה, ולא לבני נח. ההוא, למישרי שבת הוא דאתא,
ביום, ואפילו בשבת. והרי פריה ורביה, שנאמרה לבני
נח, דכתיב ואתם פרו ורבו, ונשנית בסני, לך אמור
להם שובו לכם לאהליכם, לישראל נאמרה, ולא לבני נח.
ההוא, ללכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, הוא
דאתא. אי הכי, כל חדא וחדא, נמי נימא, משום מילתא
איתני. הכי קאמר, אזהרה, מיהדר ומיתנא בה, למה לי.
ואין לנו אלא גיד הנשה בלבד, ואליבא דרבי יהודה. הני

נמי, לא איתני. הני, איתני לשום מילתא בעלמא. הא, לא איתני כלל. אי בעית אימא, מילתא,
מעיקרא לאברהם הוא דקא מזהר ליה רחמנא, ואתה את בריתי תשמור אתה וורעך אחריך
לדורותם, אתה וורעך אין, איניש אחרינא לא. אלא מעתה, בני ישמעאל לחייב? כי ביצחק
יקרא לך ורע. בני עשו לחייב? ביצחק ולא כל יצחק. מתקין לה רב אושעיא, אלא מעתה, בני
קטורה לא לחייבו. האמר רבי יוסי בר אבין, ואיתימא רבי יוסי בר חנינא, את בריתי הפר, לרבות
בני קטורה. אמר רב יהודה אמר רב, אדם הראשון, לא הותר לו בשר לאכילה, דכתיב לכם יהיה
לאכלה, ולכל חית הארץ, ולא חית הארץ לכם. וכשבאו בני נח, הותר להם, שנאמר בירק עשב
נתתי לכם את כל, יכול, לא יהא אבר מן החי נוהג בו. תלמוד לומר, אף בשר בנפש דמו לא
תאכלו. יכול אף לשרצים, תלמוד לומר אף. ופאי תלמודא, אמר רב הונא, 'ומי, מי שדמו
חלוק מבשרו, יצאו שרצים, שאין דמם חלוק מבשרם. מיתבי, וירדו בדגת הים, מאי לאו,
לאכילה, לא, למלאכה. ורגים, בני מלאכה נינהו? אין, בדרחבה. דכעי רחבה, הנהיג בעיזא
ושיבוטא, מאי. תא שמע, ובעוף השמים, מאי לאו, לאכילה. לא, למלאכה. ועופות, בני מלאכה
נינהו? אין, דכעי רבה בר רב הונא, דש באוויין ותרנגולין, לרבי יוסי ברבי יהודה, מאי. תא
שמע, וכלל חיה הרומשת על הארץ. ההוא, לאתויי נחש הוא דאתא, דתניא רבי שמעון בן
מנסיא אומר, חבל על שמש גדול שאבד מן העולם, שאלמלא נתקלל נחש, כל אחד ואחד
מישראל היו מודמנין לו שני נחשים טובים, אחד משגרו לצפון ואחד משגרו לדרום להביא לו
סנדלונים טובים, ואבנים טובות ומרגליות. ולא עוד, אלא שמפשילין רצועה תחת זנבו, ומוציא
בה עפר לגנתו ולחורבתו. מיתבי, היה רבי יהודה בן תימא אומר, אדם הראשון, מיסב בגן עדן
היה, והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסגנין לו יין. הציץ בו נחש וראה בכבודו, ונתקנא בו.
התם, בבשר היורד מן השמים. מי איכא בשר היורד מן השמים? אין, פי הא דרבי שמעון בן
חלפתא, הוה קאזיל באורחא, פגיו בו הנך אריותא דהוו קא נהמי לאפיה. אמר, 'הפפירים שואגים
למרג'. נחיתו ליה תרתי אטמטא, חדא אכלה, וחדא שבקה. אייתיה, ואתא לבי מדרשא. בעי
עלה, דבר טמא הוא זה, או דבר טהור. אמרו ליה, אין דבר טמא יורד מן השמים. בעי מיניה רבי
יורא מרבי אבהו, ירדה לו דמות חמור, מהו. אמר ליה, יארווד נאלא. הא אמרי ליה, אין דבר
טמא יורד מן השמים: רבי שמעון אומר, אף על הכישוף: מאי טעמא דרבי שמעון, דכתיב

מכשפה

והרי מילה. לישראל נאמרה ולא לבני נח דלא חשבה גבי שבע מצות: לכל דבר
שבמנין. לא נשנית בסני אלא מפני שאסר להם תשמיש שלשה ימים קודם מתן תורה
ולאחר שלשה ימים הוצרך להתיר להם ואינ' דממילא משתמע התיירא דהא שלשה
ימים הוא דאסר דהרי עברו אשמעינן קרא לכל דבר הנאסר במנין ב"ד אפ"ע שקבעו

זמן לדבר צריך למנות פעם אחרת להתירו
כשעבר הזמן. אי הכי, כל שבע מצות שחזרו
ונשנו בסני נימא נמי כל אחת ואחת הוצרכה
לשנות על דבר כגון עבודה זרה לפרש מיתה
ועבודות האסורין בה וכן גלוי עריות לפרש
עונשין ונימא דכולהו לא נענו ולישראל
נאסרו ולא לבני נח: אזהרה מחד ומיתנא בה
למה לי. למחד ומיתנא אזהרה וידעו אלא
ש"מ להזהיר לבני נח ולישראל אתא: הני
נמי. מילה ופריה ורביה הא לא איתנו דהא
אמרת למילתא הוא דאיתנו: הא. דגיד הנשה
לא איתנו כלל ומשום הכי לא חשיב להו
בהדיה ומיהו הני מן האמורות לבני נח
ולא נשנו בסני הם ולישראל נאמרו ולא
לבני נח מסני ולהלן: ואיבעית אימא מילה.
ודאי מסני נאמרה לעיקר מצותיה ודקשיא
לך הא אמר ר' יוסי כל שנאמרה לבני נח
ונשנית בסני לזה ולזה נאמרה הא דלא
חשיב ליה לגבי מצות בני נח משום דמילה
לאו לבני נח נאמרה אפי' מקדם סיני אלא
לזרע אברהם להודיע והשתא נמי ורע
אברהם דהיינו ישראל הוא דנהיג בה: בני
ישמעאל לחייבו. השתא: בני קטורה. אותן
ששה שנולדו לאברהם הן עצמן לא לחיבו
ונימא השתא דלא מל אברהם כל בני שזיו
לו בחייה לרבות בני קטורה. אותם ששה
לבדם ולא זרעם אבל אברהם נצטוו לכל
הנולדים לו: לא הותר בשר באכילה דכתיב
הנה נתתי לכם את כל עשב וכו'. לכם
ולחיות נתתי העשבים והאילנות ואת כל ירק
עשב לאכלה אבל לא חית הארץ נתונה לכם.
כירק עשב. שהפקרתי לאדם לאכול נתתי
לכם מעבשיו את כל אפי' בהמות וחיות: יכול
אפילו לשרצים. יאא אבר מן החי אסור להם:
ת"ל אך. מעוט וכל אבין ורקק מנעטין: מאי
תלמודא. היכי משמע דשרצים ממעטי מיניה
דילמא בהמה וחיה ממעטין מיניה ולא
שרצים: אמר רב הונא דמו. האי דמו יתירה
הוא דהוה לי' למכתב בשר בנפשו לא תאכלו
דהיינו בעוד שהנפש בו אל תאכלו את בשרו
האי בנפשו דמו למל לי ובי לא ידענא דנפש
זוהו הדם אלא לומר לך מי שדמו חלוק
מבשרו שהדם קרוי נפש והבשר בשר יצאו
שרצים שאין דמן חלוק מבשרן שאין דמם
קרוי דם שכשהזכירו ישראל על הדם לא
הזכירו על דם שרצים משום דם אלא משום
שרצים כבשר והכי אמרינן בבביתא בפי' דם

שחיטה (דף כא): דם שרצים הותר בו משום שרץ לוקח משום דם אינו לוקח: בדגת חים. לאדם הראשון נאמר: הנהיג בעיזא ושיבוטא. קשר קרן לדג שבים ולעז ביבשה על
שפת הים ושניהם מנהיגין אותו: מהו. לוקח משום מנהיג בכלאים או לא חורש בשור ובחמור לאו דוקא דכל תרי מיני נמי אסירי בב"ק בשור שנגח את הפרה: דש באוויין
ותרנגולין לרבי יוסי בר' יהודה מהו. בהשובר את הפתעלים תנן היה עושה בידיו אבל לא ברגליו ברגליו אבל לא בידי הרי זה יאכל דכתיב כי תבא בכרם רץ וגו' בביאת
פועל הכתוב מדבר ר' יוסי בר' יהודה אומר אינו אוכל עד שיעשה בידי וברגליו וקמבעיא ליה לרבה דש באוויין ותרנגולין שאין להם אלא רגלים מהו מי עבר עליהו משום
לא תחסום שור או לא ידיו ורגליו בעינן כשור וליכא או דילמא כל כחו כשור בעינן והא איכא אלמא בני מלאכה נינהו: ובכל חיה הרומשת. ואי לאו לאכילה חיות בני
מלאכה נינהו: ומשני ההוא לאיתויי נחש ולמלאכה דנחש בר מלאכה ניהו קודם שנתקלל לילך על גחונו. חבל. הפסד לשון אהה כל חבל לשון צער וקבל הוא כלומר הפסד
בא לעולם ויש לקבול על שמש זכו: סנדלונים. שם אבן טוב: צולין לו ששה. אלמא הותר לו לאכול בהמות וחיות: נהמי לאפיה. לאכול: ירדה דמות חמור. מהו. מי אמר הא
ודאי דבר טמא הוא ואסור: יורד נאלא. תנין שוטה עוף ששמו תנין והוא שוטה ובוכה ומספיד תמיד וכל תנין דבמקרא מתרגמינן ירדתי: הא אמרי ליה אין דבר טמא יורד
מן השמים. דבר שאינו הוא ואם ישנו טהור הוא:

לצורך הדין המבואר בה אלא לעיקר מצותה, ולפי כללו של רבי יוסי
ברבי חנינא שכל מצוה שנשנית גם בסני אף לבני נח נאמרה, היה
אפשר ללמוד מכך שאף בני נח מצווים בה, ומכל מקום אין המילה
נמנית במצוות בני נח, משום שעל מצות מילה, מצינא – מתחילה,
קודם מתן תורה, רק לאברהם ולזרעו הוא דקא מזהר ליה רחמנא
לקיימה, ולא לשאר בני נח, שאמר ה' לאברהם כשציווהו על המילה
(בראשית יז ט) ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריך
לדורותם, ומדויק מן הפסוק שדווקא אתה וזרעך אין – אכן מצווים
במצוה זו, אבל אינש אחרינא שאינו מזרע אברהם לא, ולכן רק זרע
אברהם מצווים על המילה, שכן אותו הציווי שנאמר להם קודם
נשאר אף עתה, אך שאר בני נח לא נצטוו בה כלל.
שואלת הגמרא: אלא מעתה לפי תירוצי זה, שאברהם חזרעו נצטוו
על המילה, ואותו ציווי נשאר לזרעו אף לאחר מכן, בני ישמעאל בן
אברהם, לחייבו במילה אף עתה לאחר מתן תורה, שהרי אף הם
מזרע אברהם. משיבה הגמרא: כך אמר ה' לאברהם (בראשית כא יב), כי
ביצחק יקרא לך זרע, דהיינו שרק בני יצחק נקראו זרע אברהם ולא
בני ישמעאל, ולכן אין בני ישמעאל בכלל הציווי על המילה.
שואלת הגמרא: בני עשו לחייבו במילה, שאף הם מזרע יצחק
ונקראו גם זרע אברהם. משיבה הגמרא: כשנאמר לאברהם כי
ביצחק יקרא לך זרע, נאמר 'ביצחק' ולא 'יצחק', ויש לדייק שרק
חלק מזרע יצחק אכן נקראו זרע, ולא כל בני יצחק, ובאה התורה
למעט שרק יעקב ובניו נקראו זרע אברהם, ולא בני עשו.
מקשה הגמרא: מתקיף לה רב אשינא, אלא מעתה שרק יצחק
וחלק מזרעו נקראו זרע אברהם, ששת בני קטורה שנולדו לאברהם,
גם הם עצמם לא לחייבו במילה אף שנולדו לאברהם, ונאמר שלא
מל אברהם את כל בניו שנולדו לו בחייו. מתרצת הגמרא: אין לומר
שבני קטורה עצמם לא נתייבבו במילה, שכן האמר רבי יוסי בר
אבין, ואיתנא – ויש אומרים שאמר זאת רבי יוסי בר חנינא, נאמר
בפרשת המילה (שם יז יד) ויערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו
ונקרתה נפש ההוא מעמיה את בריתי הפר, ותיבות את בריתי
הפר' מיותרות, שהרי כבר נאמר עונש כרת כשעבר ולא מל, אלא
באה התורה לרבות את ששת בני קטורה עצמם שחייבים במילה.
הגמרא מבארת דין אכילת בשר ואבר מן החי לאדם הראשון ולבני
נח: אמר רב יהודה אמר רב, אדם הראשון, לא הותר לו בשר
לאכילה כלל, ואפילו בשר של בהמה מתה, דכתיב (בראשית א כט-ל)
שאמר ה' לאדם ולחזה אשתו יהיה נתתי לכם את כל עשב וגו' ואת
כל העץ וגו' לכם יהיה לאכלה, ולכל חית הארץ וגו' את כל ירק
עשב לאכלה, ויש לדייק שדווקא את כל האילנות והעשבים נתתי
לכם ולחית הארץ לאכלם, ולא נתתי את חית הארץ לכם לאכלה,
ומשמע שלא הותרה חית הארץ לאדם הראשון באכילה בכל אופן,
ואף לאחר מיתה. ונשפא בני נח, התיר להם בשר
לאכילה, שנאמר להם (שם יז א) בירק עשב נתתי לכם את כל,
כלומר, באותו ירק עשב שהפקרתי לאדם הראשון לאכלה, נתתי
לכם מעתה את הכל ואפילו בשר בהמות וחיות. יכול היית לפרש
שמאחר והותר להם בשר, לא יהא איסור אבר מן החי נוהג בו –
בבן נח, ואף בשר מן החי הותר לו, תלמוד לומר בפסוק שאחריי (שם
ט) אך בשר בנפש דמו לא תאכלו, שלא הותר בשר בעוד נפשו
בתוכו דהיינו בעודו חי. יכול היית לפרש שנאסר להם אבר מן החי
אף לשרצים, תלמוד לומר באותו פסוק בתיבת אף, למעט שאיסור
אבר מן החי שנאמר שם לא נאמר על שרצים. מבארת הגמרא: ונא
תלמודא – מהו הלימוד מן הפסוק למעט שרצים שאין איסור אבר
מן החי נוהג בהם, אמר רב הונא, נאמר בפסוק בשר בנפש דמו,
ותיבת 'דמו' מיותרת, שהלא מדובר באיסור אבר מן החי בעוד
שהנפש בתוך הבשר, וידוע שהנפש נקראת דם, אלא יש ללמוד
מכך, שאבר מן החי נאסר דווקא בדי שדמו נקרא נפש וחלוק
מבשרו, ונא שרצים, שאין דמם חלוק מבשרם אלא נחשב כחלק
ממנו, ואין דמם קרוי דם אלא בשר, ולכן אינם בכלל איסור אבר
מן החי.
מקשה הגמרא על דברי רב שלא הותר לאדם הראשון בשר לאכילה:

מקשה הגמרא: ויהי מצות מילה שנאמר לה בני נח, שהרי נצטווה
בה אברהם, דכתיב (בראשית יז ט-י) ואתה את בריתי תשמור וגו'
המול לכם כל זכר, ונשנית אחר כך לישראל בסני, שנאמר בבן
זכר הנולד לאשה (ויקרא יב א) וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ואף
על פי כן לישראל נאמרה ולא לבני נח, שהרי לא מנאה התנא
בכלל המצוות שנצטוו בני נח. ומדוע אמר רבי יוסי ברבי חנינא
שמצוה שנשנית גם בסני, אף לבני נח נאמרה. מתרצת הגמרא:
באמת לא נשנית מצות מילה בסני, ולכן רק לישראל נאמרה, וההוא
שנאמר וביום השמיני ימול, למישרי שבת הוא דאמא – בא רק
להתיר למול אפילו בשבת, וכך נדרש הפסוק, מזה שלא נאמר
ובשמיני ימול, אלא נוסף בו תיבת וביום, יש לרבות מכך שיש
למול בכל יום שיחול בו היום השמיני, ואפילו בשבת.
מוסיפה הגמרא להקשות: ויהי מצות פריה ורביה, שנאמר לה בני
נח, שהרי אמרה ה' לנו ולבנינו לאחר המבול, דכתיב (בראשית ט ז)
ואתם פרו ורבו, ונשנית לישראל בסני, שאמר ה' למשה לאחר
מתן תורה (דברים ח כז) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם,
ולא־הליכם היינו לנשותיכם, שלאחר שנאסרו להם נשותיהם
שלשת ימים קודם מתן תורה, התיר להם לאחריו, ונמצא שצויה
להם גם בסני על פריה ורביה, ואף על פי כן לישראל נאמרה ולא
לבני נח, שהרי לא מנאה התנא מצוה זו במצוות בני נח. מתרצת
הגמרא: והוא – מה שהוצרך להתירה להם לאחר מתן תורה, לא
בכדי לצוותם על פריה ורביה, אלא להשמיע שכל דבר שנאסר
במנין של בית דין, אף שקבעו זמן לאיסור ועבר הזמן, צריך מנין
אחר של בית דין להתירו, הוא דאמא – באה התורה במצוה זו,
שאף שלא אסר להם פריה ורביה קודם מתן תורה אלא לשלשה
ימים, מכל מקום הוצרך להתירו מחדש כדי להשמיע את הדין
האמור.
מקשה הגמרא: אי הוי – אם כך שמצוות שנאמרו בסני להשמיע
דינים מסוימים, אינן נחשבות כמי שנשנו פעם נוספת, יקשה, שכל
דא ודא – בכל אחת ואחת מהמצוות שנשנו בסני, נמי נאמא
שלא נשנית בסני, ורק בשום מילתא – דברים מסוימים שהתחדשו
בה איתנא – נשנית אזהרתה בסני, וכיון שלא נשנו המצוות, נאמר
שרק ישראל הוזהרו בהן ולא בני נח. מתרצת הגמרא: הוי קאמר –
כך כוונתו של רבי יוסי ברבי חנינא לומר, אזהרה מיהדר ומיתנא בה
למה לי – מדוע במצוות שהוזהרו בהן כבר בני נח צריכה התורה
לחזור ולשנות אזהרה עליהן בסני, הלא יכולה לומר רק את הדינים
שצריכה לפרט בהן, ומכך שחזרה והזהירה עליהן, מוכח שבאה
לחדש שגם בני נח הוזהרו בהן אף לאחר מתן תורה. אמנם, במילה
ובפריה ורביה, נאמרו בסני רק ענינים מסוימים שהוצרכה התורה
להשמיע בהן, ולא נשנתה אזהרתה, ולכן ממתן תורה ואילך נאמרו
רק לישראל ולא לבני נח.
הגמרא דנה בהמשך דבריו של רבי יוסי ברבי חנינא, שמצוה
שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסני, לישראל נאמרה ולא לבני נח:
ואין לנו אלא גיד הנשה בלבד, ואליבא דרבי יהודה, מקשה
הגמרא: הלא כפי שנתבאר הני נמי – גם מצוות מילה ופריה ורביה
לא איתנא – לא נשנו בסני, שהרי רק לצורך הדינים המפורטים בהם
נשנו ולא להזהיר עליהן, ומדוע אמר רבי יוסי ברבי חנינא שרק מצות
איסור גיד הנשה לא נשנית בסני. מתרצת הגמרא: הני איתנא –
מצוות אלו [ומילה ופריה ורביה] נשנו שם לשום מילתא בעלמא –
לשם צורך כל שהוא, והיינו כדי להשמיע הלכות מסוימות כפי
שנתבאר, אך הו – מצוה זו של איסור גיד הנשה לא איתנא – לא
נשנית ולא הוזכרה בסני כלל, ולכן נקט רק מצות איסור גיד הנשה.
אמנם באמת אף מילה ופריה ורביה נחשבות שנאמרו לבני נח ולא
נשנו בסני, וממתן תורה ואילך רק ישראל מצווים בהם ולא בני נח.
הגמרא חוזרת לקושיא שהקשתה על דברי רבי יוסי ברבי חנינא שכל
מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסני נאמרה בין לישראל ובין לבני
נח, שהרי מילה נאמרה לבני נח ונשנית בסני, ואף על פי כן רק
ישראל מצווים בה. ומתרצת תירוצי נוסף: אי בעית איתא – אם
תרצה תוכל ליישב זאת כך, באמת מצות מילה נשנית בסני, ולא רק

מִכְשֶׁפָּה לֹא תִחְיֶה, וְכֹתִיב בַּפְּסוּק שְׁאֲחִירֹי (שם כב יח) כֹּל שׁוֹכֵב עִם
בְּהֵמָה מוֹת יוֹמָת, וְדוֹרָשִׁים מִסְמִיכוֹת הַפְּסוּקִים, שֶׁכָּל שֹׁשְׁנֵנוּ בְּכֻלָּל
כֹּל שׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה, דְּהֵינּוּ בְּכֻלָּל אִיסוּרֵי עֲרִיּוֹת וְשׁוֹ אַחַת מֵהֶן.
יִשְׁנֵנוּ גַם בְּכֻלָּל מִכְשֶׁפָּה לֹא תִחְיֶה, דְּהֵינּוּ שְׁנֵאֵסֵר בְּכִישׁוּף כִּי־שִׂרְאֵל.
וְכֵיּוֹן שְׁבִי נַח הַזְּהוּרֹו עַל אִיסוּרֵי הָעֲרִיּוֹת (לעיל נא), הַזְּהוּרֹו גַם עַל
אִיסוּר הַכִּישׁוּף.

שְׁנֵינוּ בְּבִרְיִיתָא (לעיל נא) רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמְרִי, בְּנֵי נַח הַזְּהוּרֹו אֵף עַל
הַכְּלָאִים, וְהֵינּוּ עַל הָרְבַּעַת בַּהֲמָה וְהִרְכַּבְתָּ הָאֵילָן. מִבְּרַת הַגְּמָרָא:
מִנְּהִי מִיָּלִי – מַהִיכֵן לַמֹּד רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּבִרְיוֹ אֵלֹו. מִבְּרַת הַגְּמָרָא:
אֹמְרִי שְׁמוּאֵל, דְּאֹמְרִי קְרָא – שְׁכֹאֲשֶׁר בָּאָה הַתּוֹרָה לְהַזְהִיר אֶת
יִשְׂרָאֵל בְּסִינֵי עַל הַכְּלָאִים (וּקְרָא יט יט), הַקְדִּימָה הַתּוֹרָה וּפְתַחָה אֶת
הַנֶּאֱמָר בַּפְּסוּק אֶת חֲקֹנֵי תִשְׁמְרוּ, וְהַכּוֹנֶה בּוֹזָה, שֶׁאֵת הַחֻקִּים
שֶׁחֲקִיתֶי לָךְ בְּכָר, וְהֵינּוּ לְבִנֵּי נַח, תִּשְׁמְרוּ. וּבַהֲמֶשֶׁךְ הַפְּסוּק נֶאֱמָר
שֶׁהַחֻקִּים הֵם בְּהִתְמַדָּה לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים וְשִׁדָּךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים,
וְזִרְעַת כְּלָאִים זֶה אֵינָה זִרְעָה מִמֶּשֶׁ, שֶׁהִרִי לֹא נִצְטוּר בְּנֵי נַח עַל אִיסוּר
זִרְעַת כְּלָאִים, אֲלֵא בְּדוּמָה לְאִיסוּר כְּלָאִי בַּהֲמָה שְׁנֵאֱמָר בַּפְּסוּק זֶה,
מָה – כִּשְׁם שֶׁבְּהִתְמַדָּה נֶאֱסָרָה בַּפְּסוּק זֶה בְּהִתְמַדָּה עַל בַּהֲמָה אַחֶרֶת,
שֶׁמִּחֲבֵר דְּבַר מִסּוּיִם לְדְבַר מִסּוּיִם אַחֶר, אֵף שִׁדָּךְ אִסוּרָה בְּהִתְמַדָּה
שֶׁל אֵילָן מִמֵּין אֶחָד עַל אֵילָן מִמֵּין אַחֶר, שֶׁאֵף הֵיא חִיבּוּר דְּבַר מִסּוּיִם
לְדְבַר מִסּוּיִם אַחֶר. וְדִין נֹסֵף יֵשׁ לַלְמוּד מִסְמִיכוֹת הָעֲנִינִים: מָה – כִּשְׁם
שֶׁבְּהִתְמַדָּה אִסוּרָה בַּהֲרַבְּעָה בֵּין כְּחֹזֶפֶת בֵּין כְּחֹזֶפֶת לְאֶרֶץ, שֶׁהִרִי
אִיסוּר זֶה הוּא חֻבַּת הַגּוֹף וְלֹא חֻבַּת הָאֶרֶץ, אֵף אִיסוּר הִרְכַּבְתָּ הָאֵילָן
בְּשִׁדָּךְ נִוּחַ בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין כְּחֹזֶפֶת לְאֶרֶץ.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵלֹא מַעֲתָה לִפִּי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר שְׁכוּנַת הַתּוֹרָה בְּתִיבַת
חֲקִיתִי הֵינּוּ חֻקִּים שֶׁחֲקִיתִי לָךְ כְּבֵר, אִם כֵּן גַּם בְּמָה שְׁנֵאֱמָר בְּכֻלָּ
מִצְוֹת הַתּוֹרָה (שם יח ה) וְשִׁמְרָתָם אֶת חֲקִיתִי וְאֶת מִשְׁפָּטִי וְגו', נֶאֱמָר
שֶׁהַכּוֹנֶה לְחֻקִּים שֶׁחֲקִיתִי לָךְ בְּכָר, וְכֵי נַח מִצְוִיִּם בְּכֻלָּ מִצְוֹת
הַתּוֹרָה. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: הֵתֵם בְּכֻלָּ מִהַמִּצְוֹת נֶאֱמָר וְשִׁמְרָתָם אֶת
חֲקֹנֵי, וּמִזֶּה שֶׁחֲקִידִם אֶת הַשְּׁמִירָה לְחֻקִּים, מִשְׁמַע שֶׁהַכּוֹנֶה
יִשְׁמְרוּ אֶת הַחֻקִּים דְּהִשְׁתָּא – שֶׁנִּצְטוּר בָּהֶם עֵתָה, וְלֹא אֶת הַחֻקִּים
שֶׁנִּצְטוּר בָּהֶם כְּבֵר, אֲבָל הֵתֵם בְּכָלֵאִים נֶאֱמָר אֶת חֲקֹנֵי תִשְׁמְרוּ,
וּמִזֶּה שֶׁחֲקִידִם אֶת הַחֻקִּים לְשְׁמִירָתָם, מִשְׁמַע אֶת הַחֻקִּים דְּמַעֲיָקְרָא
– שֶׁנִּצְטוּרִים בָּהֶם מִתְחִלָּה בְּזִמְנֵי בְּנֵי נַח, תִּשְׁמְרוּ.

שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: אֹמְרִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְחָה כֹּי בְּכָל יוֹם דִּינִן אֶת
הָעֵדִים בְּכִינֵי יִכָּה יוֹסִי אֶת יוֹסִי. הַגְּמָרָא מִבְּרַת עַל אִיזָה שֶׁם חִיב
הַמְקַלֵּל מִיתָה: אֹמְרִי רַב אֶחָא בְּרִי יַעֲקֹב, הַמְקַלֵּל אִינוּ חֲיִיב מִיתָה,
עַד שֶׁיִּבְרַךְ שֶׁם בֶּן אֶרְבַּע אוֹתִיּוֹת, דְּהֵינּוּ שֶׁם יוֹד ה"א וְא"ו ה"א, או
שֶׁם אֶלֶף דְּלִית נִיזִי יוֹד, וְזֹאת לְאִפְסוּקִי – לִמְעַט אִם בִּירֵךְ שֶׁם בֶּן
שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת כְּגוֹן יוֹד ה"א או אֶלֶף דְּלִית, שְׁאִינוּ נֶחֱשָׁב אֲלֵא כִינֵי,
דְּלֹא חִיב. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: דִּין זֶה פְּשִׁיטָא, שֶׁהִרִי יוֹסִי אֶת יוֹסִי
תֵּנִן – שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה, שֶׁהִי הָעֵדִים מַעֲיִדִים עֲלֵיו כְּכִינֵי לֶשֶׁם, וְיוֹסִי
הוּא שֶׁם בן ארבע אוֹתִיּוֹת, וּמְפֹרֵשׁ שְׁחִיבֵי רַק עַל שֶׁם כּוֹה. מִיִּישְׁבַת
הַגְּמָרָא: מָהוּ דְּתִימָא – שְׁמַא תֵּאֱמָר מִלְּתָא בְּעֻלְמָא הוּא דְּנִקְטָא –
שְׁמָה שֶׁנִּקְטָה הַמִּשְׁנָה שֶׁהָעֵדִים אֹמְרִים יִכָּה יוֹסִי, אֵין כּוּוֹנְתָה
בְּדוּקָא לְמַנֵּן אוֹתִיּוֹתֵי, אֲלֵא נִקְטָה בְּכִינֵי שְׁאוּמְרִים שֶׁם בְּעֻלְמָא,
קָא מִשְׁמַע לָן רַב אַחָא בְּרִי יַעֲקֹב שֶׁבְּדוּקָא נִקְטָה הַמִּשְׁנָה אֶת הַשֵּׁם
יוֹסִי, כִּדִּי לְהַשְׁמִיעַ שְׁאֵין הַמְבָרֵךְ חִיב מִיתָה, עַד שִׁזְכִּיר שֶׁם בן
אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת דּוּקָא.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה לְשׁוֹן שׁוֹנָה בְּדַבְרֵי רַב אַחָא בְּרִי יַעֲקֹב: אֵיבָא דְּאֹמְרִי,
אֹמְרִי רַב אֶחָא בְּרִי יַעֲקֹב, מִמָּה שֶׁשְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה שֶׁהָעֵדִים מַעֲיִדִים
בְּכִינֵי יִכָּה יוֹסִי אֶת יוֹסִי, שְׁמַע מִיָּנָה, שֶׁם בֶּן אֶרְבַּע אוֹתִיּוֹת נְמִי שֶׁם
הוּא לְעֵנִין זֶה שֶׁהִמְבָּרְכוּ חִיב מִיתָה, וְאִינוּ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁם אֶרֶךְ בן
אַרְבַּעַם וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת כִּדִּי לְהַתְּחִילָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: פְּשִׁיטָא, שֶׁהִרִי
יִכָּה יוֹסִי אֶת יוֹסִי תֵּנִן, וּמְפֹרֵשׁ שְׁאִינוּ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁם אֶרֶךְ יוֹתֵר.
מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: מָהוּ דְּתִימָא – שְׁמַא תֵּאֱמָר שְׁבֹאֲמַת אִינוּ חִיב עַד
דְּאֵיבָא – עַד שִׁיְהִיָּה מִזְכֵּר בְּבִרְכָתוֹ שֶׁם רַבָּה – שֶׁם אֶרֶךְ בן אַרְבַּעַם
וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת, וּמִלְּתָא בְּעֻלְמָא הוּא דְּנִקְטָא – וּרְקָא נִקְטָה יוֹסִי לֶשֶׁם
בְּעֻלְמָא, וְאֵין כּוּוֹנְתָה לְמַנֵּן אוֹתִיּוֹתֵי. קָא מִשְׁמַע לָן רַב אַחָא בְּרִי
יַעֲקֹב שֶׁהַמִּשְׁנָה נִקְטָה דּוּקָא אֶת הַשֵּׁם יוֹסִי, כִּדִּי לְהַשְׁמִיעַ שֶׁהַמְבָרֵךְ

חִיב מִיתָה אֵף אִם הַזְכִּיר שֶׁם בן אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, וְאִינוּ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר
שֶׁם אֶרֶךְ יוֹתֵר.
שְׁנֵינוּ בַּהֲמֶשֶׁךְ הַמִּשְׁנָה: נִגְמַר דִּינִן כֹּי לֹא הוֹרִגִים בְּכִינֵי, שׁוֹאֲלִין אֶת
הַגְּדוֹל שְׁבִינִיָּה, וְאֹמְרִי לוֹ אֲמֹר מַה שֶׁשְּׁמַעַת בְּפִירוּשׁ, וְהוּא אֹמְרִי,
וְהֵינּוּ עוֹמְדִין עַל רִגְלֵיהֶן, וְקוֹרְעִין וְלֹא מִזְאוּן. מִבְּרַת הַגְּמָרָא:
עוֹמְדִין מְנַלֵּן – מַהִיכֵן לַמֹּדוּ שֶׁצָּרִיכִים הֵינּוּ לַעֲמֹד בְּשַׁעַת
שְׁמִיעַת הַזְּכֻרָתָה שֶׁשֶׁם בְּפִירוּשׁ בַּעֲדוֹת עַל הַקְּלָלָה. מִבְּרַת הַגְּמָרָא:
אֹמְרִי רַבִּי יַצְחָק בְּרִי אֹמְרִי, דְּאֹמְרִי קְרָא – שְׁנֵאֱמָר בַּפְּסוּק כִּשְׁלַחוּ
יִשְׂרָאֵל אֶת אַהֲרֹן בֶּן גֵּרָא לְעַגְלוֹן מֶלֶךְ מִזְבֵּחַ שְׁנֵלָחֶם (שׁוֹפְטִים ג א)
וְאַהֲרֹן בָּא אֵלָיו וְהוּא יוֹשֵׁב בְּעֻלְיִית הַמִּקְרָה אֲשֶׁר לוֹ לְבָדוּ וְאֹמְרִי
אַהֲרֹן דְּבַר אֱלֹהִים לִי אֵלִיָּה וְיָקָם מִעַל הַכְּסֵא, וְהֵינּוּ שְׁעֵגְלוֹן מֶלֶךְ
מִזְבֵּחַ נַעֲמַד כִּשְׁשֹׁמֶע שְׁאֵהוּד הַזְכִּיר אֶת שֵׁם הַשֵּׁם, וְהֵלֵא הַדְּבָרִים
נִלְמָדִים בְּקָל וְחֹמֶר, וְכֵה עֲגְלוֹן מֶלֶךְ מִזְבֵּחַ מִזְבֵּחַ שְׁהוּא נִכְרִי, וְלֹא יָדַע
– לֹא שִׁמַּע אֶת הַזְּכֻרָתָה שֶׁשֵׁם אֵלֹא בְּכִינֵי, שֶׁהִרִי אֲמָר לוֹ אַהֲרֹן דְּבַר
אֱלֹהִים לִי, וְאֱלֹהִים הוּא כִינֵי הַשֵּׁם וְלֹא שֵׁם הַמִּיּוּחָד (לעיל נא), וְאֵף
עַל פִּי כֵן עֹמֵר, אִם כֵּן יִשְׂרָאֵל הַשּׁוֹמֵעַ אֶת הַזְּכֻרָתָה שֶׁשֵׁם וְשׁוֹמֵעַ אֶת
הַשֵּׁם הַמְּפֹרֵשׁ שֶׁלֹא בְּכִינֵי, עַל אַחַת בְּמָה וְכֵהָ שֶׁצָּרִיךְ לַעֲמֹד.
וְלִכְּן הֵינּוּ שְׁמוֹעִים אֶת הַזְּכֻרָתָה שֶׁשֵׁם הַמְּפֹרֵשׁ בַּעֲדוֹת הָעֵדִים עַל
הַקְּלָלָה, צָרִיכִים לַעֲמֹד.

עֵתָה מִבְּרַת הַגְּמָרָא מְקוֹר דִּין קְרִיעַת בְּגָדֵי הֵינּוּ בַּשְּׁמִיעַת
עֵדוֹת הַקְּלָלָה: קוֹרְעִין, מְנַלֵּן. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: דְּכֹתִיב לְאַחַר דְּבַר
רַבְּשֶׁקָה שְׁלִיחוֹ שֶׁל סַנְחִיב מֶלֶךְ אֲשׁוּר לְיִשְׂרָאֵל כִּשְׁרַצָּה לְהַלָּחֶם
בָּהֶם (מְלָכִים יח יא), וְיִבְנֵא אֱלֹהִים בֶּן חֲלֻקָּהוּ [וְגו'] וְשִׁכְנֵא הַסּוּפֵר
וְיִוָּאֵחַ בֶּן אֶסָף הַמְּזִכֵּר אֶת חֲלֻקָּהוּ קְרוּעֵי בְּגָדִים וְנִגְדוּ לוֹ אֶת דְּבַרִּי
רַבְּשֶׁקָה, וְהוּאִי קָרְעוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם מִחֻמַּת שְׁשֹׁמֶעוּ אֶת דְּבַרִּי רַבְּשֶׁקָה,
שְׁנֵאֱמָר בַּהֲמֶשֶׁךְ (שם יט ד) שְׁאֲמָר חֻקִּיהוּ הַמֶּלֶךְ לְיִשְׁעִיהוּ הַנְּבִיא 'אוֹלִי
יִשְׁמַע ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל דְּבַרִּי רַבְּשֶׁקָה אֲשֶׁר שְׁלַחוּ מֶלֶךְ אֲשׁוּר אֶדְרִי
לְחֶרֶף אֱלֹהִים חִי, וּמִבּוּאֵר שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ בְּרִכַּת הַשֵּׁם צָרִיךְ לְקָרֹעַ אֶת
בְּגָדָיו. וְכֵן צָרִיכִים לַעֲשׂוֹת גַּם הֵינּוּ שְׁמוֹעִים זֹאת בַּעֲדוֹת הָעֵדִים.
שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְקוֹרְעִין וְלֹא מִזְאוּן. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מְנַלֵּן – מַהִיכֵן
לַמֹּדוּ

שְׁאֵין הֵינּוּ מִמִּשְׁנָה, כְּלוּמֶר שְׁאִינִם מִתְקַנִּים וּמַחְבִּירִים אֶת קְרִיעַת
בְּגָדֵיהֶם. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: אֹמְרִי רַבִּי אֶבְיָהוּ, אֶתִּיא – דִּין זֶה נִלְמַד
בְּגִזְרָה שׁוֹה 'קְרִיעָה' 'קְרִיעָה' מִקְרִיעַת אֲלִישַׁע אֶת בְּגָדָיו לְאַחַר עֲלִיַּת
אֵלִיהוּ בְּסַעֲרָה הַשְּׁמִימָה. בְּתִיב הֵתֵם בְּשׁוֹמְעִים בְּרִכַּת הַשֵּׁם אֲצֵל
דְּבַרִּי רַבְּשֶׁקָה (שם יח לו) שֶׁהִי 'קְרוּעֵי בְּגָדִים', וְכֹתִיב הֵתֵם בְּאֲלִישַׁע
לְאַחַר עֲלִיַּת אֵלִיהוּ (שם יח יב) וְאֲלִישַׁע רָאָה וְהוּא מִצְעַק אֲבִי אֲבִי
רַבִּי וְיִשְׂרָאֵל וּפָרְשִׁיו וְלֹא רָאָהוּ עוֹד וְיִחְזַק בְּכִנְדָּיו וְיִקְרַעֵם לְשִׁנָּם
קְרָעִים. וְכֵה, וְכֵי מִשְׁשֹׁמֶע שְׁנֵאֱמָר 'וְיִקְרַעֵם לְשִׁנָּם', אִינוּ יוֹדַע
שֶׁשְׁנֵי אֵלֹו הֵן קְרָעִים, וְכֵה תִלְמוּד לֹמֵר – וְכֵה בֹא לַלְמוּדוֹ הַכְּתוּב
בְּאוּמְרוֹ בְּכַפְּלוֹת 'קְרָעִים' לְאַחַר שְׁמֵר 'וְיִקְרַעֵם לְשִׁנָּם'. אֲלֵא
הַכְּתוּב מְלַמֵּד בּוֹזָה, שֶׁהֵן שְׁאֵרֵי קְרוּעִים לְעוֹלָם, וְלֹא תִקְנֵם וְחִבְרָם.
וְאִם כֵּן יֵשׁ לַלְמוּד בְּגִזְרָה שׁוֹה גַּם לְקְרִיעַת הַבְּגָדִים עַל שְׁמִיעַת בְּרִכַּת
הַשֵּׁם, יֵשׁ לְהַשְׁאִיר קְרוּעִים לְעוֹלָם וְלֹא לְתַקְנָם וְלַחְבֵּרָם.

תֵּנִן רַבֵּנָן, אַחֶר – בֵּין הָעֵד הַשּׁוֹמֵעַ אֶת בְּרִכַּת הַשֵּׁם מִפִּי הַמְקַלֵּל,
וְאֶחָד – וּבֵין הֵינּוּ הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הָעֵד הַשּׁוֹמֵעַ, חֲיִיב כָּל אֶחָד מֵהֶם
לְקָרֹעַ אֶת בְּגָדָיו, וְהָעֵדִים אֵין חֲיִיבִין לְקָרֹעַ אֶת בְּגָדֵיהֶם בְּשַׁעַת
שְׁמִיעֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר קָרְעוּ בְּשַׁעֲהַ שֶׁשְּׁשֹׁמֶעוּ מִפִּי הַמְקַלֵּל. מִקְשָׁה
הַגְּמָרָא: וְכֵי מַה שֶׁקָּרְעוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם בְּשַׁעֲהַ שֶׁשְּׁשֹׁמֶעוּ, מָה הָיָה – מַה
הוֹעִיל לָהֶם, הָאֵל קָא שְׁמַעֵי הַשְּׁתָּא – הִרִי עֵתָה הֵם שׁוֹמְעִים שׁוֹב מִפִּי
עֲצָמָם בְּשַׁעֲהַ שְׁמִיעֵיהֶם, וְצָרִיכִים לְקָרֹעַ פַּעַם נֹסֶפֶת. מִתַּרְצַת
הַגְּמָרָא: לֹא סָלְקָא דְּעֻתָּךְ – אֵל תַּעֲלָה בְּדַעְתָּךְ לִזְמַר שְׁהָעֵדִים
צָרִיכִים לְקָרֹעַ פַּעַם נֹסֶפֶת. דְּכֹתִיב – שֶׁהִרִי לְאַחַר שְׁאֲמָר לְחֻקִּיהוּ
הַמֶּלֶךְ אֶת גִּדּוּפֵי רַבְּשֶׁקָה שְׁלִיחַ מֶלֶךְ אֲשׁוּר, נֶאֱמָר (שם יט כ) וְיִהְיֶה
בְּשִׁמּוֹעַ הַמֶּלֶךְ חֲלֻקָּהוּ (אֶת דְּבַרִּי רַבְּשֶׁקָה) וְיִקְרַע אֶת בְּגָדָיו, וְיֵשׁ
לְדִיִּיק מִפְּסוּק זֶה שְׁדוּקָא הַמֶּלֶךְ חֲלֻקָּהוּ קָרַע אֶת בְּגָדָיו כִּשְׁשֹׁמֶע אֶת
גִּדּוּפֵי רַבְּשֶׁקָה, וְהֵם – הַמַּעֲיִדִים עַל כֵּךְ לֹא קָרְעוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם
כִּשְׁאֲמָרוּ לוֹ זֹאת, וְהוּאִי הַטַּעַם מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר קָרְעוּ בְּשַׁעֲהַ שֶׁשְּׁשֹׁמֶעוּ
זֹאת מִפִּי רַבְּשֶׁקָה.

מכשפה לא תחיה וכל שוכב עם בהמה. סמוכין הן בפרשת ואלה המשפטים: את חקתי תשמרו. כשהודיר ישראל בסיני בהמתך לא תרביע וגו' פתח בהו קרא את חקתי תשמרו מה שלא פתח בן בשאר מקומות שמע מינה הכי קאמר להו את חקתי שחקתי כבר לבני נח תשמרו ואלו הן בהמתך לא תרביע כלאים אבל על חרישת שור וחמור לא הזהרתם: שרד לא תורע

כלאים. וחזיקה זו אינה זריעה ממש דלא נצטוו בני נח על כלאי הכרם אלא שלא להרכיב האילן על שאינו מינו דלא תורע דומיא דלא תרביע מה בהמה בהרבעה דבר המסויים על דבר המסויים: מה בהמה בין בארץ בין בחו"ל. דחובת הגוף שאינה תלויה בחובת הארץ נפקא לן בקדושין (ד' לו.) דנוהגת אפילו בחו"ל: אלא מעתה ושמינתה את חקותי. דכתיב בכל התורה כולה הכי נמי דנצטוו בני נח על עליהם: הכא כתיב את חקותי תשמרו. דהקדים חקים למצות שמירה דמשמע חקים דמעיקרא ואע"ג דגבי שביעית יובל כתיב נמי את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו דהקדים נמי חקים למצות שמירה התם כיון דרישא דקרא כתיב את משפטי תעשו ארזיה למיכתב ואת חקותי תשמרו: שם בן ארבע אותיות שם הוא ולא בעינן שם המפורש בן ארבעים ושתים אותיות: ושם המפורש. כלומר שם המיוחד: קרועי בגדים. על גרופין ששמועו מפי רבשקה כדכתיב (מלכים ב' יט) אשר שלחו מלך אשור (ואדניו) לחרח אלהים ח: והעדרים. בשעה שמעדין בפירוש מה ששמועו אינן חייבין לקרוע: הא שמעו השתא. מפי עצמן: השמוע אכרה. ברכת השם מפי הגוי אינו חייב לקרוע: וא"ת. הרי קרעו על רבשקה ישראל מומר היה: בזמן הזה. שאנו בגלות ואין אימת ב"ד מוטלת עליהם לדון חייבי מיתות: נתמלא כל חבנך קרעים. לפי שהדבר תדיר לפי שאין מתייראין מבי"ד: מי גמירי. גוי שם המיוחד כל כך שמקללן בו תמיד דקאמר נתמלא כל חבנך כולו קרעים: אלא לאו בכנוי. תדיר ובזמן הזה הוא דלא קרעין משום דנתמלא כל חבנך ובי"ד אכל בזמן ב"ד קרעין על גוי ואכנוי: ומעלה הוא דעבוד רבנן. בדיני ממונות ודיני נפשות שהזריכו כל העדים לפרש עדותן: הכא. בברכת השם דלא אפשר לפרש מפני כבוד השם: אוקמות אדאורייתא. וקטלינן ליה בהאי עדות: דאי סלקא דעתך בעלמא פסול עד שיפרשו כולם: אמר הכא משום דלא אפשר קטלינן ליה לגברא. בלא חזקת עדות: כר' עקיבא. במסכת מכות (ד' ה.) דמקיש שלשה לשנים דאם נמצא שליש קרוב או פסול עדות של כולן בטלין הלכך בדקינן ליה בהדיהו דאי מתווסף או מתבטח מבטלין לסנהדרין:

המלך חזקתו קרע, והם לא קרעו. אמר רב יהודה אמר שמואל, השומע אופרה מפי העובד פוכבים, אינו חייב לקרוע. ואם תאמר רבשקה, ישראל מופר היה. ואמר רב יהודה אמר שמואל, אין קורעין אלא על שם המיוחד בלבד. לאפוקי כינוי, דלא. ופליגא דרבי חייה בתרין, דאמר רבי חייה, השומע אופרה בזמן הזה, אינו חייב לקרוע. שאם אי אתה אומר בן, נתמלא כל חבנך קרעים. מפואן, אילמא מישראל, מי פקירי פולי האי. אלא, פשיטא מעובד פוכבים, ואי שם המיוחד, מי גמירי? אלא לאו, בכינוי, ושמע מינה בזמן הזה הוא דלא, הא מעיקרא חייב, שמע מינה: השני אומר אף אני כמותו: אמר ריש לקיש, שמע מינה אף אני כמותו, פשר בדיני ממונות ובדיני נפשות, ומעלה הוא דעבוד רבנן. והכא, בין דלא אפשר, אוקמות רבנן אדאורייתא. דאי סלקא דעתך פסול, הכא משום דלא אפשר, קטלינן לגברא: והשלישי אומר אף אני כמותו: סתמא, פרבי עקיבא דמקיש שלשה לשנים:

חקים שחקתי לך כבר. תימה תיתר נמי כלאים מחבא דכתיב בהאי קרא בגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך ועוד קשה למה לי את חקותי תיפוק ליה מדכתיב למינהו במעשה בראשית באילנות ובבהמה דבפ' אלו טריפות (חולין דף טו: ושם) משמע דאי היה כתיב למינהו בראשית ה"א דאסירי בני נח להרכיב שני דשאין על זה זה וע"כ הא דאמרין

ס"פ הפרה (ב"ק דף נה.) (ושם) המרביע שני מינים שבים לוקח אתיא למינהו למינהו מבישה חטיפק ליה מדכתיב למינהו בגופיהו ומפרת דאי לאו את חקותי ה"א למינהו לאו לאיסור כתיב ואי לא למינהו ה"א את חקותי שחקתי לך כבר במדה הוא דפריך אלא מעתה ושמינתה את חקותי אע"ג דלא מוקמינן האי בבני נח אלא משום דאשכחן למינהו במעשה בראשית פריך שפיר דילמא כי הכי דהאי לא קאי אבני נח האי נמי לאו אבני נח קאי וא"ת כיון דלא מחייבי רבנן אבני נח לא בהרבעה ולא בהרכבה אלמא לא דריש למינהו אם כן אתי סוגיא דפרק הפרה ודאלו טריפות לא כרבנן וי"ל דגוי דלא דרשו רבנן למינהו גבי בני נח משום דלא כתיב בזווי דאדם גבי ישראל דרשין כיון דאשכחן דנצטוו ישראל על הכלאים ונפקא מינה לענין דגים אי נמי לא היה אסרין הרכבה באילנות בישראל מדרש מה בהמתך בהרבעה אף שרך בהרכבה דלא היה מפקינן קרא ממשמעותיה דכתיב לא תורע אי לאו דאשכחן כבר למינהו במעשה בראשית וניחא השתא דמילתא דשמואל דמיתיב הבא דחקתי שחקתי לך כבר איתא נמי בשילהי פ"ק דקדושין (דף לט.) ואתי אפילו כרבנן והשתא ההוא דהרכיב שני דשאין דפריך אלו טריפות (חולין דף טו: ושם) לרבנן קמבעיא ליה אע"ג דמתני' היא בפ"ק דכלאים (ומ"ז אין נוטעין ירק בירק מ"מ קמבעיא ליה אי חשיבי ליה דשאין כמאן דכתיב בהו למינהו משום דאסרינן רחמנא על ידיהו לאסור בחו"ל כמו הרכבת אילן מדרשא דשמעתין:

חקותי דהשתא. מה שחקשה בקונטרס מדכתיב גבי שביעית ויובל את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו לא דק דלא כתיב הכי אלא בפרשת בחר סני כתיב ועשיתם את חקותי ואת משפטי תשמרו ואת קרא דאסרין בקונטרס בפרשת אחרי מות גבי עריות כתיב ושפיר מ"ל שחקתי לך כבר דבני נח נצטוו על העריות ואע"ג דהאי קרא דפריך מינה חשי' ושמינתה את חקותי התם נמי כתיב מכל מקום מסתבר דבכל התורה איירי דמסיים אשר יעשה אותם האדם וחי הבה:

אתיא קריעה קריעה. תימה דבפ"ב דמ"ק (דף כ:) (ושם) דיליף קריעה מעומד מדכתיב יקם איוב ויקרע גילו נמי דלא מאחזין קריעה מחבא:

המלך קרע. תימה היאך אמרו למלך מה ששמעו בפירוש האי גבי עדים תנן (לעיל דף נ.) כל היום היו דנין את העדים בכינוי וליחשוב

וליהשוב

נמי זורק. פירש הקונטרס בשלמא מקבל ומוליך משום דלא אשכחן דלחיה עבודה הנעשות לשם עבודה זרה כדאשכחן גבי ניסוך ישותו יין נסכים והיינו כר' יהודה דריש בספרי להאי קרא דיינ נסכים גבי גוים אבל ר' נחמיה מוקי לה בישראל ומיהו לרבי נחמיה בלאו הכי אשכחן קרא בדברי קבלה וקטר לבעל חסך נסכים לאלהים אחרים (ירמיה ז).

זובח לאלהים יחרם. פ"ה כל אלהים במשמע

אפילו שלא כדרכה מדלא כתיב עובד

לאלהים בוביחה יחרם ולא היה יכול לפרש

דע"כ לשלא כדרכה אתא דאי לכדרכה מוילך

ויעבוד נפקא דה"א לעולם לכדרכה ובא ללמודך

על הכלל דאפי' כדרכה לא מחייבה אלא

בעבודת פנים:

המקטור והמנעם מניין ת"ל בלתי לה' לבדו.

תימה דבסמוך יליף מציצות וביחה

ללמד על הכלל כולו וי"ל דאי לאו בלתי לה'

לבדו ה"א מה וביחה שהיא עבודת דם ואתא

לרבי זורק אבל מקטר ומנסך לא:

מניין לרבות השתחואה. וא"ת ת"ל מדאיתקש

לוביחה דכתיב (שמות לב) וישתחוו לו

ויזבחו לו כדילף (לקמן דף סג.) האומר אלי אתה

דכתיב ויאמרו לו אלה אלהיך ישראל וי"ל

דהתם הי כדרכה דאותו עגל אורחיה בוביחה

הוה והא דילף מהתם אלי אתה משום דאלי

אתה אורחיה בכל עבודה זרה:

אזהרה מניין. וא"ת וי"ל מהכא דנפקא לי'

אזהרה למגפך ומנשך מלפני העבדים

כדפ"ה במתני' וי"ל דאי אתא לאזהרה

דהשתחואה לא הוה מוקמינן ליה למגפך ומנשך:

ריש

וסמיה ליה 'והוצאת את האיש ההוא וגו'.

עונש, שמענו. אזהרה, מניין. תלמוד לומר, כי לא

תשתחוה לאל אחר. יכול שאני מרבה המגפך והמנשך והמנעיל, תלמוד לומר 'וב'.

וביחה ליה, ולמה יצאה להקיש אליה, ולומר לה, מה וביחה מיוחדת שהיא עבודת פנים

והייבין עליה מיתה, אף כל שהיא עבודת פנים, והייבין עליה מיתה. יצאה השתחואה, לידון

בעצמה. יצאה וביחה, לידון על הכלל כולו. אמר מר, הייתי אומר, בזובח קדשים בחוץ

הפיתוב מידבר. וזבח קדשים בחוץ, כרת הוא. סלקא דעתך אמינא, כי אתרו ביה, קטלא. כי

לא אתרו ביה, כרת, קא משמע לן. אמר ליה רבא בר רב חנן לאבין, אימא, יצאה השתחואה

ללמד על הכלל כולו. וכי תימא, 'וב' למה לי. לגופיה, דמחשבין מעבודה לעבודה. דאיתמר,

השוחט בהמה לזרוק דמה לעבודת פוכבים ולהקטיר חלבה לעבודת פוכבים. רבי יוחנן אמר,

אסורה

משנה העובר עבודת פוכבים, אחד העובר, ואחד

המזבח, ואחד המקטור, ואחד המנעם, ואחד המשתחוה,

ואחד המקבל עליו לאלוה, והאומר לו אלי אתה. אבל

המנעם והמנשך והמכבד והמרבץ והמרחץ והסף

והמלביש והמנעיל, עובר בלא תעשה. הנודר בשמו

והמקיים בשמו, עובר בלא תעשה. הפוער עצמו לבעל

פעור, זו היא עבודתה. הזורק אבן למרקוליס, זו היא

עבודתה: גמרא מאי 'אחד העובר'? אמר רבי ירמיה,

הכי קאמר, אחד העובר בדרבה ואחד המזבח ואחד

המקטור ואחד המנעם ואחד המשתחוה ואפילו שלא

בדרבה. וליחשוב נמי, זורק. אמר אבין, זורק היינו

מנשך, דכתיב 'כל אסיד נספיהם מדם'. מנהני מילי?

דתנו רבנן, אילו נאמר 'וב' יחרם', הייתי אומר בזובח

קדשים בחוץ הפיתוב מידבר. תלמוד לומר 'לאלהים',

בזובח לעבודת פוכבים הפיתוב מידבר. אין לי, אלא

בזובח. מקטור ומנעם מניין, תלמוד לומר 'בלתי לה'

לבדו, ריקן העבודות כולן לשם המיוחד. לפי שציצא

וביחה לידון בעבודות פנים, מניין לרבות השתחואה.

תלמוד לומר 'ויקד ויעבד אלהים אחרים וישתחו להם',

אסורה

נסכים (שם) ומיהו דם אשכחן בעבודה זרה כל אסיד נסכים מדם וכיון דגמרינן דכל עבודות פנים חייבין בהם אף שלא כדרכה נתניה נמי: אמר אבין זורק בכלל ניסוך.

דמתני' דהא קרא נמי ניסוך קרייה: מנא חני מילי. דמחייב בהני עבודות אף בשלא כדרכה: אילו נאמר זובח יחרם הייתי אומר. באיו וביחה בא הכתוב לעונש מיתה ודאי

בזובח קדשים בחוץ קאמר שמצינו שהזחיר עליהם במקום אחר ולקמן פרק הרי כבר פרשו להם עונש אחר ונכרתה דכתיב גבי שחטי חוץ: ת"ל לאלהים יחרם. דבא הכתוב

לעונש מיתה דהאי יחרם לשון מיתה דכתיב (ויקרא כז) כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות ימות זובח לאלהים כל אלהים במשמע ואפילו שלא כדרכה מדלא

כתביה בלשון עובד לאלהים בוביחה יחרם שמע מינה אפילו אינה עבודה שלו קאמר וכל עבודות שבעולם לכדרכה נפקא לן בהו מיתה מוילך ויעבוד וגו' דמשמע

דבר שהוא עבודה לה: בלתי לה' לבדו. ריקן ונטל כל העבודות מלעבדה בהן ונתנן לשם המיוחד משמע דאכל עבודות הראויות לשם קאמר: לפי שציצא וביחה. בפירוש

מכלל שאר עבודות שנכללו בכלל וילך ויעבוד ומדה היא בתורה דדבר שהוא בכלל יצא מן הכלל ללמד לא לעצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא שאן

הכלל הזה מחייב אלא עבודה הדומה לזובח שהוא עבודת פנים ומהשתא לא נפקא לן דליחייב אהשתחואה שלא כדרכה דלאו עבודה היא בפנים מניין לרבות השתחואה:

ה"ג בספרי ת"ל וילך ויעבוד אלהים אחרים וישתחו להם. דעל כרחיך לשלא כדרכה קאמר דאי רכבה לעבדה בכך בכלל יעבוד הוא: עונש שמענו. דכתיב ביה וסלקת

דלעיל: אזהרה מניין ת"ל כי לא תשתחוה לאל אחר. והאי נמי אם אינו ענין לכדרכה נתנו ענין לשלא כדרכה וספירם דכתוב בהו (כ) לא תשתחוה שישבו שורא דהא מיתה

הכא לא כתיבא: יכול שאני מרבה וכו'. דנימא השתחואה שיצא מן הכלל כולו יצא דמה השתחואה מיוחד שהיא דרך כבוד וחייב עליה אף לשלא כדרכה

אף כל שהוא דרך כבוד כגון אלו חייב: ת"ל זובח. ואם השתחואה ללמד על הכלל באתה למה פרט לך וביחה הלא דרך כבוד הוא ומהשתחואה נפקא ליה אלא היא באתה

ללמד על הכלל לומר לך וביחה בכלל היתה ויצאה מן הכלל להקיש לה כל הנכללות עמה ולומר לך מה וביחה מיוחדת עבודת פנים אף כל שהיא עבודת פנים חייבין עליה

בחוץ לעבודה זרה ומשום דהשתחואה לא נפקא לן מהכא לחיובא הוצרכה השתחואה לחזור ולצאת כדי לרין בעצמה לבדה שיתחייבו עליה ואע"פ שאן חייבין כיוצא בה

ויצאה וביחה ללמד על הכלל כולו: ס"ד. האי יחרם אתא לאורווי לן דאי אתרו ביה לקטלא וכתר כי לא אתרו ביה הוא כדלגבי שבת ועבודה זרה ועריות: ה"ג ס"ד אמר

אתרו ביה קטלא ולא אתרו ביה כרת קמ"ל: אימא יצאה לן השתחואה ללמד על הכלל. ומתריב מגפך ומנשך וכל שהוא דרך כבוד כהשתחואה וקא קשיא לי להנא אינ

זובח למאי אתא תיפוק לי' מהשתחואה דהא עבודת כבוד הוא: לגופיה אתא. ולאורווי דאפי' לא שחט שחיטת עצמו לעבודה זרה אלא שחט לעצמו וחשב בה ע"מ לזרוק

דמה לעבודה זרה חייב ואפי' לא זרק: דמחשבין מעבודה לעבודה. כלומר דמחשבה שהוא מחשב בשעת עבודה זו על עבודה אחרת מחשבה היא להתחייב עליה:

אסורה

מתני' אחד העובר. מפרש בגמרא: אחד המזבח ואחד המקטור וכו'. ובגמרא מוקים

לה לכולה מתניין בשאן דרכה של אותה עבודה זרה לעבדה בכך ואפי' אהנך

עבודות מחייב כדילף לה בברייתא: והמקבלו עליו באלוה. ואפי' אמירה בעלמא

כגון האומר לו אלי אתה דאיתקש לזביחה דכתיב (שמות לב) וישתחו לו ויזבחו לו

ויאמרו אלה אלהיך ישראל ל"א והמקבלו

לאלוה שלא בפניו והאומר לו אלי אתה

בפניו ותנא סיפא גלגלי רישא דאי תנא

רישא הוה אמינא חני מילי בפניו אבל שלא

בפניו לא תנא סיפא בפניו מכלל דרישא שלא

בפניו ואפי' חייב: אבל המנעם והמנשך.

שלא כדרכה: עובר בלא תעשה. דלא

תעבדם יתירא כתיבי חד דברות ראשונות

ואחרונות וחד לא תשתחוה לאלהים ולא

תעבדם ולא תעשה כמעשהים (שמות כג) אם

אינו ענין לכדרכה נתנו ענין לשלא כדרכה

אבל מיתה לא מחייב בשלא כדרכה אלא

הני דפרט בהו קרא: הנודר בשמו. בלשון נדר

קונם עלי כל פירות שבעולם בשם עבודה

זרה פלונית אם ארחץ: והמקיים בשמו.

שבועה נשבע מתרגם מקיים: עובר בלא

תעשה. ושם אלהים אחרים לא תזכירו (שם).

הפוער עצמו. מתריב רעי בפניו והוה עבודתו

וחייב עליו מיתה: מרקוליס. מצדין שלש

אבנים אחת מכאן ואחת מכאן ואחת

מלמעלה לך בגיחן וקורין אותם מרקוליס

ועוברין אותה בזריקת האבנים: גמ' מאי

אחד העובר. אטו כל הני לאו עובד נינהו:

אחד העובר. כל עבודה אף גפוף ונשוק אף

דרך ביוקן בכדרכה וחייב מיתה דכתיב וילך

ויעבוד אלהים אחרים וכתבי בתריה וסלקתם

באבנים ואזהרהיה מהכא ופן תדרוש

לאלהים לאמר איכה יעבדו הגוים האלה

את אלהים וגו' (דברים יב) דהיינו בכדרכה:

ואחד המזבח. אפי' שלא כדרכה בעבודות

הללו כדילף לקמן דכל עבודות הנעשות

בפנים לגבוה חייבין עליה מיתה בעבודה זרה

אפילו שלא כדרכה: ולחשוב נמי זורק.

דבשלמא מקבל ומוליך לא קשיא על אף על

גב דעבודת פנים הם דלא אשכחן דלחיה

עבודות הנעשות לשם עבודה זרה כדאשכחן

הנך וביחה ויזבחו לו (שמות לב) קטור אשר

חלב וזבחימו יאכלו (דברים לב) ניסוך ישותו יין

נסכים (שם) ומיהו דם אשכחן בעבודה זרה כל אסיד נסכים מדם וכיון דגמרינן דכל עבודות פנים חייבין בהם אף שלא כדרכה נתניה נמי: אמר אבין זורק בכלל ניסוך.

דמתני' דהא קרא נמי ניסוך קרייה: מנא חני מילי. דמחייב בהני עבודות אף בשלא כדרכה: אילו נאמר זובח יחרם הייתי אומר. באיו וביחה בא הכתוב לעונש מיתה ודאי

בזובח קדשים בחוץ קאמר שמצינו שהזחיר עליהם במקום אחר ולקמן פרק הרי כבר פרשו להם עונש אחר ונכרתה דכתיב גבי שחטי חוץ: ת"ל לאלהים יחרם. דבא הכתוב

לעונש מיתה דהאי יחרם לשון מיתה דכתיב (ויקרא כז) כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות ימות זובח לאלהים כל אלהים במשמע ואפילו שלא כדרכה מדלא

כתביה בלשון עובד לאלהים בוביחה יחרם שמע מינה אפילו אינה עבודה שלו קאמר וכל עבודות שבעולם לכדרכה נפקא לן בהו מיתה מוילך ויעבוד וגו' דמשמע

דבר שהוא עבודה לה: בלתי לה' לבדו. ריקן ונטל כל העבודות מלעבדה בהן ונתנן לשם המיוחד משמע דאכל עבודות הראויות לשם קאמר: לפי שציצא וביחה. בפירוש

מכלל שאר עבודות שנכללו בכלל וילך ויעבוד ומדה היא בתורה דדבר שהוא בכלל יצא מן הכלל ללמד לא לעצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא שאן

הכלל הזה מחייב אלא עבודה הדומה לזובח שהוא עבודת פנים ומהשתא לא נפקא לן דליחייב אהשתחואה שלא כדרכה דלאו עבודה היא בפנים מניין לרבות השתחואה:

ה"ג בספרי ת"ל וילך ויעבוד אלהים אחרים וישתחו להם. דעל כרחיך לשלא כדרכה קאמר דאי רכבה לעבדה בכך בכלל יעבוד הוא: עונש שמענו. דכתיב ביה וסלקת

דלעיל: אזהרה מניין ת"ל כי לא תשתחוה לאל אחר. והאי נמי אם אינו ענין לכדרכה נתנו ענין לשלא כדרכה וספירם דכתוב בהו (כ) לא תשתחוה שישבו שורא דהא מיתה

הכא לא כתיבא: יכול שאני מרבה וכו'. דנימא השתחואה שיצא מן הכלל כולו יצא דמה השתחואה מיוחד שהיא דרך כבוד וחייב עליה אף לשלא כדרכה

אף כל שהוא דרך כבוד כגון אלו חייב: ת"ל זובח. ואם השתחואה ללמד על הכלל באתה למה פרט לך וביחה הלא דרך כבוד הוא ומהשתחואה נפקא ליה אלא היא באתה

ללמד על הכלל לומר לך וביחה בכלל היתה ויצאה מן הכלל להקיש לה כל הנכללות עמה ולומר לך מה וביחה מיוחדת עבודת פנים אף כל שהיא עבודת פנים חייבין עליה

בחוץ לעבודה זרה ומשום דהשתחואה לא נפקא לן מהכא לחיובא הוצרכה השתחואה לחזור ולצאת כדי לרין בעצמה לבדה שיתחייבו עליה ואע"פ שאן חייבין כיוצא בה

ויצאה וביחה ללמד על הכלל כולו: ס"ד. האי יחרם אתא לאורווי לן דאי אתרו ביה לקטלא וכתר כי לא אתרו ביה הוא כדלגבי שבת ועבודה זרה ועריות: ה"ג ס"ד אמר

אתרו ביה קטלא ולא אתרו ביה כרת קמ"ל: אימא יצאה לן השתחואה ללמד על הכלל. ומתריב מגפך ומנשך וכל שהוא דרך כבוד כהשתחואה וקא קשיא לי להנא אינ

זובח למאי אתא תיפוק לי' מהשתחואה דהא עבודת כבוד הוא: לגופיה אתא. ולאורווי דאפי' לא שחט שחיטת עצמו לעבודה זרה אלא שחט לעצמו וחשב בה ע"מ לזרוק

דמה לעבודה זרה חייב ואפי' לא זרק: דמחשבין מעבודה לעבודה. כלומר דמחשבה שהוא מחשב בשעת עבודה זו על עבודה אחרת מחשבה היא להתחייב עליה:

אסורה

משנה

המשנה ממשיכה לבאר דיני חייבי סקילה שנמנו במשנה לעיל (נג):
הַעֹבֵד עֹבֵד פּוֹכְבִּים ששנינו לעיל (סו) שחייב סקילה, היינו **אֶחָד הָעֹבֵד, וְאֶחָד הַמּוֹבֵחַ** בהמה לקרבן לעבודה זרה, ו**אֶחָד הַמְּשַׁתְּחוֹתָהּ** לוֹ בשר או קטורת מבשמים, ו**אֶחָד הַמְּנַפֵּחַ** לוֹ יין, ו**אֶחָד הַמְּשַׁתְּחוֹתָהּ** לוֹ, ו**אֶחָד הַמְּקַבְּלֵי עֲלֵיו לְאֵלוֹת** אף שלא בפניו, ו**הַמְּאִמֵּר** לוֹ בפניו **אֵלִי אֱתָהּ**, שכל עבודות אלו חייב עליהן אף אם עושה כן לעבודה זרה שאין דרכה בכך. **אֶחָד הַמְּנַפֵּחַ** – המחבק את העבודה זרה ו**הַמְּנַשֵּׁק** אותו, ו**הַמְּכַבֵּד** – והמטאטא לפניו, ו**הַמְּרַבֵּץ** – והשופך מים לפניו להרביץ את האבק לארץ שלא יעלה, ו**הַמְּרַחֵץ** ו**הַסֵּף** אותו, ו**הַמְּלַבֵּשׁ** אותו בגדים, ו**הַמְּנַעֵל** אותו פנעלים, ואין דרך לעבד באופנים אלו, **עֹבֵד בְּלֹא תַעֲשֶׂה**, שנאמר 'לא תשתחוה לאלהיהם וְלֹא תַעֲבֹד' (שמות כג כד), אך אינו חייב מיתה. **הַנּוֹדֵר בְּשָׂמוֹ** – האוסר על עצמו דבר מסוים בנדר בשם עבודה זרה פלונית, ו**הַמְּקַיֵּם** – והנשבע **בְּשָׂמוֹ, עֹבֵד בְּלֹא תַעֲשֶׂה**, שנאמר 'וְשָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ' (שם כג יא), **הַפּוֹעֵר** – המוציא רעי מעצמו לפני עבודה זרה ששמה **כַּעַל פְּעוֹר**, אף שהיא עבודה דרך בזיון, כיון שזו היא **עֲבֹדָתָהּ**, חייב מיתה. וכן **הַזּוֹרֵק אֶחָד** לעבודה זרה ששמה **מְרְקוּלִים**, אף שהוא דרך בזיון, זו היא דרך **עֲבֹדָתָהּ**, וחייבים על כך.

גמרא

שנינו במשנה: 'אחד העובד ואחד המזבח ואחד המקטר' וכו'. שואלת הגמרא: **מאי** כוונת המשנה ב'אֶחָד הָעֹבֵד', וכי בכל שאר דברים המפורטים בהמשך המשנה אינו עובד עבודה זרה. משיבה הגמרא: **אֶמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, הֲכִי קָאָמַר** – כי כוונתה לומר, **אֶחָד הָעֹבֵד** כל עבודה אפילו כעין חיובק ונישוק או דרך בזיון, חייב רק **בְּדַרְבָּהּ** – אם דרך עבודתה בכך, ו**אֶחָד הַמּוֹבֵחַ** ו**אֶחָד הַמְּקַבְּלֵי עֲלֵיו לְאֵלוֹת** ו**אֶחָד הַמְּשַׁתְּחוֹתָהּ** לוֹ, חייב ו**אֵפִילוּ** אם הן **שְׂלֵא בְּדַרְבָּהּ**, משום שהן עבודות הנעשות לה' באוהל מועד בפנים וכפי שלמדים להלן מפסוק. והיינו שעל עבודות פנים חייבים אף אם אין דרך לעבודה בכך, ועל שאר עבודות אין חייבים אלא אם הדרך לעבודה בכך. שואלת הגמרא: כיון שהמשנה מונה את כל העבודות הנעשות לה' בפנים, שחייב עליהן אף כשאין דרך העבודה בכך, ו**לִחְשׁוֹב נָמִי** – תחשבי ותמנה עמכם גם זורק דם לעבודה זרה, שהרי גם היא עבודה הנעשית לה' בפנים. משיבה הגמרא: **אֶמַר אַבְי, זוֹרֵק דָם הֵינּוּ** בכלל **מְנַפֵּחַ** האמור במשנה, שהרי הפסוק קרא לזריקת דם לעבודה זרה בלשון 'ניסוך', **דְּבַתִּיב** (תהלים טו ד) **כָּל אֲפִסָּד נִסְבִּיהֶם מִדָּם**.

מבארת הגמרא: **מִנְהֵנִי מִיָּלִי** – מהיכן למדים שהעבודות הנעשות לה' באוהל מועד בפנים, העובד אותן לעבודה זרה חייב מיתה, אף כשאין דרך אותה עבודה זרה בכך. **דִּתְּנִי רַבֵּנן** בברייתא, **אֵילוּ** היה **נֶאֱמַר** בתורה 'וְכֵן יִחַרם', **הֵייתִי אוֹמֵר** ש**בְּזוֹבֵחַ קִדְשִׁים** בחוץ – מחוץ לאוהל מועד **הַכְּתוּב מְדַבֵּר**, אך כיון שנאמר (שמות כב יט) 'וְזוֹבֵחַ לְאֱלֹהִים יִחַרם', **תִּלְמִיד לומֵר** – מלמדנו הכתוב בתיבת 'לְאֱלֹהִים' ש**בְּזוֹבֵחַ עֲבֹדָת פּוֹכְבִּים** הנקראת 'אלהים' הַכְּתוּב מְדַבֵּר, ועל כך נאמר 'יִחַרם' דהיינו 'ומת'. ומכך שלא אמרה תורה זאת בלשון עבודה 'עובד לאלוהים בזביחה יחרם', אלא בלשון זביחה 'וְזוֹבֵחַ לְאֱלֹהִים', מוכח שבאה להשמיענו שהזוהב לכל 'אלהים' חייב מיתה, אף כשאינו בדרך עבודתה. מבררת הברייתא: **אֵין** לִי ללמוד מכך שחייב בשלא כדרכה **אֵלֶּא זוֹבֵחַ**, **מְקַבֵּר** ו**מְנַפֵּחַ** לעבודה זרה שאין דרכה בכך **מִנְיִן** שחייב מיתה על כך, **תִּלְמִיד לומֵר** בהמשך הפסוק (שם) **בְּלִתִּי לה' לְבָדוּ**, כלומר, רִיבֵן **הָעֲבֹדוֹת פּוֹלֵן** – נטל הכתוב את כל העבודות הנעשות באוהל מועד בפנים מן העבודה זרה, ונתן לעשותן רק **לְשֵׁם תְּהִיָּוָה**, ונמצא שעל כל אותן עבודות הנעשות לה' בפנים, נאמר בתחילת הפסוק 'וְזוֹבֵחַ לאלוהים יחרם', שחייב עליהם אף אם עושה לעבודה זרה שאין דרכה בכך.

מוסיפה הברייתא לבאר, מהיכן למדים לאסור השתחואה לעבודה זרה שאין דרכה בכך, אף שאינה עבודה הנעשית בפנים: **לִפִּי שְׁבִיחָה** היתה בכלל שאר העבודות האסורות שעליהן נאמר 'וְיִלָּךְ וַיַּעֲבֹד

אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וַיִּצְאָה זְבִיחָה מן הכלל שנאמר בה 'וְזוֹבֵחַ לְאֱלֹהִים יִחַרם' לחייב עליה אף בשלא כדרכה, כדי לידון וללמוד ממנה זאת **כָּל הָעֲבֹדוֹת** הנעשות **בְּפָנִים** שחייבים עליהן אף בשלא כדרכה, שמידה היא בתורה, שכל דבר שיצא מן הכלל, לא רק ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא (יבמות ז), נמצא שאין ללמוד מכך אלא על עבודות פנים, אך **מִנְיִן לְרִבּוֹת הַשְּׁתַּחֲוָא** שאינה עבודת פנים, שאף היא אם עושה לעבודה זרה שאין דרכה בכך חייב מיתה, **תִּלְמִיד לומֵר** (דברים יז א) 'וְיִלָּךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם' דהיינו השתחואה לעבודה זרה שאין דרכה בכך, שהרי דרכה בכך כבר כלולה ב'וַיַּעֲבֹד', ו**סְמִיךְ לִיה** – וסמוך לפסוק זה (שם יז ה) נאמר 'וַיִּהְיֶה אֵת הָאִישׁ הַהוּא אוֹתָהּ הָאִשָּׁה הַהוּא וְגו' וַיִּסְקְלֻם בְּאֲבָנִים וַמָּתוּ', ומבואר שהשתחואה לעבודה זרה חייב מיתה אף כשאין דרכה בהשתחואה.

מבררת הברייתא: אכן **עוֹנֵשׁ** מיתה על השתחואה לעבודה זרה שאין דרכה בכך **שְׂמִיעוֹ** מהפסוק האמור 'וַיִּסְקְלֻם', אך **אֲזַהֲרָה** שלא לעשותה ולא **מִנְיִן**. משיבה הברייתא: **תִּלְמִיד לומֵר** (שמות לד יד) **כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָאֵל אֲחֵר',** שאסור להשתחוות לעבודה זרה בכל אופן. הברייתא מבארת מדוע אין למדים מהשתחואה לחייב אף בשאר עבודות בשלא כדרכה: **יָבֹל שְׂאֵנִי מְרַבֵּה** מהשתחואה, שכיון שיצאה מן הכלל ונאמר איסורה בני עצמו, הרי היא באה ללמד על הכלל כולו, שכל עבודות שהן דרך כבוד, כגון **הַמְּנַפֵּחַ** – המחבק ו**הַמְּנַשֵּׁק** והמלביש ו**הַמְּנַעֵל** לעבודה זרה, חייבים עליהן אף שלא כדרכה, כעין השתחואה שאף היא דרך כבוד. **תִּלְמִיד לומֵר** – מלמדנו הכתוב 'וְכֵן יִחַרם לְאֱלֹהִים יִחַרם', שאין ללמוד מהשתחואה לחייב על כל דבר שהוא דרך כבוד, שאם נלמד ממנה נמצא שפסוק זה מיותר, שהרי אף זביחה היא בכלל עבודה דרך כבוד, אלא ודאי הפסוק 'וְזוֹבֵחַ' בא ללמד ש**זְבִיחָה כָּלִל** שאר העבודות שנאמר עליהן 'וְיִלָּךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים' הֵייתִי, ו**לִמָּה יִצְאָה** מכללן, ונאמר בה חיוב מיתה בנפרד, כדי **לְהַקִּישׁ** את כולן **אֵלֶּיהָ, וְלומֵר לה, מַה** – כשם ש**זְבִיחָה מְיֻחָדָת** משאר העבודות **שְׁהִיא עֲבֹדַת פָּנִים** – עבודה הנעשית באוהל מועד בפנים, וְהַעוֹשִׂים אותה לכל עבודה זרה **חֵיבִין עָלֶיהָ מִיתָה** כפי שנתבאר, **אֵף כָּל עֲבֹדָה שְׁהִיא עֲבֹדַת פָּנִים**, דהיינו קיטור וניסוך חוריקה, דינה כזביחה וְהַעוֹשִׂים אותה לכל עבודה זרה **חֵיבִין עָלֶיהָ מִיתָה**, ולכן צריך לומר, שמה **שִׁינָאָה הַשְּׁתַּחֲוָא** מכלל כל העבודות, לא כדי ללמד על הכלל יצאה אלא כדי לידון **בְּעֲצָמָה** להתחייב על עשייתה לעבודה זרה גם כשאין דרכה בכך, אף שאינה עבודה הנעשית בפנים, ואילו **יִצְאָה זְבִיחָה** מכלל כל העבודות, כדי לידון וללמד **עַל הַכָּלִל** של כל שאר עבודות פנים **פּוֹלֵן**, שהעובד אותן אף לעבודה שאין דרכה בכך חייב מיתה.

הגמרא דנה בתחילת דברי הברייתא: **אֶמַר מַר,** אילו נאמר 'וְזוֹבֵחַ יחרם' הייתי **אוֹמֵר** ש**בְּזוֹבֵחַ קִדְשִׁים** בחוץ **הַכְּתוּב מְדַבֵּר**, שעליו נאמר 'יחרם', דהיינו שחייב מיתה בית דין. מקשה הגמרא: הלא **זוֹבֵחַ קִדְשִׁים** בחוץ מפורש בתורה שעונשו **כָּרַת הוּא** ולא מיתה בבית דין, שנאמר (ויקרא יז ג) 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֹז וגו', וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבִּיאוּ וגו' ונִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ', וכיצד הייתי אומר שחיוב המיתה האמור בפסוק נאמר עליו. מתרצת הגמרא: אילו היה נאמר 'וְזוֹבֵחַ יחרם' **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אִמְרִינָא** – היה עולה בדעתך לומר שבאה התורה ללמד על זוֹבֵחַ קדשים בחוץ, **דְּכִי אֲתֵרוּ בִּיה** – כשהתרו בו עונשו **קָטְלָא** – מיתה בבית דין, **כִּי לֹא אֲתֵרוּ בִּיה** – וכשלא התרו בו עונשו **כָּרַת**, ולכן **קָא מְשַׁמַּע לָן** תיבת 'לאלוהים' שבכתוב 'וְזוֹבֵחַ לְאֱלֹהִים יִחַרם', שהכוונה לזוהב לעבודה זרה שעונשו מיתה, אך זוֹבֵחַ קדשים בחוץ עונשו כרת אף אם התרו בו.

הגמרא דנה בהמשך דברי הברייתא. מקשה הגמרא: **אֶמַר לִיה רַבָּא בַּר רַב חֲנִן לְאַבְי,** מה שהכריחה הברייתא שהשתחואה לא יצאה אלא ללמד על עצמה, שאף שאינה 'עבודת פנים' חייבים עליה אף שלא כדרכה, משום שאם יצאה ללמד על הכלל שבכל עבודה דרך

הבהמה **אֲסוּרָה** בהנאה. ואף שהשחיטה לא היתה לשם עבודה זרה, וגם לא נזרק דמה לעבודה זרה, מכל מקום כיון שחשב בשחיטתו לזרוק דמה לעבודה זרה נאסרה הבהמה. משום שסובר שלמדים איסור עבודה זרה הנעשית בחוץ, מאיסור פיגול בקרבנות שבפנים, כשם שבפיגול אם חשב בשחיטתו לזרוק את הדם למחר, פסל את הקרבן וחייב כרת, כך בעבודה זרה אם חשב בשחיטתו לזרוק את הדם לעבודה זרה, אסר את הבהמה. **וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר**, הבהמה מותרת, ואין מחשבתו בשעת השחיטה לזרוק דמה לעבודה זרה אוסרת את השחיטה עצמה, משום שסבר שאין למדים איסור עבודה זרה הנעשה בחוץ מפיגול הנעשה בפנים.

מסיימת הגמרא את הקושיא: מה ששינוי בברייתא לעיל שהפסוק **זֹבַח לֵאלֹהִים יִחְרָם** מיותר ללמד על כל עבודות פנים, **הִנִּיחָא לְרַבִּי יוֹחָנָן** שאינו לומד מ'זֹבַח' שמחשבים מעבודה לעבודה, שהרי כבר למד זאת ממחשבת פיגול, שכשם שלמדים שהבהמה אסורה, כך למדים שהאדם המוחשב כך חייב מיתה, וממילא הפסוק **זֹבַח לֵאלֹהִים יִחְרָם** מיותר לחייב מיתה בעבודות פנים שעבדום לעבודה זרה אף שלא כדרכה כמבואר לעיל, **אָמַר לְרִישׁ לְקִישׁ** שאינו לומד מפיגול שמחשבים מעבודה לעבודה לגבי איסור הבהמה, אם כן לחייב את העובד במיתה באופן זה הלא **בְּעֵי קָרָא** – צריך פסוק, ונאמר שהפסוק **זֹבַח לֵאלֹהִים יִחְרָם** בא ללמד זאת, וממילא אין פסוק זה מיותר לחייב בעבודות פנים לעבודה זרה שלא כדרכה. רב פפא מקשה קושיא זו גם על רבי יוחנן: **מִתְקַנָּה לָהּ רַב פַּפָּא, וְכִי לְרַבִּי יוֹחָנָן לֹא בְּעֵי קָרָא** – אין צריך פסוק ללמד חיוב על אדם שחישב בעבודה זו לעשות עבודה אחרת לעבודה זרה, הלא **עַד כָּאֵן לֹא קָא אָסַר רַבִּי יוֹחָנָן** – לא למד רבי יוחנן מפיגול לאסור **אָמַר אֵת הַבְּהֵמָה** ששחטה וחישב לזרוק דמה לעבודה זרה, שאין לאכלה או ליהנות ממנה, **אֲכָל נִבְרָא** – האדם שעשה כן הרי **לֹא בַר קָמְלָא הוּא** – אין למדים מפיגול לחייבו מיתה בשל כך, **וְאֵתָא קָרָא** – ובא הפסוק **זֹבַח לֵאלֹהִים יִחְרָם** לחייבו **נִבְרָא לְקָמְלָא** – לחייבו מיתה בשל כך, ואם כן גם על רבי יוחנן קשה, שאין הפסוק **זֹבַח לֵאלֹהִים יִחְרָם** מיותר ללמד שחייב בעבודות פנים אף על עבודה זרה שלא כדרכה.

רב אחא מקשה על סברת המקשן, ובכך מתרץ את קושיית הגמרא: **מִתְקַנָּה לָהּ רַב אֲחָא בְּרִיהַ דְּרַב אִיקָא, וְלִרִישׁ לְקִישׁ מִי בְּעֵי קָרָא** – אף לשיטת ריש לקיש, וכי צריך פסוק לחייב מיתה את המחשב מעבודה לעבודה, הלא הסברה הפוכה, שכן **עַד כָּאֵן לֹא קָא שְׂרִי רִישׁ לְקִישׁ** – לא התיר ריש לקיש באופן זה, **אָמַר אֵת הַבְּהֵמָה, אֲכָל נִבְרָא** – האדם שעשה כן ודאי **בַּר קָמְלָא הוּא** – נתחייב מיתה אף בלא פסוק מיוחד המחייבו, **מִדִּי דִּתְנָה** – כשם שמצינו גבי **אֲמַשְׁתַּחוּה לָהּ, דִּתְרַה** עצמו מותר בהנאה, כיון שאינו נחשב כעבודה זרה לאסור, ומכל מקום העוֹבֵדָה נהרג בְּפִיִּיתָ, שהרי מעשהו נחשב עבודה זרה לחייבו מיתה. ואם כן אף בבהמה ששחטה וחישב לזרוק דמה לעבודה זרה, אף שהבהמה לא נאסרה בכך, מכל מקום הוא עצמו חייב, כיון שאין זריקה בלא שחיטה ושחיטה צורך הזריקה היא, ומחשבתו בשחיטה על הזריקה מועילה להחשיבו כעובד עבודה זרה ולחייבו. וכיון שפשוט שיש לחייבו מיתה, נמצא שאין צריך את הפסוק **זֹבַח לֵאלֹהִים יִחְרָם** לכך, ומיותר הוא לחייב מיתה בעבודות פנים שנעשו לעבודה זרה אף שלא כדרכה, וכפי שנתבאר.

הגמרא מקשה על שאלת רבא בר רב חנן על הברייתא: **אָמַר לִיהַ רַב אֲחָא מִדְּפַתִּי לְרַבִּינָא, לְמַאי דִּקְאָמַר לִיהַ** – לפי מה ששאל רבא בר רב חנן לרַבִּינָא, **אִימָא שִׁנְעָה הַשְׁתַּחוּיָה לְלִמָּד עַל הַבָּל פּוּלָה, שִׁבְכַל הָעֲבוּדוֹת חַיִּיב אָף בְּשֵׁלָא כְּדִרְכָּה, גַּם אִם אֵינָן עֲבוּדוֹת פְּנִינִים, אִם כֵּן הַפְּסוֹק (דברים יב) 'אִיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֵת אֱלֹהֵיהֶם וְאָעֲשֶׂה בָּן גַּם אֲנִי, שִׁמְשַׁמְעוּתוֹ שֶׁבֹא לִמְעַט שָׂרָק עֲבוּדָה כְּדִרְכָּה אֲסוּר לַעֲבוֹד, לְמַעוּטֵי מָא' – איזה עבודות שלא כדרכה בא למעט, הלא לדברי רבא בר רב חנן יש לנו ללמוד מהשתחוואה לרבות שבכל העבודות חייב אף בשלא כדרכה. וְכִי תִימָא שֶׁבֹא לְמַעוּטֵי הַפּוּעֵר – המתריז רעי מְעַצְמוֹ לְזֻבְחִים – לעבודה זרה שדרכה בזביחה,**

שכיון שדרכה בעבודת כבוד, ועובדה בזיון, אינו חייב עליה. הלא זה כבר מִהִשְׁתַּחוּיָה נִפְקָא – למדים למעטה שאין חייבים עליה בשלא כדרכה, שהרי מֵה – כשם שהִשְׁתַּחוּיָה דִּרְךָ בִּיבּוֹד היא, ורק באופן זה חייב, **אָף בַּל** העבודות שלמדים ממנה חייבים עליהם רק אם הם דִּרְךָ בִּיבּוֹד, ואם כן אין צריך את הפסוק 'אִיכָה יַעֲבֹד' כדי למעט זאת, ועדיין קשה איזו עבודה נמנעת מפסוק זה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר הַפְּסוֹק 'אִיכָה יַעֲבֹד' בֹּא לְמַעוּטֵי הַפּוּעֵר עֲצָמוֹ** לעבודה זרה ששמה 'מִרְקוּלִים', שדרך עבודתה בזריקת אבנים עליה. דִּסְלָקָא דִּיעֲתָךְ אֲמִינָא – היה עולה בדעתך לומר, הוֹאִיל וְעֲבֻדָתוֹ שֶׁל מִרְקוּלִים דִּרְךָ בִּיבּוֹן הוּא, מִמִּילָא חַיִּיב אָף עַל כָּל עֲבוּדָה שֶׁעוֹבֵד לוֹ דִּרְךָ בִּיבּוֹן כְּגוֹן הוֹצֵאת רֵעִי, ואף שאינו כדרך עבודתו, **קָא מְשַׁמַּע לָן** הפסוק 'אִיכָה יַעֲבֹד' למעט שאין הדבר כן, אלא אף בעבודת בזיון חייב רק כדרך עבודתו.

הגמרא מקשה קושיא נוספת לדברי רבא בר רב חנן שלמדים מהשתחוואה: **אָמַר, הָא דִּקְאָמַר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, מִנֵּין לְזֻבְחָה בְּהֵמָה דִּרְךָ כְּבוֹד לְמִרְקוּלִים** שעבודתה בדרך בזיון, **שְׁהוּא חַיִּיב, שְׁנֵאמַר** עליו אזהרה בפסוק (ויקרא יז) **וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֵת וְזִבְחֵיהֶם לְשִׁעִירִים, אִם פְּסוֹק זֶה אֵינוֹ עֲנִין לְאֲסוּר עֲבוּדָה בְּדִרְכָּה, דְּכֵתִיב** – שהרי כבר נאמר **'אִיכָה יַעֲבֹד'** לאסור כל עבודה שדרכה בכך, תְּנִיחוּ עֲנִין לְאֲסוּר עֲבוּדָה שְׁלֹא בְּדִרְכָּה, והיינו אף בעבודה דרך בזיון, וכיון שנאסר מִיֵּלָא יִזְבְּחוּ' וגו', נאמר עליו עונש מיתה בפסוק **זֹבַח לֵאלֹהִים יִחְרָם**, ומעתה קשה, מדוע צריך פסוק זה לאסור עבודה שלא כדרכה, הלא לדברי רבא בר רב חנן חיוב בעבודה שְׁלֹא בְּדִרְכָּה מִהִשְׁתַּחוּיָה נִפְקָא – נלמדת, שכשם שבהשתחוואה חייב אף בשלא כדרכה, כך גם בשאר העבודות.

מתרצת הגמרא: הֵתָם – שם **זֹבְחָה** למרקוליס מדובר שאינו עושה כן כדי לקבלו עליו לאלוה אלא כדי לְהִבְעִים את בוראו, ולכן אין ללמוד מהשתחוואה שמקבלה עליו לאלוה, ומשום כך צריך את הפסוק **וְלֹא יִזְבְּחוּ** להשמיענו שאף שאינו מקבלו עליו עובר בלאו, וחייב מיתה משום **זֹבַח לֵאלֹהִים יִחְרָם**.

הגמרא דנה אם אדם שנתרצה ואמר שיעבוד עבודה זרה חייב או לא. מביאה הגמרא מעשר: **רַב הִמְנוּנָא אִירְכֶּסוּ לִיהַ** – נאבדו לו תלמידי – שוורים, והלך לחפשם, ובהליכתו **פָּנַע בֵּיהַ** – פגש אותו רַבְּהַ, **רָמָא לִיהַ מִתְּנִיתִין אֲהֲדָרִי** – הקשה לו ממשניות הסותרות זו את זו. תִּנֵּן במשנתנינו (לעיל טו) גבי חייבי סקילה העוֹבֵד עֲבוּדָת פּוּבְּכִים, ומשמע רק העוֹבֵד בפועל אֵין – אכן חייב מיתה, אבל האומר 'אעבוד' לא – אינו חייב. והֵאֵינָן תִּנֵּן – הרי שנינו במשנה לקמן (טו) גבי מסית לעבודה זרה, **הָאוֹמֵר 'אֲעֲבֹד' עֲבוּדָה זָרָה**, ואף אם אמר **'אֵלַי וְאֲעֲבֹד'**, שעדיין מחוסר הליכה ויתכן שעד שילך יחזור בו, מכל מקום חייב, ואף אם אמר לאחרים **'עֲלֶיךָ וְנִעֲבֹד'**, שיתכן שלא ילכו עמו, ומשום כך אף הוא יחזור בו ולא ילך, מכל מקום חייב.

ומבואר שאף האומר שיעבוד עבודה זרה חייב. מביאה הגמרא תירוץ ראשון על סתירה זו: **אָמַר לִיהַ רַב הִמְנוּנָא, אֲכֵן אָף הָאוֹמֵר 'אֲעֲבֹד' חַיִּיב כְּמִבּוּרָא בְּמִשְׁנָה לְקַמָּן, מִשּׁוּם שְׂכִינָן שְׂאִמַר שִׁיעֲבֹדְנוּ הִרִי הוּא מְקַבְּלוֹ עֲלֵינוּ בִּאלוּהָ כְּבִר מִעֲתָה, וּבְמִשְׁנֵיתִינוּ שְׂחִיבֵינוּ רַק אֵת הָעוֹבֵד וְלֹא אֵת הָאוֹמֵר, מְדוּבָר בְּאוֹמֵר 'אֵינִי מְקַבְּלוֹ עָלַי בִּאלוּהָ אֲעֲבֹדָה' שֶׁאֵעֲבֹדְנוּ בְּעֵתִיד, וּבְאוּפֵן זֶה כֵּל זְמַן שֶׁלֹּא עֵבֵד אֵין זֶה נִחְשָׁב שֶׁנִּתְרַצָּה לַעֲבוֹד, וְלִכֵּן אֵינוֹ חַיִּיב עַד שִׁיעֲבֹד בְּפִועֵל.**

הגמרא מביאה תירוץ אחר על סתירת המשניות: **רַב יוֹסֵף אָמַר, וְכִי תִנְיָא שְׂקִלָּתָא מְעֻלָּמָא** – איברת את כל התנאים מהעולם שאינך מוצא תנאים שנחלקו בכך, הלא ענין זה תִּנְיָא הִיא – שנוי במחלוקת תנאים. דִּתְנִינָא בְּבִרְיָתָא. הָאוֹמֵר לְאֲחֵרִים בּוֹאִי וְעֲבֹדוּנִי, שעושה את עצמו עבודה זרה ומסית אחרים לעבדו, **רַבִּי מֵאִיר מְחַיִּיב אוֹתוֹ בְּמִיתָה כְּמִסִּית אֲחֵרִים לַעֲבוּדָה זָרָה, וְרַבִּי יְהוֹדָה פּוֹטֵר, מִבְּאֵר רַב יוֹסֵף אֵת הַמַּחְלֹקֶת: חַיִּיב דְּפִלְחוֹ** – באופן שבפועל אכן שמעו לו ועבדוהו, **פּוּלִי עֲלֵמָא לֹא פִלְגִי** – כל השיטות לא נחלקו שחייב מיתה, דְּכֵתִיב (שמות כד) **לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ פֶּסֶל**, כלומר, לא תעשה את עצמך לפסל שיעבדוך אחרים, והעובר על כך הרי הוא כמסית

סנהדרין. פרק שביעי – ארבע מיתות דף סא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קט רש"י תוספות

אסורה. הבהמה בהנאה ואע"פ שהשחיטה לאו לעבודה זרה היתה ואפילו לא זרק דמה לעבודה זרה נאסרה וילפינן טעמא בשחיטת חולין דגמיר לה רבי יוחנן ממשכת פגול דהויא מעבודה לעבודה דהשוטט את הובח על מנת לזרוק את הדם למחר פיגול: וריש לקיש אמר מותרת. לא יליף חוץ מפנים אין מחשבין מעבודה לעבודה: הניחא.

הא דמיתיר לן זובח ללמד על הכלל ולא מקמינן לה האי דרשא לומר שמשבח מעבודה לעבודה אי נחא לרבי יוחנן דנפקא ליה לענין איתסורי ממשכת פיגול איכא למימר דלענין איזויבי גברא נמי מזהם יליף ועל כרחיך אייתר ליה זובח אלא לר"ל דלא יליף עבודה זרה מפגול נימא דהאי זובח להכי הוא דאיתא שמשבחין מעבודה לעבודה: הניחא העובדין את התרים. תניא במסכת ע"ו (דף מה.) ההרים מותרין בהנאה דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם: ועובדיהם בסיף. אע"ג דמחזיר לא מתסר עבודה זרה מיהא הוי והכא נמי לא בעיא קרא הואיל ושחיטה צורך זריקה היא והא חשב בשחיטה ע"מ לזרוק הזה ליה כעבוד עבודה זרה דהא זריקה בלא שחיטה לא סגי הלכך על כרחיך אי השתחווא ללמד על הכלל נפקא ליה לא ה"ל למיכתב זובח איכא יעבדו. דמשמע כדרכה אין שלא כדרכה לא: למעוטי מאי. שלא כדרכה מאחר דילפינן בהשתחווא דאפילו אינה עבודת פנים מחייב שלא כדרכה אי נימא למעוטי עבודת ביוין לעבודה זרה שעבודתה דרך כבוד כגון פוער עצמו לעבודה זרה שזובחין למה לי למעוטי מהאי קרא: הא מהשתחווא נפקא. שמלמדת על הכלל שאינו חייב אלא דרך כבוד כהשתחווא: אלא הא דא"ר אלעזר מניין לזובח כדרכה. שהיא עבודת כבוד למרקוליס שעבודתה ביוין וד"ה לפעור אם איתא לרבה בר רב חנין שהשתחווא מלמדת על הכלל ל"ל האי קרא להכי מהשתחווא נפקא: לזובח להבעים. ואינו מתכוין לקבלו עליו באלוה אשמועינן קרא דעובר בלאו: ארכסו ליה תורי. והלך לבקש. האומר אעבוד. משעה שהשתחווא ונתרצה חייב מיתה דמשמע לן לקמן מלא תאבה ולא תשמע הא אבה ושמע חייב מיד: אלך ואעבוד. שמוסר הליכה אע"ג דאיכא למימר אדרכי דרר ביה: נלך ונעבוד. אע"פ שכלל עצמו עם אחרים דאיכא למימר הני אחרים לא אזלי ואיהו נמי לא לילול: א"ל. מתני' דקתי עובד אין אומר לא: באומר איני מקבלו עלי. באלוה: אלא בעבודה. עד שאעבדנו דכל כמה דלא פלח ליה אין כאן אבה ושמע וסיפא דמשמע באמירה חייב בשקבלו עליו אלהותו מיד דכיון דאמר אעבוד מסתמא קבליה עליה באלוה אי לא פירש בודיא שאינו מקבלו עליו אלא בעבודה: בואו ועבדוני. עושה את עצמו

עבודה זרה ומסית בני אדם לעבדה מחייב. מיתה כמסית: רבי יהודה אומר לעולם אינו חייב. בשביל דבור בלא מעשה אלא בניסת לעבודה זרה ואבה ושמע ואמר אעבוד אלך ואעבוד אבל באומר בואו ועבדוני פטור אלמא טעמא דרבי יהודה במסית אחרים לעצמו טעמא אחרינא הוא דהא בניסת חיובי מחייב דביבורא: מסית לעצמו במסית אחרים לעצמו שעבודוהו אי הוי מסית או לא: לא שמעי ליה. שהרי הוא אדם כנוחם ואפילו הניסיתם לשאר עצמי עבודה זרה אין ניסתין לעבוד אדם: מאי

אסורה. וריש לקיש אמר, מותרת. הניחא, לרבי יוחנן. אלא, לריש לקיש בעי קרא. מתקף לה רב פפא, ולרבי יוחנן לא בעי קרא. עד פאן לא קא אסר רבי יוחנן אלא בהמה, אבל גברא לא בר קטלא הוא, ואתא קרא לחייבו גברא לקטלא. מתקף לה רב אחא בר רב איקא, וריש לקיש, מי בעי קרא. עד פאן לא קא שרי ריש לקיש, אלא בהמה. אבל גברא בר קטלא הוא, מירי דהנה אמשתחוה לה, דהר מותר ועובדה בסיף. אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא, למאי דקאמר ליה רבא בר רב חנן לאבבי, אימא, יצאה השתחווא ללמד על הכלל פול. איכא יעבדו, למעוטי מאי. וכי תימא, למעוטי הפוער עצמו לזובחים, מהשתחווא נפקא. מה השתחווא דרך פיבור, אף כל דרך פיבור. אלא, למעוטי הפוער עצמו למרקוליס. סלקא דעתך אמינא, הואיל ועבודתו ביוין הוא, אף כל ביוין, קא משמע לן. אלא, הא דאמר רבי אלעזר, מנין לזובח בהמה למרקוליס? שהוא חייב, שנאמר ו'לא יזבחו עוד את זבחי'ם לשעירים'. אם אינו ענין לפררה, דכתיב 'איכה יעבדו', תינהו ענין לשלא פררה. שפלא פררה, מהשתחווא נפקא. התם, בזובח להבעים. רב המנונא, אירפסו ליה תורי. פגע ביה רבה, רמא ליה מתניתין אהדרי. תנו, העובד עבודת כוכבים, עובר, אין. אומר, לא. והאנן תנו, האומר 'אעבוד' אלה ואעבוד', נלך ונעבוד'. אמר ליה, באומר 'איני מקבלו עלי אלא בעבודה'. רב יוסף אמר, תנאי שקלת מעלמא. תנאי היא, דתניא, האומר בואו ועבדוני, רבי מאיר מחייב, ורבי יהודה פטור. היכא דפלחו, פולי עלמא לא פליגי, דכתיב 'לא תעשה לך פסל'. כי פליגי, דביבורא בעלמא. רבי מאיר סבר, דיבורא מילתא היא. ורבי יהודה סבר, דיבורא לאו מילתא היא. הדר אמר רב יוסף, לאו מילתא היא דאמרי, דאפילו לרבי יהודה, דביבורא נמי חייבו מחייב. [דתניא], רבי יהודה אומר, לעולם אינו חייב עד שיאמר 'אעבוד' אלה ואעבוד', נלך ונעבוד'. במאי קמיפלגי, במסית לעצמו, ואמרי ליה אין, קמיפלגי. מר סבר, מסית לעצמו, שמעי ליה. ואין דקאמרי ליה, קושטא הוא. ומר סבר, מסית לעצמו, לא שמעי ליה. מימר אמרי, מאי

ריש לקיש אמר מותרת. פי' בהנאה ולא באכילה דמומר לעבודה זרה אסור לאכול משחיטתו אי נמי אפילו באכילה שרי כיון דלא היה מומר מעיקרא ובשחיטה זו הוא דנעשה מומר: איכא יעבדו למעוטי מאי. תימה השתא נמי דאמר זביחה יצאה ללמדך תקשה ליה איכא יעבדו למעוטי מאי דלמעוטי שלא כדרכה נפקא דעבודת לא איצטריך דמוביחא נפקא דוקא עבודת פנים וע"כ איכא יעבדו לרביי אתא כגון פוער לפעור חורק אבן למרקוליס דלא נפקי ליה לא מוביחא ולא מהשתחווא ואי לאו איכא יעבדו ד"ה דאפילו כדרכה בענין דרך כיבוד וי"ל דאי השתחווא ללמד יצאה לחייב בשאר עבודות אפילו שלא דרך כבוד כגון פוער לפעור חורק אבן למרקוליס נמי לא צריך קרא דמהשתחווא נפקא אע"ג דעבודתה דרך ביוין כיון שעובדין אותה בכך וגדולה מזו בעי למימר הש"ס בסמוך דנפקא ליה פוער למרקוליס מהשתחווא דלכחי איצטריך איכא יעבדו אע"ג דאין עבודתו בכך אלא משום דעבודתו דרך ביוין וכ"ש פוער לפעור חורק אבן למרקוליס אע"ג דדרך ביוין חייב דעבודתו בכך: מניין לזובח בהמה למרקוליס. דמזובח לאלהים נפקא לן בזובח למכובדים אבל בזובח למכובדים לא וא"ת אזרחא שמענו מלא יזבחו עונש מנא ליה בזובח למכובדים וע"ק דמזובח לאלהים שמענו לעיל עונש אבל אזרחא לזובח שלא כדרכה מנא ליה דהא לעיל גבי השתחווא איצטריך קרא לעונש ואזרחא שלא כדרכה וי"ל דזובח לאלהים לעונש ולא יזבחו לאזרחא וניחא השתא דקאמר אם אינו ענין לכדרכה דהא כתיב איכא יעבדו דהל"ל אם אינו ענין למכובדים דהא כתיב זובח לאלהים וגו' תתור ענין למכובדים והשתא לכל שלא כדרכה איצטריך לא יזבחו ולא נטק מרקוליס אלא משום דסתם מבויים לאו אזרחייהו בזביחא וא"ת נימא דהני קראי למכובדים אבל למכובדים מנא לן דהא לקמן שלש השתחוואות חד איצטריך לכשלא כדרכה דמכובדים וחד לשלא כדרכה דמכובדים וי"ל כיון דגלי קרא גבי השתחווא דלא שני ד"ה בשאר עבודות וכן פי' בקונט' לקמן: האומר. אעבוד. פי' משתרצה חייב דנפקא ליה מלא תאבה ולא תשמע אליו הא אבה ושמע חייב וקשה דאכתי לא ס"ד האי טעמא עד דמיתיר ליה דרב יוסף אלא היינו טעמא דמקבלו עליו באלוה: ומר סבר מסית לעצמו לא שמעי ליה. תימה נהי דלא שמעי ליה ליחייב מיהא כשאר מסית דמחייב דביבורא כשמכמינן לן עדים ואמרו היאך גניח אלהים חיים ונעבוד עצים ואנבים ואם אין חזר בו חייב דהכי משמע ויש לומר דוקא מסית לעבודה זרה דשמעי ליה דמשמכי בתריה טפי אבל מסית לעצמו לא חשיב מסית כי"כ משום דלא שמעי ליה דאמרי מ"ש איהו מינן וע"ל דבבבליה שמעתין פליגי בניסת והא דקאמרינן לעיל היכא דפלחו כ"ע לא פליגי ר"ל במסית כ"ע לא פליגי דכיון דאי פלחו מחייב על כן יש לחייב המסית דביבוריה במסית לעבודה זרה כי פליגי דביבורא בעלמא בניסת כשאמר אין דרבי מאיר סבר דיבורא מילתא הוא ומחייב ניסת ומסיק דניסת לעבודה זרה דשמעי ליה אפילו רבי יהודה מודה דמחייב דביבור כי פליגי במסית לעצמו אי מחייב ניסת או לא אבל במסית פשטא דמחייב דביבורא: רבא

רבא אמר פטור. אע"ג דבפ' בן סורר ומורה (לקמן דף עד.) אמר בעבודה זרה יהרג ואל יעבור י"ל נודי דחייב למסור עצמו לכתחלה מימ' דיכא דלא מסר את עצמו לא מיחייב מיתה ואין לומר דרבא לטעמיה דאמר בפ' ר' ישמעאל (ע"ז דף נד. ושם) אפי' עבודה זרה בצינעא נאמר וחי בזה ולא שימות בזה דא"כ הני (כריתות) דמייתי לימא דאתיא כמ"ד בפרק בן סורר ומורה (לקמן דף עד.) יהרג ואל יעבור דפולגתא דתנאי היא וי"מ לא דאמר יהרג ואל יעבור דהיינו בסתם עבודה זרה והבא איירי בעבודה זרה שהכל עובדים מאהבה ומיראה דומיא דהמן דמייתי ומתני' דאחד העובד משמע ליה דאיירי כה"ג דאי בסתם עבודה זרה לא איצטרך דשמעין מתנאי' דהפוער עצמו לפעור אע"ג דמכזיב לבווי חייב מידה הדיא דכחן משני הוה מצי לאוקומי בסתם עבודה זרה אלא דמשני שפיר וא"ת לרבא אמאי לא השתחוה מרדכי לחמן וי"ל כדאמר במדרש שהיו צלמים על לבו אי נמי משום קידוש השם כדאמרין בירושלמי דשביעית (פ"ד) כגון פפוס ולולייטוס אחים שנתן להם מים בזוכית צבועה ולא קיבלה ורבא

מאי שנא איהו מינן דידן. ואין דקאמרי, אחוזי עליה. ומתניתין, כאן פתחיד הניסת, כאן פרבים הניסתים. יחיד, לא מימלך וטעו פתריה. רבים, מימלכי ולא טעו פתריה. אמר רב יוסף, מנא אמינא לה, דכתיב 'לא תאבה לו ולא תשמע אליו', הא 'אבה ושמע' חייב. 'איתביה אפי', מי שאני בין ניסת דרבים לניסת יחיד, והתניא 'כי יסיתך אחיד בן אמן', אחד יחיד הניסת, ואחד רבים הניסתים. והוציא הפתוב יחיד מפלל רבים, ורבים מפלל יחיד. יחיד מפלל רבים, להחמיר על גופו ולהקל על ממונו. רבים מפלל יחיד, להקל על גופם ולהחמיר על ממונם. כהא מילתא הוא דשאני, אבל בכל מילי, כי הדר יניחו. אלא אמר אפי', כאן בנית מפ' עצמו, כאן בנית מפ' אחרים. מפ' עצמו, מימלך. מפ' אחרים, גריר פתריה. אמר אפי', מנא אמינא לה, דכתיב 'לא תאבה לו ולא תשמע אליו', הא 'אבה ושמע' חייב. רבא אמר, אידי ואידי בנית מפ' אחרים, הא, דאמר ליה 'כך אוכלת' 'כך שותה' 'כך מטבחה' 'כך מריעה'. הא, דלא אמר ליה 'כך אוכלת' 'כך שותה'. אמר רבא, מנא אמינא לה, דכתיב 'מאלהי העמים אשר סביבתיכם תקרבים אליו', מה לי קרובים ומה לי רחוקים. הכי קאמר ליה, מפיבותן של קרובים, אתה למד מה מפיבותן של רחוקים. מאי לאו, דאמר ליה 'כך אוכלת' 'כך שותה' 'כך מטבחה' 'כך מריעה', שמע מינה. רב אשי אמר, סיפא בישראל מומר. רבינא אמר, לא זו אף זו, קתני. איתמר, העובד עבודת פוכבים מאהבה ומיראה, אפי' אמר, חייב. רבא אמר, סימן עכ"ר, 'שתתנו', 'למישיח' ואמר אפי', מנא אמינא לה, דתנו, העובד עבודת פוכבים, אחד העובד כו'. מאי לאו, אחד העובד מאהבה ומיראה. ורבא אמר לך, לא, דמתרין רבי ירמיה. אמר אפי', מנא אמינא לה, דתניא 'לא תשתחוה להם', להם אי אתה משתחוה, אבל אתה משתחוה לאדם כמותך. יכול, אפילו נעבד כהמן, תלמוד לומר 'ולא תעבדם'. והא, המן מיראה הוה נעבד. ורבא, כהמן ולא כהמן. דאיהו גופיה עבודת פוכבים. ולא כהמן, דאילו המן מיראה, והכא לאו מיראה. ואמר אפי', מנא אמינא לה, דתניא, כהן משיח עבודת פוכבים. רבי אומר, בשגגת מעשה. והכמים אומרים, בהעלם דבר. ושון, שבשעירה פתחיה. ושון, שאין מביא אשם תלוי. האי שגגת מעשה דעבודת פוכבים, הכי דמי. אי קסבר, בית הכנסת הוא והשתחוה לו, הרי לבו לשמים. אלא, דחזא אנדרטא והשתחוה לו. אי קבליה עליה פאלוה, מויד הוא. ואי

מאי שנא איהו. להיות אלוה יותר ממני ואין דקאמר ליה אחוזי עליה: ומתניתין. דקשיין אהדידי הכי מתוקמא רישא דקתני עובד אין אומר לא: רבים הניסתים. דאפילו נתרצו מימלכי והדרי בהו ולא טעו הלכך לא קרינא ביה אבה ושמע וסיפא דמחייב באבה ושמע ביחיד הניסת דכיון דנתרצה לאו דעתיה למחדר והוא אבה ושמע ורחמנא חייביה: והוציא הכתוב יחיד מפלל רבים. ויך ויעבור וגו' וסיקלם (דברים יז) ורבים מפלל יחיד. לזון בסיף. הכה תכה (שם יג) דעיר הנדחת: להחמיר על ממונם. ושרפת באש וגו' (שם) אבל יחיד הקל בממונו שלא גזר עליו לאבדו: מפ' עצמו. שאין אחר מסית: מנא אמינא לה. דבדבורא ניסת מפ' אחרים הוא דמחייב: הא אבה ושמע, למסיתו חייב אידי ואידי בנית מפ' אחרים. ומשכחת לה דלא נתחייב ניסת משום אבה ושמע כגון דלא אמר ליה מסית שבחיה דעבודה זרה כך אוכלת וכך שותה דכיון דלא ידע ביה מילתא דשבחיה מהדר קא חדר ביה ולא אבה ושמע: מנא אמינא לה. דכי תבוב אבה ושמע בדאמר ליה כך אוכלת וכך שותה משתעי: דכתיב. בפרשת מסית מאלוה העמים אשר סביבתיכם הקרובים אליך או הרחוקים ממך מה לי קרובים ומה לי רחוקים ולמה הזכיר קרוב ורחוק אלא מפני שדרבו של מסית לדבר על עבודה זרה רחוק שאינו מכיר בה ומוציא בפיו השקר ואומר כך אוכלת וכך שותה לפיכך אני אומר לך. הסתכל בעבודה זרה הקרובות לך ותראה שאין בהם ממש ומהן אתה למד טיבן של רחוקים אלמא קרא בדאמר ליה כך אוכלת כתוב: רב אשי אמר סיפא. דמחייב באמירה בישראל מומר דכיון דקבל עליה תו לא חדר ביה שהרי הופקר בכך: רבינא אמר. לעולם בישראל גמור וכולה מתני' בחד טעמא ותנא רישא עובד וסיפא אומר ולא זו אף זו קתני כלומר ולא עובד בלבד אמרו אלא אף אומר חייב: מאהבה ומיראה. מאהבת אדם ומיראת אדם ולא חשבה בלבד באלוה: חייב. במויד ובהתראה במיתה ובשוגג דכסבור מותר לעשות כן חייב בחטאת: פטור. בין מויד בין בשוגג דלאו כלום עבד: אחד העובד. והלא המזבח והמקטיר עובדין הן אלא הכי קאמר אחד העובד ואפילו מאהבה ומיראה ואחד המזבח לשם אלוהות דתנא סיפא לגלוי עליה

דרישא דמאהבה ומיראה הוא ואפילו הכי חייב: כדתירין ר' ירמיה. אחד העובד כל עבודה שהיא דרכה בכך ואחד המזבח שלא כדרכה ולעולם רישא וסיפא לשם אלוהות: ולא תעבדם. יתירה הוא: נעבד כהמן. שעשה עצמו עבודה זרה כדאמר במגילה (דף טז.) דאי לאו הכי לא הוה מרדכי מתגרה בו והיה כורע ומשתחוה לו: והא, חמן. מיראת המלך הוה פלחי ליה כדכתיב (אסתר ג) כי בן צוה לו המלך וקתני דלא: ודלא כהמן. דקתני יכול אפילו נעבד כהמן לאו למיסר מיראה אלא למיסר אדם הנעבד לשם עבודה זרה שלא מיראה למסגר ליה בסתמא והאי דנקט חמן משום דעשה עצמו עבודה זרה הוא: כהן משיח. בקרבן עבודה זרה: ר' אומר בשגגת מעשה. אפילו לא נעלם ממנו איסור עבודה זרה אלא ששגג במעשה חייב ואע"ג דבשאר מצות אין מביא קרבן האמור בו אלא א"כ נעלמה ממנו הלכה דכתיב (ויקרא ד) גבי חטאת צבור ונעלם דבר כגון חורו ב"ד שחלב מותר ועשו ע"י העלמתן בדבר כהן משוח כתוב (שם) לאשמת העם הרי משוח כצבור אפילו הכי בעבודה זרה שקרבנו שוה לשאר יחידים בדקתני ואזיל מחייב בשגגת מעשה בלא העלם דבר ולקמן מפרש האי שגגת מעשה הכי דמי: וחכ"א. אף כאן אינו חייב אלא בהעלם דבר ובהוריות בפ"ב (דף ז) יליפין טעמא מקרא: ושון שבשעירה ביחיד. ואפילו לרבנן דלא משוי ליה כשאר יחיד לענין להתחייב בלא העלם דבר מורים הן שאין קרבנו בעבודה זרה חלוק משאר יחיד שבחייב שעירה דכתיב גבי קרבן עבודה זרה בפרשת שלח לך ואם נפש אחת אחי יחיד ואחד נשיא ואחד משוח משמע ואע"פ שבשאי ומשוח חלוקין מן היחידים בשאר מצות שהנשיא מביא שעיר זרי ונאכל וכהן משוח פר ונשרף והיחיד מביא כשבה או שעירה בעבודה זרה שוין הן: ושון שאינו מביא אשם תלוי. על שום לא הודע שבתורה משום דגבי אשם תלוי כתיב (ויקרא ה) על שגגתו אשר שגג משמע מי שבמביא חטאת על הודע דשגגת מעשה מביא אשם תלוי על לא הודע יצא משוח שאין מביא חטאת אלא בהעלם דבר ואשמעינן הכא אפילו לרבי דאמר שיש לך קרבן שהמשוח חייב בשגגת מעשה מודה הוא שאין מביא אשם תלוי ובמס' הוריות (שם) יליף מקרא מדכתיב באשם תלוי שגגתו תרי ויזמי מי שכל חטאו בשגגה יצא משוח שאין כל חטאו בשגגה שהרי בשאר מצות צריך העלם דבר: שגגת מעשה. בלא העלם דבר ה"ד: הרי לבו לשמים. ולא השתחוה זה לעבודה זרה ולא מויד ולא שוגג הוא אלא לשמים שהרי לשמים נתכוין ואפילו היה יודע שזה הבית עבודה זרה הוא והוא משתחוה בתוכו לשמים אין כאן עונש שחור אף משתחוה לבית הכנסת לא לבית הוא משתחוה אלא למי ששכן שמו עליה: אלא דהוא אנדרטא ובניד ליה. שראה דמות שהיו רגליה לעשות בדמות המלך והנראה אותו משתחוה לו לכבוד המלך ופעמים שעובדין אותו וזה ראה אחד שהיה נעבד ולא ידע שהוא נעבד והשתחוה לו: אי דקבליה עליה באלוה. שהשתחוה לו לשם עבודה זרה

מויד הוא:

סנהדרין דף סא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קיא

ביניהם הוא, **הא** – המשנה לקמן המחייבת את המתרצה לעבוד אף
 שעדיין לא עבד, מדברת באופן **דאמר** ליה המסית לניסת את שבח
 העבודה זרה, דהיינו **ב'פ' אוכלת' ב'פ' שותה' ב'פ' מטיבה** לאחרים'
ב'פ' מריעה לאחרים, שכיון ששמע שבחה מתפתה לעבודה ולא
 יחזור בו, **והא** – משנתינו שלא חיבה את המתרצה לעבוד ועדיין לא
 עבד, היינו באופן **דלא אמר** ליה המסית את שבחה **ב'פ' אוכלת' ב'פ'**
שותה' בו, ולכן אף שאמר שיעבדה, כיון שאינו יודע שבחה יש
 לתלות שיחזור בו, וממילא אינו נחשב ש'אבה ושמע' למסית.
 רבא מבאר את מקורו: **רבא, מנא אמניא לה** – מהיכן למדתי
 שהניסת חייב דווקא אם אמרו לו את שבח העבודה זרה, **דבתיב גבי**
 ניסת לעבודה זרה (דברים יג ט-ח), **כ'י יסיתך אחיך וגו' נלכה ונעבדה**
אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבתיך, מאלהי העמים אשר
סביבתיכם הקרבים אליך וגו' או הרחקים ממך. מבאר רבא את
 הפסוק, **מה לי הבדל אם אלוהי העמים קרובים הם, ומה לי אם**
רחוקים הם, אלא **הכי קאמר ליה** – כך אומר הכתוב לניסת, הסתכל
 באלוהי העמים הקרובים אליך ותראה שאין בהם ממש, **ומפיונותן** –
 מענינם של הקרובים אליך, **אתה למד** אף **מה פיונותן** – ענינם של
 הרחוקים ממך שאינך יכול לראותם, כשם שבקרובים אין בהם ממש,
 כך ברחוקים שאינך יכול לראותם דע שגם בהם אין ממש. ומכאן
 מוכיח רבא, מדוע הוצרך הכתוב להזהיר שאין ברחוקים ממש, **מאי**
לאו – האם אין זה משום שדרך המסית **דאמר ליה** לניסת על
 העבודה זרה הרחוקה, **ב'פ' אוכלת' ב'פ' שותה' ב'פ' מטיבה' ב'פ'**
מריעה, וכיון שציין שבחה בפניו יש חשש שיתפתה הניסת לדברי
 המסית לעבדה, ולכן אומר לו הכתוב, כשם שבקרובה אין בה כלום,
 כך ברחוקה אין בה כלום. **ושמע מינה** שהפסוק האמור בהמשך (שם
 יג ט) **'לא תאבה לו ולא תשמע אליו'** מדבר באופן זה שציין המסית
 את שבח העבודה זרה בפני הניסת, ורק על אופן זה מדויק שאם 'אבה
 ושמע' (נתרצה) חייב, אף שעדיין לא עבד.
 מביאה הגמרא תירוץ נוסף: **רב אחי אמר**, המבואר במשנתינו שאין
 הניסת מתחייב באמירת **אלך ואעבוד'** בלבד עד שיעבוד בפועל,
 היינו בסתם שישראל, **וסיפא** – המשנה לקמן שמחייבת אף באמירה
 בלבד בלא עבודה, מדברת **בישראל מומר**, שכיון שהיה מומחה
 מקודם כמפקר לעבוד עבודה זרה, אם הסיתוהו עתה ונתרצה, אין
 לתלות שיחזור בו, ולכן חייב אף על דיבורו בלבד.
 מביאה הגמרא תירוץ נוסף: **רבניא אמר**, שתי המשניות סוברות
 שאף באמירה שמתרצה חייב, ואין לדייק ממשנתינו שדווקא העובד
 חייב ולא האומר, כיון שמשניות אלו בדרך **לא זו אף זו קתני**, דהיינו
 שנו בתחילה את האופן החמור שבו ודאי חייב ואחר כך את האופן
 הקל שבו יש חידוש יותר שחייב, לא רק העובד חייב כמבואר
 במשנתינו, אלא אף המתרצה ואומר **אלך ואעבוד'** חייב כמבואר
 במשנה לקמן.
 הגמרא דנה בעובד עבודה זרה שלא לשם קבלת אלוהותה עליו:
איתמר, העובד עבודת פוככים מאהבה – מחמת שאוהב האדם
 הרוצה שיעבדנה, **ומיראה** – או מחמת שירא מהאדם המצוה עליו
 לעבד, ולא משום שחפץ לקבלה עליו לאלוהות. **אפני אמר, חייב**
 מיתה במזיד ובהתראה, ואם שגג וסבר שמותר לעשות כן חייב
 חטאת. **רבא אמר, פטור** בין במזיד ממיתה ובין בשוגג מחטאת.
 וסברת מחלוקתם היא, **אפני אמר חייב, דהא פלגה** – שהרי עבד
 לה, ואין חילוק בזה אם קיבלה עליו לאלוהות או עבדה מאהבה
 ומיראה. **ורבא אמר פטור**, משום שסבר שרק **אי קבלה עליה**
באלוה' אין – אכן חייב, אך **אי לא** – אם לא קיבלה עליו, אף שעבדה
 מאהבה ומיראה **לא** – אינו חייב, כיון שלא עבר כלום בעבודה כזו.
 אביי מביא הוכחות לדבריו, והסיקן שלהם, תיבות ע"כ, **י'שתתה**,
ל'משי'ה, המוזכרות בתחילת הראיות. ראיא ראשונה: **ואפני אמר**,
מנא אמניא לה – מהיכן אני מוכיח את דברי, שהעובד מאהבה או
 מיראה חייב, **דתנן במשנה (לעיל ט), העובד עבודת פוככים, אחר**
העובד בו ואחד המזבח ואחד המקטר, ויש לבאר את כוונת המשנה
 ב'אחד העובד', וכי שאר הדברים האמורים במשנה כגון המזבח
 והמקטר אינן עבודות, **מאי לאו** – האם אין כוונתה לומר **אחר**

מאי שנא איהו מיין דין – במה אדם זה שונה מאיתנו להיות אלוה
 שנעבוד לו, **ואין דקאמר** – ומה שאומרים לו 'אכן נעבדך', **אחובי**
עליה – צוחקים עליו בזה. **ומתניתין** – ואת סתירת המשניות
 שהקשה רבה לעיל יש ליישב, **כאן** – במשנה לקמן המחייבת אף
 באומר **אלך ואעבוד'**, מדובר ב'יחיד הניסת' מאחר לעבוד עבודה
 זרה, **וכאן** – במשנתינו המחייבת דווקא בעובד ולא באומר, מדובר
ברבים הניסיתם. וטעם החילוק הוא, יחיד כיון שנתרצה לעבוד **לא**
מימלך – אין רגילות שימלך בדעתו לחזור בו, ולכן **טעו בתיראה** –
 טועה אחר דברי המסית לעבוד עבודה זרה, ונחשב ש'אבה ושמע'
 למסית, וחייבתו תורה על כך כדלהלן, אך **רבים**, אף שנתרצו לעבוד
מימלכי – סופם שיחזרו בהם, **ולא טעו בתיראה** – ולא יטעו אחריו
 לעבוד עבודה זרה, ולכן אינם חייבים במה שאמרו 'נלך ונעבוד'.
 רב יוסף מביא מקור לדבריו: **אמר רב יוסף, מנא אמניא לה** – מהיכן
 למדתי שיחיד הניסת חייב אף על דיבור בלבד, **דבתיב גבי מסית**
 לעבודה זרה (דברים יג ט) **'לא תאבה לו ולא תשמע אליו'**, ומדויק מכך
הא 'אבה ושמע' – אם הניסת נתרצה לעבוד ושמע לדברי המסית,
 נחשב כעובד עבודה זרה ו**חייב**, אף שעדיין לא עבד בפועל, והפסוק
 נאמר בלשון יחיד להורות שרק ניסת יחיד חייב אם נתרצה לעבוד,
 אך רבים פטורים.
 אביי מקשה על כך: **איתיביה אפני לרב יוסף, מי שאני** – וכי הדין
 שונה בין ניסת רבים לניסת יחיד, **והתנא** – הלא שנינו בברייתא,
 בפתיתא פרשת ניסת לעבודה זרה נאמר (דברים יג ט) **'כי יסיתך אחיך**
בן אמוך וגו', ומסתמית הכתוב משמע שאחד יחיד הניסת ואחד
רבים הניסיתם נכללים בפסוק, ומצינו בהמשך הפסוקים שהוציא
הכתוב את יחיד הניסת מכלל רבים הניסיתם, שלגבי יחיד נאמר
 פסוק בפני עצמו (שם יג ט) **'ולך ויעבד אלהים אחרים וגו'**, ונאמר עליו
 (שם יז ט) **'וסקלתם באבנים ומתו'**, וכן הוציא את דינם של **רבים**
 הניסיתם **מכלל דין יחיד** הניסת בפסוק בפני עצמו, שנאמר גבי עיר
 הנדחת (שם יח יד) **'וצאו אנשים בני בליעל מקרך וידחו את ישיבי עירם**
לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים וגו', ונאמר עליהם (שם יט ט)
'הכה תכה את ישיבי העיר ההוא לפי חרב', הטעם שהוציא הכתוב
 את היחיד **מכלל הרבים** הוא, כדי להחמיר על **גופו** שנענש בסקילה
 החמורה, שנאמר בו **'וסקלתם באבנים'**, ולא כדן רבים הנענשים
 בסיף כדלהלן, **ולחקל על ממונו**, שלא גזר עליו לאבדו כפי שגזר
 על הרבים. והטעם שהוציא הכתוב את הרבים **מכלל היחיד** הוא,
 כדי להקל על **גופם** שנענשים בסיף הקל מסקילה, שנאמר בהם
'הכה תכה וגו' לפי חרב', ולהחמיר על **ממונם** שגזר עליהם לאבדו,
 שנאמר בעיר הנדחת (שם יג ט) **'ושרפת באש את העיר ואת כל שללה**
כליל וגו', ומדויק מדברי הברייתא, **כאן מילתא הוא דשאני** –
 דווקא בענין זה של דרגת העונש בגוף ובממון שונים היחיד והרבים
 זה מאלו, **אבל בכל מילי** – בכל שאר הדברים **כי הדרי ניהו** –
 שוים הם. ומבואר שבין יחיד ובין רבים הניסיתם חייבים אף אם נתרצו
 בדיבור בלבד, ושלא כדברי רב יוסף.
 אביי מתיר באופן אחר את סתירת המשניות: **אלא אמר אפני, כאן**
 במשנתינו שלא חייבו את האומר **אלך ואעבוד'**, מדובר ב'ניסת מפי'
עצמו – שנתרצה מעצמו ואמר 'אעבוד' או 'אלך ואעבוד', **וכאן** –
 במשנה לקמן המחייבת אף את האומר, מדובר ב'ניסת מפי' אחרים.
 וטעם החילוק הוא, ניסת **מפי' עצמו** אין מי שגוררו אחר מעשיו,
 ולכן יש לתלות שלבסוף **מימלך** – יחזור בו, אך ניסת **מפי' אחרים**
 לא יחזור בו, אלא **גריד בתיראה** – יגדר במעשיו אחריהם ולבסוף
 יעבוד עבודה זרה, ולכן כבר מעתה שנתרצה לכך, חייב.
 אביי מבאר את מקורו: **אמר אפני, מנא אמניא לה** – מהיכן למדתי
 שרק ניסת מפי' אחרים חייב, **דבתיב על המסית לעבודה זרה (דברים יג**
ט) 'לא תאבה לו ולא תשמע אליו', ומדויק מזה **הא** אם הניסת **'אבה**
ושמע' – נתרצה ושמע לדברי המסית, **חייב**, על אף שעדיין לא עבד,
 ומבואר שהחוב על התרצות לעבוד עבודה זרה, היינו דווקא בניסת
 מפי' אחר ושמע לדבריו.
 הגמרא מביאה שיטה אחרת בתירוץ סתירת המשניות: **רבא אמר**,
אידי ואידי – בשתי המשניות, מדובר ב'ניסת מפי' אחרים, והחילוק

וְאִי לֹא קָבְלָה עָלֶיהָ כָּאֵלֹהִהּ אֵלָּא הִשְׁתַּחֲוָה לּוֹ לִכְבוֹד הַמֶּלֶךְ, הִרִי
 לֹא בָּלֹם הוּא וְלֹא חָטָא בְּמַעֲשָׁהּ כֻּלָּל. אֵלֹא לֹא – וְדַאי צָרִיךְ לומר
 שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה לּוֹ אִף שִׁידַע שֶׁעֲשָׂאוֹהוּ עֲבוּדָה זָרָה, אֲךָ לֹא לְשֵׁם אֱלֹהוּת
 הִשְׁתַּחֲוָה, אֵלָּא מֵאַהֲבָה וּמִיִּרְאָה – מִחַמַּת שְׂאוּבָה אִדּוּם הָרוּצָה בְּכָךְ
 אוּ מִתִּירָא מִמֶּנּוּ, וְסִבֵּר שְׁמוֹתָ לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְזוֹ שִׁגְגָה מַעֲשֵׂה, שִׁידַע
 שֶׁעֲבוּדָה זָרָה אִסּוּרָה, אֲךָ טַעָה וְסִבֵּר שֶׁעֲבוּדָה מֵאַהֲבָה אוּ מִירָאָה
 אִדּוּם מוֹתֵרָה, וּמִבּוֹרָר בְּרִייתָא שְׁחִיב חָטָא כֻּלָּל עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה
 בְּשׁוּגָג, וְכִדְבְּרֵי אַבִּי.

הַגְמָרָא דוֹחָה אֶת הָרֵאִיָּה לִפִּי רַבָּא: וְרַבָּא אָמַר לֵה, לֹא – אִין כּוּוֹנֵת
 הַבְּרִיתָא ש'שִׁגְגָה מַעֲשֵׂה' הֵינּוּ עוֹבֵד מֵאַהֲבָה וּמִירָאָה וְסִבֵּר שְׁמוֹתָ
 לַעֲשׂוֹת כֵּן, שֶׁהִרִי לְשִׁטְתִּי פְטוֹר מִקֶּרֶב בְּאוּפֹן זֶה, אֵלָּא 'שִׁגְגָה מַעֲשֵׂה'
 הֵינּוּ בְּאֹמְרָא מוֹתֵר לַעֲבוֹד עֲבוּדָה זָרָה, שְׁטַעָה וְסִבֵּר שְׁאִין אִסּוּר כֹּזֵה
 כֻּלָּל בְּתוֹרָה.

מִקְשָׁה הַגְמָרָא: הֲלֹא הָאֹמְרָא מוֹתֵר לַעֲבוֹד עֲבוּדָה זָרָה הֵינּוּ הָעֵלָם
 דְּכָר, שֶׁהִרִי נַעֲלָם מִמֶּנּוּ הָאִסּוּר לַגְמָרִי, וְכֹזֵה גַם חֲכָמִים מוֹדִים,
 וְלִרְבָּא בְּמָה נִחְלָקוּ רַבִּי וְחֲכָמִים. מִתְּרַצָּת הַגְמָרָא: רַבָּא יִפְרֹשׁ שִׁשְׁגָתָהּ
 מַעֲשֵׂה הֵינּוּ בְּאֹמְרָא מוֹתֵר לְגָמְרִי, שְׁטַעָה וְסִבֵּר שְׁאִין כֻּלָּל אִסּוּר,
 אֲךָ הָעֵלָם דְּכָר אִין פִּירוּשׁוֹ שֶׁנַּעֲלָם מִמֶּנּוּ הָאִסּוּר לַגְמָרִי, אֵלָּא עֵינֵינוּ
 קִיּוּם מִקְצֵת הָאִסּוּר וּכְפִיּוּל מִקְצֵת מִמֶּנּוּ, כְּלוֹמֵר שֶׁהָאִסּוּר יָדוּעַ לוֹ,
 אֲךָ טַעָה וְסִבֵּר שֶׁדָּבָר מִסִּיּוֹ מִמֶּנּוּ מוֹתֵר, כִּגוֹן שְׁסוּבֵר שְׁאִסּוּר רַק
 לִזְבוּת וְלִקְטֵר לַעֲבוּדָה זָרָה, אֲבָל לְהִשְׁתַּחֲוּת לֵה מוֹתֵר.

מִבִּיָּא הַגְמָרָא בְּרִיתָא, שֶׁחֲמַשָּׁא וּמוֹתָן בְּדַבְרִיהָ תְּלוּי בְּמַחְלֻקָּתָהּ רַבָּא
 וְאַבִּי זֶה: תִּנִּי רַבִּי יִצְחָק בְּרִיתָא קָבְלָה – [לִפְנֵי דְרַבִּי יוֹחָנָן, יוֹבֵחַ
 וְקִיפֵר וְנִיפֵךְ וְהִשְׁתַּחֲוָה לַעֲבוּדָה זָרָה בְּהָעֵלָם אָחֵד – בְּשִׁכְחָה אַחַת,
 כְּלוֹמֵר, בְּשַׁעָה שֶׁעֲשֵׂה כָּל עֲבוּדוֹת אֱלֹהִים נַעֲלָם אִסּוּרִין מִמֶּנּוּ, וְלֹא נֹזֵכֵר
 בְּכָךְ עַד אַחֵר שֶׁגִּמֵּר אֶת כּוֹלֵן, אִינִי חֵיב עֲלֵיהֶם אֵלֹא חָטָא אַחַת,
 כִּיּוֹן שֶׁמוֹחֲדָה עַל כּוֹלֵן בְּאַזְהָרָה אַחַת, שְׁנִימָר (שְׁמוֹת כ ה) 'וְלֹא תִעָבְדוּ',
 וְאִין אֲזַהְרָה נֹסֶפֶת תִּתְחַיֵּבוּ חָטָא עַל כָּל עֲבוּדָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה. אָמַר
 לֵיה רַבִּי יוֹחָנָן, פִּיךָ תִּנִּי לְבָרָא – צָא וּשְׁנֵה בְּרִיתָא זֶה מִחוּץ לְבֵית
 הַמִּדְרָשׁ, כִּיּוֹן שֶׁטַעָה הִיא, שֶׁהִרִי הָעוֹשֶׂה כְּמָה עֲבוּדוֹת אִף בְּהָעֵלָם
 אַחַד חֵיב חָטָא עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

הַגְמָרָא מְבִיָּאָה יִישׁוּב בְּשִׁטַּת הַבְּרִיתָא: אָמַר רַבִּי אֲבָא, הָא דְאָמַר
 רַבִּי יִצְחָק, שֶׁהָעוֹשֶׂה כְּמָה עֲבוּדוֹת לַעֲבוּדָה זָרָה בְּהָעֵלָם אַחַד חֵיב רַק
 חָטָא אַחַת, שְׁנִי בְּמַחְלֻקָּתָהּ רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי נִתָּן גְּבִי הִבְעֵרָה בִּשְׁבַת,
 דְּתִנִּיא בְּבִרְיָתָא, כָּל הַמְּלָאכָה הָאִסּוּרוֹת בִּשְׁבַת אִסּוּרִין נִלְמַד
 מִהַפְּסוּק (שְׁמוֹת כ ה) 'לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה', וּמִלֵּאכָה הִבְעֵרָה בִּשְׁבַת
 נִפְרָשׁ אִסּוּרָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה, שְׁנִימָר (שם לה א) 'לֹא תִעָבְדוּ אֵשׁ בְּכָל
 מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת', הִבְעֵרָה זֶה שִׁיָּצָה בְּתוֹרָה מִן הַכֹּלֵל, לְלֹא
 יִצָּאָה – יָצָא לְלַמֵּד עַל עֲצָמָה שְׁאִין בָּה עוֹנֵשׁ מִיתָה בְּמוֹזֵד
 בְּהִתְרָאָה, וְעוֹנֵשׁ כֵּרֶת בְּמוֹזֵד שְׁלֹא בְּהִתְרָאָה, כְּמוֹ שְׁאִר מִלֵּאכָה,
 אֵלָּא יֵשׁ בָּהּ רַק אִסּוּר לֹא, דְּכָרִי רַבִּי יוֹסִי. וְרַבִּי נִתָּן אָמַר, לְחֵלֶךְ
 יִצָּאָה – יָצָא לְלַמֵּד שְׁאִינָה בְּכֹלֵהָ בְּאִסּוּרִין שֶׁל שָׂר הַמְּלָאכָה,
 אֵלָּא יֵשׁ בָּהּ אִסּוּר חֲלוּקָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה, וְלִכָּךְ אִם עֲשֵׂה הִבְעֵרָה וּמִלֵּאכָה
 אַחֶרֶת עֲמָה בְּשִׁגְגָה אַחַת, חֵיב שְׁתֵּי חָטָאוֹת, וְכֹשֶׁם שֶׁהִבְעֵרָה חֲלוּקָה
 מִשָּׂאֵר מִלֵּאכָה וְחֵיבִים עָלֶיהָ בְּפִנֵּי עֲצָמָה, כֵּךְ גַּם שָׂאֵר מִלֵּאכָה
 חֲלוּקוֹת זֶה מִזֶּה, וְחֵיבִים עַל כָּל מִלֵּאכָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה אִף בְּעוֹשֶׂה כְּמָה
 מִלֵּאכָה בְּהָעֵלָם אַחַד. וְלִפִּי בְּרִיתָא זֶה מִפְּרָשׁ רַבִּי אֲבָא, לְמַן דְּאָמַר
 – לְרַבִּי יוֹסִי הַסּוֹבֵר גְּבִי חֵיבִי שְׁבַת הִבְעֵרָה לְלֹא יִצָּאָה, וְלֹא לְחֵלֶךְ
 וְלִחֵיב עַל כָּל מִלֵּאכָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה, שֶׁ לֹא יִסְרֵר כֵּן גַּם גְּבִי עֲבוּדָה זָרָה,

דְּהִשְׁתַּחֲוָה נִמְי שִׁיָּצָאָה וְנִכְתַּב אִסּוּרָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה, שְׁנִימָר (שְׁמוֹת כ
 ה) 'לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תִעָבְדוּ', וְלֹא נִכְלָלָה בְּשָׂאֵר עֲבוּדוֹת
 שְׁנִימָרָה בְּמָה שְׁנִימָר 'וְלֹא תִעָבְדוּ', לְלֹא יִצָּאָה – יָצָא לְלַמֵּד
 אִסּוּרָה רַק בְּלֹא, וְאֵינָה כְּשָׂאֵר הָעֲבוּדוֹת שְׁחֵיבִים עֲלֵיהֶם כֵּרֶת
 בְּמוֹזֵד שְׁלֹא בְּהִתְרָאָה, וְחָטָא בְּשׁוּגָג, וְלֹא כִּדִּי לְחֵלֶךְ אֶת הָעֲבוּדוֹת
 וְלִלְמַד שִׁישׁ עַל כָּל אַחַת חֵיב בְּפִנֵּי עֲצָמָה, וְלִכָּךְ אִם עֲשָׂאֵן בְּהָעֵלָם
 אַחַד חֵיב רַק חָטָא אַחַת. וְלְמַן דְּאָמַר – לְרַבִּי נִתָּן הַסּוֹבֵר גְּבִי חֵיבִי
 שְׁבַת הִבְעֵרָה לְחֵלֶךְ יִצָּאָה – יָצָא לְלַמֵּד שְׁחֵיב עַל כָּל מִלֵּאכָה
 וּמִלֵּאכָה, יֵשׁ לֹא יִסְרֵר כֵּן גַּם גְּבִי עֲבוּדָה זָרָה, דְּהִשְׁתַּחֲוָה נִמְי שְׁנִימָר
 בָּהּ אִסּוּר בְּפִנֵּי עֲצָמָה, לְחֵלֶךְ יִצָּאָה – יָצָא לְלַמֵּד שִׁישׁ עַל כָּל אַחַת

מִן הָעֲבוּדוֹת חֵיב בְּפִנֵּי עֲצָמָה, וְלִכָּךְ אִף אִם עֲשָׂאֵן בְּהָעֵלָם אַחַד חֵיב
 חָטָא עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

שׁוֹאֵל הַגְמָרָא: מִתְּקִיף לֵה רַב יוֹסִי, דִּילָמָּה – שְׁמָא אִף רַבִּי יוֹסִי
 מוֹדָה גְּבִי הִשְׁתַּחֲוָה, שִׁיָּצָאָה וְנִכְתַּבָּה בְּפִנֵּי עֲצָמָה כִּדִּי לְחֵלֶךְ
 בְּעֲבוּדוֹת וְלִלְמַד שְׁחֵיב חָטָא עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, וְלֹא יָצָאָה לְלֹא
 כְּמוֹ הִבְעֵרָה בִּשְׁבַת, שֶׁהִרִי אִפְשָׁר שְׁעֵד בָּאֵן לֹא קָאָמַר רַבִּי יוֹסִי הָתָם
 – גְּבִי חֵיבִי שְׁבַת הִבְעֵרָה לְלֹא יִצָּאָה, וְלֹא לְחֵלֶךְ יָצָאָה, אֵלָּא מִשּׁוּם
 דְּנִפְקָא לֵיה – שֶׁכֵּבֵר לְמַד אֶת חֵיבִי הַמְּלָאכָה מִמָּה שְׁנִימָר (וִיקָרָא
 ד א) 'וְעֲשֵׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה'. דְּתִנִּיא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר, נִאֲמַר
 גְּבִי חוֹטָא בְּשִׁגְגָה 'וְעֲשֵׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה', וְיֵשׁ לְדִרְשׁוֹ מִכָּךְ, פְּעָמִים
 שְׁחֵיב חָטָא אַחַת עַל כּוֹלֵן – עַל כָּל הָעֲבִירוֹת שֶׁעֲשֵׂה יוֹד, כִּגוֹן

בְּמִלֵּאכָה שְׁבַת, שִׁידַע שֶׁהַמְּלָאכָה אִסּוּרוֹת בִּשְׁבַת, אֲךָ שֶׁכֵּחַ שְׁבַת
 הַיּוֹם, שֶׁנִּחְשַׁב לוֹ שִׁגְגָה אַחַת, וּפְעָמִים שְׁחֵיב חָטָא עַל כָּל אַחַת
 וְאַחַת, כִּגוֹן שִׁידַע שְׁבַת הַיּוֹם וְשָׁאִסּוּר לְחֵלֶךְ שְׁבַת, אֲךָ לֹא יָדַע
 שֶׁהַמְּלָאכָה שֶׁעֲשֵׂה הֵם הָאִסּוּרוֹת בִּשְׁבַת, אֵלָּא סִבֵּר שֶׁרַק מִלֵּאכָה
 אַחֶרֶת אִסּוּרוֹת, שֶׁכֵּכֵךְ יֵשׁ שִׁגְגָה עַל כָּל מִלֵּאכָה וּמִלֵּאכָה שֶׁעֲשֵׂה
 בְּפִנֵּי עֲצָמָה. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאֵי מַעֲשֵׂא דְרַבִּי יוֹסִי, כִּיָּצָא דִרְשׁ
 מִפְּסוּק זֶה שֶׁבְּשִׁגְגָה מִלֵּאכָה חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, וּבְשִׁגְגָה שְׁבַת
 חֵיב אַחַת עַל כּוֹלֵן, דְּכִתְבִּי בְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק 'וְעֲשֵׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה',
 וְכִיּוֹן שֶׁהִכְתוּב הִיא יִכּוֹל לֹאמֹר אַחַת וְאִמֹר מֵאַחַת, וְכִן לֹאמֹר הֵנָּה
 וְאִמֹר מֵהֵנָּה, אִם כֵּן אֶתוֹתֵי מ'ם' שֶׁל שְׁתֵּי הַתִּיבוֹת מִיּוֹתֵרוֹת, וְיֵשׁ
 לְדִרְשׁוֹם לְחֵיב עַל דְּבָרִים נֹסְפִים כְּפִי שִׁיתְבָּאֵר, וְכִן אַחַת מִתִּיבוֹת
 אֱלֹהִים מִיּוֹתֵרָה, שֶׁהִיא יִכּוֹל לֹאמֹר 'וְעֲשֵׂה אַחַת' אוּ 'וְעֲשֵׂה מִהֵנָּה', וּמִמָּה
 שֶׁסִּמֵּךְ תִּיבוֹת 'אַחַת מִהֵנָּה' יֵשׁ לְדִרְשׁוֹ שִׁישׁ אַחַת שְׁחֵיב הֵנָּה, כְּלוֹמֵר
 שְׁחֵיב עַל עֲבִירָה אַחַת כְּמָה חָטָאוֹת, וְיֵשׁ הֵנָּה שְׁחֵיב אַחַת, שְׁחֵיב
 עַל כְּמָה עֲבִירוֹת חָטָא אַחַת, כְּפִי שִׁיתְבָּאֵר. וְאֱלֹהִים הַנִּדְרָשִׁים
 מִהַפְּסוּק, מִתִּיבָת 'אַחַת' לְמַדִּים לְחֵיב אֶת הָעוֹשֶׂה עֲבִירָה שְׁלִימָה,
 כִּגוֹן כּוֹתֵב בִּשְׁבַת בְּשׁוּגָג תִּיבָת 'שְׁמִעוֹן', וְכִיּוֹן שְׁנִימָר 'מֵאַחַת'
 בְּתוֹסֶפֶת מ'ם, יֵשׁ לְדִרְשׁוֹ שְׁחֵיב אִף אִם עֲשֵׂה מִקְצֵת עֲבִירָה וְכַתֵּב
 תִּיבָת 'שִׁם' מִתּוֹךְ תִּיבָת 'שְׁמִעוֹן', כְּלוֹמֵר שֶׁהִתְכַּוֵּן לְכַתּוֹב 'שְׁמִעוֹן'
 וְכַתֵּב רַק תִּיבָת 'שִׁם', וְהִטַּעַם שְׁחֵיב כִּיּוֹן שְׁתִּיבָה זֶה נִקְרָאָה בְּפִנֵּי

עֲצָמָה, וְכִן מִמָּה שְׁנִימָר 'הֵנָּה' לְמַדִּים לְחֵיב אֶת הָעוֹשֶׂה אַחַת
 מִלֵּאכָה בִּשְׁבַת, וְכִיּוֹן שְׁנִימָר 'מֵהֵנָּה' בְּתוֹסֶפֶת מ'ם, יֵשׁ לְדִרְשׁוֹ
 שְׁחֵיב אִף עַל תּוֹלְדוֹת, דִּהֵינּוּ מִלֵּאכָה הַדּוּמוֹת לֵאבּוֹת. וְמָה
 שֶׁלְּמַדִּים מִיּוֹתֵר וְסִמִּכּוֹת הַתִּיבוֹת 'אַחַת מִהֵנָּה' שִׁישׁ אַחַת שְׁחֵיב
 הֵנָּה, כְּלוֹמֵר שְׁחֵיבִים עַל עֲבִירָה אַחַת כְּמָה חָטָאוֹת, הֵינּוּ כְּשֶׁעֲשֵׂה
 הֶרְבֵּה מִלֵּאכָה בִּשְׁבַת, שֶׁהִי בּוֹדוֹן שְׁבַת – בִּידִיעָה שֶׁהוּא יוֹם שְׁבַת
 וְשָׁאִסּוּר לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכָה בִּשְׁבַת, וְשִׁנְגוֹת מִלֵּאכָה – וְנַעֲלָם מִמֶּנּוּ
 שְׁאִף מִלֵּאכָה אֱלֹהִים אִסּוּר לַעֲשׂוֹת בִּשְׁבַת. וְמָה שֶׁדִּרְשׁוֹ שִׁישׁ הֵנָּה
 שְׁחֵיב אַחַת, כְּלוֹמֵר, שְׁעוֹבֵר כְּמָה עֲבִירוֹת וְחֵיב עֲלֵיהֶן חָטָא אַחַת,
 הֵינּוּ כְּשֶׁעֲשָׂאֵן בְּשִׁנְגָּה שְׁבַת – בְּשִׁכְחָה שֶׁהוּא יוֹם שְׁבַת, וְיִדּוֹן
 מִלֵּאכָה – בִּידִיעָה שְׁאִסּוּר לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכָה אֱלֹהִים בִּשְׁבַת.

רַב יוֹסִי מְסִיִּים אֶת הַקּוּשִׁיא: כִּיּוֹן שֶׁמִּבּוֹרָר שְׁרִי יוֹסִי כִּבֵּר לְמַד אֶת
 חֲלוּקָה הַמְּלָאכָה לְחֵיב עַל כָּל אַחַת מִפְּסוּק זֶה, לִכָּךְ 'הִבְעֵרָה' אֵינָה
 נִצְרַכָּה לְחֵלֶךְ אֶת הַמְּלָאכָה, אֵלָּא יָצָאָה לְלֹא. אֲמַנָּם כֵּל זֶה גְּבִי
 שְׁבַת, אֲבָל הִכָּא – בְּעֲבוּדָה זָרָה, דְּלֹא נִפְקָא לֵיה – שְׁלֹא לְמַד רַבִּי
 יוֹסִי אֶת חֲלוּקָה הַמְּלָאכָה מִדּוּבְרָתָא אַחֲרִיתִי – מִמִּקּוֹם אַחֵר, אִם כֵּן
 בּוֹזֵה אִפְשָׁר דְּכִיּוֹלִי עֲלֵמָּא מוֹדִים שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה לְחֵלֶךְ יִצָּאָה, שֶׁהִרִי
 מָדָה הִיא בְּתוֹרָה שֶׁדָּבָר שִׁיָּצָא מִן הַכֹּלֵל, לְלַמֵּד עַל הַכֹּלֵל כּוֹלֵל יָצָא,
 כֵּל עוֹד אִין לְמַדִּים דִּין זֶה מִמִּקּוֹם אַחֵר. וְאִם כֵּן דְּבָרִי רַבִּי זְכַאי אֵינָם
 שְׁנִימָרִים בְּמַחְלֻקָּתָהּ, שֶׁהִרִי אִף רַבִּי יוֹסִי אֵינֵנו סוֹבֵר כֵּן.

הַגְמָרָא מִקְשָׁה קוּשִׁיא אַחֶרֶת עַל דְּבָרִי רַבִּי אֲבָא: מִדּוּעַ סִבֵּר רַבִּי אֲבָא
 שֶׁלְּרַבִּי יוֹסִי הַסּוֹבֵר שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה יָצָאָה לְלַמֵּד שְׁעוֹבֵרִים עָלֶיהָ בְּלֹא
 שְׁאִין בּוֹ

כֵּרֶת, אִין לִימּוּד לְחֵלֶךְ בְּחֵיבִי מִלֵּאכָה שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, הֲלֹא חֲלוּקָה
 מִלֵּאכָה דְּעֲבֻדָּתָהּ בּוֹכְבִּים נִמְי תִּפְשִׁיךְ לֵיה – גַּם נִתֵּן לְלַמְּדוֹ כְּפִי
 שֶׁלְּמַדּוֹ לְעִיל לְגַבִּי שְׁבַת מִהַפְּסוּק (וִיקָרָא ד א) 'וְעֲשֵׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה',
 שֶׁהִרִי כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר הָאוֹת מ'ם' שְׁנִימָרָה בְּכָל אַחַת מִתִּיבוֹת אֱלֹהִים
 מִיּוֹתֵרָה, וְכִן אַחַת מִהִתִּיבוֹת מִיּוֹתֵרָה, וְלִכָּךְ אִף גְּבִי עֲבוּדָה זָרָה אִפְשָׁר
 הַמִּשְׁכָּר בְּעוֹמֵד קִנְז

הַמִּשְׁכָּר בְּעוֹמֵד קִנְז

סנהדרין. פרק שביעי – ארבע מיתות דף סב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קיג רש"י תוספות

ואי לא קבליה עליה באלות. אלא לכבוד המלך השתחוה לו לא כלום הוא דהא לא אכין לשם עבודה זרה: אלא לאו. שעבד עבודה זרה מאהבה ומיראת אדם כסבור שמותר לעשות והאי אומר מותר כי האי גוונא דידע ליה לאיסור עבודה זרה בכל עבודות שלה לאו העלם דבר קרי לה אע"פ שנעלם ממנו איסור אהבה ויראה שאין זו מגוף האיסור אלא א"כ נעלם ממנו עיקר עבודה זרה באחת מעבודותיה כסבור שעבודה זו מותר לה: ורבא אמר לך. לא הוי שגגת מעשה הכי אלא באומר מותר לעבוד עבודה זרה כסבור אין עבודה זרה בתורה: אומר מותר היינו העלם דבר. ובהא אפילו רבנן מודה: ומשני אומר מותר דקאמינא היינו דקא עקר לה לגמרי: העלם דבר קיום מקצת ובטול מקצת. כגון יש עבודה זרה

ורבא אמר [לך] לא באומר מותר. ובריש הגולן (מכות דף ז. ושם) דממעט רבא מבשגה פרט לאומר מותר התיב גרס רבה דעני אבני בתריה אי נמי גבי גלות טובא בשגגה כתיבי: מאי טעמא דר' יוסי. ב'פ' כלל גדול (שבת ד' ע.) פ"ה דאכתי מ"ס דמאחת ומ"ס דמזנה למאי אתו לשון מ"ס לא משמע כן ויש לפרש מ"ס דר' יוסי הא לשמעון ולשם משמעון לאבות ולתולדות איצטרך ומפרש משום דאסמכיהו אהרדי דרשנינן נמי אחת שהיא הנה וזנה שהיא אחת: העלם

ואי לא קבליה עליה באלות, לא כלום הוא. אלא לאו, מאהבה ומיראה. ורבא אמר לך, לא. באומר מותר. אומר מותר, היינו העלם דבר? באומר מותר, לגמרי. העלם דבר, קיום מקצת ובטול מקצת. תני רבי זבאי קמיה דרבי יוחנן, זיבין וקיסרי וניסין והשתחוה בהעלם אחר, אינו חייב אלא אחת. אומר ליה, פוק תני לברא. אומר רבי זבאי, הא דאמר רבי זבאי, מחלוקת רבי יוסי ורבי נתן. דתניא, הכערה ללאו יצאה, דברי רבי יוסי. ורבי נתן אומר, לחלק יצאה. למאן דאמר, הכערה ללאו יצאה, השתחוה נמי, ללאו יצאה. למאן דאמר הכערה לחלק יצאה, התיב רבי יוסי, דילמא עד פאן לא קאמר רבי יוסי, התיב דנפקא ליה חילוק מלאכות מ'אחת מהנה'. דתניא, רבי יוסי אומר, 'ועשה מאחת מהנה', פעמים שחייב אחת על פולן, פעמים שחייב על כל אחת ואחת. ואמר רבי יוחנן, מאי טעמא דרבי יוסי, דכתיב 'ועשה מאחת מהנה', אחת מאחת, הנה מהנה, אחת שהיא הנה, והנה שהיא אחת. 'אחת', 'שמעון', 'מאחת', 'שם' משמעון. 'הנה', אבות. 'מהנה', תולדות. אחת שהיא הנה, וזון שבת ושגגות מלאכות. הנה שהיא אחת, שגגת שבת וזון מלאכות. אבל הכא, דלא נפקא ליה חילוק מלאכות מדוכתא אחריתי, דכולי' עלמא השתחוה לחלק יצאה. חילוק מלאכות דעבודת פוכבים, נמי תיפוק ליה 'מאחת מהנה'. 'אחת', ו'בית'. 'מאחת', סימן אחר. 'הנה', אבות. זיבין, קיסרי, ניסין והשתחוה. 'מהנה' תולדות. שבר מקל לפניך אחת שהיא הנה, וזון עבודת פוכבים ושגגת עבודות. הנה שהיא אחת, שגגת עבודת פוכבים וזון עבודות. הא שגגת עבודת פוכבים, היכי דמי. אי קסבר, בית הנסות הוא והשתחוה לו, הרי לבו לשמים. אלא, דחזא אנדרטא וסגיד ליה. אי קבליה עליה, מויד הוא. אי לא קבליה עליה, לא כלום הוא. אלא, מאהבה ומיראה. הניחא לאבני, דאמר חייב. אלא לרבא דאמר פטור, מאי איכא למימר. אלא באומר מותר, תפשוט. דבעא מיניה רבא מרב נחמן, העלם זה וזה בידו, מהו? תיפשוט דאינו חייב אלא אחת. הא לא קשיא, ותפשוט. ומי מצית מוקמת להני קראי בעבודת פוכבים, דאילו הכא כתיב במשיח פה, ובנשיא שעיר, וביוחיד פשפה ושעירה. ואילו בעבודת פוכבים תנן, ושון שפשיעיה פחיה, ותו לא מדי. פי אתא רב שמואל בר יהודה אמר, הכי

היום יש שבת בתורה ושגג במלאכות שלא היה יודע שהמלאכות הללו אסורות אלא מלאכות אחרות חייב על כל אחת ואחת שיש כאן שגגת הרבה: ר' יוחנן מפרש טעמא דר' יוסי היכי משמע ליה האי מהאי קרא: ועשה מאחת מהנה אי נמי ועשה אחת מהנה אי נמי ועשה אחת ולישתוק מדכתבינהו הכי ש"מ למדרש כל חד וחד לחודה לחייבו על אחת ועל מאחת כלומר מקצת העבירה על הנה ועל מהנה כדמפרש הנה אבות מהנה תולדות ולמדרשינהו נמי כי הדדי הכי מדסמכי לתרדי: אחת שהיא הנה. כלומר פעמים שהוא חייב על מצוה אחת חטאת הרבה וזנה שהוא אחת פעמים שאינו חייב אלא אחת על מצות הרבה והכי משמע מאחת מחייב הנה מהנה מחייב אחת מדכתבי' מ'יתירא והשתא מפרש לה אחת כשעשה עבירה שלימה שנתכוין לכתוב שמעון וכתבו כולו מאחת על מקצתו נמי מחייב כגון נתכוין לכתוב שמעון ולא כתב אלא שתי אותיות חייב ולהכי נקט שמעון משום דשתי אותיות ראשונות הוו להו שם במקום אחר כגון שם בן נח וד'ה' גד מגדילא דן מדניאל אבל נתכוין לכתוב שם אחר כגון נפתלי ולא כתב ממנו אלא שתי אותיות לא מיחייב שאין כאן מלאכה בשום מקום: מהנה תולדות. דנפקא לן מדדמי להו לאבות והיינו מהנה כלומר מן הדומות להם: אחת שהיא הנה. דאמרן לעיל פעמים שמתחייב על כל אחת ואחת דהיינו על אחת הנה על מצוה אחת כמה חטאות כגון עושה מלאכות הרבה בודון שבת ושגגות מלאכות כדפרישית לעיל דיש כאן שגגות הרבה: שגגת שבת וזון מלאכות. יודע שמלאכות הללו אסורות בשבת אבל כסבור אין שבת היום כולא חדא שגגה היא: דכולי' עלמא לחלק יצאה. דחבל מדיים דכל היוצא מן הכלל ללמד על הנה ועל מלאכה אחת פעמים שאינו חייב אלא נפקא לן מדוכתא אחריתי ומשום הכי אמר ליה פוק תני לברא דאפילו רבי יוסי חייב על כל אחת ואחת: תיפוק לי' מאחת מהנה. לרבי אבא פריך הני דמתניתין רבי יוסי היא דהשתחוה ללאו יצאה מיהו תיפוק לן דחייב על כל אחת ואחת כדנפקא ליה לרבי יוסי בשבת דהא האי קרא גבי חטאת סתמא כתיב ונדרשיה נמי בעבודה זרה הכי אחת ועשה אחת שעשה עבודה שלימה כגון זבוח מאחת ועשה מאחת כגון שחט סימן אחר לעבודה זרה דאשכחן ליה הכשר גבי חטאת העוף בפנים: שבר מקל לפניך. לשם עבודה זרה דדמי לשחיטה ששבור מפרקתה וכגון דדרכה לעבודה במקל כדאמרין במס' עבודה זרה ב'פ' ר' שמעאל (דף נא). עבודה זרה שעובדין אותה במקל שבר מקל לפניך חייב: אחת שהיא הנה. פעמים שהוא חייב על עבודה אחת חטאות הרבה כגון שעבד עבודות הרבה: בודון עבודה זרה ושגגת עבודות. יודע שעבודתה זרה אסורה בזבוח אבל כסבור שמותר לקטר ולנסך ולהשתחוה: האי שגגת עבודה זרה היכי דמי. כלומר היכי מתוקם קרא בעבודה זרה הא לא משכחת לה שגגת עבודה זרה בודון עבודות הלכך לא נפקא לן בעבודה זרה חלוק מלאכות מהכא: אלא מאהבה ומיראה. יודע שאסורה עבודה זרה בעבודות הללו אבל שגג בכך כסבור שאין עבודה זרה בתורה מאהבה ומיראת אדם והוי כשגגת עבודה זרה וזון עבודות דמחייב מזה: אלא באומר מותר. כסבור אין עבודה זרה בתורה ונהי דלא הוי שגגת עבודה זרה וזון עבודות אלא שגגת זה וזה מיהו קרא דקאמר הנה שהיא אחת בחכי מוקים לה: דבעא מיניה רבא מרב נחמן. במסכת שבת פרק כלל גדול (דף עז:): להני קראי. האי אחת והאי הנה: ואילו בעבודה זרה תניא (תנן). לעיל ושון רבי וחכמים שכוון משיח בשעירה ביחיד: ותו לא מדי. ליכא לשנויי מדי הלכך לא נפקא לן חלוק מלאכות בעבודה זרה מהכא אלא מהשתחוהא כאתקפתא דרב יוסף והא דרבי זכאי דפטר לה בחדא נפקא (לקמן דף סג.) מלא תעבדם הכתוב עשאו עבודה אחת:

היום יש שבת בתורה ושגג במלאכות שלא היה יודע שהמלאכות הללו אסורות אלא מלאכות אחרות חייב על כל אחת ואחת שיש כאן שגגת הרבה: ר' יוחנן מפרש טעמא דר' יוסי היכי משמע ליה האי מהאי קרא: ועשה מאחת מהנה אי נמי ועשה אחת מהנה אי נמי ועשה אחת ולישתוק מדכתבינהו הכי ש"מ למדרש כל חד וחד לחודה לחייבו על אחת ועל מאחת כלומר מקצת העבירה על הנה ועל מהנה כדמפרש הנה אבות מהנה תולדות ולמדרשינהו נמי כי הדדי הכי מדסמכי לתרדי: אחת שהיא הנה. כלומר פעמים שהוא חייב על מצוה אחת חטאת הרבה וזנה שהוא אחת פעמים שאינו חייב אלא אחת על מצות הרבה והכי משמע מאחת מחייב הנה מהנה מחייב אחת מדכתבי' מ'יתירא והשתא מפרש לה אחת כשעשה עבירה שלימה שנתכוין לכתוב שמעון וכתבו כולו מאחת על מקצתו נמי מחייב כגון נתכוין לכתוב שמעון ולא כתב אלא שתי אותיות חייב ולהכי נקט שמעון משום דשתי אותיות ראשונות הוו להו שם במקום אחר כגון שם בן נח וד'ה' גד מגדילא דן מדניאל אבל נתכוין לכתוב שם אחר כגון נפתלי ולא כתב ממנו אלא שתי אותיות לא מיחייב שאין כאן מלאכה בשום מקום: מהנה תולדות. דנפקא לן מדדמי להו לאבות והיינו מהנה כלומר מן הדומות להם: אחת שהיא הנה. דאמרן לעיל פעמים שמתחייב על כל אחת ואחת דהיינו על אחת הנה על מצוה אחת כמה חטאות כגון עושה מלאכות הרבה בודון שבת ושגגות מלאכות כדפרישית לעיל דיש כאן שגגות הרבה: שגגת שבת וזון מלאכות. יודע שמלאכות הללו אסורות בשבת אבל כסבור אין שבת היום כולא חדא שגגה היא: דכולי' עלמא לחלק יצאה. דחבל מדיים דכל היוצא מן הכלל ללמד על הנה ועל מלאכה אחת פעמים שאינו חייב אלא נפקא לן מדוכתא אחריתי ומשום הכי אמר ליה פוק תני לברא דאפילו רבי יוסי חייב על כל אחת ואחת: תיפוק לי' מאחת מהנה. לרבי אבא פריך הני דמתניתין רבי יוסי היא דהשתחוה ללאו יצאה מיהו תיפוק לן דחייב על כל אחת ואחת כדנפקא ליה לרבי יוסי בשבת דהא האי קרא גבי חטאת סתמא כתיב ונדרשיה נמי בעבודה זרה הכי אחת ועשה אחת שעשה עבודה שלימה כגון זבוח מאחת ועשה מאחת כגון שחט סימן אחר לעבודה זרה דאשכחן ליה הכשר גבי חטאת העוף בפנים: שבר מקל לפניך. לשם עבודה זרה דדמי לשחיטה ששבור מפרקתה וכגון דדרכה לעבודה במקל כדאמרין במס' עבודה זרה ב'פ' ר' שמעאל (דף נא). עבודה זרה שעובדין אותה במקל שבר מקל לפניך חייב: אחת שהיא הנה. פעמים שהוא חייב על עבודה אחת חטאות הרבה כגון שעבד עבודות הרבה: בודון עבודה זרה ושגגת עבודות. יודע שעבודתה זרה אסורה בזבוח אבל כסבור שמותר לקטר ולנסך ולהשתחוה: האי שגגת עבודה זרה היכי דמי. כלומר היכי מתוקם קרא בעבודה זרה הא לא משכחת לה שגגת עבודה זרה בודון עבודות הלכך לא נפקא לן בעבודה זרה חלוק מלאכות מהכא: אלא מאהבה ומיראה. יודע שאסורה עבודה זרה בעבודות הללו אבל שגג בכך כסבור שאין עבודה זרה בתורה מאהבה ומיראת אדם והוי כשגגת עבודה זרה וזון עבודות דמחייב מזה: אלא באומר מותר. כסבור אין עבודה זרה בתורה ונהי דלא הוי שגגת עבודה זרה וזון עבודות אלא שגגת זה וזה מיהו קרא דקאמר הנה שהיא אחת בחכי מוקים לה: דבעא מיניה רבא מרב נחמן. במסכת שבת פרק כלל גדול (דף עז:): להני קראי. האי אחת והאי הנה: ואילו בעבודה זרה תניא (תנן). לעיל ושון רבי וחכמים שכוון משיח בשעירה ביחיד: ותו לא מדי. ליכא לשנויי מדי הלכך לא נפקא לן חלוק מלאכות בעבודה זרה מהכא אלא מהשתחוהא כאתקפתא דרב יוסף והא דרבי זכאי דפטר לה בחדא נפקא (לקמן דף סג.) מלא תעבדם הכתוב עשאו עבודה אחת:

זה זה בידו. פי' דלא ידע לשבת בשום מלאכה כדמוכח בפ' כלל גדול (שבת דף ע' ושם) דמייתי עלה מתני' ארבעים מלאכות חסר אחת ואי' יוחנן שאם עשה כולם בהעלם אחד כו' ולא דמי לשבת עיקר שבת דתנן התם אינו חייב אלא אחת דשבת לגמרי כגון תינוק שנשבה לבין הגוים אבל הכא כי מדכרו ליה מדכר וא"ת מאי קאמר הכא

תפשוט דילמא הכא דאינו חייב אלא אחד דשבת

לגמרי כגון תינוק שנשבה לבין הגוים ויש לומר

דח"מ לשוני הכי ובפ"ק דבריתות (דף ג) משני

רב פפא משכחת לה בתינוק שנשבה לבין הנכרים

אי נמי דטעו בדאי קרא (שמות ב) אלהי כסף

ואלהי זהב אסירי דמיני אחרינא לא וה"נ הזה

מצי לאוקמי במגפה לעבודה וזה שדרכה בגיפוף

והוא סבור שאין דרכה בכך אלא כיון דלא קאי

הכי לא חשש לדקדק: **הא** לא קשיא תיפשוט.

בפרק כלל גדול (שבת דף ע' ושם) אחר ליה רב

נחמן לרבא האי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא

אחת ותימה דבפרק ב' דשבועות (דף יט. ושם)

לענין טומאה ובפ"ג (דף כו.) לענין שבועה בעי

כה"ג וקא פשיט רב נחמן לחומרא והכא לקולא

ו"ל הכא שאני דשבת עיקר המצוה:

רישא בעבודה וזה וסיפא בשאר מצות. תימה

הא איכא לאוקמי כולה בשאר מצות

ומאי משא"כ בשאר מצות כגון שחט וזרק בחורץ

דאינו חייב אלא אחת כדאמר אביי בפרק אחד

דיני ממונות (לעיל דף לד.) ולרבי אבהו דפליג

עליה משכחת ליה לר' ישמעאל בשחט וזרק

ולר' עקיבא העלמה וזרק שגג בלא מתכוין כגון

שהיה צריך לשחוט בהמה של חולין ונתכוין

לשחטה ונמצאת אחרת והיא של קדשים וכנגדו

בשבת שהיה צריך לחתוך תלוש ומתכוין לחתוך

אותו ונמצא שהוא מחובר פטור דמלאכת

מחשבת אסרה תורה ו"ל דלא מ"ל הכי דמשמע

דפטור בשבת לפי ששגג אידי דנקט רישא וכה"ג

אפילו צריך למחבר ונתכוין לחותכו ונמצא

מחובר אחר פטור דאין זה מלאכת מחשבת מידו

קשה לוקמה בשאר מצות כמו גורבך לזכור

ולבהמה דאמר לעיל (דף נד:) דאינו חייב אלא

אחת ו"ל דעבודה וזה שייך לקרות שאר מצות

ששקולה כנגד כל המצות אבל רביעה לא אע"ג

דמוקמינן סיפא בחלבים אידי דנקט רישא שאר

מצות נקט סיפא שאר מצות וק"ק דמשמע דאי

הוה מתוקמה רישא בחלבים הוה ניחא:

להגביה את התלוש וחתך את המחבר. פי'ה

דכתיב אשר חטא בה כדדרשין

בפרק ספכ אבל (כריתות דף טז.) פרט למתעסק

וקשה למה ליה לשמואל במתעסק בשבת טעמא

דמלאכת מחשבת ת"ל מבה ו"ל דה"ק בשבת

פטור אף על פי שנחנה משום מלאכת מחשבת

וע"ל מתעסק דפטור הכתוב מבה התם היינו

כדמפרש התם לרבא משכחת לה כגון שנחכוין

לחתוך את התלוש וחתך את המחבר דהיינו

ונמצא שהוא מחובר דנעשית מחשבתו דאי

מחבר אחר אפילו היכא דנתכוין למחבר פטור דומיא

התם בהדיא פירקא (דף כ.) ולאביי משכחת לה כגון דנתכוין להגביה את התלוש וחתך את

המחבר כלומר ונמצא שהוא מחובר דכל כה"ג מלאכת מחשבת היא ולא מיפטר אלא מבה

אבל מתעסק דשמואל דפטור משום מלאכת מחשבת היינו במתכוין לחתוך מחובר זה וחתך

מחבר אחר דלא נעשית מחשבתו והא דקאמר התם אהא דמוקי אשר חטא בה פרט למתעסק

מתעסק דמאי אי דחלבים ועריות חייב שכן נהנה אלא דשבת פטור דאמר שמואל המתעסק

וכו' משמע דשמואל איירי כהאי גוונא במתעסק לא מייחי' שמואל אלא משום חלבים

ועריות דלא מיתוקם ביה קרא:

הכי תנא קמיה, חומר בשבת משאר מצות, חומר בשאר

מצות מבישבת. חומר בשבת, שהשבת, עשה שמים

בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת, מה שאין כן

בשאר מצות. חומר בשאר מצות, שבשאר מצות, שגג

בלא מתכוין, חייב, מה שאין כן בשבת. אמר מר, חומר

בשבת, שהשבת עשה שמים. היכי דמי, אילימא דעבד

קצירה וטחינה, דכוותה גבי שאר מצות, דאכל חלב ודם.

הכא תרתי מיחייב, והכא תרתי מיחייב. אלא, גבי שאר

מצות דאינו חייב אלא אחת, היכי דמי דאכל חלב וחלב,

דכוותה גבי שבת דעבד קצירה וקצירה. הכא חדא

מיחייב, והכא חדא מיחייב, והיינו דאמר ליה פ"ק תני

לרביא'. מאי קושיא, דילמא לעולם אימא לך דעבד קצירה

וטחינה, מה שאין כן בשאר מצות, אהאן לעבודת פוכבים

בדרבי אמי, דאמר רבי אמי, ויבם וקטר וניסך בהעלם

אחד, אינו חייב אלא אחת. לא מיתוקמא ליה בפעבודת

פוכבים, דקתני סיפא, חומר בשאר מצות שבשאר מצות

שגג בלא מתכוין חייב. שוגג בלא מתכוין בפעבודת

פוכבים, היכי דמי. אי דקסבר בית הפנסת הוא, והשתתהו

לו, הרי לבו לשמים. אלא, דחזא אנדרטא וסגיד ליה, אי

קבליה עליה פאלוה, מויד הוא. ואי לא קבליה עליה, לא

כלום היא. אלא, מאהבה ומיראה. הניחא לאביי דאמר

חייב, אלא לרבא דאמר פטור, מאי איכא למימר. אלא,

באומר מותר, מה שאין כן בשבת, דפטור לגמרי. עד כאן

לא בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה, אלא אי

לחייבי חדא, אי לחייבי תרתי. פטור לגמרי, ליכא למאן

דאמר. מאי קושיא, דילמא לעולם אימא לך, רישא

בפעבודת פוכבים וסיפא בשאר מצות, ושגג בלא מתכוין,

דקסבר רוק הוא ובלעו, מה שאין כן בשבת דפטור,

שנתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחבר, פטור,

וכדרב נחמן אמר שמואל, דאמר, המתעסק בחלבים

ובעריות חייב, שכן נהנה. המתעסק בשבת פטור, מלאכת

מחשבת אסרה תורה. רבי יוחנן למעמיה, דלא מוקים

מתנית, רישא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא. דאמר רבי

יוחנן, מאן דמתרגם לי חבית אליכא דחד תנא,

מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא. גופא,

אמר

דמקומה הוא אלא אפילו לא ייחד דלאו מקומה הוא לא בעיא דעת בעלים סיפא

אתאן לר"ע אי ר"ע מאי איריא ייחדו אפילו לא ייחדו נמי לא מבטיא קאמר לא

מבטיא לא ייחדו דלאו מקומה הוא אלא אפילו ייחדו נמי דמקומה הוא בעינן דעת

בעלים רישא ר"י וסיפא ר"ע ואילו הוה בעי לאוקמא רישא בשנהיגה במקומה

הראשון וסיפא בשנהיגה במקום שאינה מקומה כדמוקי לה אמוראי התם ה"מ

לאוקמיה כולה כר' ישמעאל ואר"י מאן דמתרגם וכו' דלא הוה בעי לאוקמיה

רישא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא: פסותא. מרחץ

ממו מסוחותה וירחץ מתרגמינן

(וחסדיו)

ה"נ

אמר

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

ה"נ

זרה, קשה, הרי אין בכך חיוב כלל, כיון שסבר שבית הכנסת הוא, ודאי כונת לבו בהשתחוותו לשמים, דהיינו למי ששיכן שמו על בית הכנסת, ואין כאן עבירה כלל אף לא בשוגג. אלא תפרש שמדובר דחזא אנדרמא – שראה צלם בדמות המלך שרגילים לעשותו כדי שכל הרואהו ישתחוה לכבוד המלך, ויכניד ליה – והשתחוה לו, ולא ידע שצלם זה עשאוהו לעבודה זרה ועובדים אותו בכך, ונמצא שעבד לעבודה זרה בלא שהתכוין לכך. הרי אף באופן זה יש לברר, אי קבליה עליה – אם מדובר שקיבלו עליו באלוה ובכך עבד לו, הרי מניד הוא ולא שוגג, ואי לא קבליה עליה – ואם לא קיבלו עליו באלוה, אלא התכוין להשתחוות לכבוד המלך, הרי לא בלום היא – אין שום איסור במעשהו זה, שהרי לא עבדו כלל אלא רק השתחוה לכבוד המלך. אלא תפרש שמדובר שהשתחוה לו אף שידע שעשאוהו לעבודה זרה, אך לא לשם אלוהות אלא מאהבה ומיראה של אדם שצוהו לעשות כן, ושגג בכך שסבר שהדבר מותר. הניחא לאבני דאמר (לעיל סא) שהעובד מאהבה ומיראה חייב, כיון שהיה עבודה גמורה, ונמצא שעבד עבודה זרה בלא שהתכוין לכך, אלא לרבה דאמר שהעובד מאהבה ומיראה פטור, מאי איכא למימר – כיצד נבאר דברי הברייתא ששגג בלא מתכוין בשאר מצוות דהיינו בעבודה זרה, חייב. אלא תרצה לפרש שמדובר באומר מותר – שטעה וסבר שמותר להשתחוות לעבודה זרה ואין איסור על כך בתורה כלל, ולכן אף אם עבד לה באותו זמן כמה עבודות, חייב חטאת אחת על כולם, ואם כן נמצא שאף מה שאמרו בברייתא מה שאין בן בשבת, הכוונה שנעלם ממנו איסור שבת לגמרי ועשה כמה מלאכות, ובאופן זה הדין הוא דפטור לגמרי. אי אפשר לפרש כן, שהרי יקשה על כך, עד כאן לא פקע מיניה – לא שאל רבא מרב נחמן מה הדין כשעשה כמה מלאכות בשבת בהעלם זה וזה – שנעלם ממנו גם איסור שבת, וגם לא ידע שהמלאכות שעשה אסורות, אלא אי לחייב חטא – אם לחייב חטאת אחת, אי לחייב תרתי – או לחייב בשתי חטאות, אולם לומר שפטור לגמרי משום שסבר שמותר לעשות מלאכות בשבת, ליכא למאן דאמר – אין מי שסובר כן, ומכל קושיות אלו מוכח שאין לפרש שישאר מצוות היינו עבודה זרה, ואם כן חזרה קושית הגמרא הראשונה על הברייתא, כיצד יתכן אופן שבשבת יהיה חייב שתי חטאות ובשאר המצוות חטאת אחת. מוסיפה הגמרא לשאול: מאי קושיא – מה הוקשה לרבי יוחנן על ברייתא זו, דלקא לעולם אימא לך – שמא אומר לך שהאמור ברשא של הברייתא שהמורה שבת משאר מצוות, מדובר בעבודת פוכבים כפי שתירצו לעיל, כלומר, 'שאר מצוות' היינו עבודת כוכבים, שבה על שני עבודות אין חייבים אלא חטאת אחת, והמבואר בסיפא שחמורות שאר המצוות משבת מדובר בשאר המצוות פשוטו דהיינו כגון איסור חלב, ומה שחייבו באיסור חלב על שגג בלא מתכוין היינו באופן דקפכר רוק הוא ובלעו – שהיה לפני חלב מומס וסבר שהוא רוק ובלעו, שלא התכוין לאכילה כלל, ומכל מקום חייב חטאת כיון שנהנה מן החלב, ועל הנאה זו שנעשתה בשוגג מביא קרבן, ומה שאמרו בברייתא מה שאין בן בשבת דפטור באופן זה, היינו כשהיה לפניו עשב מחובר וסבר שהוא תלוש, שנתכוין להנביח את התלוש וחתך את המחובר, שלא התכוין למעשה קצירה כלל אלא למעשה הגבהה שאין בה איסור כלל, דווקא באופן זה פטור, כיון שרק התעסק בדבר ולא התכוין כלל למעשה העבירה, וכדרך נחמן אמר שמואל, דאמר המתעסק בפחלים ובעריות – באיסורי חלב ובאיסורי ערוה, כלומר, אם בשעה שאכל חלב או בא על הערוה היה מתעסק בדבר אחר, ולא התכוין כלל לעשות את המעשה האסור, חייב, שכן בפועל נהנה ממעשה העבירה, ולכן נחשב שהתכוין לעשותה, אך המתעסק בדבר בשבת ונמצא שעשה בו מלאכה האסורה שלא במתכוין, פטור, כיון שרק מלאכת מחשבת אסרה תורה בשבת, דהיינו שחשב והתכוין לעשות את המלאכה, אך המתעסק לא חשב לעשות את המלאכה. ונמצא שבין הרישא ובין הסיפא של ברייתא דרבי זכאי מיושבת ולא קשה עליה כלום.

הכי תנא קמיה – כך שנה רבי זכאי בברייתא לפני רבי יוחנן, יש חומר בשבת משאר מצוות, ויש חומר בשאר מצוות מבשבת, החומר בשבת משאר המצוות הוא, שבאיסורי השבת אם עשה שתיים – שתי מלאכות בהעלם אחד – בשכחה אחת, כלומר, בשעת עשיית שתייהן סבר שהן מותרות, חייב חטאת על כל אחת ואחת, מה שאין בן בשאר מצוות, שבהן אם עשה שני איסורים בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. החומר בשאר מצוות מאיסורי שבת הוא, שבשאר המצוות אם שגג בלא מתכוין, כלומר, התכוין לעשות דבר אחר ועלה בידו מעשה עבירה, חייב חטאת, מה שאין בן בשבת, אם התכוין למלאכה זו ועלתה בידו מלאכה אחרת האסורה בשבת, פטור. הגמרא מבררת כוונת הברייתא ומבארת את קושיית רבי יוחנן עליה: אמר ר' – הובא בברייתא, חומר בשבת מבשאר המצוות, שבאיסורי השבת עשה שתיים כו' בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. מבררת הגמרא: חייב דמי – במה מדובר, אילימא – אם נפרש שגבי שבת מדובר דעבד – שעשה קצירה ומחניה בשבת בהעלם אחד, וכיון שהן מלאכות חלוקות זו מזו חייב שתיים, נמצא דקנותה – שבעין זה יש לפרש גבי שאר מצוות, שעשה שתיים היינו כגון ואכל כזית חלב ורביעית דם שהם איסורים חלוקים בהעלם אחד, ואם כן יקשה, שבאופן זה אין חלוק בין שבת לשאר מצוות, שהרי גם הכא – בשבת תרתי מיחייב – חייב שתיים, והכא – וגם בשאר מצוות תרתי מיחייב – חייב שתיים, שהרי אלו שני איסורים נפרדים, ואינו יכול להפטור בחטאת אחת. אלא ודאי תצטרך לפרש, שהדין האמור גבי שאר מצוות דאינו חייב אלא אחת חייב דמי – במה מדובר, דאכל כזית חלב ביום אחד וחזר ואכל כזית חלב ביום שלאחריו, ובין אכילה לאכילה לא נודע לו שיש בכך איסור, שכן שעשה רק שם אחד של איסור בהעלם אחד, אינו חייב אלא אחת, ואם כן נמצא דקנותה – שבעין זה גבי שבת לא מדובר כשעשה קצירה וטחינה, שהרי שתי מלאכות נפרדות הן, וכשני איסורים שונים, אלא דעבד – שעשה קצירה וקצירה, כלומר קצר שתי פעמים בהעלם אחד, אך גם אופן זה לא יתיישב, כיון שבכך אין חלוק בין שבת לשאר מצוות, שהרי גם הכא – בשאר מצוות חזא מיחייב – חייב רק חטאת אחת, וגם הכא – גבי איסורי שבת חזא מיחייב – חייב רק חטאת אחת, שהרי עשה מלאכה אחת. ואם כן לא נמצא חומר באיסורי שבת משאר המצוות באופן שעשה שתיים בהעלם אחד. והיינו דאמר ליה – ובוהו מבואר מה שאמר רבי יוחנן לרבי זכאי 'פוק תני לרבא' – צא ושנה ברייתא זו מחוץ לבית המדרש, כיון שטעות היא, שהחומרא האמורה ברישא שלה אין במה להעמידה. שואלת הגמרא: מאי קושיא – מה הוקשה לרבי יוחנן על ברייתא דרבי זכאי, דילמא לעולם אימא לך שאכן הברייתא מדברת גבי איסורי שבת, באופן דעבד – שעשה קצירה ומחניה בהעלם אחד, וכיון שהן שתי מלאכות חייב שתיים, ומה שאמרה מה שאין בן בשאר מצוות, אהא – באה ללמד לעבודת פוכבים השקולה כנגד כל המצוות (הוריות ח). שאם עבד לה בשתי עבודות נפרדות, אף שהן כשני שמות נפרדים של איסור אינו חייב אלא אחת. פשיטו דרבי אמר, דאמר רבי אמר, יבא וקיימר וניסך לעבודה זרה בהעלם אחד, שלא נודע לו בינתיים שאסורות אינו חייב אלא אחת, כיון שכל עבודות אלו נאסרו בלא אחד (שמות כ ה) 'אלא תעבד', ונחשבות מחמת כן לשם עבודה אחת. משיבה הגמרא: לא מיתוקמא ליה – אין להעמיד שהאמור בברייתא זו לגבי שאר מצוות הכוונה בעבודת פוכבים, כיון דתני – ששנינו בסיפא של הברייתא, חומר בשאר מצוות מאיסורי שבת, שבשאר מצוות אם שגג בלא מתכוין חייב, מה שאין כן באיסורי שבת אם לא התכוין למלאכה שעשה פטור. ואם 'שאר מצוות' הכוונה לעבודה זרה, יקשה על כך, שגג בלא מתכוין בעבודת פוכבים חייב דמי – כיצד יתכן אופן שעבד לעבודה זרה בלא שהתכוין לעבודה וחייב על כך. אי דקפכר – אם מדובר שראה בית עבודה זרה וסבר שפית הנקבת הוא, ולכן השתחוה לו, שהו שוגג בלא מתכוין שהרי התכוין להשתחוות לבית הכנסת ולא לעבודה

אמר רבי אמי, זיבית וקושר וניספת לעבודה זרה בהעלם אחר –
בשגגה אחת, שלא ידע שאסור לעשותם לעבודה זרה, אינו חייב
אלא חטאת אחת. אמר אביי, מאי טעמא דרבי אמי שחייב על
כולן רק חטאת אחת, דאמר קרא גבי איסור עבודה זרה (שמות כ ה)
ולא תעבדום, וכיון שייתר הכתוב פסוק זה וכלל בו את כל
העבודות, הרי עשאן פולן כעבודה אחת, ולכן חייב על כולן רק
חטאת אחת.

מקשה הגמרא סתירה בדברי אביי: ממה שביאר אביי טעמו של רבי
אמי שחייב על כולן רק חטאת אחת, משמע שסבר כמותו. וזמי אמר
אביי הכי – וכי יתכן שאביי אמר כך, והאמר אביי, שלש
השתחויות נאמרו בעבודת פולכים, אחת בדיברות הראשונות 'לא
תשתחוה להם ולא תעבדם' (שמות כ ה), השניה בפסוק (שמות כג כד) 'לא
תשתחוה לאלהיהם', והשלישית בפסוק (שמות לד יד) 'כי לא תשתחוה
לאל אחר', לפה נאמרו, אחת באה לאסור השתחואה בדרך –
כשדרך אותה עבודה זרה בכך, ואחת לאסור השתחואה שלא
בדרך – כשאין דרכה של אותה עבודה זרה בכך, ואחת לחלק –
ללמד שכשם שחלוקה ההשתחואה משאר העבודות לגבי חיוב
חטאת, שאם השתחוה ועבד עבודה אחרת בהעלם אחד חייב שתיים,
כך בכל שאר העבודות אם עשה כמה מהם בהעלם אחד, חייב על
כל אחת ואחת. ומבואר שאביי סובר שחייב חטאת על כל עבודה
בפני עצמה, וכיצד יתכן שאמר כרבי אמי שחייב על כולן רק אחת.
מתרצת הגמרא: מה שדרש אביי מ'לא תעבדם' שאם עשה כמה
עבודות בהעלם אחד חייב רק אחת, לדרביו דרבי אמי קאמר –
לפרש טעמו של רבי אמי אמר זאת, וליה לא כביקרא ליה – אך הוא
עצמו אינו סובר כך, אלא סובר שחייבים על כל אחת ואחת.

הגמרא דנה בדברי אביי בענין שלש השתחויות: גופא, אמר אביי,
שלש השתחויות נאמרו בעבודת פולכים, לפה נאמרו, אחת
לאסור השתחואה בדרך, ואחת לאסור השתחואה שלא בדרך,
ואחת לחלק את העבודות לגבי חיוב חטאת, שאם עשה כולן
בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת.
שואלת הגמרא: מדוע נצרך פסוק מיוחד לאסור השתחואה בדרך,
הרי הפסוק (דברים יב ז) 'איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם
ואעשה כן גם אני' נפקא – למדים זאת, שהרי משמעות פסוק זה
שכל עבודה זרה שדרך הגוים לעבדה אסור לעשותה, ואף
השתחואה כדרכה הרי היא בכלל איסור זה.

מבאר הגמרא באופן אחר: אכן אין צריך פסוק לאיסור השתחואה
כדרכה, אלא כוונת אביי, שהשתחואה אחת נאמרה לאוסרה באופן
שהיא בדרך, ושלא בדרך, כלומר, כשמשתחוה לעבודה זרה
שאינן דרכה בהשתחואה, אלא דרכה בעבודה הדומה להשתחואה,
כגון מגפף ומגשק וכדומה, שכולן עבודות בדרך כבוד, והשתחואה
אחת באה לאסור השתחואה שלא בדרך, כלל, דהיינו שרגילים
לעבודה דרך בויה, כגון פעור שעבודתו בהוצאת רעי, או מרקוליס
שעבודתה בזריקת אבנים, והוא עובדה בהשתחואה דרך כבוד ואינה
דרכה כלל, שאף בכך אסור, והשתחואה אחת נאמרה לחלק
כמבואר לעיל.

שינוי במשנה: גבי אופני העבודות לעבודה זרה שחייבים עליהם
סקילה, המקבלו עליו פאלות, האומר לו 'אלי אתה', הגמרא
מביאה את דברי רב בענין זה, ודנה בהם: אמר רב נחמן אמר רבה
בר אבהו אמר רב, כיון שאמר לו – לעבודה זרה 'אלי אתה', חייב.
מבררת הגמרא: למאי – לאיזה ענין אמר רב שחייב, אי לקבלא –
אם לענין שהעושה כן במזיד חייב מיתה, הלא מתניתין היא –
משנתנו כבר אמרה זאת בפירוש שהאומר 'אלי אתה' חייב מיתה.
אלא צריך לפרש, שדינו של רב נאמר לענין קרבן, שהאומר 'אלי
אתה' בשוגג חייב קרבן חטאת.

מקשה הגמרא: כיון שרב אמר זאת בסתם משמע שלפי כל השיטות
הדין כן, וכי ניתן לומר זאת מפילו לרבנן הסוברים גבי מגדף את ה'
שעקימת שפתיו בשעת הדיבור אינה נחשבת למעשה המחייב בקרבן
כפי שיבואר, והתניא – הלא שינוי בברייתא, גבי עובד עבודה זרה
שאינו חייב קרבן אלא על דבר שיש בו מעשה, כגון זיבית וקושר

וניסוף והשתחוה לעבודה זרה, כיון שנאמר גבי חיוב חטאת (ויקרא
ד כב) 'ועשה אחת מקל מצות ה' אלהיו', בלשון עשיה. ואמר ריש
לקיש, מאן תנא – מי הוא התנא ששנה בברייתא זו שחייבים אף על
השתחוה לעבודה זרה, רבי עקיבא היא, דאמר (ברכות יז) גבי מגדף
את ה' לא בעינן מעשה – אין צריכים שיעשה מעשה גמור כדי
להתחייב בקרבן, אלא די בעקימת שפתים שהיא מעשה מועט כדי
להתחייב, וכל שכן כאן שכפית קומתו בהשתחואה ושהיא מעשה
גדול יותר! תחייבו בקרבן אף שאינה מעשה גמור. ומדייקת מכך
הגמרא, מכלל – מתוך כך יוצא, דרבנן החולקים על רבי עקיבא (שם
ב), ופוטרים את המגדף מקרבן מפני שאין בו מעשה, סברי בעינן
מעשה – סוברים שצריך מעשה גמור כדי לחייבו בקרבן, ולכך גם גבי
עבודה זרה כפיפת קומה אינה נחשבת מעשה, ואין לחייב את
המשתחוה בקרבן. ואם כן קשה על רב, מדוע אמר בסתם שהאומר
לעבודה זרה 'אלי אתה' חייב בקרבן, הרי לדעת חכמים עקימת
שפתיו אינו מעשה גמור ואין חייבים על כך.

מתרצת הגמרא: כי קאמר רב נמי – גם כאשר אמר רב שהאומר
לעבודה זרה 'אלי אתה' חייב בקרבן, לשיטת רבי עקיבא קאמר
זאת, שרבי עקיבא אכן סבר שאמירה נחשבת למעשה שחייבים עליו
קרבן, אך לשיטת חכמים אף רב מודה שאינו חייב בקרבן.
שואלת הגמרא: אם רב אמר זאת רק לשיטת רבי עקיבא, הרי
פשיטא – הדבר פשוט הוא ואין בכך חידוש, שהרי האומר 'אלי
אתה' היינו ממש כמגדף, שבשניהם יש מעשה של עקימת שפתים,
וכיון שחייב על מגדף, פשוט שחייב גם על האומר לעבודה זרה 'אלי
אתה', ומדוע הוצרך רב לחדש זאת.

מתרצת הגמרא: הוצרך רב לחדש שחייב אף באומר 'אלי אתה' לפי
רבי עקיבא, שכן מהו דתימא – שמא תאמר שעד פאן לא מחייב
רבי עקיבא קרבן, אלא רק כמגדף, דכתיב ביה חיוב פרת במזיד
(במזיד טו ל) בסמוך למה שנאמר חיוב קרבן בשוגג (שם טו כז), ולכן ניתן
לומר שבשמיטת הכתוב לאו שאין מעשה מקרבן לא מיעט את
המגדף, וחייב קרבן אף שאין בו מעשה, אכל חבא – כאן בעבודה
זרה דלא כתיב ביה חיוב פרת במזיד בסמוך למקום שנאמר בו חיוב
קרבן, אימא לא – תאמר שלא יהיה חייב קרבן בשוגג כשאין בו
מעשה כגון באומר לו 'אלי אתה', לכן קא משמע לן רב שאין הדבר
כן, ובאמירת 'אלי אתה' לעבודה זרה חייבים קרבן, משום דאתקוש'
אתקוש' – שאמירת 'אלי אתה' הוקשה לזביחה, דכתיב בחטא
ישראל בעגל (שמות לב ח) 'וישתחו לו ויזבחו לו ויאמרו וגו' אלה
אלהינו וישראל, ונסמכה אמירתם לזביחתם, להקיש שני מעשים אלו
וללמד, שכשם שעל זביחה בשוגג חייב חטאת, כך גם על אמירה
בשוגג חייב חטאת, ואף שאין בה כרת במזיד כזביחה.

הגמרא מביאה דרשה על המשך הפסוק האמור: אמר רבי יוחנן,
נאמר בפסוק (שם) על ישראל עשו להם עגל מסכה וישתחו לו ויזבחו
לו ויאמרו אלה אלהינו ישראל אשר העלוף מארץ מצרים, ואמללא
אות וי'ו' שב'העלוף', שהפכה את דבריהם ללשון רבים, ובכך מוכח
שלא כפרו לגמרי בה', אלא

שתפו וקיבלו עליהם אלוהותו ואלהים אחרים יחד, נתחייבו
רשעיהם של ישראל שחטאו בעגל בלייה, כיון שאלמלא הו'יו היו
אומרים על העגל 'העלך' בלשון יחיד, ואז היו כופרים לגמרי.
מבאר הגמרא: פתגא – מה שאמר רבי יוחנן שמחמת השיתוף לא
נתחייבו ישראל כליה, שנוי במחלוקת תנאים. ששינוי בברייתא,
אחרים אומרים, אמללא האות וי'ו' שב'העלוף' המוכיחה שעבדו
לה' בשיתוף ולא כפרו בו לגמרי, נתחייבו רשעיהם של ישראל
שחטאו בעגל בלייה. אמר לו רבי שמעון בן יוחאי, והלא כל
המשתף בקבלת אלוהות שם שמים ודבר אחר יחד נעקר מן
העולם, שנאמר (שמות כב ט) 'זבח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו',
ואם כן אף לדברך ששיתפו שם שמים ודבר אחר ראויים היו
להתחייב כליה. אלא צריך לפרש באופן אחר, מה תלמוד לומר
'אשר העלוף' בלשון רבים, שאיזו אלוהות הרבה – שרצו וקיבלו
עליהם גם אלהים אחרים, ולא רק את העגל. ונמצא שרבי יוחנן סבר
ודרש אחרים.

ה"ג א"ר אמי זיבה וקיסר וניסך בהעלם אחד וכו'. ול"ג והשתחוה דהשתחוה לאו בכלל שאר עבודות היא דעל כרחק לית ליה לר' אמי השתחוה לחלק יצאה מדקאמר אינו חייב אלא אחת: מ"ט דר' אמי. דלית ליה השתחוה לחלק יצאה: לא תעבדם. כללן כולן כאחד ולא תעבדם יתירי כתיבי ודרשינן חד מינייהו לחכי: מי אמר אבי.

כרבי אמי דאינו חייב אלא אחת: שלש השתחויות לא תשתחוה להם דעשרת הדברות (שמות כ) כי לא תשתחוה לאל אחר (שם לד') לא תשתחוה לאלהים (שם כג) והשתחוה דברות אחרונות לא חשיב דאהדורי קא מהדר ליה משה ישראל מה שמעו בסיני: אחת לכדרכה וכו'. דאי כתיב חדא הוה אמינא לא אסר אלא בעבודת זרה דדרך עבודתה בהשתחוה: לרבינו דר' אמי קאמר. אביי לך דרשה דלא תעבדם אבל אביי לא ס"ל מוקים לה ללאו יתירי ור' אמי מוקי לך השתחוה לומר ללאו יצאה: לכדרכה ושלא כדרכה. שהשתחוה היא לך עבודה זרה כדרכה ושלא כדרכה כגון שדרכה לעבוד דרך כבוד ולא בהשתחוה ואי כתיב חד לא הוה מרבינן אלא כי האי גונא אבל משתחוה לפעור לא כתב רחמנא השתחוה יתירא שניה לשלא כדרכה כגון פעור ומקולס שעבודתה בביון והא דא"ר אלעזר לעיל (דף סא.) זובח למקולס חייב מלא ויבחו ואע"ג דחד קרא יתירא הוא דאיכא ולא מוקים לה בובח "מקטר" דעבודתו דרך כבוד דסבר כיון דגלי בהשתחוה ק"ו בוביח מיהו כולה מילתא לא ילפינן מהשתחוה דא"כ הוה מרבינן כל עבודות כבוד אע"ג דלאו עבודת פנים לכך יצאה זביחא לומר שלא חיבה אלא עבודות פנים: כיון דאמר אלי אתה חייב. אע"ג דלא פלח: לקרבן. אם שגג. ואפילו לרבנן. בתמידי דפליגי רבנן בכריתות (דף ז.) במגדף עליה דרבי עקיבא דאמרי מגדף אינו מביא קרבן דבעין מעשה: והתניא אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה. דרבי טחאט כתיב (ויקרא ד) ועשה אחת מכל מצות ה': ר' עקיבא היא דאמר רבא בעין מעשה גמור. דמגדף מחייב משום מעשה וזוטא דעקמות שפתיו הוה מעשה והכא נמי כפיפת קומתו היא מעשה והאי דקתני אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה לאפוקי הרהורא דלא מחייב עלה: מגדף. במכר את השם: אתקוש' אתקוש. אלי אתה בוביח דכתיב ושתחוה לו ויבחו לו ויאמרו אלה אליהו ישראל: אלמלא וי"ו שבעקלוק. דהא לא כפרו בהקב"ה לגמרי שהרי שתפוהו בדבר אחר: שאיוו לאלוהות הריב. אף לאלוהות אחרים וקבלו עליהם: אבל המגפה וכו' עובר בלא תעשה. ואל תלכו אחר אלהים אחרים (ירמיה כה) אי נמי אל תפנו אל האלילים (ויקרא יט) ובגן שאין דרכן בכך. חנוך בשמו. ושם אלהים אחרים לא תוכיח: המקיים. הנשבע דמתרגמינן קיים: לאו שבעללות. דכולהו משתמע בחד קרא: ועדיין הרים במזיק. הקרבנות שאין מכריין את האבלים ברחבה כדרך שמכריין את האבלים בסעודה ראשונה משל אחרים כדאמרינן במעור קטן (דף כה:) על הרים. על הנרצח ומסבא מוקמינן לה אהרונג בית דין שנהרגין על עונש שלא ינהגו בהם כבוד משום כפרה: לכן סורר ומורה. דלא ענש אלא א"כ הוזהר והיכן הוזהר לא תאכלו על הדם לא תאכלו וכו' אכילה שתהרגוהו עליה: לאו שבעללות. דכל הני משמע מיניה:

לומר

אמר ר' אמי זיבה וקיסר וניסך. פירש הקונטרס דלא גרסינן והשתחוה דלאו עבודה היא ולפיכך בהך דר' זכאי לעיל נמי ל"ג ליה וקשה אמאי א"ל פוק חני לברא אפילו ר' נתן דאמר התם לחלק הכא מודה ללאו יצאת כדמפרש אביי טעמא הכא מדכתיב לא תעבדם מיהו אפשר הא דאמר ליה פוק חני לברא משום דלא דריש ליה לא תעבדם ולרב שמואל בר יהודה דכתיב תנא קמיה אוקימנא קמייא דרב זכאי מלא תעבדם כר' אמי ולר' נראה דרגס דרב זכאי והשתחוה ובר' אמי ל"ג דקסבר ר' אמי דלחלק על עצמה יצאת דלא תעבדם אשאר עבודות קאי דכתיב לא תשתחוה להם ולא תעבדם והא דפריך הא אמר אביי שלש השתחויות למיל דלחלק על עצמה לא קאמר מדקאמר לחלק על כל אחת משמע אבל לר' זכאי דתנא השתחוה ע"כ ללאו יצאת ס"ל מולא מחייב שתיס ואי עבדה באפי נפשה לא מחייב כלל כיון דללאו יצאת ולא חני ליה בהדי אחריני אלא לאשמועי' היא גופה דללאו יצאה ואמר ליה ר' יוחנן פוק חני לברא דלחלק יצאה אפי' כל אחת ואחת כיון דלא דרשה לא תעבדם מוס"ל השתחוה ללאו יצאה:

אמר רבי אמי, זיבה וקיסר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת. אמר אביי, מאי טעמא דרבי אמי, אמר קרא 'לא תעבדם', תכתוב עשאן פולן עבדה אחת. ומי אמר אביי הכי, והאמר אביי, 'שלש השתחויות בעבודת פוכבים, למה. אחת לכדרכה, ואחת שלא כדרכה, ואחת לחלק. לרבינו דרבי אמי קאמר, וליה לא סבירא ליה. גופא, אמר אביי, 'שלש השתחויות בעבודת פוכבים, למה. אחת לכדרכה, ואחת שלא כדרכה, ואחת לחלק. לכדרכה, מ'איכה ועבדו הגוים האלה' נפקא. אלא, אחת כדרכה ושלא כדרכה, ואחת לשלא כדרכה, ואחת לחלק: המקבלו עליו באלוה, האומר לו 'אלי אתה': אמר רב נחמן, אמר רבה בר אבבה אמר רב, כיון שאמר לו 'אלי אתה', חייב. למאי, אי לקטלא, מתניתין היא. אלא לקרבן, ואפילו לרבנן. והתניא, אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה, כגון זיבה וקיסר וניסך והשתחוה. ואמר ריש לקיש, מאן תנא השתחוה, רבי עקיבא היא, דאמר לא בעינו מעשה. מפלל, דרבנן סברי בעינו מעשה. פי קאמר רב נמי, לרבי עקיבא קאמר. לרבי עקיבא, פשיטא, היינו מגדף. מהו דתימא, עד פאן לא מחייב רבי עקיבא קרבן, אלא במגדף דכתיב ביה פרת. אבל הכא דלא פתיב ביה פרת, אימא לא, קא משמע לן, דאתקושי אתקוש, דכתיב 'וישתחוה לו ויבחו לו ויאמרו' וגו'. אמר רבי יוחנן, אלמלא וי"ו שבעקלוק, נתחייבו רשעיהם של ישראל פלליה. פתנא, אחרים אומרים, אלמלא וי"ו שבעקלוק, נתחייבו רשעיהם של ישראל פלליה. אמר לו רבי שמעון בן יוחאי, והלא כל המשחף שם שמים ודבר אחר, נעקר מן העולם, שנאמר 'פלתו לה' לבדו'. אלא, מה תלמוד לומר 'אשר העלוק', שאיוו אלוהות הרבה: אבל המגפה והמנשק המקבד והמרבץ כו': פי אתא רב דימי, אמר רבי אלעזר, על פולס לוקה, חוץ מהגודר בשמו והמקיים בשמו. מאי שנא הגודר בשמו והמקיים בשמו, דלא לקי, משום דהוה ליה 'לאו שאין בו מעשה'. הגי נמי, לאו שבעללות הוא, ואין לוקין על לאו שבעללות, דתניא, מניין לאוכל מן הבהמה קודם שתצא נפשה, שהוא בלא תעשה, תלמוד לומר 'לא תאכלו על הדם'. דבר אחר, 'לא תאכלו על הדם' לא תאכלו בשר ועדיין דם בפזוק. רבי דוסא אומר, מניין שאין מכריין על הרוגי בית דין, תלמוד לומר 'לא תאכלו על הדם'. רבי עקיבא אומר, מנין למהדרין שהרגו את הנפש שאין מועמין פלוס כל אותו היום, תלמוד לומר 'לא תאכלו על הדם'. [רבי יוחנן אומר], אזהרה לבן סורר ומורה מנין, תלמוד לומר 'לא תאכלו על הדם'. ואמר רבי אבין בר חייה, ואיתימא רבי אבין בר פהנא, על פולס אינו לוקה, משום דהוה ליה 'לאו שבעללות'. אלא, פי אתא רבי, אמר רבי אלעזר, על פולן אינו לוקה, חוץ מן הגודר בשמו והמקיים בשמו. מאי שנא אהנה דלא לקי, דהוה ליה 'לאו שבעללות', הגי נמי 'לאו שאין בו מעשה' גינהו. ההוא, כרבי יהודה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. דתניא, 'לא תותירו כמנו עד בקר' בא תכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה,

לומר

שלא ידור בשמו ולא יקיים בשמו. אע"ג דהני ב' מלא ישמע נפקי ובסמוך נמי אמרין
דלא ישמע אזהרה למדיח אין זה לאו שבכללות דחדא מילתא היא שמשמיע שם
עבודה זרה וזה דלא נפקי כולו מלא תוכירו משום דאי לא כתיב אלא חד קרא הוה
מוקמינן ליה לנדר ומקיים א"נ משום עבודה זרה הכתובה בתורה דמותר להזכיר שמה
איצטרך ואפ"ה לנדר ולקיים אסור מיהו קשה
דלא ישמע הוי לאו שניתן לאזהרה מיתת ב"ד
ויל' דמשום הכי קאמר ד"א לאוקמי לא ישמע
אזהרה למדיח ומעיקרא לא פלגינהו בב' קראי
אלא לאסמוכינהו בעלמא דעיקר מילתא
דכולהו מלא תוכירו נפקא:
אסור לארס שיעשה שותפות. אמר ר' שמואל
כ"ש שבועה עצמה דאין לקבל הימנו
ר"ת אומר מותר לקבל הימנו השבועה קודם
שיפסיד כדאמר בפ"ק דמס' ע"ב (דף ה:) דמלוה
ע"פ נפרעין ממנו מפני שהוא כמצייל מידם ולא
חיישין דילמא אזיל ומודה ואע"ג דהתם ספק
והבא ודאי מ"מ בומן הזה כולן נשבעים בקדשים
שלהן ואין תופסין בהם אלוהות ואע"פ שמה
שמוכריין עמהם שיש וכוונתם לדבר אחר מ"מ
אין זה שם עבודה זרה גם דעתם לעשה שמים
ואע"פ שמשתפין שם שמים ודבר אחר לא
אשכחן דאסור לגרום לאחרים לשחף ולפני עור
ליבא דבני נח לא הוזהרו על כך.
מרקוליס

לומר שאין לוקין עליו, דברי רבי יהודה. רבי יעקב אומר,
לא מן השם הוא זה, אלא משום דהנה ליה לאו שאין
בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, מפלל
דברי יהודה סבר, לוקין עליו: הנזדר בשמו והמקיים
בשמו, הרי זה בלא תעשה. הנזדר בשמו והמקיים בשמו,
מנלן דתניא, 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו', שלא
יאמר אדם להכירו 'שמור לי בצד עבודת פוכבים
פלונית'. 'לא ישמע על פיד', שלא ידור בשמו ולא יקיים
בשמו, ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו ויקיימו בשמו.
דבר אחר לא ישמע על פיד, אזהרה למסית ולמדיח.
מסית, בהדיא כתיב ביה 'וכל ישראל ישמעו ויראו' וגו'.
אלא, אזהרה למדיח. ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו
ושקיימו בשמו, מסייעא ליה לאבוא דשמואל, דאמר
אבוא דשמואל, אסור לאדם שייעשה שותפות עם העובד
פוכבים, שפא יתחייב לו שבועה, ונשבע בעבודת
פוכבים שלו, והתורה אמרה לא ישמע על פיד. כי אתא עולא, בת קלנבו. אמר ליה רבא,
והיבא בת מר. אמר ליה, בקלנבו. אמר ליה, והכתיב 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו'. אמר
ליה, הכי אמר רבי יוחנן, כל עבודת פוכבים הפתובה בתורה, מותר להזכיר שמה. והא, היבא
פתיבא, דכתיב 'פרע כל קרם נבו'. ואי לא פתיבא, לא. מתיב רב משירשא, ראה אחת מרובה
פשלש, שהיא פמי'דיון' 'שליה', שהן שתי מבילות ושני ספוגין, הרי זה זב גמור. אמר רבינא,
גד' נמי מכתב פתיב, דכתיב 'הערכים לגד שלהן'. אמר רב נחמן, כל ליצנותא אסירא, חוץ
מליצנותא דעבודת פוכבים דשריא, דכתיב 'פרע כל קרם נבו' קרסו כרעו יחדו לא יכלו מלט
משא, וכתיב 'דברו לעגלות בית און יגורו שכן שמרון' כי אבל עליו עמו וכמרי עליו גילו על
פבדו, אל תקרי 'פבדו' אלא 'פבדו'. אמר רבי יצחק, מאי דכתיב 'עתה יוספו לחמא ויעשו
להם מסכה מפספס פתבונם עצבים' וגו'. מאי 'פתבונם עצבים', מלמד, שכל אחד ואחד עשה
דמות ויראתו ומניחה בכיסו, בשעה שזוכרה מוציאה מתוך חיקו, ומחפקה ומנשקה. מאי 'זוכחי
אדם עגלים ישקון', אמר רבי יצחק דבי רבי אמי, שהיו משרתי עבודת פוכבים נותנים עיניהם
בבעלי קמון, ומרעיבים את העגלים, ועושים דמות עצבים ומעמידין בצד אבוסיהן ומוציאין אותן
לחוץ, כיון שראו אותן רצין אחריהן וממשמשין בהן, אומרים לו, עבודת פוכבים חפץ בך ובה
ויזבז עצמו לו. אמר רבא, האי 'זוכחי אדם עגלים ישקון', עגלים ישקון לזבז אדם מיפעי
ליה. אלא אמר רבא, כל הזבז את בנו לעבודת פוכבים, [אומרים] לו דורון גדול הקריב לו,
יבא וישק לו. אמר רב יהודה אמר רב, 'ואנשי ככל עשו את ספות בנות', ומאי ניהו, תרנגולת.
'ואנשי כות עשו את גרגל', ומאי ניהו, תרנגול. 'ואנשי חמת עשו את אשימיה', ומאי ניהו,
ברחא קרחא. 'והעוים עשו [גבחו] ואת תרתק', ומאי ניהו, כלב וחמור. 'והספרים שורפים את
בניהם [ואת בנותיהם] פאש לאדרמלך וענמלך אלהי ספרונים', ומאי ניהו, הפרד והפוסם.
'אדרמלך', דאדר ליה למריה בטעניה. 'וענמלך', דעני ליה למריה בקרבא. אף חזקיה מלך יהודה,
ביקש אביו לעשות לו בן, אלא ששכתו אמו. 'סלמנדרא', אמר רב יהודה אמר רב, יודעין היו
ישראל בעבודת פוכבים שאין בה ממש, ולא עבדו עבודת פוכבים אלא להתיר להם עריות
בפרהסיא. מתיב רב משירשא, 'כזכר בניהם מזבוחותם' וגו', ואמר רבי אלעזר, פאדם שיש לו
געגועין על בנו. בתר דאביקו ביה. תא ששע, 'ונתתי פגריכם על פגרי גלוליתכם', [אמר], אליהו
הצדיק היה מחזיר על תפוחיו רעב שפירושלים. פעם אחת, מצא תינוק שהיה תפוח וממל
באשפה. אמר לו, מאיזה משפחה אתה. אמר לו, ממשפחה פלונית אני. אמר לו, כלום נשתתיר
מאותה משפחה. אמר לו, לאו, חוץ ממני. אמר לו, אם אני מלמדך דבר שאתה חי בו, אתה
למד. אמר לו, הן. אמר לו, אמור בכל יום 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד'. אמר לו,

לומר שאין לוקין עליו. דמשמע שזה עונשו של לאו שאם הותירו ישפרנו ויפטר: לא
מן השם הוא זה. כלומר טעם זה אינו מן העיקר: שמור לי. המתן: לא יגרום לאחרים.
לגרום: וכל ישראל ישמעו ויראו. ולא יוסיפו לעשות עוד כדבר הרע הזה בקרבך: בת
בקלנבו. לן באותה עיר והיא נקראת על שם עבודה זרה שבה: ראה אחת מרובה
כשלש. זב שראה ראה ארוכה שהוא שופע
כג' ראיות שנעשה בהן זב גמור שהוא
כמגידין לשלילה כשיעור מהלך מאותה
עבודה זרה ששמה גדין עד שילה שהן שתי
טבילות ושני ספוגין שכן נתנו חכמים שיעור
בין ראה לראה כדי לטבול ולהסתפג
באלותיות דהיינו בין ראה ראשונה לשניה
טבילה וספוג וכן בין שניה לשלישית: קרם.
נתר: כלומר ברע על ברכיו ונתרו דהיינו
ליצנותא דאישתעי ביה קרא לא יוכלו מלט
משא הרעי שבנקביהם לא יוכלו לטבול
ותתרו: לעגלות בית און. על עגלים שבבית
אל: יגורו שכן שומרון. ידאנו שוכני שומרון:
כי אבל עליו עמו. שיתלם סתריב וילך לה.
וכמרי. שהיו נושאים אותו: עליו ינילו.
ששמחים על כבוד משא שגלה מהם: אלא
כבדו. משא עגבותיו ורעי שבהן ואע"ג
דלאו בעלי חיים ננהו ואין להם ריעי משתעי
בהו קרא ל' גנאי: מרעיבים את העגלים.
בעלי חיים שהיו עובדין אותן והיו מרעיבין
אותן ועושים דמות עצביהם של בעלי קמון
כלומר דמות דיוקנם ומעמידין אותן בצד
אבוסידן של עגלים ומחמת שהיו רואין את
הדמות תמיד היו מכיירין אותן ורצין אחריהם
וממשמשין בהן כלומר האבילנו ואומרין
להם הכומרים עבודה זרה חפץ בך וכר: וזכו
אדם. משמע אותן שזבחו האדם: עגלים
ישקון. לאחר מכאן לעגלים ישקון: יישקון
לזבז אדם מבני ליה. להם הם הכומרים
אומרים עגלים הללו נושקין אתכם לזבז
עצמכם להם: ואנשי ככל עשו את סבות
בנות. פסוק א' בס' מלכים באותן אומות
שהשיב סתריב בשומרון ובעריה ועשו להם
עבודה זרה: תרנגולת. לדמות תרנגולת
עובדין ובלשונם קריין לתרנגולת סוכות
בנות: קרחא. עז ברחא קרי כל צאן
והעו קרי ליה קרחא ע"ש שאין לו צמר כל
כך: נבחן. כלב נובח: דאדר ליה למריה מהדר
את אדוניו ומכבדו שמשליך עליו משאו
שהיה צריך לטעון על צוארו אדר מלך מהדר
את מלכו כלומר את אדוניו: לעשות לו בן.
לשורפו באש כמו הספרים: סלמנדרא. חיה
קטנה שיוצאה מתנור שהאש בוערת בו שבע
שנים והסך מדמה אין האור שולט בו ובאחו
מצינו כתוב (מ"ב טז) גם את בנו העביר באש
ולא מצינו לו בן אלא חזקיה: אלא להתיר
להם עריות בפרהסיא. שהיה יצרן תקפן על
עריות אמרו נפרק כל עול תורה מעלנו ולא
יובחנו על העריות אבל על עבודה זרה לא
תקפן יצרן: כזכר בניהם מזבוחותם. משמע
שהיו להם געגועין עליהם כאדם שיש לו
געגועין על בנו ובזכור נאנה והכי משמע
כזכור בניהם דומה להם זכירת מזבוחותם
ואשריהם: בתר דאביקו ביה. אחז שנתקשר
בה מעצמן תקפה וזיתן: עליון: תפוחי רעב.
כמו נפוח:

סנהדרין דף סג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שישי) קיט

מתרצת הגמרא: **אמר רבינא, 'גד' נמי מקרב בתיב** – שם העבודה
זרה 'גדין' כן מוזכר בתורה, שהרי 'גד' שהוא קיצור השם 'גדין'
מוזכר בתורה, **בתיב** (ישעיה סה יא) **'אתם עובדי ה' וגו' הערבים לגד**
שלחן, כלומר, אתם העובדים את ה' וכופרים בו, ועורכים מאכלים
על השולחן כדי להקריבם לעבודה זרה ששמה 'גד'.
הגמרא מביאה דין הנלמד מהפסוק 'כרע כל קרס נבו' שהוזכר לעיל:
אמר רב נחמן, כל ליצינותא אסירא, כלומר אסור לגחך ולשחוק
על שום דבר בעולם, חוץ מליצינותא **עבודת בוכבים** – מליצנות
על עבודה זרה **דשריא** – שמונת, **בתיב** (ישעיה מו א–ב) **'כרע כל**
קרס נבו וגו' קרסו כרעו יחדיו לא יכלו מלט משא', כלומר כל נבו
שהם אלוהותיהם של בני בבל, כרעו וקרסו כמי שיש לו חולי מעים
שאינו מספיק לישב בבית הכסא לפני הוצאת הרעי, והוא לשון שחוק
מעבודה זרה. **ובתיב** במקום אחר (דושי' י ד–ה) פסוק נוסף של ליצנות
מעבודה זרה, **'דברו דברים וגו' לעגלות בית און וגורו שכן שמרון**
כי אבל עליו עמו ובמרייו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו,
כלומר, על עגלי העבודה זרה שבבית אל ידאגו שוכני שמרון,
כשיטלם סנחריב וילך לו, והכמרים הנושאים את העגלים ישמחו
כשיטול מהם אותם, ויגילו על כבודו כי גלה ממנו, ויש לדרוש **אל**
תקרי בפסוק **'בבדו' אלא 'בבדו'**, דהיינו כובד משא עגבותיו
והרעי שלו שגלה (נטיול) מהם. ואף זו ליצנות מעבודה זרה, שאף
שעגליהם לא לא היו בעלי חיים שיש בהם רעי, אלא היו עגלי כסף
וזהב, כינה בהם הכתוב לגנאי כאילו יש בהם רעי.
הגמרא ממשיכה בביאור העבודה זרה שהיתה בישראל באותו זמן:
אמר רבי יצחק, מאי בתיב בפסוק (דושי' י ב) **'ועתה יוספו לחטא**
ויעשו להם מסכה מכספים כתבונם עצבים וגו' להם הם אמרים
זבחי אדם עגלים ישקון, מאי – מה פירוש התיבות **'כתבונם עצבים'**,
מלמד, שכל אחד ואחד מהחוטאים בעבודה זרה עשה לעצמו צלם
כדמות ואתו – עבודה זרה שלו, וכאילו נאמר בפסוק **'כתמונם**
עצבים', כלומר תמונת עצבי – [פסלין] עבודה זרה, ונתינת לאותה
דמות בביתם, ובשעה שזוכרה מוציאה מתוך חיקו, ומחבקה
ומנשקה.
הגמרא ממארת את המשך הפסוק: **מאי** – מה הפירוש **'זבחי אדם**
עגלים ישקון, אמר רבי יצחק דבי – מבית מדרשו של רבי אמי,
כוונת הפסוק שהיו משרתי העבודת בוכבים נותנים עיניהם כעגלי
ממון, ורוצים ליטול ממנו, ולכן היו מרעיבים את העגלים של
עבודה זרה, ועושים דמות עצבים – צלם כדמות דיוקנם של בעלי
הממון, ומעמידין אותו בצד אביסיהן של העגלים, ובכך היו העגלים
רגילים לראות את דמויות בעלי הממון כמי שהם מאכילים אותם,
וכאשר היו הכמרים מוציאים אותן – את העגלים לחוץ, כיון שראו
העגלים אותן – את בעלי הממון, היו רצין אחריהן ומשמשין בהן
כדי שיאכילום, והכמרים עובדי העגלים היו אומרים לו – לבעל
הממון, **עבודת בוכבים חפץ בך שתעבדנו**, ולכן ראוי שראו אותו
אדם (כלומר בעל הממון) ויזכר **עצמו לו** – לעבודה זרה, ונמצא
שגרמו לבעלי הממון לזבח עצמם לפני העבודה זרה, כדי שיוכלו
ליטול ממנו.
רבי דוחה את דרשת רבי יצחק, ומפרש באופן אחר: **אמר רבא, אם**
הפסוק נדרש כן, יקשה, מאי – הלשון **'להם הם אמרים זבחי אדם**
עגלים ישקון' אינו מדויק, שמשמעו שלאחר שזבחו אדם ישקו
לעגלים, ולפי דבריו **'להם הם אמרים עגלים ישקון לזבוח אדם'**
מיפעי ליה – היה הכתוב צריך לומר קודם **'עגלים ישקון'** ואחר כך
'לזבוח אדם', כלומר שגרמו לזבחת האדם על ידי שגרמו שהעגלים
ישקו לו, שהרי כך הכמרים היו אומרים לבעלי הממון, **'העגלים הללו**
נושקים אתכם כדי שתבחרו עצמכם להם'.
אלא אמר רבא, יש לדרוש את הפסוק לענין אחר, שכל הזבוח את
בנו לעבודת בוכבים, היו (אמר) [אומרים] לו משרתי העבודה
זרה, דורון גדול – מתנה גדולה הקריב לו הזובח לעבודה זרה, ולכן
ראוי שגם **בא וישק לו**. וזה פירוש הפסוק, שאומרים לזבחי אדם
לעגלי העבודה זרה, שראוי גם של'עגלים ישקון'.
הגמרא מביאה דרשה על העבודה זרה שעשו נכרים שבאו לארץ

כדי לומר שרק זה עונשו של המותיר שחייב לשרוף אך אין לזקין
עליו – על לאו זה, **דברי רבי יהודה, רבי יעקב אומר, לא מן השם**
הוא זה – אין זה עיקר הטעם שאינו לוקה, **אלא הטעם משום דתהו**
ליה לאו שאין בו מעשה, שהרי כשהותיר לא עשה שום מעשה,
אלא ישב ולא אכל, וכל לאו שאין בו מעשה אין לזקין עליו.
מדייקת הגמרא: **מכלל** – מזה שרבי יהודה לא ביאר שפטור משום
שאין בו מעשה, מוכח דרבי יהודה סבר שאף בשאין בו מעשה לזקין
עליו, וכשיטתו סבר רבי אלעזר, ולכן אמר שהנודר והמקיים בשם
עבודה זרה לוקה.
שינוי במשנה: הנודר בשמו של עבודה זרה והמקיים – הנשבע
בשמו, הרי זה עובר בלא תעשה.
מבארת הגמרא: הנודר בשמו והמקיים בשמו, מכלל – מגין שעובר
בלא תעשה, דתניא בברייתא, ממה שנאמר בתורה (שמות כג יג) **'ושם**
אלהים אחרים לא תזכיר', למדים שאין להזכיר כלל שם עבודה
זרה, ולכן לא יאמר אדם לחבירו 'שמור' – המתן לי בצד עבודת
בוכבים פלוגית. וממה שנאמר בהמשך הפסוק **'לא ישמע על פיך'**,
למדים שלא ידור בשמו ולא יקיים – ישבע בשמו, ואף לא יגרום
לאחרים נכרים שידרו בשמו ויקיימו בשמו, שזהו 'לא ישמע על
פיך' כלומר על ידך ובגרימת מעשיו. דבר אחר – ביאור אחר בפסוק,
מהנאמר **'לא ישמע על פיך'** למדים אזהרה למסית את היחידים
ולמדיח את כל בני העיר לעבוד עבודה זרה, שלא יעשו כן.
הגמרא דנה בדברי הברייתא. שואלת הגמרא: מדוע דרש התנא
אזהרה למסית ממה שנאמר 'לא ישמע על פיך', הלא בהדיא בתיב
בית – מפורש נאמרה אזהרה בפרשת המסית (דברים יג יב) **'וכל ישראל**
ישמעו ויראון' וגו' ולא יוספו לעשות כדבר הרע הזה בקרבך,
וה' דבר הרע' היינו ההסתה לעבודה זרה המובאת בפסוקים
הקודמים. משיבה הגמרא: **אלא** צריך לומר בברייתא, שמיא' ישמע
על פיך' למדים אזהרה רק למדיח את כל בני העיר לעבוד עבודה
זרה, שלא יעשה כך.
מוסיפה הגמרא לבאר: מה ששינוי בהמשך הברייתא **ולא יגרום**
לאחרים נכרים שידרו בשמו של עבודה זרה וישקיימו – [ישבעו]
בשמו, מסייעא ליה – דין זה מסייע לאבה דשמואל דאמר אבה
דשמואל, אסור לאדם מישאל שיעשה שותפות עם העובד
בוכבים, שמה השותפות יתחייב לו הנכרי שבועה, ונשבע
לו בשם עבודת בוכבים שלו, ונמצא שהישראל גרם לנכרי להזכיר
שם עבודה זרה בשבועתו, והתורה אומרה **'לא ישמע על פיך'**,
כלומר, אף מפי אחר לא ישמע על ידי מעשיו.
הגמרא מביאה מעשה בענין הזכרת שם עבודה זרה, ודנה בזה: **בי**
אתא – כשבא עולא מארץ ישראל לבבל, בת – לן בעיר הקרויה
קלנבו על שם עבודה זרה שהיתה בה ששמה 'נבו'. **אמר ליה רבא**
לעולא כשפגשו, והיבא בת מר – היכן לן הרב, **אמר ליה עולא,**
בעיר קלנבו. אמר ליה רבא, מדוע הזכרת שם עיר זו, והבתיב (שמות
כג יג) 'ושם אלהים אחרים לא תזכיר', ואף שם עיר זו אסור להזכיר,
משום שקרויה בשם עבודה זרה ששמה 'נבו'. **אמר ליה עולא,**
עבודה זרה זו מותר להזכיר את שמה, כיון דהכי **אמר רבי יוחנן, כל**
עבודת בוכבים התנובה מפורש בתורה, מותר להזכיר את שמה,
ואף 'נבו' מוזכרת בתורה. מבארת הגמרא: והא – 'נבו' היבא בתיבא
בתורה, **בתיב** (ישעיה מו א) **'כרע כל קרס נבו'**, ולהלן הגמרא תבאר
פסוק זה.
מקשה הגמרא: ואי לא בתיבא – אם אין העבודה זרה כתובה
בתורה לא – אסור להזכיר את שמה. בתיב – הקשה רב משרשיא,
שינוי במשנה (ובין פ"א מ"ה), זב שראה ראית זיבה אחת בל כן,
ששופעת בשיעור זמן של שלש ראיות, שבישעור זה נעשה זב גמור
המחויב בקרבן כשנשחר, והיינו שהיה – שראיתו היתה מרובה
בשיעור מהלך הדרך מ'גדין' עד 'שילה', שהן שיעור שלש ראיות
ושתי מבילות ושני ספוגין – ניגובים אחר הטבילות, על אף שהיתה
זו רק ראיה אחת הרי זה זב גמור כאילו ראה שלש ראיות. ונמצא
שהזכיר התנא מקום הנקרא 'גדין' שהוא על שם עבודה זרה, אף
שלא מצינו שהוא כתוב בתורה, וקשה לרבי יוחנן.

הם – שתוק **שְׁלֵא לְהִזְכִּיר בְּשֵׁם ה'** והטעם שאמר כן משום **שְׁלֵא לִמְדוּ** אותו **אֲבִיו וְאִמּוֹ** להזכיר את שם ה' אלא להידבק בעבודה זרה ולעבוד לה, וכדלהלן. **מִיָּד** לאחר מכן הוציא התינוק את ידיו – עבודה זרה שירא ממנה מחיקו, ו**מִחֻפְּקָה וּמִנִּשְׁקָה עַד שֶׁנִּבְקָעָה בְּרִיסוֹ** ומת מרוב רעבונו, ו**נִפְלָה יְרֵאָתוֹ לְאָרֶץ, וְנָפַל הוּא עָלֶיהָ**. ונענש בכך כדי **לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (ויקרא כו ב) 'וְנִתְּתִי אֶת פְּתִירְכֶם עַל פְּתֵי גְלוּלֵיכֶם'**. ומוכח מברייתא זו שהיו ישראל דבוקים בעבודה זרה, והיה להם יצר לעבודה, ומדוע אמר רב שלא היה יצר לעבודה זרה עצמה.

מתרצת הגמרא: אף בברייתא זו יש לומר שבאמת לא היה להם יצר לעבודה זרה, והמבואר שהיו דבוקים בה, היינו **בְּתֵר דְּאִבְקִין בִּיה** – אחר שנקשרו אליה בעבודתם, כלומר, מתחילה עבדו כדי להתיר את העריות, ומתוך כך גברה חיבתם אליה ונדבקו בה.

הגמרא מוסיפה להקשות על רב: **תָּא שְׁמַע, נֹאמַר עַל אֲנָשִׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה (נחמה ט ד), 'וְיִזְעָקוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אֶל ה' אֱלֹהֵיהֶם'**. מבארת הגמרא: **מֵאֵי אִמּוֹר** – מה אמרו בזעקתם. **אִמְרוּ רַב יְהוּדָה, וְאִיתִימָא רַבִּי יוֹנָתָן, זַעקו 'בְּיָא בִּינָא' – אהה אהה, הרי יצר הרע זה המפתנו לעבוד עבודה זרה, הִינֵנוּ דְּאִתְרַבִּינָה לְבִיתָא** – הוא זה שגרם שהחריב ה' את בית מקדשו. ו**קִלְיָא לְהִיבְלָא** – ושרף את היכלו, ו**נִמְלִינְהוּ לְצִדִּיקִין** – והרג את צדיקי ישראל, ו**נִמְלִינְהוּ לְיִשְׂרָאֵל מֵאֲרַעֲיָהוּ** – והגלה את עם ישראל מארצו, ו**נְעֲדִין הוּא** – יצר זה מִרְקָד בֵּינָן ומפתנו לעבוד עבודה זרה. **כְּלוּם יְהִבְתִּיה לָן** – הרי כל הסיבה שנתנו לנו ה' יצר זה, אינה אֵלָא כדי לְקַבְּלֵי בִיה אֲנָרָא – לקבל שכר על ידו במה שנכופו ונתגבר עליו, אנו **לֹא אִיהוּ בְּעֵינָן וְלֹא אֲנָרִיָּה בְּעֵינָן** – איננו רוצים לא אותו ולא את השכר שאנו מקבלים על ידו. וביקשו שימסר בידם היצר המפתה לעבודה זרה.

ומפורש בדרשת הפסוק, שתקפם יצר לעבוד עבודה זרה, ולא כדברי רב שעבודו רק להתיר להם עריות. מתרצת הגמרא: אף כאן יש לומר שמדובר בְּתֵר דְּאִבְקִין בִּיה – אחר שהחלו לעבוד עבודה זרה ונקשרו אליה מחמת שרצו להתיר להם את העריות, שאז אכן תקפם יצר הרע לעבודה זרה כמבואר בדרשת הפסוק האמור.

הגמרא מביאה את המשך מעשה זה: הוסיפו אנשי כנסת הגדולה ו**תְּבִינּוּ תִלְתָּא יוֹמֵי בְּתַעֲנִיתָא** – ישבו שלשה ימים בתענית, **בְּעוֹ רַחֲמֵי** – ביקשו רחמים שימסר יצר עבודה זרה בידם. **נָפַל לְהוֹ פִּיתְקָא מִרְקִיעָא** – נפל להם פתק מן השמים דְּהָהּ בְּתִיבָה תִּיבַת אִמְתָּא, כלומר שה' מסכים על ידם שטוב לסלק את יצר העבודה זרה. **אִמְרוּ רַבִּי חֲנִינָא, שְׁמַע מִיָּה** – ממעשה זה, שחולְתָמוּ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא אִמְתָּא, שהרי כשהמלך מסכים עם עבדיו בדבר מסוים, חותם הוא את חותמו עמדם בתקנתם, ואם ה' הסכים עם חכמי ישראל לסלק את היצר על ידי תיבת 'אמת', מוכח שזהו חותמו.

לאחר מכן, **נִפְּק** – יצאה דמות בְּגוּרָא דְנוּרָא – כגור אריה של אש, מִבֵּית קִדְשֵׁי הַתְּקַדְּשִׁים. **אִמְרוּ לְהוֹ זַכְרִיָּה הִנְבִּיא לִישְׂרָאֵל, הִינֵנוּ – דְּמוּת זוּ הִיא יִצְרָא דְעִבְדָּה זָרָה. בְּהָדִי דְקִתְפָּסִי לִיה** – בזמן שתפסו אנשי כנסת הגדולה ביצר זה כדי לסלקו מן העולם, **אִישְׁתַּמֵּיט בִּינִיתָא מִיָּה** – נשמת שיער ממנו, צעק צעקה אדירה, ו**אִזְלָא קָלִיָּה** – והלך קולו בְּמִרְחָק מִהֵלֶךְ אֲרִבְעַ מָּאָה פָּרָסִי. **אִמְרוּ אֲנָשִׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה, הִיבֵי נִעְבֵּד – כיצד נעשה, דִּילְמָא מִשְׁמַיָּא מִרְחֵמֵי עָלֵיהּ** – שמא מן השמים ירחמו עליו מחמת צעקתו, ולא נוכל לסלקו מן העולם. **אִמְרוּ לְהוֹ זַכְרִיָּה הִנְבִּיא, שְׂדִיחֵיהּ בְּדוּדָא דְאִבְרָא –** השליכוהו אל תוך דוד של עופרת, ו**כְּסִיּוּיהּ בְּאִבְרָא** – ותכסוהו בכיסוי של עופרת, משום דְּשִׁיחָא קָלִיָּה – שהעופרת שואפת את הקול, ומעכבתו לצאת יותר משאר מתכות, וכך תוכלו לסלקו מן העולם בלא שיתמלא ה' רחמים עליו. והיכן מצינו שאמר זכריה כן, **דְּבִתִּיב בְּנִבְּוֹתָא (זכריה ה ח), 'וַיֹּאמֶר וְאֵת הָרֶשַׁע וַיִּשְׁלַךְ אֹתָהּ אֶל תוֹךְ הָאֵשׁ וַיִּשְׁלַךְ אֶת אֶבֶן הָעוֹפְרִית אֶל פִּיהָ, כְּלוֹמֵר, 'הָרֶשַׁע' זֶהוּ יֵצֶר הָרַע, וְהַשְׁלִיכוּהוּ אֶל תוֹךְ הַדּוּד וְכִסּוּהוּ בִּאֶבֶן הָעוֹפְרִית הַשּׁוֹאֲפֶת אֶת קוֹלוֹ.**

הגמרא מביאה שמתוך כך רצו לבטל גם יצר הרע של עריות: אחר

שסילקו את יצר עבודה זרה מן העולם, **אִמְרוּ אֲנָשִׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה, הוֹאִיל וְעַתָּה רָצוֹן הוּא מֵאֵת ה', שִׁמְסֵר בִּידֵינוּ אֶת יֵצֶר עֲבוּדָה זָרָה, נִיבְעֵי רַחֲמֵי** – נבקש רחמים מאתו אף **אִצְרָא דְעִבְדָּה** – על יצר איסורי עריות, שימסר בידינו ונסלקו מן העולם, ונציל עצמנו מאיסורי העריות. ואכן **בְּעוֹ רַחֲמֵי וְאִמְסֵר בִּידֵינוּ** – ביקשו רחמים ונמסר יצר העריות בידיהם. **הַכְּשֹׁהוּ תִלְתָּא יוֹמֵי** – אסרוהו שלשה ימים, שבהם לא פיתה אנשים מלילד, ובאותה עת **אִבְעֵנוּ** – חיפשו הזכרים מלהזריע והנשים מלילד, ובאותה עת **אִבְעֵנוּ** – חיפשו **בְּעִתָּהּ בַּת יוֹמָא** – ביצה שנוולדה באותו יום, שהאכלה לְחוּלָּה לצורך רפואתה, ו**לֹא אִשְׁבְּחָהּ** – לא מצאה, כיון שפסק החימום וכח ההולדה. כשראו זאת אנשי כנסת הגדולה **אִמְרוּ, הִיבֵי נִעְבֵּד –** כיצד נעשה, אם **נִיבְעֵי פִלְגָא** – נבקש מה' שימסר בידנו רק חצי כוחו של יצר העריות, כלומר, ימשיך להיות חימום וכח הולדה, אך לא יהא היצר שולט באיסורי עריות, זה אי אפשר, שכן **פִּלְגָא מִרְקִיעָא לֹא יִהְיֶי –** מן השמים אין נותנים מחצית דבר. ולכן לא סילקוהו כלל מן העולם, אלא **כְּחִלְיָהוּ לְעֵינֵיהּ** – סימנו את עיניו במכוול המלוכלך באש, ובכך החלישו את כוחו, **אִתְּנֵי בִיה** – והועילה תקנה קטנה זו, **דְּלֹא אִתְּנֵי אִינִישׁ בְּקִרְבָּתֵיהּ** – שלא יתפתה אדם לאיסורי עריות בקרובותיו הראשונות כגון אמו אחותו ובתו, אך עדיין מפתהו היצר להתגרות בעריות אחרות כגון אשת איש ונדה.

הגמרא מביאה מאמר בענין עבודה זרה: **אִמְרוּ רַב יְהוּדָה, אִמְרוּ רַב, מַעֲשֵׂה בְּנִכְרִית אַחַת שְׁהִיתָה חוּלָּה בְּיוֹתָהּ, וּמִתּוֹךְ שִׁרְצָתָה לְהִירְפָּא נִדְרָה וְאִמְרָה עַל עֲצָמָה, אִם תַּעֲמֹד הֵהִיא – אותה אִשָּׁה ותירפא מחוליה, תִּלְךְ וְתַעֲבֹד לְכָל עֲבוּדָה זָרָה שֶׁבְּעוֹלָם. לְבִסּוּף אֲכַן עֲמָדָה אותה נכרית ונרפאה מחוליה, [הִלְכָּה] וְעִבְדָּה לְכָל עֲבוּדָה זָרָה שֶׁבְּעוֹלָם, וּבִינָן שְׁהִינֵנָה לְעִבְדוּהָ זָרָה שִׁשְׁמָה 'פְּעוֹר', שְׁאֵלָה לְבִמְרִים – משרתי העבודה זרה, בְּמָה עוֹבְדִין לָזוּ. אִמְרוּ לָהּ הַכּוֹמְרִים, אֲוִבְלִין תִּרְדִּין וְשׁוֹתִין שֶׁכֶר חֲדָשׁ, שֶׁאֵלּוּ מִשְׁלֹשִׁים אֶת הַמַּעֲמִים וְגוֹרָמִים לָהֶם לְהוֹצִיא פְּסוּלָתָם, וּמִתְרִיין כְּפִתֵּיהּ – מוציאים רעי בפני העבודה זרה. כִּשְׁמַעָה זֹאת אותה נכרית אִמְרָה עַל עֲצָמָה, מוֹטָב שֶׁתְּחַזֵּר לְהִיא – אשת אִשָּׁה לְחוּלָּה, וְלֹא תַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה בְּכָךְ – בבזיון כזה. והוסיף רב יהודה על כך, בנכרית זו מצינו שעל אף שהיתה קשורה לעבודה זרה, מכל מקום לא רצתה לעבדה בדרך מבוזה כל כך, אך **אִתְּנֵי בִית יִשְׂרָאֵל אִינָן בָּן, שְׁהָרִי אֲבוֹתֵיכֶם לֹא שָׁמוּ עַל לִיבָם שֶׁבַעל פְּעוֹר עֲבוּדָה זָרָה מְגוּנָה הִיא בְּיוֹתָהּ, אֲלֵא נִצְמְדוּ אֵלֶיהָ, כִּפִּי שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (במדבר כה ב) 'הִנְצַמְדִּים לְבַעַל פְּעוֹר, וְהִינֵנוּ כְּצִמְדֵי תַתִּיל', שְׁהוּא כִּסּוּי הַמְּמוֹרָח בְּטִיט או שְׁעוּה עַל גְּבִי כְלִי, וְדְבוּק חֻזַּק עַל הַכְּלִי. וְאִילוּ אֵל ה' לֹא נִצְמְדוּ כָל כָּךְ, אֲלֵא כִּפִּי שֶׁאִמְרוּ עֲלֵיהֶם מִשָּׁה (דברים ד ד) 'וְאִתְּנֵי תְּדַבְּקִים בָּהּ' אֱלֹהֵיכֶם, וְהִינֵנוּ בְּשֵׁתֵי תַמְרוֹת תְּדַבְּקוֹת זוּ בְּזוּ, שֶׁאִינָן דְּבוּקוֹת כִּרְאוּי וְעִלּוּלוֹת לְהַפְרֵד זוּ מִזוּ. וּמִבּוּאֵר שֶׁרַב יְהוּדָה דִּרֵּשׁ פְּסוּקִים כֵּאלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַדּוֹרֶשֶׁת אֶת הַפְּסוּקִים לִשְׁבֹּת: בְּמַתְּנִיתָא תָּנָא – בברייתא שנינו להיפך, שהחילוק בין פסוקים אלו שבח הוא אצל ישראל, שלעבודה זרה לא נדבקו ישראל לגמרי, אלא כפי שנאמר (במדבר כה ב) 'הִנְצַמְדִּים לְבַעַל פְּעוֹר, וְהִינֵנוּ כְּצִמְדֵי עַל יַד אִשָּׁה, שֶׁאִינוּ דְבוּק אֵלֶיהָ. וְאִילוּ אֵל ה' הֵם דְּבוּקִים לְגַמְרִי, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד ד) 'וְאִתְּנֵי תְּדַבְּקִים בָּהּ' אֱלֹהֵיכֶם, וְהִינֵנוּ דְבוּקִים בּוּ מִשָּׁה.****

הגמרא מביאה מעשה בישראל שעבד לבעל פְּעוֹר: **תְּנֵי רַבְנָן, מַעֲשֵׂה בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁמוּ סִבְטָא שְׁהִיא בָּן מְקוֹם שֶׁשָּׁמוּ אֵלֶם, שֶׁשִּׁבְּכִיר אֶת חֲמוּרֵי לְנִכְרִית אַחַת לְהַרְכִּיבָה עַל גְּבִי הַחֲמוּר לְמִקְוָמָה. בֵּינָן שְׁהִינֵנָה לְבִית עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל פְּעוֹר, אִמְרָה לֹא לְמַשְׁכִּיר, לְמַתָּן עַד שֶׁאֲכַנְּסָם לְבִית זֶה וְאִצְא מִמֶּנּוּ. בְּכֶנֶסֶת הַנְּכִרִית, וְלֹאֲחֵר שִׁצְצָהָ אִמְרוּ לָהּ אוֹתוֹ אֲדָם, אִף אֶת הַמְּתִינִי לִי כֹאן עַד שֶׁאֲכַנְּסָם לְבִית הַפְּעוֹר וְאִצְא. אִמְרָה לֹא הַנְּכִרִית, וְכִי לֹא יְהוּדִי אִתָּה וְאִסּוּר עֲבוּדָה זָרָה, וּמִדּוּעַ רֹצֵה אֶתָּה לְהַכְנֵס וּלְעַבְדָּה. אִמְרוּ לָהּ, וּמֵאֵי אִיכְפַּת לִיָּה, הִנֵּיחָה לֹא הַנְּכִרִית וְנִכְנָס לְבִית הַפְּעוֹר, פְּעוֹר – הוֹצִיא רַעִי בְּפָנָיו שֶׁל פְּעוֹר, וְקִינָה אֶת הָרַעִי בְּחוּטָמּוֹ שֶׁל פְּעוֹר. וְהָיוּ מִשְׁרָתֵי עֲבוּדָה זָרָה זוּ מְקַלְסִין לֹא – מִשְׁבָּחִים אֲדָם זֶה וְאִמְרָמִים, מַעֲלֹם לֹא הָיָה אֲדָם הַמִּשְׁכָּן בַּעֲמוּד קָמָא**

סנהדרין. פרק שביעי – ארבע מיתות דף סד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכא רש"י תוספות

הם. שתוק כמו (במדרב) ויהס כלב השתיקו; ויצעקו בני ישראל בקול גדול. באנשי כנסת הגדולה כתיב: בייא בייא. בלשון ארמי הוי לשון גנוח וצעקה כמו אהה בלשון הקודש: היינו האי דהרביה לביתיה. למקדשו: (ובעו רחמי). היו מבקשים רחמים שימסר בידם יצר הרע של עבודה זרה: לקבולי ביה אנרא. לכוף את יצרנו ולקבל שבר על כך: לא איהו בעיני וכו'. אלמא יצר תקפו: יתבי תלתא יומין וכו'. מלתי דרב יהודה מסק: אמת. משמע מסכים אני עמכם בתקנה זו שטוב הדבר לסלקו: חותמו של הקב"ה אמת. שהמלך נאות ומסכים עם עבדיו חותם עמכם בתקנתם את חותמו: כנוריא. ארי קטן: ביניתי. שער: דודא דאברה. קלחת של עופרת: אברה שאף קליה. שואף את הקול ומעבד לצאת יותר מכל כלי מתכות: זאת הרשעה. זהו יצר הרע ובנבואת זכריה כתיב שהיה בתחילת בית שני: דעבירה. של עריות: חבשוה תלתא יומין וכו'. ומתוך כך פסק חמום הזכרים מלהוליד והנקבות מלילד: איבעו ביעתא בת יומא (ולא אשתבח). נתבקשה ביצה שנולדה בו ביום: ולא אשתבח. שאפילו אותן שהיו גמורות קודם לכן פסקו מלצאת: לבעו פלגא. שלא ידא שולט במקום עבירה כדי שלא ידא תובע עריות. בחלינהו לעיניה. סמו עיניו בכחול: אחי ביה. הך תקנתא פורתא דלא איגרי בקריכתא באמו ובאחותו אבל מתגרה הוא באשת איש ונכבד: תריין. בלד"ש בלע"ז ומשלשין את המעים וכן שבר חדש: אתם בית ישראל אינן כן. רב יהודה קאמר לה למדרשה לקרא: הנצמדים לבעל פעור. כלומר אבל אבותם לא השיבו זאת על לבם שע"ז מגונה היא מכל ע"ז שבעולם ונצמדו ואדבקו בה כעמדי פתיל המוקף ע"פ כלי שממרחין אותו בשעה יפה ואל המקום לא היו נצמדים אלא דבוקים כתמורות המדובקות שדבוקות ואינן דבוקות: במתנייתא תנא. שבר הוא אצלם דרבוק משמע מחובר טפי מנצמד צמידין אינן מחוברים ונמשכין חזין אילך ואילך דבוק משמע יפה יפה: סבמאי. שם יהודי דאבן כן אלם. בסמך ושם מקום הוא: וקינה בחוטמו. של פעור: מקלסין. משבחין: ואע"ג דמכין לבויה. חייב קרבן על שגגתו ואם התרו בו חייב מיתה: לבי תורתא. מקום: פיסא. בלש"א בלע"ז: מרקולים הוא. זהו עבודתו: למרקולים תנן. לפניו לכבדו ואני זרקתי להכות בגופו: במרקולים. עצמו להכות: אישקליה. אע"ג שכבר עבד ואין חשבון לדבר קא בעי למשקליה כדי שלא תתנאה בעבודה שלו: רווחא לחבירתה שביק. מפנה לה מקום לזורקים: מתני' שימסור למולך. מוסרו ביד משרתי ע"ז: ויעביר באש. בגמרא מפרש הכי הוה עבדי וילפי מקראי דתוריהו בעיני: גמ' קתני. מתניתין (דף נג). בחיבי סקילה ע"ז באנפי נפשה העובר ע"ז וקתני מולך אלמא מולך לאו בכלל ע"ז ונפקא מינה דאם זבח וקטר לפניו פטור אי נמי העביר מזרעו לשאר ע"ז ואין זרכה בכך לא מחייב דמולך דוקא כתוב ששמו מולך: ואחר למולך ע"ז. החרב עשה שלא בדרכה חייב: שלא למולך פטור. דמולך דחוקא כתיבי שדרכה בכך ולא משום ע"ז אוהר עליו דהא מאיבה יעבדו נפקא אלא חוק הוא להם והתורה הקפיד על חוק זה בסקילה לפיכך הוצרך לכתוב: כל שהמליכו עליהם. שקרא שמו מולך: רבא אמר. לא אמרו דבר אחד דמולך עראי איכא בינייהו כגון צרור וקיסם שאינו ראוי לכך וזה לפי שעה המליכוהו עליו להעביר לו בנו זה לרא"א בר' שמעון לא מחייב אלא במולך קבוע ובא:

הם שלא להקביר בשם ה', שלא לימרו אביו ואמו, מיד, הוציא יראתו מחיקו, ומחפקה ומנשקה עד שנבקעה פריסו ונפלה יראתו לארץ, ונפל הוא עליה, לקיים מה שנאמר ונתתי פגריכם על פגרי גולגולכם. בתר דאביקו ביה. תא שמינ, ויועקו בקול גדול אל ה' אלהיהם. מאי אמור, אמר רב יהודה, ואיתמא רבי יונתן, בייא בייא, היינו דאחרביה לבייתא, וקליא להיכלא, וקמלינהו לצדיקין, ואגלינהו לישראל מארעיהו, ועדיין הוא מרדך ביני. כלום יתביתיה לן אלא לקבולי ביה אנרא, לא איהו בעיני ולא אנריה בעיני. בתר דאביקו ביה. יתבו תלתא יומי פתעניתא, בעו רחמי, נפל לחו פיתקא מרקיעא דהוה פתיב בה 'אמת' אמר רבי חנינא, שמע מינה, חותמו של הקדוש ברוך הוא 'אמת'. נפק כנוריא דנורא מבית קדשי הקדשים, אמר להו נביא לישראל, היינו יצרא דעבודה זרה. ביהו דקתפסי ליה, אישתמיט ביניתיא מיניה, ואול קליה בארבע מאה פרסי. אמרו, היכי ניעבר, דילמא משמיא מרחמי עליה. אמר להו נביא, שיייהו דנורא דאברה. ונסיוה פאברא דשייף קליה, דכתיב ויאמר זאת הרשעה וישלך אותה אל תוך האפיה וישלך את אבן העופרת אל פיה' אמרי, הואיל ועת רצון הוא, ניבעי רחמי איצרא דעבירה. בעו רחמי, אימסר בידיהו. חבשוהו תלתא יומי, איבעו ביעתא בת יומא לחולה, ולא אשכחו. אמרו, היכי נעביד, ניבעי פלגא, פלגא מרקיעא לא יתבי. בחלינהו לעיניה, אחי ביה דלא איגרי איניש בקרובתיה. אמר רב יהודה אמר רב, מעשה בנכרית אחת שהיתה חולה ביותר. אמרה, אם תעמוד להיות אשה מחוליה, תלך ותעבוד לכל עבודה זרה ששעולים. עמדה, (התלכה) ועבדה לכל עבודה זרה ששעולים. בין שהגיעה לפעור, שאולה לפומרים פמה עובדין לו. אמרו לה, אוכלין תרדין ושותין שכר ומתריזין בפניה. אמרה, מוטב שתחזור להיות אשה לחוליה, ולא תעבוד עבודה זרה בכך. אתם בית ישראל אינן כן, הנצמדים לבעל פעור, כצמיד פתיל. ואתם הדבקים בה' אלהיכם, בשתי תמורות הדבקות זו בזו. במתנייתא תנא, הנצמדים לבעל פעור, כצמיד על יד אשה. ואתם הדבקים בה' אלהיכם, דבוקים ממש. תנו רבנן, מעשה בסבסא בן אלם, שהשפיר חמורו לנכרית אחת, בין שהגיעה לפעור, אמרה לו המתן עד שאפנס ואצא. לאחר שציגה, אמר לה, אף את המתיני עד שאפנס ואצא. אמרה לו, ולא יהודי אתה? אמר לה, ומאי איכפת לך. נכנס, פער בפניו וקינח בחוטמו, והיו משרתי עבודה זרה מקלסין לו ואומרים, מעולם לא היה אדם שעבדו לו בכך. הפוער עצמו לבעל פעור, הרי זה עבדו, אף על גב דמיפניו לביווי. הוזרק אבן למרקולים, זו היא עבדו, אף על גב דמיפניו למירנמיה. רב מנשה הוה קאזיל לבי תורתא. אמרו לו, עבודה זרה היא דקאי הקא. שקל פיסא, שדא ביה. אמרו לו, מרקולים היא. אמר להו, 'הוזרק אבן למרקולים', תנן. אתא, שאל בי מדרשא. אמרו ליה, 'הוזרק אבן למרקולים' תנן, אף על גב דמיפניו למירנמיה. אמר להו, איזיל אישקלה. אמרו ליה, אחד הנוטלה ואחד הנותנה חייב, כל חדא וחדא ורוחא לחבירתה שביק: משנה הנותן מזרעו למולך, אינו חייב עד שימסור למולך, ויעביר באש. מוסר למולך ולא העביר באש, העביר באש ולא מסר למולך, אינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש: גמרא קתני עבודה זרה, וקתני מולך. אמר רבי אביי, תנן כמאן דאמר, מולך לאו עבודה זרה היא. דתניא, אחד למולך, ואחד לשאר עבודה זרה, חייב. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, למולך חייב, שלא למולך פטור. אמר אביי, רבי אלעזר ברבי שמעון ורבי חנינא בן אנטיגנוס, אמרו דבר אחד. רבי אלעזר ברבי שמעון, הא דאמרן. רבי חנינא בן אנטיגנוס, דתניא, רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, מפני מה תפסה תורה לשון 'מולך', כל שהמליכוהו עליהם, אפילו צרור ואפילו קיסם. רבא אמר, מולך עראי, איכא בינייהו.

מרקולים. אור"ת קילוס שמה לשון שבח אלא שחכמים כינו אותה לגנאי וקראה קוליס לשון לעג וקלס (תהלים מז) ומר לשון חילוף כמו במר דשחטה (חזקוני דף צד-) במר דפחולא (ב"ק דף קיג) במר דכנתא (בכורות דף ל) כלומר חילוף קילוס שהחליפו שמה: אע"ג דקמייבין לבויה. ולעבדה בבזיו דאי לא קמייבין אלא לבזות דא אפילו עובד מאהבה ומיראה פטור לרבא ואפילו לאביי דמחייב התם הבא מורה דפטור: קתני ע"ז וקתני מולך. אף על גב דקתני ע"ז וקתני פטור ומרקוליס לא דמי דהתם לפרושי דינא קאתי אבל הבא דייק מרישא דקתני אלו הן הנסקלין עובר ע"ז והנותן מזרעו למולך ולא קתני פטור ומרקוליס: העביר

הם. שתוק כמו (במדרב) ויהס כלב השתיקו; ויצעקו בני ישראל בקול גדול. באנשי כנסת הגדולה כתיב: בייא בייא. בלשון ארמי הוי לשון גנוח וצעקה כמו אהה בלשון הקודש: היינו האי דהרביה לביתיה. למקדשו: (ובעו רחמי). היו מבקשים רחמים שימסר בידם יצר הרע של עבודה זרה: לקבולי ביה אנרא. לכוף את יצרנו ולקבל שבר על כך: לא איהו בעיני וכו'. אלמא יצר תקפו: יתבי תלתא יומין וכו'. מלתי דרב יהודה מסק: אמת. משמע מסכים אני עמכם בתקנה זו שטוב הדבר לסלקו: חותמו של הקב"ה אמת. שהמלך נאות ומסכים עם עבדיו חותם עמכם בתקנתם את חותמו: כנוריא. ארי קטן: ביניתי. שער: דודא דאברה. קלחת של עופרת: אברה שאף קליה. שואף את הקול ומעבד לצאת יותר מכל כלי מתכות: זאת הרשעה. זהו יצר הרע ובנבואת זכריה כתיב שהיה בתחילת בית שני: דעבירה. של עריות: חבשוה תלתא יומין וכו'. ומתוך כך פסק חמום הזכרים מלהוליד והנקבות מלילד: איבעו ביעתא בת יומא (ולא אשתבח). נתבקשה ביצה שנולדה בו ביום: ולא אשתבח. שאפילו אותן שהיו גמורות קודם לכן פסקו מלצאת: לבעו פלגא. שלא ידא שולט במקום עבירה כדי שלא ידא תובע עריות. בחלינהו לעיניה. סמו עיניו בכחול: אחי ביה. הך תקנתא פורתא דלא איגרי בקריכתא באמו ובאחותו אבל מתגרה הוא באשת איש ונכבד: תריין. בלד"ש בלע"ז ומשלשין את המעים וכן שבר חדש: אתם בית ישראל אינן כן. רב יהודה קאמר לה למדרשה לקרא: הנצמדים לבעל פעור. כלומר אבל אבותם לא השיבו זאת על לבם שע"ז מגונה היא מכל ע"ז שבעולם ונצמדו ואדבקו בה כעמדי פתיל המוקף ע"פ כלי שממרחין אותו בשעה יפה ואל המקום לא היו נצמדים אלא דבוקים כתמורות המדובקות שדבוקות ואינן דבוקות: במתנייתא תנא. שבר הוא אצלם דרבוק משמע מחובר טפי מנצמד צמידין אינן מחוברים ונמשכין חזין אילך ואילך דבוק משמע יפה יפה: סבמאי. שם יהודי דאבן כן אלם. בסמך ושם מקום הוא: וקינה בחוטמו. של פעור: מקלסין. משבחין: ואע"ג דמכין לבויה. חייב קרבן על שגגתו ואם התרו בו חייב מיתה: לבי תורתא. מקום: פיסא. בלש"א בלע"ז: מרקולים הוא. זהו עבודתו: למרקולים תנן. לפניו לכבדו ואני זרקתי להכות בגופו: במרקולים. עצמו להכות: אישקליה. אע"ג שכבר עבד ואין חשבון לדבר קא בעי למשקליה כדי שלא תתנאה בעבודה שלו: רווחא לחבירתה שביק. מפנה לה מקום לזורקים: מתני' שימסור למולך. מוסרו ביד משרתי ע"ז: ויעביר באש. בגמרא מפרש הכי הוה עבדי וילפי מקראי דתוריהו בעיני: גמ' קתני. מתניתין (דף נג). בחיבי סקילה ע"ז באנפי נפשה העובר ע"ז וקתני מולך אלמא מולך לאו בכלל ע"ז ונפקא מינה דאם זבח וקטר לפניו פטור אי נמי העביר מזרעו לשאר ע"ז ואין זרכה בכך לא מחייב דמולך דוקא כתוב ששמו מולך: ואחר למולך ע"ז. החרב עשה שלא בדרכה חייב: שלא למולך פטור. דמולך דחוקא כתיבי שדרכה בכך ולא משום ע"ז אוהר עליו דהא מאיבה יעבדו נפקא אלא חוק הוא להם והתורה הקפיד על חוק זה בסקילה לפיכך הוצרך לכתוב: כל שהמליכו עליהם. שקרא שמו מולך: רבא אמר. לא אמרו דבר אחד דמולך עראי איכא בינייהו כגון צרור וקיסם שאינו ראוי לכך וזה לפי שעה המליכוהו עליו להעביר לו בנו זה לרא"א בר' שמעון לא מחייב אלא במולך קבוע ובא:

הינו דאחרביה לבייתא, וקליא להיכלא, וקמלינהו לצדיקין, ואגלינהו לישראל מארעיהו, ועדיין הוא מרדך ביני. כלום יתביתיה לן אלא לקבולי ביה אנרא, לא איהו בעיני ולא אנריה בעיני. בתר דאביקו ביה. יתבו תלתא יומי פתעניתא, בעו רחמי, נפל לחו פיתקא מרקיעא דהוה פתיב בה 'אמת' אמר רבי חנינא, שמע מינה, חותמו של הקדוש ברוך הוא 'אמת'. נפק כנוריא דנורא מבית קדשי הקדשים, אמר להו נביא לישראל, היינו יצרא דעבודה זרה. ביהו דקתפסי ליה, אישתמיט ביניתיא מיניה, ואול קליה בארבע מאה פרסי. אמרו, היכי ניעבר, דילמא משמיא מרחמי עליה. אמר להו נביא, שיייהו דנורא דאברה. ונסיוה פאברא דשייף קליה, דכתיב ויאמר זאת הרשעה וישלך אותה אל תוך האפיה וישלך את אבן העופרת אל פיה' אמרי, הואיל ועת רצון הוא, ניבעי רחמי איצרא דעבירה. בעו רחמי, אימסר בידיהו. חבשוהו תלתא יומי, איבעו ביעתא בת יומא לחולה, ולא אשכחו. אמרו, היכי נעביד, ניבעי פלגא, פלגא מרקיעא לא יתבי. בחלינהו לעיניה, אחי ביה דלא איגרי איניש בקרובתיה. אמר רב יהודה אמר רב, מעשה בנכרית אחת שהיתה חולה ביותר. אמרה, אם תעמוד להיות אשה מחוליה, תלך ותעבוד לכל עבודה זרה ששעולים. עמדה, (התלכה) ועבדה לכל עבודה זרה ששעולים. בין שהגיעה לפעור, שאולה לפומרים פמה עובדין לו. אמרו לה, אוכלין תרדין ושותין שכר ומתריזין בפניה. אמרה, מוטב שתחזור להיות אשה לחוליה, ולא תעבוד עבודה זרה בכך. אתם בית ישראל אינן כן, הנצמדים לבעל פעור, כצמיד פתיל. ואתם הדבקים בה' אלהיכם, בשתי תמורות הדבקות זו בזו. במתנייתא תנא, הנצמדים לבעל פעור, כצמיד על יד אשה. ואתם הדבקים בה' אלהיכם, דבוקים ממש. תנו רבנן, מעשה בסבסא בן אלם, שהשפיר חמורו לנכרית אחת, בין שהגיעה לפעור, אמרה לו המתן עד שאפנס ואצא. לאחר שציגה, אמר לה, אף את המתיני עד שאפנס ואצא. אמרה לו, ולא יהודי אתה? אמר לה, ומאי איכפת לך. נכנס, פער בפניו וקינח בחוטמו, והיו משרתי עבודה זרה מקלסין לו ואומרים, מעולם לא היה אדם שעבדו לו בכך. הפוער עצמו לבעל פעור, הרי זה עבדו, אף על גב דמיפניו לביווי. הוזרק אבן למרקולים, זו היא עבדו, אף על גב דמיפניו למירנמיה. רב מנשה הוה קאזיל לבי תורתא. אמרו לו, עבודה זרה היא דקאי הקא. שקל פיסא, שדא ביה. אמרו לו, מרקולים היא. אמר להו, 'הוזרק אבן למרקולים', תנן. אתא, שאל בי מדרשא. אמרו ליה, 'הוזרק אבן למרקולים' תנן, אף על גב דמיפניו למירנמיה. אמר להו, איזיל אישקלה. אמרו ליה, אחד הנוטלה ואחד הנותנה חייב, כל חדא וחדא ורוחא לחבירתה שביק: משנה הנותן מזרעו למולך, אינו חייב עד שימסור למולך, ויעביר באש. מוסר למולך ולא העביר באש, העביר באש ולא מסר למולך, אינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש: גמרא קתני עבודה זרה, וקתני מולך. אמר רבי אביי, תנן כמאן דאמר, מולך לאו עבודה זרה היא. דתניא, אחד למולך, ואחד לשאר עבודה זרה, חייב. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, למולך חייב, שלא למולך פטור. אמר אביי, רבי אלעזר ברבי שמעון ורבי חנינא בן אנטיגנוס, אמרו דבר אחד. רבי אלעזר ברבי שמעון, הא דאמרן. רבי חנינא בן אנטיגנוס, דתניא, רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, מפני מה תפסה תורה לשון 'מולך', כל שהמליכוהו עליהם, אפילו צרור ואפילו קיסם. רבא אמר, מולך עראי, איכא בינייהו.

מרקולים. אור"ת קילוס שמה לשון שבח אלא שחכמים כינו אותה לגנאי וקראה קוליס לשון לעג וקלס (תהלים מז) ומר לשון חילוף כמו במר דשחטה (חזקוני דף צד-) במר דפחולא (ב"ק דף קיג) במר דכנתא (בכורות דף ל) כלומר חילוף קילוס שהחליפו שמה: אע"ג דקמייבין לבויה. ולעבדה בבזיו דאי לא קמייבין אלא לבזות דא אפילו עובד מאהבה ומיראה פטור לרבא ואפילו לאביי דמחייב התם הבא מורה דפטור: קתני ע"ז וקתני מולך. אף על גב דקתני ע"ז וקתני פטור ומרקוליס לא דמי דהתם לפרושי דינא קאתי אבל הבא דייק מרישא דקתני אלו הן הנסקלין עובר ע"ז והנותן מזרעו למולך ולא קתני פטור ומרקוליס: העביר

העביר כל דערו פטור. ואית מקמא מיידיב ליה וי"ל כגון שאין לו אלא בן אחד או שהעבירים בבית אחת:

שלוש כריתות בעיזו. פ"ה שנים גבי מולך בקדושים והשלישי בשלח לך כי דבר ה' בזה וקשה (לר") דאית ליה בריש מי שזיה טמא (פסחים ד' גצ.) מגוף היינו ממכר השם ובסוף פרק קמא ארבעות (דף יג.) מיהי כי

דבר ה' בזה למפרק על ונגולה פנים בתורה כרת
בע"ז שלא כדרכה מפלג ויש לומר דברת ג'
בפרשת אמות דכתיב מולך גבי עריות
ואכולוהי כתיב כי כל אשר יעשה מכל התועבות
וגו ואף על גב דהוי ליה טעם לאומקו לפניה
למעביר על שלא כדרכה נוחא לאומקיה
בע"ז באם אינו ענין כיון דהשתא סבירא ליה
מולך לאו היינו ע"ז וחוק בעלמא הוא ולא
מסתבר לחזובי עליה אלא כדרכה: **למעביר**
בטו ובתו שלא כדרכה. תימה כיון דמולך ע"ז הוא
ת"ל מהזוהו כרת מוקמין ליה עליו שלא כדרכה
ויש לומר דלא היה מוקמין ליה על"ז כיון דגבי
מולך כתיב אי לאו דאשכחן קרא אחרניא
למולך:
ובי שלשה עולמות יש. לאו לר' עקיבא פירך
דאיזו מוקל לא במבצר את האשם אלא
אלבא דנפשיה קאמר כדפ"ה ואם תאמר לרבי
עקיבא נמי תקשו רב שלשה עולמות יש
לדעולם הזה נפקא לן מקראי דמולך בע"ז מיהו
ר' עקיבא איבא למימר דלא דריש כי דבר ה' בזה
בע"ז אלא כדדרשין פ"ק דשביעיות (שם) אבל
מיריב ישמעאל קשיא דריש בחלק המבזה היבזה
ראשון ענאמר בסני דהיינו ע"ז דאבתי דתורה
ליה וכי שלשה עולמות יש דע"ז נפקא ליה
מקראי דמולך וי"ל דרבי ישמעאל היה דריש
קראי דמולך תרתי על"ז שלא כדרכה משום
עולם הזה ולעולם הבא אי נמי חד על"ז שלא
כדרכה ותורתו למולך לעולם הזה ולעולם הבא:
והשאלה

עצמו, פטור. ורבי אלעזר ברבי שמעון מתייב. אחד למולך. ואחד לשאר עבודה זרה, חייב. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, למולך חייב, שלא למולך פטור. אמר עולא, מאי טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון, אמר קרא 'לא יוצא כד', 'כד' בעצמד. ורובן לא דרשי 'כד', והתנן, אבידתו ואבידת אביו, שלו קודמת. ואמרנו, מאי טעמא. ואמר רב יהודה, אמר קרא 'אפס כי לא יהיה כד אביון', שלו קודמת לשל כל אדם. והתם, מאפס. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שלש כריתות בעבודה זרה, למה. אחת לדרבנה, ואחת לשלא דרבנה, ואחת למולך. ולמאן דאמר, 'מולך' עבודה זרה היא, פרת במולך למה לי? למעביר בנו שלא דרבנה. ולמאן דאמר, 'מגדף' עבודה זרה היא, פרת במגדף למה לי? לדתנינא, 'הכרת תפורת', 'הכרת' בעולם הזה, 'תפורת' לעולם הבא, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי ישמעאל, והלא כבר נאמר ונקרתה, וכי שלשה עולמים יש. אלא, 'ונקרתה' בעולם הזה, 'הכרת' לעולם הבא, 'תפורת', דברה תורה כלשון בני אדם:

משנה

ידיה בן אביון. הוזר בעצמך שלא תבא לידי עניות נימא ההוא סתמא דלא כרבינן: שלא ידיה בהם אביונים נכתוב לא ידיה בן אביון מדכתבינן אפס לאזדרה אתא כלומן **שלוש בריהות בעי'.** תרתי גבי מולך בקדושים תהיו ואני אתן את פני באיש ההוא והם הזונים וגו' (ונתתי את פני וגו') ואנ' סבירא ליה דמולך לאו ג' הוא מכל מקום קרי ליה הוא וגו' ותניא לקמן באלו שאין להם חלק לעולם הבא דבר ה' בזה הוא דבור ראשון תורה כשקין בני אדם את: ה' ואמר ונכתבה לקמן מפרש: **אחת שלי כרביה.** כרר עליהם אף שלא כדמס' **ואחת למולך.** וזאת על פי שדרוך בכך מביע ליה לממנהבא בכלל כדרכה דכל שאר עבודות מאיבה יעבדו נפקא בא הכתוב לחייב עליו אף בש: בברייתא מנדה זה העובד ע"ז כגון משורר לעז: **ברת דבתיב במנדה למה לי.** אחר: השם: **לברתניא.** כדמוקים ליה רבי ישמעאל אחד לעז'ה ואחד לעז'ה: **והלא אמר** השם כדאמר בבביתא ועולם היה נפקא ליה בעז' אלא מהכרת תברת רור' **שכמי** טעמא ונדפשיה קאמר והלא כבר נאמר לריתיה ואנא סבירא ליה דבני' כתיבינא: **וכי** עולה כולה עולה היא פרכא לאו לשכנגדו פריך אדיתו ס"ל אפילו ממוקדשיך

ר' ינאי. לפרשו עד שימסור דמתני' אתא למימר דרך מסירה למשרתי ע"ז קאמר
לא תתן להעביר. לא תתן לאחרים להעביר וסתמא דמילתא שמשין שלה קא
מבעבירין לה: ד"ה תניא נמי הכי יכול העביר ולא מסר כל' ול"ג בברייתא ברישא
ומזוהר לא תתן דתו לא יכול למתני' יכול העביר ולא מסר דהאי לא תתן מסירה
משמע אלא הכי קתני יכול העביר ולא מסר
דחייב תופיק וכל מלא ימצא בך בעבדי
בנו ובתו באש דלא כתיבא מסירה ת"ל לא
תתן להעביר פירש לך הכתוב על העברה
שאניה אלא דרך נתינה: לא תתן להעביר.
משמע ליה לתנא נתינה הבאה בללא העברה
ולא משמע ליה נתינה על מנת להעביר
לחוביה על נתינה לחוד: מסר והעביר.
לע"ז אחרת שלא למולך יכול יהא חייב
העבירו. לבנו סומא או ישן מי הוה דרך
העברה בכך כבה"ג דאינו יכול לעבור בעצמו
אם היה רוצה: פשוט מיהא. מתניתין: חדא.
משנן שאלות דבן בנו וכן בתו כבנו: כי מורעו
נתן למולך מה ת"ל. פשוט דהא כרת על
כן נכתב דהא במעביר למולך כתיב (ויקרא כ)
ואני אתן את פני וגו' ולעיל מיניה כתיב ואשר
יתן מורעו למולך מות יומתה: ת"ל בתתו
מורעו. קרא אחרינא הוא ולא זה שהתחיל
התנא לדרוש ופרכין הוא פתח לדרוש כי
מורעו נתן למולך ובסוף דבריו סיים ת"ל
בתתו מורעו ומשני דרשה אחרית דרש
במתתו מורעו דרשה קמיתא דבן בנו וכן בתו
מכי מורעו נפקא ליה הדרגת גנא רועה פסול
מניין שהיה לו ממזר והעבירו ת"ל בתתו
מורעו ותא העלם ועלימו וגו' לא היה צריך
למכתב בתתו מורעו דהא במעביר מורע
משמע אלא לך דרשה: דרך העברה. שלא
שינה מן החוק אלא בדרך מנהג העברת
המולך: שרנא דלגבי. שורת לבנים גבוה
לבנה על גבי לבנה והאש מכאן ומכאן
ומעבירין עליו אותו שורפו מוקדתי לקמן
המעביר עצמו פטור אלמא לאחר העלאת
הוא חי והא דאמרנן (לעיל דף סג:) גבי
חזקיה שסכתו אמר סלמנדרא לאו למולך
היה אלא לאלהי ספרים דהתם שריפה
כתיב: רכא אמר כמשוורתא דפוריא. אינו
מעבירו ברגליו אלא קופץ ברגליו בדרך
שהתנוקות קופצין בימי הפריש שהיה
מחפז בארץ והאש בוער בו והוא קופץ
משפה לשפה: דרך העברתו. עבודתו של
מולך: העבירו ברגל פטור. אלמא דרך
עבודתו בקפיצה: מאי טעמא דר' אלעזר.
במעביר עצמו: ורבנא ורבנא שך. בתמיא
לאזהרה למשעמך מינה אזהרת עצמו: לא
מחפזות קופצין בימי הפריש שהיה

49 **ס מַאֲפִים** כִּי **לֹא יִיחַד כֶּךָ אַבְיִוִן**, דַּאי לֹא לֵאדוּרָהּ אַתָּא אֵלַי לִהֲבַטְחָה שְׁמַנְתִּים
50 נֶפֶס חֲדָל וְכֹלָה עֲנִיּוֹת מִמֶּךָ אֶפֶס לֶשׁוֹן חֲדָלָה וְכֹלָהּ כִּמוֹ (בְּרֵאשִׁית מו) כִּי אֶפֶס כֶּסֶף
51 יִי אֲתוֹר מִקְרֵב עִמּוֹ וּשְׁמַתִּי אֵינִי אַתָּה פִּנִּי בְּאִישׁ הַהוּא וּבִמְשַׁפְּתוֹ וְחֲבֵרְתִּי אֲתוֹר וְאֵת כֹּל
52 יְהוֹשְׁלֵשִׁית בְּשַׁלָּח לָךְ אֲנִשִּׁים כִּי דַבֵּר ה' בּוֹהֵה אֶת מִצְוֹתָיו וְהִכָּרְתָּ תִּכְרַת הַנֶּפֶשׁ
53 אֲמַרְסֵי בִּסְתֵי הַיּוֹהֵ ע"ז וְהֵא עֲנִי וְדַבְתִּים הִכְרַת הַרְתָּ אֶת חֲשִׁבִּי לִי כִּמְפֻרָּה לִקְמֹן לְרֵעִי
54 יִירָא גְבִי מוֹלֵךְ אִם עֵנִן לוֹ נִתְּנוּ עֵנִן לִזְבוֹחַ וְקִטְרוֹ וְנֹסֶךְ וְהִשְׁתַּחֲוָה שְׁהוּא חַיִּיב
55 נִפְשִׁיהֶּ דְּמוֹלֵךְ לֹא ע"ז הוּא וְהִקְפִּידָה תוֹרָה עֲלֵיהִי וּלְמִאֲנָן **דְּאִמְרַי מוֹלֵךְ ע"ז הוּא**, וְהוּ
56 ע"ז אֵשְׁרִי דִּרְבוּ כִּיךָ שְׁלֵא מִצִּינוּ אֵלַי וְבוֹחַ וְקִטְרוֹ וְנֹסֶךְ וְהִשְׁתַּחֲוָה: **וְלִמְאֵן דְּאִמְרַי**,
57 דִּירְכֵה כִיךָ וּפְלִגְוֹתָהּ אֵיךָ בְּכִרְיִיתָ (דף א), אֵיכָא לִמְאֵן דְּאִמְרַי מִגְדָּה הֵינִי מִבְּרַךְ אֶת
58 **וְנִכְרַתְתָּ**, בְּלוֹתָהּ פִּרְשָׁה עֲנַמְרִי בִּי מִגְדָּה רַבִּי עֲקִיבָא ס"ל מִגְדָּה הֵינִי מִבְּרַךְ אֶת
59 לֹא לִרְעִי פִּרְיָי וְהֵלֵא כִּבְרָנָא וְנִכְרַתְתָּ הֵוֵא רַעִי בְּמִבְרַךְ אֶת הַשֵּׁם מוֹלֵךְ לֵה אֵלֵא
60 **שֵׁם עוֹלִימָתָי יֵשׁ וְכו'**, דְּרוּמָה לוֹ בְּשַׁחֲטִית חוֹלִין וְהֵלֵא בְּמוֹקְדִישֵׁן הָאוּמֵר רִגְלָה שֵׁל זוֹ
61 עֵין כּוֹלָה עוֹלָה אֵלֵא טַעְמָא וְנִפְשִׁיהֶּ אֲמַר בִּרְכִי (בְּהִמָּה הַמִּקְשָׁה) (חֲזָלִין טס):
מִנְיָ

סנהדרין דף סד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קכג

בנו וכן בתו, ולא ביאר מה למדים מהפסוק הראשון המיותר. מיישבת
הגמרא: כוונת הברייתא שאת החיוב בהעברת בן בנו וכן בתו אכן
למדים מהפסוק הראשון 'כי מִזְרְעוּ נִתַּן לְמוֹלָךְ', שאף הם בכלל
'זרעו', ומה שסיים התנא בפסוק 'בְּתֻמָּתוֹ מִזְרְעוּ לְמוֹלָךְ', דְּרִישָׁה
אַחֲרֵינָא הוּא. והיינו, מהאמור בפסוק הקודם 'זֶרַע' לענין עונש כרת
במעביר למוֹלָךְ, אֵין לִי לְחִיב אֱלָא את המעביר זֶרַע בְּשָׂר, שהרי
סתם זרע האמור בתורה הוא כשר, אך זֶרַע פְּסוּל כגון ממזר, מִזְּנִין
שחייבים עליו, תִּלְמוּד לִזְמַר יתור הכתוב 'בְּתֻמָּתוֹ מִזְרְעוּ לְמוֹלָךְ',
שאף על זרע פסול חייב מיתה.
הגמרא מבארת באיזה אופן של העברה חייב מיתה: אֲמַר רַב יְהוּדָה,
המעביר את בנו למוֹלָךְ אֵינוֹ חָיִיב, עַד שֶׁיַּעֲבִירֵנוּ בְּדֶרֶךְ הָעֵבֶרָה של
המוֹלָךְ. מבארת הגמרא: חָיִיב דְּמִי – מהו דרך העברה למוֹלָךְ. אֲמַר
אַבְיִי, מִעֲמִידִים שְׂרָנָא דְלִיבְנֵי – שורת לבנים גבוהה, לבנה על גבי
לבנה פְּמִינְעִי – באמצע, ומבעירים נִזְרָא מִהָאֵשׁ גִּיטָא – אש מצד
אחד של שורת הלבנים, וְנִזְרָא מִהָאֵשׁ גִּיטָא – ואש מצד שני שלה,
ומעבירים את הבן ברגליו על שורת הלבנים. רַבָּא אֲמַר, לא היו
מעבירים את הבן ברגליו, אלא היה קופץ מעל האש, כְּמִשְׁוֹנִיקָא
דְּפִינְדִּיא – כדרך קפיצת הילדים בפורים, שהיתה חפירה בקרקע
שבתוכה בערה אש, וקופצים משפת החפירה האחת לשפה השניה.
מביאה הגמרא ראייה לרבא: תִּנְיָא פְּוֹתִיָּה דְרַבָּא, המעביר למוֹלָךְ
אֵינוֹ חָיִיב עַד שֶׁיַּעֲבִירֵנוּ דְרֶךְ (עברה) [הַעֲבָרְתוֹ] של המוֹלָךְ.
(העביה) [הַעֲבִירוֹ] כשהולך בְּרַגְלִי, פְּטוּר, ומבואר שדרך ההעברה
שחייב עליה היא בקפיצה דווקא, כדברי רבא.
מוסיפה הברייתא: וְאֵינוֹ חָיִיב אֱלָא עַל הֶעֱבַרְתָּ יִצְאִי יִרְיָכוֹ דְּהֵינּוּ
צאצאיו בלבד, הָא בְּיָצֵד, עַל בְּנוֹ וּבִתּוֹ חָיִיב, אולם עַל אֲבִיו וְאִמּוֹ
או אֲחִיו וְאֶחָיו, פְּטוּר, כיון שאינם יוצאי יריכו. וכן אם הַעֲבִיר את
עַצְמוֹ למוֹלָךְ פְּטוּר, שהאיסור נאמר רק על יוצאי יריכו, ולא על
עצמו. וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן מְחִיב אף את המעביר את עצמו
למוֹלָךְ, ויתבאר טעמו להלן. עוד מוסיפה הברייתא: אַחֲדָה המעביר
לְמוֹלָךְ, וְאֶחָד המעביר לְשָׂאָר עֲבֹדָה זָרָה, חָיִיב. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי
שְׁמַעוֹן אֲמַר, המעביר לְמוֹלָךְ חָיִיב, וְשָׂאָר לְמוֹלָךְ פְּטוּר.
הגמרא מבארת את טעמי המחלוקת במעביר עצמו: אֲמַר עֲזַרְיָה, מֵאִי
מִטְעָמָא דְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁחִיב את המעביר עצמו למוֹלָךְ,
דְּאֲמַר קְרָא (דברים יח ט) 'לֹא יִמְצָא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ', ודרש
'בְּךָ' היינו בְּעַצְמְךָ, כלומר, לא תעביר עצמך באש למוֹלָךְ. וחכמים
שפטריוהו לא דרשו דרשה זו מתיבת 'בְּךָ'. מקשה הגמרא: וְכִי רַבִּנּוּ
לֹא דְרָשִׁי תִיבַת 'בְּךָ', וְהִתְנֶן – הרי שנינו במשנה (ב"מ לא), מִצָּא את
אֲבִידָתוֹ, וְאֵת אֲבִידָת אֲבִיו, ואינו יכול ליטול שתיקן כאחת, אבידה
שְׁלֹו קוֹדֶמָתָה, ויטלנה אף שבכך לא יוכל להשיב את אבידת אביו.
וְאֶמְרִינָן מֵאִי מִטְעָמָא. וְאֲמַר רַב יְהוּדָה, דְּאֲמַר קְרָא (דברים טו ט) אֶפֶס
כִּי לֹא יִהְיֶה בְךָ אֲבִינִי, ודורשים תיבת 'בְּךָ' לאזהרת עצמו, כלומר,
הזהר בעצמך שלא תבוא להיות אביו, ולכן האבידה שְׁלֹו קוֹדֶמָתָה
לְשַׁל כָּל אֶפֶס. וכי נאמר שסתם משנה זו אינה בחכמים, כיון שאינם
דורשים ש'בְּךָ' הכוונה לעצמו. מתרצת הגמרא: הָתָם – גבי אבידה
אין הדרשה מתיבת 'בְּךָ', אלא מתיבת 'אֶפֶס', שאם כוונת הפסוק
להבטיח שלא יהיה אביו בישראל, היה די לומר 'לא יִהְיֶה בְךָ אֲבִינִי',
וכיון שנאמר 'אֶפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה וגו'', כוונת הפסוק היא 'אֶפֶס וְכֹלָה
מִמֶּךָ עֵינִית', שאדם מזהיר לא להיות אביו, ולכן אברתו קודמת.
אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי חֲנִינָא, שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים שְׁנִינָא בְּתוֹרָה עֹנְשִׁי
בְּרִיתוֹת בְּעֶבְרָה זָרָה, שתיים במוֹלָךְ, ואחת בעבודה זרה עצמה,
לְמָה נִאֲמָרוּ. כרת אַחַת לְעוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה בְּדִרְכָּהּ, שאם עבד במזיד
ולא היו עדים והתראה נענש בכרת, וְכָרַת אַחַת לְעוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה
שְׁלֹא בְּדִרְכָּהּ, והיינו בעבודות שחייבים עליהם אף שלא כדרכה,
שכן וביחוד קיטור וניסוך והשתחויה, כמבואר לעיל (טו), וְכָרַת אַחַת
לְמַעֲבִיר בְּנוֹ לְמוֹלָךְ, שאם העבירו במזיד בלא עדים והתראה נענש
בכרת.

המשך בעמוד קכח

שנינו במשנה, הנותן מזרעו למוֹלָךְ אינו חייב עד שימסור. מבארת
הגמרא: אֲמַר רַבִּי יְנָאי, כוונת המשנה שאֵינוֹ חָיִיב עַד שֶׁיַּמְסְרֵנוּ
לְמִשְׁרְתֵי הָעֲבֹדָה זָרָה של המוֹלָךְ. שְׁנַאֲמַר (ויקרא יח כא) 'וְמוֹרְעָךָ לֹא
תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמִלָּךְ', כלומר לא תיתן לאחרים שיעבירוהו למוֹלָךְ,
שהדרך בסתם שמשרתי המוֹלָךְ מעבירים את הבנים הנמסרים להם
לכבודו.
מביאה הגמרא ראייה: תִּנְיָא נְמִי חָבִי כדברי רבי ינאי, שמפסוק זה
למדים שאֵינוֹ חָיִיב עַד שֶׁיַּמְסְרֵנוּ לְמִשְׁרְתֵי המוֹלָךְ. ממה שנאמר (דברים
יח ט) 'לֹא יִמְצָא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ', יְכֹוֹל – שמא תאמר, שאף
אם הַעֲבִיר את בנו באש למוֹלָךְ וְלֹא מִסָּר אותו למשרתיו, יְהֵא חָיִיב
מִיתָה, תִּלְמוּד לִזְמַר (ויקרא יח כא) 'וְמוֹרְעָךָ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמוֹלָךְ',
שאינו חייב אלא דרך נתינה, דהיינו שימסור את בנו למשרתי המוֹלָךְ
שיעבירוהו לכבודו.
מוסיפה הברייתא תנאים נוספים לחיוב על העברה למוֹלָךְ: מִסָּר בְּנוֹ
לְמִשְׁרְתֵי המוֹלָךְ על מנת להעבירו לכבודו, וְלֹא הַעֲבִיר אותו
למוֹלָךְ, כלומר, משרתי המוֹלָךְ לא העבירו את בנו לכבודו, יְכֹוֹל
יְהֵא חָיִיב, תִּלְמוּד לִזְמַר 'לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר', אינו חייב אלא בנתינה
הבאה לכלל העברה, כלומר שיעבירו את בנו למוֹלָךְ בפועל. וכן אם
מִסָּר בְּנוֹ לְמִשְׁרְתִים וְהַעֲבִיר אותו באש, אך עשה כן שְׁלֹא לְמוֹלָךְ
אלא לעבודה זרה אחרת, יְכֹוֹל יְהֵא חָיִיב, תִּלְמוּד לִזְמַר 'לְהַעֲבִיר
לְמוֹלָךְ', אינו חייב עד שיעבירו למוֹלָךְ דווקא. וכן אם מִסָּר וְהַעֲבִיר
את בנו לְמוֹלָךְ, וְלֹא העבירו בָּאֵשׁ אלא בדבר אחר, יְכֹוֹל יְהֵא חָיִיב,
שהרי בפסוק זה לא נאמר שצריך להעביר דווקא באש, אלא כיון
שְׁנַאֲמַר בָּאֵן – בפסוק זה (ויקרא יח כא) 'וְמוֹרְעָךָ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר
לְמוֹלָךְ' וְנַאֲמַר בפסוק לְחֵלֶן (דברים יח ט) 'לֹא יִמְצָא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ
וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ', יש ללמוד מכך גזירה שוה 'העברה העברה', מִה לְחֵלֶן
האיסור הוא שלא להעביר בָּאֵשׁ דווקא, אֵף בָּאֵן האיסור שלא
להעביר למוֹלָךְ הם בָּאֵשׁ דווקא, וְכֵן בָּאֵן האיסור העברה נאמר
דווקא לְמוֹלָךְ ולא לעבודה זרה אחרת, אֵף לְחֵלֶן האיסור להעביר
את בנו ובתו באש נאמר דווקא לְמוֹלָךְ.
הגמרא מביאה דין נוסף בענין העברה: אֲמַר רַב אֲחָא בְרִיה
דְרַבָּא, הַעֲבִיר את כָּל זֶרַע פְּטוּר, שְׁנַאֲמַר (ויקרא יח כא) 'וְמוֹרְעָךָ לֹא
תִתֵּן', ויש לדייק מכך שדווקא על חלק מזרעך חייבים, וְלֹא עַל כָּל
זֶרַעְךָ.
הגמרא מביאה כמה ספיקות בענין העברת בנו למוֹלָךְ: בְּעִי רַב אֲשִׁי,
הַעֲבִיר לְבִנּוֹ הַסּוּמָא – עיוור) למוֹלָךְ, מִהוּ, האם כיון שהבן בעצמו
אינו יכול לעבור מחמת עיוורו, אף אם העבירו אביו אין דרך העברה
בכך ופטור. וכן יש להסתפק במעביר בנו יָשָׁן מִהוּ, האם כיון שהבן
עצמו אינו יכול לעבור בשנתו, אף בהעבירו אביו אין דרך העברה
בכך ופטור. עוד נסתפק רב אשי, העביר את בְּנוֹ בְּנוֹ וְכֵן בְּתוֹ למוֹלָךְ,
מִהוּ, האם הם בכלל 'זֶרַע' האמור גבי אזהרת העברה למוֹלָךְ (ויקרא
יח כא) וחייב, או כיון שנאמר במשנה תורה (דברים יח ט) 'בְּנוֹ וּבִתּוֹ', דווקא
על העברתם חייב ולא על העברה שאר זרעו. משיבה הגמרא: אף
שאינן ראייה לפשוט את כל הספיקות, תַּפְשׁוּט מִיָּהָא חֲדָא – אחת מן
הספיקות, והיינו את הספק במעביר בן בנו או בן בתו, דְּתִנְיָא
בברייתא, נאמר גבי עונש כרת האמור במעביר למוֹלָךְ (ויקרא א ט) 'כִּי
מִזְרְעוּ נִתַּן לְמוֹלָךְ', ויש לשאול מִה תִּלְמוּד לִזְמַר פסוק זה, הלא כבר
נאמר בפסוק הקודם (שם ב א) אִישׁ וגו' אֲשֶׁר יִתֵּן מִזְרְעוֹ לְמוֹלָךְ וגו', ועל
כך נאמר העונש בפסוק הבא 'וְאֵנִי אֶתֵּן אֶת פְּנֵי בָאִישׁ הַהוּא וְהִקְרַתִּי
אֹתוֹ' וגו'. אלא לְפִי שְׁמִלּוּשׁ הַפְּסוּק שְׁנַאֲמַר באזהרת העברה למוֹלָךְ
במשנה תורה (דברים יח ט) 'לֹא יִמְצָא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ', אֵין
לִי לְלַמּוֹד מִתָּא אֱלָא על מעביר בְּנוֹ וּבִתּוֹ באש למוֹלָךְ, אך מעביר
בְּנוֹ וְכֵן בְּתוֹ למוֹלָךְ מִזְנִין שחייב, והיינו תִּלְמוּד לִזְמַר – לכן למדנו
הכתוב האמור גבי מעביר למוֹלָךְ (ויקרא ב ט) 'בְּתֻמָּתוֹ מִזְרְעוּ לְמוֹלָךְ',
שאף על בן בנו וכן בתו חייב, כיון שאף הם בכלל 'זֶרַע'. ובכך נפשט
ספקו האחרון של רב אשי.
שואלת הגמרא על ברייתא זו: הֵתָּא פְּתַח בְּתַחֲלִילָה בְּפִסּוּק 'כִּי
מִזְרְעוּ נִתַּן לְמוֹלָךְ', לבאר מה למדים ממנו, וְאֵילוּ סְלִיק – סיים
בפסוק 'בְּתֻמָּתוֹ מִזְרְעוּ לְמוֹלָךְ', שממנו למדים לרבות חיוב בעברת בן

זורע ומניח את הקרקע, לא תצמח התבואה כראוי ולא ישבע לחם.
מאמר נוסף של ריש לקיש בענין איסורי בני נח: ואמר ריש לקיש,
עובד פולחנים ששבת ממלאכתו יום שלם, חייב מיתה, משום
שהזהירו בני נח שלא לשבות ממלאכתם כלל, שנאמר לאחר המבול
(בראשית ח כב) 'וְיָוִם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבּוּתוּ', ודורשים, שבני נח נצטוו שלא
לשבות ממלאכתם במשך יום ולילה. ואמר ר' מר, אזהרה שלהן –
כשהזהירו בתורה, זו היא מיתתן – אם יעברו עליה ראויים הם
למיתה, וכיון שנאמרה אזהרה שלא ישבותו, אם עברו ושבתו חייבים
מיתה. אמר רבינא, לא רק על שבתה ביום השבת שהוא יום שבתה

לישראל, או ביום ראשון בשבוע ששבותים בו הנוצרים, חייבים, אלא
אפילו על שבתה לשם מנוחה בעלמא כגון ביום שני בשבת
(בשבוע) שאין בו שבתה כלל, כדי שלא יבטלו ממלאכה.
מקשה הגמרא: וליחשבה – יש למנות אזהרה זו לפני שבע מצות בני
נח, שמנאן לעיל (נא), ומדוע לא מנאה. מתרצת הגמרא: כי קא חשיב
שם התנא רק אזהרות ב'שם ואל תעשה', מה שנאסר עליו לעשות,
אבל מצוה שיש בה 'קום עשה' כמו 'לא ישבותו' שהיא מצוה ב'קום
עשה', לעשות מלאכה יומם ולילה בלא לשבות, לא קא חשיב.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שני עמ' ב

מיתתו, נאמר לאדם הראשון ולחווה אשתו (שם א כח) 'וַיֵּרְדוּ בְּהֶמְתָּ
הָאֵדָם, כלומר תמשלו בדגי הים. מאי לאו – האם אין הכוונה
שהותרו להם הדגים לאכילה. וקשה לרב שאמר שלא הותר להם
בשר לאכילה כלל, ואף בשר דגים. מתרצת הגמרא: לא הותר
לאכילה, אלא למלאכה, שיעשו עמם מלאכה. שואלת הגמרא:
וְדָגִים בְּנֵי מְלָאכָה נִינְהוּ – וכי ניתן לעשות מלאכה עם דגים. משיבה
הגמרא: אין – אכן כך, כפי שמבואר במה דהסתפק האמורא רחקה,
דבעי רחקה, הנהיג קרון על ידי שקשרו בעיזא – לעז שביבשה על
שפת הים, ושיבומא – ולדג שבתוך הים, ושניהם יחד הנהיגו את
הקרון, מאי – האם לוקה משום איסור כלאים הנלמדים מהפסוק
'לא תחַרשׁ בְּשׂוֹר וּבְחֹמֶר יָחִיד', שהרי שני מינים הם האסורים באיסור
זה, או שכיון שמין אחד ביבשה ומין אחד בים אינו לוקה. ומבואר
שאכן שייך לעשות מלאכה על ידי דג.

קושיא נוספת על דברי רב: תא שמע, נאמר לאדם ולחווה (בראשית א
כח) 'וַיֵּרְדוּ וגו' ובעוף השמים. מאי לאו שהותרו להם העופות
לאכילה. מתרצת הגמרא: לא לאכילה הותר, אלא למלאכה.
שואלת הגמרא: וכי עופות בני מלאכה נינהו. משיבה הגמרא: אין
– אכן כך, כפי שמבואר במה דבעי רבא בר רב הונא, דש תבואה
באווזין ותרנגולין, לרבי יוסף ברבי יהודה שסובר (ב"מ זא) שפועל
מותר לאכול מענבי הכרם רק אם עשה בהם מלאכה בידיו וברגליו,
מאי – מה הדין לגבי אכילת עופות אלו מהתבואה שדשים, האם
מותר לו לחסום את פיהם מלאכול, כיון שאינם עושים מלאכה אלא
ברגליהם, או שאסור לחסום פיהם כשור, כיון שדשים בכל כחם
כמותו, ואף שדשים רק ברגליהם.

קושיא נוספת: תא שמע, נאמר בהמשך הפסוק (בראשית א כח) 'וַיִּבְרָא
חַיָּה הַרְוֵמֶשֶׁת עַל הָאָרֶץ', ובדיה הרומשת ודאי כוונת הפסוק
שהותרה להם לאכילה, שהרי לא ניתן לעשות מלאכה על ידי חיות.
מתרצת הגמרא: ההוא – הפסוק שנאמר בחיה הרומשת, לאתווי
נחש הוא דאחא – בא לרבות את הנחש שיעשו עמו מלאכה,
שקודם שנתקלל שילך על גחונו (שם ג יד) היה ראוי לעשות מלאכה,
כפי דתניא בברייתא, רבי שמעון בן מנסיא אומר, חכל – יש
להצטער על שמש גדול שהיה משמש למלאכה עבור בני האדם
שאבד מן העולם, שאלמלא (לא) – שאם לא נתקלל הנחש ללכת
על גחונו, כל אחד ואחד מישראל היו מודמנין לו שני נחשים
טובים, את אחד מהם היה משגרו לצפון העולם, ואחד משגרו

לדרום העולם, כדי להביא לו משם סנדלונים טובים, ואכנים
טובות ומרגליות. ולא עוד, אלא שמפסליון – פושטים כל אחד
מהנחשים רצועה של בשר תחת זנבו, ומוציא בה עפר מן השוק,
ומביאו לגנתו ולחורבתו של האדם, כדי שישתמש בו האדם
לצרכיו.
עוד מקשה הגמרא: מיתתו, שנינו בברייתא, היה רבי יהודה בן
תימא אומר, אדם הראשון קודם שחטא באכילה מעץ הדעת, מיסב
בגן עדן היה, והיו מלאכי השרת צולין לו בשר לאכילה ומסננין
לו יין לשתייה, הציץ בו נחש ורעה בכוודו של האדם ונתקנא בו,
ולכן החטיאו. ומכך צצלו לו בשר מבואר שהותר לו לאכילה.
מתרצת הגמרא: הָתָם בברייתא מדובר בנחש היוֹרֵד מן השמים,
ורק זה הותר לאדם. שואלת הגמרא: וכי מי איכא בשר היוֹרֵד מן
השמים. משיבה הגמרא: אין – אכן יש דבר כזה, כי הא דרבי שמעון
בן חלפתא הוה קאזיל באורחא – הלך בדרך, ופגעו בו הנג
אריותא – אריות דהוו קא נחמי לאפיה – שהתאוו לאכול. אמר
את הפסוק (תהלים קד כא) 'הַכַּפְּיִרִים שׂוֹאִינִם לַמֶּרְקָה וּלְבִקֶּשׁ מֵאֵל
אֲבָבָם', כלומר שכיון שרוצים האריות לאכול מבקשים מה' את
מאכלם. מיד נחיתו ליה – ירדו לו מן השמים תרתי אמתא – שתי
ירכות של בהמה, חדא – ירך אחת אכלוה האריות, וחדא שבקוה
– וירך אחת השאירו ולא אכלוה. אייתיה – הביא רבי שמעון בן
חלפתא בידו את הירך שנשארה, ואחא לבי מדרשא, בעי עלה –
ושאל את החכמים עליה, האם דבר טמא הוא זה, או דבר טהור.
אמרו ליה, אין דבר טמא יורד מן השמים, ובדאי דבר טהור הוא.
מסתפקת הגמרא: בעי מיניה רבי ירמיה ברבי אבהו, ירדה לו דמות
טהור מהו, האם נחשבת לדבר טמא כחמור, או שהכלל שאין דבר
טמא יורד מן השמים נאמר גם עליה. אמר ליה רבי אבהו, יארוז
נאלא – תנין שוטה, הא אמרי ליה – הלא אמרו חכמי בית המדרש
לרבי שמעון בן חלפתא שאין דבר טמא יורד מן השמים, ואם כן
לא יתכן שירדה מן השמים דמות חמור, ואם אירע שירדה דבר טהור
הוא.

הגמרא חוזרת לדון בדברי הברייתא לעיל (נו ע"א וע"ב), שביארה את
מצוות בני נח. שנינו בברייתא: רבי שמעון אומר, בני נח נצטוו אף
על הכיבוש שלא לעשותו. מבארת הגמרא: מאי טעמא דרבי
שמעון, דכתבי בתורה (שמות כב יז) איסור שנאמר לישראל,

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שלישי עמ' ב

כבוד חייבים אף שלא כדרכה, יקשה לשם מה נכתב 'וּבַח לְאֱלֹהִים
יִחְרָם', הלא אף וזיחה היא דרך כבוד כהשתחואה, אין זה מוכרח,
שהרי אימא – אמור להיפר, שאכן יצאה השתחואה ללמד על
הכלל בולו, שעל כל העבודות שהן דרך כבוד חייבים גם כשאין
כדרכה, וכי תימא – ואם תשאל, אם כן הפסוק 'וּבַח לְאֱלֹהִים יִחְרָם'
למה לה, הלא אף וזיחה היא דרך כבוד ויש לחייב עליה
כהשתחואה, יש להשיב, שהפסוק 'וּבַח' נאמר לגופיה – להשמע
חידוש דין לעצמו, דמחשבין מעבדה לעבודה, כלומר, אם את

העבודה שעובד עתה (כגון שחיטה) לא חשב לעשותה לשם עבודה
זרה אלא לצורך עצמו, ורק בשעת השחיטה חשב לעשות עבודה
אחרת כגון זריקת הדם וכדומה לשם עבודה זרה, חייב מיתה כאילו
חשב זאת בשעת אותה עבודה ממש.
וקושיא זו יש לתלות במחלוקת שמצינו בדין זה, דאיתמר, השוחט
בהמה לצורך עצמו, ובאותה שעה חשב לזרוק דמה לשם עבודת
פולחנים ולחקטיר חלבה לשם עבודת פולחנים, רבי יוחנן אומר,

אמר רב יהודה אמר שמואל, השומע אזהרה – ברכת השם מפי
העובר ברכבים – הנכרי, אינו חייב לקרוע את בגדיו, משום שדין
זה נאמר רק בישראל המקלל. ואם תאמר, מדוע קרעו את
בגדיהם שומעי הקללה מפי רבשקה, התשובה היא שישראל מומר
היה, ולכן קרעו בדין השומע קללה מפי ישראל.
דין נוסף: ואמר רב יהודה אמר שמואל, אין קורעין אלא על
שמיעת קללה בשם המיוחד בן ארבע אותיות בלבד, לאפוקי –
ולמעט השומע קללה בכינוי השם, דלא – שאינו חייב לקרוע את
בגדיו על כך.
הגמרא מביאה שיטה אחרת בשני הדינים האחרונים: ופליגא –
וחולקת שיטתו דרבי חייא על רב יהודה בשם שמואל, בתריןיהו –
בשני הדינים שאמר, בשומע ברכת ה' מפי נכרי, ובשומע ברכת כינוי.
דאמר רבי חייא, השומע אזהרה – ברכת השם בלשון הנה, שאין
אימת בית דין מוטלת על המקללים לדונם למיתה, אינו חייב לקרוע
את בגדיו, שאם אי אתה אומר כן, נתמלא כל הגג קרעים, שכיון
שאין אימת בית דין מוטלת על המקללים אינם יראים מך, ומקללים
שוב ושוב. ומבררת הגמרא: ממה – ממי השומע ברכת השם בזמן
הזה אינו חייב לקרוע, אלימא שומע מישראל, מי פקודי בולי האי
– וכי כל כך מופקרים הם בענין זה עד שעושים כך שוב ושוב. אלא
פשימא שמדובר בשומע מעובר ברכבים, ואי – ואם מדובר
כשמברכים דווקא בשם המיוחד, מי גמירי – וכי למדו הנכרים את
השם המיוחד כל כך עד שמברכים בו תמיד, אלא לאו – ודאי מדובר
כשמברכים בכינוי השם, שאותו למדו ומברכים בו תמיד, ושומע
מינה – ומדויק מכן שדווקא בלשון הנה הוא דלא חייבים לקרוע, כיון
שמקללים תמיד וחייב הקריעה היה ממלא את הבגד בקרעים, הא
מעיקרא – אך מתחילה, כשאימת בית דין היתה מוטלת אף על
הנכרים, השומע ברכת השם מפייהם בכינוי היה חייב לקרוע את
בגדיו, שמע מינה שמתחילה בין השומע ברכת השם מפי נכרי, ובין
השומע ממנו בכינוי, חייב לקרוע.
שנינו במשנה: שלאחר שמפרש העד הראשון את ברכת השם

ששמע, השני אומר אף אני שמעתי כמותו. אמר ריש לקיש, שמע
מינה – מדברי המשנה שהעד השני אינו צריך לפרש את הקללה,
מוכח שכן ההלכה גם לגבי עדויות אחרות, שאם אמר העד השני
לאחר עדות הראשון אף אני ראיתי כמותו, פשוט הדבר אף בדיני
ממונות ובדיני נפשות מעיקר דין העדות שבתורה, ורק מעלה הוא
דעבוד רבנן – עשו חכמים בדינים אלו, שצריכים כל העדים לפרש
את עדותם, והכא – ורק כאן בעדות על ברכת השם, בין דלא
אפשר שיפרשו כל העדים את הקללה בעדותם מפני כבוד השם,
אוקמוה רבנן – העמידו חכמים את הדין בזה אדאורייתא – על
עיקר דין עדות שכשירה מן התורה, שרק העד הראשון יפרש, והשני
יאמר רק אף אני שמעתי כמותו, וכיון שעדות זו כשירה מן התורה,
אף הורגים את המקלל על פיה. דאי סלקא דעתך שהדבר פסול אף
מן התורה, ואין העדות כשירה אלא אם כן כל העדים מפרשים
בעדותם את המעשה, קשה, וכי הכא בברכת השם, משום דלא
אפשר שכל העדים יפרשו את הקללה בפיהם מפני כבוד השם,
קמלינן לרבנא – הורגים את האדם המקלל בלא עדות כשירה
שקילל, אלא ודאי הדבר כשר מן התורה. ורק בשאר הדינים במקום
שיכולים כל העדים לפרש את המעשה, עשו חכמים מעלה שאכן
יפרשוהו.
שנינו במשנה: והעד השלישי אומר אף אני שמעתי כמותו. לומדת
הגמרא: מכך שאמרה המשנה שכשיש עד שלישי על הקללה, צריך
לומר אף אני שמעתי כמותו, ולא די בכך שרק השנים האחרים
יעידו, מוכח שסתמא – שהתנא שנה את המשנה בסתם כשיטת רבי
עקיבא (מכות ה), דמקיש שלשה עדים שנאמרו בפסוק (דברים יט טו) 'על
פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר', לשנים עדים
שנאמרו באותו פסוק, שכשם שבשנים אם נמצא אחד מהם קרוב או
פסול עדותם בטלה, כיון שאין בה שני עדים כשרים, כך בשלושה
עדים, אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטלה, משום
שעדות אחת היא, וכיון שכן צריך גם השלישי לומר אף אני שמעתי
כמותו, ולא די בכך שרק השנים האחרים יעידו.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום רביעי עמ' א

לעבוד עבודה זרה וחייב, כי פליגי – אימתי נחלקו רבי מאיר ורבי
יהודה, דביבואר בעלמא – כשהיה רק דיבור, שאמר בואו ועבדוני
ופפועל לא עבדוהו, רבי מאיר סבר, שגם דיבורא של הסתה בלבד
בלא שעבדוהו אחרים בפועל מילתא היא – נחשב למסית וחייב
מיתה, ורבי יהודה סבר, דיבורא של הסתה בלבד לאו מילתא היא
– אינו נחשב לדבר הסתה ופטור. ובזה גם נחלקו המשניות גבי עובד
עבודה זרה, התנא במשנתנו שחייב רק את העובד בפועל ולא את
האומר 'אלך ואעבוד' סבר כרבי יהודה שאמירה אינה כלום, והתנא
במשנה לקמן שחייב אף על אמירה סבר כרבי מאיר שמחייב
באמירה.
רב יוסף חזר בו מדבריו שנחלקו תנאים באמירה בעלמא, ומתרג
באופן אחר: הדר – חזר ואמר רבי יוסף, לאו מילתא היא דאמרי –
מה שפירשתי שרבי מאיר ורבי יהודה נחלקו אם האומר 'אלך
ואעבוד' מתחייב מיתה בדיבורו, אינו נכון, דאפילו לרבי יהודה,
דביבואר נמי חייבי מתיב – באמירה שיעבוד חייב, (רתנן)

[דתנא], רבי יהודה אומר, לעולם אינו חייב מיתה מחמת דיבור
בלא מעשה, עד שישיתוהו אחרים לעבוד וישמע להם ויאמר 'אעבוד
עבודה זרה', או 'אלך ואעבוד', או 'נלך ונעבוד', ומבואר שאף לרבי
יהודה הניסת לעבודה זרה חייב גם בדיבור בלבד, וכפי שיתבאר
הטעם בזה להלן (ע"ט). ואם כן מוכרח, שמה שחלק רבי יהודה
בברייתא לעיל על רבי מאיר, וסבר שהאומר 'בואו ועבדוני' פטור,
אינו מטעם שאין חייבים על דיבור, אלא כמאן קמיפלגי – במה
חולקים רבי יהודה ורבי מאיר, במסית אחרים לעבוד לעצמו, ואמרי
ליה אין – אכן נעבדך, קמיפלגי – חולקים הם, אם נקרא מסית וחייב
או לא. מר – רבי מאיר המחייב סבר, שאף במסית אחרים לעבוד
לעצמו, שמעי ליה – אכן שומעים לו הניסיתים ויעבדוהו, ואין
דקאמרי ליה – ומה שאומרים לו אכן נעבדך, קושטא הוא – אמת
הוא שמתכוונים לעבדו, ולכן אכן נקרא מסית. ומר – ורבי יהודה
הפטור סבר, שבמסית אחרים לעבוד לעצמו, לא שמעי ליה – אין
הניסיתים שומעים לו ולא יעבדוהו, שכן מימר אמרי – הם אומרים,

1 העובד אף מאהבה ומיראה, ואחד המזבח לשם אלוהות חייבים,
2 וכאביי הסובר שאף העובד מאהבה ומיראה חייב.
3 רבא דוחה את הראיה: ורבא אמר לה, לא – אין כוונת המשנה
4 ב'אחד העובד' לומר שאף עובד מאהבה ומיראה חייב, אלא
5 ב'דמיתין רבי ירמיה לעיל (ש) שכונתה ש'אחד העובד' כדרכה
6 חייב בכל העבודות, ובשלא כדרכה חייב רק בארבע העבודות,
7 זביחה, קיטור, ניסוך והשתחואה.
8 אביי מביא ראיה שניה: אמר אביי, מנא אמינא לה – מהיכן מוכח
9 כדברי שאף העובד מאהבה או מיראה חייב, דתניא בברייתא, נאמר
10 על אלוהים אחרים (שמות כ ה) 'לא תשתחוה להם', ותיבת 'להם'
11 מיותרת שהרי עליהם מדבר הפסוק, אלא באה ללמד שדווקא 'להם'
12 אי אהה משתחוה, אבל אהה משתחוה לאדם במופת, שסתם
13 אדם אינו נחשב לעבודה זרה ומותר להשתחוות לו. 'וכל היית
14 לפרש שמותר להשתחוות אפילו לנעבד – לאדם שעשה עצמו
15 עבודת כוכבים בהמן, תלמוד לומר (ש) 'ולא תעבדם', שהוא מיותר
16 ללמדנו שאדם שעשה עצמו עבודה זרה אסור להשתחוות לו, משום
17 שבכך עובדים אותו. מוכיח מכאן אביי, והא המן מיראה הוה נעבד
18 – והרי השתחוה להמן ועבדוהו בכך רק מיראת המלך, שנאמר (אסתר
19 א ג) 'וכל עבדי המלך וגו' פרעים ומשתחווים להמן כי כן צוה לו
20 המלך', ומכל מקום מבואר בברייתא שאסור להשתחוות לאדם כזה,
21 ומוכח שעבודה מיראה אסורה שאר עבודה זרה, ואם כן גם חייב
22 עליה.
23 רבא דוחה את הראיה: ורבא סובר, שאין כוונת הברייתא שהעובד
24 כפי שעבדו את המן ממש יהא חייב, אלא כוונתה לחייב את העובד
25 את מי שהוא בהמן במקצת ולא בהמן במקצת, כלומר, הרי הוא
26 בהמן בכך דאיהו גופיה – שהוא עצמו נעשה עבודת פוכבים, והרי
27 הוא לא בהמן בכך, דאילו המן עבדוהו רק מיראה, והעובדים אותו
28 לא נתחייבו על עבודתם, והכא – כאן בברייתא מדובר באופן דלא
29 מיראה – שאין עובדים אותו מיראה אלא כדי לקבלו עליהם לאלוה,

30 ולכן אסור וחייבים על כך.
31 אביי מביא ראיה נוספת לשיטתו: ואמר אביי, מנא אמינא לה – מנין
32 לי שאף העובד מאהבה ומיראה חייב, דתניא בברייתא, אימתי בהן
33 משיח – כהן גדול המשוח בשמן המשחה חייב חטאת כששגג
34 בעבודת פוכבים, רבי אומר, אף בשגגת מעשה, דהיינו כשעשה
35 מעשה מסוים לעבודה זרה וסבר שאופן זה מותר, אף שלא נעלם
36 ממנו עצם האיסור של עבודה זרה, כיון שדינו כיחיד שחטא שחייב
37 אף על 'שגגת מעשה'. וחכמים אומרים, אינו חייב בו אלא בהעלם
38 דבר, כלומר, שעבד עבודה זרה ושכח שיש איסור בעבודה זרה,
39 משום שאף גבי עבודת כוכבים כששגג דינו כדין ציבור שחייבים רק
40 על שגגת 'העלם דבר', ושוין רבי וחכמים בכך, שאם הכהן משיח
41 נתחייב קרבן חטאת על עבודה זרה, יקיים את חיובו בהבאת שעיירה
42 כדין יחיד שחטא בעבודה זרה, ואף שחכמים סוברים שלגבי אופן
43 השגגה אין דינו כיחיד, מודים הם לענין מין הקרבן שמתחייב בו
44 שדינו כיחיד. וכן שוין הם לענין שאין הכהן משיח מכיא אשם תלוי
45 בכל החטאים שבתורה, אם לא נודע לו שחטא בהם, כפי שמביא
46 שאר יחיד שחטא, ואף רבי הסובר שחייב אף בשגגת מעשה כיחיד,
47 מודה לענין אשם תלוי שאינו מביא כיחיד אף בעבודה זרה.
48 ובברייתא זו יש לברר, הא שגגת מעשה בעבודת פוכבים היכי דמי
49 – באיזה אופן של שגגת מעשה מדובר, אי קפסר – אם הכהן משיח
50 טעה וסבר שגית הפנסת הוא והשתחוה לו, הרי לא התכוין כלל
51 להשתחוות לבית, אלא כוונת לבו להשתחוות לשמים, דהיינו לה'
52 ששיכן שמו על בית הכנסת, ואין כאן השתחואה לעבודה זרה לא
53 בשוגג ולא במזיד, אלא ודאי מדובר דחוא אנדרטא – שראה צלם
54 בדמות המלך, שהיו רגילים לעשותו ולהשתחוות לו לכבוד המלך,
55 וישנם צלמים שאף עובדים אותם כעבודה זרה, ואותו צלם שראה
56 עבדוהו ולא ידע והשתחוה לו. גם באופן זה יש לברר, אי קבליה
57 עליה פאלוה כשהשתחוה לו, הלא התכוין לעבדו ומזיד הוא, וחייב
58 מיתה ולא קרבן,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז ניסן, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... ובדאי למותר לעוררו אשר ככל שירבו ההורים בעניני תורה ומצות שאין סוף בזה, כי הרי התורה ארוכה מארץ מדה, והמצוה, רחבה מצותך מאד, הנה ירבה השי"ת בברכות[ו] בהמצטרך לאדם ולב"ב, ובפרט למי שההשגחה פרטית נתנה לו רבנות בקדש (בישיבה) אשר אז גם בריוני דשבבותי תלויים בהרב, כמרז"ל, ועאכו"כ אלו שברצונם הטוב נשמעים לקולו, וכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, בודאי שמראש ניתנים לכאוי"א הכחות הדרושים למילוי תפקידו בכלל ותפקיד כהנ"ל בפרט, והשי"ת יצליחו לבשר טובות בכל זה.

ברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

לדרוש, שמתיבת 'אחת' למדים לחייב על עבודה שלימה כגון וְכִי־הָיָה
גמורה, שזבח בהמה ושחט את שני הסימנים שבצווארה לעבודה
זרה, וכיון שנאמר 'מֵאֶחָת' בתוספת 'מ'ם', יש לדרוש שחייבים אף
על מקצת עבודה, כגון שזבח בהמה ונתכיון לשחוט את שני סימניה,
ולבסוף שחט רק סִימָן אֶחָד, וכן מתיבת 'הֵנָּה' למדים לחייב רק על
האֲבֹת דהיינו עיקר העבודות הנעשות לעבודה זרה, שהן וְיָבֹת,
קִיטוֹר, נִיפּוֹךְ וְהַשְׁתַּחֲוֹתָא, וכיון שנאמר 'מִהֵנָּה' בתוספת 'מ'ם' יש
לדרוש שחייב אף על התולדות של אבות אלו, כגון שֶׁכֶּר מִקָּל
לְפָנֶיהָ – לפני העבודה זרה, שזו תולדה של זביחה ששובר בה את
מפרקתה של ההבמה. וכן מסמיכות התיבות 'מֵאֶחָת מִהֵנָּה' ומיתור
אחת מהן יש לדרוש שיש אֶחָת שְׁהִיא אֶחָת, כלומר שעבר עבירה
אחת וחייב עליה כמה חטאות, והיינו כשנעשו בִּדְרוֹן עֲבֹדֹת פֹּכְבִּים
בידיעה שיש איסור עבודה זרה בזביחה, וְשִׁנְגַת עֲבֹדֹת – ונעלם
ממנו איסורה בשאר העבודות, כגון קיטור וניסוך והשתחואה, וסבר
שמותרות, וכן יש הֵנָּה שְׁהִיא אֶחָת, כלומר שעל כמה עבירות חייב
רק חטאת אחת, היינו כשנעשו בְּשִׁנְגַת עֲבֹדֹת פֹּכְבִּים וְדְרוֹן
עֲבֹדֹת, ויתבאר להלן בגמרא. ואם כן קשה, מדוע אמר רבי אבא
ש'לרבי יוסי אין מקור לחילוק עבודות בעבודה זרה כלל, הרי יכול
ללמדו מ'מֵאֶחָת מִהֵנָּה' שכאשר ידע שיש איסור עבודה זרה ונעלם
ממנו שעבודות אלו אסורות לה, חייב על כל אחת ואחת.
הגמרא מבארת את ההכרח שאין ללמוד מכאן חילוק מלאכות
בדעת רבי יוסי לענין עבודה זרה. מבררת הגמרא: הֵאֱמַר שִׁנְגַת עֲבֹדֹת
פֹּכְבִּים – אופן זה של 'שגגת עבודה זרה וזדון עבודות', שרצה
המקשה לפרש שלמד מ'מֵאֶחָת מִהֵנָּה' שיש 'הנה שהיא אחת', הִכִּי
דְּמִי – כיצד יתכן שתהיה, אִי קֶשֶׁר – אם ראה בית עבודה זרה
וטעה וסבר שפִּית הַכֶּנֶסֶת הוא וְהַשְׁתַּחֲוֹתָא לו, הִרִי לְבֹו לְשִׁמְיָם,
שהרי לא התכוין להשתחוות לעבודה זרה ואף לא לבית סתם, אלא
למי ששיכן שמו על בית הכנסת, אינו צריך להביא חטאת על כך.
אֶלָּא ודאי מדובר בְּחֹזֶה אֲנִידָרָא – שראה צלם בדמות המלך, שהיו
רגילים לעשותו ולהשתחוות לו לכבוד המלך, וישנם צלמים שאף
עובדים אותם כעבודה זרה, ואותו צלם שראה לא ידע שעבדוהו,
וְסָנִיד לִיה – והשתחוה לו. גם על אופן זה קשה, שהרי יש לברר, אִי
קֶבֶלִיָּה עָלֶיהָ – אם כשהשתחוה קבלו עליו באלוה, הלא התכוין
לעבדו וּמִידָּהּ הוּא ולא שוגג, וְאִי לֹא קֶבֶלִיָּה עָלֶיהָ באלוה אלא
התכוין רק להשתחוות לו לכבוד המלך, הרי לֹא בָּלוֹם הוּא ולא חטא
במעשהו כלל. אֶלָּא ודאי צריך לומר שהשתחוה לו אף שידע
שעשאוהו עבודה זרה, אך לא לשם אלוהות אלא מֵאֶחָתָהּ וּמִיִּרְאָהָ
– מחמת שאהב אדם הרוצה בכך או נתיירא ממנו, וסבר שמוותר
לעשות כן, שאופן זה אכן יש בו 'שגגת עבודה זרה וזדון עבודות',
שהרי ידע שעבודות אלו אסורות לעבודה זרה, אך סבר שלא אסרה
התורה אלא עבודה לשם קבלת אלוהותה, אבל מאהבת או מיראת
אדם מותר, ולכן אם עשה כמה עבודות באופן זה בהעלם אחד אינו
חייב אלא אחת. אמנם גם על ביאור זה קשה, הִנִּיחָא לְאַבְּי דְּאָמֵר

שהעובד מאהבה ומיראה בשוגג חייב חטאת, אֶלָּא לְרִבָּא דְּאָמֵר
שְׁפָטוֹר, מֵאִי אִיבָא לְמִימָר – כיצד נבאר מזה שגגת עבודה זרה
שחייבים עליה חטאת אחת אף כשעשה כמה עבודות. אֶלָּא ודאי
צריך לומר, שמדובר בְּאָמֵר שְׁמוֹתָר לעבוד עבודה זרה ולא
אסרתה התורה כלל, ובאופן זה שגג גם באיסור וגם בעבודות, וזהו
'הנה שהיא אחת' שחייבים חטאת אחת על כמה עבודות. אך אם
נפרש כן יקשה, תַּפְּשׁוּט מזה את הספק דְּבִעָא מִינֵיהּ – ששאל רִבָּא
מִרְבִּי נַחֲמָן, הֵעֵלֵם זֶה וְזֶה – שבת ומלאכות בִּידוֹ, שלא ידע מה הם
המלאכות האסורות בשבת, וגם נעלם ממנו שמלאכות אלו שעושה
אסורות בשבת, מִהֵנָּה, האם חייב על כל אחת ואחת כיון ששגג
במלאכות, או שחייב רק אחת כיון שלא ידע כלל מה הם המלאכות
האסורות בשבת. ואם אכן נפרש את הלימוד מ'מֵאֶחָת מִהֵנָּה' שיש
הנה שהיא אחת על עבודה זרה, דהיינו כששכח גם את האיסור וגם
את העבודות האסורות מחמתו, שחייב רק חטאת אחת, אם כן באופן
זה אף בשבת תַּפְּשׁוּט דְּאִינוּ חִיִּיב אֶלָּא אֶחָת. ומזה שלא פשטו את
ספיקו של רבא בכך, ודאי מוכח שאין לפרש 'הנה שהיא אחת'
בשגגת עבודה זרה ושאר עבודות. ואם כן אין למדים כלל את
הדרשות מ'מֵאֶחָת מִהֵנָּה' לענין עבודה זרה, ואף לענין 'אחת שהיא
הנה' לחייב כמה חטאות על עבירה אחת, אין להעמיד שמדובר בזדון
עבודה זרה ושגגת עבודות, ונמצא שאין ללמוד את חילוק העבודות
בעבודה זרה מפסוק זה כלל, וכדברי רבי אבא שאין חילוק עבודות
לענין חטאת לרבי יוסי כלל.
דוחה הגמרא: הֵאֱ – הכרח זה שאם תפרש ש'הנה שהיא אחת' שייך
בעבודה זרה, בשגגת עבודה זרה ושגגת עבודות, יפשט ספיקו של
רבא לגבי העלם שבת ומלאכות שחייב רק חטאת אחת, לֹא קֶשֶׁר, וְאִי
יֵאָכֵן תַּפְּשׁוּט ספק זה מכאן, וממילא 'אחת שהיא הנה' יתפרש בזדון
עבודת כוכבים ושגגת עבודות, ונלמד מזה חילוק מלאכות לענין
חיוב לשיטת רבי יוסי.
הגמרא מביאה הכרח אחר שאין ללמוד מכאן חילוק מלאכות
בעבודה זרה: וְמִי מְצִית מוֹקְמַת לְהֵנִי קְרָאִי – וכי יכול אתה
להעמיד תיבות פסוק זה 'מֵאֶחָת מִהֵנָּה' בְּעֲבֹדֹת פֹּכְבִּים, הרי אי
אפשר לומר כן, דְּאִילוּ הָכֵא – שהרי כאן בחוטא בשגגה בְּתִיב בְּכֹחַ
מְשִׁיחַ שִׁמְבִּיא פֶּר לַחֲטָא (ויקרא ד א), וְכִנְשִׁיא נִאֲמַר שִׁמְבִּיא שְׁעִיר (שם)
ד כג, וְכִנְחִיד נִאֲמַר שִׁמְבִּיא בְּשִׁבְחָה וְשְׁעִירָה (שם ד כח, לב), וְאִילוּ
בְּעֲבֹדֹת פֹּכְבִּים הֵנָּה בְּרִייתָא גְבִי מחלוקת רבי וחכמים באיזו שגגה
חייב הכהן המשיח חטאת, וְשִׁנְיָן רבי וחכמים שְׁחִיב בְּשְׁעִירָה בְּתִיבָה,
ואף הנשיא דינו כן, אלא ודאי אין להעמיד פסוק זה כלל בעבודה
זרה, ואין ללמוד ממנו חילוק עבודות לענין חיוב חטאות. ומסקנת
הגמרא היא: וְתוֹ לֹא מִיָּד – יותר אין לתרץ כלום על קושיא זו, ולכן
באמת אין ללמוד חילוק עבודות לענין חטאות מהפסוק האמור.
הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי הברייתא ששנה רבי זכאי: בִּי
אֶתָּא – כשבא רַב שְׁמוּאֵל בֶּרֶ יְהוּדָה מארץ ישראל לבבל אָמַר,

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום חמישי עמ' ב

משיבה הגמרא: רַבִּי יוֹחָנָן סבר שהברייתא ששנה רבי זכאי טעות
היא, משום שלא הסתבר לו להעמיד את הברייתא כפי שנתבאר,
שהרישא עוסקת בעבודה זרה והסיפא בשאר מצוות כגון איסור
חלב, וְלִמְעֻמָּיה – לשיטתו הלך, דְּלֹא מוֹקִים מִתְּנִיתָא – שאינו
מעמיד ברייתא, שיתפרש הִרִישָׁא שלה בְּחֵד מְעֻמָּא – בטעם אחד,
וְסִיפָא בְּחֵד מְעֻמָּא – והסיפא בטעם אחר, משום שהסתבר לו
שרישא וסיפא של משנה או ברייתא נשנו באופן אחד ובשיטת תנא
אחד, כפי שמצינו דְּאָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן (ב"מ מא), מֵאֵן דְּמִתְרַגְּס לִי – מי

שיבאר לי את כל דיני המשנה (שם מ) בענין מפקיד חֲבִית אצל חבירו
וכו', אֶלְפִּיָּא דְּחֵד תִּנָּא – בשיטת תנא אחד, בשכר זאת מוֹכִילָנָא
מֵאִנְיָה בְּתִרְיָה – אוליך את בגדיו אחריו לְבִי מְסוּתָא – לבית
המרחץ, כלומר אודה לו שגדול הוא ממני בתורה, וראוי הוא
שאשמש אותו כגדול המשמש את רבו.
הגמרא מבארת את דברי רבי אמי המובאים לעיל גבי העושה כמה
עבודות לעבודה זרה בהעלם אחד: גִּזְפָּא – נשוב לדברי רבי אמי
שהובאו לעיל ונבארם,

שנינו במשנה: **אָכַל הַמִּנְפֶּה וְהַמִּנְשֵׁק הַמִּכְבֵּד וְהַמְרִבֵּן כּו'** והסך והמלביש והמנעיל את העבודה זרה עובר בלא תעשה. וכן הנודר בשם עבודה זרה והנשבע בשמו עובר בלא תעשה.
 הגמרא מבארת על איזה מאיסורים אלו לוקה ועל איזה אינו לוקה: **כִּי אֵתָא** [-כשבא] **רַב דִּימֵי** מארץ ישראל לבבל, **אָמַר** בשם **רַבִּי אֱלֵעָזָר**, **עַל כּוּלָּם** - על כל העבודות שמבואר במשנה שעובר בלא תעשה, לוקה עליהם, חוץ מִהַנּוֹדֵר בְּשֵׁמוֹ של עבודה זרה וְהַמְקַיֵּים [-הנשבע] בְּשֵׁמוֹ שהעובר עליהם אינו לוקה.
 שואלת הגמרא: **מָאי שָׁנָא** - במה שונה הלאו של הַנּוֹדֵר בְּשֵׁמוֹ וְהַמְקַיֵּים בְּשֵׁמוֹ, שהוא יִשֵּׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לא תִּזְכִּיר^(ז) (שמות כג יג), דְּלֹא לִקְיָי עֲלֵיו כְּבִשְׂאֵר אִיסוּרִים, מִשּׁוּם דְּתָהוּ לִיה 'לֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה', שֶׁנֶּדֶר וּשְׁבוּעָה הֵם דִּבּוּר שֶׁאֵין בּוּ מַעֲשֶׂה, וְלֹא שֶׁאֵין בּוּ מַעֲשֶׂה אֵין לִקּוּם עֲלָיו, אִם כֵּן הֵינִי נִמֵּי - גַּם שֶׁאֵר הָעֲבוּדוֹת, הֲלֹא הָאִמּוּר בָּהֶם לֹא שְׂבָכְלָלוֹת הוּא - לֹא הַכּוּלָּל בִּלְשׁוֹנוֹ כְּמֹה אִיסוּרִים, שֶׁהִי מִה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו יד) 'לֹא תִלְכּוּן אֲחֵרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים', מִשְׁמַעוֹת שֶׁאִסּוּר לִלְכַּת אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה בְּכָל דְּרָכֵי עֲבוּדָתָהּ, וְכוּלָּל כְּמֹה מִינֵי עֲבוּדוֹת שֶׁנֶּאֱסָר לַעֲשׂוֹתָן לַעֲבוּדָה זָרָה, וְאֵין לִזְקוּן עַל לֹא שְׂבָכְלָלוֹת, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נִתְיַחַד הֲלֹא עַל כָּל אֶחָד מֵאִיסוּרִים אֵלּוּ. וְכֵן מְצִינוּ שֶׁאֵין לִקּוּם עַל לֹא שְׂבָכְלָלוֹת, דְּתִנִּינָא בְּבֵרִיתָא, נֶאֱמַר (ויקרא יט כב) 'לֹא תֹאכְלוּ עַל הָדֶם', וְלִמְדִים מֵלֹא זֶה כְּמֹה אִיסוּרִים. אִיסוּר רֹאשׁוֹן, מִיֵּין לֹאִיבָל מִן הַכֶּהֱמָה אַחֵר שְׁחִיטָתָהּ קוֹדֶם שֶׁתִּצָּא נִפְשָׁה כְּשֶׁעֲדִיין מִפְּרֻכְתָּהּ, שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, תִּלְמוּד לִזְמֵר 'לֹא תֹאכְלוּ עַל הָדֶם', כְּלוּמַר לֹא תֹאכְלוּ בְּהִמָּה בְּעוֹד שְׂדֵמָה בָּהּ, דִּהֵינּוּ בַחֲיִיָּה. אִיסוּר שֵׁנִי, דְּכָר אַחֵר, הַפְּסוּק 'לֹא תֹאכְלוּ עַל הָדֶם' בֹּא לִלְמַד גַּבִּי בִּשְׂר קִדְשִׁים, שֶׁלֹּא תֹאכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר וְעֲדִיין יֵשׁ דָּם בְּמִזְרֶךְ שֶׁל זֶרְקוֹהוּ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. אִיסוּר שְׁלִישִׁי, רַבִּי דּוֹסָא אֹמְרֵי, מִיֵּין שְׂאִין מִכְּרִין - אֵין נֹתְנִים סְעוּדַת הַבְּרָאָה לֵאבֹלִים הַמֵּתֵאבְּלִים עַל הַרְוֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, תִּלְמוּד לִזְמֵר 'לֹא תֹאכְלוּ עַל הָדֶם', כְּלוּמַר לֹא תֹאכְלוּ סְעוּדַת הַבְּרָאָה עַל הַנֶּרֶצַח שֶׁנִּשְׁפָּךְ דָּמוֹ, וְסִבְרָא הִיא שֶׁהַכּוֹוֹנָה לַהֲרוּגֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, שֶׁלֹּא יִנְהַגוּ בָּהֶם מִנְהַג כְּבוֹד כְּדִי שִׁיתְכַּפְּרוּ מֵעוֹנוֹם. אִיסוּר רִבְעִי, רַבִּי עֲקִיבָא אֹמְרֵי, מִיֵּין לְסִנְהֶדְרִין שֶׁהָרְגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ - שֶׁדָּנוּ לְמִיתָה אֶת מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהּ עַל

עֲבִירָה שֶׁעָשָׂה, שְׂאִין מוֹעֲמֵיין כְּלוּם לֵאחֵר פְּסִיקְתָּם כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, תִּלְמוּד לִזְמֵר 'לֹא תֹאכְלוּ עַל הָדֶם', כְּלוּמַר לֹא תֹאכְלוּ לֵאחֵר שֶׁדָּנְתָם אָדָם לְמִיתָה. אִיסוּר חֲמִישִׁי, (אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן), אֲהֵרָה לְבָן סוֹדֵר וּמוֹדָה שֶׁלֹּא יֹאכַל בֶּשֶׂר וִיין בְּשִׁיעוֹר מִסּוּיִם מִיֵּין, שֶׁהִי וְדֹא לֹא עָנְשׁוּ הַכְּתוּב אֵלֹא אִם הִזְהִירוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כֵּךְ, תִּלְמוּד לִזְמֵר 'לֹא תֹאכְלוּ עַל הָדֶם', כְּלוּמַר לֹא תֹאכְלוּ אֲכִילָה כּוֹז שֶׁתִּזְהַרְגוּ עֲלֶיהָ. וְנִמְצָא מִבּוּאֵר שֶׁחֲמִשָּׁה אִיסוּרִים נִלְמְדִים מִפְּסוּק זֶה. וְאָמַר רַבִּי אֲבִין בְּרַ חֲיִיָּא, וְאִיתִימָא - וִישׁ אֹמְרִים שֶׁאִמַּר זֹאת רַבִּי אֲבִין בְּרַ כְּהֵנָא, עַל כּוּלָּם - עַל כָּל אֵלּוּ שֶׁאִיסוּרֵן נִלְמַד מִהַפְּסוּק 'לֹא תֹאכְלוּ עַל הָדֶם', אֵינִי לִזְקָה, מִשּׁוּם דְּתָהוּ לִיה 'לֹא שְׂבָכְלָלוֹת', כְּלוּמַר לֹא שְׂבָכְלָלוֹת בּוּ כְּמֹה אִיסוּרִים, וְאֵין לִקּוּם עֲלָיו. וְכִיּוֹן שֶׁמְצִינוּ שֶׁאֵין לִקּוּם עַל 'לֹא שְׂבָכְלָלוֹת', מְדוּעַ לִקּוּם בְּעֲבוּדָה זָרָה עַל הָעֲבוּדוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מַעֲשֶׂה, הִרִי נֶאֱסָרוּ בִּלְאוּ שְׂבָכְלָלוֹת.
 הגמרא מביאה ביאור הַפּוֹךְ בְּדַעַת רַבִּי אֱלֵעָזָר בַּעֲנֵן זֶה: אֵלֹא, כִּי אֵתָא [-כשבא] רַבִּין אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי אֱלֵעָזָר, עַל כּוּלָּן - עַל כָּל הָאִיסוּרִים הַמְּבֹאֲרִים בַּמִּשְׁנָה שֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם בִּלְאוּ תַעֲשֶׂה, אֵינִי לִזְקָה, חוּץ מִן הַנּוֹדֵר בְּשֵׁמוֹ של עֲבוּדָה זָרָה וְהַמְקַיֵּים [-הנשבע] בְּשֵׁמוֹ, שֶׁהַעוֹשֶׂה כֵּן לִקּוֹה, וְיִתְבָּאֵר טַעַם הַחִילּוּק בּוֹה לַהֲלֹךְ.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מָאי שָׁנָא - מִה שֶׁנֶּאֱמַר אֲהֵרָה דְּלֹא לִקְיָי - שֶׁאֵר הָאִיסוּרִים חוּץ מִנּוֹדֵר וְנִשְׁבַּע שֶׁאֵינוּ לִקּוֹה עֲלֵיהֶם, מִשּׁוּם דְּהֲלֹא שֶׁלְּמִדִּים מִמֶּנּוּ אֶת אִיסוּרֵיהֶם הָיָה לִיה 'לֹא שְׂבָכְלָלוֹת' כְּמִבּוּאֵר, אִם כֵּן הֵינִי נִמֵּי - גַּם עַל נֹדֵר וְנִשְׁבַּע אֵין לוֹ לִלְקוֹת, שֶׁהִי 'לֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה' נִינְהוּ - הֲלֹא שֶׁל יִשֵּׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לא תִּזְכִּיר^(ז) (שמות כג יג) אֵין בּוּ מַעֲשֶׂה, מִשּׁוּם שֶׁעֲקִימַת שְׁפִתּוֹ אֵינָה נִחְשָׁבַת מַעֲשֶׂה, וְאֵין לִקּוּם עַל כֵּךְ כְּמִבּוּאֵר.
 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הֵהוּא - מִה שֶׁאִמַּר רַבִּי אֱלֵעָזָר שֶׁנִּשְׁבַּע לִקּוּם אֶף שֶׁאֵין בָּהֶם מַעֲשֶׂה, מִשּׁוּם שֶׁסָּבַר בְּרַבִּי יְהוֹדָה דְּאָמַר שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה לִזְקוּן עֲלָיו. דְּתִנִּינָא בְּבֵרִיתָא, נֶאֱמַר בְּקִרְבֵּן פֶּסַח (שמות יב ט) 'לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר וְהִנָּתֵר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ', וְמִה שֶׁצִּוָּה לִשְׂרֹף אֶת הַנּוֹתֵר אַחֵר שֶׁאִסּוּר לַהֲוִיתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכָּא הַכְּתוּב לִיתֵּן מִצּוֹת עֲשֶׂה אַחֵר הָאִיסוּר לֹא תַעֲשֶׂה,

בכפילות לשון, ויש לדרוש מכך, 'הַכֶּרֶת' פְּעוּלָם תָּהָה, כְּלוּמַר, וְכִתְרוֹ וְיִתְקַצְרוּ שְׁנוֹת חַיָּיו בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְיִתְקַצְרוּ שְׁנוֹת חַיָּיו בְּעוֹלָם הַבָּא, כְּלוּמַר, אֵף הַמִּיתָה לֹא תִכְפַּר עַל עוֹנוֹ, דְּכָרִי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל, אִם כְּדַבְרִיךְ שֶׁמִּכָּל לִשׁוֹן כֵּרַת יֵשׁ לִדְרוֹשׁ שֶׁנִּכְרַת מַעוֹלָם נֹסֵף, יִקְשֶׁה, וְהֲלֹא כָכָר נֶאֱמַר בַּפְּסוּק הַקּוֹדֵם (שם טו ז) 'אֶת ה' הוּא מִגְדֵּף וְנִכְרַתָּהּ', וְכִי שְׁלֵשָׁה עוֹלָמִים יֵשׁ לִשְׁלֹצוֹר הָעוֹלָם הַשְּׁלִישִׁי נֶאֱמָרָה כֵּרַת בַּפֶּעַם הַשְּׁלִישִׁית. אָמַר וְדֹא יֵשׁ לִדְרוֹשׁ אֶת הַכְּרִיתוֹת בְּאוֹפֵן אַחֵר, 'וְנִכְרַתָּהּ' הֵינּוּ שִׁיכְרַת פְּעוּלָם תָּהָה, וְהַכֶּרֶת' הֵינּוּ גַם לְעוֹלָם הַבָּא, וְמִה שֶׁנֶּאֱמַר בְּכַפִּילוֹת 'הַכֶּרֶת', אֵינוּ בֹא לִדְרָשָׁה, אֵלֹא דְּכָרָה תוֹרָה כְּלָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, שֶׁרָגִילִים לִכְפּוֹל דְּבִרְיָהֶם.

כבר למדנו עונש מהכרת הראשונה. משיבה הגמרא: הכרת האמור במולך נצרך לְמַעֲבִיר בְּנֵי לִשְׁלֹא בְּדִרְכָּהּ, כְּלוּמַר שֶׁהַעֲבִירוּ בֹאֵשׁ לִשְׂאֵר עֲבוּדָה זָרָה שֶׁאֵין דְּרָכָה בָּכָא, שְׂכִיּוֹן שֶׁלֹּא מְצִינוּ חֵיּוּב עַל שֶׁלֹּא כְּדִרְכָּה אֵלֹא בְּעֲבוּדוֹת הַנֶּעֱשׂוֹת בַּפְּנִים כְּגוֹן זְבִיחָה כְּמִבּוּאֵר לַעֲלִיל, לִכֵּן הַצִּרְכָּה תוֹרָה לִלְמַד שֶׁאֵף הַמַּעֲבִיר בְּנֵי חַיִּיב אֵף שֶׁאֵין דְּרָכָה שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה בִּכְךָ.
 מִבְּרִית הַגְּמָרָא: וְלִמָּאן דְּאָמַר (בְּרִיתוֹת ז) ש'מִגְדֵּף' הָאִמּוּר בַּפְּסוּק (במדבר טו ז) 'אֶת ה' הוּא מִגְדֵּף וְנִכְרַתָּהּ' וגו', אֵינוּ מִקְלָל, אֵלֹא עֲבוּדָה זָרָה הִיא, כְּגוֹן מִשּׁוּרֵר לַעֲבוּדָה זָרָה, כֶּרֶת הָאִמּוּרָה בְּמִגְדֵּף לָמָּה לִי, הֲלֹא דְּרָכָה שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה בִּכְךָ, וְכִבְרִי נֶאֱמַר כֵּרַת עַל עֲבוּדָה זָרָה כְּדִרְכָּה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הוּא יִסְבּוֹר שְׂכִרַת זֶה נִצְרָכָה לְכִפְּרִיתָא בְּבֵרִיתָא, נֶאֱמַר גַּבִּי עֲבוּדָה זָרָה בְּמִזִּיד (שם טו לא) 'הַכֶּרֶת תִּכְרַת'

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

ד אם פָּרַךְ דָּבָר שְׁמוּתָּהּ לְהַדְלִיק עַל דָּבָר שְׁאֵסוּר לְהַדְלִיק בּוֹ וְעָשָׂאן פְּתִילָה אַחַת אִם נִתְּפוּן בָּזֶה לְהַעֲבֹת הַפְּתִילָה
פְּדִי לְהוֹסִיף אוֹרָה אֲסוּר לְהַדְלִיקָה לְגַרְשָׁן שֶׁל שֶׁבַת גְּזֵרָה שְׁמָא יָבֵא לְהַדְלִיק בְּדָבָר הָאֲסוּר בְּלִבְדּוֹ וְאִם נִתְּפוּן
לְהַקְשׁוֹת הַפְּתִילָה פְּדִי שְׁתָּהָא עוֹמֶדֶת וְלֹא תִרְדּוּ לְמַטָּה מוֹתֵר לְהַדְלִיקָה אַע"פ שֶׁנֶּחֱמָה דָּבָר הָאֲסוּר דּוֹלֵק בָּהּ.
וְאִם דָּבָר הָאֲסוּר הוּא דָּבָר שְׁאֵינִי רְאוּי לְפְתִילָה בְּלִבְדּוֹ כְּגוֹן קֶשׁ וְגַמְיָא וְכִיּוּצָא בָּהֶם מוֹתֵר לְכַרְוֵךְ עֲלֵיהֶם דָּבָר
הַמוֹתֵר וְלְהַדְלִיק אֶפִּילוֹ אִם מִתְּפוּן לְהַעֲבֹת הַפְּתִילָה פְּדִי לְהוֹסִיף אוֹרָה לְפִי שְׁאֵין לְחֹשׁ שְׁמָא יָבֵא לְהַדְלִיק בְּדָבָר
הָאֲסוּר בְּלִבְדּוֹ בֵּין שְׁאֵין רְאוּי לְפְתִילָה כָּלָל בְּלִבְדּוֹ:

חלק ב סימן רסד, דיני הפתילה והשמן סעיף ד

הלכתא רבנא

י[קש וגמי - קש הם חתיכות עצים קטנות דקות ביותר (קני סוף דקים) ⁵.
(שמקושים מן הארץ), גמי הוא מין עשב הגדל ליד הנהר

צינונים והוספות

(5) ראה רש"י עה"ת שמות פרק ב פסוק ג.

שולחן ערוך - הלכות נטילת ידיים

טז ואפילו דולה ונותן לתוך צינור עצמו אם הדלי נקוב
מאחוריו ככונס משקה ובעוד ששופך דרך פיו לצינור
מקלח מאחוריו ליאור מטביל בו את הידים בשעה שהדלי שופך
לתוכו ונחשב כאלו הטביל ביאור שהקילוח שמאחורי הדלי
מחבר מימי הדלי למימי היאור והנצוק שמהדלי לצינור מחבר
מים שבצינור למים שבדלי וחשובים מים שבצינור מחוברים
למי היאור ואע"פ שהנצוק אינו חשוב חבור לטבילת כל גופו
וגם הקלוח שמאחורי הדלי אינו נצוק אם אין בו אלא ככונס
משקה בצמצום שהוא יורד טפה אחר טפה אע"כ לענין נטילת
ידיים הקילו שבדבר מועט חשוב חיבור.

לפיכך ההולך בספינה בים ואינו יכול להטביל ידיו בים יקח
כלי מנוקב ככונס משקה ודולה בו מהים ומטביל בו ידיו
שמימיו מחוברים למי הים הואיל והם נוטפין ממנו לים דרך
הנקב (אבל אם אפשר לו בקל להטביל ידיו בים אין לו לעשות
כן לפי שיש חולקין על זה ואומרים שהנצוק אינו חבור לנטילת
ידיים כמו שאינו חבור לטבילת כל גופו ואע"פ שהעיקר כסברא
הראשונה מכל מקום במקום שאפשר מהיות טוב אל תקרא רע).
אבל אי אפשר לדלות בכלי שלם וליטול ממנו לידים בדרך
נטילה מפני שמי הים מלוחים הם ופסולים לנטילת ידיים ואינם
כשרים אלא בדרך טבילה כמו שיתבאר בס"ק ס:

יז אבנים קבועים בכותל שחקק בהן בית קיבול ותיקן להם
ברזא אין ליטול מהן לידים שכיון שהם קבועים בכותל
לעולם הרי הן ככותל ואין שם כלי עליהן אע"פ שעשה להן
בית קיבול אבל אם חקק להן בית קיבול תחלה ואח"כ חיברן
בכותל נוטלין מהן הואיל והיה עליהן שם כלי בתלוש וכן כלי
המחובר לקרקע נוטלין ממנו.

והוא שיש לו ברזא ונוטל דרך ברזא שמסירה בכל שפיכה
ושפיכה שזו נקראת נטילה מכח נותן כמו שיתבאר אבל אם
הכניס ידיו לתוך הכלי ושכשכן במים לא עלתה לו נטילה שזו
אינה נטילה אלא כעין הטבלה היא זו הואיל והכלי מחובר
לקרקע ואין טבילה בשאובין.

אבל אם אין הכלי מחובר לקרקע הרי זו דרך נטילה אע"פ שאין
באים על ידיו מכח נותן לפי שבין שנוטל ידיו מתוך הכלי ובין
מכניס ידיו לתוך הכלי הכל נקרא נטילה בכלי משא"כ בצינור
(א) שאינו כלי מפני שאין לו ד' דפנות לפיכך הצריכו שיתן בו
ידיו קרוב לשפיכת הדלי שיבאו המים על ידיו מכח שופך
מהכלי וה"ה לכל מי שאוחז ידיו חוץ לכלי צריך שיבאו המים
על ידיו מכח נותן מהכלי אבל כשמששים ידיו בתוך הכלי א"צ
לנותן רק שיהא במים כשיעור נטילה שהיא רביעית וא"צ להיות
כשיעור טבילה שהוא מ' סאה.

ויש אומרים שלעולם אינה חשובה נטילה אלא א"כ באו המים
על ידיו מכח נותן כמו שמצינו בקידוש ידיים ורגלים במקדש
דכתיב ורחצו ממנו ולא בתוכו שבתוכו אינו רוחץ מכח נותן
אבל חוצה לו רוחץ ע"י הסרת הברזא מהדד היוצא ממנו וזה
נקרא כח נותן כמו שיתבאר.

ובשעת הדחק יכול לסמוך על סברא הראשונה ויברך על נטילת
ידיים ואם אח"כ נזדמן לו ליטול כדרך נטילה יטול בלא ברכה
ויש אוסרין אפי' בשעת הדחק לפי שהעיקר כסברא האחרונה
(ויש לחוש לדבריהם שלא לברך על נטילה זו אלא נוטל בלא
ברכה ויכרוך ידיו במפה ויאכל שיש מי שמתיר על ידי מפה
בכל מקום כמו שיתבאר בס"ק קס"ג):

יח חבית שיש בה מים מניחה על ברכיו ונוטל כי מה שברכיו
מסייעין לשפוך נחשב כח נותן ואם היתה מוטה בארץ ע"י
שנתגלגלה מאליה והמים מקלחים ממנה או שעומדת והמים

1 יוצאים דרך הנקב ע"י שנפלה הברזא מאליה ונתן ידיו שם לא
2 עלתה לו נטילה.

3 אבל אם הסיר הברזא וקבל המים על ידיו נחשבת הסרתו דבר
4 המונע שפיכת המים כאילו שפך המים בידיו ומכל מקום צריך
5 להחזירה ולהסירה בכל שפיכה ושפיכה היוצאת מהנקב שקילוח
6 ראשון לבד נחשב כאלו בא מכוחו ואח"כ מקלח מאליו לפיכך
7 הנוטל מכיור שמתוקן ע"י תרנגול כעין ברזא צריך להפך
8 התרנגול כמה פעמים בכל נטילת יד ויד לפי שהקילוח הוא דק
9 ואין מספיק לשפוך על כל הפרק הצריך נטילה בקילוח ראשון
10 היוצא מהנקב:

11 **יט** אם הטח חבית מלאה מים והלך וישב לו והחבית שופכת
12 מים כל היום מחמת הטייתו ונטל ידיו ממנה עלתה לו
13 נטילה כי כל המים היוצאים מהחבית מכחו הם יוצאים
14 שבהטייתו הניע כל המים מחמת הטייה זו משא"כ בברזא שלא
15 עשה מעשה בגוף המים אלא שהסיר דבר המונע מלצאת לכן
16 אינו נחשב מכחו אלא קילוח ראשון היוצא מיד מן הנקב
17 שפתח:

18 **כ** אם הקוף נותן מים לידיים יש מכשירין לפי שלא הצריכו
19 אלא כח נותן בלבד יהיה מי שיהיה ויש אומרים שהצריכו
20 שיבאו המים מכח אדם דוקא כמו במי חטאת ויש לחוש
21 לדבריהם לכתחלה אבל בדיעבד יש לסמוך על סברא הראשונה
22 להקל בדברי סופרים.

23 והוא שהנוטל מתכוין לשם נטילה המכשרת לאכילה כמו
24 שנתבאר בס' קנ"ח משא"כ כשאדם נותן לידיים מועלת כוונת
25 הנותן אף על פי שהנוטל אינו מתכוין כלל.

26 ואם הנותן הוא פחות מבין שש יש מי שאומר שדינו כקוף לפי
27 שאין בו דעת כלל ואין כוונתו כוונה אבל מבין ו' ואילך אע"פ
28 שהוא קטן וכן חרש ושוטה או אפילו נכרי מועלת כוונתם אע"פ
29 שהנוטל אינו מתכוין.

30 ואם הוא מתכוין יכול ליטול מחרש שוטה וקטן ונכרי אע"פ
31 שאינם מתכוונים שכולם קרוים אדם לענין ביאת מים מכח אדם
32 לנטילת ידיים.

33 וכן מותר ליטול מהנדה אם היא בתו או משרתת שלו אע"פ
34 שהנדה וכן הנכרי מטמאים במשא ונטמאו המים שבכלי אע"פ
35 שלא נגעו בהם והאין יטהרו המים את הידיים אפי' לחולין כיון
36 שנוטלין משום סרך תרומה ולתרומה הן פסולות מפני שנטמאו

37 מהמים הטמאים מכל מקום כיון שאנו כלנו טמאי מתים ואי
38 אפשר להיות לנו מים טהורים אין לחוש גם לטומאת הנכרי
39 והנדה ויש מחמירין בנדה ונכרי כיון שאפשר ליהדר מטומאתן
40 ואין דנין אפשר משאי אפשר וטוב לחוש לדבריהם שלא לקבל
41 נטילה מנדה ונכרי אבל אם הנכרי הביא מים בכלי והוא נוטל
42 בעצמו אין לחוש (שזהו גם כן דבר שאי אפשר) ומי שיוכל
43 להזהר גם בזה אשריו:

44 **כא** המטביל ידיו במי מקוה אף על פי שאין המים באים על
45 ידו מכה נותן ידיו טהורות אם כל גופו נטהר בהם ידיו
46 לא כל שכן והוא שראויים לטבול בהם כל גופו דהיינו שיש
47 בהם מ' סאה אבל פחות מ' סאה או שהם זוחלין פסולי' גם
48 לטבילת ידיים ויש אומרים שאפילו אין בהם אלא רביעית כיון
49 שאינן שאובים והם בקרקע כשרים לטבילת ידיים לפי שמן
50 התורה א"צ מ' סאה לשום טבילה אלא לטבילת כל גופו בלבד
51 לפי שזהו שיעור מים שכל גופו עולה בהם בבת אחת שאין
52 טבילה לחצאין אבל טבילת כלים די ברביעית מי גשמים
53 שבקרקע אם הכלי מתכסה בתוך המים כגון מחטין וצנורות
54 אלא שהחכמים אמרו שלא יהא חילוק בין טבילת גופו לטבילת
55 כלים והצריכו הכל במ' סאה וכיון שטבילת כלים שהיא מן
56 התורה דיה ברביעית כל שכן נטילת ידיים שהיא מדברי סופרים
57 שדיה ברביעית כיון שידיו מתכסות בהם ויש לסמוך על דבריהם
58 להקל בדברי סופרים בדיעבד אבל לכתחילה יש להחמיר
59 כסברא הראשונה:

60 **כב** במה דברים אמורים במי מקוה שהם מי גשמים והפשרת
61 שלגים וכיוצא בהם שנקוו ונתקבצו למקום אשבוין אבל
62 מי מעיין לדברי הכל כשרים לטבילת ידיים כל שמתכסים בהם
63 ידיו בבת אחת לפי שגם לטבילת כל גופו יש מכשירין כל שכל
64 גופו עולה בהם בבת אחת אע"פ שאין בהם מ' סאה כגון לאדם
65 קטן כמו שיתבאר ב"ד"ס ר"א ואפי' הם זוחלין.

66 אבל מי גשמים והפשרת שלגים וכיוצא בהם שהם זוחלין יש
67 להסתפק לפי סברא האחרונה אם הקילו בנטילת ידיים גם
68 בזוחלין כמו שהקילו בפחות מ' סאה או שלא הקילו בזוחלין
69 מפני שפסולות גם לטבילת כלים מן התורה (ולכן יחזור ויטול
70 כהלכה ולא יברך אם בירך על הנטילה הראשונה כי שמא נטל
71 ויברך כהלכה וספק ברכות להקל):

חלק א סימן קנט, באיזה כלי נוטלין לידיים
וכיצד יבאו המים לידיו סעיפים ט"ב

תורה אור

1 **תוכן הפרק:** ההבדל בין אהבת ה' בימות החול ואהבת
2 ה' בשבת

3 [בפרק זה ימשיך לבאר, שהאהבה לה' המבוארת לעיל
4 (בפרק הקודם) - הנמשכת מן השכל וההתבוננות
5 באחדותו ית' - היא היא העבודה הנדרשת מן האדם
6 במשך ששת ימי החול, והחידוש דיום השבת הוא, שאז
7 ניתנה לאדם היכולת להתעורר באהבה לה' שלמעלה מן
8 השכל.

9 וזהו שהולך ומבאר:]

10 והנה כל זה הוא בכל ששת ימי המעשה שנאמר
11 בהו ששת ימים תעבד.
12 הפירוש הפנימי ב"ששת ימים תעבוד" הוא,
13 ד"קאי על עבודת השם ית'" שהאדם מחוייב בה
14 במשך ששת ימי המעשה.

15 [ומבאר עיקר ענין עבודה זו:]

1 והעבודה היא בחינת פולחנא דרחימותא, כי היא
2 בחינת עבודה ויגיעה.

3 העבודה של ששת ימי המעשה היא עבודת אהבת
4 ה', כמאמר: "לית פולחנא כפולחנא דרחימותא" (אין
5 עבודה כעבודת האהבה).

6 והטעם שאהבת ה' נקראת "עבודה" ("פולחנא"),
7 הוא לפי שלשון "עבודה" מורה על מלאכה שיש בה
8 "טורח ועמל.. מלשון עבודת עבד", וכך העבודה
9 דאהבת ה' יש בה עמל ויגיעה רבה.

10 שאי אפשר להיות הולדת והמשכת האהבה
11 מהתבוננות אלא א"כ ייגע את עצמו לקשר דעתו
12 בחוץ.

13 כלומר, בכדי שתומשך האהבה לה' מן השכל
14 והתבוננות לא די בכך שהאדם מבין ומשיג בשכלו
15 שכך יאתה לו לאהוב את ה', אלא הוא צריך להתייגע
16 בכח הדעת שבו - דעת "מלשון והאדם ידע את חוה..
17 לשון התקשרות והתחברות", פירוש, שצריך לקשר
18 "דעתו בקשר אמיץ וחזק ויתקע מחשבתו בחוץ
19 בגדולת אין סוף ב"ה ואינו מסיח דעתו - כי אף מי
20 שהוא חכם ונכון בגדולת אין סוף ב"ה הנה אם לא
21 יקשר דעתו ויתקע מחשבתו בחוץ ובהתמדה, לא יוליד
22 בנפשו יראה ואהבה אמיתית כי אם דמיונות שוא".

23 וזוהי "יגיעת נפש שלא תכבד עלי' העבודה ליגע
24 מחשבתה להעמיק ולהתבונן בגדולת ה' שעה גדולה
25 רצופה".

26 ונצרך לזה כל הל"ט מלאכות ברוחניות, הזורע
27 והחורש בו' כמו שכתוב במ"א.

28 מלבד היגיעה "לקשר דעתו בחוץ" באחדותו ית',
29 הנה כדי שקליטת והרגשת האור האלקי בנפשו תהיינה
30 כדבעי צריך האדם לעוד יגיעות רוחניות, שהוא הוא
31 עניינן הפנימי של ל"ט מלאכות (האסורות בשבת),
32 שעליהן נאמר "ששת ימים תעבוד", שהן ל"ט עבודות
33 רוחניות שנצרכות בעבודת האדם לקונו בימות החול
34 כדי להגיע לאהבת ה', וכמבואר עניינן במקום אחר.

35 ובחינת אהבה זו שבחול היא רק האהבה הנמשכת
36 מהשכל והתבוננות בו'.

37 פירוש, דבחול יכול להשיג בחינת האהבה רק
38 כמדה שממשיך על עצמו על ידי יגיעת השכל
39 והתבוננות כנזכר.

40 אבל בשבת נתוסף בכל א' נשמה יתירה, והיינו

41 שנולד בכנסת ישראל דבר חדש ממש מה שאין
42 נמצא בהם בחול. והיינו בחינת אהבה ורצון לה'
43 שלמעלה מן השכל והתבוננות.

44 וזהו ענין "נשמה יתירה" דשבת, פירוש, שבשבת
45 מתגלית אצל כל אחד ואחד מישראל מדרגה עליונה
46 שבנשמה, שנשמתו מאירה באופן נעלה מאד, ועי"ז
47 מתעוררת בו אהבה עליונה יותר לה', והיינו רצון
48 ואהבה שלמעלה מן השכל.

49 [וכפי שהולך ומבאר:]

50 כי הנה אית רצון ואית רצון.
51 כדי להבין את מהות האהבה לה' דיום השבת,
52 שהיא "למעלה מן השכל והתבוננות", יש להקדים
53 ביאור שני מיני רצון שישנם בנפש האדם, כמאמר:
54 "אית רצון ואית רצון".

55 [וכפי שיבואר להלן ששתי המדרגות הנ"ל
56 באהבה (אהבה הנולדה מן השכל ואהבה שלמעלה מן
57 השכל) - מקורן בשתי מדרגות שברצון הנפש
58 המולידות את האהבה, לפי שהרצון הוא פנימיות
59 האהבה, כנרמז בלשון "אהבה" - שהוא "מלשון אבה,
60 שהוא פירוש הרצון".

61 פירוש:

62 הרצון אינו נמנה בין המדות שבלב אלא הוא
63 למעלה מכל כוחות הנפש, כי גדרו של רצון הוא מה
64 שנפשו של אדם מחליטה שיהי' נמשך בכל מהותו
65 ועצמותו לאיזה דבר, אך אינו מוכרח שתהי' בזה איזו
66 מידה ורגש בלב.

67 ולדוגמא: יתכן להיות דבר של צער ויסורים ח"ו
68 שמכל מקום ירצה האדם בו מחמת התועלת שתצמח
69 לו מזה, שאין כאן "אהבה" לדבר (שאין שום אדם
70 אוהב יסורים ח"ו) אך מכל מקום הוא רוצה את הדבר.

71 אך מאידך גיסא, אי אפשר שתהי' אהבה לאיזה
72 דבר אם אין הנפש רוצה אותו, דרך לאחר שרוצה אותו
73 אפשר שירגיש אהבה ומשיכת הלב אליו. ונמצא,
74 ש"המדות תלויות ברצון שהוא פנימיותם וחיותם".

75 אך כיצד נולד באדם רצון לאיזה דבר? הנה בזה
76 גופא יש שתי מדרגות (אופנים).

77 [וזהו שהולך ומבאר - שתי הדרגות ברצון:]

78 פירוש, אית רצון שנולד מהשכל והתבוננות,
79 ונקרא רצון התחתון לפי שבחינת רצון זה נולד

1 **מהשכל, א"כ הוא למטה מהחכמה ובינה ונולד**
2 **ונמשך מהם.**

3 קיימת בחינה תחתונה ברצון, שהוא הרצון שנולד
4 מן השכל [ולכן נקרא "רצון התחתון", להיותו למטה
5 מן השכל], כמו אדם שמבין שדבר מסויים יביא לו
6 תועלת ומשום זה מתעורר ברצון להשיג את הדבר.

7 [דאע"פ שגם בחינה זו ברצון יש בה תכונת כח
8 הרצון שהוא "המשכת הנפש", מכל מקום, הסיבה
9 המעוררת את הרצון היא שכל האדם, ולפיכך "מקומו"
10 של רצון זה הוא למטה מן השכל, מאחר שהוא נולד
11 ממנו].

12 **אבל אית בחינת רצון העליון שלמעלה מעלה**
13 **מהחכמה.**

14 יש רצון הנעוץ בעומק הנפש שלמעלה מעלה מכח
15 השכל, והוא מה שהנפש נמשכת בכל מהותה
16 ועצמותה לאיזה דבר, כמו למשל מה שהאדם רוצה
17 לחיות, שאין רצון זה תולדת התבוננות או הכרה
18 ביוקר החיים אלא זהו רצון הטבוע בעצם נפש האדם.

19 כלומר: לא רק שישנה ברצון זה ה"תכונה"
20 ד"המשכת הנפש" (כמו כל רצון), אלא שגם סיבת
21 הרצון אינה אלא מה שעצמיות נפשו נמשכת לזה (כמו
22 הרצון לחיות) - ולא רק מצד איזה טעם שכלי (שניתן
23 להתבטל).

24 "ועל כן נקרא "רצון העליון" [שבנפש], לפי
25 שעליון הוא ממש", שמקורו למעלה מעלה מכל
26 כוחות הנפש (אפילו מן החכמה), כי הוא נטוע בעצם
27 נפשו של האדם.

28 **וגילוי בחינה זו בנפש האדם הוא בחינת האהבה**
29 **שאינה נולדה מהתבוננות השכל, כי אם היא**
30 **אהבה פשוטה שלמעלה מן השכל.**

31 כיון שהרצון הוא המוליד את האהבה והוא
32 "פנימיות" האהבה וחיותה (כנ"ל), לפיכך, מדריגת
33 האהבה הנמשכת מן הרצון היא מעין מדריגת הרצון
34 שממנה היא באה.

35 האהבה שבאה מן הרצון הנולד מן השכל, היא
36 אהבה הנוצרת מן השכל והתבוננות, שהיא אהבה
37 מוגבלת ומוגדרת לפי אופן השכל; מוגבלת - דככל
38 שהאדם מבין יותר את טוב ויוקר הדבר הנאהב כך
39 תגדל האהבה; ומוגדרת, שהשכל מגדיר "ומצייר" את
40 האהבה ואופנה.

41 [שהרי יש כמה סוגים באהבה, ולדוגמא "אהבה
42 כאש", ברגשי צמאון לאלקות; "אהבה כמים", שהיא
43 אהבה בתענוגים, שמתענג מהקירוב לאלקות, וכו' -
44 שאופן ו"ציור" האהבה תלוי בה"תבוננות" שהולידה
45 אותה].

46 מאידך, מהרצון שלמעלה מן החכמה (הנעוץ
47 בעומק הנפש) נולדה אהבה שלמעלה מן השכל, שאין
48 לה גבול, ולפיכך נקראת "אהבה פשוטה", כלומר, היא
49 אהבה "מופשטת" מן הציור וההגבלה, דמאחר שאינה
50 פרי השכל ואינה תלוי בהסברה מסויימת, הרי היא
51 אהבה בלתי מוגבלת.

52 **שזהו בחינת יחידה שבנפש שלמעלה מהחכמה.**
53 **איתא במדרש חמשה שמות נקראו לה (לנשמה)**
54 **נפש רוח נשמה חי' יחידה. והן חמש מדריגות שישנן**
55 **בנשמת כל אחד ואחד מישראל, שהמדריגה העליונה**
56 **ביותר שבנשמת כל אדם היא בחינת "יחידה",**
57 **שנקראת כן לפי שהיא מיוחדת עם הקב"ה (הנקרא**
58 **"יחיד"), וכמאמר: "יחידה ליחדך".**

59 כלומר: זוהי התקשרות הנשמה באלקות לא כמו
60 שני דברים נפרדים המתקשרים ומתאחדים יחד מחמת
61 איזו סיבה מבחוץ, אלא התקשרות הנובעת מכך
62 שמלכתחילה הנשמה מיוחדת בתכלית עם אלקות, לפי
63 שכל מהותה אינה אלא "חלק אלקה ממעל", ניצוץ
64 אלקי.

65 ומחמת זה, רצונה לאלקות אינו תלוי בשכל
66 והתבוננות, אלא הוא נעוץ וטבוע בעצם הנפש, לפי
67 שזוהי עצמותה ומהותה (כנ"ל).

68 **וכמו עד"מ כאשר יחפון האדם בחפץ ורצון לאיזה**
69 **דבר הנוגע לעצם הנפש ממש וגורם לו לעשות**
70 **דברים שלא ע"פ הדעת והשכל כלל, כי רצון זה**
71 **עמוק עמוק מהשכל כו'.**

72 המשיל כאן הרצון שלמעלה מן השכל לאלקות,
73 לרצון גשמי, לפי שרצון שאינו ע"פ שכל וחכמה קיים
74 גם בחיים הגשמיים של האדם, במילי דעלמא,
75 ד"לפעמים יש ענין גדול מאד מאד שכל חיות האדם
76 תלוי בו ונוגע עד נקודת פנימיות הלב, ועד בכלל,
77 וגורם לו לפעמים לעשות מעשים ולדבר דברים שלא
78 בדעת כלל".

79 [כמו שרואים במוחש בעיני עסק ומו"מ (שטבע
80 הדברים הוא שהאדם נעשה מושקע בהם בכל פנימיות

מהותו ועצמותו אינה אלא ה"חלק אלקה ממעל" שבו, 32
המיוחד בתכלית עם אלקות. 33

דהיינו שאין האהבה לפי ערך השכל וההתבוננות 34
לבד רק היא למעלה מהשכל. 35

זה שאהבה זו מתגלית בנפש האדם בשבת, אין 36
הכוונה שהיא מתגלית בלי שום הכנה ועבודה מצד 37
האדם - אלא גם אהבה זו מתעוררת בפועל בלב רק 38
ע"י התבוננות באחדותו ית'. ומה שאמרנו שאהבה זו 39
היא למעלה מן השכל וההתבוננות, הפירוש בזה הוא, 40
שאין האהבה מוגבלת לפי ערך הבנת האדם 41
והתבוננותו, אלא נשאר אהבה בלתי מוגבלת. 42

והיינו לפי שפעולת ההתבוננות היא רק לגלות 43
אהבה זו שמצד בחינת יחידה שבנפש, כלומר: אין 44
ההתבוננות יוצרת את האהבה (כמו באהבה שלמטה 45
מן השכל) אלא היא באה רק לעשות את האדם כלי 46
ראוי לגילוי אהבה זו. דעל ידי שהאדם מתבונן ביחודו 47
ואחדותו ית' עד שמוחו ולבו ממולאים בהכרה זו, הוא 48
נעשה כלי מוכן שבו יכולה להתגלות אהבה רבה זו, 49
שמתגלה בדרך מתנה מלמעלה, כנ"ל. 50

ולפיכך אין ההתבוננות "מגבילה" את האהבה, 51
והיא נשארת במהותה וב"פשיטותה" - אהבה רבה 52
שלמעלה מן השכל. 53

ונמשכת מבחינת רצון העליון שלמעלה מהחכמה, 54
שבחינת גילוי רצון העליון הוא בשבת דוקא. 55

הסיבה לכך שביום השבת מתגלה בחינת יחידה 56
שבנפש (רצון הנפש שלמעלה מן השכל, הבא לידי 57
ביטוי בהתעוררות אהבה רבה לה') - היא, לפי 58
שקדושת שבת המאירה מלמעלה בנפש האדם ביום 59
השבת, היא ג"כ מבחינה באלקות הנק' "רצון העליון 60
שלמעלה מהחכמה", שהוא המעורר את בחינת "רצון 61
העליון" שבנשמת האדם [וכפי שיבאר בפרק הבא]. 62

ד"ה ויקהל משה פרק ב

לבו ונקודת נפשו), שמצד רצונו להרויח ממון יעשה 1
דברים שמצד חשבונות שכליים אין להם מקום, לפי 2
שרצון זה נטוע בעומק נפשו שלמעלה מן השכל. 3

וכנודע שיש בחינת רצון שלמעלה מהשכל, על דרך 4
אמרם כך עלה במחשבה ואין טעם לרצון. 5

גם למעלה כביכול יש בחינת רצון שלמעלה מן 6
השכל, כמאמר חז"ל, שכשראה משה רבינו (במרום) 7
גדלותו של רבי עקיבא בתורה שאל להקב"ה "יש לך 8
אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי", וענה לו הקב"ה 9
"שתוק כך עלה במחשבה", וזהו ענין "אין טעם 10
לרצון", שעל רצון כזה לא שייך שום טעם שכלי, לפי 11
שהוא למעלה מן השכל. 12

כלומר: "רצון שלמעלה משכל" למעלה, הוא 13
הרצון הנובע ממהותו ועצמותו ית', שהקב"ה "נמשך" 14
לזה כביכול בכל מהותו ועצמותו (ולא מצד איזה טעם 15
שכלי). 16

ובחינת אהבה ורצון זה לה' מתגלה בנפש אדם 17
ביום השבת דוקא. 18

והיא בחינת אהבה רבה שהיא באה מלמעלה 19
למטה בנפש האלקית בשבת. 20

אהבה זו לה', שמקורה ברצון שלמעלה מן 21
החכמה, נקראת "אהבה רבה", לפי שהיא אהבה בלתי 22
מוגבלת, והיא היא המתגלית בנפש האדם ביום השבת 23
בדרך מתנה מלמעלה. 24

כלומר: 25

ביום השבת ניתן לאדם להרגיש שהתקרבותו 26
להקב"ה אינה (רק) מפני הכרתו ביוקר דאלקות (קרבת 27
אלקים טוב) וכיו"ב, אלא כמו רצונו לחיות שנעוץ 28
בעצם נפשו, כך האדם נמשך בכל מהותו ועצמותו 29
לאלקות. 30

כי ביום השבת ניתן לאדם להרגיש כיצד כל 31

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

נק' סגירותא כו' ונק' נגעי בנ"א למעלה כידוע דאנשים 5
מט"ט וסנד"ל ובני אדם אנפי זוטרי וכמ"ש ופני אדם 6
לארבעתן כו', וכך יובן למעלה מעלה בעולם היצ'י ובעולם 7
הבריאה יש שם ג"כ כל דיני הנגעים בבחי' הרוחני' דאדם 8

וכמ"כ יובן למעלה דכמו שלמטה נק' נגעי בנ"א בחי' 1
יניקה לקליפות למעלה בעולמו' הרוחני' ג"כ 2
בחי' העדר קבלת הכלי לבחי' האור וחיות כאשר [יוסגר] 3
איזה כלי בנ[ב]רא מלקבל אור וחיות המהווה ומחי' אותם 4

1 שביצ' ובריאה אך בחי' אדם דאצי' ג"כ יש בו בחי' נגע
 2 כמ"ש אדם כי יהי בעור בשרו כו', אך בבחי' האצי' הוא
 3 בחי' העדר קבלת הכלי לאורו העליונים דבינה דאצי'
 4 שהוא בבחי' דם הוא הנפש המתפשט בבחי' אברים דז"א
 5 שנק' אד"ם א' דם מבחי' אבא ואימא כנ"ל, והוא בחי' שם
 6 אהי' בריבוע כו' בגי' דם, וע"כ נק' הבינה אלקי' חיים ואור
 7 החכ' נק' חי"י החיים שהוא מקור החיים דדם דבינה כו',
 8 ובחי' הסתלקות אור באבר א' דז"א נק' סגירו דנהורא
 9 עילאה באדם דאצי' דהיינו באיזה שם [נ]צירוף דכלים
 10 דז"א כו' שנסתלק משם בחי' השפעת אור אבא נק' בחי'
 11 נגעי דאדם דלעילא והיינו אדם כי יהי בעור בשרו כו',
 12 והוא בא מחמת סיבת יניקת החיצונים בבי"ע מבחי'
 13 אחוריים וחצוניות הכלים דז"א שנק' עור בשרו כו' ע"כ
 14 [בה]סתלק אור אבא באותו האבר והכלי ואין בחי' חכ'
 15 דאצי' מתפשט שם, והטעם הוא כמ"ש במ"א שבחי' החכ'
 16 הוא כ"ח מ"ה בחי' הביטול האמיתי והוא ראשית הכלי
 17 להשראת האור כו' דא"ס כו', אבל כשקליפו' מקבלים שהן
 18 בחי' יש ודבר מה היפוך הביטול כו' כמ"ש א' זלע"ז עשה
 19 האלקי' ע"כ ממילא מסתלק אור כח מ"ה דחכ' משם כי
 20 הביטול והתפשטות הישות הם ב' הפכיים ממש כו', וענין
 21 ראית הכהן ששרשו מחסדי' דאבא לנגע הוא בחי' בירור
 22 דחכ' ע"כ תלוי במראה עיני הכהן כו' ואם צריכה הסגור ד'
 23 ימים, ו[כ]כל משפטי דיני הנגעים למטה כך הוא למעלה
 24 ג"כ בבחי' האצי' עד"ז ממש רק שבבי"ע הוא מדבר בבחי'
 25 נגעי בנ"א שהן בבחי' גבול ויניקות הקליפות מהם הוא
 26 בחי' רע גמור אבל באצי' הוא בבחי' אור וחיות אלוך
 27 ממש שבכלים ושמות עליונים כנ"ל, וענין העדר האור
 28 בכלי ושם העליון אינו בחי' יניקה לרע גמור רק שמזה
 29 מסתעף שרש ומקור להיות השפעה לחצונים בבי"ע כמ"ש
 30 בע"ח דמעמד הקליפות הוא בבי"ע אבל באצי' נאמר לא
 31 יגורך רע כו' וד"ל.

32 ולפ"ז יובן ג"כ שא"א לומר שבחי' חכ' דבריאה בדין זה
 33 דבהרת הוא בחי' כלי לחכ' שבדין בהרת שבבחי'
 34 האצי' מאחר שאין ערוך בן[ניהם כלל כנ"ל, ובפרט להיות
 35 כמו בחי' כלי לאור ממש כמו שדין בהרת שביצ' הוא
 36 בחי' כלי לדין בהרת שבבריאה כי מבחי' אור דחכ'
 37 דבריאה נעשה מקור לחכ' דיצי' בדרך השתלשלות עו"ע

38 כנ"ל, משא"כ מאצי' לבריאה שאין ערוך בן[ניהם כלל רק
 39 ההשפעה באה מאצי' לבריאה בבחי' לבוש נפרד וכמ"ש
 40 עו"ט"ה או"ר כשלמ"ה בחי' אור דחכ' דתורה דאצי' נמשך
 41 בבחי' לבוש כשלמה לנשמות שבג"ע דבריאה כו', וכך
 42 בכל דיני הלכות שבתו' שנמשכים מאצי' לבריאה כו',
 43 ובכ"ז יובן במה שמצינו כמה הלכות בגמ' שא"א שיהי'
 44 במציאות הטבע כלל אך אמרי' דרוש וקבל שכר כידוע,
 45 וזהו פלא לכאורה אם א"א שיכוא הדבר במציאות [הטבע]
 46 מאי דרוש איכא, הלא אין חכ' שבתו' רק בבחי' אור וכלי
 47 דוקא, אך הענין הוא דבאמת מדבר זה יש מופת וראי'
 48 חזקה לענין הנ"ל דבחי' חכ' שבבי"ע אינה בחי' כלי
 49 ומעבר לבחי' חכ' דתו' דאצי' אלא רק בחי' לבוש נפרד,
 50 שאם הי' בבחי' כלי גמור הרי הי' מהראוי שיהי' הדין
 51 שכיח ויבא במציאות בבחי' כלי גמור, מאחר שיש לדין
 52 זה שרש בבחי' חכ' דאצי' בהכרח שימצא בחי' כלי לזה
 53 בבחי' השתלשלות אור וכלי כו', כמו שבהכרח להמצא
 54 בחי' כלי לה[ש]ראת אור חכ' דבריאה ביצי' ודיצי' בעשי',
 55 אלא ודאי מוכרח מזה לומר דבחי' חכ' דבי"ע אינו רק
 56 בחי' לבוש נפרד שאינו מערך דערך לח"ע כו', רק מפני
 57 שגם בחי' הלבוש הוא בא בחיתוך מדה לפי מדת האברים
 58 כנ"ל, ע"כ בהכרח שלפי אופן הדיני' וההלכות דתו'
 59 דבריאה כך הוא אופן הדינין וההלכות דתו' דאצי' כנ"ל,
 60 וא"כ לפי זה אין צ"ל הכרח שימצא בחי' כלי גמור לדרוש
 61 הדין והלכות דתורה דאצי' בבי"ע מאחר שאינו אלא בחי'
 62 לבוש [נפרד], ומפני שגם הלבוש בא במדה ע"כ א"צ רק
 63 שיהי' בחי' השגה בשכל לאותו הדין וההלכה דאצי'
 64 אעפ"י שלא ימצא במציאות כלי כדי שיהי' בחי' לבוש
 65 [לבד בבחי' ח"ע]. וזהו שא[נ]רז"ל דרוש וקבל שכר פי'
 66 שא"א שיבא הדבר במציאות דרוש אותו בבחי' השגה
 67 שכלית שלו, דהיינו אם הי' אפשר להיות במציאו' ענין כך
 68 וכך הי' הדין כך וכך אעפ"י שלא יארע דבר זה לעולם
 69 דרוש וקבל שכר כאילו היית דורש בדבר שהי' בא בבחי'
 70 כלי גמור, כי קיבול השכר הוא בבחי' האצי' שאין בבי"ע
 71 בחי' כלי לגבי' כו', רק בחי' לבוש בלבד ובחי' לבוש א"צ
 72 שיהי' בבחי' כלי גמור רק לפי אופן המדה בלבד דהיינו
 73 כדי שיוכל אור ח"ע דאצי' להתלבש בו בלבד כו' ומטעם
 74 הנ"ל וד"ל.

להבין וכי' ההפך בין ר' יומין דחול לשבת

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 (ח) והנה להבין מש"ל שגם א"ק נק' בריאה יש מאין
 2 וכמבואר בכתבי האריז"ל שא"ק נק' אדם

3 דבריאה דלכאורה תמוה הלא אפילו כלים די"ס דאצילות
 4 הם אלקות ממש כמאמר איהו וגרמוהי חד וכמ"ש

מדברי קדשו כל מש"ל שבחי' הי"ס נק' בריאה יש מאין
כיון שכתב שבחי' חכמה נחשבת אצלו ית' כבחי' עשייה
גשמיות, והעשייה גשמיות היא ודאי בריאה יש מאין כנ"ל
באריכות שהיא דילוג הערך לגמרי אפילו לגבי שכליים
נבדלים מחומר ומכ"ש לגבי הספירות ומכ"ש לגבי א"ס
ב"ה, וא"כ מדכתב שבחי' חכמה נחשבת אצלו ית' כבחי'
עשייה גשמיות, מובן שהיא ג"כ בחי' דילוג הערך לגמרי
לגבי א"ס ב"ה כדילוג ערך העשי' לגבי א"ס ב"ה, ואע"פ
שאצלינו יש דילוג כמה ערכים מעשייה גשמיות לגבי
החכמה כנ"ל, מ"מ לגבי א"ס ב"ה שמרומם ומתנשא
רוממות אין קץ ממש מהספירות הוא שוה ומשוה ממש
בחי' הח"ע עם העשייה גשמיות, עד"מ שלגבי דבר שבלי
גבול ממש שוין אחת עם אלפי אלפים וכמ"ש במ"א,
והואיל שהחכמה היא דילוג הערך לגמרי ממהות אור א"ס
ב"ה הרי זו בחי' בריאה יש מאין ולא בחי' השתלשלות
מעילה לעילה ח"ו, ומדכתב שאחר שנתלבש אור א"ס
בכלים דחב"ד אז שייך לומר מ"ש הרמב"ם הוא היודע
והוא המדע כו', הרי שהוא וחכמתו ודעתו א' ממש והן
אלהות וכמבואר שם בפנים, וזה לכאורה תרתי דסתרי,
ואמת שכ' שם שיחודו שמתייחד עם מדותיו שהאציל
מאתו ית' ג"כ אינו בבחי' השגה להשיג אין מתייחד בהן
ולכן נק' הספירות רזא דמהימנותא שהיא האמונה
שלמעלה מהשכל, אך אעפ"כ מבואר שם פ"י שע"י משל
האור יובן לנו קצת ענין היחוד כו' יעו"ש. וע' באגה"ק
דאיהו וגרמוהי הקשה ג"כ אין הא"ס חד עם גרמוהי כו'
ותי' שם שהכוונה לומר שהם אלקות לברוא יש מאין כמו
הא"ס ולא בבחי' השתלשלות עילה ועלול כו' וצ"ל
לפמש"ל שהן עצמן ג"כ בחי' בריאה יש מאין ואין יכולים
לברוא יש מאין כו' :

שרש מצות התפלה

הרמב"ם שהוא היודע והוא הדיעה כו' הכל אחד, וידוע
שאצי' אינו ערוך כלל לגבי א"ק כי א"ק נק' אדם דבריאה
ועולם העקודים נקודים נק' אדם דיצי', ועולם האצי' נק'
אדם דעשיה וכמבואר בע"ח והובא ג"כ בלק"א שיש כמה
צמצומים מא"ק ואילך עד שיתהווה עולם האצי', וא"כ כיון
שהאצי' הוא אלקות אין יתכן שיקראו ג"כ בריאה יש מאין
ומכ"ש אין יתכן כן על א"ק שלמע' מעלה מאצי', הלא
בחי' הנברא עם בחי' אלקות הם ב' הפכיים, והנה כדי
להבין זה יש להקדים ביאור למ"ש בלק"א ח"א פ"ב
בהג"ה עמ"ש הרמב"ם שהוא היודע והוא הדיעה והוא
היודע, וכ' ע"ז וז"ל והודו לו חכמי הקבלה ג"כ בזה כמ"ש
בפרדס מהרמ"ק וגם לפי קבלת האריז"ל יציבא מילתא
בסוד התלבשות אור א"ס ב"ה ע"י צמצו' רבים בכלים
דחב"ד דאצי' אך לא למעלה מהאצילות וכמ"ש במ"א
שא"ס ב"ה מרומם ומתנשא רוממות אין קץ למעלה מעלה
ממהות ובחי' חב"ד עד שמהות ובחי' חב"ד נחשבת
כעשייה גופנית אצלו ית' וכמ"ש כולם בחכמה עשית עכ"ל
ובח"ב פ"ט האריך בזה וכ' שם בהג"ה ודרך וענין
ההמשכה אין ומה ידוע למשכילים סוד הצמצום באור
א"ס ב"ה וצמצום א"ק וסוד הדיקנא שסוד כל הצמצומים
לצמצם האור שיתלבש בבחי' כלים די"ס, והנה אחר
שנתלבש אור א"ס בבחי' כלים דחב"ד אז שייך לומר מ"ש
הרמב"ם הוא היודע והוא המדע והוא הידוע ובידיעת
עצמו כו' לפי שבחי' כלים דאצי' נעשים נשמה וחיות
לבי"ע ולכל אשר בהם אבל בלי צמצום והלבשה הנ"ל לא
שייך כלל לומר הוא היודע והוא המדע וכו' כי אינו בבחי'
וגדר דעת ומדע כלל ח"ו אלא למעלה מעלה עליו רב עד
אין קץ אפי' מבחי' וגדר חכמה עד שבחי' חכמה נחשבת
אצלו ית' כבחי' עשייה גשמיות עכ"ל. הרי מובן היטב

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

למטה, ובאמת הא בהא תלי' שע"י הביטול גורם
ההמשכה, וז"ע ותשתחווין לאלומתי והיינו שע"י הביטול
גרמו להמשיך השפע מהדעת ומכח"ב בבחי' יוסף בחי'
יסוד כו', וזהו ברוך ה' המבורך לע"ז דא אפיקו דברכאן,
ונה"י חדשים נמשכי' מהכתר. ועד"ז יובן ענין
ההשתחווה בבהמק"ד שע"י ההשתחווה וביטול זה
גרמו ההמשכה מלמעלה מבחי' ח"ע, וז"ע יחוד עליון
דושכנתי בתוכם המשכת אור התורה בכנס"י וזהו שאנו
אומרים ואין אנו יכולי' כו' ולהשתחוות כו' שע"י שאין

(ד) והנה בתו"א ד"ה והנה אנחנו מאלמי' אלומי' נת' שיש
בענין ההשתחווה ב' בחי', וע' בד"ה יביאו
לבוש מל' שהכריעות וההשתחווה דשמו"ע הן כריעות
הראש שהוא המשכת בחי' חכ' עילאה ונמשך דרך חוט
השדרה ח"י חוליות ח"י ברכאן דצלוחת עד שנמשך בבחי'
ירכין במודי' ושים שלום המשכת השפע מח"ע בח"ת,
ובד"ה מאלמי' הנ"ל פי' ב' בחי' בהשתחווה, הא' בחי'
ביטול שבטל ומשתחוה ע"ד וצבא השמים לך משתחווים
שהם מתבטלי', הב' ההמשכה שמרכין ראשו וממשיכו

1 ההשתחוואה והביטול ממילא לא נמשך האור והשפע
2 מלמעלה, וז"ע ונהר יחרב ויבש. ובאו"ת מהמגיד נ"ע
3 ברמזי אגדות בענין מארז"ל לא הכל בקימה ולא הכל
4 בהשתחוואה מלך בקימה שרים בהשתחוואה פי"ג כ"כ
5 דהשתחוואה הוא המשכה מלמעלמ"ט, וכן במ"מ בענין
6 ותשתחוין לאלומתי כולהי ספירן נגדין ב"י כדי לאשפעה

7 בכנס"י, וכן פי' בענין אחד עשר כוכבי' שהם י"ב גבולי
8 אלכסון חוץ מהמיוחד ליסוד והם משתחוין לי פי' נגדין
9 ב"י, וז"ע השתחווי להוי' בהדרת קודש ר"ת קבלה ואומרי'
10 זה בשבת, ובחול אומרי' הריעו לה' כל הארץ ר"ת הלכה,
11 כי ההשתחוואה יש בה שני בחי' כנ"ל וזה מאיר בשבת
12 שע"י הביטול בא ההמשכה כנ"ל.

ד"ה ונעשו לי מקדש

פ"פ תרומה, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

1 וע"כ עיקר העבודה בתפלה היא בהתבוננות בדרך פרט
2 דוקא באיזה ענין אלקי שמתבונן אם בענין בריאה
3 יש מאין בפרטיות הענינים בזה כנ"ל, או בגדולת ה' בענין
4 ההתהוות בריבוי הנבראים וגדולי הנבראים ולכאו"א נמשך
5 חיות מיוחד לפי מזגו ותכונתו וכמ"ש המוציא במספר
6 צבאם כו' מונה מספר כו' לכולם שמות יקרא ועז"א גדול
7 אדונינו ורב כח בבריאת והתהוות הנבראים וכמאמרם ז"ל
8 ע"פ זה שיעור קומה של יוצר בראשית כו', וזהו ג"כ מ"ש
9 שאו מרום עיניכם כו' מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר
10 והו"ע הכח האלקי בעצם ענין הבריאה והתהוות. וגם
11 שנתהוו באופן כזה שהן קיימין במין ובאיש כו', כמ"ש
12 הענין במ"א באורך, ואיך שבזה נראה ונגלה כח הא"ס

13 שבעולם כו'. וגם יתבונן איך שכולם מהללים ומשבחים
14 להקב"ה (וכמ"ש הרמב"ם בהל' יסה"ת שיודעים ומכירים
15 א"ע ואת עילתם ומכירין את מי שאמר והי' העולם כו',
16 וכמ"ש מזה במ"א), ויש בזה כמה חילוקי מדריגות באופן
17 ההילול והשבח שלהם כנבראים העליונים לפי אופן
18 ההשגה שלהם ע"י האור והחיות האלקי המתלבש בתוכם
19 להחיותם, וכמ"ש הללו את ה' מן השמים הללוהו במרומים
20 וכו' שהן ד' עולמות אבי"ע כו' שמחולקים בהאור והגילוי
21 ובהילול והשבח שלהם כו', וכ"ז הו"ע סיפור שבחיו של
22 מקום שע"י התבוננות והתפעלות נפשו בענינים אלו נעשה
23 החקיקה מבחוץ, שיוצא ממעמדו ומצבו ומתעלה נפשו
24 בדרגא עליונה יותר ומתקרב לאלקות כו'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'ש"ת

חביבין ישראל – הנשמות, שנקראו בנים – עלו במחשבה. דיבור – לבוש הנפרד, מחשבה – לבוש המאוחד. חביב אדם – נפש השכלית. ישנם ד' סוגי שמות: שם העצם, שם התואר, שם הפעולה ושם הכינוי

1 "חביב" אדם שנקרא בצ"ל, חבה יתרה נודעת לו שנקרא
2 בצ"ל, שנקרא פי' בצ"לם אלקים עשה את האדם.
3 חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חבה יתרה נודעת
4 להם שנקראו בנים למקום, שנקראו בנים אדם לה'

5 אלקים". הנה מאריכות לשונו מוכן דחביב אדם וחביבין
6 ישראל הם שני ענינים, וצריך להבין מהו שני ענינים אלו
7 וסדרן, דחביב אדם הוא קודם לחביבין ישראל. והנה אמרו
8 "חביבין ישראל" קאי על הנפש האלקית, שהנשמות הן

(1) אבות פרק ג משנה יד.

(*) נדפס בספר המאמרים ה'ת"ש עמ' 95 ואילך. (מראה המקומות וההערות הממוספרות, הם מהמור"ל דספר המאמרים הנ"ל).

השקלית, והינו דנפש השקלית נקראת בשם "אדם". והנה
בשמות יש ארבעה מיני שמות, והם: שם העצם, שם
התאר, שם הפעלה, ושם הכנוי, שהוא שם המשאל. דשם
העצם הוא מה שעצם הדבר נקרא בשמו אשר יקראו אותו.
שם התאר הוא מה שמתאר את עצם הדבר, ומתחלק לכמה
ענינים שונים לפי מהותו של העצם במראה, ריח, וטעם,
קול, כמות דגדול וקטן, או חזק וחלישות, גלוי או הסתר
והדומה בעניני התאר. ושם הפעלה מה שפועל הדבר
ההוא, ושם הכנוי הוא מה שהשאל משם העצם הלזה
לענין הדומה לו, וכמו בשם "אבן" שיש בו ארבעה מיני
שמות אלו, דשם אבן הוא שם העצם, ושם התאר הוא
בכמות גדול או קטן, ושם הפעלה אם [אבן] פשוט או אבן
טוב, ומה היא סגלתו שיש אבני חן אבני ההצלחה
וההפכה, ויש בו גם שם הכנוי שהוא משאל ממנו לדבר
שהוא שלא ממהותו וערכו כלל, וכמו "לב האבן", שכלב
הנה שם אבן הוא שם משאל לענין הטמטום, דהאבן עצם
מהותו שהוא חזק וכבד, ועל פן כשפא לתאר ענין הטמטום
כלב מתארו בתאר דשם אבן, וכן הוא בכל הארבעה פלגות
דומם צומח חי מדבר שיש בהם ארבעה מיני שמות אלו.
ג' בעומר, ש"ת.

שנקראים בנים למקום, דכמו הכן נמשך ממש האב כן
נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו ותכרוך, דאיהו
חכים ולא בחכמה ידיעא² וכמאמר² "ישאל עלו
במחשבה", שזהו בחינת חכמה, דמחשבה היא לבוש אל
החכמה, וידוע דלבוש המחשבה הוא לבוש המאחד, שזהו
ההפך הפללי בין מחשבה לדבור, דלבוש הדבור הוא
לבוש הנפרד, ולבוש המחשבה הוא לבוש המאחד, דכך
הוא טבע מהותם דדבור הוא נפרד ומחשבה מתאחדת עם
הדבר שהוא לובש אותו, ומחשבה היא לבוש אל החכמה.
ולחיות הלבוש דמחשבה הוא לבוש המאחד, הנה לפעמים
הדבר אשר מחשבה לובשו ומקיפו נקרא הדבר ההוא על
שם המחשבה, אשר כן הוא גם במחשבה הלובש את
החכמה שנקרא על שם הלבוש, כמאמר "מחשבה יובלא
לא אתפרש לעלמין", דיוכלא הוא בינה, ומחשבה היא
חכמה שנקראת החכמה על שם הלבוש שהוא מחשבה,
וזהו [וזהו] "ישאל עלו במחשבה" בחינת חכמה, והם בנים
למקום. ואם כן מה שאומר "חביב אדם שנקרא בצלם" לא
קאי על הנפש האלקית, שהרי על זה אומר אחר כן
"חביבין ישראל", אלא אמרו "חביב אדם" קאי על נפש
39

(2) בראשית רבה ריש פרשה א.

ב. שהוא חכם, ולא בחכמה מושגת (כחכמה שלנו). ג. מחשבה (חכמה) ויובל (בינה) אינם מתפרשים (מתפרדים) לעולמים.

לקוטי דיבורים

העליונה היא בתיקון ובו מתקיים העולם.
הוד כ"ק רבינו הזקן זצוקללה"ה נב"מ זי"ע חינוך את
החסידים להיות תמיד באהבה ואחווה איש את רעהו
וכגוף אחד ממש, אשר עם היות כל אחד מאבריו שונה
מחבירו במהותו וממלא תפקיד מיוחד, בכ"ז כולם
קשורים יחדיו ועוזרים זה לזה, אשר אז - ורק אז - הנה
בחסדי השי"ת הגוף בריא וראוי לפעול פעולותיו כאדם
שלם.
ובזה הנני לבקש את ידידי יחיו לטכס עצה באיזה
אופן שיוכלו יחדיו לעסוק בדברי התעוררות וחיזוק בעיר
מגורם, וגם בערים אשר מסביב לה אשר נחוץ לבקר
אותם מזמן לזמן, מבלי לבקש מהם איזה כספים אלא
רק למטרת התעוררות בדברי חיזוק ביהדות.
והשי"ת יהי' בעזרם ויברך אותם ואת ב"ב יחיו
ויצליחם בכל הדרוש להם בכלל ובפרט.
המברכם בגשמיות וברוחניות
יוסף יצחק

מכתב כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נב"מ זי"ע הכ"מ
כבוד ידידי...
שלום וברכה!
בכל עיר ועיר אשר נמצא בה אחד מהתמימים יחיו
צריך להיות ניכר זיוו והשפעתו הטובה בחיים היהודיים
של הכלל והפרט בכל העיר, בחיזוק לימוד התורה וקיום
המצות, החינוך הכשר וההנהגה במדות טובות.
ומכל שכן אשר אפשר לצפות לעבודה כזאת ועוד
במדה יתירה במקום אשר נמצאים שם אחדים
מהתמימים שי', אם רק יתדברו איש אל רעהו, וכל אחד
בעצמו וכולם יחדיו ימלאו את תפקידם ושליחותם
הנפשית אשר בשבילה הובאו שמה על ידי ההשגחה
העליונה.
והנה אחד ההבדלים שבין עולם התהו ועולם התיקון
הוא, אשר בעולם התהו היתה כל מדה בפני עצמה ולא
היתה יכולה להתכלל עם הפכה, משא"כ בעולם התיקון
כל מדה לא רק שיכולה לסבול את מדת הפכה, אלא גם
מתכללת אתה עד שכל אחת עוזרת לשני', והכוונה

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק פ"ז – חכמה יהודית ושנאה גויית

- 1 פרדיננד הראשון היה קתולי אדוק. אך הדבר לא הפריע לידידותו עם היהודי - חותנו של המהר"ל
- 2 - ר' שמואל רייך. הוא היה גם ידידותי כלפי יהודים אחרים. ברם, הגיע גם זמן כזה שמוחו של המלך
- 3 החל להיות מורעל בשנאה ליהודים.
- 4 בשנת שט"ז החלו הקתולים ברומא - לפי פקודת האפיפיור - לשרוף בפומבי את התלמוד וספרי
- 5 קודש יהודיים אחרים. האינקבזיציה הריעה בקול ורוחה החלה להתפשט מרומא על-פני העולם הקתולי
- 6 הרחב. רוחה של האינקבזיציה הגיעה גם לחצרו של פרדיננד בפראג. קתולים פנטיים החלו להסית נגד
- 7 היהודים, ופרדיננד המלך הניח את עצמו להיות מושפע מהם.
- 8 בשנת שי"ז הזמין אליו המלך את מנהיגי יהדות פראג והודיע להם כי לקראת השנה הבאה לא
- 9 יחדש את כתב החסות שיש להם בממלכה, ולפיכך יהיה על היהודים לעזוב את בוהמיה, מורביה
- 10 ושלזיה - הארצות שהיו נתונות לשלטונו.
- 11 ר' שמואל רייך, אשר ידע מראש את אשר זוממים שונאי ישראל, היה סבור שיש צורך לשחד
- 12 אנשי חצר מסוימים. הוא ידע היטב אלו טיפוסים ניתנים לשיחוד, והיה מוכן לתת את כל רכושו על
- 13 מנת להציל את היהודים מדבר זה שהתקרב להיות גירוש.
- 14 הוא התייעץ בעניין זה עם חתנו - המהר"ל. אך המהר"ל התנגד לכך. הוא סבר כי תהיה זו סכנה
- 15 גדולה ליהודים אם ישיגו את זכויותיהם להישאר בארץ, על ידי שיחוד שונאיהם.
- 16 באותו זמן התארח בנו של המלך - הנסיך פרדיננד - הארכידוכס של בוהמיה, אצל הארכידוכס
- 17 יוהן ממורביה. שניהם - שהיו שוחרי אסטרונומיה - ניהלו ויכוח בבעיה מתמטית חשובה אותה ניסו
- 18 לפתור. אך לא אף אחד מהמלומדים יכול היה למצוא את המענה הנכון.
- 19 לכן החליטו שני הארכידוכסים, לְהִמָּר ביניהם, אשר מי מביניהם שיפתור את הבעיה, יהיה אדונו
- 20 הרוחני של השני - שלא הצליח לפתור את הבעיה. והשני יהיה "עבד" במישור הרוחני לראשון -
- 21 שפתר את הבעיה. הם הקציבו לכך חצי שנה, בה יוכל כל אחד להרוויח או להפסיד בהימור זה.
- 22 בשובו לארמונו בפראג, כינס הנסיך פרדיננד את גדולי המלומדים אשר בסביבתו והציע בפניהם
- 23 את הבעיה המתמטית, אך לדאבונו הרי גם גדולי המלומדים לא מצאו פיתרון. כך עברו חודש, חדשיים,
- 24 שלושה, עד חמישה חדשים ולנסיך לא היה עדיין פיתרון לבעיה הנ"ל.
- 25 פרט לאחוזותיו שלו, היו לנסיך פרדיננד הארכידוכס של בוהמיה גם אחוזות שקיבל בירושה
- 26 מארכידוכס ידוע חשוך בנים.
- 27 אחוזות אלו כללו: מבצרים, עיירות, כפרים, טחנות-קמח, בתי אריגה, בתי מרזח, וכיוצא באלה.
- 28 מנהל אחוזות אלו היה יהודי מפראג בשם ר' משה יצחק סובל. הוא היה חשוב מאוד בעיני בעליו
- 29 הקודמים של האחוזות, ומאוחר יותר גם בעיני יורשו, הנסיך פרדיננד, בנו של המלך.
- 30 לאחר ההימור עם הארכידוכס ממורביה, ביקר הנסיך פרדיננד, באותם אחוזות הנזכרות לעיל,
- 31 ומוכן מאליו, שהוא גם נפגש עם מנהלם היהודי משה יצחק. הלה הרגיש כי הנסיך מודאג ממשוהו.
- 32 הוא ביקש לדעת מה גורם לכך שהנסיך יהיה מודאג. ואמנם, הנסיך פרדיננד גילה לו את כל המעיק
- 33 על ליבו.

1 "נראה לי, כי פנית לכל המדענים שבעולם פרט למדענים יהודים" אמר לו ר' משה יצחק.

2 הנסיך פרץ בצחוק.

3 "מה יודעים היהודים בעניינים כגון אלו"? אמר הנסיך בנימה של לעג "יהודים יכולים להתענות
4 ולקונן על חורבן בית מקדשם. הם יכולים גם לחלום אודות הגאולה, הצריכה להגיע - כפי דמיונם -
5 באופן ניסי. אך איזה מושג יש להם בעניינים מדעיים?"

6 לר' משה יצחק - אשר הכיר את הנסיך מנערותו - היה מענה מוכן:

7 "יש לך הנחות יסוד מוטעות בקשר ליהודים" ענהו ר' משה יצחק "והאשמה מוטלת על מְחַנְךָ
8 שהוא שונא ישראל. הוא סיפר לך על היהודים דברים אשר הם מופרכים לחלוטין. וודאי הוא שהיהודים
9 מקוננים על חורבן בית המקדש ועורכים הננו "תיקון חצות". מאמינים הננו גם שגאולתנו תבוא בעזרת
10 ה'. אך אין זה אומר שאין בינינו למדנים ומשכילים גדולים במדעים. אם רצונך להיפגש עם מלומד
11 יהודי גדול, יש לך אותו באישיותו של רב העיר פראג. אין חכמה בעולם שאינו מתמצא בה".

12 "אם משוכנע הנך" ענהו הנסיך "שביכולת רב העיר פראג לפתור עבורי את הבעיה המתמטית,
13 הביאהו אלי. אך מבקש הנני ממך שדבר זה ייעשה בחשאי ובשתיקה. ואשר אף אחד לא ידע מזה.
14 היות ותהיה זו חרפה עבורי, אם ייודע - שכדי לפתור בעיה מדעית - נזקקתי לעזרתם של בְּנֵי עַם בּוֹר
15 וְשָׁפֵל כַּעַם הַיְּהוּדִי".

16 את הדברים האלו השמיע הנסיך בשלווה, ואף בנימה ידידותית, וכאילו לא הרגיש אשר בכך פוגע
17 הוא בבן-שיחו היהודי. ואמנם, ר' משה יצחק נעלב מדברים אלו עד עמקי נשמתו, ולא נשאר חייב
18 תשובה לנסיך.

19 "אדוני" ענהו ר' משה יצחק "לולא ידעתי כי הנך אדם ישר ונכון, ובאופן כללי הנך בעל לב טוב
20 ומידות טובות, הייתי מגיע למסקנה כי חורץ הנך דינם של בני אדם מבלי להכירם, ללא כל שמץ של
21 היגיון ובלי הוכחות. דבר זה גרוע שבעתיים כאשר מדובר לא באנשים יחידים, כי אם בעם שלם. כיצד
22 מסוגל הנך להביע דעה על יהודים, בשעה שאינך מכירם ואינך יודע דבר על חייהם ועל תורתם?!
23 מגרונך מדברת השנאה של הכמרים וחבריהם לשנאת ישראל, שנאה שאין לה כל בסיס מלבד קנאה
24 פשוטה. הפחות שבישראל יודע יותר מטובי כמריך".

25 ר' משה יצחק סובל החל להסביר לארכידוכס כי הוא הולך שולל אחרי הכמרים שאינם יכולים
26 לסלוח ליהודים על שהם שומרים אמונים לתורתם והם עומדים ברמה השכלתית ומוסרית גבוהה יותר
27 מהם.

28 "ומדוע תראה ביהודים עם שפל, בשעה שהם מוכנים לעסוק בכל עבודת פרך, כדי להשתכר לפת
29 לחמם?" החל ר' משה יצחק לטעון בחום "ומדוע תסתכל עליהם כעל בורים, בגלל שהם מקדישים
30 זמנם לתורה ועבודה ה'? מי כיהודים אוהב עמל ועבודה - מחד, ומי מבלה כמוהם את שבתותיו וחגיו
31 בצורה רוחנית נעלית כזו?"

32 כאן לא יכול היה הנסיך להבליג יותר ופרץ ברצף טענות נגד היהודים, כאילו להוכיח כי הצדק
33 עימו, ויודע הינו על מה הוא מדבר:

34 "היהודים הינם אנשי בצע" אמר הנסיך "הם אוהבים כסף, וכולם עשירים מאוד".

35 ר' משה יצחק החל להסביר לנסיך שהינו טועה. אצל היהודים נמצאים יותר עניים מאשר אצל עם

1 אחר. אך ההבדל נובע מכך, שהיהודים - אפילו העניים ביותר - חיים בחשבון, ואינם פזרנים. בידעם
2 תמיד, שיכולים להיות זמנים פחות טובים, חוסכים הם תמיד ליום המחר. לעומתם, הגויים הינם
3 בזבזנים, וכאשר הם כבר מרוויחים משהו הרי מנצלים את כספם לשכרות והוללות. אינם חוסכים
4 מאומה ליום המחר. ולכן נדמה תמיד לגויים שהיהודים מפוטמים בזהב.

5 בחדא מחתא הוכיח ר' משה יצחק לנסיך, שבעלי-מלאכה יהודים ואפילו סוחרים זעירים חייבים
6 תמיד לעמול קשה עבור לחמם ועם כל זה מוטלים עליהם מסים כבדים.

7 "ולמרות כל זאת" סיים ר' משה יצחק את דבריו ודמעות בעיניו "הרינו בעיניך עם שפל ובור!"
8 הארכידוכס הרכין את ראשו. הוא היה מזועזע מדברי מנהלן היהודי של אחוזותיו.

9 ר' משה יצחק ניצל הזדמנות זו, והמשיך הלאה בטענותיו כלפי הארכידוכס:

10 "אין לך כל מושג לגודל הטרגדיה שפקדה אותנו. לא די בכך שהוגלינו מארצנו, חייבים הננו
11 לנדוד ברחבי תבל, ובכל מקום להקריב את כוחותינו לאחרים, למלא אוצרות זרים, ובכל עת מצוא
12 גוזלים מאיתנו את שארית רכושנו, ומגרשים אותנו כליל מהארצות אשר מתגוררים הננו בהם, כאילו
13 היינו פושעים! הנה, עומדים הננו עתה לפני הגזירה לעזוב את בוהמיה, מורביה ושלזיה, מקומות בהם
14 חיינו מאות שנים והעשרנו את יושביהם. עם זאת אין אנו מתלוננים כלפי אלה שגוזרים עלינו גזירות
15 אלה, כי אם מתאוננים אנו על עצמנו, על העונש הקשה שאבינו שבשמים מעניש אותנו, עקב כך, שאין
16 אנו שמים לב לשוב אל ה' באמת ובתמים, כפי שהעיד בנו נביאנו הראשון - משה רבנו - ואחריו כל
17 נביאנו בשם הא-ל יתברך."

18 "האמן לי אדוני כי לא אני ולא שאר אחי דואגים לפרוסת לחמנו. חכמי התלמוד אמרו: "מאן
19 דיהיב חיי - יהיב מזוני", אותה פרוסת לחם זעומה שאנו אוכלים במדינה זו, בחסדי השם יתברך, נאכל
20 גם במדינה אחרת. אבל למה מגרשים עם חרוץ?! - הרי הלב מתפלץ על עיוות הדין באופן גס ואכזרי
21 כזה" סיים ר' משה יצחק את דבריו.

22 הנסיך ישב נדהם, וכעבור זמן מה אמר: "זה כשלושים שנה שהנני מכירך, ומעולם לא שמעתי
23 ממך ביטויים חריפים כאלה".

24 "אחרי שנתקבלה הוראת המלך בדבר גירוש היהודים" - השיב ר' משה יצחק - "החלטתי
25 שבהזדמנות הראשונה שאפגש איתך עלי לפקוח את עיניך על מצבם המוסרי של עמיתך, וכן על מצבו
26 המוסרי של הכומר המתיימר ב"קדושתו" וב"אהבתו" אליך, ושבע תועבות בליבו.

27 חמישים שנות עבודתי באחוזת אדוני הנסיך הגדול והישר באדם, שקירב אותי ואת אחי היהודים
28 ולא פעם ושתיים הגן על כולנו, להציל אותנו ואת נשינו וטפנו מידי היזואיטים שואפי הדם - מחייבות
29 אותי לעשות כל אשר ביכולתי כדי להציל את טוהר עדינות ליבך מלהתגאל בקמי הרפש של העדה
30 הרעה, עדת האצילים והנסיכים שנלכדו בפח הנוכלים.

31 בדברי האמורים מילאתי את חובתי המוסרית כלפי אדוני הנסיך הגדול רב התשבחות, וכלפיך
32 אדוני, תיבדל לחיים טובים. רק עתה נגולה מעלי אבן מעמסה שהעיקה על לבבי זה כחמש-עשרה
33 שנה, מאז היותך לאיש בן עשרים שנה, מחשש שמא גם אתה, אדוני תם הלב, תילכד חלילה בפח,
34 ועתה רוח לי.

35 אתה אדוני צלח ורכב על דבר אמת, ויעזורך א-ל עולם".

סדר מסודר חדשי יהי זה בעזרתו ית' דבר של קיימא באופן
אשר לא יטריד חיו, והשי"ת יהי בעזר כל המשתדלים לעשות
טוב וחסד.
והי' ברכה ושלוש הוא ביתו וזרעו ותלמידיו וכל אשר להם
מנפש ועד בשר כאו"מ וידי"ע הדו"ש ומברכס.

[אג"ק מוהרי"צ כרך א' עמ' שצו]

1 ב"ה, א' דר"ח אייר תרפ"ד
2 שמואל לויטין

3 במענה על שילוחו הכל נתקבל, וכפי העניינים החלטנו
4 בעזרתו ית' להעתיק מושבנו לפ"ב צלחה אמנם בכדי שיהי
5 אפשרית דורש הכנה, והשי"ת יעזור, ובטח ככל אשר יהי
6 ביכולתו, יעשה בזה, והוי' יעזר לו. ותקותי כי כאשר יעשו

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שבת קודש עמ' א

1 שְׁעָבְדוּ לְעִבּוּדָה זֶה זֶה בְּכָךְ – בדרך משוכחת זו, שאף קינח בה.
2 שנינו במשנה: הַפֹּעֵר עֲצָמוֹ – מטיל רעי דרך בזיון לְבַעַל פְּעוֹר, הָרִי
3 זֶה עֲבֻדָתוֹ, וחייב חטאת בשוגג ומיתה במזיד. מבארת הגמרא: כוונת
4 המשנה שחייב אף על גב דְּמִיבְרִין במעשה זה לְעֹבְדוֹ בדרך בְּיוֹזִי
5 ולא לכבדו, משום שזו דרך עבודתו.
6 עוד שנינו במשנה: הַזֹּרֵק אֶבֶן דרך בזיון לְעִבּוּדָה זֶה שֶׁשֶׁמּו
7 מְרַקּוּלִים, זו היא עֲבֻדָתוֹ וחייב. מבארת הגמרא: כוונת המשנה
8 שחייב אף על גב דְּמִיבְרִין לְמִירְגָמִיָּה – לרגום את המרקוליס ובכך
9 לְעֹבְדוֹ בביזוי, משום שזו עבודתו.
10 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רַב מְנַשֶּׁה הָוָה קְאָוִיל – היה הוֹלֵךְ
11 לְמָקוֹם הַנִּקְרָא בִּי תוֹרְתָא. כשהגיע לאותו מקום אָמְרוּ לוֹ מלוויו
12 עֲבֻדָה זֶה הִיא דְּקָא חֶבְאָ – עבודה זרה עומדת כאן. כששמע זאת
13 רב מנשה, שָׁקַל פִּיסָא – נטל בידו גוש עפר שְׂדָא בִּיה – זורקו על
14 העבודה זרה כדי להכותה. אָמְרוּ לוֹ מלוויו, הֲלֵא זֶה מְרַקּוּלִים הִיא,
15 שעבודתו בוריקת אבנים לפניו, ואף אתה שזרקת עליו גוש עפר,
16 עבדת אותו בכך. אָמַר לָהֶן רב מנשה, לא עבדתיו בכך, שכן הַזֹּרֵק
17 אֶבֶן לְמִרְקוּלִים תִּנֵּן – שנינו שחייב בזרק לְמִרְקוּלִים באות 'למ"ד',
18 ודינו בזורק אבן ל'פניו' כדי לכבדו ולעבדו בכך, ואילו אני זרקתי
19 'עליו' כדי להכותו, ואין בכך כל איסור. ועדיין לא היה הדבר ברור
20 לו כל צרכו, אָתָּא שְׂאֵל בִּי מִדְּרָשָׁא, ואָמְרוּ לִיה החכמים, אין
21 דברך נכונים, שכן בלשון המשנה הַזֹּרֵק אֶבֶן 'בְּמִרְקוּלִים' ב'י"ת'
22 תִּנֵּן – שנינו, ודינו אף על גב שזרק עליו ולא לפניו דְּמִיבְרִין
23 לְמִירְגָמִיָּה בכך ולא לְעֹבְדוֹ, חייב, מפני שזו דרך עבודתו. אָמַר לָהֶן
24 רב מנשה לחכמים, שְׁמָא אִיזִיל אִישְׁקָלָה – אלך ואטול משם את
25 גוש העפר שזרקתי על העבודה זרה, כדי שלא יתנאה בו. אָמְרוּ לִיה,
26 אל תעשה כן, משום שְׁאָחֵד הַנּוֹמְלָה לאבן מהמרקוליס וְאָחֵד
27 הַנּוֹתֵנָה עליו חֲטִיב, כיון דְּכָל חֲדָא וְחֲדָא – בכל אחת ואחת
28 מהאבנים שנטול, רוֹחָא לְחִבְרִתָּהּ שָׁבִיב – משאיר הוא ריוח לאבן
29 אחרת שזרקו עליו עובדיו, ובכך הוא מכבדו ועובדו.

משנה

30 המשנה ממשיכה לבאר את דיני חייבי סקילה המפורטים במשנה
31 לעיל (ג.): הַנּוֹתֵן מִדְּרָשָׁא לְמִוֶּלֶךְ, שדרך עבודתו בכך שמעבירים את
32 הבן בין שתי מדורות אש לכבדו, אִינוּ חֲטִיב סקילה עַד שֶׁגַם יִמְסֹר
33 את בנו לְמִוֶּלֶךְ, כלומר למשרתי המולך, וְגַם יַעֲבִיר אוֹתוֹ בְּאֵשׁ
34 לכבוד המולך. אך אם מָסַר את בנו לְמִשְׁרְתֵי הַמִּוֶּלֶךְ וְלֹא הָעֲבִיר

35 אותו בְּאֵשׁ, או הָעֲבִיר אוֹתוֹ בְּאֵשׁ וְלֹא מָסַר אוֹתוֹ לְמִשְׁרְתֵי הַמִּוֶּלֶךְ,
36 אִינוּ חֲטִיב עַד שֶׁיִּמְסֹר לְמִוֶּלֶךְ וְיַעֲבִיר בְּאֵשׁ.

נמרא

37 מבארת הגמרא: קְתַנִּי – שנינו במשנה לעיל (ג.) חיוב סקילה על כל
38 עֹבֵד עֲבֻדָה זָרָה, וְקְתַנִּי – שנינו שם חיוב בפני עצמו על הנותן
39 מזרעו לְמִוֶּלֶךְ, מדוע הוצרכה המשנה לפרט חיוב מולך בלחוד הלא
40 אף הוא בכלל עבודה זרה. אָמַר רַבִּי אֲבִי, תִּנֵּן – שנו זאת בְּמָאן
41 דְּאָמַר – כשיטת רבי אלעזר ברי שמעון הסובר שְׁמִוֶּלֶךְ לֹא עֲבֻדָה
42 זָרָה הִיא – אינו בכלל עבודה זרה ואין דיניהם שוים כלל. דְּתַנִּינָא,
43 אָחֵד הַמַּעֲבִיר בְּנוֹ בֵּאֵשׁ לְמִוֶּלֶךְ, וְאָחֵד הַמַּעֲבִיר לְשָׂאֵר עֲבֻדָה זָרָה,
44 חֲטִיב, כיון שמוֹלֵךְ בכלל עבודה זרה הוא, ואזהרת התורה שלא
45 להעביר בֵּאֵשׁ, אף על שאר עבודה זרה היא. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי
46 שְׁמַעוֹן אָמַר, הַמַּעֲבִיר בְּנוֹ לְמִוֶּלֶךְ חֲטִיב, והמעביר שְׁלֹא לְמִוֶּלֶךְ
47 פְּטוּר, משום שאסרה זאת תורה רק במולך שדרכו בכך, ולא בשאר
48 עבודה זרה.
49 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים אם רבי חנינא בן אנטיגנוס סובר
50 כדעת רבי אלעזר ברי שמעון: אָמַר אֲבִי, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
51 דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן אֲנִיטִינּוֹס אָמְרוּ דְּכָר אָחֵד, כלומר שיטתם אחת היא,
52 שהחיוב על העברה באש הוא דווקא לדבר שהמליכוהו עליהם
53 וקראו שמו מולך, ולא לשאר עבודה זרה, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
54 אמר זאת בְּהָא דְּאָמְרִין – במה שהובא לעיל בשמו, שאם העבירו
55 לשאר עבודה זרה פטור. וכן רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אֲנִיטִינּוֹס אמר שיטה זו,
56 דְּתַנִּינָא, רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אֲנִיטִינּוֹס אָמַר, כשהוזהרה תורה שלא
57 להעביר מזרעו באש למולך (ויקרא יח כא), מִפְּנֵי מַה תִּפְסֹחַ הַתּוֹרָה
58 דווקא לְשׁוֹן 'מִוֶּלֶךְ', אלא לשון זה בא להורות שאסור להעביר
59 לכבוד כָּל דָּבָר שֶׁהַמְּלִיכּוּהוּ עֲלֵיהֶם דְּהִינּוּ שקראו לו 'מולך' וְאִפְּלוּ
60 צָרוּ – אבן וְאִפְּלוּ קִיסָם קטן מעץ, שאינו ראוי לעבודה קבועה,
61 והם עבדוהו. אך אין איסור להעביר לכבוד שאר עבודה זרה. רַבָּא
62 חלק על אבִי וְאָמַר, רבי אלעזר ברי שמעון ורבי חנינא בן אנטיגנוס
63 אינם שיטה אחת, שהרי מִוֶּלֶךְ עָרִיא אִיכָא בִּינִיָּהוּ – יש ביניהם
64 מחלוקת במולך שאינו קבוע, כגון אבן או קיסם, אם חייב עליו משום
65 מולך או לא. שרבי חנינא בן אנטיגנוס מחייב עליו משום מולך, כיון
66 שסוף סוף המליכוהו עליהם, ורבי אלעזר ברי שמעון סובר, שאינו
67 חייב אלא במולך הקבוע תמיד לכך, ולא על כל דבר שהמליכוהו
68 עליהם.

פרק ב' משנה א

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אִיזוּ הָיָה דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיָּבוֹר לֹא הָאָדָם, כָּל שֶׁהָיָה תַּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ וְתַפְאֶרֶת לֹא מִן הָאָדָם. וְהָיָה זֶהִיר בְּמַצְוָה קְלָה בְּכַחַמּוּרָה, שְׂאִין אֶתָּה יוֹדֵעַ מִתֵּן שְׂכָרָן שֶׁל מַצְוָה. וְהָיָה מְחַשֵּׁב הַפֶּסֶד מַצְוָה כְּנֶגֶד שְׂכָרָהּ, וְשֶׁכֶּר עֲבָרָה כְּנֶגֶד הַפֶּסֶד. הַסֵּתֶפֶל בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים וְאֵין אֶתָּה כָּא לִידֵי עֲבָרָה, דַּע מַה לְּמַעֲלָה מִמֶּה, עֵין רוּחָה וְאֵין שׁוֹמֵעַת, וְכָל מַעֲשִׂיךְ בְּפֶסֶד נִכְתָּבִין:

נקודות משיחות קודש

מלמעלה. ואילו עבודת חודש אייר ספירת העומר, עבודת האדם בבירור וזיכרון הנפש הבהמית; ונקודה זו מתאימה לפרק שני, "שיבור לו האדם".

לפי האמור יש לבאר גם המשך המשנה - "והיה זהיר במצוה קלה כבחמורה", שיש לדקדק בזה: לכאורה אין כאן מילי דחסידותא? אלא, התנא אינו מדבר מצד קבלת עול, שלגבה אין הבדל בין קלה לחמורה, אלא מצד השכל והרגש, שלגביהם יש הבדל בין קלה לחמורה; והוא מלמדנו, שאמנם זו קלה וזו חמורה, אך למרות זאת יש לזהר בקלה כבחמורה, שכן שלמות העבודה היא כאשר גם השכל והרגש חדורים עם קבלת עול.

והנה, בעומק יותר יש לומר, שב"יבור לו האדם" עצמו ישנן שתי דרכים כלליות, היינו שניתן לזכך את הנפש הבהמית ולהגיע לדרגת "יבור לו האדם" בשני אופנים, והדרך הישרה היא - "כל שהיא תפארת לעושי".

דרך אחת היא - שהאדם נלחם בחושך של נפשו הבהמית, באמצעות תעניות וסיגופים וכיוצא בהם, המחלישים ומבטלים את התאוה לתענוגי העולם, ומביאים לזיכרון הגוף והנפש הבהמית. דרך זו היא אמנם דרך על פי תורה, אולם איננה "דרך ישרה", בבחינת "אשר עשה האלקים את האדם ישר"⁴ שכן היא תוצאה של חורבן (בית המקדש). ובלשון הרמב"ם⁵ שסיבת התעניות היא "הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי תשובה" על החטאים שגרמו לחורבן. ואף בתענית פרטית כך - יש לצום "בזמן שתבוא צרה", הבאה "בגלל מעשיהם הרעים"⁶. וכדברי הרמב"ם⁷, שמי שאומר ש"לא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה" - הרי זו "דרך רעה ואסור לילך בה"⁸.

הדרך השני, שהיא דרך ישרה, היא - הוספת אור וטוב וקדושה. האדם אינו עוסק רק בשבירת הגוף והנפש הבהמית בלבד, אלא הוא מסביר להם כיצד שמירת התורה והמצוה טובה בשבילים ("תפארת לעושי" ותפארת לו מן האדם), עד שגם הם יבינו וירגישו זאת, והוא מנצל אותם להוספה בעבודת ה' (כגון באכילה לשם שמים וכיוצא בזה). ואז נדחה בדרך ממילא החושך והרע של הנפש הבהמית, והיא מתבררת. וכמבואר בחסידות⁹ שבדורות אלו אין להרבות בתעניות, אלא "עזוב תעזוב עמו"¹⁰. וחסידות מסבירה את יוקר התורה ונחיצותה כך שגם הנפש הבהמית מסוגלת להבין זאת. הדרך הישרה היא, איפוא, שבמצבו בהווה (עם גוף ונפש בהמית שעדיין לא נתבררו) - יעסוק אדם בתורת החסידות, ולימוד זה יתן לו את ההסברים הנכונים, כך שגם גופו ונפשו הבהמית ירגישו שהתורה היא דרך טובה וישרה¹¹.

השאלות במשנתנו: א. "איזו היא דרך ישרה" - הרי מובן מאליו שהדרך הישרה היא דרך התורה, ומקרא מלא דיבר הכתוב: "כי ישרים דרכי ה'". ב. "שיבור (שיבור, רע"ב) לו האדם" - כלום זהו דבר שניתן לאדם עצמו לברר ולהחליט בשכלו? הרי על זה ניתנה לנו התורה! ג. "כל שהיא תפארת לעושי" ותפארת לו מן האדם" (שיהא נוח לו ויהיו נוחין בני אדם ממנו, רע"ב) - כיצד אפשר לומר שבחירה והחלטה זו תלוי בכך שאדם מרגיש שהנהגה מסוימת יפה, טובה ונוחה (לו ולאחרים). ומה גם שרבי² מדייק "כל שהיא תפארת", שמשמעו שכל דבר שהוא "נוח לו" הוא הדרך הישרה!

והביאור:

איזו היא דרך ישרה - מהי השלימות בקיום המצוות, שהן דרך ישרה ("כי ישרים דרכי ה'"),

שיבור לו האדם - כאשר האדם בוחר בהן, הוא מקיים אותן לא רק מתוך קבלת עול, אלא הוא מבין בשכלו כיצד הן "דרך ישרה" ובוחר בהן. שכן, למרות שיסוד כל התורה הוא קבלת עול מלכות שמים, בזה בלבד עדיין לא די, אלא על האדם להבין ולהרגיש בשכלו ומדותיו את הטוב, היוקר והנחיצות של התורה. וגם נפשו הבהמית צריכה להבין ולהרגיש זאת, כנאמר³ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" (בשני יצריך, רש"י).

כל שהיא תפארת לעושי - יש לקיים את התורה כך שיהי ניכר שהיא מפארת ומאירה את מקיים המצוה.

ותפארת לו מן האדם - החיות והטוב טעם בעסק התורה והמצוה צריכים להיות עד כדי כך, שגם האנשים שסביבו רואים על ידו את יופי התורה.

והנה, ענין זה (שגם השכל יבין את יוקר התורה) הוא שלב שני; ראשית חכמה היא קבלת עול, ורק לאחר מכן יש להשתדל להגיע לידי הבנה שכלית. וזהו אחד הרמזים בכך שמשנתנו מופיעה בתחילת פרק שני: התחלת פרק ראשון היא "משה קבל תורה מסיני", שבזה מודגש קיום התורה מתוך קבלת עול, היות שכן קבל משה מסיני; ולאחר מכן בא השלב השני, בחירה שכלית בתורה - "שיבור לו האדם".

לפי זה יומתק מה שפרק ראשון נלמד בכל שנה בחודש הראשון, ניסן (בשבת האחרונה של חודש זה), ואילו פרק שני נלמד בחודש השני, אייר (בשבת הראשונה שבו). שכן, הנושא המרכזי של חודש ניסן הוא - יציאת מצרים, שבאה מלמעלה, לא על ידי עבודת האדם; וזה מתאים לנקודה המודגשת בתחילת הפרק הראשון, "משה קבל תורה מסיני", קיום התורה מצד ציווי

(1) הושע יד, י. (2) להעיר שבמשנה הבאה נקרא רבי יהודה הנשיא (ראה שבת לב, ב שרבי יהודה הנשיא היינו רבי). ואכ"מ. (3) ואתחנן ו, ה. (4) קהלת ז, כט. (5) הלכות תעניות רפ"ה. (6) שם רפ"א. (7) הלכות דעות רפ"ג. (8) ומה שמצינו בצדיקים מסויימים (שעבודתם היתה בדרך ישרה) שפרשו מכמה עניני העולם - יש לומר, שפרישות זו אינה צער אצלם, אלא חלק מטבעם. (9) אגה"ת פ"ג. (10) ראה הוספות לכתר שם טוב סט"ז. (11) ספה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 419.

א ומליל יי עם משה למימר:
 ב מלל עם בני ישראל למימר
 אתמא ארי תעדי ותליד דקר ותהי
 מסאבא שבעת יומין פיומי רחוק
 סובתה תהי מסאבא: ג וכיומא
 תמינאה יגזר בסרא דערלתה:
 ד ותלתין ותלתא יומין תיתב
 בדם דכו בכל קודשא לא תקרב
 ולמקדשא לא תעול עד משלם
 יומי דכותה: ה ואם נקובתא
 תליד ותהי מסאבא ארבעה עשר
 פרחוקה ושתין ושתא יומין תיתב
 על דם דכו: ו ובמשלם יומי
 דכותה לברא או לברתא תיתי
 אמר בר שתה לעלתא ובר יונה
 או שפנינא לחטאתא לתרע
 משפן זמנא לות פהנא:
 ז ויקרבנה קדם יי וכפר עליה
 ותדפי מסואבת דמהא דא
 אורייתא דילדתא לדוכרא או
 לנקובתא: ח ואם לא תשפח ידה
 כמסת אמרא ותסב תרין שפנינין

יב א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב דבר
 אל-בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה
 זכר וטמאה שבעת ימים בימי נדת דותה
 תטמא כש"י: ג וביום השמיני ימול בשר
 ערלתו: ד ושלשים יום ושלשת ימים תשב
 בדמי טהרה בכל-קדש לא-תגע ואל-
 המקדש לא תבא עד-מלאת ימי טהרה כש"י:
 ה ואם-נקבה תלד וטמאה שבעים בנדתה
 ושלשים יום ושלשת ימים תשב על-דמי
 טהרה: ו ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת
 תביא כבש בן-שנתו לעלה ובן-יונה או-תר
 לחטאת אל-פתח אהל-מועד אל-הכהן:
 ז והקריבו לפני יהוה וכפר עליה וטהרה
 ממקור דמיה זאת תורת הילדת לזכר או
 לנקבה כש"י: ח ואם-לא תמצא ידה די ששה

רש"י

כמו 'טהר': ימי טהרה. מפיק ה"א - ימי טהר
 שלה: לא-תגע. אזהרה לאוכל, כמו ששנויה
 ביבמות (דף עה): בכל-קדש וגו'. (מכות יד. יבמות
 שם) לרבות את התרומה, לפי שזו טבולת יום ארוך,
 שטבילה לסוף שבעה ואין שמשה מעריב לטהרה
 עד שקיעת החמה של יום ארבעים, שלמחר תביא
 את כפרת טהרתה: תורה ה (ז) והקריבו. (זכחים יט.
 סנהדרין פג) ללמדך, שאין מעכבה לאכל בקדשים
 אלא אחד מהם. ואי זה הוא? זה חטאת, שנאמר:
 "וכפר עליה כהן וטהרה", מי שהוא בא לכפר, בו
 הטהרה תלויה: וטהרה. מכלל שעד כאן קרויה
 טמאה: (ח) אחד לעלה ואחד לחטאת. לא
 הקדימה הכתוב אלא למקרא, אבל
 להקריבה - חטאת קודם לעולה, כך שנינו בזכחים

(ב) אשה כי תזריע. (ויקרא רבה) אמר רבי שמלאי:
 כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף
 במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת
 בהמה חיה ועוף: כי תזריע. (נדה כז) לרבות שאפלו
 ילדתו מחוי, שנמחה ונעשה כמין זרע, אמו טמאה
 לדה: בימי נדת דותה תטמא. כסדר כל טמאה
 האמורה בנדה, מטמאה בטמאת לדה, ואפלו נפתח
 הקבר בלא דם: דותה. לשון דבר הנזב מגופה.
 לשון אחר: לשון מדנה וחלי, שאין אשה רואה דם
 שלא תחלה ראשה, ואברהם כבדין עליה: תורה ג
 (ד) תשב. אין "תשב" אלא לשון עכבה, כמו:
 (דברים א) "ותשבבו בקדש", (בראשית יג) "וישב
 באלגי מקרא": בדמי טהרה. אף-על-פי שרואה,
 טהורה. בדמי טהרה, לא מפיק ה"א והוא שם דבר

וּלְקַחְהָ שְׁתִּי-תָרִים אֹ אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד
 לְעֵלָה וְאֶחָד לְחִטָּאת וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן
 וְטָהַרָה כִּשְׁמִי: ^{ישראל} פ יג א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
 וּלְאֶהֱרֹן לֵאמֹר: בְּאָדָם כִּי-יְהִיָּה בְּעוֹר-
 בָּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ-סַפְּחַת אוֹ בַּהֶרֶת וְהָיָה
 בְּעוֹר-בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת וְהוּבֹא אֶל-אֶהֱרֹן
 הַכֹּהֵן אוֹ אֶל-אֶחָד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים כִּשְׁמִי: ג וְרָאָה
 הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע בְּעוֹר-הַבָּשָׂר וְשָׁעַר בַּנֶּגַע
 הַפֶּה | לָבֹן וּמִרְאָה הַנֶּגַע עֹמֵק מֵעוֹר בָּשָׂרוֹ
 נִגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהּ הַכֹּהֵן וְטָמֵא אֹתוֹ כִּשְׁמִי:
 וְאִם-בַּהֶרֶת לְבָנָה הוּא בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ וְעֹמֵק
 אֵין-מִרְאָה מִן-הָעוֹר וְשָׁעַרָה לֹא-הַפֶּה לָבֹן
 וְהַסִּגִּיר הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע שְׁבַעַת יָמִים כִּשְׁמִי:
 ה וְרָאָהּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהָיָה הַנֶּגַע
 עֹמֵד בְּעֵינָיו לֹא-פָשָׂה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְהַסִּגִּיר
 הַכֹּהֵן שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית כִּשְׁמִי: ^{בחר} ו וְרָאָה
 הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי שְׁנִית וְהָיָה בֵּתָה
 הַנֶּגַע וְלֹא-פָשָׂה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְטָהַרוּ הַכֹּהֵן

רש"י

או תרין בני יונה חד לעלתא וחד
 לחטאתא ויכפר עלה כהנא
 ותדפי: א ומליל יי עם משה
 ועם אהרן למימר: ב אנש ארי
 יהי במשך בסרה עמקא או עדיא
 או בהרא ויהי במשך בסרה
 למכתש סגירו ויתתי לות אהרן
 כהנא או לות חד מבנוהי כהנא:
 ג ויחזי כהנא ית מכתשא במשך
 בסרא ושער במכתשא אתהפיו
 למיחור ומחזי מכתשא עמיק
 במשך בסרה מכתש סגירותא
 הוא ויחזנה כהנא ויסאב יתה:
 ד ואם בהרא חורא היא במשך
 בסרה ועמיק לית מחזנה מן
 משכא ושערא לא אתהפיו
 מיחור ויסגר כהנא ית מכתשא
 שבכא יומין: ה ויחזנה כהנא
 ביומא שביעאה והא מכתשא קם
 בד הרה לא אוסף מכתשא
 במשכא ויסגרנה כהנא שבכא
 יומין תנינות: ו ויחזי כהנא יתה
 ביומא שביעאה תנינות והא
 עמקא מכתשא ולא אוסף
 מכתשא במשכא וידכנה כהנא
 עדיתא היא ויצפע לבושוהי

הצל: וטמא אתו. יאמר לו: 'טמא אתה', ששער
 לבן סימן טמאה הוא, גזרת הכתוב: (ד) ועמק
 אין-מראה. לא ידעתי פרושו: והסגיר. וסגירנו
 בבית אחד, ולא יראה עד סוף השבוע, ויוכיחו
 סימנים עליו: (ה) בעיניו. במראהו ובשעורו
 הראשון: והסגירו... שנית. הא אם פשה בשבוע
 ראשון, טמא מחלט: (ו) כהה. הכהה ממראיתו;
 הא אם עמד במראיתו או פשה - טמא: מספחת.
 שם נגע טהור: וכבס בגדיו וטהר. הואיל ונזקק

בפרק 'כל התדיר' (דף צ' ע"א): תורה א (ב) שאת
 או-ספחת וגו'. (נגעים פ"א) שמות נגעים הם
 ולבנות זו מזו: בהרת. חבבורות טיאר בלע"ז,
 וכן (איוב לו): "בהיר הוא בשחקים": אל אהרן
 וגו'. גזרת הכתוב היא, שאין טמאת נגעים
 וטהרתן אלא על-פי כהן (ת"כ): (ג) ושער בנגע
 הפה לבן. מתחלה שחור והפך ללבן בתוך הנגע;
 ומעוט שער שנים (ת"כ): עמק מעור בשור. (ת"כ)
 כל מראה לבן עמק הוא במראה חמה, עמקה מן

מִסְפַּחַת הָיָא וְכַכּם בְּגָדָיו וְטָהָר כִּסִּי: ז וְאִם-
 פֶּשֶׁה תִּפְשֶׁה הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹר אַחֲרֵי הָרְאָתָהּ
 אֶל-הַכֹּהֵן לְטָהָרָתָהּ וְנִרְאָה שְׁנִית אֶל-הַכֹּהֵן:
 ח וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה פֶּשֶׁתָּה הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹר
 וְטָמְאָה הַכֹּהֵן צִרְעַת הָיָא כִּסִּי: פ ט נִגְעַ צִרְעַת
 כִּי תִהְיֶה בָאָדָם וְהוּבָא אֶל-הַכֹּהֵן: י וְרָאָה
 הַכֹּהֵן וְהֵנָּה שְׂאֵת-לִבְנָה בְּעוֹר וְהִיא הַכֹּהֵן
 שֹׁעַר לִבָּן וּמַחִית בְּשֹׁר חֵי בִשְׂאֵת כִּסִּי:
 יא צִרְעַת נוֹשֶׁנֶת הָיָא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְטָמְאָה
 הַכֹּהֵן לֹא יִסְגְּרוּ כִּי טָמֵא הָיָא כִּסִּי: יב וְאִם-
 פָּרוּחַ תִּפְרָח הַצִּרְעַת בְּעוֹר וְכִסְתָּהּ הַצִּרְעַת
 אֶת כָּל-עוֹר הַנֶּגַע מֵרָאשׁוֹ וְעַד-רִגְלָיו לְכָל-
 מְרָאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן כִּסִּי: יג וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה
 כִּסְתָּהּ הַצִּרְעַת אֶת-כָּל-בְּשָׂרוֹ וְטָהָר אֶת-
 הַנֶּגַע כָּלֹּה הַפֶּךָ לִבָּן טָהוֹר הָיָא: יד וּבְיוֹם

וַיִּדְפִּי: ז וְאִם אוֹסָפָא תוֹסֵף
 עֲדִיתָא בְּמִשְׁכָּא בְּתַר דְּאַתְחֲזִי
 לְכַהֲנָא לְדַכּוּתָהּ וְיִתְחֲזִי תַנְיִינוּת
 לְכַהֲנָא: ח וַיִּחְזִי כַהֲנָא וְהָא
 אוֹסֶפֶת עֲדִיתָא בְּמִשְׁכָּא וַיִּסְאַכְנָהּ
 כַהֲנָא סְגִירוּתָא הִיא: ט מִכְתָּש
 סְגִירוֹ אֲרִי תִהִי בְּאַנְשָׁא וְיִתְמִי
 לֹות כַהֲנָא: י וַיִּחְזִי כַהֲנָא וְהָא
 עֲמָקָא חוֹרָא בְּמִשְׁכָּא וְהִיא הַפֶּכֶת
 שֹׁעַר לְחוּר וְרָשָׁם בְּסָרָא חִיתָא
 בְּעַמְקָתָא: יא סְגִירוֹת עֲתִיקָא
 הִיא בְּמִשְׁךָ בְּסָרָה וַיִּסְאַכְנָהּ כַהֲנָא
 לֹא יִסְגְּרָנָה אֲרִי מִסָּאב הָיָא:
 יב וְאִם מִסְגָּא תִסְגִּי סְגִירוּתָא
 בְּמִשְׁכָּא וְתִחְפִּי סְגִירוּתָא יֵת כָּל
 מִשְׁךָ מִכְתָּשָׁא מְרִישָׁה וְעַד
 רִגְלוֹהִי לְכָל חִיזוֹ עֵינֵי כַהֲנָא:
 יג וַיִּחְזִי כַהֲנָא וְהָא חֶפֶת
 סְגִירוּתָא יֵת כָּל בְּסָרָה וַיִּדְפִּי יֵת
 מִכְתָּשָׁא כָּלָה אֶתְחַפִּיף לְמַחֲוֹר
 דְּכִי הָיָא: יד וּבְיוֹמָא דְאַתְחֲזִי בֵּה

רש"י

(יב) מֵרָאשׁוֹ. שֶׁל אָדָם וְעַד רִגְלָיו: לְכָל-מְרָאָה
 עֵינֵי הַכֹּהֵן. פָּרִט לְכַהֵן שֶׁשָּׂשֶׁף מְאֹרָו: תוֹרָה יג
 (יד) וּבְיוֹם הָרְאוֹת בּוֹ בְּשֹׁר חֵי. אִם צִמְחָה בּוֹ
 מַחִיָּה הָרִי כְּכֹר פֶּרֶשׁ שֶׁהַמַּחִיָּה סִימָן טְמֵאָה? ! (ת"כ)
 אֵלָּא הָרִי שֶׁהִיָּה הַנֶּגַע בְּאֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה רָאשֵׁי
 אֲבָרִים שָׂאִין מִטָּמְאִין מִשּׁוּם מַחִיָּה לְפִי שָׂאִין נִרְאָה
 הַנֶּגַע כָּלֹו כְּאֶחָד שֶׁשּׁוֹפֵעַ אֵילָף וְאֵילָף, וְחוֹזֵר רֹאשׁ
 הָאֲבָר וְנִתְגַּלָּה שְׁפוּעוֹ עַל-יְדֵי שִׁמּוֹן, כְּגוֹן שֶׁהַכִּרְיָא
 וְנִעֲשֶׂה רִחֵב וְנִרְאִית בּוֹ הַמַּחִיָּה, לְמַדְּנוּ הַכְּתוּב
 שֶׁטָּמֵא: וּבְיוֹם. מֵה תִּלְמוּד לֹוֹמֵר? לְלַמֵּד, יֵשׁ יוֹם
 שֶׁאֵתָּה רוֹאֶה בּוֹ יֵשׁ יוֹם שָׂאִין אֶתָּה רוֹאֶה בּוֹ. מִכָּאן
 אֲמָרוּ: חֲתָן, נֹתֵנִין לוֹ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתָּה, לוֹ,
 וְלֹא-צִטְלִיתוֹ, וְלִכְסוּתוֹ וְלִבִּיתוֹ. וְכֵן בְּרַגְלִי, נֹתֵנִין לוֹ

לְהַסְגֵּר, נִקְרָא טָמֵא וְצָרִיף טְבִילָה: תוֹרָה ז
 (ח) וְטָמְאָה הַכֹּהֵן. וּמִשְׁטָמְאָה הָרִי הוּא מִחֻלָּט
 וְזָקוּק לְצַפְרִים וְלִתְגַּלְחַת וְלִקְרֹבֶן הָאִמּוֹר בְּפִרְשֵׁת
 "זֹאת תִּהְיֶה": צִרְעַת הָיָא. הַמִּסְפַּחַת הַזֹּאת. צִרְעַת,
 לְשׁוֹן נִקְבָּה. נִגַּע, לְשׁוֹן זָכָר: תוֹרָה ט (י) וּמַחִית.
 שְׁנִימִינִי"ט בַּלְע"ז, שְׁנֵהֶפֶךְ מִקְצֵת הַלִּבָּן שֶׁבְּתוֹךְ
 הַשְּׂאֵת לְמְרָאָה בְּשֹׁר, אֵף הוּא סִימָן טְמֵאָה, שֹׁעַר לִבָּן
 בְּלֹא מַחִיָּה וּמַחִיָּה בְּלֹא שֹׁעַר לִבָּן; וְאֵף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא
 נִאֲמָרָה מַחִיָּה אֵלָּא בִשְׂאֵת, אֵף בְּכָל הַמְרָאוֹת
 וְתוֹלְדוֹתֶיהֶן הוּא סִימָן טְמֵאָה: (יא) צִרְעַת נוֹשֶׁנֶת
 הִיא. מִכָּה יִשְׁנָה הִיא תַּחַת הַמַּחִיָּה, וְחִבּוּרָה זֹו
 נִרְאִית בְּרִיָּאָה מִלְמַעְלָה וְתַחֲתֶיהָ מִלְּאָה לְחָה; שֶׁלֹּא
 תֹאמַר: הוֹאִיל וְעַלְתָּה מַחִיָּה - אֶטְהַרְנָה:

בסרא חיא יהי מסאב: טו ויחזי
כהנא ית בסרא חיא ויסאבנה
בסרא חיא מסאב הוא סגירות
הוא: טז או ארי יתוב בסרא חיא
ויתחפיד למחור ויתתי לות
כהנא: יז ויחזנה כהנא והא
אתחפיד מכתשא למחור וינכי
כהנא ית מכתשא דכי הוא:
יח ובסרא ארי יהי בה במשכה
שחנא ויתסי: יט ויהי באתר
שחנא עמקא חורא או בהרא
חורא סמקא ויתחזי לכהנא:
כ ויחזי כהנא והא מחזקה מפיך
מן משכא ושערה אתחפיד
למחור ויסאבנה כהנא מכתש
סגירותא היא בשחנא סגיא:ת:
כא ואם יחזנה כהנא והא לית
בה שער חור ומפיכא ליתקא מן
משכא והיא עמקא ויסגרנה כהנא
שבצא יומין: כב ואם אוספא
תוסף במשכא ויסאב כהנא יתה
מכתשא היא: כג ואם באתרהא
קמת בהרתא לא אוספת רשם
שחנא היא וידכנה כהנא: כד או
בסרא ארי יהי במשכה כנאה
דנור ויתתי רשם כנאה בהרא

הראות בו בשר חי וטמא כס"י: טו וראה הכהן
את־הבשר החי וטמא הבשר החי טמא
הוא צרעת הוא כס"י: טז או כי ישוב הבשר
החי ונהפך ללבן ובא אל־הכהן: יז וראהו
הכהן והנה נהפך הנגע ללבן וטהר הכהן
את־הנגע טהור הוא: פ יח ובשר כ־יִי־היה
בו־בערו שחין ונרפא כס"י: יט והיה במקום
השחין שאת לבנה או בהרת לבנה
אדמדמת ונראה אל־הכהן כס"י: כ וראה הכהן
והנה מראה שפל מן־העור ושערה הפך לבן
וטמא הכהן נגע־צרעת הוא בשחין
פרחה כס"י: כא ואם | יראנה הכהן והנה
אין־בה שער לבן ושפלה איננה מן־העור
והיא כהה והסגירו הכהן שבעת ימים:
כב ואם־פשה תפשה בעור וטמא הכהן אתו
נגע הוא כס"י: כג ואם־תחתיה תעמד בהרת
לא פשתה צרבת השחין הוא וטהרו
הכהן כס"י: ס שני כד או בשר כ־יִי־היה בערו

רש"י

הוא. השאת הזאת או הבהרת: (כג) תחתיה.
במקומה: צרבת השחין. כתרגומו 'רשם שחנא',
אינו אלא רשם החמום הנפר בבשר. כל "צרבת"
לשון רגיעה, עור הנרגע מחמת חמום, כמו (יחזקאל
כא ג): "ונצרב־בה כל־פנים". ריטורי'ר בלע"ז:
צרבת. ריטרישמענ"ט בלע"ז: (כד) מחית
המכה. שנימני"ט בלע"ז. כשחיתה המכה נהפכה
לבהרת פתוכה, או לבנה חלקה; וסימני מכה וסימני
שחין שונים הם. (חולין ח) ולמה חלקן הפתוב? לומר,

כל ימי הרגל: (טו) צרעת הוא. הבשר ההוא. בשר
לשון זכר: תורה טז (יח) שחין. (חולין ח) לשון חמום,
שנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה, שלא
מחמת האור: ונרפא. השחין העלה ארוכה ובמקומו
עלה נגע אחר: (יט) או בהרת לבנה אדמדמת.
שחין הנגע לבן חלק, אלא פתוף ומערב בשני
מראות - לבן ואדום: (כ) מראה שפל. ואין ממש
שפל, אלא מתוף לבנינותו הוא נראה שפל ועמק
במראה חמה עמקה מן הצל: תורה כא (כב) נגע

חורא סמקא או חורא: כה ויחזי
 יתה כהנא והא אתהפיד שער
 חור בבחרתא ומחזקה עמיק מן
 משפא סגירותא היא כנא
 סגירה ויסאב יתה כהנא מכתש
 סגירותא היא: כו ואם יחזנה
 כהנא והא לית בבחרתא שער
 חור ומכיקא ליתתא מן משפא
 והיא עמיה ויסגרנה כהנא שבעא
 יומין: כז ויחזנה כהנא ביומא
 שביעאה אם אוספא תוסף
 במשפא ויסאב כהנא יתה מכתש
 סגירותא היא: כח ואם באתרהא
 קמת בבחרתא לא אוספת במשפא
 והיא עמיה עמק כנאה היא
 וידפנה כהנא ארי רשם כנאה
 היא: כט וגבר או אתתא ארי יהי
 בה מכתשא ברישא או בדקן:
 ל ויחזי כהנא ית מכתשא והא
 מחזוהי עמיק מן משפא ובה
 שער סמק דעדק ויסאב יתה
 כהנא נתקא הוא סגירות רישא
 או דקנא הוא: לא וארי יחזי
 כהנא ית מכתש נתקא והא לית
 מחזוהי עמיק מן משפא ושער
 אפם לית בה ויסגר כהנא ית
 מכתש נתקא שבעת יומין:
 לב ויחזי כהנא ית מכתשא
 ביומא שביעאה והא לא אוספ
 נתקא ולא הוה בה שער סמק

מכות-אש והיתה מחית המכוה בחרת לבנה
 ארמדת או לבנה כס"י: כה וראה אתה הכהן
 והנה נהפך שער לבן בבחרת ומראה עמק
 מן-העור צרעת הוא במכוה פרחת וטמא
 אתו הכהן נגע צרעת הוא: כו ואם יראה
 הכהן והנה אין בבחרת שער לבן ושפלה
 איננה מן-העור והוא כהה והסגירו הכהן
 שבעת ימים: כז וראהו הכהן ביום השביעי
 אם-פשה תפשה בעור וטמא הכהן אתו נגע
 צרעת הוא: כח ואם-תחתיה תעמד בבחרת
 לא-פשתה בעור והוא כהה שאת המכוה
 הוא וטהרו הכהן כי-צרבת המכוה הוא: כ
 כט ואיש או אשה כיהיה בו נגע בראש או
 בזקן כס"י: ל וראה הכהן את-הנגע והנה
 מראהו עמק מן-העור ובו שער צהב דק
 וטמא אתו הכהן נתק הוא צרעת הראש או
 הזקן הוא כס"י: לא וכי-יראה הכהן את-נגע
 הנתק והנה אין-מראהו עמק מן-העור ושער
 שחר אין בו והסגיר הכהן את-נגע הנתק
 שבעת ימים כס"י: לב וראה הכהן את-הנגע

רש"י

שארין מצטרפין זה עם זה: נולד חצי גרים בשחין
 וחצי גרים במכוה, לא ידונו בגרים: תורה כה
 (כט) בראש או בזקן. בא הפתוב לחלק בין נגע
 שבמקום שער לנגע שבמקום בשר, שזה סימנו
 בשער לבן וזה סימנו בשער צהב: (ל) ובו שער
 צהב. שנהפך שער שחור שבו לצהב: נתק הוא.
 כף שמו של נגע (ת"כ) שבמקום שער:
 (לא) ושער שחר אין בו. הא אם היה בו שער
 שחור - טהור ואין צריך להסגר, ושער
 שחור - סימן טהרה הוא בנתקים, כמו שנאמר:
 "ושער שחור צמח בו וגו'": (לב) והנה לא-פשה
 וגו'. הא אם פשה, או היה בו שער צהב - טמא:

בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהָיָה לֹא־פָשָׁה הַנֶּתֶק וְלֹא־הָיָה
 בּוֹ שַׁעַר צָהָב וּמִרְאֵה הַנֶּתֶק אֵין עִמָּךְ
 מִן־הָעוֹר כְּשִׁי': לֹא וְהִתְגַּלָּח וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יַגִּלַּח
 וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק שְׁבַעַת יָמִים
 שְׁנִית כְּשִׁי': לֹא וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק בַּיּוֹם
 הַשְּׂבִיעִי וְהָיָה לֹא־פָשָׁה הַנֶּתֶק בָּעוֹר וּמִרְאֵהוּ
 אֵינְנוּ עִמָּךְ מִן־הָעוֹר וְטָהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן וּכְבָּם
 בְּגָדָיו וְטָהַר: לֹא וְאִם־פָּשָׁה יִפְשָׁה הַנֶּתֶק בָּעוֹר
 אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ כְּשִׁי': לֹא וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהָיָה פָשָׁה
 הַנֶּתֶק בָּעוֹר לֹא־יִבְקֹר הַכֹּהֵן לִשְׁעַר הַצָּהָב
 טָמֵא הוּא: לֹא וְאִם־בְּעִינָיו עָמַד הַנֶּתֶק וְשַׁעַר
 שָׁחַר צָמַח־בּוֹ נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטָהֲרוּ
 הַכֹּהֵן כְּשִׁי': ס לֹא וְאִישׁ אֹו־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָּעוֹר־
 בְּשָׂרָם בַּהֲרֹת בַּהֲרֹת לְבִנְתָּ כְּשִׁי': לֹא וְרָאָה הַכֹּהֵן
 וְהָיָה בָּעוֹר־בְּשָׂרָם בַּהֲרֹת בַּהֲרֹת לְבִנְתָּ בַּהֲקָה
 הוּא פָּרַח בָּעוֹר טָהוֹר הוּא כְּשִׁי': ס שְׁלִישִׁי
 מִן־אִישׁ כִּי יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ קִרְחַ הוּא טָהוֹר
 הוּא כְּשִׁי': מֵא וְאִם מִפָּאֵת פָּנָיו יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ גִּבַּח הוּא טָהוֹר הוּא כְּשִׁי':

רש"י

וּמִחֲזִי נִתְקָא לִית עִמִּיק מִן
 מִשְׁפָּא: לֹא וַיִּגְלַח סַחְרָנִי נִתְקָא
 וַיִּדְעֵם נִתְקָא לֹא יַגִּלַּח וַיִּסְגֹּר
 כִּהְנָא יֵת נִתְקָא שְׁבַעַת יוֹמִין
 תִּנְיָנוּת: לֹא וַיִּחֲזִי כִהְנָא יֵת נִתְקָא
 בְּיוֹמָא שְׂבִיעָאָה וְהָא לֹא אוֹסֶף
 נִתְקָא בְּמִשְׁפָּא וּמִחֲזִי לִיתוּהִי
 עִמִּיק מִן מִשְׁפָּא וַיִּדְכִּי יֵתָה כִּהְנָא
 וַיִּצְבַּע לְבוּשׁוּהִי וַיִּדְכִּי: לֹא וְאִם
 אוֹסֶפָא יוֹסֶף נִתְקָא בְּמִשְׁפָּא בְּתַר
 דְּכּוּתָהּ: לֹא וַיִּחֲזַנְהָ כִּהְנָא וְהָא
 אוֹסֶף נִתְקָא בְּמִשְׁפָּא לֹא יִבְקֹר
 כִּהְנָא לִשְׁעַר סַמָּק מִסָּבָב הוּא:
 לֹא וְאִם כִּד הָיָה קָם נִתְקָא וְשַׁעַר
 אָכֶם צָמַח בֵּה אֶתְפִּי נִתְקָא דְכִי
 הוּא וַיִּדְכֵּנָה כִּהְנָא: לֹא וַיִּגְבֵּר אוֹ
 אֶתְמָא אָרִי יֵהִי בְּמִשְׁפָּא בְּסַרְהוֹן
 בְּהָרִן בְּהָרִן חוֹרֵן: לֹא וַיִּחֲזִי
 כִּהְנָא וְהָא בְּמִשְׁפָּא בְּסַרְהוֹן בְּהָרִן
 עִמָּן חוֹרֵן בְּהָקָא הוּא סָגִי
 בְּמִשְׁפָּא דְכִי הוּא: מ וַיִּגְבֵּר אָרִי
 יִתֵּר שַׁעַר רִישָׁה קִרְחַ הוּא דְכִי
 הוּא: מֵא וְאִם מִלְּקַבֵּל אֶפּוּהִי
 יִתֵּר שַׁעַר רִישָׁה גְלוּשׁ הוּא דְכִי

(לג) וְהִתְגַּלָּח. סְבִיבוֹת הַנֶּתֶק: וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא
 יַגִּלַּח. (ת"כ) מִנִּית שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת סְמוּךְ לֹא סְבִיב כְּדִי
 שְׁיָהָא נִכְרָא אִם פָּשָׁה, שְׂאֵם יִפְשָׁה יַעֲבֹר הַשְּׁעֵרוֹת
 וַיִּצָּא לְמָקוֹם הַגָּלוּת: תוֹרָה לֹא (לח) אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ.
 אֵין לִי אֲלֵא פּוֹשָׁה לְאַחַר הַפְּטוֹר, מִנִּין אִף בְּסוּף
 שְׁבוּעָה רֵאשׁוֹן וּבְסוּף שְׁבוּעָה שְׁנִי? תִּלְמוּד לֹאמַר:
 "פָּשָׁה יִפְשָׁה": תוֹרָה לֹא (לז) וְשַׁעַר שָׁחַר. מִנִּין אִף
 הִירָק וְהָאֵדָם שְׂאֵינּוּ צָהָב? תִּלְמוּד לֹאמַר: "וְשַׁעַר".
 וּלְשׁוֹן "צָהָב" דּוּמָה לְתַכְנִית הַצָּהָב, "צָהָב", כְּמוֹ
 "צָהָב", אֹרֶפֶל"א בְּלַע"ז: טָהוֹר הוּא וְטָהֲרוּ

הַכֹּהֵן. הָא טָמֵא שְׁטַהֲרוּ הַכֹּהֵן, לֹא טָהוֹר (מ"ק ז):
 (לח) בַּהֲרֹת. חֲבֵרְבוּרוֹת: (לט) בַּהֲרֹת לְבִנְתָּ.
 שְׂאֵין לְכֹן שְׁלָחַן עֵז אֲלֵא בַּהֲקָה: בַּהֲקָה. כְּמִין לְכֹן
 הַנִּרְאָה בְּבָשָׂר אָדָם אָדָם, שְׁקוֹרִין רוּשׁוֹ, בֵּין
 חֲבֵרְבוּרוֹת אֲדָמִימוֹת, קְרוּי בַּהֲקָה, כְּאִישׁ עֲדָשָׁן
 שְׂבִין עֲדָשָׁה לְעֲדָשָׁה מִבְּהִיק הַבָּשָׂר בְּלֹכֵן צַח:
 (מ) קִרְחַ הוּא טָהוֹר הוּא. טָהוֹר מִטְּמֵאֵת נִתְקִין,
 שְׂאֵין נִדּוֹן בְּסִימְנֵי רֹאשׁ וְזָקֵן, שְׂהֵם מְקוֹם שַׁעַר,
 אֲלֵא בְּסִימְנֵי נִגְעֵי עוֹר בְּשָׂר: בְּשַׁעַר לְכֹן, וּמִחֲזִי
 וּפְשִׁיזִין: (מא) וְאִם מִפָּאֵת פָּנָיו. מִשְׁפּוּעַ קִדְקִד

מב וכ־יִהְיֶה בְּקִרְחַת אוּ בְּגִפְחַת נִגַּע לִבָּן
 אֲדָמָה צֹרַעַת פִּרְחַת הוּא בְּקִרְחָתוֹ אוּ
 בְּגִפְחָתוֹ רַש"י: מו וְרָאָה אֹתוֹ הִכְהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־
 הַנֶּגַע לִבְנֵה אֲדָמָה בְּקִרְחָתוֹ אוּ בְּגִפְחָתוֹ
 כְּמֵרָאָה צֹרַעַת עוֹר בָּשָׂר: מד אִישׁ־צָרוּעַ הוּא
 טָמֵא הוּא טָמֵא יִטְמָאוּ הִכְהֵן בְּרֹאשׁוֹ
 נִגְעוֹ רַש"י: מה וְהִצָּרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגִדָיו יִהְיוּ
 פְּרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעֲטֶה
 וְטָמֵא | טָמֵא יִקְרָא רַש"י: מו כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע
 בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
 מוֹשְׁבּוֹ רַש"י: ס מו וְהִפְגִּיד כִּי־יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע צֹרַעַת
 בְּבִגְדוֹ אֹר בְּבִגְדוֹ פִּשְׁתִּים: מח אוּ בִשְׂתִי אוּ
 בְּעֶרְב לַפִּשְׁתִּים וְלִצְמָר אוּ בְעוֹר אוּ בְכָל־
 מְלֹאכֶת עוֹר רַש"י: מט וְהִיָּה הַנֶּגַע יִרְקַק | אוּ
 אֲדָמָה בְּבִגְדוֹ אוּ בְעוֹר אוּ־בִשְׂתִי אוּ־בְעֶרְב

הוא: מב וארי יהי בקרחתה או בגלושתה מכתש חור סמוך סגירות סגיא היא בקרחתה או בגלושתה: מג ויחזי יתה פהנא והא עמיק מכתשא חורא סמקא בקרחתה או בגלושתה כמחזי סגירותא משה בסרא: מד גבר סגיר הוא מסאב הוא סאבא יסאבנה פהנא פרישה מכתשה: מה וסגירא די בה מכתשא לבושהי יהון מבזעין ורישה יהי פריע ועל שפם פאבלא יתעטף ולא תסתאבון ולא תסתאבון יקרי: מו כל יומי די מכתשא בה יהי מסאב מסאב הוא בלחודיהי ייתב מברא למשריתא מותבה: מז ולבושא ארי יהי בה מכתש סגירו בלבוש עמר או בלבוש פתן: מח או בשתיא או בערבא לכתנא ולעמרא או במשפא או בכל עביד משה: מט ויהי מכתשא ירוק או סמוך בלבושא

רש"י

אומר: "בגדיו יהיו פרמים וגו'": (מה) פרמים. קרועים: פרוע. מגדל שער: ועל-שפם יעטה. כאבל: שפם. שער השפתיים, גרינו"ן בלע"ז: וטמא טמא יקרא. משמיע שהוא טמא, ויפרשו ממנו (מו"ק ח): (מו) בדר ישוב. שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו. ואמרו רבותינו: מה נשתנה משאר טמאים לישוב בדר? הואיל והוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו, אף הוא יבדל: מחוץ למחנה. חוץ לשלש מחנות (פסחים 20): תורה מז (מח) לפשתיים ולצמר. של פשתיים, או של צמר: או בעור. זה עור שלא נעשה בו מלאכה: או בכל-מלאכת עור. זה עור שנעשה בו מלאכה: (מט) ירקק. ירק שבירקין: אדמדם.

כלפי פניו, קרוי "גפחת", ואף הצדעין שמפאן ומפאן בכלל, ומשפוע קדקד כלפי אחוריו קרוי "קרחת": (מב) נגע לבן אדמדם. פתוף. מנין שאר המראות? תלמוד לומר: כמראה צרעת עור בשר. כמראה הצרעת האמור בפרשת 'עור בשר': "אדם כי־יִהְיֶה בעור־בשרו". ומהו אמור בו? שמשמא בארבע מראות ונדון בשני שבועות, ולא כמראה צרעת האמור בשחין ומכנה, שהוא נדון בשבוע אחד, ולא כמראה נתקין של מקום שער, שאין מטמאין בארבע מראות: שאת ותולדתה, בהרת ותולדתה: תורה מג (מד) בראשו נגעו. אין לי אלא נתקין, מנין לרבות שאר המנגעים? תלמוד לומר: "טמא יטמאנו", לרבות את כלן. על כלן הוא

אוּ בַמִּשְׁכָּא אוּ בַשְּׂתִיָּא אוּ בַעֲרָבָא
אוּ בְכָל מֵאן דְּמִשְׁךְ מִכְתָּשׁ
סְגִירוּתָא הוּא וַיִּתְחַזִּי לְכַהֲנָא:
נ וַיִּתְחַזִּי כַהֲנָא יְת מִכְתָּשָׁא וַיִּסְגֵּר
יְת מִכְתָּשָׁא שְׁבַעַת יוֹמִין:
נא וַיִּתְחַזִּי יְת מִכְתָּשָׁא בְיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה אַרִי אוֹסֶף מִכְתָּשָׁא
בְּלִבוֹשָׁא אוּ בַשְּׂתִיָּא אוּ בַעֲרָבָא
אוּ בַמִּשְׁכָּא לְכָל דִּי יִתְעַבֵּד
מִשְׁכָּא לְעֵבִידָא סְגִירוּת מַחֲזָרָא
מִכְתָּשָׁא מִסָּבָה הוּא: נב וַיִּקְיֵד
יְת לְבוֹשָׁא אוּ יְת שְׂתִיָּא אוּ יְת
עֲרָבָא בַעֲמָרָא אוּ בַכְתָּנָא אוּ יְת
כָּל מֵאן דְּמִשְׁךְ דִּי יְהִי בֵּה
מִכְתָּשָׁא אַרִי סְגִירוּת מַחֲזָרָא הִיא
בְּנוֹרָא תְּתוּקָד: נג וְאִם יִתְחַזִּי
כַהֲנָא וְהָא לֹא אוֹסֶף מִכְתָּשָׁא
בְּלִבוֹשָׁא אוּ בַשְּׂתִיָּא אוּ בַעֲרָבָא
אוּ בְכָל מֵאן דְּמִשְׁךְ: נד וַיִּפְקֹד
כַהֲנָא וַיִּתְחַזֵּן יְת דִּי בֵּה מִכְתָּשָׁא
וַיִּסְגֵּרְנָה שְׁבַעַת יוֹמִין תְּנַגְנוֹת:
נה וַיִּתְחַזִּי כַהֲנָא בְּתֵר דְּחִנּוּרֵי יְת
מִכְתָּשָׁא וְהָא לֹא שָׁנָא מִכְתָּשָׁא
מִן כֹּד הָיָה וּמִכְתָּשָׁא לֹא אוֹסֶף
מִסָּבָה הוּא בְּנוֹרָא תוֹקְדָנָה תְּבָרָא

אוּ בְכָל-כְּלִי-עוֹר נִגַע צֹרַעַת הוּא וְהִיא
אֶת-הַכֹּהֵן כִּסִּי: נ וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע
וְהִסְגִּיר אֶת-הַנֶּגַע שְׁבַעַת יָמִים: נא וְרָאָה
אֶת-הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי כִּי-פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד
אוּ-בַשְּׂתִי אוּ-בַעֲרָב אוּ בַעֲוֹר לְכָל אֲשֶׁר-
יַעֲשֶׂה הָעוֹר לְמִלְאכָה צֹרַעַת מִמֶּאֱרַת הַנֶּגַע
טָמֵא הוּא כִּסִּי: נב וְשָׂרַף אֶת-הַבֶּגֶד אוּ
אֶת-הַשְּׂתִי | אוּ אֶת-הָעֲרָב בַּצֹּמֶר אוּ
בַפִּשְׁתִּים אוּ אֶת-כָּל-כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר-יִהְיֶה בּוֹ
הַנֶּגַע כִּי-צֹרַעַת מִמֶּאֱרַת הוּא בָּאֵשׁ
תִּשְׂרָף כִּסִּי: נג וְאִם יִרְאֶה הַכֹּהֵן וְהָיָה לֹא-פָשָׂה
הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד אוּ בַשְּׂתִי אוּ בַעֲרָב אוּ בְכָל-כְּלִי-
עוֹר: נד וְצוּהָ הַכֹּהֵן וּלְכַסּוֹ אֶת אֲשֶׁר-בּוֹ הַנֶּגַע
וְהִסְגִּירוּ שְׁבַעַת-יָמִים שְׁנִית כִּסִּי: רביעי נה וְרָאָה
הַכֹּהֵן אַחֲרֵי | הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע וְהָיָה לֹא-
הַפֶּךְ הַנֶּגַע אֶת-עֵינוֹ וְהַנֶּגַע לֹא-פָשָׂה טָמֵא
הוּא בָּאֵשׁ תִּשְׂרַפְנוּ פְּחִתָּת הוּא בְּקִרְחָתוֹ אוּ

רש"י

תלמוד לומר: "את אשר-בו הנגע". יכול כל הבגד
כלו טעון כבוס? תלמוד לומר: "הנגע". הא כיצד?
יכבס מן הבגד עמו: (נה) אחרי הכבס. לשון
העשות: לא-הפך הנגע את-עיניו. לא הכה
ממראיתו: והנגע לא-פשה. שמענו, שאם לא הפך
ולא פשה, טמא. ואין צריך לומר לא הפך ופשה.
הפך ולא פשה, איני יודע מה יעשה לו? תלמוד
לומר: "והסגיר את הנגע", מכל-מקום, דברי רבי
יהודה. ורחמים אומרים וכו', כדאיתא בתורת
כהנים, ורמזתיה כאן לישוב המקרא על אפניו:
פחתת הוא. לשון גמא, כמו (שמואל ב יז): "באחת

אדם שבאדמים: תורה נ (נא) צרעת ממארת.
לשון "סלון ממאיר" (יחזקאל כח) פוינט"ש בלע"ז.
ומדרשו: 'תן בו מארה, שלא תהנה הימנו':
(נב) בצמר או בפשתים. של צמר או של
פשתים, זהו פשוטו. ומדרשו: יכול יביא גזי צמר
ואניצי פשתן וישרפם עמו? תלמוד לומר: "הוא
באש תשרף" - אינה צריכה דבר אחר עמה.
אם-כן, מה תלמוד לומר: "בצמר או בפשתים"?
להוציא את האמירות שבו, שהן ממין אחר (פסחים
סח). אמירות, לשון שפה, כמו אמרא: תורה נג
(נד) את אשר-בו הנגע. יכול מקום הנגע בלבד?

בַּגְּבֻחָתוֹ כְּשִׁי: נו וְאִם רָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנִיחַ בָּהֶּה
הַנֶּגַע אַחֲרֵי הַכֹּכֶם אֹתוֹ וְקָרַע אֹתוֹ מִן־הַבֶּגֶד
אוֹ מִן־הָעוֹר אוֹ מִן־הַשִּׁטִּי אוֹ מִן־הָעֵרֶב כְּשִׁי:
נו וְאִם־תִּרְאֶה עוֹד בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשִּׁטִּי אוֹ־בַעֲרֹב
אוֹ בְּכָל־כְּלִי־עוֹר פֶּרַחַת הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפוּ
אֶת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע כְּשִׁי: נח וְהַבֶּגֶד אוֹ־הַשִּׁטִּי
אוֹ־הָעֵרֶב אוֹ־כָל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר תִּכְכֹּם וְסָר
מֵהֶם הַנֶּגַע וְכִכֵּם שְׁנִית וְטָהַר כְּשִׁי: נט זֹאת
תּוֹרַת נֶגַע־צִרְעַת בֶּגֶד הַצֹּמֵר | אוֹ הַפְּשֻׁתִּים
אוֹ הַשִּׁטִּי אוֹ הָעֵרֶב אוֹ כָל־כְּלִי־עוֹר לְטָהָרוֹ
אוֹ לְטַמְּאוֹ: פפפ

ס"ז פסוקים, בני"ה סימן.

פרשת מצורע

יד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ד זֹאת
תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמִּצְוָה בְּיוֹם טַהֲרָתוֹ וְהוּבֵא
אֶל־הַכֹּהֵן כְּשִׁי: ג וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנִיחַ נֶרְפָא נֶגַע־הַצִּרְעַת מִן־הַצֹּמֵר כְּשִׁי: ד וַיִּצְוֶה הַכֹּהֵן
רש"י

כֹּהֲנִים: (נו) וְקָרַע אֹתוֹ. וְקָרַע מִקוֹם הַנֶּגַע מִן הַבֶּגֶד
וְיִשְׂרָפוּ: (נז) פֶּרַחַת הוּא. דָּבָר הַחוּזֹר וְצוּמָח:
בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפוּ. אֶת כָּל הַבֶּגֶד: (נח) וְסָר מֵהֶם
הַנֶּגַע. אִם כִּשְׁכַּסְוֵהוּ בַּתַּחֲלָה עַל־פִּי כֹהֵן, סָר מִמֶּנּוּ
הַנֶּגַע לְגִמְרִי: וְכִכֵּם שְׁנִית. לְשׁוֹן טְבִילָה. תַּרְגוּם שֶׁל
'כְּבוֹסִין' שֶׁבִּפְרָשָׁה זֶה לְשׁוֹן לְבוּן: "וַיִּתְחַזֵּר", חוּץ
מִזֶּה, שְׂאִינוֹ לְלִבּוֹן אֲלָא לְטָבֵל, לְכַף תַּרְגוּמוֹ
'וַיִּצְטַבַּע'. וְכֵן כָּל כְּבוֹסֵי בִגְדִים שֶׁהֵן לְטְבִילָה,
מִתַּרְגְּמִין 'וַיִּצְטַבַּע': תּוֹרָה נֹט חִסְלַת פֶּרֶשֶׁת תְּזַרִיעַ

(ב) זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמִּצְוָה וְגו'. (מגילה כא)
מִלְמַד, שְׂאִין מְטַהֲרִין אוֹתוֹ בְּלִילָה: (ג) אֶל־
מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מִתְּנֹת שֶׁנִּשְׁתַּלַּח שָׁם
בִּימֵי חִלּוּטוֹ: (ד) חִיּוּת. (חולין קמא) פָּרִט

היא בשחיקותיה או בחדותיה:
נו ואם חזא כהנא והא עמיה
מכתשא בטר דחורו יתה ובזע
יתה מן לבושא או מן משפא או
מן שתיא או מן ערבא: נו ואם
תתחזי עוד בלבושא או בשתיא
או בערבא או בכל מאן דמשך
סגיא היא פנורא תוקדנה ית די
בה מכתשא: נח ולבושא או
שתיא או ערבא או כל מאן
דמשך די יתחור ויעדי מנהון
מכתשא ויצטבע תננות וידפי:
נט דא אורייתא דמכתש סגירו
בלבוש עמר או כתנא או שתיא
או ערבא או כל מאן דמשך
לדכיותה או לסאבותה: פ פ פ
א ומליל יי עם משה למימר:
ב דא תהי אורייתא דסגירא
ביומא דדכותה ויתתי לות כהנא:
ג ויפוק כהנא למברא למשריתא
ויחזי כהנא והא אתסי מכתש
סגירותא מן סגירא: ד ויפקד

הפחתים", כלומר שפלה היא, נגע שמראיו שוקעים:
בקרחתו או בגבחתו. כתרגומו: בשחיקותיה או
בחדותיה: קרחתו. שחקים ישנים. ומפני המדרש
שהצרך לגזרה שוה: מנין לפריחה בבגדים שהיא
טהורה? נאמרה "קרחת וגבחת" באדם, ונאמרה
"קרחת וגבחת" בבגדים. מה להלן פרח
בכלו - טהור, אף כאן פרח בכלו - טהור, לכך אחז
הפתיב לשון "קרחת וגבחת". ולענין פרושו
ותרגומו, זהו משמעו: קרחת, לשון ישנים, וגבחת,
לשון חדשים, כאלו נכתב באחריתו או בקדמותו,
שהקרחת לשון אחרים והגבחת לשון פנים, כמו
שכתוב: "ואם מפאת פניו וגו'", והקרחת, כל
ששופע ויורד מן הקדקד ולאחריו, כף מפרש בתורת

כִּהְנָא וְיִסַּב לְמִדְבִּי תַרְתִּין צִפְרִין
 חִיין דְּכִין וְאַעָא דְאַרְזָא וְצִבְע
 זְהוּרִי וְאִזּוּבָא: ה וַיִּפְקֹד כִּהְנָא
 וַיְכּוּס ית צִפְרָא חֲדָא לְמָאן דְּחִסְף
 עַל מִי מְבוּעַ: ו ית צִפְרָא חִיתָא
 יִסַּב יתָהּ וְיַת אֶעָא דְאַרְזָא וְיַת
 צִבְע זְהוּרִי וְיַת אִזּוּבָא וְיִטְבּוֹל
 יתְהוּן וְיַת צִפְרָא חִיתָא בְּדָמָא
 דְּצִפְרָא דְנִכִּיסָא עַל מִי מְבוּעַ:
 ז וְיַדִּי עַל דְּמִדְבִּי מִן סְגִירוּתָא
 שְׁבַע זְמָנִין וַיִּדְכָּנָה וַיִּשְׁלַח ית
 צִפְרָא חִיתָא עַל אִפִּי חִקְלָא:
 ח וַיִּצְבַּע דְּמִדְבִּי ית לְבוּשׁוּהִי
 וַיִּגְלַח ית כָּל שְׁעָרָה וַיִּסְחִי בְּמִיָּא
 וַיִּדְכֵּי וַיִּכְתֹּר בֵּן יַעוֹל לְמִשְׁרִיתָא
 וַיִּתֵּב מִבְּרָא לְמִשְׁכָּנָה שְׁבַעַא
 יוֹמִין: ט וַיְהִי בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
 יִגְלַח ית כָּל שְׁעָרָה ית רִישָׁהּ וְיַת
 דְּקָנָה וְיַת גְּבִינִי עֵינֹוהִי וְיַת כָּל
 שְׁעָרָה יִגְלַח וַיִּצְבַּע ית לְבוּשׁוּהִי
 וַיִּסְחִי ית בְּסֶרֶה בְּמִיָּא וַיִּדְכֵּי:
 י וַיְבִיּוּמָא תְּמִינָאָה יִסַּב תַּרְתִּין
 אֲמִרִין שְׁלָמִין וְאַמְרָתָא חֲדָא בֵּת
 שְׁתָּא שְׁלָמָתָא וַתִּלְתָּא עֶסְרוֹנִין

וַלְקַח לְמִטְהָר שְׁתֵּי-צִפְרִים חַיֹּות טְהוֹרוֹת וַעֲץ
 אֲרָז וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וְאִזּוּב: כס"י: ה וַצֹּוה הַכֹּהֵן
 וְשָׁחַט אֶת-הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל-כְּלִי-חָרָשׁ עַל-
 מַיִם חַיִּים כס"י: ו אֶת-הַצִּפּוֹר הַחֲיָה יִקַּח אֹתָהּ
 וְאֶת-עֵץ הָאֲרָז וְאֶת-שְׁנֵי הַתּוֹלַעַת וְאֶת-הָאִזּוּב
 וְטָבַל אוֹתָם וְאֵת | הַצִּפּוֹר הַחֲיָה בְּדָם הַצִּפּוֹר
 הַשְּׁחָטָה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים כס"י: ז וְהִזָּה עַל
 הַמִּטְהָר מִן-הַצָּרַעַת שֶׁבַע פְּעָמִים וְטָהְרוּ
 וְשָׁלַח אֶת-הַצִּפּוֹר הַחֲיָה עַל-פָּנָיִי הַשְּׁלָחָה:
 ח וְכַכֶּם הַמִּטְהָר אֶת-בְּגָדָיו וַיִּגְלַח אֶת-כָּל-
 שְׁעָרוֹ וְרֹחֶץ בַּמַּיִם וְטָהַר וְאַחֵר יָבוֹא אֶל-
 הַמִּחְנָה וַיֵּשֶׁב מִחוּץ לְאֹהֶלֹו שְׁבַעַת יָמִים כס"י:
 ט וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִגְלַח אֶת-כָּל-שְׁעָרוֹ
 אֶת-רֵאשׁוֹ וְאֶת-זִקְנוֹ וְאֵת גִּבְתּוֹ עֵינָיו וְאֶת-כָּל-
 שְׁעָרוֹ יִגְלַח וְכַכֶּם אֶת-בְּגָדָיו וְרֹחֶץ אֶת-בְּשָׁרוֹ
 בַּמַּיִם וְטָהַר כס"י: י וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי-

רע"י

וְהָאִזּוּב כְּרוּכִים יַחַד בְּלִשׁוֹן הַזְּהוּרִית, כְּעִנְיָן
 שְׁנָאָמַר: "וְאֶת-עֵץ הָאֲרָז וְאֶת-שְׁנֵי הַתּוֹלַעַת וְאֶת-
 הָאִזּוּב", קִיחָה אַחַת לְשִׁלְשֶׁתָּן. יְכוֹל, כָּשֶׁם שְׁאִינָה
 בְּכֻלָּל אֲגָדָה, בֵּן לֹא תֵּהָא בְּכֻלָּל טְבִילָה? תִּלְמוּד
 לוֹמַר: "וְטָבַל אוֹתָם וְאֵת הַצִּפּוֹר הַחֲיָה", הַחֲזִיר אֵת
 הַצִּפּוֹר לְכֻלָּל טְבִילָה: תוֹרָה ז (ח) וַיֵּשֶׁב מִחוּץ
 לְאֹהֶלֹו. (ת"כ, חוֹלִין קמא) מְלָמֵד שְׁאִסּוּר בִּתְשִׁמִּישׁ
 הַמִּטָּה: (ט) אֶת-כָּל-שְׁעָרוֹ וְגו'. כָּלָל וּפְרָט וְכָלָל,
 לְהִבְיָא כָּל מְקוֹם כְּנוֹס שְׁעָר וְנִרְאָה: (י) וְכַכֶּשָׁה
 אַחַת. לְחִטָּאֵת: וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִינָם. לְנִסְכֵּי שְׁלִשָּׁה
 כְּבָשִׂים הִלְלוּ, שְׁחִטָּאתוֹ וְאַשְׁמוֹ שֶׁל מִצְרַע טְעוּנִין
 נִסְכִּים (סוּטָה יז): וְלֹג אֶחָד שָׁמֶן. לְהַזוֹת עָלָיו שְׁבַע

לְטָרְפוֹת: טְהוֹרוֹת. פֶּרֶט לְעוֹף טָמֵא. לְפִי שְׁהַנְגָעִים
 בָּאִין עַל לִשׁוֹן הָרֶע, (עֵרְכִין טו) שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה
 פְּטוּטִי דְבָרִים, לְפִיכָךְ הִזְקָקוּ לְטָהָרְתוֹ צִפְרִים,
 שְׁמִפְטָטִין תְּמִיד בְּצִפְצוֹף קוֹל: וַעֲץ אֲרָז. לְפִי
 שְׁהַנְגָעִים בָּאִין עַל גְּסוֹת הָרוּחַ: וּשְׁנֵי תוֹלַעַת
 וְאִזּוּב. מַה תִּקְנָתוֹ וַיִּתְרַפָּא? יִשְׁפִּיל עֲצָמוֹ מִגֻּאֲנוֹתוֹ
 כְּתוֹלַעַת וְכִאֲזוּב: עֵץ אֲרָז. מִקָּל שֶׁל אֲרָז: וּשְׁנֵי
 תוֹלַעַת. לִשׁוֹן שֶׁל צִמָּר צְבוּעַ זְהוּרִית (ב"מ כ"ט):
 (ה) עַל-מַיִם חַיִּים. נוֹתֵן אוֹתָם תְּחִלָּה בְּכִלִּי, כְּדִי
 שִׁיְהֵא דָם צִפּוֹר נָפַר בָּהֶם, וְכִמָּה הֵן? רַבִּיעִית:
 (ו) אֶת-הַצִּפּוֹר הַחֲיָה יִקַּח אֹתָהּ. מְלָמֵד שְׁאִינֹו
 אוֹגְדָה עִמָּהּ, אֲלֵא מִפְּרִישָׁה לְעִצְמָהּ, אֲבָל הָעֵץ

סִלְתָּא מִנְחָתָא דְפִילָא בְּמִשַּׁח
וְלִגְנָא חַד דְּמִשְׁחָא: יא וּיקִים
כְּהֵנָּא דְּמִדְּפִי יֵת גְּבֵרָא דְּמִדְּפִי
וְיִתְהוֹן קָדָם יֵי בְּתֵרַע מִשְׁכָּן
זִמְנָא: יב וְיִסֵּב כְּהֵנָּא יֵת אִמְרָא
חַדָּא וְיִקְרֵב יֵתָּה לְאַשְׁמָא וְיֵת
לִגְנָא דְּמִשְׁחָא וְאַרִים יִתְהוֹן אִרְמָא
קָדָם יֵי: יג וְיִכּוּס יֵת אִמְרָא
בְּאַתֵּר דִּי יִכּוּס יֵת חֲטָאתָא וְיֵת
עֲלֵתָא בְּאַתֵּר קָדִישׁ אֲרִי כְּחִטָּאתָא
אַשְׁמָא הוּא לְכַהֲנָא קָדִישׁ קוֹדֶשִׁין
הוּא: יד וְיִסֵּב כְּהֵנָּא מִדְּמָא
דְּאַשְׁמָא וְיִתֵּן כְּהֵנָּא עַל רוּם
אוֹדְנָא דְּמִדְּפִי דִּימִינָא וְעַל אֲלִיוֹן
יְדָה דִּימִינָא וְעַל אֲלִיוֹן רִגְלָה
דִּימִינָא: טו וְיִסֵּב כְּהֵנָּא מִלִּגְנָא
דְּמִשְׁחָא וְיִרִיק עַל יְדָא דְּכַהֲנָא
דְּשִׁמְאָלָא: טז וְיִטְבֹּל כְּהֵנָּא יֵת
אַצְבָּעָה דִּימִינָא מִן מִשְׁחָא דִּי עַל
יְדָה דְּשִׁמְאָלָא וְיַדִּי מִן מִשְׁחָא
בְּאַצְבָּעָה שְׁבַע זְמַנִּין קָדָם יֵי:
יז וּמִשְׁאֵר מִשְׁחָא דִּי עַל יְדָה יִתֵּן

כְּבָשִׁים תְּמִימִם וְכִבְשָׁה אַחַת בַּת־שְׁנָתָהּ
תְּמִימָה וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן וְלֹג אַחֵר שֶׁמֶן כִּסָּי: יא וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן
הַמִּטְהָר אֶת הָאִישׁ הַמִּטְהָר וְאַתֶּם לִפְנֵי יְהוָה
פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד כִּסָּי: יב וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־
הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאַשֶׁם וְאֶת־לֹג
הַשֶּׁמֶן וְהִנִּיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כִּסָּי:
יג וְשַׁחַט אֶת־הַכֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט
אֶת־הַחֲטָאת וְאֶת־הָעֹלָה בַּמָּקוֹם הַקָּדֵשׁ כִּי
כַחֲטָאת הָאֲשֶׁם הוּא לִכְהֵן קָדֵשׁ קִדְשֵׁי־
הוּא כִסָּי: יד וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הָאֲשֶׁם וְנָתַן
הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּף אֶזְנוֹ הַמִּטְהָר הַיְּמָנִית וְעַל־כֹּהֵן
יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל־כֹּהֵן רִגְלוֹ הַיְּמָנִית כִּסָּי:
טו וְלָקַח הַכֹּהֵן מִלֹּג הַשֶּׁמֶן וַיִּצַק עַל־כַּף הַכֹּהֵן
הַשִּׁמְאָלִית: טז וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אַצְבָּעוֹ
הַיְּמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כָּפוֹ הַשִּׁמְאָלִית וְהָיָה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאַצְבָּעוֹ
שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה כִּסָּי: יז וּמִיֹּתֵר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כָּפוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן

כִּסָּי

”וְשַׁחַט... בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט וְגו’”: כִּי כַחֲטָאת.
כִּי כָּל הַחֲטָאוֹת: הָאֲשֶׁם. הִנֵּה: הוּא לִכְהֵן. בְּכָל
עֲבוֹדוֹת הַתְּלוּיֹת בְּכֹהֵן הַשָּׁנָה אֲשֶׁם זֶה לַחֲטָאת,
שֶׁלֹּא תֹאמַר: הוּאֵיל וַיֵּצֵא דָמוֹ מִכָּלֵל שְׂאֵר אֲשָׁמוֹת
לְהַנִּתֵּן עַל תְּנוּף וּבַהֲנוֹת, לֹא יֵהָא טַעוֹן מִתֵּן דְּמִים
וְאִמּוּרִים לְגַבִּי מִזְבֵּחַ? לִכְךָ נֹאמַר: ”כִּי כַחֲטָאת
הָאֲשֶׁם הוּא לִכְהֵן”. יָכוֹל יֵהָא דָמוֹ נָתַן לְמַעֲלָה
כַּחֲטָאת? תִּלְמוּד לומר וְכוּ', בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים:
(יד) תְּנוּף. גִּדֵּר אִמְצָעִי שְׁבָאָן; וְלִשׁוֹן ”תְּנוּף” לֹא
נוֹדַע לִי, וְהַפְּוֹתִים קוֹרִים לוֹ: טַנְדְּרוֹס: בִּהֵן.
גִּידֵל: תוֹרָה טו (טז) לִפְנֵי ה'. (ת”כ) כְּנָגֵד בֵּית

וְלִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל תְּנוּף אֶזְנוֹ וּמִתֵּן בַּהֲנוֹת:
(יא) לִפְנֵי ה'. (מִנְחוֹת צֹא. כִּלִּים פ”א) בְּשַׁעַר נִקְנוֹר
וְלֹא בַּעֲזָרָה עֲצֻמָּה, לְפִי שֶׁהוּא מְחַסֵּר כְּפוּרִים:
(יב) וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאַשֶׁם. יִקְרִיבֵנוּ לְתוֹף הַעֲזָרָה
לְשֵׁם אֲשֶׁם: וְהִנִּיף. שֶׁהוּא טַעוֹן תְּנוּפָה חִי: וְהִנִּיף
אֹתָם. אֵת הָאֲשֶׁם וְאֵת הַלֹּג: (יג) בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר
יִשְׁחַט וְגו’. עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ בַּצָּפוֹן, וּמָה תִּלְמוּד
לומר? וְהֵלֵא כְּכֹר נֹאמַר בְּתוֹרַת אֲשֶׁם בְּפִרְשֵׁת ”צו
אֵת אֶהְרֹן”, שֶׁהָאֲשֶׁם טַעוֹן שְׁחִיטָתוֹ בַּצָּפוֹן? לְפִי
שֶׁיֵּצֵא זֶה מִכָּלֵל אֲשָׁמוֹת לְדוֹן בְּהַעֲמָדָה. (וּבַחֲסִים כ)
יָכוֹל תִּהְיֶה שְׁחִיטָתוֹ בַּמָּקוֹם הַעֲמָדָתוֹ? לִכְךָ נֹאמַר:

פֿהִנָּא עַל רוּם אוּדְנָא דְּמִדְכִּי
 דִּימִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן יְדֵה דִּימִינָא
 וְעַל אֱלִיּוֹן רַגְלֵה דִּימִינָא עַל דְּמָא
 דְּאַשְׁמָא: יח וְדַא שְׁתָּאָר בְּמִשְׁחָא
 דִּי עַל יְדָא דְכֶהֱנָא יִתֵּן עַל רִישׁ
 דְּמִדְכִּי וּכְפָר עֲלוּהִי פֿהִנָּא קָדָם
 יי: יט וְיַעֲבֹד פֿהִנָּא יֵת חֲטָאתָא
 וּכְפָר עַל דְּמִדְכִּי מִסּוּכְתָּהּ וּכְתָר
 בֶּן יָפוּס יֵת עֲלֵתָא: כ וְיִסַּק פֿהִנָּא
 יֵת עֲלֵתָא וְיֵת מִנְחָתָא לְמִדְבָּחָא
 וּכְפָר עֲלוּהִי פֿהִנָּא וְיִדְכִּי:
 כא וְאִם מִסְכֵּן הוּא וְלִית יְדֵה
 מִדְבָּקָא וְיִסַּב אִמֵּר חַד אֲשָׁמָא
 לְאַרְמָא לְכַפֵּרָא עֲלוּהִי וְעִסְרוֹנָא
 סִלְתָּא חַד דְּפִיל בְּמִשְׁחָא לְמִנְחָא
 וְלִגָּא דְּמִשְׁחָא: כב וְתִרְיִן
 שְׁפָנִינִין אוּ תִרְיִן בְּנֵי יוֹנָה דִּי
 תִּדְבֹק יְדֵה וְיֵהִי חַד חֲטָאתָא וְחַד
 עֲלֵתָא: כג וְיִנְיִי יִתְהוֹן בְּיוֹמָא
 תְּמִינָאָה לְדְבִיּוּתָהּ לְנוֹת פֿהִנָּא
 לְתִרְעָא מִשְׁכֵּן זְמָנָא קָדָם יי:
 כד וְיִסַּב פֿהִנָּא יֵת אִמֵּרָא דְּאַשְׁמָא
 וְיֵת לִגָּא דְּמִשְׁחָא וְאַרְיִים יִתְהוֹן
 פֿהִנָּא אִרְמָא קָדָם יי: כה וְיָפוּס
 יֵת אִמֵּרָא דְּאַשְׁמָא וְיִסַּב פֿהִנָּא
 מִדְּמָא דְּאַשְׁמָא וְיִתֵּן עַל רוּם
 אוּדְנָא דְּמִדְכִּי דִּימִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן
 יְדֵה דִּימִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן רַגְלֵה
 דִּימִינָא: כו וּמִן מִשְׁחָא זִיק
 פֿהִנָּא עַל יְדָא דְכֶהֱנָא דְשִׁמְאָלָא:
 כז וְיִדִּי פֿהִנָּא בְּאַצְבָּעֵה דִּימִינָא
 מִן מִשְׁחָא דִּי עַל יְדֵה דְשִׁמְאָלָא

עַל-תְּנוּךְ אֶזְנֵי הַמִּטְהָר הַיְמָנִית וְעַל-בֶּהֱן יָדוֹ
 הַיְמָנִית וְעַל-בֶּהֱן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל דָּם
 הָאֵשׁ: יח וְהַנּוֹתָר בַּשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל-כַּף הַבֶּהֱן
 יִתֵּן עַל-רֹאשׁ הַמִּטְהָר וְכִפֹּר עָלָיו הַבֶּהֱן לִפְנֵי
 יְהוָה: יט וַעֲשֵׂה הַבֶּהֱן אֶת-הַחֲטָאת וְכִפֹּר
 עַל-הַמִּטְהָר מִטְּמֵאתוֹ וְאַחֵר יִשְׁחַט אֶת-
 הָעֵלָה: כ וְהָעֵלָה הַבֶּהֱן אֶת-הָעֵלָה וְאֶת-
 הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחַ וְכִפֹּר עָלָיו הַבֶּהֱן
 וְטָהַר כִּסִּי: ס חֲמִישִׁי כא וְאִם-דָּל הוּא וְאֵין יָדוֹ
 מִשְׁנֵת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אֵשׁ לְתִנוּפָה לְכִפֹּר
 עָלָיו וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה
 וְלֹג שֶׁמֶן כִּסִּי: כב וּשְׁתֵּי תָרִים אוּ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה
 אֲשֶׁר תִּשְׁיֹג יָדוֹ וְהִיּה אֶחָד חֲטָאת וְהָאֶחָד
 עֵלָה: כג וְהִבִּיא אֹתָם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטַהֲרֹתוֹ
 אֶל-הַבֶּהֱן אֶל-פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי
 יְהוָה כִּסִּי: כד וְלָקַח הַבֶּהֱן אֶת-כֶּבֶשׂ הָאֵשׁ
 וְאֶת-לֹג הַשֶּׁמֶן וְהִנִּיף אֹתָם הַבֶּהֱן תִּנוּפָה
 לִפְנֵי יְהוָה: כה וְשִׁחַט אֶת-כֶּבֶשׂ הָאֵשׁ וְלָקַח
 הַבֶּהֱן מִדָּם הָאֵשׁ וְנָתַן עַל-תְּנוּךְ אֶזְנֵי
 הַמִּטְהָר הַיְמָנִית וְעַל-בֶּהֱן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל-
 בֶּהֱן רַגְלוֹ הַיְמָנִית: כו וּמִן-הַשֶּׁמֶן יִצַּק הַבֶּהֱן
 עַל-כַּף הַבֶּהֱן הַשְּׁמָאלִית: כז וְהִזָּה הַבֶּהֱן

רש"י

קִדְשֵׁי הַקֹּדֶשִׁים: תוֹרָה יז (כ) וְאֶת-הַמִּנְחָה. מִנְחַת
 נִסְכִּים שֶׁל בְּהֵמָה: (כא) וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד. לְכֶבֶשׂ
 זֶה שֶׁהוּא אֶחָד, גִּבִּיא עִשְׂרוֹן אֶחָד לְנִסְכּוֹ: וְלֹג שֶׁמֶן.
 לְתַת מִמֶּנּוּ עַל הַבְּהוֹנוֹת, וְשֶׁמֶן שֶׁל נִסְכֵּי הַמִּנְחָה לֹא
 הִזְקַק הַכֹּתוּב לְפָרֵשׁ: תוֹרָה כב (כג) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
 לְטַהֲרֹתוֹ. שְׁמִינִי לְצַפְרִים וְלַהֲזֹאת עֵץ אֶרֶז וְאֶזוּב

שבע זמנין קדם יי: כח ויתן
 כהנא מן משחא די על ידה על
 רום אודנא דמדכי דימינא ועל
 אליון ידה דימינא ועל אליון
 רגלה דימינא על אתר דמא
 דאשמא: כט ודישתאר מן
 משחא די על ידא דכהנא יתן על
 רישא דמדכי לכפרא עלוהי קדם
 יי: ל ויעבד ית חד מן שפנינא
 או מן בני יונה מדי תדבק ידה:
 לא ית די תדבק ידה ית חד
 חטאתא וית חד עלתא על
 מנחתא וכפר כהנא על דמדכי
 קדם יי: לב דא אורייתא די בה
 מכתש סגירו די לא תדבק ידה
 בדכותה: לג ומליל יי עם משה
 ועם אהרן למימר: לד ארי
 תעלון לארעא דכנען די אנא יהב
 לכון לאחסנא ואתן מכתש סגירו
 בבית ארעא אחסנתכון: לה וייתי
 דדילה ביתא ויחוי לכהנא
 למימר כמכתשא אתחזי לי
 בביתא: לו ויפקד כהנא ויפנון
 ית ביתא עד לא יעול כהנא
 למחזי ית מכתשא ולא יסתאב
 כל די בביתא ובתר כן יעול

באצבעו הימנית מן השמן אשר על-כפו
 השמאלית שבע פעמים לפני יהוה: כח ונתן
 הכהן מן השמן אשר על-כפו על-תנוד און
 המטהר הימנית ועל-כפון ידו הימנית ועל-
 כפון רגלו הימנית על-מקום דם האשם כס"י:
 כט והנותר מן השמן אשר על-כפון הכהן יתן
 על-ראש המטהר לכפר עליו לפני יהוה:
 ל ועשה את-האחד מן-התרים או מן-בני
 היונה מאשר תשיג ידו: לא את אשר-תשיג
 ידו את-האחד חטאת ואת-האחד עלה
 על-המנחה וכפר הכהן על המטהר לפני
 יהוה: לב זאת תורת אשר-בו נגע צרעת אשר
 לא-תשיג ידו בטהרתו: פ ששי לג וידבר יהוה
 אל-משה ואל-אהרן לאמר: לד כי תבאו אל-
 ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתי
 נגע צרעת בבית ארץ אחותכם כס"י: לה ובא
 אשר-לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע
 נראה לי בבית כס"י: לו וצוה הכהן ופנו את-
 הבית בטרם יבא הכהן לראות את-הנגע ולא יטמא כל-אשר בבית

רש"י

תלמיד חכם שיודע שהוא נגע ודאי, לא יפסק דבר
 ברור לומר: 'נגע נראה לי', אלא: "כנגע נראה לי":
 (לו) בטרם יבא הכהן וגו'. שכל זמן שאין כהן
 נזקק לו, אין שם תורת טמאה: ולא יטמא כל-
 אשר בבית. (ת"כ) שאם לא יפנהו ויבא הכהן
 ויראה הנגע, נזקק להסגר וכל מה שבתוכו יטמא.
 ועל מה חסה תורה? אם על פלי שטף - יטבילם
 ויטהרו, ואם על אכלין ומשקין - יאכלם בימי

ושני תולעת: תורה כד (כח) על-מקום דם האשם.
 אפלו נתקנח הדם; למד שאין הדם גורם אלא
 המקום גורם: תורה כט (לד) ונתתי נגע צרעת.
 (ויקרא רבה) בשורה היא להם שהנגעים באים
 עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב
 בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל
 במדבר, ועל-ידי הנגע נותן הבית ומוצאן:
 (לה) כנגע נראה לי בבית. (נגעים פי"ב, ת"כ) אפלו

וְאַחֵר כֵּן יָבֹא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת־הַבֵּית כִּסְיִי:
 וְרָאָה אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה הַנֶּגַע בְּקִירַת הַבֵּית
 שְׁקַעְרוּרֹת יִרְקַרְקַת אוֹ אֲדַמְדָּמֹת וּמִרְאִיָּהוּ
 שָׁפַל מִן־הַקִּיר כִּסְיִי: לֵאמֹר וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן מִן־הַבֵּית
 אֶל־פֶּתַח הַבֵּית וְהִסְגִּיר אֶת־הַבֵּית שִׁבְעַת
 יָמִים: לֵאמֹר וְיָשָׁב הַכֹּהֵן בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה
 וְהִנֵּה פָשָׁה הַנֶּגַע בְּקִירַת הַבֵּית: מִ וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן
 וַחֲלָצוּ אֶת־הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּגַע וְהִשְׁלִיכוּ
 אֹתָהֶן אֶל־מַחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא כִּסְיִי:
 מֵא וְאֶת־הַבֵּית יִקְצַע מִבֵּית סָבִיב וְשִׁפְכוּ אֶת־
 הָעֶפֶר אֲשֶׁר הִקְצֹוּ אֶל־מַחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם
 טָמֵא כִּסְיִי: מֵב וְלָקְחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת וְהִבִּיאוּ
 אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטַח
 אֶת־הַבֵּית: מֵג וְאִם־יָשׁוּב הַנֶּגַע וּפְרַח בַּבֵּית
 אַחֵר חֲלָץ אֶת־הָאֲבָנִים וְאַחֲרֵי הַקְּצוֹת אֶת־
 הַבֵּית וְאַחֲרֵי הַטּוֹחַ כִּסְיִי: מֵד וְבֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה

כִּהְנָא לְמַחְזִי יָת בֵּיתָא: לו וַיִּחְזִי
 יָת מַכְתָּשָׁא וְהָא מַכְתָּשָׁא בְּכַתְּלִי
 בֵּיתָא פְּחִתִין יִרְקֵן אוֹ סִמְקֵן
 וּמִחְזִיָּהוּן מִפִּיָּךְ מִן פֶּתַלָּא:
 לח וַיִּפּוֹק כִּהְנָא מִן בֵּיתָא לְתַרְע
 בֵּיתָא וַיִּסְגֵּר יָת בֵּיתָא שְׁבַע
 יוֹמִין: לט וַיָּתוּב כִּהְנָא בְּיוֹמָא
 שְׁבִיעָאָה וַיִּחְזִי וְהָא אוֹסִיפֶת
 מַכְתָּשָׁא בְּכַתְּלִי בֵּיתָא: מ וַיִּפְקֵד
 כִּהְנָא וַיִּשְׁלֹפּוּן יָת אֲבָנֵיָא דִּי בָּהֶן
 מַכְתָּשָׁא וַיִּרְמִיּוּן יָתָהֶן לְמַבְרָא
 לְקִרְתָּא לְאַתֵּר מְסָאָב: מא וַיֵּת
 בֵּיתָא יִקְלִפּוּן מִגִּיּו סְחוּר סְחוּר
 וַיִּרְמִיּוּן יָת עֶפְרָא דִּי קְלִיפּו
 לְמַבְרָא לְקִרְתָּא לְאַתֵּר מְסָאָב:
 מב וַיִּסְבּוּן אֲבָנֵיָא אַחֲרֵינִין וַיַּעֲלִיּוּן
 בְּאַתֵּר אֲבָנֵיָא וְעָפָר אַחֲרֵן יִסַּב
 וַיִּשׁוּעַ יָת בֵּיתָא: מג וְאִם יָתוּב
 מַכְתָּשָׁא וַיִּסְגֵּי בְּבֵיתָא בְּתַר
 דִּישְׁלֹפּוּן יָת אֲבָנֵיָא וּבְתַר כֵּן
 יִקְלִפּוּן יָת בֵּיתָא וּבְתַר דִּיתָשַׁע:
 מד וַיַּעֲוֹל כִּהְנָא וַיִּחְזִי וְהָא אוֹסֵף
 מַכְתָּשָׁא בְּבֵיתָא סְגִירוֹת מַחְזְרָא
 הִיא בְּבֵיתָא מְסָאָב הוּא:

רע"י

לְשׁוֹן הַעֲשׂוֹת, וְכֵן הַטּוֹחַ, אָבֵל "חֲלָץ אֶת־הָאֲבָנִים"
 מוֹסֵב הַלְשׁוֹן אֶל הָאָדָם שֶׁחֲלָצָן, וְהוּא מִשְׁקַל לְשׁוֹן
 כָּבֵד, כְּמוֹ 'כָּפַר', 'דָּבַר': וְאִם יָשׁוּב הַנֶּגַע וְגו'.
 (ת"כ) יָכוֹל חֲזַר בּוֹ בְּיוֹם, יֵהָא טָמֵא? תִּלְמוּד לומר:
 "וְיָשָׁב הַכֹּהֵן", "וְאִם יָשׁוּב". מֵה 'שִׁיבָה' הָאִמּוּרָה
 לְהֵלֵךְ בְּסוּף שָׁבוּעַ, אִף 'שִׁיבָה' הָאִמּוּרָה כָּאֵן בְּסוּף
 שָׁבוּעַ: (מד) וְבֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פָשָׁה. (ת"כ)
 יָכוֹל לֹא יֵהָא הַחֲזוֹר טָמֵא, אֲלֵא אִם־כֵּן פָּשָׁה?
 נֹאמֵר: "צִרְעַת מִמַּאֲרַת" בְּכַתִּים, וְנֹאמֵר: "צִרְעַת
 מִמַּאֲרַת" בְּכַנְדִּים: מֵה לְהֵלֵךְ טָמֵא אֶת הַחֲזוֹר
 אִף־עַל־פִּי שְׁאִינוּ פוֹשָׁה, אִף כָּאֵן טָמֵא אֶת הַחֲזוֹר
 אִף־עַל־פִּי שְׁאִינוּ פוֹשָׁה. אִם־כֵּן, מֵה תִּלְמוּד לומר:

טְמֵאָתוּ. הָא לֹא חֲסָה תוֹרָה אֲלֵא עַל כְּלֵי חֲרָס,
 שְׁאִין לָהֶם טְהוּרָה בְּמִקְוֵה: (לז) שְׁקַעְרוּרֹת. (ת"כ)
 שׁוֹקְעוֹת בְּמִרְאִיָּהוּ: תוֹרָה לח (מ) וַחֲלָצוּ אֶת־
 הָאֲבָנִים. כְּתוּבָה: 'וַיִּשְׁלֹפּוּן', יִטְלוּם מִשָּׁם, כְּמוֹ:
 (דברים כה) "וַחֲלָצָה נַעֲלוֹ", לְשׁוֹן הִסָּרָה: אֶל־מָקוֹם
 טָמֵא. (ת"כ) מָקוֹם שְׁאִין טְהוּרֹת מִשְׁתַּמְשׁוֹת שָׁם.
 לְמַדְדָּה הַכְּתוּב, שֶׁהָאֲבָנִים הִלְלוּ מִטְמְאוֹת מְקוֹמָן
 בַּעֲדוֹן בּוֹ: (מא) יִקְצַע. (דריצ"ר בִּלְע"ז) וּבִלְשׁוֹן
 מִשְׁנָה יֵשׁ הִרְבָּה: מִבֵּית. (ת"כ) מִבְּפָנִים: סָבִיב.
 סָבִיבוֹת הַנֶּגַע. בְּתוֹרַת כְּהִנִּים נִדְרָשׁ כֵּן, שִׁיקְלֹף
 הַטִּיחַ שֶׁסָּבִיב אֲבָנֵי הַנֶּגַע: הִקְצֹוּ. לְשׁוֹן קָצָה, אֲשֶׁר
 קָצְעוּ בְּקִצּוֹעַ הַנֶּגַע סָבִיב: תוֹרָה מב (מג) הַקְּצוֹת.

וְהָנָה פֶּשֶׁה הַנֶּגַע בְּבֵית צִרְעַת מִמְּאֲרַת הָיָא
 בְּבֵית טָמֵא הוּא כִּסִּי: מִה וְנִתְּן אֶת-הַבֵּית אֶת-
 אֲבָנָיו וְאֶת-עֲצָיו וְאֵת כָּל-עֵפֶר הַבֵּית וְהוֹצִיָא
 אֶל-מַחוּץ לָעִיר אֶל-מָקוֹם טָמֵא: מִו וְהֵבֵא
 אֶל-הַבֵּית כָּל-יְמֵי הַסִּגִּיר אֹתוֹ יִטְמָא עַד-
 הָעֶרֶב כִּסִּי: מִו וְהִשְׁכַּב בְּבֵית יְכָבֶס אֶת-בְּגָדָיו
 וְהֵאכֹל בְּבֵית יְכָבֶס אֶת-בְּגָדָיו: מִו וְאִם-בָּא
 יָבֵא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהָנָה לֹא-פֶשֶׁה הַנֶּגַע בְּבֵית

מה ויתרע ית ביתא ית אבנוהי
 וית אעוהי וית כל עפר ביתא
 ויפק למברא למקרא לאתר
 מסאב: מו ודייעול לביתא כל
 יומין דיסגר תה יהי מסאב עד
 רמשא: מז ודישפוב בביתא
 יצבע ית לבושוהי ודייכול
 בביתא יצבע ית לבושוהי:
 מח ואם מעל ייעול פהנא ויחזי
 והא לא אוסף מכתשא בביתא
 פתר דישוע ית ביתא וידפי כהנא
 ית ביתא ארי אתסי מכתשא:

רש"י

כדאיתא בתורת פהנים. גמרו של דבר: אין נתיצה
 אלא בנגע החוזר אחר חליצה וקצוי וטיחה, ואין
 החוזר צריך פשיון. וסדר המקראות כך הוא:
 "ואם-ישוב", "ונתן", "והבא אל-הבית", "והאכל
 בבית", "וכא הכהן וראה והנה פשה". ודבר
 הפתוב בעומד בראשון, שנותן לו שבוע שני
 להסגרו, ובסוף שבוע שני להסגרו בא וראה
 שפשה, ומה יעשה לו? חולץ וקוצה וטח ונותן לו
 שבוע. חזר - נותן, לא חזר - טעון צפרים, שאין
 בנגעים יותר משלשה שבועות: תורה מה (מו) כל-
 ימי הסגיר אתו. (ת"כ) ולא ימים שקלף את נגעו.
 יכול שאני מוציא המחלט שקלף את נגעו? תלמוד
 לומר: "כל-ימי": יטמא עד-הערב. (ת"כ) מלמד,
 שאין מטמא בגדים. יכול אפלו שעה בכדי אכילת
 פרס? (עירובין פג) תלמוד לומר: "והאכל בבית
 יכבס את-בגדיו". אין לי אלא אוכל, שוכב מנין?
 תלמוד לומר "והשכב". אין לי אלא אוכל ושוכב,
 לא אוכל ולא שוכב מנין? תלמוד לומר: "יכבס",
 "יכבס", רבה. אם-כן למה נאמר: "אכל ושכב"?
 לתן שעור לשוכב כדי אכילת פרס (ברכות מא):
 תורה מז (מח) ואם-בא יבא. לסוף שבוע שני:
 וראה והנה לא-פשה. מקרא זה בא ללמד בעומד
 בעניני בראשון ובשני, מה יעשה לו? יכול יטהרנו,
 כמשמעו של מקרא: "וטהר הכהן את הבית"?
 תלמוד לומר: "פי נרפא הנגע", לא טהרתי אלא

"והנה פשה"? אין כאן מקומו של מקרא זה, אלא
 "ונתן את-הבית" היה לו לכתב אחר: "ואם-ישוב
 הנגע... וראה והנה פשה"?! הא לא בא ללמד אלא
 על נגע העומד בעניני בשבוע ראשון וכא בסוף
 שבוע שני ומצאו שפשה, שלא פרש בו הפתוב
 למעלה פלום בעומד בעניני בשבוע ראשון. ולמדך
 כאן בפשיון זה, שאינו מדבר אלא בעומד בראשון
 ופשה בשני. ומה יעשה לו? יכול יתצנו כמו שסמך
 לו: "ונתן את-הבית"? תלמוד לומר: "ושב
 הכהן", "וכא הכהן", נלמד ביאה משיכה; מה
 שיכה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, אף ביאה
 חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, ואם חזר, נותן,
 לא חזר, טהור (ת"כ). ומנין שאם עמד בזה ובזה
 חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע? תלמוד לומר:
 ("וכא"), "ואם בא יבא", במה הפתוב מדבר? אם
 בפושה בראשון, הרי כבר אמור, אם בפושה בשני,
 הרי כבר אמור. הא אינו אמור: ("וכא"), "ואם בא
 יבא", אלא את שפא בסוף שבוע ראשון וכא בסוף
 שבוע שני "וראה והנה לא-פשה", זה העומד מה
 יעשה לו? יכול יפטר וילך, כמו שפתוב כאן:
 "וטהר הכהן את-הבית"? תלמוד לומר: "פי נרפא
 הנגע", לא טהרתי אלא את הרפאוי. מה יעשה לו?
 'ביאה' אמורה למעלה, ו'ביאה' אמורה למטה: מה
 בעליונה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, דגמר
 לה זהו שיכה זהו ביאה, אף בפתחתונה כך וכו'

מט ויסב לדכאָה ית ביתא תרתין
 צפרין ואָעא דארזא וצבע זהורי
 ואזובא: נ ויכוס ית צפרא חדא
 למאן דחסף על מי מבוע:
 נא ויסב ית אָעא דארזא וית
 אזובא וית צבע זהורי וית צפרא
 חיתא ויטבול יתהון בדמא
 דצפרא דנכיסא ובמי מבוע וידי
 לביתא שבע זמנין: נב וידי ית
 ביתא בדמא דצפרא ובמי מבוע
 ובצפרא חיתא ובאָעא דארזא
 ובאזובא ובצבע זהורי:
 נג וישלח ית צפרא חיתא
 למברא לקרתא לאפי חקלא
 ויכפר על ביתא וידי: נד דא
 אורייתא לכל מכתש סגירותא
 ולנתקא: נה ולסגירות לבושא
 ולביתא: נו ולעמקא ולעדנא
 ולבהרא: נז לאלפא ביומא
 מסאבא וביומא דכנא דא
 אורייתא דסגירותא: א ומליל יי
 עם משה ועם אהרן למימר:
 ב מלילו עם בני ישראל ותימרון
 להון גבר גבר ארי יהי דאיב
 מבשרה דובה מסאב הוא:
 זב מבשרו זובו טמא

אחרי הטח את־הבית וטהר הכהן את־הבית
 כי נרפא הנגע כס"י: מט ולקח לחטא את־הבית
 שתי צפרים ועץ אָרו ושני תולעת ואזב:
 נ ושחט את־הצפר האחת אל־כלי־חרש על־
 מים חיים: נא ולקח את־עץ־האָרו ואת־האזב
 ואת | שני התולעת ואת הצפר החיה וטבל
 אתם בדם הצפר השחוט וּבמים החיים
 והזה אל־הבית שבע פעמים: נב וחטא את־
 הבית בדם הצפור וּבמים החיים ובצפר
 החיה ובעץ האָרו ובאזב ובשני התולעת:
 נג ושלח את־הצפר החיה אל־מחוץ לעיר
 אל־פני השדה וכפר על־הבית וטהר: נד זאת
 התורה לכל־נגע הצרעת ולנתק: נה ולצרעת
 הפגד ולבית: נו ולשאת ולספחת ולבהרת:
 נז להורת ביום הטמא וביום הטהר זאת
 תורת הצרעת כס"י: פ זו א וידבר יהוה אל־
 משה ואל־אהרן לאמר: ז דברו אל־פני
 ישראל ואמרתם אליהם איש איש כי יהיה

רש"י

(ב) כי יהיה זב. יכול זב מכל מקום יהא טמא?
 תלמוד לומר: "מבשרו", ולא כל בשרו (ת"כ. נדה
 מג). אחר שחלק הכתוב בין בשר לבשר, זכיתי
 לדין טמא בזב וטמא בזבה: מה זבה ממקום
 שהיא מטמאה טמאה קלה, נדה, מטמאה טמאה
 חמורה, זיבה. אף הזב ממקום שמטמא טמאה
 קלה, קרי, מטמא טמאה חמורה, זיבה: זובו
 טמא. (ת"כ) למד על הטפה שהיא מטמאה (נדה
 ג"ד). זוב דומה למי בצק של שעורין ודחוי

את הרפואי, ואין רפואי אלא הבית שהקצה והוטח
 ולא חזר הנגע, אבל זה, טעון חליצה וקצוי וטיחה
 ושבוע שלישי. וכן המקרא נדרש: "ואם־בא זבא",
 בשני, "וראה והנה לא־פשה", ויטחנו, ואין טיחה
 בלא חלוץ וקצוי: "ואחרי הטוח את־הבית וטהר
 הכהן את־הבית", אם לא חזר לסוף השבוע, "כי
 נרפא הנגע", ואם חזר, כפר פרש על החוזר
 שטעון נתיצה: תורה מט (נז) להורת ביום הטמא
 וגו'. איזה יום מטהרו ואיזה יום מטמאו: תורה א

הוא כס"י: ג וזאת תהיה טמאתו בזובו רר
 בשרו את-זובו או-החתים בשרו מזובו
 טמאתו הוא כס"י: ד כל-המשכב אשר ישכב
 עליו הזב וטמא וכל-הכלי אשר-ישב עליו
 וטמא כס"י: ה ואיש אשר יגע במשכבו יכבס
 בגדיו ורחץ במים וטמא עד-הערב כס"י:
 ו והישוב על-הכלי אשר-ישב עליו הזב יכבס
 בגדיו ורחץ במים וטמא עד-הערב כס"י:
 ז והנגע בבשר הזב יכבס בגדיו ורחץ במים
 וטמא עד-הערב: ח וכי-ירק הזב בטהור
 וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד-הערב כס"י:
 ט וכל-המרפב אשר ירכב עליו הזב
 וטמא כס"י: י וכל-הנגע בכל אשר יהיה תחתיו
 וטמא עד-הערב והנושא אותם יכבס בגדיו

רע"י

נאמר, אלא: "אשר-ישב עליו" הזב, במיוחד תמיד
 לכך: (ה) ואיש אשר יגע במשכבו. למד על
 המשכב שחמור מן המגע, שזה נעשה אב הטמאה
 לטמא אדם, לטמא בגדים; והמגע שאינו משכב,
 אינו אלא וילד הטמאה, ואינו מטמא אלא אכלין
 ומשקין: (ו) והישוב על-הכלי. (ת"כ) אפלו לא
 נגע, אפלו עשרה כלים זה על זה, פלן מטמאין
 משום מושב וכן במשכב: תורה ז (ח) וכי-ירק
 הזב בטהור. (ת"כ. נדה נה) ונגע בו או נשא, שהרק
 מטמא במשא: (ט) וכל-המרפב. אף-על-פי
 שלא ישב עליו, כגון: התפוס של סרגא, שקורין
 ארצון, טמא משום מרפב, והאפך שקורין
 אליו"ש, טמא טמאת מושב: (י) וכל-הנגע בכל
 אשר יהיה תחתיו. (ת"כ) של זב. בא ולמד על
 המרפב שיהא הנוגע בו טמא, ואין טעון כבוס
 בגדים, והוא חמר במשכב במרפב: והנושא

ג וזאת תהי סובתה בדובה רר
 בשרה ית דובה או חתים בשרה
 מדובה סובתה היא: ד כל
 משכבא די ישפוב עלוהי דוכנא
 יהי מסאב וכל מנא דיייתב עלוהי
 יהי מסאב: ה וגבר די יקרב
 במשכבה יצבע לבושהי ונסחי
 במיא ויהי מסאב עד רמשא:
 ו ודיייתב על מנא דיייתב עלוהי
 דוכנא יצבע לבושהי ונסחי
 במיא ויהי מסאב עד רמשא:
 ז ודיקרב בבסר דוכנא יצבע
 לבושהי ונסחי במיא ויהי מסאב
 עד רמשא: ח וארי גרוק דוכנא
 בדכיא ויצבע לבושהי ונסחי
 במיא ויהי מסאב עד רמשא:
 ט וכל מרפבא די ירפוב עלוהי
 דוכנא יהי מסאב: י וכל דיקרב
 בכל די יהי תחותיה יהי מסאב
 עד רמשא ודיטול יתהון יצבע

(ס"א ודהוי), ודומה ללכן ביצה המוותרת. שכבת
 זרע, קשור כלכן ביצה שאינה מוותרת: (ג) רר.
 לשון ריר שזב את בשרו: את-זובו. כמו ריר
 שיוצא צלול: או-החתים. שיוצא עב וסותם את
 פי האמה ונסתם בשרו מטפת זובו; זהו פשוטו.
 ומדרשו: (מגילה ח'. נדה מ"ג) מנה הכתוב הראשון
 ראיות שמים וקראו "טמא", שנאמר: "זב מבשרו
 זובו טמא הוא", ומנה הכתוב השני ראיות שלש
 וקראו "טמא", שנאמר: "טמאתו בזובו, רר בשרו
 את-זובו או-החתים בשרו מזובו, טמאתו הוא",
 הא כיצד? שמים לטמאה והשלישית מזקיקתו
 לקרבן: (ד) כל-המשכב. הראוי למשכב. יכול
 אפלו מיחד למלאכה אחרת? תלמוד לומר: "אשר
 ישכב", "אשר שכב" לא נאמר, אלא: "אשר
 ישכב", המיוחד תמיד לכך, יצא זה שאומרים לו:
 'עמד ונעשה מלאכתנו': אשר-ישכב. 'ישכב' לא

לבושוהי ויסחי במיִא ויהי מסִאב
עד רמִשא: יא וכל די יקרב בה
דוכנא וידוהי לא שטף במיִא
ויצבע לבושוהי ויסחי במיִא ויהי
מסִאב עד רמִשא: יב ומאן
דחסף די יקרב בה דוכנא יתבר
וכל מאן דאע ישטף במיִא:
יג וארי דדי דוכנא מדובה וימגי
לה שבעת יומין לדכותה ויצבע
לבושוהי ויסחי בשרה במי מבוע
וידפי: יד וביומא תמינא יסב
לה תרין שפנינין או תרין בני
יונה וייתי לקדם יי לתרע משפן
זמנא ויתננון לכהנא: טו ויעבד
יתהון כהנא חד חטאתא וחד
עלתא ויכפר עלוהי כהנא קדם יי
מדובה: טז וגבר ארי תפוק מנה
שכבת זרעא ויסחי במיִא ית כל
בשרה ויהי מסִאב עד רמִשא:
יז וכל לבוש וכל משף די יהי
עלוהי שכבת זרעא ויצטבע
במיִא ויהי מסִאב עד רמִשא:
יח ואתתא די ישכוב גבר יתה
שכבת זרעא ויסחון במיִא
ויסאבון עד רמִשא: יט ואתתא
ארי תהי דיבא דם יהי דובה

ורחץ במים וטמא עד-הערב כס"י: יא וכל אשר
יגע-בו הזב וידיו לא-שטף במים וכבס בגדיו
ורחץ במים וטמא עד-הערב כס"י: יב וכלי-
חרש אשר-יגע-בו הזב ישבר וכל-כלי-עץ
ישטף במים כס"י: יג וכי-יטהר הזב מזובו וספר
לו שבעת ימים לטהרתו וכבס בגדיו ורחץ
בשרו במים חיים וטהר כס"י: יד וביום השמיני
יקח-לו שתי תרים או שני בני יונה ובא
לפני יהוה אלהים אלה מועד ונתנם
אל-הכהן: טו ועשה אתם הכהן אחד חטאת
והאחד עלה וכפר עליו הכהן לפני יהוה
מזובו: טז וביום שביעי ז' ואיש כי-תצא ממנו שכבת-
זרע ורחץ במים את-כל-בשרו וטמא עד-
הערב: יז וכל-בגד וכל-עור אשר-יהיה עליו
שכבת-זרע וכבס במים וטמא עד-הערב:
יח ואשה אשר ישכב איש אתה שכבת-זרע
ורחצו במים וטמאו עד-הערב כס"י: יט
ואשה כי-תהיה זבה דם יהיה זבה בבשרה

רש"י

אותם. כל האמור בענין הזב, זובו ורקו ושכבת
זרעו ומימי רגליו והמשכב והמרפב, משאן מטמא
אדם לטמא בגדים: (יא) וידיו לא שטף במים.
בעוד שלא טבל מטמאתו, ואפלו פסק מזובו וספר
שבעה ומחסר טבילה, מטמא בכל טמאותיו. וזה
שהוציא הכתוב טבילת גופו של זב בלשון שטיפת
ידיים, ללמדך, שאין בית-הסתרים טעון ביאת מים,
אלא איבר הגלוי כמו הידיים (ת"כ. נדה סו):
(יב) וכלי-חרש אשר-יגע-בו הזב. יכול אפלו
נגע בו מאחוריו וכו', כדאיתא בתורת כהנים: 'עד

איזהו מגעו שהוא ככלו? הרי אומר: זה הסטו:
(יג) וכי-יטהר. כשיפסק: שבעת ימים לטהרתו.
שבעת ימים טהורים מטמאת זיבה, שלא יראה זוב,
וכלן רצופין (נדה סח): תורה יד (יח) ורחצו במים.
גזרת מלך היא שתטמא האשה בביאה, ואין הטעם
משום נוגע בשכבת זרע, שהרי מגע בית הסתרים
הוא: (יט) כי-תהיה זבה. (ת"כ) יכול מאחד מכל
אבריה? תלמוד לומר לומר (ויקרא כ): "והיא גלתה
את-מקור דמיה", אין דם מטמא אלא הבא מן
המקור (נדה יז): דם יהיה זבה בבשרה. אין זובה

שְׁבַעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ וְכָל־הַנֶּגַע בָּהּ
 יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב ^{כס"ו}: כ וְכָל־אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו
 בְּנִדְתָּהּ יִטְמָא וְכָל־אֲשֶׁר־תֵּשֵׁב עָלָיו יִטְמָא:
 כא וְכָל־הַנֶּגַע בְּמִשְׁכָּבָה יִכָּבֵם בְּגָדָיו וְרֹחַן
 בָּמִים יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: כב וְכָל־הַנֶּגַע בְּכָל־
 כְּלִי אֲשֶׁר־תֵּשֵׁב עָלָיו יִכָּבֵם בְּגָדָיו וְרֹחַן בָּמִים
 יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: כג וְאִם עַל־הַמִּשְׁכָּב הוּא אֹו
 עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־הוּא יִשְׁבֹּת־עָלָיו בְּנִגְעוֹ־בּוֹ
 יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב ^{כס"ז}: כד וְאִם שָׁכַב יִשְׁכַּב אִישׁ
 אֹתָהּ וְתִהְיֶה נִדְתָּהּ עָלָיו יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים
 וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא ^{כס"ח}: ס
 כה וְאִשָּׁה כִּי־יִזְוֹב זֹוֹב דָּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא
 עֵת־נִדְתָּהּ אֹו כִּי־תִזְוֹב עַל־נִדְתָּהּ כָּל־יָמֶי זֹוֹב
 טַמְאָתָהּ כִּימִי נִדְתָּהּ תִּהְיֶה טַמְאָה הוּא ^{כס"ט}:
 כו כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל־יָמֵי זֹוֹבָהּ
 בְּמִשְׁכָּב נִדְתָּהּ יִהְיֶה־לָּהּ וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר

בְּבִשְׂרָה שְׁכָעָא יוֹמִין תִּהְיֶה
 בְּרִיחוּקָה וְכָל דִּיקְרָב בָּהּ יִהְיֶה
 מְסָאָב עַד רַמְשָׂא: כ וְכָל דִּי
 תִּשְׁכּוּב עָלֵוּהִי בְּרִיחוּקָה יִהְיֶה
 מְסָאָב וְכָל דִּי תִיתַב עָלֵוּהִי יִהְיֶה
 מְסָאָב: כא וְכָל דִּיקְרָב בְּמִשְׁכָּבָה
 יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְנִסְחִי בְּמִיָּא וִיהִי
 מְסָאָב עַד רַמְשָׂא: כב וְכָל דִּיקְרָב
 בְּכָל מְנָא דִּי תִיתַב עָלֵוּהִי יִצְבַּע
 לְבוּשׁוֹהִי וְנִסְחִי בְּמִיָּא וִיהִי מְסָאָב
 עַד רַמְשָׂא: כג וְאִם עַל מִשְׁכָּבָא
 הוּא אֹו עַל מְנָא דִּי הִיא יִתְבָּא
 עָלֵוּהִי בְּמִקְרָבָה בָּהּ יִהְיֶה מְסָאָב
 עַד רַמְשָׂא: כד וְאִם מִשְׁכָּב
 יִשְׁכּוּב גְּבֵר יִתָּהּ וְתִהְיֶה רְחוּקָה
 עָלֵוּהִי וִיהִי מְסָאָב שְׁבַעַת יוֹמִין
 וְכָל מִשְׁכָּבָא דִּי יִשְׁכּוּב עָלֵוּהִי יִהְיֶה
 מְסָאָב: כה וְאִתְמָא אַרִי יְדוּב דּוּב
 דָּמָה יוֹמִין סְגִיָּאִין בְּלֹא עֵדִין
 רְחוּקָה אֹו אַרִי תְדוּב עַל רְחוּקָה
 כָּל יוֹמֵי דּוּב סוּכְתָה כִּיּוֹמֵי
 רְחוּקָה תִּהְיֶה מְסָאָבָא הִיא: כו כָּל
 מִשְׁכָּבָא דִּי תִשְׁכּוּב עָלֵוּהִי כָּל
 יוֹמֵי דּוּבָהּ בְּמִשְׁכָּב רְחוּקָה יִהְיֶה

רש"י

לֹא יִטְמָא אֶלָּא ג' יָמִים כְּמוֹתָהּ? תִּלְמוּד לומר:
 "וְיִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים". וְיִמָּה תִּלְמוּד לומר: "וְתִהְיֶה
 נִדְתָּהּ עָלָיו"? מָה הִיא מִטְמָאָה אָדָם וְכָלִי חָרָס, אִף
 הוּא מִטְמָא אָדָם וְכָלִי חָרָס: (כה) יָמִים רַבִּים.
 שְׁלֹשָׁה יָמִים: בְּלֹא עֵת־נִדְתָּהּ. אַחֵר שְׁיִצְאוּ שְׁבַעַת
 יָמֵי נִדְתָּהּ: אֹו כִּי־תִזְוֹב. אֵת שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים הִלְלוּ:
 עַל־נִדְתָּהּ. (נדה עג) מִפְּלֵג מִנִּדְתָּהּ יוֹם אֶחָד, זֹו הִיא
 זָכָה, וּמִשְׁפָּטָה חֲרוּץ בְּפִרְשָׁה זֹו. וְלֹא כִּדְת הַנִּדָּה,
 שְׁזֹו טְעוּנָה סְפִירַת שְׁבַעָה נְקִיִּים וְקִרְבָּן, וְהַנִּדָּה
 אֵינָה טְעוּנָה סְפִירַת שְׁבַעָה נְקִיִּים, אֶלָּא שְׁבַעַת יָמִים
 תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ, בֵּין רוּאָה בֵּין שְׁאִינָה רוּאָה; וְדָרְשׁוּ
 בְּפִרְשָׁה זֹו י"א יוֹם שְׁבִין סוּף נִדָּה לְתַחֲלַת נִדָּה,
 שְׁכָל שְׁלֹשָׁה רְצוּפִין שְׁתַּרְאָה בְּאַחַד עֶשֶׂר יוֹם הִלְלוּ

קְרוֹי זֹוֹב לְטַמָּא, אֶלָּא אִם־כֵּן הוּא אָדָם: בְּנִדְתָּהּ.
 כְּמוֹ (אִיּוֹב יח יח): "וּמִתְחַבֵּל יִנְדְּהוּ", שְׁהִיא מִנְדָּה
 מִמַּגַּע כָּל אָדָם: תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ. אֶפְלוּ לֹא רָאִתָּה
 אֶלָּא רָאִיתָ רִאשׁוֹנָה: תוֹרָה כ (כג) וְאִם עַל־
 הַמִּשְׁכָּב הוּא. (ת"כ) הַשּׁוֹכֵב, אֹו הַיּוֹשֵׁב עַל
 מִשְׁכָּבָהּ אֹו עַל מוֹשְׁבָהּ, אֶפְלוּ לֹא נִגַּע בָּהּ, אִף הוּא
 בְּדַת טְמָאָה הָאִמּוּרָה בְּמִקְרָא הָעֲלִיּוֹן, שְׁטַעוֹן כְּבוֹס
 בְּגָדִים: עַל־הַכְּלִי. לְרִבּוֹת אֵת הַמֶּרְקָב: בְּנִגְעוֹ בּוֹ
 יִטְמָא. אֵינּוּ מְדַבֵּר אֶלָּא עַל הַמֶּרְקָב, שְׁנִתְרַבָּה
 מִ"עַל־הַכְּלִי": בְּנִגְעוֹ־בּוֹ יִטְמָא. וְאֵינּוּ טַעוֹן כְּבוֹס
 בְּגָדִים, שְׁהַמֶּרְקָב אֵין מַגַּע מִטְמָא אָדָם לְטַמָּא
 בְּגָדִים: (כד) וְתִהְיֶה נִדְתָּהּ עָלָיו. (ת"כ. נדה לג)
 יְכוּל יַעֲלֶה לְרִגְלָהּ, שְׁאִם בָּא עָלֶיהָ בְּחִמְשֵׁי לְנִדְתָּהּ,

לֹה וְכָל מָנָא דִּי תִיתַב עֲלוּהִי
מְסָאב יְהִי כְסוּאָבַת רְחוּקָה:
כּו וְכָל דִּיקָרַב בְּהוּן יְהִי מְסָאב
וַיִּצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וַיִּסְחִי כְּמִנָּא וַיְהִי
מְסָאב עַד רִמְשָׁא: כח וְאִם
דְּכִינָא מְדוּבָה וְתִמְנִי לֹה שְׂבַעַת
יּוֹמִין וּבְתַר כֵּן תִּדְכִּי: כט וּבִיּוֹמָא
תְּמִינָא תִּסָּב לֹה תִרִין שְׂפִינִין
אוּ תִרִין כְּנִי יוֹנָה וְתִמְנִי יִתְהוּן
לְוֹת כְּהֵנָּא לְתַרַּע מִשְׁפָּן זִמְנָא:
ל וַיַּעֲבֹד כְּהֵנָּא יֵת חַד חֲטָאָתָא
וְיֵת חַד עֲלָתָא וַיִּכְפֹּר עֲלָה כְּהֵנָּא
קָדָם יְיָ מְדוּב סוּכְתָה:
לא וְתַפְרָשׁוּן יֵת כְּנִי יִשְׂרָאֵל
מִסּוּאָבְתָהוּן וְלֹא יָמוּתוּן
כְּסוּאָבְתָהוּן כְּסָאָבְהוּן יֵת מִשְׁכְּנִי
דִּי בִינִיהוּן: לב דָּא אוֹרִיתָא
דְּדוּכְנָא וְדִי תַפּוּק מְנָה שְׂבַעַת
זֶרַע לְאִסְתָּאָבָא כֹּה:
לג וְלְדְסוּכְתָה בְּרִיחוּקָה וְלְדִדְאִיב
יֵת דּוּכָה לְדָכַר וְלִנְקָבָא וְלִגְבַר דִּי
יִשְׁכּוּב עִם מְסָאָבָא: פ פ פ

תֵּשֶׁב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה כְּטָמֵאֵת נִדְתָּה:
כו וְכָל־הַנוֹגֵעַ בָּם יִטְמָא וְכַבֵּם בְּגָדָיו וְרַחֲוֹן
בְּיָמִים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: כח וְאִם־טָהֳרָה מְזוּבָה
וְסִפְרָה לָהּ שְׂבַעַת יָמִים וְאַחֲרֵי תִטְהָר:
כט וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִקַּח־לָהּ שְׁתֵּי תְרִים אוּ שְׁנֵי
בָּנִי יוֹנָה וְהִבִּיֵּאתָ אוֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: ׀ וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶת־הָאֶחָד חֲטָאָת
וְאֶת־הָאֶחָד עֲלָה וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לְפָנָי
יִהְיֶה מְזוּב טָמֵאֲתָה: מַפְטִיר לא וְהִזְרִיתֶם אֶת־
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטָּמֵאֲתָם וְלֹא יָמָתוּ בְּטָמֵאֲתָם
כְּטָמֵאִם אֶת־מִשְׁכְּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם כִּסִּי: לב זֹאת
תּוֹרַת הַזֵּב וְאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שְׂבַעַת־זֶרַע
לְטָמֵא־הַבֵּה כִּסִּי: לג וְהִדּוּהָ בְּנִדְתָּהּ וְהַזֵּב אֶת־
זוּבּוֹ לְזָכָר וְלִנְקֵבָה וְלֹא־יֵשׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־

טָמֵאָה כִּסִּי: פפפ צ' פסוקים, עיד"ו סימנים

רש"י

תָּהָא זָבָה: תורה כו (לא) וְהִזְרִיתֶם. אֵין 'נִזְרָה' אֶלָּא
פְּרִישָׁה, וְכֵן (ישעיה א): "נִזְרוּ אַחֲרַי", וְכֵן (בראשית
מח): "נִזְרִי אַחֲרָיו": וְלֹא יָמָתוּ בְּטָמֵאֲתָם. הָרִי
הַכֹּהֵן שֶׁל מִטָּמֵא מְקַדֵּשׁ קְרוֹי 'מִיָּתָה': (לב) זֹאת
תּוֹרַת הַזֵּב. בַּעַל רֵאִיָּה אַחַת. וּמַהוּ תּוֹרָתוֹ: וְאֲשֶׁר

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אֵין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַחִיִּים הֵיךְ לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכִּיָּה דְּרִכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבָתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ
עֲשֶׂר וְכָבוֹד. יִהְיֶה חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדִּיקִים לַגְלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שִׁמְקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמִצֵּעַ הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * האבנט חוגרים בתחילת
שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום במלכים ב פרק ד

ד מב ואיש פא מבעל שלשה ויבא לאיש האלהים לחם בפורים עשרים לחם שערים וכרמל בצקלנו
 ויאמר תן לעם ויאכלו: מג ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה איש ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה
 אמר יהוה אכול והותר: מד ויתן לפניהם ויאכלו ויתרו בדבר יהוה: ה ונעמן שרצבא מלך-ארם
 היה איש גדול לפני אדניו וגשא פנים ברכו נתן-יהוה תשועה לארם והאיש היה גבור חיל מצרע:
 כ וארם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה ותהי לפני אשת נעמן: ג ותאמר אל-גברתה
 אחלי אדני לפני הנביא אשר בשמרון אז יאסף אתו מצרעתו: ד ויבא ויגר לאדניו לאמר פזאת וכזאת
 דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ה ויאמר מלך-ארם לך-בא ואשלח ספר אל-מלך ישראל וילך
 ויקח בידו עשר כפרי-כסף וששת אלפים זהב ועשר חליפות בגדים: ו ויבא הספר אל-מלך ישראל
 לאמר ועתה כבוא הספר הזה אליך הנה שלחתי אליך את-נעמן עבדי ואספתו מצרעתו: ז ויהי בקרא
 מלך-ישראל את-הספר ויקרע בגדיו ויאמר האלהים אני להמית ולהחיות כיון שלח אלי לאסף איש
 מצרעתו כי אד-דעונא וראו כיון-תאנה הוא לי: ח ויהי בשמע אלישע איש-האלהים כיון-קרע
 מלך-ישראל את-בגדיו וישלח אל-המלך לאמר למה קרעת בגדיך יבא-נא אלי וידע כי יש נביא
 בישראל: ט ויבא נעמן בסוסיו וברכבו ויעמד פתח-הבית לאלישע: י וישלח אליו אלישע מלאך לאמר
 הלוך ורחצת שבע-פעמים בירדן וישב בשרך לך וטהר: יא ויקצף נעמן וילך ויאמר הנה אמרתי אלי
 יצא יצא ועמד וקרא בשם-יהוה אלהיו והניף ידו אל-המקום ואסף המצרע: יב הלא טוב אמנה
 ופרפר נהרות דמשק מכל מימי ישראל הלא ארחץ בהם וטהרתי ויפן וילך בחמה: יג ויגשו עבדיו
 וידברו אליו ויאמרו אבי דבר גדול הנביא דבר אליך הלא תעשה ואף כיון-אמר אליך רחץ וטהר:
 יד ויירד ויטבל בירדן שבע פעמים ברכר איש האלהים וישב בשו פכש נער קמן ויטהר: טו וישב
 אל-איש האלהים הוא וכל-מחנהו ויבא ויעמד לפניו ויאמר הנה-נא ידעתי כי אין אלהים בכל-הארץ
 כי אם-בישראל ועתה קח-נא ברכה מאת עבדך: טז ויאמר חיי-יהוה אשר-עמדת לפניו אם-אקח
 ויפצרו לקחת וימאן: יז ויאמר נעמן ולא יתן-נא לעבדך משא צמד-פרדים אדמה כי לוא-יעשה עוד
 עבדך עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם-ליהוה: יח לדבר הנה יסלח יהוה לעבדך כבוא אדני בית-רמון
 להשתחות שמה והוא י נשען על-ידי והשתחית בית רמון בהשתחיותי בית רמון יסלח-נא] כתיב נא יהוה
 לעבדך בדבר הזה: יט ויאמר לו לך לשלום וילך מאתו בברת ארץ:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמְרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִיִּשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וּצְדִק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ושני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור במלכים ב פרק ז

ז ג וּבְרַבֵּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצָרְעִים פֶּתַח הַשָּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ וַיִּשְׁכַּם פֶּה עַד־מִתְנוֹ:
 ח אִם־אֲמַרְנוּ נָבֹא הָעִיר וְהָרַעַב בָּעִיר וּמִתְנוֹ שָׁם וְאִם־יִשְׁכַּנוּ פֶה וּמִתְנוֹ פֶה וְעָתָה לָכֹן וּנְפַלֶּה אֶל־מַחֲנֶה
 אֲרָם אִם־יַחֲיֶינוּ נַחֲיָה וְאִם־יָמִיתֵנוּ וּמָתֵנוּ: ה וַיִּקְמוּ בְנִשְׁפָּן לָבֹא אֶל־מַחֲנֶה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד־קֶצֶה מַחֲנֶה
 אֲרָם וְהָנָה אֵין־שָׁם אִישׁ: ו וְאֹדְנִי הִשְׁמִיעַ | אֶת־מַחֲנֶה אֲרָם קוֹל רָכָב קוֹל סוּס קוֹל חֵיל גָּדוֹל וַיֹּאמְרוּ
 אִישׁ אֶל־אֲחִיו הִנֵּה שָׁכַרְעֲלִינוּ מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי הַחַתִּים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבֹא עֲלֵינוּ: ז וַיָּקוּמוּ
 וַיִּנָּסוּ בְנִשְׁפָּן וַיַּעֲזֹבוּ אֶת־אֹהֲלֵיהֶם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר הָיָא וַיָּנָסוּ אֶל־נַפְשָׁם:
 ח וַיָּבֹאוּ הַמְצָרְעִים הָאֵלֶּה עַד־קֶצֶה הַמַּחֲנֶה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אֶחָד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם בָּסֶף וְזָהָב
 וּבָגָדִים וַיִּלְכוּ וַיִּטְמְנוּ וַיִּשְׁבּוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אֶחָד וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם וַיִּלְכוּ וַיִּטְמְנוּ: ט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
 לֹא־כֵן | אֲנַחְנוּ עֹשִׂים הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם־בְּשִׁרְתָּה הוּא וְאַנַּחְנוּ מַחֲשִׁים וְחַפְּנוּ עַד־אֹר הַבֶּקֶר וּמִצָּאֵנוּ עוֹן
 וְעָתָה לָכֹן וּנִבְאָה וְנִגִּידָה בֵּית הַמֶּלֶךְ: י וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אֶל־שַׁעַר הָעִיר וַיִּגִּידוּ לָהֶם לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל־מַחֲנֶה
 אֲרָם וְהָנָה אֵין־שָׁם אִישׁ וְקוֹל אֲדָם כִּי אִם־הַפּוֹס אֶסוּר וְהַחֲמֹר אֶסוּר וְאֹהֲלִים כַּאֲשֶׁר הָמָּה: יא וַיִּקְרָא
 הַשָּׂרִיעִים וַיִּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ פְּנִימָה: יב וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ לִלְלָה וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדָּיו אֲנִידֶה־נָּא לָכֶם אֶת אֲשֶׁר־עָשׂוּ
 לָנוּ אֲרָם יָדְעוּ פִּירְעָבִים אֲנַחְנוּ וַיִּצְאוּ מִן־הַמַּחֲנֶה לְהַחֲבֶה בַּשָּׂדֶה לֵאמֹר פִּירְיָצָאוּ מִן־הָעִיר וְנִתְּפָשׁם
 חַיִּים וְאֶל־הָעִיר נָבֹא: יג וַיַּעַן אֶחָד מֵעַבְדָּיו וַיֹּאמֶר וַיִּקְחוּ־נָא חֲמִשָּׁה מִן־הַפּוֹסִים הַנִּשְׂאָרִים אֲשֶׁר
 נִשְׂאָרוּ־בָהּ הֵנָּה בְּכָל־חֲמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִשְׂאָרוּ בָּהּ הֵנָּה בְּכָל־חֲמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־תָּמוּ וְנִשְׁלַחַה וְנִרְאָה:
 יד וַיִּקְחוּ שְׁנֵי יָרֵב סוּסִים וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲרֵי מַחֲנֶה־אֲרָם לֵאמֹר לָכוּ וּרְאוּ: טו וַיִּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד־חֵירֶדֶן
 וְהָנָה כָּל־הַדֶּרֶךְ מְלֵאָה בָּגָדִים וְכֵלִים אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ אֲרָם בַּחֲפֹם וַיִּשְׁבּוּ הַמֶּלֶכֶּיִם וַיִּגְדּוּ לַמֶּלֶךְ: טז וַיִּצָּא
 הָעָם וַיָּבִיאוּ אֶת מַחֲנֶה אֲרָם וַיְהִי סָאֵה־סֹלֶת בְּשָׁקָל וְסָאֵתִים שְׁעָרִים בְּשָׁקָל בְּדָבָר יְהוָה: יז וְהַמֶּלֶךְ הַפְּקִיד
 אֶת־הַשְּׁלִישׁ אֲשֶׁר נִשְׁעַן עַל־יָדוֹ עַל־הַשָּׁעַר וּרְמָסָהוּ הָעָם בַּשָּׁעַר וּמֵת כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר

דָּבַר בְּרַדְת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו: יְהוֹיָכִן כִּדְבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סָאֲתִים שְׁעָרִים בְּשָׁקֶל
וּסְאֵה־סֵלֶת בְּשָׁקֶל יִהְיֶה כַּעַת מִחֹר בְּשַׁעַר שְׁמֹרֹן: יֵט וַיַּעַן הַשְּׁלִישׁ אֶת־אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר וְהִנֵּה יִהְיֶה
עֲשֵׂה אַרְבֹּת בְּשָׁמַיִם הִיחִיָּה כִּדְבַר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הַנָּדָר רָאֵה בְּעֵינֶיךָ וּמִשָּׁם לֹא תֹאכַל: כִּוְיִהְיֶה לָּו כֶּן וַיִּרְמְסוּ
אֹתוֹ הָעַם בְּשַׁעַר וַיָּמָת:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֶמֶן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דִּבְרָיו אִמְתּוּ
וְצָדִק: נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דִּבְרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדִּבְרֶיךָ
אֲחֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנָּאֶמֶן בְּכָל דִּבְרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֶה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע-מצורע בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:15	6:08	8:54	8:50	9:26	9:22	10:32	10:28	19:09	19:13	19:34	19:38	18:53	19:48
חיפה (ק)	6:12	6:05	8:53	8:48	9:25	9:20	10:30	10:27	19:10	19:15	19:35	19:39	18:44	19:49
ירושלים (ק)	6:11	6:04	8:52	8:48	9:24	9:19	10:29	10:26	19:10	19:14	19:34	19:39	18:33	19:47
תל אביב (ק)	6:15	6:08	8:54	8:50	9:27	9:22	10:32	10:28	19:10	19:14	19:34	19:38	18:53	19:49
אוסטריה וינה (ק)	6:09	5:57	8:59	8:52	9:31	9:24	10:39	10:34	19:43	19:52	20:13	20:23	19:32	20:37
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:39	6:45	8:56	8:58	9:28	9:30	10:26	10:27	18:03	17:54	18:28	18:20	17:38	18:30
אוקראינה אודסה (ק)	6:16	6:04	9:03	8:56	9:35	9:29	10:43	10:38	19:41	19:50	20:11	20:20	19:30	20:24
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	5:55	5:43	8:44	8:37	9:16	9:10	10:25	10:20	19:27	19:36	19:58	20:08	19:17	20:12
אוק. ז'יטומיר (ק)	6:19	6:06	9:08	9:01	9:41	9:34	10:49	10:44	19:55	20:04	20:27	20:37	19:45	20:41
אוקראינה קייב (ק)	6:10	5:57	9:01	8:54	9:33	9:26	10:42	10:36	19:49	19:58	20:21	20:31	19:39	20:35
אוקראינה דונייצק (ק)	5:44	5:33	8:33	8:27	9:05	8:59	10:14	10:09	19:16	19:25	19:47	19:56	19:05	20:00
איטליה מילאנו (ק)	6:42	6:32	9:29	9:23	10:02	9:55	11:09	11:05	20:07	20:15	20:36	20:44	19:55	20:59
אקוואדור קיטו (ח)	6:04	6:03	8:38	8:36	9:08	9:06	10:10	10:09	18:26	18:24	18:47	18:45	18:06	18:49
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:11	7:16	9:28	9:30	10:01	10:02	10:59	10:59	18:37	18:29	19:02	18:54	18:13	19:05
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:05	8:12	10:23	10:25	10:53	10:56	11:51	11:52	19:26	19:17	19:53	19:44	19:00	19:48
ארה"ב בולטימור (ק)	6:33	6:24	9:16	9:11	9:48	9:43	10:55	10:51	19:42	19:48	20:09	20:15	19:29	20:19
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:20	6:11	9:05	8:59	9:37	9:31	10:44	10:39	19:35	19:41	20:02	20:09	19:22	20:20
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:21	6:11	9:05	8:59	9:37	9:32	10:44	10:40	19:34	19:40	20:01	20:08	19:21	20:20
ארה"ב דטרויט (ק)	6:54	6:44	9:40	9:34	10:12	10:06	11:19	11:15	20:13	20:20	20:41	20:48	20:01	21:00
ארה"ב היוסטון (ק)	6:56	6:50	9:35	9:31	10:07	10:03	11:12	11:09	19:49	19:52	20:13	20:17	19:34	20:26
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:23	6:16	9:05	9:00	9:37	9:32	10:42	10:39	19:25	19:30	19:50	19:55	19:11	20:05
ארה"ב מיאמי (ק)	6:59	6:54	9:36	9:32	10:09	10:05	11:13	11:10	19:45	19:47	20:08	20:11	19:29	20:20
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:17	6:07	9:00	8:55	9:33	9:27	10:40	10:35	19:29	19:36	19:57	20:04	19:17	20:17
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:12	6:02	8:58	8:53	9:30	9:24	10:37	10:33	19:32	19:38	19:59	20:06	19:19	20:17
בוליביה לא פאס (ח)	6:31	6:32	9:01	9:01	9:30	9:30	10:31	10:31	18:36	18:32	18:58	18:54	18:15	18:58
בלגיה אנטוורפן (ק)	6:54	6:41	9:44	9:37	10:17	10:10	11:26	11:21	20:34	20:44	21:06	21:17	20:24	21:35
בלגיה בריסל (ק)	6:54	6:41	9:45	9:38	10:17	10:10	11:26	11:21	20:34	20:44	21:07	21:17	20:25	21:34
בלרוס ליובאוויטש (ק)	6:00	5:45	8:55	8:47	9:27	9:19	10:37	10:31	19:55	20:07	20:30	20:43	19:47	20:47
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:14	6:16	8:37	8:38	9:09	9:09	10:08	10:08	18:01	17:55	18:23	18:18	17:38	18:25
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	6:00	6:02	8:23	8:24	8:55	8:55	9:54	9:54	17:48	17:43	18:10	18:05	17:25	18:12
בריטניה לונדון (ק)	6:10	5:57	9:02	8:55	9:34	9:27	10:43	10:38	19:54	20:04	20:27	20:37	19:44	20:54
בריטניה מנצ'סטר (ק)	6:16	6:02	9:09	9:01	9:41	9:33	10:51	10:45	20:06	20:17	20:40	20:52	19:57	21:10
גרמניה ברלין (ק)	6:15	6:02	9:07	9:00	9:40	9:32	10:49	10:44	20:01	20:11	20:34	20:45	19:52	20:49
גרמניה פרנקפורט (ק)	6:37	6:24	9:28	9:21	10:00	9:53	11:09	11:04	20:17	20:26	20:49	20:59	20:07	21:03
הודו בומביי (ח)	6:23	6:18	8:57	8:54	9:29	9:26	10:33	10:30	18:57	18:58	19:19	19:21	18:40	19:25
הודו פונה (ח)	6:17	6:13	8:53	8:50	9:25	9:22	10:28	10:26	18:54	18:56	19:16	19:18	18:37	19:22
הונגריה בודפשט (ק)	6:00	5:49	8:49	8:42	9:21	9:14	10:29	10:24	19:30	19:38	20:00	20:09	19:19	20:13
טורקיה איסטנבול (ק)	6:29	6:20	9:13	9:07	9:45	9:40	10:52	10:48	19:42	19:48	20:09	20:16	19:29	20:20
יוון אתונה (ק)	6:53	6:44	9:35	9:30	10:08	10:03	11:14	11:10	20:00	20:05	20:26	20:32	19:46	20:36
מולדובה קישינב (ק)	6:23	6:12	9:10	9:03	9:42	9:36	10:50	10:46	19:49	19:58	20:19	20:28	19:38	20:32

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:15	7:10	9:54	9:51	10:24	10:21	10:29	10:26	20:01	20:03	20:23	20:25	19:44	20:29
ניו זינלנד קריסטצ'רץ' (ח)	6:55	7:02	9:08	9:11	9:41	9:44	10:37	10:39	18:05	17:55	18:33	18:23	17:37	18:27
נפאל קטמנדו (ח)	5:38	5:32	8:19	8:15	8:49	8:46	9:55	9:52	18:32	18:35	18:56	18:59	18:17	19:03
סינגפור סינגפור (ח)	6:59	6:58	9:28	9:26	10:00	9:59	11:02	11:01	19:12	19:11	19:33	19:32	18:53	19:36
פולין ורשא (ק)	5:44	5:31	8:37	8:30	9:09	9:01	10:18	10:13	19:31	19:41	20:04	20:15	19:22	20:19
פרו לימה (ח)	6:11	6:11	8:35	8:35	9:08	9:07	10:08	10:08	18:07	18:04	18:29	18:25	17:46	18:29
צרפת ליון (ק)	6:59	6:48	9:47	9:40	10:18	10:12	11:26	11:22	20:25	20:33	20:55	21:03	20:14	21:17
צרפת פריז (ק)	7:04	6:52	9:54	9:48	10:26	10:20	11:35	11:30	20:40	20:49	21:11	21:20	20:29	21:36
קולומביה בוגוטה (ח)	5:44	5:42	8:19	8:17	8:49	8:47	9:52	9:50	18:11	18:10	18:32	18:31	17:52	18:35
קנדה טורונטו (ק)	6:38	6:28	9:24	9:19	9:56	9:51	11:04	10:59	20:00	20:07	20:28	20:36	19:48	20:48
קנדה מונטריאול (ק)	6:13	6:02	9:00	8:54	9:32	9:26	10:40	10:35	19:39	19:46	20:08	20:16	19:27	20:30
קפריסין לרנקה (ק)	6:18	6:10	8:57	8:53	9:30	9:26	10:36	10:32	19:15	19:20	19:40	19:46	19:01	19:50
רוסיה מוסקבה (ק)	6:30	6:15	9:28	9:19	9:59	9:50	11:10	11:03	20:32	20:44	21:08	21:22	20:24	21:41
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ק)	6:39	6:27	9:26	9:20	9:59	9:52	11:07	11:02	20:06	20:15	20:36	20:45	19:55	20:49
שווייץ ציריך (ק)	6:41	6:29	9:31	9:24	10:02	9:56	11:10	11:06	20:14	20:22	20:44	20:53	20:03	21:06
תאילנד בנגקוק (ח)	6:05	6:01	8:38	8:35	9:10	9:07	10:13	10:11	18:33	18:34	18:55	18:56	18:16	19:00

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מן כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרה (אולגה) בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 3 9606761 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il